॥ શ્રીહરિલીલામૃતમ્ ॥

શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાન-કુંડળ

ભાગ-૪

સનાતન ધર્મધુરંધર આચાર્યશ્રી
વિહારીલાલજી મહારાજ વિરચિત

શ્રીહરિલીલામૃત

ભાગ-૪

(કળશ ૮, ૯, ૧૦)

શ્રીહરિલીલામૃત

ગ્રંથકર્તા : આચાર્ય શ્રીવિહારીલાલજી મહારાજ

પ્રકાશક : શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, કુંડળધામ તથા
શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, કારેલીબાગ-વડોદરા

પ્રેરક : પ.પૂ.સદ્.શ્રીજ્ઞાનજીવનદાસજીસ્વામી (કુંડળધામ)

પ્રકાશન તિથિ : સં.૨૦૬૧; નવેમ્બર, ૨૦૦૪; લાભપાંચમ

દ્વિતીય આવૃત્તિ : માર્ચ, ૨૦૧૧; ધૂળેટી

પ્રત : ૭૦૦

કુલ પ્રત : ૩૭૦૦

પડતર કિંમત : રૂા.૫૦૦/- (ભાગ : ૧ થી ૪)

ISBN : 978-93-83546-21-5

પ્રાપ્તિસ્થાન

કુંડળ : શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, તીર્થધામ કુંડળ,
ફોન : (૦૨૭૧૧) ૨૯૧૨૯૧, ૯૬૦૧૨ ૯૦૦૦૧

વડોદરા : શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, કારેલીબાગ
ફોન : (૦૨૬૫) ૨૪૬૨૬૨૮, ૯૬૦૧૨ ૯૦૦૦૫

Website : www.swaminarayanbhagwan.com

Email : karelibaug@gmail.com

વડતાલ : શ્રીજી સાહિત્ય મહિમા કેન્દ્ર, **'કાનજીભુવન'** દુકાન નં.૧૮ શ્રીસ્વા. મંદિર સામે, મેઈન બજાર. મો. ૯૬૦૧૨ ૯૨૪૦૦

સુરત : બાળ-યુવા પ્રવૃત્તિ કાર્યાલય, રાજદીપ કોમ્પલેક્ષ, ત્રીજો માળ, શિંગણપોર ચાર રસ્તા, વેડરોડ.

મુંબઈ : શ્રીસ્વા.મંદિર દહીંસર(ઈસ્ટ), ભરૂચા રોડ, ભાટલાદેવી મંદિરની સામે.

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ

આચાર્ય શ્રીવિહારીલાલજી મહારાજ

પ. પૂ. શ્રીભજનપ્રકાશદાસજીસ્વામી

આશીર્વાદ

હરિલીલામૃત ગ્રંથ એટલે સર્વોપરી ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનાં ચરિત્રોનો ઘૂઘવતો મહાસાગર. ગ.પ્ર.૩૮મા વચનામૃતમાં શ્રીહરિએ આજ્ઞા આપતા કહ્યું છે કે, “ભગવાનના ચરિત્રરૂપ જાળાને વિષે મનને ઘૂંચવી મેલવું ને ભગવાનના ઘાટ મનમાં કર્યા કરવા. ભગવાનનાં ચરિત્ર તેને વારંવાર સંભારવાં અને ઝાઝું ન સમજતો હોય તેને તો એમ કરવું એ જ શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે. એ જેવો બીજો નથી. અને જેને મનમાં ભગવાનના ઘાટ થતા હોય ને જગતના ઘાટ ન થતા હોય તે આપણા સત્સંગમાં મોટેરો છે.” શ્રીજીમહારાજ જેને મોટેરો માને છે તેવી સાચી મોટાઈ પ્રાપ્ત કરવામાં આ ગ્રંથ અતિ ઉપયોગી છે. વળી પોતાના ઈષ્ટદેવનાં જે જન્મથી કરીને દેહ મૂકવા પર્યંત ચરિત્ર તેનું જે શાસ્ત્ર તેણે કરીને સંપ્રદાયની પુષ્ટિ થાય છે (ગ.મ.૫૮). આમ, આપણા સંપ્રદાયની પુષ્ટિ માટે પણ આ ગ્રંથ અતિ ઉપયોગી છે.

ટૂંકમાં કહીએ તો નિત્યાનંદસ્વામીએ કહેલી શ્રીહરિની સર્વોપરીતા, મુક્તાનંદસ્વામીએ બતાવેલ ધર્મે સહિત ભક્તિ, બ્રહ્માનંદસ્વામીએ વર્ણવેલી સત્સંગની મર્યાદા, ગુણાતીતાનંદસ્વામીએ કહેલી બ્રહ્મખુમારી તથા સંતો-ભક્તોનો મહિમા અને અંતે ગોપાળાનંદસ્વામીએ કહેલી ઉપશમ અને અનાદિમુક્તની સ્થિતિ કેળવવા માટે આ ગ્રંથ સક્ષમ છે.

અ.નિ.પૂ.ભજનપ્રકાશદાસજીસ્વામીની પુણ્યસ્મૃતિમાં આ ગ્રંથ પ્રથમવાર કારેલીબાગ, શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર દ્વારા ગુજરાતી લિપીમાં પ્રકાશિત કર્યો છે. સર્વે સુજ્ઞ જનોને આ ગ્રંથ પ્રભુમાં પ્રીતિ અને અખંડવૃત્તિ કેળવવામાં મદદરૂપ બને તથા છતા દેહે ભગવાનના દિવ્ય આનંદની અનુભૂતિ કરાવે એવી ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ તથા તેમના સર્વે મુક્તો, સંતો-ભક્તોના ચરણોમાં પ્રાર્થના.

- સ્વામી જ્ઞાનજીવનદાસ

-: અનુક્રમણિકા :-

કળશ : ૮

કળશ : ૯

કળશ : ૧૦

-: અનુક્રમણિકા :-

॥ શ્રીહરિલીલામૃત ॥ ભાગ-૪

કળશ : ૮

કળશ : ૯

કળશ : ૧૦

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम्

કળશ : ૮

॥ શ્રીહરિલીલામૃતમ્ ॥

महामन्दिरनिर्माणनाम अष्टमकलशप्रारम्भः ॥

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

જેણે સુંદર શ્રેષ્ઠ ધામ રચિયાં આચારજો સ્થાપિયા,
શિક્ષાપત્રિ રચી સ્વધર્મ સહુના જૂદા કહી આપિયા;
કીધો સૂરતમાં વિજૈ વળિ કર્યો વીવાહ **રાજા**[૧] તણો,
વંદૂં તે પ્રભુને અખંડ ઉરમાં ઉત્સાહ આણી ઘણો...૦૧

પૂર્વછાયો :

નરનારાયણ સ્થાપિયા, જઈ **શ્રીપુરમાં**[૨] ઘનશ્યામ;
એહ કથા અભેસિંહજી, સુણો સ્નેહ સહિત આ ઠામ...૦૨

સમૈયો શ્રીહરિનવમિનો, **જુનાગઢે** કરી જગદીશ;
ત્યાંથી પછી **ગઢપુર** વિષે, ગયા ઈશ્વરના પણ ઈશ...૦૩

પછી જઈ **વરતાલમાં**, રુડું મંદિર કરવા કામ;
આજ્ઞા કરી હરિભક્તને, **ગઢપુર** ગયા ઘનશ્યામ...૦૪

જેઠી પુનમે જળજાતરા, કર્યો ઉત્સવ શુભ એહ ઠાર;

૧.દાદા ખાચર ૨.અમદાવાદમાં

સતસંગી ગુજરાતના, આવ્યા દરશન કરવા અપાર...૦૫

શ્રીપુરના સતસંગીયો, હેતે જોડિને બોલ્યા હાથ;
શ્રીપુરમાં મંદિર ભલું, કરો શિખરબંધ મુનિનાથ...૦૬

દુલાપ સાહેબ છે ભલો, હૈયે રાખે છે તમ પર હેત;
કહે છે મંદિર શુભ કરો, માટે પધારો સંત સમેત...૦૭

પછી શ્રીહરિએ પુછિયો, સભાસદ તણો અભિપ્રાય;
નામ કહું હવે તેહનાં, સ્નેહે સુણો અભેસિંહરાય...૦૮

મુક્તાનંદ ને બ્રહ્મમુનિ, ગોપાળાનંદ નિત્યાનંદ;
એહ આદિક બહુ સંતનાં, તથા વર્ણિજનોનાં વૃંદ...૦૯

ખાચર દાદો ને જીવો, સોમલો ને સુરો સુજાણ;
ખાચર વસ્તો ને અલૈયો, પરમ ભક્ત પ્રમાણ...૧૦

ઠકર લાધો ભક્ત શુભ, વળી પુજો ને હરજી નામ;
એહ આદિક હરિજન ઘણા, ઠરી બેઠા હતા તે ઠામ...૧૧

બાઈયોમાં લલિતા જયા, બાઈ અમર ને ખીમબાઈ;
ઈત્યાદિક બહુ બાઈયો, બેઠી હતી મળી ડાઈ ડાઈ...૧૨

શ્રીહરિ બોલ્યા તે સમે, સુણો સૌ મુજ ભક્ત સમાજ;
અંતરમાં અમે ધારિયું, કરવા એક ઉત્તમ કાજ...૧૩

ગઢપુરમાં પધરાવિયા, વાસુદેવનારાયણ જેમ;
વળી જઈ વરતાલમાં, થાપ્યા નરનારાયણ તેમ...૧૪

શ્રીપુરના સતસંગીનો, અતિ આગ્રહ છે એહ રીત;
નરનારાયણ થાપવા, **પ્રૌઢ**[૧] મંદિર કરી ધરી પ્રીત...૧૫

નારાયણ હરિકૃષ્ણ હું, અરજુન તણું નર નામ;

૧.વિશાળ; ભવ્ય

નરનારાયણ રૂપ તે, જઈ સ્થાપીશ હું તે ઠામ...૧૬

તે મુરતીમાં હું રહી, દૈશ દાસને દર્શનદાન;
તે થકિ મારા વિજોગનું, નહિ દુઃખ રહે તેહ સ્થાન...૧૭

રાય રુડા અંગ્રેજની, તહાં **આણ**[1] ફરે છે આજ;
કૃષ્ણાર્પણ જગ્યા કરી, તેણે મંદિર કરવા કાજ...૧૮

તે સુણિને સહુ જન કહે, રુડું ધાર્યું તમે મહારાજ;
નરનારાયણ સ્થાપવા, એ તો અતિ ઉત્તમ છે કાજ...૧૯

પછી આનંદાનંદને, કહે સ્નેહથી શ્રીઘનશ્યામ;
શિખરબંધ સોહામણું, કરો શ્રીપુરમાં જઈ ધામ...૨૦

નારાયણજી સુતારને, કહી ચારુ રચાવીયું ચિત્ર;
આપ્યું આનંદાનંદને, કહ્યું આવું જ કરજો વિચિત્ર...૨૧

આનંદાનંદ બોલિયા, ઘણું ખર્ચ થશે ઘનશ્યામ;
કહોજી ક્યાં થકી લાવવા, દીનબંધુ એટલા દામ...૨૨

એવું સુણિ અવિનાશિએ, એક **ટીપ**[2] કરાવી તે ઠાર;
ભક્તજનોએ ત્યાં ભર્યા, થયા રુપૈયા આઠ હજાર...૨૩

હુંડી[3] કરાવીને હાથમાં, આપી આનંદાનંદને એહ;
કૃષ્ણ કહે ધન અધિકની, તમે ચિંતા ન ધરશો તેહ...૨૪

હરિજન અમદાવાદના, લાલદાસ ને હીરાચંદ;
કુબેરસિંહ ને ભટ નથુ, દામોદર આદિક જનવૃંદ...૨૫

તે સહુ કરશે સહાયતા, માટે તમે સિધાવો તત્ર;
એમ કહી હરિજન પ્રત્યે, પ્રભુ આપ્યો લખાવીને પત્ર...૨૬

આનંદાનંદે ઉઠીને, પ્રભુ પદે નમાવ્યું શીશ;

૧.સત્તા ચાલે છે ૨.ખરડો ૩.નાણાં મળવાનો કાગળ; ચેક

કર જોડી પ્રભુને કહ્યું, આપ આજ્ઞા પ્રમાણે કરીશ...૨૭

આશીષ દૈને દયાનિધિ, ગયા ભોજન કરવા કાજ;
પોતે જમી મુનિને કહ્યું, તમે આવો જમો મુનિરાજ...૨૮

જમ્યા આનંદાનંદજી, પ્રભુ તણી પ્રસાદી તેહ;
પ્રભુએ ભટ મયારામને, કહ્યું અંતરે ધરિ અતિ નેહ...૨૯

જવાનું મુહુરત જોઈ દ્યો, સુણી બોલિયા નિષ્કુળાનંદ;
આપની આજ્ઞા એ જ છે, શુભ મુહૂર્ત અતિ સુખકંદ...૩૦

મંડળ લૈ મુનિવર ગયા, આનંદાનંદ અમદાવાદ;
પત્ર આપ્યો પ્રભુજી તણો, વાંચી ઉર વધ્યો **આહ્લાદ**[1]...૩૧

આદર મંદિરનો કર્યો, જોઈ શુભ નક્ષત્ર તિથિ વાર;
મંદિર એક શિખર તણું, થોડા માસે કર્યું તૈયાર...૩૨

જોડ ચતુર્ભુજ મૂર્તિયો, નર અને નારાયણ નામ;
મગાવી ડુંગરપુર થકી, પધરાવવા શ્રીપુર ધામ...૩૩

મુહૂર્ત શુભ પ્રતિષ્ઠા તણું, જોવરાવ્યું તે આવ્યું **શ્રીકાર**[2];
અઢારસેં અઠ્યોતેરે, શુદી ફાગણ ત્રીજ રવીવાર...૩૪

સત્સંગી સૌ શ્રીપુર તણા, મળી મહાપ્રભુના દાસ;
કંકુ છાંટી કંકોતરી, લખી મોકલવા પ્રભુ પાસ...૩૫

તેમાં લખી ઘણી નમ્રતા, અતિ પ્રેમ જણાવી અપાર;
કંકોતરી તે લઈ જવા, બેય સંત થયા તૈયાર...૩૬

આદિતવારે ઉદે થયા - એ રાગ છે

કંકુ છાંટી કંકોતરી, મોકલવા પ્રભુ પાસ;

૧.હર્ષ ૨.ઉત્તમ - શ્રેષ્ઠ

લાયક લેખ થકી લખે, દીનદયાળના દાસ;
પ્રભુજી વેલા પધારજો...૩૭
સ્વસ્તિશ્રી ગઢપુર વિષે, જેનો નિત્ય નિવાસ;
ધામી અક્ષરધામના, અકળિત અજ અવિનાશ..પ્રભુજી૦ ૩૮
શુભ ઉપમા સર્વ સંભવે, પ્રીતમ પૂરણકામ;
પુત્ર ભલા ભક્તિધર્મના, સુંદર શ્રીઘનશ્યામ..પ્રભુજી૦ ૩૯
શ્રીપુરના સતસંગીયો, કંકોતરી લખનાર;
હેતે જોડી બે હાથને, વંદે વારમવાર..પ્રભુજી૦ ૪૦
કારણ લખવાનું તે હવે, કહિયે કરુણાનિધાન;
શીખરબંધ સરસ થયું, દિપતું દેવનું સ્થાન..પ્રભુજી૦ ૪૧
આનંદસ્વામીએ આવીને, કીધું ઉત્તમ કામ;
પારસમણિ જેવા પથ્થરે, **ધીંગું**[૧] બંધાવ્યું ધામ..પ્રભુજી૦ ૪૨
પ્રતિમા પધરાવાનું અમે, મુહુરત શોધાવ્યું સાર;
ફાગણ શુદ ત્રીજે આવીયું, ઉત્તમ આદિતવાર..પ્રભુજી૦ ૪૩
સાથે સરવેને લાવજો, ધર્મવંશી નરનાર;
એમ જ અભય નરેશનો, પાવન સૌ પરિવાર..પ્રભુજી૦ ૪૪
બ્રહ્મવેત્તા બ્રહ્મચારીયો, સદગુરુ સંતસમાજ;
સૌસતસંગિનેલાવજો, ગિરિધરગરિબનિવાજ..પ્રભુજી૦ ૪૫
કંકોતરિયો છે મોકલી, લખિને દેશવિદેશ;
સંઘ ઘણા એથી આવશે, માણસ મળશે વિશેષ..પ્રભુજી૦ ૪૬
વાર ન કરશો રે વીઠલા, જોઈયે આપની વાટ;
અવિનાશી ક્યારે આવશે, એવા રહે છે ઉચાટ..પ્રભુજી૦ ૪૭

૧.મજબૂત; જબ્બર

શ્રીહરિ શ્રીપુરમાં આવશો, દુધે વરસશે મેહ;
સૂરજ સોનાના ઉગશે, એવું ભાસશે એહ..પ્રભુજી૦ ૪૯
દહન થશે દિલ દુષ્ટનાં, ખળજન પામશે ખેદ;
હરખ થશે હરિભક્તને, અધરમ થાશે ઉછેદ..પ્રભુજી૦ ૪૯
નેણ ભરી ક્યારે નિરખશું, નેહે નટવરનાથ;
એવા દિન ક્યારે દેખશું, એમ કહે છે સૌ સાથ..પ્રભુજી૦ ૫૦
વાટ જુવે વરસાદની, વનમાં બપૈયો જેમ;
આતુર અંતર અમ તણાં, તમને મળવાને તેમ..પ્રભુજી૦ ૫૧
સત્ય સગા તમે એક છો, જગની જુઠી જંજાળ;
માટે મળવા મન ટળવળે, વિશ્વવિહારીલાલ..પ્રભુજી૦ ૫૨

ચોપાઈ :

સંત બે પત્ર લૈને સિધાવ્યા, **ગઢપુર** પ્રભુની પાસે આવ્યા;
પત્ર આપ્યો કરીને પ્રણામ, વાંચી હરખ્યા ઘણું ઘનશ્યામ...૫૩

સંત હરિજન સૌને બોલાવ્યા, પત્રના સમાચાર સુણાવ્યા;
કહે હરજી ઠક્કરને શ્રીહરિ, ગામોગામ લખો કંકોતરી...૫૪

સમૈયા પર સૌ તહાં આવે, સ્નેહી સંબંધીને તેડી લાવે;
એવી આજ્ઞા સુણી હરિ તણી, તેણે કંકોતરી લખી ઘણી...૫૫

મુનિ બ્રહ્મ પ્રત્યે કહે માવો, તમે આગળથી ત્યાં સિધાવો;
કરો સામાન સર્વે તૈયાર, અમે આવશું ત્યાં નિરધાર...૫૬

સુણી બ્રહ્મમુનિ તો સિધાવ્યા, અમદાવાદ શેહેરમાં આવ્યા;
સર્વે સામાન સારો મગાવ્યો, મોટા કોઠાર માંહિ મુકાવ્યો...૫૭

માઘ કૃષ્ણની સપ્તમી સાર, ચાલ્યા શ્રીપુર ધર્મકુમાર;
સંતમંડળ સૌ લીધાં સંગે, કાઠી અસ્વાર આવ્યા ઉમંગે...૫૮

ધર્મવંશી સરવ નરનારી, ચાલ્યા શ્રીપુર હરિ ઉર ધારી;
નૃપ અભયનો વંશ અપાર, ચાલ્યા સર્વે મળી નરનાર...૫૯

ચાલ્યા શ્રીજી સજી અસવારી, ગયા **સારંગપુર** સુખકારી;
ગયા **રોઝકે** શ્રીમહારાજ, સાથે લૈને તે સર્વે સમાજ...૬૦

તેહ ગામથી ઉત્તર માંય, એક સારુ તળાવ છે ત્યાંય;
તેની પાળે છે છત્રી જ્યાં આજ, તહાં ઊતર્યા રાજાધિરાજ...૬૧

ગજો ગઢવી વસે ગામમાંય, પધાર્યા પ્રભુ જમવાને ત્યાંય;
સાંખ્યયોગિ તે ગઢવિનિ ભગની, લાગી તેની પ્રભુપદ લગની...૬૨

ગગાભટને તેણે ત્યાં બોલાવી, રુડી રીતે રસોઇ કરાવી;
હેતે આરોગિયા હરિ થાળ, જમ્યા સંત સરોવર પાળ...૬૩

જમીને ગયા નાથ ઉતારે, સભા ત્યાં સજી ધર્મદુલારે;
પરમેશ્વર બેઠા પલંગે, બેઠા હરિજન સંત ઉમંગે...૬૪

બેઠી બાઇયો ત્યાં થકી દૂર, ધરી શ્રીહરિની છબી ઉર;
દેવબા અને માવલબાએ, ગાયાં કૃષ્ણનાં કીર્તન ત્યાંયે...૬૫

બીજે દિવસ હરિ ત્યાંથી ગયા, **જવારદ** જઇને રાત રહ્યા;
ત્યાંના વિપ્રોયે પૂછિયા પ્રશ્ન, આપ્યા ઉત્તર શ્રીહરિકૃષ્ણ...૬૬

પામ્યા આશ્ચર્ય બ્રાહ્મણો સર્વ, કૈક ભક્ત થયા તજી ગર્વ;
ગયા **ધોળકે** ધર્મકુમાર, ત્યાંથી ગામ **ચિત્રાસા** મોઝાર...૬૭

ગયા **જેતલપુર** જગતાત, રહ્યા દશમીનો દિવસ ને રાત;
માઘી કૃષ્ણએકાદશી જ્યારે, ગયા **શ્રીપુર** શ્રીહરિ ત્યારે...૬૮

રાખ્યો સંઘ જેતલપુર ગામ, છડીઅસવારીયે ગયા શ્યામ;
જોયું મંદિર જૈ મહારાજે, જોઇ મૂર્તિયો સ્થાપન કાજે...૬૯

પુષ્પિતાગ્રા :

સકળ ભુવનનાધિનાથ સર્વ, પદરજ જેનિ ચહે વિસારિ ગર્વ;
પ્રિયજન હિત શ્રીપુરે પધાર્યા, દરશન દૈ દિલ હર્ષ તો વધાર્યા...૭૦

ઈતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે નરનારાયણસ્થાપનાર્થે શ્રીહરિશ્રીનગરાગમનનામ પ્રથમો વિશ્રામઃ ॥૧॥

પૂર્વછાયો :

સંઘ સહિત સૌ સંતને, જગ્યા ઉતરવાને કાજ;
શ્રીપુર શહેર સમીપમાં, પોતે જોવા ગયા મહારાજ...૦૧

ચોપાઈ :

જોયો ઉત્તરમાં **શાહિબાગ**[૧], નવ દીઠો ઉતરવાનો લાગ;
ત્યાંથી જૈ જોઇ વાડી અંધારી, જગ્યા તે પણ જાણી ન સારી...૦૨

જગ્યા જોઈ દુધેશ્વર પાસે, જહાં આંબલીયો ઘણી ભાસે;
પછી સ્વાર સહિત મહારાજે, જઈ ઈડરિયે દરવાજે...૦૩

કર્યો શ્રીપુર માંહિ પ્રવેશ, ગયા દક્ષિણ દ્વારે દિનેશ;
જોયું જૈને કાંકરિયું તળાવ, જોયો આંબલિયોનો ઘેરાવ...૦૪

ભગવાનને તે સ્થળ ભાવ્યું, તહાં ઊતરવાનું ઠરાવ્યું;
પછી ત્યાં થકી અક્ષરાધીશ, ગયા **જેતલપુર** જગદીશ...૦૫

મોલ માંહિ રહ્યા હરિ રાત, પછી ઊઠીને ચાલ્યા પ્રભાત;
દ્વાદશી દિન **અશલાલી** ગામ, રહ્યા જૈને સુંદરવર શ્યામ...૦૬

વેણીભાઈને ઘેર રસોઇ, જમ્યા સૌ તેમનો ભાવ જોઈ;
ત્યાંથી **કાંકરિયે** કૃષ્ણ આવ્યા, તંબુ આંબલિયોમાં તણાવ્યા...૦૭

૧.અમદાવાદનું એક શાખાનગર

તેમાં ઉતર્યા શ્રીમહારાજ, રહ્યો પૂર્વમાં સંતસમાજ;
તંબુ ફરતા તો સંઘ ઉતરિયા, ફાવે તેમ ઉતારા તો કરિયા...૦૮

ભક્ત શ્રીપુરના ભેળા થૈને, આવ્યા સન્મુખ સામૈયું લૈને;
નથુ ભટ અને હીમતરામ, દ્વિજ ગણપતરામજી નામ...૦૯

ચોકશી હીરાચંદ વણીક, એહ આદિક આવ્યા અધીક;
દાસ બેચર ને લાલદાસ, તથા માણકલાલ તે પાસ...૧૦

દામોદર હરિભક્ત અનન્ય, એહ આદિક કણબીયો અન્ય;
ગંગામા તથા રેવા દીવાળી, શ્યામબા શિવબા ધર્મવાળી...૧૧

એહ આદિક હરિજન આવ્યા, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા;
કર્યું શ્રીહરિનું સનમાન, પછી પુરમાં પેઠા ભગવાન...૧૨

ઉપજાતિ : અથ અસ્વારીનું વર્ણન :

સજી હરીએ અસવારિ સારી, એની કહું શી ઉપમા વિચારી;
કહી શકે શું કવિરાજ કોઈ, આશ્ચર્ય પામે અમરેશ જોઈ...૧૩

મહાપ્રભુ માણકિયે બિરાજ્યા, શિરે કરે ચામર વર્ણિરાજા;
કુબેરસિંહે છડિ હાથ ધારી, વાણી મુખેથી જયની ઉચ્ચારી...૧૪

ભાઈ તથા ભત્રિજ તેહ ત્યાંય, બેઠા રથે કે સુખપાલમાંય;
બેઠા રથે સદ્‌ગુરુ જેહ સંત, ચાલે પગે સાધુજનો અનંત...૧૫

અસ્વાર કાઠી જનનો ન પાર, ક્ષત્રી ઘણા આયુધ ધારનાર;
ઘોડા ઘણાનો હહણાટ થાય, સત્સંગિયો કીર્તન ગાન ગાય...૧૬

વાજિંત્ર નાના વિધિનાં સુવાજે, તે જાણિયે શ્રાવણમેઘ ગાજે;
વિદ્યાર્થિયો સંસ્કૃત શ્લોક બોલે, તે જાણિયે શબ્દ મયૂર તોલે...૧૭

વિપ્રો ઋચાઓ શ્રુતિસામ ગાય, તે જાણિયે **દાદુર**[૧] શબ્દ થાય;

૧.દેડકાં

પ્રભુ તણા પાર્ષદનો ન પાર, કરે ઘણા બંદુકના બહાર...૧૮

જથેથિ[1] ઊભા જન ઠામ ઠામ, કરે પ્રભૂને નમિને પ્રણામ;
આવ્યા પ્રભૂ માણેક ચોકમાંય, દુકાનદારો પ્રણમે જ ત્યાંય...૧૯

હવેલિયો ત્યાં બહુ માળ કેરી, શોભે છજાં ગોખ વડે ઘણેરી;
સ્ત્રિયો રહી ત્યાં હરિને નિહાળે, આનંદ પામી અતિ એહ કાળે...૨૦

કોઈ દિલે દર્શન કાજ ફૂલી, રોતાં રહ્યાં બાળક કાજ ભૂલી;
શૃંગાર વસ્ત્રો ઉલટાં ધરીને, ઉતાવળી જૈ નિરખે હરીને...૨૧

એ રીત આવ્યા વૃષનો દુલારો, કર્યો નવાવાસ વિષે ઉતારો;
આનંદસ્વામી કર આપ ઝાલી, પ્રભૂ ગયા મંદિર માંહિ ચાલી...૨૨

કારીગરી ઉત્તમ એહ જાણી, શિલ્પી તણી બુદ્ધિ બહુ વખાણી;
તથા વળી મંદિર કામ વીષે, સાબાશિ આપી મુનિને અતીશે...૨૩

પછી પ્રભૂ કાંકરિયે પધાર્યા, ત્યાં પાંચ પૂરા દિવસો ગુજાર્યા;
દેશાંતરેથી બહુ સંઘ આવ્યા, ભેટો ભલી ભૂધર કાજ લાવ્યા...૨૪

ચોપાઈ :

શેરમાં નવાવાસમાં સારો, ધર્મવંશીને આપ્યો ઉતારો;
પછી તેરશનો દિન આવ્યો, મંચ આંબલિયોમાં કરાવ્યો...૨૫

બેઠા તેના ઉપર મહારાજ, બેઠો આગળ સંતસમાજ;
બેઠા હરિજન બાઈ ને ભાઈ, સભા શોભિતી સરસ ભરાઈ...૨૬

તહાં દુલ્લાપ સાહેબ આવ્યા, સાથે એરણ સાહેબ લાવ્યા;
ટોપી ઉતારી કીધા પ્રણામ, બેય સાહેબ બેઠા તે ઠામ...૨૭

પ્રભુ સાથે ઘણી વાત કરી, પ્રણમીને ગયા પાછા ફરી;

૧.સમૂહ , ઘણા

શિવરાત્રિ બીજે દિન આવી, આપ્યા પેંડા હરિજને લાવી...૨૮

જ્યારે આજ્ઞા કરી ભગવંતે, ફળાહાર કર્યો સહુ સંતે;
પધરામણિ ઘરઘર કીધી, કરી પૂજા ભલી ભેટ દીધી...૨૯

બીજને દિન સંતની સાથ, નવાવાસમાં આવિયા નાથ;
એ જ અવસરે શ્રી અવિનાશે, વિપ્ર વેદિયા બોલાવ્યા પાસે...૩૦

પ્રાણગોવિંદ આદિક જેહ, વિદવાન આવ્યા વિપ્ર તેહ;
કહ્યું તેને વરૂણીમાં વરવા, બેસાર્યા જપ ને પાઠ કરવા...૩૧

મોટો મંડપ વેદિ રચાવી, **કદળીથંભ**[1] રોપી શોભાવી;
કર્યો હોમ ભલો તેહકાળે, ઘૃત હોમ્યું ઘણું પરનાળે...૩૨

પછી ત્રીજ તિથી રવિવારે, દોઢ પોર ચડ્યો દિન જ્યારે;
કરીને વિધિ વેદોક્ત ત્યાંય, સ્થાપી મૂર્તિયો મંદિરમાંય...૩૩

બેય મૂર્તિ ચતુર્ભુજ શ્યામ, ધાર્યું નર ને નારાયણ નામ;
આરતી મહારાજે ઉતારી, બે ઘડી દૃષ્ટિ એકાગ્ર ધારી...૩૪

સર્વ સંત પ્રત્યે ઘનશ્યામ, બોલ્યા તે સમે પૂરણકામ;
સદા આ મૂર્તિમાં હું રહીશ, સેવા સૌ અંગિકાર કરીશ...૩૫

પછી સદગુરુ સંતોએ મળી, તથા સૌ સતસંગીએ વળી;
સ્તુતિ નરનારાયણ કેરી, કરી પ્રીતી ધરીને ઘણેરી...૩૬

શિખરિણી :

પિતા માતા ભ્રાતા પરમપદ દાતા પ્રભુ તમે,
વિભો[2] વારેવારે વિનવિ કરિએ વંદન અમે;
રહો છો હે સ્વામી અખિલ પર શ્રીઅક્ષર વિષે,
અધિષ્ઠાતા સૌના અતિ અધિક ઐશ્વર્ય વિલસે...૩૭

૧.કેળના વૃક્ષ ૨.સર્વવ્યાપી શક્તિમાન

તમે આ બે રૂપો ધરમ મુરતીથી શુભ ધર્યાં,
વિશાળામાં જૈને તપ કરિ જનોને સુખ કર્યાં;
ધર્યાં રૂડાં નામો નર સહિત નારાયણ હરી,
વધ્યા દુષ્ટો જ્યારે અવનિ અતિ ભારે કરિ ભરી...૩૮

તમે ત્યારે જન્મ્યા **મધુપુર**[૧] પછી ગોકુળ ગયા,
બીજે રૂપે રૂડા અકળ નર તે અર્જુન થયા;
હર્યો ભૂનો ભાર પ્રલય અસુરોનો પણ કર્યો,
ભજ્યા જેણે ભાવે જરુર જન તે તો ભવ તર્યો...૩૯

થયા મત્સ્યાકારે તન રહિત શંખાસુર કર્યો,
પછી કૂર્માકારે તન ઉપર **મંથાચળ**[૨] ધર્યો;
વરાહાકારે થૈ ધરણિ નિજ દાઢે કરિ ધરી,
નૃસિંહાકારે થૈ નિજજનનિ રક્ષા પ્રભુ કરી...૪૦

તમે ભૂમી જાચી ત્રિપદ નિજના વામન થઈ,
તમે ક્ષત્રી માર્યા **પરશુ**[૩] કરમાં તીક્ષણ લઈ;
વળી લંકાયે જૈ રિપુ અમરનો રાવણ હણ્યો,
તમે કિલ્લો બાંધ્યો **જળધિતટ**[૪] દ્વારામતિ તણો...૪૧

થઈ બુદ્ધાકારે પશુવધમખો ખંડન કર્યા,
તમે દેહો એવા સૂરનર હિતાર્થે બહુ ધર્યા;
વળી કલ્કી કેરું તન ધરમ માટે જ ધરશો,
અધર્મી રાજાનો નિજ બળ થકી નાશ કરશો...૪૨

પધાર્યા છો પોતે સ્વજન હિત આ શ્રીપુર વિષે,
નિહાળીને નેત્રે અધિક હરખ્યા સૌ ઉર વિષે;
સદા આ **પ્રાસાદે**[૫] જનસુખદ સ્વામી સ્થિતિ કરો,

૧.મથુરા **૨.**મંદ્રાચળ પર્વત **૩.**તીક્ષ્ણધારવાળી કુહાડી **૪.**સમુદ્રકાંઠે **૫.**મંદિરમાં

સઊ સત્સંગીનાં સમય સમયે સંકટ હરો...૪૩

અમારા હે ઈષ્ટ પ્રગટ પ્રભુ ધર્માત્મજ તમે,
તમારું હે સ્વામી ભજન કરિયે ભાવથિ અમે;
તમારી મૂર્તિમાં અચળિત અમારાં મન હજો,
તમારો હે **ત્રાતા**[1] જગત સઘળામાં જય થજો...૪૪

ચોપાઈ :

કર્યો વર્ણિએ થાળ તૈયાર, જમ્યા જીવન જગદાધાર;
શેઠ બેચર મણકીને ઘેર, પધાર્યા પ્રભુજી રુડિ પેર...૪૫

તહાં સંત સરવને જમાડ્યા, પ્રેમી ભક્તને હર્ષ પમાડ્યા;
આવ્યા મંદિરે નટવર નાવ, પોઢ્યા દ્વારની મેડીયે માવ...૪૬

રહ્યો ચાર ઘડી દિન જ્યારે, ઉતર્યા પ્રભુ ચોકમાં ત્યારે;
લીંબડા હેઠે ઓટો અનૂપ, બિરાજ્યા તહાં ભૂપનો ભૂપ...૪૭

સર્વ સંત ને સત્સંગી આવ્યા, તહાં વેદિયા વિપ્ર બોલાવ્યા;
કરી પૂર્ણાહુતી તેહ સ્થાન, દ્વિજને દીધાં દક્ષિણાદાન...૪૮

વિપ્ર વેદના મંત્ર ઉચ્ચારે, દીધા આશિરવાદ તે ત્યારે;
પછી સારી સજી અસવારી, ગયા કાંકરિયે ગિરધારી...૪૯

બેઠા મંચ ઉપર મહારાજ, બેઠો આગળ સરવે સમાજ;
દેશદેશના હરિજન જેહ, પૂજા કરવાને આવિયા તેહ...૫૦

કોઈ ચંદન પુષ્પ ચડાવે, વસ્ત્ર ભૂષણ ભેટ ધરાવે;
વરતાલના બાપુ પટેલ, પગી જોબન સાથે મળેલ...૫૧

તેણે પૂજિયા સુંદરશ્યામ, પછી બોલ્યા કરીને પ્રણામ;
થયું મંદિર તે બહુ સારું, જોતાં તે જનમન હરનારું...૫૨

૧.રક્ષણહાર

દીસે મૂર્તિયો પણ શુભ તેવી, નયણાં ઠરે નિર્ખતાં એવી;
વાલા આવું મંદિર વરતાલ, ક્યારે કરશો કૃપાથી કૃપાળ...૫૩

આવી મુર્તિયો મોટિ વિશેષ, ક્યારે પધરાવશો પરમેશ;
સુણી બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, થશે ત્યાં પણ મોટેરું ધામ...૫૪

મોટી મૂર્તિયો સ્થાપશું ત્યાંય, તમે રાજી રહો મનમાંય;
ચૈત્ર માસમાં આવશું જ્યારે, પાયો નખાવશું તહાં ત્યારે...૫૫

સુણી રાજી થયા તેહ જન, જાણ્યાં શ્રીજીનાં અચળ વચન;
બિજે દિવસ કાંકરિયાની પાળે, કરી ચોરાશી દીનદયાળે...૫૬

પ્રગણાનાયે[૧] વિપ્ર અપાર, જમવા આવ્યાં નર અને નાર;
ઘૃત સેંકડો મણ તો વાવરિયું, કૃષ્ણે અદ્‌ભુત તે કામ કરિયું...૫૭

એવી લીલા કરીને અપાર, કર્યો શ્રીપુરમાં જેજેકાર;
પંચમી દીન **અપરાહ્નકાળ**[૨], ગયા જેતલપુર જનપાળ...૫૮

રાત વાસો રહીને સિધાવ્યા, ધર્મનંદન **ધોળકે** આવ્યા;
રહ્યા મંદિરમાં તહાં રાત, પછી ઉઠીને ચાલ્યા પ્રભાત...૫૯

ગયા **ગણેશ ધોળકું** જ્યાંય, પોઢ્યા ગણપતિના સ્થાનમાંય;
રહ્યો ચાર ઘડી દિન જ્યારે, રહ્યા રાયણોમાં જઇ ત્યારે...૬૦

તહાં બે દિન રાખિ મુકામ, ગયા ત્યાં થકી **બળોલ** ગામ;
હરિ ત્યાંથી પધાર્યા હડાળે, દીધાં દર્શન દીનદયાળે...૬૧

વાટમાં કરતા વિશ્રામ, ગયા **સારંગપુર** સુખધામ;
વિચર્યા ત્યાંથિ વિશ્વવિહારી, ગયા ગઢપુર શ્રીગિરિધારી...૬૨

૧.આસપાસનાં ગામોના પણ   ૨.સૂર્ય આથમ્યા પહેલાનો સમય

પુષ્પિતાગ્રા :

છબિ નરયુત કૃષ્ણ કેરિ સારી, સુખકર થાપિત શ્રીપુરે મુરારી;
ચિતવન કરતાં જ તે ચરિત્ર, પ્રભુપદ પ્રેમ વધે પુરો પવિત્ર...૬૪

ઇતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીનગરે નર-નારાયણસ્થાપનનામ દ્વિતીયો વિશ્રામઃ ॥૨॥

પૂર્વછાયો :

વડું મંદિર વરતાલમાં, ભક્તિપુત્રે કર્યું ભલિ ભાત;
તેહ કથા તમને કહું, ભૂપ સુણો અભેસિંહ ભ્રાત...૦૧

કર્યો ઉત્સવ ફુલદોળનો, ગઢપુર વિષે ગુણ જાણ;
ચૈત્રમાં વરતાલે જવા, પરમેશ્વરે કીધું પ્રયાણ...૦૨

પછી પ્રભુ ત્યાંથી પરવર્યા, સાથે લઈને સર્વ સમાજ;
જીવા ખાચરે **ઉગામેડિયે**, રાત રાખિયા શ્રીમહારાજ...૦૩

ચોપાઈ :

તંબુ ખેતરમાં ઉભા કર્યા, તહાં ઉતારા સર્વના ઠર્યા;
જીવા ખાચરે દીધી રસોઈ, જમ્યા સૌ તેહનો ભાવ જોઈ...૦૪

રાતે ગાડા ઉપર ગિરધારી, પોઢ્યા સારી રીતે સુખકારી;
સૂતા બીજા જનો આસપાસ, વારાફરતી તે જાગતા દાસ...૦૫

જ્યારે વિતી ગઈ મધ્યરાત, બની એ સમે અદ્‌ભુત વાત;
એક પુરુષ **મણિમાળે**[૧] ભરીયો, તહાં આકાશમાંથી ઉતરીયો...૦૬

પ્રભુને બહુ પ્રણમીને તેહ, ગયો આકાશમાં ફરિ એહ;
પ્રભુને પછી પૂછિયું દાસે, કોણ આવ્યું હતું આપ પાસે...૦૭

૧.મણિઓની માળાથી

કહે કૃષ્ણ તે ચંદ્રમા આવ્યા, તારામંડળને સાથે લાવ્યા;
કરી દર્શન તે પાછા ગયા, સુણિ વિસ્મિત સૌ જન થયા...૦૮

પ્રભુ પરવર્યા પાછલી રાતે, પહોંચ્યા **કારિયાણિ** પ્રભાતે;
વસ્તા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા જઈ વિશ્વઆધાર...૦૯

જમી સભા સજી મહારાજે, જેમ ઉડુગણમાં શશિ છાજે;
ધર્મ ભક્તિ ને જ્ઞાનની વાત, કરી અક્ષરાધીશે **અઘાત**[1]...૧૦

તહાં કેરિનો ટોપલો ભર્યો, કોઈ ભક્તજને ભેટ કર્યો;
વસ્તા ખાચરનો સુત જેહ, **જઈતો**[2] ત્રણ વર્ષનો તેહ...૧૧

તેની કોટમાં ઊતરી હતી, નવસેં રૂપૈયાની કીમતી;
હસી બોલિયા તે પ્રત્યે હરી, આપું કેરી જો આપો ઊતરી...૧૨

ત્યારે તેણે તે ઉતરી દૈને, લીધી કેરી બહૂ રાજી થૈને;
જનો પ્રત્યે બોલ્યા ભગવાન, આને ઊતરિનું નથી જ્ઞાન...૧૩

બાર હજાર લોક ધરાય, એટલી કેરી છે એહ માંય;
પણ એક જ કેરીને સાટે, આપી ઊતરી અજ્ઞાન માટે...૧૪

તેમ જે જનને ન જણાય, પરમેશ્વરનો મહિમાય;
તે તો તુચ્છ વિષયસુખ લે છે, પરમેશ્વરને તજિ દે છે...૧૫

એહ આદિક જ્ઞાનની વાત, કરી એ સમે હરિયે અઘાત;
પછી પોઢી રહ્યા પ્રભુ રાતે, જવા તૈયારી કીધી પ્રભાતે...૧૬

વસ્તેભક્તે કહ્યું નામી શીશ, જમી ચાલજો શ્રીજગદીશ;
બોલ્યા રાઘવ નામે પટેલ, મારે ઘેર જમો રંગરેલ...૧૭

અતિ આગ્રહ બેયનો ભાળી, બોલ્યા મધુર વચન વનમાળી;
કરો બેયને ઘેર રસોઈ, જમશે આંહિ ને તહાં કોઈ...૧૮

૧.અતિ ઉંડાણથી ૨.જોઈતા ખાચર

વેરાભાઈયે દાતણ આશે, જોયું તે સ્થળમાં ચારે પાસે;
વસ્તા ખાચરને પાણિયારે, ઘણાં દાતણ દીઠાં તે વારે...૧૯

તેહ પુછ્યા વિના એક લીધું, સરોવરતટ જઇ તેહ કીધું;
કરી સ્નાન ક્રિયા નિત્ય કરી, ગયા જે સ્થળમાં હતા હરિ...૨૦

લીધું દાતણ વણપુછે જેહ, મનમાં આવ્યું સાંભરી તેહ;
એ તો ચોરિ કરી કહેવાય, એવું જાણી અતી પસતાય...૨૧

હરિને કહ્યું જોડીને હાથ, હું તો નિયમ ચુક્યો છું નાથ;
પુછ્યા વગર મેં દાતણ લીધું, તે તો કામ ચોરી તણું કીધું...૨૨

એહ પાપ નિવારણ થાય, પ્રભુ એવો બતાવો ઉપાય;
સુણી બોલીયા સુંદરશ્યામ, સંતવર્ણિ જે છે એહ ઠામ...૨૩

દશ દશ દંડવત સૌને કરો, ભૂલ્યો ભૂલ્યો છું એમ ઉચરો;
હરિભક્તને પણ પંચ પંચ, દંડવત કરો શંકા ન રંચ...૨૪

તેથી પાપ જશે ઉતરીને, કરશો નહિ એવું ફરીને;
પછી વેરાજીયે તેમ કર્યું, તેનું પાપ તો તેથી ઉતર્યું...૨૫

બોલ્યા ભક્તિતનુજ ભગવંત, સુણો સૌ સતસંગી ને સંત;
વાત કરજો આ સઘળે પ્રસિદ્ધ, ચોરી કરવી નહિ કોઇ વિધ...૨૬

ધણિયાતું જે દાતણ જેવું, તેને પૂછ્યા વિના નવ લેવું;
સગા બાપની પણ ચીજ એવી, તેની મરજિ વિરુદ્ધ ન લેવી...૨૭

છાની રીતે જે ચોરીને લેશે, જમ તેને ઘણો દંડ દેશે;
કોઇ ચોરી કરી એવી રીતે, વાવરે પ્રભુ અર્થે જો પ્રીતે...૨૮

પ્રભુનો કોપ તે પર થાય, નિશ્ચે તે જન નરકમાં જાય;
પ્રભુને અતિ વાલો છે ધર્મ, મનમાં એવો જાણવો મર્મ...૨૯

પ્રભુનો ભરવાને ભંડાર, કરે ધર્મનો ભંગ લગાર;
જાણવો જન તે મહાપાપી, ભલે હોય તપસ્વિ તથાપી...૩૦

પુષ્પિતાગ્રા :

ધરમતનુજ ધર્મ થાપવાને, ધરિ નરદેહ અધર્મ કાપવાને;
હરિજન થઇ પાપ પંથ જાય, હરિજન તેહ નહિ કદી ગણાય...૩૧

ઇતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિકારિયાણી પુર-વિચરણનામ તૃતીયો વિશ્રામઃ ॥૩॥

પૂર્વછાયો :

કૃપાનિધિ **કારિયાણિયે**, જમી ચાલીયા જગદાધાર;
સુંદરિયાણે સંચર્યા, આવ્યા હરિજન સામા અપાર...૦૧

ચોપાઈ :

વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા, સૌને સારા ઉતારા અપાવ્યા;
ડોસા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા પ્રભુ પ્રાણઆધાર...૦૨

લીંબડો હતો ત્યાં ફળિયામાં, સભા ત્યાં સજી તેહ સમામાં;
બેઠા સંત તથા હરિજન, બોલે શ્રીહરિ મધુર વચન...૦૩

ભગા શેઠનો સુત પીતાંબર, જેની સાત વરસની ઉમર;
તેણે કીધા આવીને પ્રણામ, જોઇ બોલિયા સુંદરશ્યામ...૦૪

મન નિર્મળ છે અતિ આનું, નેણમાં ઝળકે નથી છાનું;
સતસંગી ઘણો સારો થાશે, ઘણા જન માંહિ મુખ્ય ગણાશે...૦૫

એવામાં વના શેઠને ઘેર, કર્યો વર્ણિયે થાળ સુપેર;
વના શેઠે કહ્યું શીર નામી, ચાલો જમવાને અંતરજામી...૦૬

પછી જમવા પધાર્યા જીવન, વના શેઠ તણે જ સદન;
મોજડીયો મુકી ફળિયામાં, અવિનાશી ગયા ઓરડામાં...૦૭

ભગાશેઠ તનુજ પીતાંબરે, દીઠી મોજડી એ અવસરે;
જાણ્યું કોઈક આ લઇ જાશે, માટે રાખું હું સાચવી પાસે...૦૮

પછી મોજડીયો તે ઉપાડી, નિજ અંગરખામાં સંતાડી;
જમી ઉઠિયા જીવન જ્યારે, લાગ્યા મોજડી શોધવા ત્યારે...૦૯

ત્યારે પીતાંબરે કરી હાસ, મુકી મોજડી શ્રીહરિ પાસ;
જોઈ રાજી થયા મુનિનાથ, મુક્યો તેહને મસ્તકે હાથ...૧૦

પછી જૈને તળાવની પાળે, સભા ત્યાં કરી દીનદયાળે;
બેઠા સત્સંગી ને બેઠા સંત, કરે પ્રશ્ન ઉત્તર ભગવંત...૧૧

બ્રહ્મઆનંદની વૃષ્ટિ થાય, કાંઇ ઉપમા કહી નવ જાય;
દોઢ પોર રાત[1] ગઈ તોય, ત્યાંથી ઉઠવા ઈચ્છે ન કોય...૧૨

ત્રિભુવનપતિ બોલિયા ત્યારે, સુઓ સંતો જઈને ઉતારે;
હરિજન પણ ગામમાં જાઓ, અમ પાસે થોડાક રોકાઓ...૧૩

અહિં વાય છે સારો પવન, અમે તો આંહિ કરશું શયન;
ચોકી પેરા તણો બંદોબસ્ત, તમે કરજો મળીને સમસ્ત...૧૪

સુણી આજ્ઞા ચડાવીને માથે, કર્યું એ રીતે સૌ જન સાથે;
તહાં પોઢી રહ્યા પ્રભુ રાતે, પછી ઉઠીને ચાલ્યા પ્રભાતે...૧૫

હરિભક્ત વળાવાને આવ્યા, ગાઉ સૂધિ તો સાથે સિધાવ્યા;
વળો એમ કહ્યું વારે વારે, સતસંગી વળ્યા સહુ ત્યારે...૧૬

પ્રભુ **વેજળકે** રુડી પેર, ઉતર્યા ભીમ પંડ્યાને ઘેર;
હરિભક્તે રસોઇ કરાવી, જમ્યા સૌ મનમાં મુદ લાવી...૧૭

પછી **ધોળકે** જઇ રહ્યા રાત, ત્યાંથી પરવર્યા ઉઠી પ્રભાત;
ચાલ્યા જેતલપર ઘનશ્યામ, આવ્યું ત્યાં વચમાં એક ગામ...૧૮

૧.રાત્રીના સાડા દશ વાગ્યાનો સમય

હતા **વાઢ**[૧] ત્યાં શેલડી તણા, **કોલ**[૨] ફરતા હતા તહીં ઘણા;
સુરા ખાચરે જૈ જોયું ધારી, ધોળી શેલડીયો દિઠી સારી...૧૯

એના અંતરમાં એમ આવ્યું, શેલડી શ્રીહરિને ધરાવું;
વાઢના પતિને કહિ વાત, હરિ આવ્યા છે આંહિ સાક્ષાત...૨૦

તેનું સ્વામિનારાયણ નામ, કર્યો છે ઝાડ હેઠે વિરામ;
સંત હરિજન છે ઘણા સાથે, પ્રભુ રાજી થશે તમ માથે...૨૧

આપો શેલડીયો મુલ લૈને, પ્રભુને હું ધરાવીશ જૈને;
વાઢવાળો બોલ્યો વેણ સારાં, ધન્ય ભાગ્ય છે આજ અમારાં...૨૨

ક્યાંથી આંહિ આવે જગદીશ, ભેટ શેલડી હું જ કરીશ;
પછી શેલડીનું ગાડું ભર્યું, જૈને શ્રીહરિને ભેટ કર્યું...૨૩

સાંઠા કૃષ્ણે કર્યા અંગિકાર, વેં'ચ્યા નિજજનને તેહ વાર;
ત્યાંથી ચાલિયા સૌ જન સાથ, ગયા **જેતલપુર** જગનાથ...૨૪

રહ્યા શ્રીહરિ ત્યાં જઇ રાત, સેવ્યા ભક્તજને ભલી ભાત;
ગંગામાયે કર્યો તહાં થાળ, જમ્યા જીવન જન પ્રતિપાળ...૨૫

બીજે દિવસ તળાવની પાળે, સભા સારી સજી વૃષલાલે;
મેમદાવાદના તેહ ઠામ, આવતા હતા દુર્લ્લભરામ...૨૬

હતા ઘોડી ઉપર અસવાર, પ્રભુ પાસે જવાનો છે પ્યાર;
ઘોડી જાવા લાગી ગામ ભણી, ખેંચે દુર્લ્લભરામ તો ઘણી...૨૭

એવું જોઇને સુંદરશ્યામ, સભાજનને કહે તેહ ઠામ;
જુવો ભક્તો તમાસો આ કેવો, દેવા યોગ્ય છે દૃષ્ટાંત જેવો...૨૮

દ્વિજને આવવું છે તો આંહીં, ઘોડી લૈ જાય છે ગામ માંહી;
બળ દુર્લ્લભરામમાં હશે, તો તે આ સભા પાસ આવશે...૨૯

૧.શેરડીનું ખેતર ૨.શેરડી પીલવાનાં યંત્ર

ઘોડીનું બળ ઝાઝું જણાશે, તો તે ગામ ભણી લઈ જાશે;
તેમ જે બળીયો જીવ હશે, તે તો અક્ષરધામમાં જશે...૩૦

બળ ઓછું હશે જેહમાંઈ, માયા ખેંચી જશે તેને ક્યાંઈ;
પછી જોરથી દુર્લભરામ, આવ્યા જ્યાં હતા શ્રીઘનશ્યામ...૩૧

પ્રણમ્યા પ્રભુને પગે જ્યારે, ધન્ય ધન્ય બોલ્યા હરિ ત્યારે;
કહ્યું એવી જ રીતે સદાઈ, માયાને તમે જીતજો ભાઇ...૩૨

વળી બોલિયા શ્રીહરિ વાત, તમે સાંભળો સૌ જનજાત;
પ્રભુને છે તો એવો વિચાર, સૌને ઉતારવા ભવપાર...૩૩

પણ જીવના અવળા સ્વભાવ, તેથી બુડી મરે છતાં નાવ;
કહું છું તેનું દૃષ્ટાંત એક, સર્વ સાંભળો રાખી વિવેક...૩૪

એક **વાદી**[1] હતો નદી તીર, નદીમાં પુર આવેલું નીર;
લીધો સર્પનો કંડીયો માથે, હતું બકરું તે ઉપાડ્યું હાથે...૩૫

ખભે માંકડાને તો બેસાર્યું, ત્રણેને પાર લઈ જવા ધાર્યું;
જ્યારે કેડ સમે જળે આવ્યો, **મર્કટે**[2] ત્યાં સ્વભાવ જણાવ્યો...૩૬

ઢાંકણું કંડીયાનું ઉઘાડ્યું, ત્યારે સર્પે સ્વરૂપ દેખાડ્યું;
વશ્ય જાતિસ્વભાવને થઈ, પડ્યો મર્કટ ઊપર જઈ...૩૭

માંકડાંની મતિ પણ જુદી, પડ્યો પાણી વિષે જઇ કુદી;
બકરું પણ તે બુદ્ધિહીન, ન રહ્યું જ વાદીને આધીન...૩૮

જોરે કુદી પડ્યું જળમાંઇ, ગયાં તે રીતે ત્રણે તણાઈ;
વાદીયે તો લેવા માંડ્યાં સાથે, પણ એકે રહ્યું નહિ હાથે...૩૯

ગયાં તેને સ્વભાવે તણાઈ, તેમાં વાદીનો વાંક શો ભાઈ;
તેમ જીવને ભવજળપાર, તારવાનો પ્રભુનો વિચાર...૪૦

૧.મદારી ૨.વાંદરાએ

પણ પોતપોતાને સ્વભાવે, જીવ સંસારમાં ઝંપલાવે;
એવી વાત ઘણી ઘણી કરી, હરિભક્તોયે હૈયામાં ધરી...૪૧

ગઢડાનો નાથો ભાવસાર, હતો હાસ્યવાણી બોલનાર;
તેણે **કૌતકી**[1] વાણી કરીને, ઘણી વાર હસાવ્યા હરિને...૪૨

એમ કરતાં ગઈ મધ્યરાત, પછી પોઢી રહ્યા જગતાત;
પોઢ્યા સંત જઈને ઉતારે, વળી સર્વ તે ઉઠ્યા સવારે...૪૩

પૂર્વછાયો :

જેતલપુરમાં જગપતિ, વસ્યા બેય દિવસ નિશિ વાસ;
સુખ દીધાં સતસંગિને, કર્યો જ્ઞાનનો અધિક પ્રકાશ...૪૪

ચોપાઈ :

સુખ સત્સંગિને દીધું જેહ, મુખે વર્ણન થાય ન તેહ;
પછી ત્યાંથી પ્રભુજી સિધાવ્યા, **મેમદાવાદ**માં હરિ આવ્યા...૪૫

ત્યાંથી વાલો આવ્યા **વરતાલ**, ધર્મરક્ષક ધર્મનો લાલ;
ઉતર્યા હરિમંડપ માંય, બીજા સર્વે ઘટે જેમ જ્યાંય...૪૬

પુષ્પિતાગ્રા :

વૃષસુત ઉપદેશ નિત્ય દે છે, નિજજનનાં મન શુદ્ધ તે કરે છે;
અતિશય હરિ છે દયાળુ એવા, નહિ નહિ કોઈ કૃપાળુ કૃષ્ણ જેવા...૪૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિ-વૃત્તાલયઆગમનનામ ચતુર્થો વિશ્રામઃ ॥૪॥

૧.યુક્તિબાજવાળી

પૂર્વછાયો :

આવ્યો સમૈયો નવમીનો, આવ્યા એ સમે સંઘ અપાર;
આનંદથી ઉત્સવ કર્યો, વરત્યો તે જયજયકાર...૦૧

ચોપાઈ :

નાવા ધારુસરે જવા કાજે, ઉર ઈચ્છા કરી મહારાજે;
અતિ સારી સજી અસવારી, ચાલ્યા ધારુસરે ગિરધારી...૦૨

કરી સ્નાન દીધાં બહુ દાન, સભા પાળે સજી ભગવાન;
જહાં બેઠક છે ભલી આજ, બિરાજ્યા તહાં શ્રીમહારાજ...૦૩

એક પાસે બેઠા સહુ સંત, બીજે હરિજન બેઠા અનંત;
જ્ઞાન વૈરાગ્ય સંબંધી વાત, લાગ્યા કરવા શ્રીજી સાક્ષાત...૦૪

આવ્યો વાંદરો એક એ ટાણે, ઠેકી ઝાડે ચડ્યો તે ઠેકાણે;
કાઠિયો તેનું જોઈ વદન, બોલવા લાગ્યા મર્મ વચન...૦૫

રામચંદ્ર પાસે હનુમાન, નળ નીલ હશે આ સમાન;
પણ રાક્ષસ સાથે તે વાર, લડ્યા હાથે ધરી હથિયાર...૦૬

હશે આવા કે તે હશે કેવા, જેણે જીત્યા ઇંદ્રજિત જેવા;
પછી શ્રીજીને પુછી તે વાત, ત્યારે બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત...૦૭

હતા વાનર જાતે તો આવા, થયા સમરથ તે જુદ્ધે જાવા;
એ તો ઈશ્વર ઇચ્છાથી જાણો, બળ પૂરણ પામ્યા પ્રમાણો...૦૮

કહે કાઠીયો આને બોલાવો, ક્રિયા કાંઈ તે પાસે કરાવો;
અમને તો તે વાત મનાય, નહિ તો મન સંશય થાય...૦૯

એવું સાંભળી એ સમે હરી, સમશા આંગળી તણી કરી;
તેથી વાંદરો ઉતર્યો હેઠો, સભામાં હરિ સન્મુખ બેઠો...૧૦

માળા આપી તેને કૃપાનાથે, લઇ ફેરવવા લાગ્યો હાથે;
વળી રામકથાની ચોપાઈ, બોલવા લાગ્યો તે ગાઈગાઈ...૧૧

સુણી રાજી થયા જન સહુ, વળી અચરજ પામિયા બહુ;
કહે કાઠી સુણો મહારાજ, લઘુ દેહ દીસે એનો આજ...૧૨

પ્રૌઢ[૧] પર્વત કેમ ઉપાડ્યો, મોટો સંશય એહ મટાડો;
પછી શ્રીહરિએ જોયું સામું, વૃદ્ધિ વાનરનું તન પામ્યું...૧૩

જોતાં એવું દીઠું સહુ સાથે, જાણે પર્વત લીધા છે હાથે;
કપિ આકાશ મારગે ચાલ્યો, ગયો ક્યાં તે તો કોઈએ ન ભાળ્યો...૧૪

જન સૌ થયા વિસ્મિત ત્યાંય, જાણ્યો ઈશ્વરનો મહિમાય;
વાણી કાઠિયોએ ત્યાં ઉચ્ચારી, પ્રભુ અકળિત માયા તમારી...૧૫

એવામાં કોઈ નાગડા બાવા, દશ બાર મળી તહાં આવ્યા;
પ્રભુને તેણે કીધા પ્રણામ, બેસાર્યા પ્રભુએ એક ઠામ...૧૬

બોલ્યો તે માંહિથી એક બાવો, સીધાં પાકાં અમોને અપાવો;
અમે આપનું સાંભળિ નામ, આવ્યા આપ આગળ એહ ઠામ...૧૭

સુણી બોલિયા શ્રીભગવાન, જ્ઞાનવાત સુણો ધરિ કાન;
તમે ત્યાગીનો પાળો છો ધર્મ, પણ મનમાં વિચારો ને મર્મ...૧૮

તજે નારીને અષ્ટ પ્રકારે, ધનને હાથમાં નવ ધારે;
રસકસ ન જમે કદી માગી, ત્યારે તેને કહિયે ખરો ત્યાગી...૧૯

ફર્યે નગ્ન ત્યાગી કહેવાય, શ્વાન ગર્દભ ત્યાગી ગણાય;
ગાંજા ભાંગ પીને ભુંડું બોલે, તે તો જાણવો **ગર્દભ**[૨] તોલે...૨૦

પગ ચંપાવે નારિયો પાસે, કેમ ત્યાગી તેને કહેવાશે;
ફરે નગ્ન સીધાં માગી ખાય, એ તો પેટ ભર્યાના ઉપાય...૨૧

૧.વિશાળ ૨.ગધેડાં

તમે જો જીવનું શ્રેય ઇચ્છો, શાસ્ત્ર સાંભળિને ધર્મ પ્રીછો;
એવી વાત કરે છે જ્યાં શ્રીજી, બની એ અવસર વાત બીજી...૨૨

ભાદરા ગામના રહેનાર, ભક્ત રત્નો હતા એહ ઠાર;
તેને થૈ સમાધી તેહ ટાણે, પડ્યા થૈ **ગતપ્રાણ**[1] પ્રમાણે...૨૩

બાવાએ તેની નાડી તપાસી, પણ ચાલતી ક્યાંઇ ન ભાસી;
જોઇ અચરજ પામિયા બાવા, લાગ્યા શ્રીહરિના ગુણ ગાવા...૨૪

બોલ્યા કોઇ તો જોડીને હાથ, કરો આજ્ઞા હવે કાંઇ નાથ;
ત્યારે બોલિયા જગજીવન, તમે માનો જો મારું વચન...૨૫

તમે ત્યાગી જેવાં વસ્ત્ર ધરો, પાળો ત્યાગી તણો ધર્મ ખરો;
રહો સંતની સાથે સુજાણ, તેથી થાશે તમારું કલ્યાણ...૨૬

એવી સાંભળી શુદ્ધ વારતા, તેમાં જેહ દૈવી જીવ હતા;
તેઓએ તો ધર્યાં વસ્ત્ર ત્યાંય, રહ્યા સંતના મંડળ માંય...૨૭

બીજા પાકાં સીધાં લઈ ગયા, આસુરી હતા તે ક્રોધી થયા;
લીધા વગર ગયા તે રિસાઇ, થયા **ગાભરા**[2] મનમાં મુંઝાઇ...૨૮

સભામાં જે ખરા હતા ભક્ત, તે તો શ્રીહરિમાં જ આસક્ત;
તેણે મૂરતીમાં મન પ્રોયું, બાવા સામું જરીયે ન જોયું...૨૯

પણ કાચા હતા ભક્ત જેહ, બાવા સામું જોતા હતા તેહ;
શ્રીજીયે તેઓને છેલીવારે, શીખામણનાં વચન કહ્યાં ભારે...૩૦

ઉપજાતિ : દષ્ટિ નિયમમાં રાખવા વિષે :

રહે ન દષ્ટી નિયમે જ જેની, અજ્ઞાનતા જાણવિ એ જ તેની;
પ્રભુનિ મૂર્તી તજી દષ્ટિ જાય, તે શુદ્ધ સત્સંગિ નહીં ગણાય...૩૧

કથા સુણે કે ધર્યું હોય ધ્યાન, બેઠો દિસે તે બકની સમાન;

૧.પ્રાણ રહિત ૨.બેબાકળાં

જો શ્વાન કે નારી તહાં જણાય, તો દષ્ટિ ખેંચાઇ તહાં જ જાય...૩૨

એકાગ્ર ચિત્તે જ થવું કથામાં, દષ્ટી જવા દેવિ નહીં વૃથામાં;
ન વાત બીજી કરવી જ કાંઈ, જો માલ જાણો હરિભક્તિ માંઈ...૩૩

એકાગ્ર થૈ **તીરઘડાની**[1] રીતે, ભક્તિ વિષે લીન થવું જ પ્રીતે;
રાજા તણી ફોજ તહાંથિ જાય, વાજીંત્રના નાદ નહીં સુણાય...૩૪

એવી જ રીતે શ્રવણાદિ ભક્તિ, ભક્તો કરે ઉત્તમ જાણી જુક્તિ;
ત્યારે જ તે ભક્તિ ખરી ગણાય, પ્રભૂજિ તેને જ પ્રસન્ન થાય...૩૫

દેવી તણાં દર્શન કાજ જાય, જોડા મુકે ત્યાં મન તો રખાય;
બોલે દિશા બે ભણિ તર્તખેવ, ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ...૩૬

કરે નહીં દર્શન એક ચિત્તે, ખેંચાય બીજે મન એવિ રીતે;
કીધું ભલે દર્શન તે ન કીધું, ન દેવતાયે પણ માનિ લીધું...૩૭

પૂજા કરે ને મુખથી ન બોલે, તથાપિ તેનું મન ક્યાંઈ ડોલે;
મૂંગાનિ પેઠે **સમશા**[2] કરે છે, તેવા ઘણા ઢોંગ જનો ધરે છે...૩૮

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

ન્યાયાધીશ દ્વિજાતિ એક પ્રતિમા પૂજા ભલી રાખતો,
તે પૂજા સમયે મુનિવ્રત ધરે જીભે નહીં ભાખતો;
પૂછ્યું કારકુને જ ખુનિ જનને શીક્ષા શિ કીજે જઈ,
મૂર્તીને નિજની જનોઇ વતિ ત્યાં દેખાડી ફાંસી દઈ...૩૯

પુષ્પિતાગ્રા :

કરિ ઘણિ હરિયે સુ એવિ વાત, સુણિ સમઝ્યા હરિભક્ત સર્વ ભ્રાત;
પ્રભુ સનમુખ સૌ રહે જ જોઇ, નજર બિજે ન ધરે કદાપિ કોઇ...૪૦

વૃષસુત હરિનાં ઘણાં ચરિત્ર, અચરજકારિ અને વળી વિચિત્ર;

૧.તીર ઘડનાર લુહાર ૨.ઈશારો

પરમતજન એહ સાક્ષિ આપે, નિજમત છોડિ દિધા પ્રભુપ્રતાપે...૪૧

પછી પ્રભુ નિજમંદિરે પધાર્યા, નિજજન મોદ વિશેષ ત્યાં વધાર્યા;
વરણન બધિ વાતનું કરાય, અતિ વિસતારથિ શ્રેષ્ઠ ગ્રંથ થાય...૪૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે શ્રીહરિનવમીઉત્સવકરણનામ પંચમો વિશ્રામઃ ।।૫।।

પૂર્વછાયો :

વિત્યો સમૈયો જે સમે, સહુ સંઘ ગયા નિજગામ;
ભક્ત મળી વરતાલના, કહે પ્રભુને કરિને પ્રણામ...૦૧

હે પ્રભુ આપે કહ્યું હતું, વડું મંદિર થશે વરતાલ;
આવશું ચૈતર માસમાં, કરાવશું આદર તે કાળ...૦૨

કરો આદર કરુણાનિધી, પાળો વચન વિશ્વાધાર;
શ્યામે તે વિનતી સાંભળી, કર્યો મંદિર કરવા વિચાર...૦૩

નરનારાયણની હતી, સ્થાપી મુરતિયો બે જેહ;
પુરવમાં જ્ઞાનકૂપથી, ઓરડીમાં ધરાવી એહ...૦૪

પ્રથમ પધરાવી હતી, તેહ મુરતિયો જેહ ઠાર;
ખાતમુહૂર્ત મંદિર તણું, ધાર્યું ત્યાં કરવા કરતાર...૦૫

શાણા સલાટ તેડાવિયા, શિલ્પશાસ્ત્રમાં શ્રેષ્ઠ પ્રમાણ;
પુરુષોત્તમ **વટનગરના**[૧], એહ આદિક આવ્યા સુજાણ...૦૬

શ્રીહરિયે કહ્યું શિલ્પિને, તમે છો શુભ શિલ્પ સુજાણ;
સરસ મંદિરનું કરો, એક ચિત્ર સુબુદ્ધિ પ્રમાણ...૦૭

તે સુણિને શિલ્પી કહે, નડિયાદ વિષે એક ઠામ;

૧.વડોદરાના

દેરું નારાયણ દેવનું, ઘણું સરસ છે ઘનશ્યામ...૦૮

એવું જો રચિયે આ સ્થળે, જોવા જોગ્ય જરૂર જણાય;
કારિગરી કરશું અમે, જેવી એથિ અધિક વખણાય...૦૯

તે સુણી શ્રીહરિ ઉચ્ચર્યા, કેવું મંદિર છે છબિદાર;
જોવા જશું નડિયાદમાં, એમ કહિ થયા તૈયાર...૧૦

શિલપિ જનને સાથ લૈ, તથા શાણા જનો લઈ સંગ;
પીપરલગ પ્રભુજી ગયા, ધરિ અંગમાં અધિક ઉમંગ...૧૧

દાવડીયે કુવે જૈ કરી, પિધું હરિયે જળ હરખાઈ;
દર્શન કરવા આવિયા, જોરાભાઈ ને ગોવિંદભાઈ...૧૨

તે બેય જણ ત્યાં બોલિયા, ભલો કુવો અમારો એહ;
તેનું તમે જળપાન કરીને, પાવન કીધો તેહ...૧૩

પછી પ્રસાદિનું નીર લઈ, બેયે નાખ્યું કુવા મોઝાર;
પીનારની મતિ પવિત્ર થાવા, એવો કીધો ઉપકાર...૧૪

ત્યાંથી પ્રભુજી પરવર્યા, ગામ સમીપ છે વડ જ્યાંય;
છાયા જોઈ છબિલાજિયે, ઘોડિ ઉભિ રાખી જઈ ત્યાંય...૧૫

ભક્ત ભલા તેહ ગામના, આવ્યા હરખભર્યા તેહ ઠામ;
એક તો કહું કાનદાસજી, તથા રાયજી બેનાં નામ...૧૬

દયાળ રણછોડદાસજી, વાલોભાઈ ને વેણીભાઈ;
ગલાભાઈમાં ગુણ ઘણા, એહ આદિક આવ્યા ધાઈ...૧૭

ચોકડું પકડ્યું ઘોડિનું, કહ્યું ચાલો પ્રભૂ પુરમાંય;
કૃષ્ણ કહે મહાદેવની, આ છે જગ્યા ઉતરશું ત્યાંય...૧૮

ત્યાં જ ઉતારો કરાવિયો, લાવ્યા રાયજીભાઈ પલંગ;
દર્શન કરિ મહાદેવનાં, તહાં બિરાજીયા શ્રીરંગ...૧૯

વિપ્ર પવિત્ર બોલાવિને, થાળ કરાવિયો તૈયાર;
ભાવ જોઈ હરિભક્તનો, જમ્યા જીવન જગદાધાર...૨૦

રુપૈયા સાઠ સમર્પિને, પૂજી બોલીયો સર્વ સમાજ;
મંદિર કરો વરતાલમાં, તેમાં વાવરજો મહારાજ...૨૧

નાથ ગયા **નડિયાદમાં**, ગંગારામ ને મોહનરામ;
એહ આદિક સતસંગિયે, સતકાર કર્યો તેહ ઠામ...૨૨

પછિ નારાયણ દેવનાં, કર્યાં દર્શન જઈ તતકાળ;
જુક્તિ મંદિરની જોઈને, પછિ વાલો ગયા **વરતાલ**...૨૩

શ્રીજી કહે છે શિલ્પિને, નડીયાદનું મંદિર જેહ;
તેહ થકી વરતાલમાં, અતિ ઉત્તમ કરવું એહ...૨૪

જાણ[૧] જોષિને તેડાવિયા, જેનું નામ છે ગોવિંદરામ;
વિદ્વાન બહુ જ વખાણિયે, વસે વાસ તે **કેરિયાવિ** ગામ...૨૫

વિપ્ર તેડાવ્યા વેદિયા, ખાતપૂજા કરવા કામ;
આવ્યા તે તો **ઉમરેઠથી**, ઘેલાભાઈ હરિભાઈ નામ...૨૬

સામાન સર્વ મગાવિયો, ખાતપૂજામાં જોઈયે જેહ;
કુબેરજિયે લાવિ આપિયો, પ્રભુજીને તતક્ષણ તેહ...૨૭

મુહુર્ત શુભ જોવરાવિયું, ખાતપૂજન કરવા કાજ;
જોશીબાવે જોઈ આપિયું, મન રાજિ થયા મહારાજ...૨૮

સંવત્ શતક અઢારપર, શુભ અઠ્યોતેરાની સાલ;
ચૈત્ર વિષે શુભ મુહુરતે, ખાતપૂજા કરી વૃષલાલ...૨૯

બેઠા પૂજન કરવા પ્રભુ, મળ્યો સૌ જનનો ત્યાં સમાજ;
ધર્યો નારાયણ વર્ણિયે, સર્વ સામાન પૂજન કાજ...૩૦

૧.જાણકાર; નિષ્ણાત

ધર્મવંશી જન જે હતા, બેઠા તે પણ પ્રભુની પાસ;
દવે નરોત્તમ પણ હતા, ઉમરેઠમાં જેનો નિવાસ...૩૧

વાજાં વાજે ઉછરંગનાં, સૌને હૈયામાં હરખ ન માય;
વેદ **ભણે**[૧] વિપ્ર વેદિયા, મળિ **માનિની**[૨] મંગળ ગાય...૩૨

ખાતપૂજાનું ધોળ : ભમરા પે'લો વધાવો મારે આવિયો - એ રાગ છે

સજની આજ દિવસ છે આનંદનો, વરતાલમાં વિશ્વના આધાર રે;
રાજાધિરાજા ખાતપૂજા કરે છે ખાંતથી
અંગે પેહેરીને પીતાંબર ઓપતું,
શુદ્ધ આસને બેઠા સુખકાર રે...રાજાધિરાજા૦ ૩૩
વાલે વિપ્રની પ્રથમ પૂજા કરી,
આપ્યાં કંકણ કુંડળ ને હાર રે...રાજાધિરાજા૦
સ્વસ્તિવાચન વાંચે વિપ્ર વેદિયા,
કરે આશિરવાદના ઉચ્ચાર રે...રાજાધિરાજા૦ ૩૪
પૂજ્યા ગણપતિ પૂજ્યા કુળદેવતા,
પૂજ્યા વિશ્વકર્માને ધરિ વહાલ રે...રાજાધિરાજા૦
કોડે સોનાની કોશ કરમાં ધરી,
ગર્ત[૩] ગાળે છે ગોવિંદ ગોપાળ રે...રાજાધિરાજા૦ ૩૫
પૂજ્યા **કૂર્મ**[૪] ને અરચ્યા **અનંતને**[૫],
પૂજ્યા પ્રીતીથી દશે દિગપાળ રે...રાજાધિરાજા૦
નાખ્યાં ગર્તમાં **ફોફળ**[૬] ને ફૂલડાં,
નાખી સોનાની મોહોર વિશાળ રે...રાજાધિરાજા૦ ૩૬
શ્યામે લેલો સોનાનો લઇ સ્નેહથી,
નાખ્યો **કર્દમ**[૭] કોડે ગર્તમાંય રે...રાજાધિરાજા૦

૧.બોલે; ઉચ્ચારે **૨.**સ્ત્રીઓ **૩.**ખાડો **૪.**કાચબારૂપે ધરેલો અવતાર **૫.**શેષનાગ **૬.**સોપારી **૭.**ગારો

સ્થાપી અચળ ઈંટ અવિનાશીયે,
જેજેકાર કરે છે જન ત્યાંય રે...રાજાધિરાજા૦ ૩૭
ધાણા ગોળ વે'ચે છે સ્નેહે સર્વને,
કરે કંકુના ચંદ્રક કપાળ રે...રાજાધિરાજા૦
વે'ચે પાનનાં બીડાં પણ પ્રીતથી,
આપે પુષ્પના ગુચ્છ પુષ્પમાળ રે...રાજાધિરાજા૦ ૩૮
જેને હાથે પાયો નખાયો વિશ્વનો,
તેને હાથે થયું આ મુહુરત ખાત રે...રાજાધિરાજા૦
થાશે મંદિર મોટું આ **મહીતળે**[1],
આખા વિશ્વમાં તે થશે વિખ્યાત રે...રાજાધિરાજા૦ ૩૯
બીજાં ધામ ઘણાં છે ધરા ઊપરે,
ભલાં થાશે વળી ભવિષ્યકાળ રે...રાજાધિરાજા૦
સૌથી ઉત્તમ મહીમા આ ધામનો,
ગણશે મુખ્ય વિશ્વવિહારીલાલ રે...રાજાધિરાજા૦ ૪૪

ચોપાઈ :

ગીરી રુગનાથની ભારજાએ, પ્રણમી પ્રભુને જીતબાએ;
સો રૂપૈયા તણી ભેટ કીધી, દ્વિજને વાલે દક્ષણા દીધી...૪૧

શિલ્પજાણ હતા તેહ ઠામ, કહું સાંભળો તેહનાં નામ;
પુરુષોતમ ને દામોદર, વટપત્તનમાં જેનાં ઘર...૪૨

શ્રીનગરના કુબેરજી જાણો, હીરાજી મારવાડી પ્રમાણો;
નડીયાદના કેવળ હતા, મુખ્ય હું એમ સૌ સમજતા...૪૩

સૌને બોલાવીને મહારાજે, કહ્યું કામ કરો એક આજે;
સારું ચિત્રો મંદિરનું સ્વરૂપ, એક એકથિ પરમ અનૂપ...૪૪

૧.પૃથ્વીમાં

નવ શિખરનું મંદિર કરવું, મારું વચન અંતર માંહિ ધરવું;
તેમાં ત્રણ શિખર મુખ્ય જેહ, ચિત્રી લાવો તમે સહુ તેહ...૪૫

જેનું ઉત્તમ ચિત્ર જણાશે, મુખ્ય શિલ્પી તો તેહ ગણાશે;
માટે મનમાં મમત બહુ ધરજો, એક એકથી ઉત્તમ કરજો...૪૬

સુણી સૌ ગયા આપ ઉતારે, મુખ્ય પ્રત્યેક થાવા વિચારે;
અતિ મનમાં **મમતરત**[1] થયા, રૂપ **રુચિર**[2] ચિતરવાને રહ્યા...૪૭

મારું સરસ કે સરસ તમારું, એવું મમતપણું મન ધાર્યું;
વટપત્તનના શિલ્પી બેય, એક શિખર ચિત્રી લાવ્યા તેય...૪૮

બીજું તો હિરાજી મારવાડી, ચિત્ર લાવ્યા પ્રભુની અગાડી;
ત્રિજું તો શ્રીનગરના નિવાસી, લાવ્યા તે શ્યામે જોયાં તપાસી...૪૯

દામોદર પુરુષોત્તમ બેય, બોલ્યા અસલનાં શિખરો છે જેય;
તેહ સર્વના મુગુટ સમાન, થશે શિખર આ કરુણાનિધાન...૫૦

હરિગીતછંદ : શિખરપ્રબંધ પહેલો :

સર્વે અસલ કૃત ધીર જન મળિ ઠિક ખરાં શિખરો હશે,
જુથ શિર મુગટસમ આ જણાશે શિખર સરસ અધિક થશે...૫૧

દોહરો :

જીવન બોલ્યા જોઈને, શિખરો રચ્યાં રુચિર;
મમ તમ મત રત થઈ તમે, રચ્યાં રૂપ મંદિર...૫૨

શિખરપ્રબંધ બીજો : અથ ત્રિપદાક્ષરે ચતુર્થપાદ સર્વતોભદ્ર :

મમ તમ મત રત મમત રચી, રત મમત રચિ રુચીર;
તમ મત રચિ રુપ રુચિર તમ, મત રુચિ રુપ મંદીર...૫૩

૧.મમત્વવાળા કે હું સુંદર ચિત્ર બનાવું ૨.ગમતું; સુંદર

બોલ્યા મુનિજન જોઈને, નવા શિલ્પ વિદ્વાન;
નવા પ્રભુ શિખરો નવાં, નવે નવું જ નિદાન...૫૪

મોતીદામ છંદ : શિખરપ્રબંધ ત્રીજો :

નવા વિદવાન નવા પ્રભુ એહ, નવાં શિખરોનિ નવી વિધિ તેહ;
થશે **ચતુરાનન**[1] દેખત લીન, નવીન નવીન નવીન નવીન...૫૫

शिखरप्रबंध-१ शिखरप्रबंध-२ शिखरप्रबंध-३

પુષ્પિતાગ્રા :

શિખર નિરખિ દૃષ્ટિયે કરીને, અતિ શુભ લાગ્યું હિરાજિનું હરિને;
સરવ ઉપરિ શિલ્પિ તે ઠરાવ્યા, અવર ભલા ત્રણ તેય શિલ્પિ ભાવ્યા...૫૬

પછી હરિવર આપ એક ટાણે, રવિ ઉગવા પ્રથમે ઉઠી વહાણે;
નિયમ ઉચિત નિત્યકર્મ કીધું, દૃઢ કરવા સુઠરાવ ચિત્ત દીધું...૫૭

ઉપજાતિ :

બીરાજિ નારાયણમોલમાંય, બોલાવિયા સદ્‌ગુરુ પાંચ ત્યાંય;
મુક્તાખ્ય ગોપાળ સુરામદાસ, નિત્યાખ્ય ને બ્રહ્મમુનિ સ્વ પાસ...૫૮

નિવાસી બોચાસણ કાશિદાસ, બોલ્યા પ્રભુ તે જન સર્વ પાસ;
મંદીરનું ખાતમુહૂર્ત કીધું, તે કામ તો સર્વ યથાર્થ સિદ્ધું...૫૯

૧.બ્રહ્માજી

રચાવવું મંદિર શ્રેષ્ઠ જેહ, કેને કહો સોંપવું કામ તેહ ?
જે રાજનીતિ વ્યવહાર જાણે, છે કોણ એવો નર આજ ટાણે ?..૬૦

બોલ્યા સુણી મુક્ત મુનિ પ્રમાણ, એ કામમાં બ્રહ્મ મુની સુજાણ;
પૂર્વાશ્રમે રાજદુવાર સાર, એવા કરેલા બહુ કારભાર...૬૧

પુષ્પિતાગ્રા :

ચણતર ઉપયોગિ વસ્તુ જેહ, વિવિધ પ્રકાર તણી ઘણીક તેહ;
અગમ અવનિમાંથિ લાવિ આણે, અવર ન એહ સમાન આજ ટાણે-૬૨

સુરપતિ સદને સુવસ્તુ હોય, તરત મગાવી શકે જ તેહ તોય;
જનમન ક્ષણમાત્રમાં રિઝાવે, ધન ઢગલે ઢગલા **ઉપાર્જિ**[1] લાવે-૬૩

સુણિ હરિ મુનિબ્રહ્મને કહે છે, તમ પર ભાર બધોય આ રહે છે;
મન ધરિ મુજવેણ આંહિ વાસ, વસિ શુભ કામ કરો અનન્યદાસ-૬૪

સુણિ મુનિ ઉચર્યા સુજોડિ હાથ, વચનપ્રમાણ કરીશ સ્વામિનાથ;
જણશ જરુરની બધી મગાવું, ત્રિભુવન માંહિ જહાં તહાંથી લાવું-૬૫

પણ મુનિવર અક્ષરાખ્યનંદ, પરમ વિચક્ષણ જેહ છે સ્વછંદ;
રહિ અહિં મુજને સહાયિ થાય, મુજ થકિ તો શુભ કામ તે કરાય-૬૬

પછિ મુનિવર નિત્યાનંદ નામે, વચન વિચારિ વદ્યા સુએહ ઠામે;
કથિત સુમુનિ બ્રહ્મ કેરિ વાત, મુજ મનમાં ઉતરી ઉંડી અઘાત-૬૭

જણશ નિમિત્ત બ્રહ્મ ક્યાંઇ જાય, ખબર અહીંનિ ન તેહથી રખાય;
થિર ઠરિ અહિં કામને તપાસે, **ભડ**[2] મુનિ એહ સુઅક્ષરાખ્ય ભાસે-૬૮

વળિ કિરતન આદિ કામ ક્યારે, ખપ પડશે મુનિ બ્રહ્મનો તમારે;
જરુર સમય અક્ષરાખ્ય જેહ, અહિં તણું કામ તપાસશે જ તેહ-૬૯

સુણિ મુનિકૃત વાણિનો વિલાસ, હરિ ઉચર્યા મુનિ અક્ષરાખ્ય પાસ;

૧.ભેગા કરી ૨.સમર્થ; બહાદુર

અહિં રહિ કરજો સુકામ એહ, મુનિ ઉચર્યા હું કરીશ કામ તેહ-૭૦

અવનિ અનિલ[૧] અગ્નિ **આપ**[૨] વ્યોમ, દશ દિગપાળ સુમેઘ સૂર્ય સોમ;
પ્રભુ તવ વચને રહે સદાય, મુજ થકિ કેમ કદાપિ લોપ થાય-૭૧

પ્રભુ સુણિ મનમાં થયા પ્રસન્ન, મુખ ઉચર્યા મુનિરાજ ધન્ય ધન્ય;
અતિ તપ તજિ ધામ આ કરાવો, મુનિવર જો મુજને તમે રિઝાવો-૭૨

ઉપજાતિ :

બોલ્યા મુનિ અક્ષર નામ સોય, આનંદસ્વામી પણ આંહિ હોય;
થશે સહાયી શુભ કામ માંય, તેનેય રાખ્યા હરિયે તહાંય...૭૩

પુષ્પિતાગ્રા :

સુણિ મુનિજન કેરી સારિ ગાથ, કરિ કરુણા કરુણાનિધાન નાથ;
મુનિ શિરસિ થયા પ્રસન્ન જેમ, અમ પર શ્યામ થજો પ્રસન્ન તેમ...૭૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વૃત્તાલયે શ્રીહરિ-મહામંદિરખાતપૂજનકરણનામ ષષ્ઠો વિશ્રામઃ ॥૬॥

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

ગોપાળાખ્ય મુનિ કહે હરિ સુણો આ કામ માટે સહુ,
બંદોબસ્ત ભલો થયો પણ હવે હું હાથ જોડી કહું;
જે જે મૂર્તિ મગાવવાનિ મનમાં આપે સુઈચ્છા ધરો,
તે નારાયણભાઈને ભલિ વિધે આણ્યાનિ આજ્ઞા કરો...૦૧

તે નારાયણભાઈને પછિ તહાં બોલાવિ કૃષ્ણે કહ્યું,
જે જે હું કહું વાત તે સુણિ તમે લ્યો ચિત્ત ધારી સહુ;
પૂર્વાભીમુખનું નવે શિખરનું મંદિર થાશે અહીં,
તે મધ્યે અવતારયુક્ત મુજની મુર્તિ સ્થપાશે સહી...૦૨

૧.પૃથ્વી-વાયુ ૨.જળ (વરુણદેવ)

લક્ષ્મીએ તપ આ સ્થળે કર્યું હતું તે માટ **મધ્યાલયે**[૧],
શ્રીનારાયણ રૂપ મારું છબિ બે છે સ્થાપવી આ સ્થળે;
શ્રીવૃંદાવનનો વિહારિ પણ હું તે મંદિરે દક્ષિણે,
રાધાયુક્ત રહીશ રૂપ ધરિને લાલિત્ય સલ્લક્ષણે...૦૩

તે સાથે હરિકૃષ્ણ નામ મુરતી સ્થાપીશ હું માહરી,
ભક્તોને મુજ રૂપ ધ્યાન ધરવા પ્રત્યક્ષ જેવી કરી;
સ્થાપું ઉત્તર મંદિરે મુજ પિતા માતાનિ મૂર્તિ ભલી,
વાસુદેવસ્વરૂપ બાળ મુજનું તે પાસ થાપું વળી...૦૪

ને બીજાં શિખરો તળે સદનમાં જે મૂર્તિયો જાણવી,
તે મારા અવતારની અતિ ભલી આપે જઈ આણવી;
શ્રીવારાહ નૃસિંહ શેષશયની ને કૂર્મમૂર્તિ યથા,
હેતે તેમ હિરણ્યગર્ભ મુરતી મત્સ્યાખ્યમૂર્તી તથા...૦૫

હેતે શ્રીહનુમાનની ગણપતીની મૂર્તિ મોટી સહી,
કોડે સ્વચ્છ કરાવજો ઝટ તમે રોકાઇ રે'શો નહીં;
તે નારાયણભાઇ વેણ સુણિને બોલ્યા સુણો શ્રીહરિ,
હીરાજી શિલ્પી તણી અતિ મતિ એ કામમાં છે ખરી...૦૬

વાસી શ્રીવટપૂરના ભગુજિ છે તે ચિત્તમાં ચાય તો,
જો તે બેય કરે સહાય મુજને તે મૂર્તિયો થાય તો;
શ્રીજીએ પછી તેહ બેય જણને બોલાવિ આજ્ઞા કરી,
હેતે તે હરિભક્ત બેય હરખી આજ્ઞા શિરે એ ધરી...૦૭

કાશીદાસ કહે કૃપાનિધિ સુણો આ ગામમાં જે વસે,
તે સૌ જો મળિને સહાય કરશે સૌ કામ તો સિદ્ધશે;
ગાડાંનો ખપ વાર વાર પડશે તે તો કૃષિકારનાં,
તે રીતે વળિ કામ ખૂબ પડશે સુતાર લૂહારનાં...૦૮

૧.વચલા દેરામાં

માટે સૌ હરિભક્તને નિજ કને બોલાવિ આપે કહો,
મોટાં મંદિર કેરું કામ કરવા સર્વે સહાયી રહો;
એવી વાણિ ગમી મહાપ્રભુજિને સત્સંગિ તેડાવિયા,
તેનાં નામ હવે કહું નૃપ સુણો જે મુખ્ય ત્યાં આવિયા...૦૯

આવ્યા દાસ કુબેર જોબન પગી નારાયણાખ્યો ગિરી,
તેઓને હરિએ ભલામણ ભલી તે કામ માટે કરી;
બોલ્યા સૌ કર જોડિ કૃષ્ણ સમીપે શા માત્ર છૈયે અમે,
ધારો તો ધરણી થકી કનકનું મંદિર કાઢો તમે...૧૦

આપે તોપણ ભક્ત જાણિ અમને સેવા ભળાવી ભલી,
તેથી તો અતિ ધન્ય ભાગ્ય ગણિયે ભક્તિ કરી એટલી;
જે જે કામ ભળાવશોજિ અમને તે તો કરીશું અમે,
બીજા મુખ્ય જનો નિવાસી અહિંના તેને કહોજી તમે...૧૧

શ્રીજીએ વનમાળિ ગોર દ્વિજને ડાહ્યાખ્યને મોકલ્યા,
તે તો જૈ પુરવાસિ મુખ્ય જનને માયાળુ થૈને મળ્યા;
સંદેશો કહી શ્યામનો સરવને તેડી તહાં લાવિયા,
તેનાં નામ હવે કહું નૃપ સુણો જે જે જનો આવિયા...૧૨

આવ્યા દાસ નરોત્તમાખ્ય નરસી લાલાખ્ય જીવા દલા,
જોરાભાઈ સુધોરિ શ્યામળ અને ધર્માખ્ય ભક્તો ભલા;
ભાઈબા રણછોડ બેચર અને દાજી તથા રાયજી,
આવ્યા કાનજી મૂળજી વસનદાસાખ્યો ભલા ભાઈજી...૧૩

વંશસ્થવૃત્ત :

નારાયણાખ્યો શવદાસ જેહ છે, દયાળ ને ઈશ્વરદાસ તેહ છે;
આવ્યા વળી મૂળજિભાઈ જાણવા, પટેલ તે તો સઘળા પ્રમાણવા...૧૪

કહ્યું પ્રભુએ સહુ પાટીદારને, થજો સહાયી શુભ કર્મકારને;
કહે પ્રભુને સહુ પાટીદાર તે, અહીં ભલું મંદિર છે થનાર તે...૧૫

અમે અમારા કુળના પરંપરા, સહાયિ તેના જ થશું ખરેખરા;
પિતા તણો બોલ કુપુત્ર ટાળશે, સુપુત્ર તો પ્રેમ સહીત પાળશે...૧૬

તમે અમારા કુળદેવ આજથી, બીજો અમારો કુળદેવતા નથી;
કુપુત્ર કોઈ કુળ માંહિ જાગશે, મમત્વ તે મંદિરનો જ ત્યાગશે...૧૭

દ્વિજાતિ વંશે અસુરાંશ થાય છે, વિરુદ્ધ તે વેદથિ જેમ જાય છે;
સુપુત્ર તો સૌ રહેશે જ સેવતા, દિલે ગણીને નિજ કૂળદેવતા...૧૮

કુપુત્ર કોઈ કુળમાં નહીં થજો, વિરુદ્ધ આ મંદિરથી નહીં જજો;
સુણી રુદે રાજી થયા દયાનિધી, વિશેષ આશીષ દયા કરી દીધી...૧૯

ઉપજાતિ :

ત્યાં શેઠિયા સાકરલાલ આવ્યા, સાથે વળી ગિર્ધરલાલ લાવ્યા;
નથૂ તથા રાયજી જેષ્ઠ ચંદ, મોતી અને માણકજી સ્વચ્છંદ...૨૦

તેને પ્રભુએ કહ્યું એ જ રીતે, બોલ્યા સહૂ તે પરિપૂર્ણ પ્રીતે;
ભાવે કરીને સહૂ બાઇ ભાઈ, સદા થશું મંદિરના સહાયી...૨૧

પગી કહું સુંદરજી દલાજી, શક્રો તથા જૂસજી ત્યાં મળ્યાજી;
ઝાલોજિ વખ્તોજિ વળી ગણેશ, ને દેવકર્ણાખ્ય સુણો નરેશ...૨૨

જક્તોજિ ને ઊજમજીય આવ્યા, મહાપ્રભુના મન માંહિ ભાવ્યા;
કહે પ્રભુ સૌ પગિયો સદાય, આ કામ માટે કરજો સહાય...૨૩

બોલ્યા પગી સૌ કરિને પ્રણામ, કર્યું તમે બંધ અમારું કામ;
અમે તમારે શરણે જ આવ્યા, ચોરી કર્યાના નિયમો ધરાવ્યા...૨૪

પુના સુધી સૌ નહિતો જતાતા, ફાડી ખજાનો ધન લાવતાતા;
વાટે જનારા જનનેય કુટી, લેતા વળી વસ્ત્ર તમામ લૂંટી...૨૫

સેવ્યાં અમે તો ચરણો તમારાં, ખૂણે પડ્યાં **ખાતરીયાં**[1] અમારાં;
લૂંટી હવે દ્રવ્ય નહીં લવાય, દ્રવ્યે કરી કેમ સહાય થાય...૨૬

શ્રીમંત કરતાં ધર્મવંત મોટા ભક્ત વિષે :

શ્રીજી કહે ભક્ત સુણો સુજાણ, જે ધર્મ પાળે વચન પ્રમાણ;
માનું હું તેને મુજભક્ત મોટો, વિના ધને તે ન ગણાય છોટો...૨૭

અસંખ્ય નાણું ધર્મે ઉડાવે, મોટાં ભલાં મંદિર તો કરાવે;
તથાપિ જો તે નહિ ધર્મ પાળે, કલ્યાણ પામે નહિ તર્તકાળે...૨૮

ધર્મી કરે પૂજન માનસીક, પ્રત્યક્ષથી તેહ ગણું અધિક;
સુવર્ણપુષ્પે જ અધર્મિ પૂજે, તથાપિ તે છેક કનિષ્ટ સૂજે...૨૯

બીજા મતોમાં ધનવાન મોટો, ગણાય છે નિર્ધન છેક છોટો;
ભલે સુદામા સમ ભક્ત હોય, મોટો ગણું છેક ગરીબ તોય...૩૦

શ્રીમંતને માન વિશેષ દૈયે, તે રીત સંસારિક જાણિ લૈયે;
વાલો મને ભક્ત સુધર્મિ જેવો, ન સ્વલ્પ ધર્મી ધનવાન તેવો...૩૧

અધર્મથી જે ધન કોઇ લાવે, તે અર્પિને જો મુજને રિઝાવે;
તેથી કદી હું ન પ્રસન્ન થાઉં, એના થકી તો ઉલટો રિસાઉં...૩૨

છે ધર્મ તે તો મુજ તાત સોય, તેનો કરે ભંગ લગાર કોય;
મારા પિતાનો રિપુ તે ગણાશે, તે કેમ વાલો મુજને જ થાશે...૩૩

ધને કરે ભક્તિ ભલે હમેશ, દેહે કરે તેહ ગણું વિશેષ;
તે માટ દેહે કરી અંબરીષ, કર્તા ભલી ભક્તિ મહા મહીષ...૩૪

વંશસ્થવૃત્ત :

તમે પગી તેમ જ આપ દેહથી, સહાયતા સૌ કરજો સનેહથી;
કહે પગી ત્યાં વિનતી વળી કરી, સહાયતા સૌ કરશું અહો હરી...૩૫

૧.ભીંત કોચવામાટે ચોરનું સાધન; ગણેશિયું

જનો અમારા કુળ માંહિ જે થશે, સપૂત તે જો સમજુ ભલા હશે;
પિતા તણું મંદિર તે પ્રમાણશે, મમત્વ મોટો મન માંહિ આણશે...૩૬

સુણી હરિ રંજન ચિત્તમાં થયા, સુખી થજો એમ કહ્યું કરી દયા;
પછી તહાં તો ગિરિ ચાર આવિયા, મહાપ્રભૂને મન તેહ ભાવિયા...૩૭

ગિરી પુરુષોત્તમ એક તો હતા, બિજા ગિરી તો રગનાથજી છતાં;
ત્રિજા ગિરી તો કહું રામચંદ્ર તે, તથા રુડા રૂપગિરી ગિરિંદ્ર તે...૩૮

કહ્યું પ્રભૂયે સહુને સુખી હજો, સહાયિ આ કામ વિષે સહૂ થજો;
કહે સહૂ અંતરભાવ આણશું, અમારું છે મંદિર એમ જાણશું...૩૯

સુતાર આવ્યા પ્રભુ પાસ તે સમે, પગે પ્રભુને અતિ નેહથી નમે;
સુમુખ્ય તો વાસણ જેનું નામ છે, સુપુત્ર નારાયણ બુદ્ધિધામ છે...૪૦

સુતાર સદ્ભક્ત ભવાન ભાખિયે, સુપુત્ર તો જાદવજી જ દાખિયે;
સુતાર પુજા શુભ લાલદાસ જે, અને વળિ મુળજી અંબીદાસ તે...૪૧

લુહાર આવ્યા જન અંબીદાસ છે, સુપુત્ર તેના મુળજી સ્વપાસ છે;
લુહાર નારાયણદાસ નામના, નિવાસિ તે સૌ વરતાલ ગામના...૪૨

ઉપજાતિ :

સુતાર લુહાર સહૂ જનોને, શ્રીજી કહે તે સતસંગિયોને;
જે હોય આ મંદિર કેરું કામ, તે તો તમે સૌ કરજો તમામ...૪૩

જે ભક્તિ આ કામ વિષે કરાશે, તો તેહનું **અક્ષય**[1] પુણ્ય થાશે;
માટે જ દેજો મમતા ધરીને, જે જોઇએ તે **જણસો**[2] કરીને...૪૪

બોલ્યા સહૂ તે શિર નામિ પાગ, અહો અમારાં અતિ ધન્યભાગ્ય;
દેવાલયાર્થે કરિ કાંઇ દેવું, ક્યાંથી મળે ઉત્તમ કામ એવું...૪૫

બોલ્યા પ્રભૂજી વળી સર્વ પાસ, છે અક્ષરાનંદ અહીં નિવાસ;

૧.નાશ ન થાય તેવું ૨.વસ્તુઓ

વળી અહીં બ્રહ્મમુનિ રહે છે, આનંદસ્વામી પણ સંત તે છે...૪૬

તેને તમે સર્વ સહાયિ થાજો, ભક્તિ કરી ભક્ત ભલા ગણાજો;
બોલ્યા સહૂ અંતર પ્રેમ આણી, લેશું અમે કામ અમારું જાણી...૪૭

હીરાજિ શિલ્પી પુરુષોત્તમાખ્ય, તેને કહે શ્રીઘનશ્યામળાખ્ય;
ચાતુર્ય જે હોય બધું તમારું, તેવું કરો મંદિર સૌથિ સારું...૪૮

બોલ્યા સુણીને જન શિલ્પિ બેય, અમારિ તો અક્કલ અલ્પ છેય;
પ્રભુ તમારી શુભ પ્રેરણાથી, થશે ભલું મંદિર તો કૃપાથી...૪૯

પુષ્પિતાગ્રા :

જળધિ ઉપર સેતુ કાજ જેમ, શિલપિ હતા નળ નીલ બેય તેમ;
શિલપિ સુવરતાલ ધામકામ, નર પુરુષોત્તમ ને હિરાજિ નામ...૫૦

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વૃત્તાલયે શ્રીહરિ-મંદિરસૂચનાકરણનામ સપ્તમો વિશ્રામઃ ॥૭॥

શિખરિણી :

મુની મુક્તાનંદે પ્રભુપદ નમીને વળિ કહ્યું,
હવે તો હે સ્વામી **કરતવ**[1] કહું તેહ જ રહ્યું;
ઠરાવો કોઈને જણશ સહુ સંભાળ કરવા,
ગણી વસ્તૂ સર્વે નિશિ સમય એકત્ર ધરવા...૦૧

સુણી બોલ્યા સ્નેહે અધિક હરખી અક્ષરમુની,
કરે એવાં કામો સકળ વળિ જાણે રિત જુની;
હરીભાઈ એવા હળદર પુરીમાં હરિજન,
નથૂભાઈ તેના સુત પણ સમર્પે તન મન...૦૨

૧.કર્તવ્ય; કાર્ય

પછી તે બન્નેને બહુ હિતથિ બોલાવિ કહિયું,
રુદે રાજી થૈને ઉભય મળિને માનિ લહિયું;
કહ્યું નિત્યાનંદે હરિવર સુણો હું કહું હવે,
ઘણી રાજદ્વારી હરકત નડે કારજ નવે...૦૩

જનો મોટા મોટા પ્રમુખ થઈને જો ઠિક ઠરે,
કચેરીમાં જૈને અવસર વિષે ઉત્તર કરે;
સુણી વાણી શાણી શુભ કમળપાણી મન ગમી,
ઠરાવ્યા મોટા ને પ્રમુખ કશિ રાખી નહિ કમી...૦૪

અજૂભાઈ નામે અમિન મુમધાના અતિ ભલા,
તથા ગંગારામે **નટપુર**[1] નિવાસી જયવલા;
વળી ત્યાંના વાસી ગુણિજન ભલા મોહન યથા,
વસે છે જે ભાઈ **મુદપુર**[2] હરીશંકર તથા...૦૫

વસોના વાલાધ્રૂ અવર વળિ બાલાધ્રૂ ગણિયે,
કહે તેને શ્રીજી વચન કહું તે સર્વ સુણિયે;
કચેરીનાં કામો ધરમ અરથે ધારિ કરજો,
સુણી બોલ્યા સૌ તે ફિકર હરિ તેની ન ધરજો...૦૬

ઉપજાતિ :

વળી સુનિત્યાખ્ય મુની વિચારી, કહે અહો વિશ્વ વિષે વિહારી;
ઠરાવવા શ્રેષ્ઠ ગૃહસ્થ દાસ, આવી વસે તે અહિં માસ માસ...૦૭

પછી ઠરાવ્યા હરિભક્ત એવા, તપાસ રાખે રહિ આંહિ તેવા;
ભાઈ ભલા તે તુળશી ગણાય, વાસો વસો માંહિ વસે સદાય...૦૮

દાદા દવે ને વળિ ભાઈ વાલા, જેણે પિધા પૂરણ પ્રેમ પ્યાલા;
સોજીતરે ગોકળભાઈ જેમ, શ્રીપેટલાદે વ્રજલાલ તેમ...૦૯

૧.નડિયાદ ૨.આણંદ

શ્રીસંજીવાડે જન બાપુ જેહ, બારોટ જાણો જગરૂપ તેહ;
વસે વળી જે ઉમરેઠ ગામ, તે તો રૂડા ઠાકર રૂપરામ...૧૦

ભલા બિજા નિર્ભયરામ ભાઈ, જે બેયની ભક્તિ ભલી ગણાઈ;
ડભાણના તો રઘુનાથદાસ, તે સર્વમાં મુખ્ય સુકાશિદાસ...૧૧

કહ્યું પ્રભૂએ જન તેહ પાસ, તમે રહીને કરજો તપાસ;
બોલ્યા સહૂ હે હરિ નિર્વિનાશ, તપાસશું સૌ રહિ માસ માસ...૧૨

બોલ્યા પછી મોહનરામભાઈ, તથા હરીશંકર ચિત્ત ચાઈ;
જે જે વસે છે વરતાલમાંય, શક્તિ પ્રમાણે કરશે સહાય...૧૩

રથોદ્ધતા :

કામ શ્રેષ્ઠ કરવાનું છે હરી, કેમ તેહ શકશે બધું કરી;
કાષ્ઠ ઇંટ પથરાદિ આણવા, જોઇશે **શકટ**[૧] ભાર તાણવા...૧૪

આસપાસ વરતાલથી ઘણાં, જેહ ગામ હરિના જનો તણા;
તેહ સર્વ જનને તમે કહો, સૌ સહાય કરવા રહો અહો...૧૫

વાત તેહ પ્રભુએ દિલે ધરી, ગામવાસી જનને કહી ખરી;
નામ તેહ કહું કોઇ ગામનાં, કેમ સર્વ કહું ઠામઠામનાં...૧૬

એક ગામ ગણિયે બિલોદરું, શ્રીડભાણ પણ ગામ છે ખરું;
કેરિયાવિ વળિ બામણોલિયે, જીંડવુંપરું પછીથિ બોલિયે...૧૭

માનિયે પછી મહુડિયું પરું, નામ ગામ નરસંડ છે ખરું;
એક ગામ શુભ નામ કંઝરી, છે વલાસણ તહાં ભજે હરી...૧૮

મેઘવું વળિ સુજોળ ખાંધલી, ત્યાં નિવાસિ જન આવિયા મળી;
તેહ સર્વ જનને કહે હરી, સૌ સહાય કરજો ખરેખરી...૧૯

૧.ગાડું

ઉપજાતિ :

સંજાયું ચાંગા ગુણવંત ગામ, વળિ રુડું વાંછલિયું જ નામ;
મેળાવ ગાના પણ ગામ બેય, તે સર્વ મધ્યે સતસંગ છેય...૨૦

સૌને કહે શ્રીવૃષવંશરાય, આ કામમાં સૌ કરજો સહાય;
બોલ્યા જનો હાજર સૌ રહેશું, જે માગશે તે ઝટ વસ્તુ દેશું...૨૧

આ અક્ષરાનંદજિ આપ દાસ, તથા મુનિબ્રહ્મ અમારિ પાસ;
પત્રો લખી મોકલશે જ જ્યારે, લખ્યા પ્રમાણે કરશું જ ત્યારે...૨૨

બોલ્યા સુનિત્યાખ્યમુનિ ચહાઈ, સુણો ભલા મોહનરામ ભાઈ;
તથા હરીશંકર ધ્રુવ વાલા, તમે ત્રણે છો હરિને વહાલા...૨૩

પાષાણ લેવા પણ વારવારે, જવું થશે ધ્રાંગધરે તમારે;
સ્તંભાવતીમાં[1] પણ માલ લેવા, જનાર બીજા નથી આપ જેવા...૨૪

સુણી ત્રણે તે ઉચર્યા સુજાણ, અમે સમર્પ્યા પ્રભુ અર્થ પ્રાણ;
પ્રજા અમારી વળિ જેહ થાશે, સુપુત્ર સેવા અહિંની ચહાશે...૨૫

એવી રિતે શ્રીવૃષવંશ જાતે, ભલામણો દીધિ ભલી જ ભાતે;
ચલાવિયું મંદિર કેરું કામ, જંપે નહીં સૌ જન ચાર **જામ**[2]...૨૬

રહ્યા દયાસાગર દોઢ માસ, કરાવતા કામ રહી જ પાસ;
સર્વે જનો શ્રીહરિને રિઝાવા, મંડે મળી કામ ઘણું કરાવા...૨૭

ચાલ્યું ભલું મંદિર કેરું કામ, ચાલ્યા હરિભક્ત કરી પ્રણામ;
ચાલ્યા મુનિમંડળ ઠામ ઠામ, ચાલ્યા પ્રભૂશ્રી ગઢપુર ધામ...૨૮

જે ગામ માંહી સતસંગ ખાસો, તે ગામ માંહી વસિ રાત વાસો;
વાટે વિત્યા વાસર કાંઈ જ્યારે, ગયા પ્રભૂજી **ગઢપુર** ત્યારે...૨૯

૧.ખંભાતમાં ૨.એક પ્રહર=ત્રણ કલાક

નિહાળિને શ્રીહરિ સૌખ્યરાશી, રાજી થયા સૌ ગઢપુરવાસી;
દેખી શશી સાગર ઊભરાય, આનંદ એવો ઉરમાં જણાય...૩૦

પુષ્પિતાગ્રા :

દૃઢ કરિ વરતાલ માંહિ પાયો, રસિક રમાવર ધામનો રચાયો;
અમ ઉર દૃઢ એમ કૃષ્ણ થાય, અચળ સ્થિતી કરિને ઠરો સદાય...૩૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીવૃત્તાલયે શ્રેષ્ઠ-મંદિરારંભકરણનામ અષ્ટમો વિશ્રામઃ ॥૮॥

પૂર્વછાયો :

શ્રીગિરધર ગઢપુર વિષે, વસ્યા કરિ સુખે નિજવાસ;
એ અવસરમાં આવિયું, વરષાઋતુ ચાતુર માસ...૦૧

કથા મહાભારત તણી, વૃષસુતે વંચાવી ત્યાંય;
વર્ણાશ્રમના ધર્મ છે, ઈતિહાસ સહિત જેમાંય...૦૨

શ્રીહરિ તો સર્વજ્ઞ છે, નથી એનું અજાણું કાંઈ;
સત્સંગીને સંભળાવવા, માવે રુચિ ધરિ મનમાંઈ...૦૩

ઉપજાતિ : શાસ્ત્રશ્રવણ વિષે :

શાસ્ત્ર સુણ્યાથી સદબુદ્ધિ આવે, શાસ્ત્રો સુણ્યાથી હરિભક્તિ ભાવે;
આત્મા તથા શ્રીપરમાત્મજ્ઞાન, શાસ્ત્રો સુણ્યાથી જ મળે નિદાન...૦૪

સચ્છાસ્ત્રમાં છે શુભ રાજનીતી, સચ્છાસ્ત્રમાં છે વ્યવહાર રીતી;
આ લોકનો ને પરલોક કેરો, રસ્તો મળે શાસ્ત્ર થકી ઘણેરો...૦૫

તથાપિ જેવા જન વાંચનાર, તેવી મતિ સાંભળતાં થનાર;
છે ચાળણી તુલ્ય સ્વભાવ જેને, શાસ્ત્રો વિષે દોષ જડે જ તેને...૦૬

દુષ્ટો થયા રાવણ કંસ જેવા, અદ્યાપિ નિંદાય વિશેષ એવા;
એવા અધર્મી કદિયે ન થાવું, શાસ્ત્રો સુણ્યાથી સમજાય આવું...૦૭

શાસ્ત્રોતણું સદ્ગુરુ તત્વ જાણે, વૃથા ભણેલા અભિમાન આણે;
ભક્તિ વડે ભાગ વતાર્થ સૂઝે, બુદ્ધિબળે કોઇ કદી ન બૂઝે[1]...૦૮

સચ્છાસ્ત્ર છે દૂધ સમાન ભાઈ, સત્સંગ તો સાકર તેહ માંઈ;
કુસંગરૂપી વિષ જો ભળાય, સચ્છાસ્ત્ર તે ઝેર સમાન થાય...૦૯

ગીતા ભલી શ્રીભગવાન ભાખી, હું એક છું ઈશ્વર એમ દાખી;
તથાપિ જો કોઈ કુસંગિ ગાવે, તો જીવને ઈશ્વર તે ઠરાવે...૧૦

જ્યારે પ્રભુના અવતાર થાય, શાસ્ત્રો જ જાણ્યે નહિ ઓળખાય;
કાલિંદિ[2] કાંઠે વસતા ભણેલા, તેણે નહીં શ્રીહરિ ઓળખેલા...૧૧

સંસ્કારથી શ્રીહરિ ઓળખાય, ભણ્યા હશે કે નહિ તે ભણ્યાય;
ગોવાળ ગોપીજન કૃષ્ણ જાણ્યા, રહ્યા ભણેલા ઋષિયો અજાણ્યા...૧૨

સુજ્ઞાન તો સદ્ગુરુથી પમાય, શાસ્ત્રો સુણ્યાથી પછી પુષ્ટિ થાય;
તે માટે શાસ્ત્રો સુણવાં સનેહે, શ્રદ્ધા ધરીને મન વાણિ દેહે...૧૩

પૂર્વછાયો :

ભારત સુણિ ભગવાનનો, મહિમા સમજ્યા હરિજન;
અર્જુનસમ પ્રભુ પ્રગટનો, કર્યો આશ્રય એક અનન્ય...૧૪

શ્રીહરિ ગઢપુરમાં વસી, જન્મઅષ્ટમિ આદિક જેહ;
ઉત્સવ અતિ ઉત્તમ કર્યા, તેડિ સંત હરિજન તેહ...૧૫

પ્રબોધની વીત્યા પછી, શુભ આવી મકરસંક્રાંત;
ત્યારે દ્વિજોને દાન દેવા, ખુબ ધરી હરિ ખાંત...૧૬

લાડુ કરાવ્યા તિલ તણા, તેમાં ગુપ્ત ધરાવી મહોર;

૧.સમજી શકે; જાણી શકે ૨.યમુના નદી

દ્વિજ ઘણાને દાન દીધાં, કોટિ ભુવનઠાકોર...૧૭

જે કોઈ દ્વિજ આવી કહે, થયો મકરનો દિન આજ;
મકરને ઉલટાવિને[1], આપે એ દ્વિજને મહારાજ...૧૮

સંતમંડળ સાથે લઈ, પછી વિચરિયા વૃષલાલ;
ફરતાં ફરતાં આવિયા, થોડા વાસરમાં **વરતાલ**...૧૯

ત્યાં તો તૈયાર થયો હતો, મોટા મંદિરનો પરથાર;
જોઈ હૃદય રાજી થયા, ધર્મરક્ષક ધર્મકુમાર...૨૦

ચોપાઈ :

ચાલતું હતું ત્યાં કારખાનું, મોટું મંદિર તે કરવાનું;
સંત હરિજન પાળા અપાર, કરતા હતા કામ તે ઠાર...૨૧

જોયા ત્યાં કેટલાએક કડિયા, ચણવા સારુ પાલખે ચડિયા;
લાવો લાવો ઇંટો એમ ભાખે, કોઇને પણ ઉભા ન રાખે...૨૨

કોઈ માથે ઇંટો લેઇ આવે, કોઇ તો તગારાં ભરી લાવે;
એક એક સાથ કરે **હોડ**[2], દેવા વસ્તુ કરે દોડાદોડ...૨૩

કોઈ ઠેકાણે ચૂનો પિલાય, કોઈ ઠામ ઇંટો ખડકાય;
હેડો[3] ગાડાં તણી ઘણી આવે, માટી ચૂનો ઇંટો ભરી લાવે...૨૪

થઇ એ થકી ભીડ અથાગ, રસ્તે ચાલવા નવ મળે માગ;
કરે કામ જનો ટોળે ટોળે, જય સ્વામિનારાયણ બોલે...૨૫

ઘડે છે પથરા કોઈ ઠામ, તેના શબ્દે ગાજી રહ્યું ગામ;
ક્યાંઇ લૂહાર લોઢાં ઘડે છે, ક્યાંઇ સૂતાર કામે અડે છે...૨૬

રસ્તે જનારા જન એહ ઠામે, જોઇ જોઇને અચરજ પામે;
જોઈ કોઈ કહે એહ ઠામ, રામે સેતુ રચી હશે આમ...૨૭

૧.મકરનું ઉલટું રકમ એટલે કે ધન ૨.હરિફાઈ ૩.ગાડાંની કતાર

એવું ચાલતું દેખીને કાજ, રુદે રાજી થયા મહારાજ;
અક્ષરાનંદને એહ ઠાર, આપ્યો ઉરથી પ્રસાદીનો હાર...૨૮

માવો બોલિયા વાણી મધુરી, ઈંટો પાયામાં કેટલી પૂરી;
અક્ષરાનંદ ત્યાં એમ ભાખે, પૂરી પાયામાં તો નવ લાખે...૨૯

ઉંડો પાયો નખાવ્યો છે એવો, મેરુ ડગતાં ડગે નહિ તેવો;
સુણી શ્રીજીએ આપી સાબાશી, ઉતર્યા મોલમાં અવિનાશી...૩૦

પંચમી ત્યાં વસંતની આવી, સમૈયો કર્યો સૌને તેડાવી;
બામણોલી થકી તેહ ટાણે, પગી આવ્યા તખો આ ઠેકાણે...૩૧

ઘણા હેતે કહ્યું જોડી હાથ, બામણોલિયે ચાલો હે નાથ;
કરો **ખાંતે**[1] રુડો રંગ ખેલ, આશા પૂર્ણ કરો અલબેલ...૩૨

મારે ગામ લીલા ભલી થાય, સતશાસ્ત્રમાં તેહ લખાય;
સુણી સંઘ સહિત જગસ્વામી, **બામણોલી** ગયા બહુનામી...૩૩

રુડી રીતે ત્યાં રાયણ પાસે, રંગખેલ કર્યો અવિનાશે;
જોઈ ત્યાંથિ ઈશાનમાં કૂપ, નાહ્યા ત્યાં કોટિબ્રહ્માંડ ભૂપ...૩૪

નાથ નાહ્યા તણું નીર રાખ્યું, તખા પગિએ તે કૂપમાં નાખ્યું;
કહે કૃષ્ણ તમારો આ કૂપ, ગંગા તુલ્ય થયો તીર્થરૂપ...૩૫

થઈ ત્યાં તો રસોઈ તૈયાર, જમ્યા સંત ને જગસૃજનાર;
પગી તખો ને બાદર નામ, બેયે પૂજ્યા પ્રભૂ સુખધામ...૩૬

પછી પરવર્યા **મહુડીયે પરે**, પગી જાલમજી તણે ઘરે;
તહાં ફળિયામાં લીંબડા તળે, એક ઓટો હતો એહ સ્થળે...૩૭

પ્રભુને તે ઉપર પધરાવ્યા, ચર્ચિ ચંદન હાર ચડાવ્યા;
રુડી રીતે દિધી ત્યાં રસોઈ, જમ્યા સૌ તેમનો સ્નેહ જોઈ...૩૮

૧.હોંશથી; ઉમંગથી

જ્ઞાનવાત કરી ઘણિ રાતે, વિચર્યા **વરતાલ** પ્રભાતે;
થોડા દિવસ વસી અહિં વાસ, **ગઢપુર** ગયા શ્રીઅવિનાશ...૩૯

કથા ભારતની જે અધૂરી, હતી તે પછિ સાંભળિ પૂરી;
પુષ્પદોળ ને રામજયંતી, કરી ગઢપુરમાં ગુણવંતી...૪૦

ત્યાંના વાસીને જે સુખ આપ્યું, તે તો કોઈથિ જાય ન માપ્યું;
જેમ અક્ષરધામના વાસી, રહે શ્રીહરિ સંગ હુલાસી...૪૧

પુષ્પિતાગ્રા :

ગઢપુર જન ભાગ્યશાળિ ભાસે, પ્રગટ પ્રભૂ સમિપે વસે નિવાસે;
અવનિ ઉપર અક્ષરાખ્ય ધામ, ગઢપુર રૂપ ધરી ઠર્યું સુઠામ...૪૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે ગઢપુરવિચરણનામ નવમો વિશ્રામઃ ॥૯॥

પૂર્વછાયો :

નરનારાયણ થાપિયા, ભુજનગરમાં ભગવાન;
કહે અચિંત્યાનંદજી, હવે એહ કહું આખ્યાન...૦૧

ચોપાઈ :

એક અવસરે કચ્છિ સમાજ, આવ્યો ગઢપુર દર્શન કાજ;
કરી વિનતિ હરીની અનેક, કહ્યું મંડળ મોકલો એક...૦૨

ભુજમાં ભલું ધામ કરાવો, પ્રતિમા આપની પધરાવો;
એવો આગ્રહ જોઈને બહુ, કૃષ્ણે વૈષ્ણવાનંદને કહ્યું...૦૩

તમે મંડળ લૈને સિધાવો, ભુજમાં ભલું ધામ કરાવો;
થાશે મંદિર તૈયાર જ્યારે, અમે આવશું ત્યાં પછિ ત્યારે...૦૪

એવી આજ્ઞા ધરી નિજ શીશ, ગયા વૈષ્ણવાનંદ મુનીશ;
ભુજમાં ભલું ધામ કરાવ્યું, થોડા માસમાં તે થઈ આવ્યું...૦૫

હરિનૌમિ તણો આવ્યો દન, ત્યારે કચ્છ તણા હરિજન;
સમૈયા પર ગઢપુર આવ્યા, સર્વ સારા સમાચાર લાવ્યા...૦૬

મલ્લભક્ત ભલા ગંગારામ, સારા સુતાર હીરજી નામ;
તેવા સારા સુંદરજી સુતાર, જેનો પ્રભુપદમાં બહુ પ્યાર...૦૭

એહ આદિ ઘણા સતસંગી, આવ્યા કચ્છના વાસી ઉમંગી;
પ્રભુને પ્રણમ્યા બહુ પ્રીતે, સમૈયો ત્યાં કર્યો શુભ રીતે...૦૮

પછી એક દિવસ અવિનાશી, સ્વસ્થ બેઠા હતા સુખરાશી;
બોલ્યા કચ્છિ કરીને પ્રણામ, સુણો હે સુખસાગરશ્યામ!..૦૯

થયું મંદિર ભુજમાં તૈયાર, મૂર્તિ થાપવા તેહ મોઝાર;
કરુણા કરી આપ પધારો, હરિભક્તનો હરખ વધારો...૧૦

એવી વિનતિ સુણીને અપાર, થયા નાથ જાવાને તૈયાર;
મુક્તાનંદ અને બ્રહ્માનંદ, ગોપાળાનંદ આદિનાં વૃંદ...૧૧

દાદો ખાચર સોમલો સૂરો, પ્રેમી ભક્ત ગણાય જે પૂરો;
કાકોભાઈ પુજાભાઈ ખોડો, જેનો પ્રેમ નહીં કાંઇ થોડો...૧૨

એહ આદિ ગૃહસ્થને સાથે, લીધા કચ્છ જવા મુનિનાથે;
બ્રહ્મચારી તથા ઘણા પાળા, સાથે લીધા ભલા ધર્મવાળા...૧૩

ભલાં ભાતાનાં ગાડાં ભરાવ્યાં, લખું કંદોઈ પાસે કરાવ્યાં;
ચાલ્યા ગઢપુરથી શુભ કાળે, રહ્યા રાત જઈને **ખંભાળે**...૧૪

બીજે દિન ગયા **કોટડે** ગામ, ત્યાંથી **સરધાર** સુંદરશ્યામ;
પાડાસણ થઈને **કાળિપાટ**, **રાજકોટ** તણી લિધિ વાટ...૧૫

રાજકોટથિ ચાલિયા રાજ, **મવામાં** ગયા સહિત સમાજ;

વાગુદડ ગયા શ્રી ભગવાન, દીધાં દાસને દર્શનદાન...૧૬

ત્યાંથિ **ખીરસરે** ગયા હરી, **વડા** ગામ થઈને **ખોખરી**;
જૈને ત્યાં થકિ **વણથળી** ભાળી, **મોડે** ગામ ગયા વનમાળી...૧૭

અલૈયે થઈને **શેખપાટ**, ગયા **ભાદરે** નિજજન માટ;
હડિયાણે થઈ હરિરાય, ભલિભાતે ગયા **ભુજમાંય**...૧૮

સામા આવ્યા ઘણા સતસંગી, લાવ્યા વાજિંત્ર વિવિધ ઉમંગી;
પુરમાં મહારાજ પધાર્યા, ગંગારામને ઘેર ઉતાર્યા...૧૯

વીત્યા સંવત શતક અઢાર, અગણ્યાએશિમું તેહ વાર;
વદી ચૈત્ર ચતુર્દશી જ્યારે, પહોંચ્યા **ભુજમાં** પ્રભુ ત્યારે...૨૦

જોઈ ઉતરવા જોગ્ય સારા, આપ્યા સંત જનોને ઉતારા;
વળી જે જનને ઘટે જેમ, આપ્યા સર્વને ઉતારા એમ...૨૧

જોયું મંદિરનું જઈ કામ, ઘણા રાજિ થયા ઘનશ્યામ;
પ્રતિષ્ઠાનું મુરત જોવરાવ્યું, શુદી વૈશાખી પાંચમે આવ્યું...૨૨

વેદિયા વિપ્ર સારા બોલાવી, વિધિ વેદ પ્રમાણે કરાવી;
મુર્તિ નરનારાયણ કેરી, પધરાવી બે પ્રીતે ઘણેરી...૨૩

ઘણા બ્રાહ્મણને ત્યાં જમાડ્યા, દૈને દાન સંતોષ પમાડ્યા;
જમ્યા વર્ણિ તથા જમ્યા સંત, જમ્યા હરિજન પણ ત્યાં અનંત...૨૪

આવ્યાં દર્શને બહુ નરનાર, કચ્છમાં કર્યો જયજયકાર;
પછિ શ્રીહરિ ત્યાંથી સિધાવ્યા, ફરતા ગામ **હળવદ** આવ્યા...૨૫

વાંકાનેર ગયા ત્યાંથી વાલો, ત્યાંથી **ચોટીલે** ધર્મનો લાલો;
સાયલે ગયા સુંદરશ્યામ, ગયા ત્યાંથિ **નાગડકે** ગામ...૨૬

લોયા ગામે ગયા સંતસ્વામી, ત્યાંથિ **બોટાદમાં** બહુનામી;
દાહા ખાચરને દરબાર, પ્રીતે ઉતર્યા પ્રાણઆધાર...૨૭

ત્યાંથી ગઢડે ગયા ગિરધારી, નિરખી હરખ્યાં નરનારી;
કચ્છ દેશની લીલાની વાત, દેશોદેશ તે થઈ પ્રખ્યાત...૨૮

પુષ્પિતાગ્રા :

હરિવરકૃત કચ્છમાં ચરિત્ર, શ્રવણ કરે જન થાય તે પવિત્ર;
સુણિ હરિજન ચિત્ત રાજી થાશે, ગુણ હરિના ગણિ નિત્યનિત્ય ગાશે...૨૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીભૂજનગરે નરનારાયણસ્થાપનનામ દશમો વિશ્રામઃ ॥૧૦॥

પૂર્વછાયો :

વસ્યા વળી ગઢપુર વિષે, મહાપ્રભુજિ ચાતુરમાસ;
જન્માષ્ટમી ને પ્રબોધની, કરી અભયનૃપ આવાસ...૦૧

જોબન પગી ને કુબેરજી, નારાયણગિરી હરિજન;
વિચરીયા વરતાલથી, સમૈયે કરવા દરશન...૦૨

ચોપાઈ :

લખીને અક્ષરાનંદે પત્ર, મોકલ્યો તેહની સાથે તત્ર;
કરી વિનતિ લખેલું તે માંહી, સંતમંડળ મોકલો આંહીં...૦૩

આંહિ હોય ઝાઝા જન જેમ, થાય કામ ઉતાવળું તેમ;
હરિભક્તે નમાવિને માથ, આપ્યો પત્ર પ્રભુજિને હાથ...૦૪

અદ્‌ભૂતાનંદનું એહ વારે, માવે મંડળ મોકલ્યું ત્યારે;
પોતે તો રહ્યા ગઢપુરમાંય, વસંતોત્સવ પણ કર્યો ત્યાંય...૦૫

જવા ઈચ્છા કરી વૃષલાલે, ફુલદોળ ઉપર વરતાલે;
સાથે લૈ વૃષવંશિ સમાજ, ચાલ્યા ગઢપુરથી મહારાજ...૦૬

રહ્યા **બોટાદમાં** જઈ રાત, પરવરિયા ઉઠીને પ્રભાત;
ફરતાં ફરતાં બહુ ગામ, આવ્યા **મેળાવ્ય** સુંદર શ્યામ...૦૭

આવ્યા **વરતાલમાં** અવિનાશ, નારાયણમો'લમાં કર્યો વાસ;
ભક્ત વાસણ કેરે સદન, ઉતર્યા ધર્મવંશના જન...૦૮

હતા સંદેશા સૌને કહાવ્યા, દેશદેશ થકી સંઘ આવ્યા;
રંગખેલનો સામાન જેહ, કર્યો વરતાલના જને તેહ...૦૯

પીચકારિયો ઝાઝી કરાવી, રાખ્યા અબિર ગુલાલ મંગાવી;
ભલા રંગના હોજ ભરાવ્યા, ભાળિ સૌ જનને મન ભાવ્યા...૧૦

જ્ઞાનબાગમાં આમલા પાસ, પછિ આવિયા શ્રીઅવિનાશ;
હરિકુંડ પાસે ઉભા નાથ, સંતકુંડ પાસે સંત સાથ...૧૧

સખા પાર્ષદ જે હતા સંગે, પ્રભુ પાસે રહ્યા તે ઉમંગે;
પીચકારિયો હાથમાં લીધી, રંગ ખેલવા તૈયારી કીધી...૧૨

કહે સંત પ્રભુ ઓરા આવો, પીચકારિ પ્રથમથી ચલાવો;
કહે કૃષ્ણ ચલાવોજિ તમે, તે પછીથિ ચલાવશું અમે...૧૩

જિજ્ઞાસાનંદે આગળ આવી, પ્રભુ પર પિચકારી ચલાવી;
બીજા સંતોયે પણ રંગ ભરી, પિચકારિયો ચાલતિ કરી...૧૪

પછી શ્રીહરિ ને હરિસંગી, મંડ્યા રંગ ઉડાવા ઉમંગી;
અન્યોઅન્ય ઉડાડે ગુલાલ, થયાં અવનિ ને આકાશ લાલ...૧૫

વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, જેજેકારથી બ્રહ્માંડ ગાજે;
આવ્યાં નિરખવા દેવ વિમાન, પુષ્પવૃષ્ટિ કરે કરે ગાન...૧૬

એમ ખૂબ કરી રંગખેલ, પછી નાવા ચાલ્યા અલબેલ;
થયા માણકિયે અસવાર, સાથે સત્સંગી સંત અપાર...૧૭

પગી જોબનને કહે નાથ, ચાલો જૈયે આપણ સહુ સાથ;
ખોડિયાર છે માતા તમારી, ત્યાં જવાની છે ઇચ્છા અમારી...૧૮

પગી બોલ્યા નમી પ્રભુ પાગ્ય, અહો માતા તણાં ધન્યભાગ્ય;
પછી ત્યાં પધાર્યા મહારાજ, સાથે લૈ નિજ સર્વ સમાજ...૧૯

જઇ સોનારકુઇ નિહાળી, ત્યાંથી દક્ષિણમાં દેવી ભાળી;
ઉતર્યા પ્રભુજી વડ પાસ, જોયો માતાનો જૈને આવાસ...૨૦

છાંટ્યો દેવીને રંગ તે કાળ, વળિ છાંટ્યો વિશેષ ગુલાલ;
અક્ષરેશે કહી વાણિ એવી, હરિભક્ત થઈ હવે દેવી...૨૧

પ્રભુ અશ્વીયે અસવાર થયા, પીપળાદે કુવે પછી ગયા;
દક્ષણાદું તે કૂપનું થાળું, તેમાં પાણી ભરાવ્યું રુપાળું...૨૨

નાહ્યા તે વિષે શ્યામશરીર, નાખ્યું ભક્તે તે કૂપમાં નીર;
કોરાં વસ્ત્ર ધરી સજિ સ્વારી, આવ્યા ઉતારે વિશ્વવિહારી...૨૩

જગજીવન ત્યાં જમ્યા થાળ, શાક પાક રસોઈ રસાળ;
શ્યામે સંતને પિરસી જમાડ્યા, પરિપૂર્ણ સંતોષ પમાડ્યા...૨૪

પછિ પોઢિ રહ્યા પરમેશ, જાગ્યા જ્યારે પ્રહર **દિનશેષ**[1];
મુકુંદાનંદે જળ લાવી દીધું, કૃપાનાથે તેનું પાન કીધું...૨૫

ધોળિ શેલડી આપી સુધારી, આપ્યાં દાડમ બીજ સમારી;
જમ્યા જુક્તિયે તે જગદીશ, જે છે ઈશ્વરનાયે અધીશ...૨૬

છત્રિ છે ગોમતી તટ આજ, સભા ત્યાં જૈ સજી મહારાજ;
કરી જ્ઞાન વૈરાગ્યની વાત, પ્રશ્ન ઉત્તર કીધા અઘાત...૨૭

આરતી ધૂન્ય ત્યાં કરી ત્યારે, પછી કૃષ્ણ પધાર્યા ઉતારે;
જમ્યા થાળ અધિક ઉમંગે, પછી પોઢ્યા પ્રભુજી પલંગે...૨૮

૧.૩ કલાક દિવસ બાકી હતો ત્યારે

પરમેશ્વર ઉઠ્યા પ્રભાતે, કરી નિત્યક્રિયા ભલિ ભાતે;
બામણોલિયાના ફળિયામાં, ઓરડો દક્ષણાદિ દિશામાં...૨૯

ગંગામાનો હતો ત્યાં ઉતારો, થયો તૈયાર ત્યાં થાળ સારો;
પ્રભુ ત્યાં જમવાને પધાર્યા, જમી જનમન હરખ વધાર્યા...૩૦

ગંગામાયે ધરાવ્યો પોશાગ, શોભ્યો શ્યામને અંગે અથાગ;
જ્ઞાનબાગમાં નિષ્કુળાનંદે, બાંધ્યો હિંડોળો અધિક આનંદે...૩૧

સંચર્યા તહાં શ્રીમહારાજ, સર્વે હરિજન સંત સમાજ;
હિંડોળામાં બિરાજિયા હરી, માથે મુગટ મનોહર ધરી...૩૨

નિષ્કુળાનંદે વાંસળિ લાવી, હરિના હાથ માંહિ ધરાવી;
બહુનામીયે તે તો બજાવી, સૌને વિસ્મયતા ઉપજાવી...૩૩

હેતે હરિને જનોયે ઝુલાવ્યા, **અમરો**[૧] બહુ નિર્ખવા આવ્યા;
જેજેકાર થયો જગ માંઈ, જોતાં કસર રહી નહિ કાંઈ...૩૪

જામિની[૨] નો સમય થયો જ્યારે, અવિનાશી પધાર્યા ઉતારે;
એમ આનંદમાં દિન જાય, સૌના હૈયામાં હરખ ન માય...૩૫

ચલાવ્યું કામ મંદિર તણું, પાસે રહિને પ્રભુજીયે ઘણું;
ઇંટવાડે જઈ સહુ સાથે, માવો લેતા ઈંટો નિજ માથે...૩૬

તેથી સંઘના સૌ સતસંગી, ઈંટો ઉપાડે અધિક ઉમંગી;
ઘણા ગામના ઠાકોર હોય, માથે ઈંટો ઉપાડે તે તોય...૩૭

કરે ઝડપથિ જે કોઇ કામ, ઘણું રીઝે તેને ઘનશ્યામ;
કચરાળાં કર્યાં દિસે અંગ, શ્યામ દાબે તેને છાતિસંગ...૩૮

આપે છાતીમાં ચરણની છાપ, કોઈને તો વખાણે છે આપ;
આપે કોઈને હાર પ્રસાદી, જેહ ઈચ્છે છે ઈંદ્ર બ્રહ્માદી...૩૯

૧.દેવતાઓ ૨.રાત્રિનો

મૂર્તિયોનું જ્યાં ચાલતું કામ, તહાં જોવા ગયા ઘનશ્યામ;
નારાયણભાઈ સાથે હિરાજી, કરતા હતા મૂર્તિયો તાજી...૪૦

છબિયોની છબી જોઈ સારી, બહુ રીઝ્યા રુદે ગિરધારી;
ભેટ્યા બે જનને ભિડિ બાથ, માવે બેને માથે મુક્યા હાથ...૪૧

અક્ષરાનંદ બોલિયા વાણી, સ્નેહે સાંભળો શારંગપાણી;
મૂર્તિ લક્ષ્મીનારાયણ કેરી, નથી મળતી અમે બહુ **હેરી**[1]...૪૨

હસી બોલિયા અંતરજામી, પોતે સર્વજ્ઞ સંતના સ્વામી;
મૂર્તિયો મહાદૈવત વાળી, રમાનાથ રમાની રુપાળી...૪૩

અતિ પાવન છે પુરાતનની, મનવૃત્તિ હરે હરિજનની;
તે તો છે વટપત્તન માંય, મોટા સંતને મોકલો ત્યાંય...૪૪

સુણિ શ્યામના એવા ઉચ્ચાર, સૌને આનંદ ઉપજ્યો અપાર;
મુક્તાનંદ અને નિત્યાનંદ, થયા તૈયાર જાવા સ્વછંદ...૪૫

કહે કૃષ્ણ જજો વટપુરમાં, મારી મૂર્તિ સંભારજો ઉરમાં;
તેથી મૂર્તિયો બે પ્રાપ્ત થાશે, તેમાં દૈવત ઝાઝું જણાશે...૪૬

મોકલ્યા એવી આગન્યા કરી, અક્ષરાનંદને કહે હરી;
હવે ઝડપથી કામ ચલાવો, થાય મંદિર તેમ કરાવો...૪૭

આવતે વર્ષ કાર્તિક માસે, કામ મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠાનું થાશે;
માટે ચિત્તમાં એવું વિચારી, કરી રાખજો સઘળી તૈયારી...૪૮

અક્ષરાનંદ કહે મહારાજ, કરશું ઉતાવળ થકી કાજ;
હરિનવમીનો અવસર આવ્યો, તે સમૈયો કરીને સિધાવો...૪૯

પ્રભુને તે ગમ્યું મન માંહી, હરિનવમી કરી ભલિ આંહીં;
સમૈયો કરીને ઘનશ્યામ, ગયા ગિરધર **ગઢપુર** ધામ...૫૦

૧.શોધી

પુષ્પિતાગ્રા :

હરિવર વરતાલ માંહિ આવી, શુભ નિજધામનું કામ તે ચલાવી;
કૃત જનમન માંહિ મોદ ભારે, છબિ શુભ એહ વસો હૃદે અમારે...૫૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીવૃત્તાલયે પુષ્પદોલોત્સવ તથા હરિનૌમીઉત્સવકરણનામૈકાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૧॥

પૂર્વછાયો :

વાલો આવ્યા વરતાલથી, ગઢપુર વિષે ગુણવંત;
ઘણા કાઠિ ગરાશિયા, સાથે હતા હરિજન સંત...૦૧

ચોપાઈ :

તહાં વીત્યા દિવસ ત્રણ ચાર, ત્યારે ઉચ્ચર્યા વિશ્વઆધાર;
જન કાઠિ ગરાશીયા જેહ, પરગામથી આવ્યા છો તેહ...૦૨

જૈને નિજ ઘર કામ સંભાળો, મારી આજ્ઞા તે પ્રેમથિ પાળો;
રહ્યા જનક વિદેહી તે જેમ, રહો સંસારમાં તમે તેમ...૦૩

બોલ્યા હરિજન જોડિને હાથ, ઘેર કેમ જૈયે અહો નાથ;
નેણે નિરખિયે મુરતિ તમારી, આવે પાંપણો આડિ અમારી...૦૪

એટલોય વિજોગ તમારો, સહી ન શકે જીવ અમારો;
કેમ વસિયે અમે જઈ દૂર, સદા રાખોજિ આપ હજૂર...૦૫

સુણી બોલિયા શ્રીભગવાન, મન ધરજો તમે મારું ધ્યાન;
મારી મૂર્તિ અખંડ દેખાશે, મારો કદિયે વિજોગ ન થાશે...૦૬

તમ દ્વારાયે દેશ મોઝાર, હજિ કરવાં છે કામ અપાર;
જોઈ ધર્મની રીત તમારી, ઘણાં ભક્ત થશે નરનારી...૦૭

માટે નિજનિજ ઘેર પધારો, કરો સતસંગનો ત્યાં વધારો;

હવે આવે પ્રબોધની જ્યારે, વરતાલ જશું સહુ ત્યારે...૦૮

તહાં દેવપ્રતિષ્ઠા કરશું, સૌથિ સરસ સમૈયો ભરશું;
ત્યારે આવજો થૈને તૈયાર, સાથે લાવજો અશ્વ શ્રીકાર...૦૯

એવો ઉત્સવ એ સમે થાશે, સૌથી શ્રેષ્ઠ ચરિત્ર ગણાશે;
જેમ માળામાં મેર જણાય, તે તો સર્વેથી શ્રેષ્ઠ ગણાય...૧૦

તેમ જન્મચરિત્ર જે મારાં, હરિજનને હરખ આપનારાં;
પ્રતિષ્ઠા રમાનાથની જેહ, લીલા સર્વોપરી થશે તેહ...૧૧

માટે આવજો ત્યાં ધરી પ્રીત, સગા સ્નેહિ કુટુંબ સહીત;
એવાં વચન કહી હરિરાય, કર્યા તે હરિજનને વિદાય...૧૨

રથજાત્રા તણો દિન આવ્યો, શ્યામે ઉત્સવ સારો કરાવ્યો;
ગઢપુરના નિવાસી જે જન, કરી ઉત્સવ હરખિયા મન...૧૩

પૂર્વછાયો :

એવી કથા શુભ સાંભળી, રુદે રીઝ્યા અભેસિંહરાય;
પ્રશ્ન ઉત્તમ એક પૂછવા, એને ઈચ્છા થઈ ઉરમાંય...૧૪

અહો અચિંત્યાનંદજી, તમે કહ્યું જે મૂર્તિયો માટ;
નિત્યાનંદ ને મુક્તમુની, ગયા વટપત્તનની વાટ...૧૫

તેઓએ ત્યાં જઇ શું કર્યું, ક્યાંથિ લાવ્યા મૂર્તિયો તેહ;
વિસ્તારથી શુભ વારતા, મને આપ સુણાવો એહ...૧૬

વર્ણિ કહે વસુધાપતિ, સુણો તેહ કથાનો સાર;
બે સદ્ગુરુ જે સંચર્યા, ગયા વટપત્તન મોઝાર...૧૭

ચોપાઈ :

તહાં મૂર્તિયો માટે તપાસ, કરવામાં ન રાખી કચાશ;
જોયાં સર્વે સલાટનાં ધામ, પૂછ્યું મૂર્તિ માટે ઠામઠામ...૧૮

જોયા દેશિ વિદેશ અપાર, મુરતીયો તણા વેચનાર;
ઘણી મૂર્તિયો નેણે નિહાળી, ભલી લેવા લાયક નહિ ભાળી...૧૯

સમૈયો હરિનવમીનો આવ્યો, જવા વરતાલ તે નહિ ફાવ્યો;
મૂર્તિ લીધા વિના ન જવાય, મુનિ અંતરમાં અકળાય...૨૦

સુતા જામનિમાં પછી જ્યારે, દીધાં દર્શન શ્રીજીએ ત્યારે;
શ્રીમુખે બોલ્યા સુંદરશ્યામ, એક વાણિયાનું લીધું નામ...૨૧

મુનિ મનમાં તમે ન મુંઝાઓ, તેહ વાણિયાને ઘેર જાઓ;
પુરાતનની બે મૂર્તિ રહી છે, તે તો તેહને પ્રાપ્ત થઈ છે...૨૨

કેને અર્પણ કરવી એહ, તેની ચિંતા તો કરે છે તેહ;
તમે માગશો તો મન ધરશે, નકી તમને તે અર્પણ કરશે...૨૩

સુણી વાલાના વદનની વાત, મુનિ મનમાં થયા રળિયાત;
પ્રભાતે ઉઠિ તતપર થયા, તેહ વાણિયાને ઘેર ગયા...૨૪

ભલી મૂર્તિયો બે તહાં ભાળી, નિશ્ચે રાજિ થયા તે નિહાળી;
મૂર્તિ લક્ષ્મીનારાયણ કેરી, જોતાં ભાસે તે સુઘડ ઘણેરી...૨૫

મુનિયે તેહ મૂર્તિયો માગી, સુણી રાજિ થયો સદભાગી;
મૂર્તિ આપવા કીધો વિચાર, દાઝ્યા દિલ માંહિ દ્વેષિ અપાર...૨૬

સુણ્યું સ્વામિનારાયણ નામ, દ્વેષી બોલિ ઉઠ્યા તેહ ઠામ;
એને મૂર્તિયો આ ન અપાય, એ તો પાખંડિ છે જગમાંય...૨૭

કહે વર્ણિ સુણો નરરાય, એવા દુષ્ટ જગતમાં જણાય;
સારા કામમાં અડચણ કરે, પુણ્ય પાપ વિચાર ન ધરે...૨૮

ઉપજાતિ : દુષ્ટ સ્વભાવ વિષે :

દીસે ઘણો દુષ્ટ સ્વભાવ જેનો, દુરાગ્રહી હોય મમત્વ તેનો;
પુણ્ય ક્રિયામાં પણ આવિ આડે, પોતા તણું ને પરનું બગાડે...૨૯

જો ક્યાંઈથી તેહ **પીયૂષ**[૧] લેય, ન પાય પીયે પણ ઢોળિ દેય;
તે જેમ માંખી નિજ દેહ પાડે, બિજા તણું ભોજન તે બગાડે...૩૦

મનુષ્યને સર્પ ડસે કદાપિ, તેથી ક્ષુધા તો ન ટળે તથાપિ;
વિનાર્થ તેને પરપ્રાણ લેવો, અધર્મિનો હોય સ્વભાવ એવો...૩૧

જો દીનને દાન દયાળુ દે છે, તે દેખિને દુષ્ટ બળી મરે છે;
જો લાભ કે હાનિ ન હોય એને, આવે અદેખાઇ તથાપિ તેને...૩૨

કરે કદાપી પરમાર્થ કોઈ, બળી મરે છે જન દુષ્ટ જોઈ;
વિશ્વોપકારી જળવૃષ્ટિ થાય, જોઈ **જવાસો**[૨] બળિને સુકાય...૩૩

પોતે ભલું કામ કરે ન ક્યારે, બીજો કરે ત્યાં જઇને નિવારે;
ન હોય તેમાં લવ લાભ લેવો, તથાપિ તે દુષ્ટ સ્વભાવ તેવો...૩૪

અધર્મિનો સે'જ સ્વભાવ એ છે, જે તે પ્રકારે પરને નડે છે;
પ્રકાશ દે સૂર્ય શશી સ્વભાવે, તથાપિ આડો ખળ રાહુ આવે...૩૫

અપાર વીંછી **અહિયો**[૩] અપાર, વળી વિશેષ **વછનાગ**[૪] સાર;
એવાં મહા ઝેર લઈ અનેક, ઘડ્યો અદેખો જન દુષ્ટ એક...૩૬

અપૂજ્ય જે બે પ્રતિમા રહેલી, તે આપવાને વણિકે કહેલી;
તે પ્રૌઢ ધામે પધરાવવાની, અધર્મિને વાત ઉરે ન માની...૩૭

ચોપાઈ :

ઈચ્છા વણિકનિ તો ફરિ ગઈ, ચિંતા મુનિયોના ચિતમાં થઈ;
હેતે હૈયામાં સંભાર્યા હરિ, પ્રભુએ ત્યારે પ્રેરણા કરી...૩૮

સૂર્યોદયથી નાસે અંધકાર, નાઠો તે રીતે ખોટો વિચાર;
બુદ્ધિ નિર્મળ થૈ તેનિ જ્યારે, મુનિને આપી મૂર્તિયો ત્યારે...૩૯

૧.અમૃત ૨.એક વનસ્પતિ જે વરસાદ થતાં સુકાઈ જાય છે. ૩.સર્પો ૪.એક પ્રકારનું ઝેરી ઝાડ

એક **શકટ**[1] વિષે પધરાવી, વરતાલની વાટે ચલાવી;
વળી ચિતમાં વાત વિચારી, આ તો મૂર્તિયો છે બહુ સારી...૪૦

દુર્ગપુર માંહિ મંદિર થાય, તેમાં આ છબિ પધરાવાય;
રાજા ઉત્તમનો દરબાર, શોભા તો પામે અપરમપાર...૪૧

માટે શ્રીજીને દેખાડવાને, લૈને ત્યાં જ જૈયે તેહ બાને;
ત્યાંના હરિજન દેખશે જ્યારે, તહાં રાખશે મૂર્તિયો ત્યારે...૪૨

બીજી મૂર્તિયો વરતાલ માટે, લાવશું વળિ કોઈક ઘાટે;
એવો નિશ્ચે કરી નિરધાર, ચાલ્યા દુર્ગપુરે બારોબાર...૪૩

જ્યારે આવ્યા **બોચાસણ** ગામ, બહુ વૃષ્ટિ થઈ તેહ ઠામ;
ગામમાં કાશિદાસને ઘેર, પ્રતિમાઓ મુકી રુડિ પેર...૪૪

ગયા ગઢપુર તે મુનિજન, કર્યા શ્રીહરિનાં દરશન;
શ્યામે પૂછ્યા સમાચાર જ્યારે, શિર નામિ બોલ્યા સંત ત્યારે...૪૫

આપ છો પ્રભુ અંતરજામી, સરવજ્ઞ છો સંતના સ્વામી;
કરો છોજિ મનુષ્યચરિત્ર, માટે પૂછો છો વાત વિચિત્ર...૪૬

પછી મૂર્તિયોના સમાચાર, સંભળાવ્યા સહિત વિસ્તાર;
અમે આપને દેખાડવાને, લાવતા હતા તે પ્રતિમાને...૪૭

થઈ વૃષ્ટિ બોચાસણ ગામ, માટે મૂર્તિયો મૂકી તે ઠામ;
પ્રતિમાઓ છે શોભતી સારી, નામ લક્ષ્મીનારાયણ ધારી...૪૮

સુણી બોલિયા શ્રીહરિ વાણી, અમે ઈચ્છા એ દેવની જાણી;
આમ્રરસ[2] તણો કરવા આહાર, રહેશે ચરોતરનિ મોઝાર...૪૯

વરતાલમાં કરશે નિવાસ, તહાં પૂરશે ભક્તોની આશ;
કહે સંત સુણો બહુનામી, એક મૂર્તિમાં કાંઈ છે ખામી...૫૦

૧.ગાડું ૨.કેરીનો રસ

નીચેના જમણા હાથમાંય, ગદા જોઈયે ચક્ર છે ત્યાંય;
નીચે ડાબે હાથે ચક્ર હોય, ગદા ધારિ છે તે હાથે તોય...૫૧

કહે શ્રીહરિ સહુ શુભ થાશે, સંતો ચિંતા તમારિ તે જાશે;
સુણી શ્રીહરિની શુભ વાણી, સંતે સર્વથા સત્ય પ્રમાણી...૫૨

ગઢપુર માંહિ શ્રીઅવિનાશ, કર્યો ચાતુરમાસ નિવાસ;
કરી લીલા અનેક પ્રકાર, સુખ દાસને દીધાં અપાર...૫૩

કૃષ્ણજન્મ તણો દિન આવ્યો, વાલે ઉત્સવ સારો કરાવ્યો;
જળઝીલણિ તે આવી જ્યારે, કર્યો ઉત્સવ ઉત્તમ ત્યારે...૫૪

પુષ્પિતાગ્રા :

હરિ તણિ મુરતી તથા રમાની, વૃતપુર મંદિર માંહિ થાપવાની;
વટપુર થકિ લાવિયા સુસંત, સુણિ હરિકૃષ્ણ રુદે રીઝ્યા અનંત...૫૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વટપત્તનાત્ શ્રીલક્ષ્મી-નારાયણપ્રતિમાઆનયનનામ દ્વાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૨॥

રથોદ્ધતા :

વર્ણિરાજ હરિની કથા કહે, ભૂપ સ્નેહ ધરિને સુણી લહે;
જેમ શ્રેષ્ઠ ઘનનાદ સાંભળી, મોદવંત બહુ મોરમંડળી...૦૧

હે નરેશ વરતાલને વિષે, શ્રેષ્ઠ ધામ શિખરો થયાં દિસે;
શ્વેત હોય શિખરો હિમાચળે, એ જ એનિ ઉપમા ભલી મળે...૦૨

અક્ષરાખ્ય મુનિ વાક્ય ઉચ્ચરે, તે આનંદમુનિ ચિત્તમાં ધરે;
આજ સર્વ શ્રમ આપણો ફળ્યો, પૂર્વ પુણ્યનિધિ માનિયે મળ્યો...૦૩

વાત એહ લખિ એક કાગળે, મોકલાય મુનિનાથ આગળે;
તેહ પત્ર વૃષપુત્ર વાંચશે, રાજિ રાજિ હૃદયે ઘણા થશે...૦૪

પત્ર એક લખિયો પવિત્ર તે, ચિત્ત ભાવ તણું ચારુ ચિત્ર તે;
તેહ માંહિ વચનો લખી ધર્યાં, પ્રાણનાથ શિખરો પુરાં કર્યાં...૦૫

જોવરાવિ સુમુહૂર્ત સંચરો, મૂર્તિયોનિ થિર થાપના કરો;
છે વિરાટ તન તુલ્ય મંદિરો, તે સજીવ છબિ થાપિને કરો...૦૬

દેશદેશ લખિ **કુંકુમાક્ષરી**[૧], મોકલ્યાનું કરજો તમે હરિ;
હર્ષ સર્વ હરિભક્ત પામશે, આવિ જેમ મધમક્ષિ જામશે...૦૭

ઈંદ્ર ચંદ્ર **દિવસેંદ્ર**[૨] દેવતા, **ભૂતનાથ**[૩] યમ **ભારતી**[૪] **પિતા**[૫];
ચિત્ત ચિંતવન નિત્ય સૌ ધરે, વાસ્તુ આવિ હરિ કે **સમે**[૬] કરે ?..૦૮

તે ચરિત્ર તવ દેખવા તણી, સર્વ ચિત્ત ઉતકંઠતા ઘણી;
પ્રાણનાથ ઝટથી પધારજો, આવિ હર્ષ અમને વધારજો...૦૯

પત્ર તેહ લઈ જૂસજી પગી, સંચર્યા દુરગધામની લગી;
જેમ પત્ર લઈ રુક્મિણી તણો, વિપ્ર સંચરિત વેગથી ઘણો...૧૦

જૈ પ્રણામ પ્રભુને પ્રિતે કર્યો, પત્ર ધર્મસુતને કરે ધર્યો;
વાંચિ પત્ર હરખ્યા હરી બહુ, તેહ હર્ષ તણિ વાત શી કહું...૧૧

દ્વારિકાનિ રચના દિલે ગમે, વિશ્વકર્મ રચિ રૂડિ જે સમે;
તે સુણી હરખ જે થયો હતો, એથિ હર્ષ અધિકો થયો છતો...૧૨

બોલિયા પ્રભુજિ જુસજી ભણી, માગ્ય માગ્ય મુખથી વધામણી;
આજ હર્ષ અતિ ઊપજ્યો મને, વાંછિતાર્થ વરદાન દૌ તને...૧૩

જૂસજી પ્રણમિ બોલિયા હસી, હે દયાળુ દિલમાં રહો વસી;
નાથ નિત્ય ભજું પૂર્ણ નેહથી, એથિ અન્ય કશિ વાંછના નથી...૧૪

તે તથાસ્તુ હરિએ મુખે કહ્યું, જૂસજી હરખ પામિયા બહુ;
ધન્ય ધન્ય હરિભક્ત તેહને, વાસના ન કશિ અન્ય જેહને...૧૫

૧.કંકોતરી ૨.સૂર્ય ૩.શંકર ૪.સરસ્વતી ૫.બ્રહ્મા ૬.ક્યારે

પત્ર વાંચિ સહુને સુણાવિયો, ભક્ત સર્વ મન તેહ ભાવિયો;
હર્ષ એથિ ઉપજ્યો અતિ ઘણો, જાણિ મર્મ મન માંહિ તે તણો...૧૬

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

મુક્તાનંદ મુનીંદ્ર બ્રહ્મમુનિ ને નિત્યાખ્યનંદો મુની,
ગોપાળાખ્ય મુની મહાગુણનિધી જાણે સુરીતી જુની;
લાધો ને હરજી સુમંત્રિ હરિના સેવા સજે સર્વદા,
તે સૌ રાજિ થયા રુદે અતિ ઘણા તે પત્ર વાંચી મુદા...૧૭
સૌને પૂછિ સુપેર વિશ્વપતિએ જ્યોતિષી બોલાવિયા,
જોશીજી પુરુષોત્તમાખ્ય દ્વિજ શ્રી રૂવાદના આવિયા;
બીજા ભટ્ટ મયાખ્યરામ પણ ત્યાં આવ્યા પ્રભૂ આગળે,
પુછ્યું શુદ્ધ મુહૂર્ત ને વળિ કહ્યું આપો લખી કાગળે...૧૮

ઉપજાતિ :

તે એક તો ગર્ગ સમાન જાણો, બૃહસ્પતી તુલ્ય બીજા પ્રમાણો;
અનેક વિદ્યા ભણિ જેહ જાણે, મુહૂર્ત જોયું મળિ તેહ ટાણે...૧૯
મુહૂર્ત આવ્યું શુભ દ્વાદશીયે, તે શુક્લપક્ષે તિથિ કાર્તિકીયે;
પોઢી ઉઠે શ્રીહરિ શેષશાયી, મુહૂર્ત તે તો સહુ સિદ્ધિદાયી...૨૦
કૃષ્ણે પછી કાગળ ત્યાં મગાવ્યો, વૃત્તાલયે મોકલવા લખાવ્યો;
મુહૂર્તનો વાસર શુદ્ધ જેહ, શ્યામે લખાવ્યો શુભ જાણિ તેહ...૨૧
વળી બિજી વાત કરી પ્રકાશ, હે અક્ષરાનંદ અનન્યદાસ;
વડોદરા સૂરત આદિ દેશ, કંકોતરીયો લખજો વિશેષ...૨૨
શ્રીમંત સર્કાર શિયાજિરાવ, જેનો ભલો છે મુજ માંહી ભાવ;
કંકોતરી ત્યાં લખજો જરૂર, તે મંત્રિને મોકલશે હજૂર...૨૩

દંઢાવ ને કાનમ આદિ દેશ, ને વાંસદા ધર્મપુરે વિશેષ;
ખંભાતના ભૂપ ભલા નવાબ, તેને લખાવો લખિ **ઈલકાબ**[1]...૨૪

ચરોતરે ને દશકોશિ માંય, છે આબરૂદાર સુભક્ત ત્યાંય;
લખો વળી શ્રીપુર જાણિ સારું, લખો બધામાં લિખિતં અમારું...૨૫

હાલાર પાંચાળ સુરાષ્ટ્ર કચ્છ, કંકોતરી ત્યાં લખશું જ સ્વચ્છ;
તેની ન ચિંતા કરવી તમારે, તે કામ તો છે કરવું અમારે...૨૬

કર્યા અમે મંદિર કારભારી, તે સાચવે છે મરજી તમારી;
તે સર્વને એમ તમે કહેજો, સામાન સર્વે ધન ખર્ચિ લેજો...૨૭

ઘી ખાંડ ને સાકર અન્ન જેહ, અખૂટ લેજો અતિ શુદ્ધ એહ;
જે જે દિસે ખેતર આસપાસ, ત્યાં તો થશે સંઘ તણો નિવાસ...૨૮

તે માટે તે સ્વચ્છ કરાવી રાખો, ત્યાં આવશે તે તક લોક લાખો;
સુખે રહે ત્યાં સહુ બાઇ ભાઈ, એવી કરો ઉત્તમ જોગવાઈ...૨૯

અમે મુનિ નિષ્કુળને જ ધારી, અગાઉથી મોકલશું વિચારી;
જાણે બધી ઉત્તમ જુક્તિ જેહ, કરાવશે મંડપ આવિ એહ...૩૦

જે વેદમૂર્તી ક્રિયમાણ જાણે, વિશેષ જેને જન સૌ વખાણે;
એ તો વસે છે ઉમરેઠ ગામ, ઘેલા તથા છે હરિભાઈ નામ...૩૧

ત્રિજા કૃપારામ સુવિપ્ર જેહ, તેઓ વસે છે પણ ગામ તેહ;
જાણે ભલી કર્મઠ કેરિ રીતી, પ્રભૂપદે છે પરિપૂર્ણ પ્રીતી...૩૨

તેડાવજો તે નિજ શિષ્ય સંગે, તે કુંડનું કામ કરે ઉમંગે;
જે જે **હુતદ્રવ્ય**[2] ગણી બતાવે, તે લાવજો જ્યાં થકિ જેહ આવે...૩૩

વરૂણિમાં વિપ્ર વરાય જેહ, ઠરાવશું આવિ અમે જ તેહ;
સિધા તણી તો કરવા સફાઈ, તેડાવજો જે બહુ સુજ્ઞ બાઈ...૩૪

૧.પદવી; મોટાઈ ૨.યજ્ઞમાં હોમવાની વસ્તુઓ

ગંગાખ્ય માતા ગુણવંતિ જેહ, તેડાવજો તર્ત લખી જ તેહ;
બિજાં વસે છે ઉમરેઠ માંઈ, બે રૂપબાઈ વળિ માનબાઈ...૩૫

બે નાથિ ને બેન કુમારિ સારી, વેણી તથા છે કુશળા સુનારી;
વડોદરામાં પણ મોંઘિબાઈ, જે શ્રેષ્ઠ સત્સંગ વિષે ગણાઈ...૩૬

ગંગા વસે શ્રીપુર માંહિ ત્રીજી, રેવા તહાં છે વળિ બાઇ બીજી;
વસો વિષે છે જમનાં જતન, છે મેમદાવાદ નિવાસિ અન્ય...૩૭

સુખાખ્ય બાઈ સખબાઇ કાશી, વળી તહાં છે ઉમયા નિવાસી;
રહે વળી ત્યાં રળીયાત બાઈ, સતી સિતાથી પણ તે સવાઈ...૩૮

છે પીપળાવાખ્ય પવિત્ર ગામ, હેતાખ્ય બાઈ ઠરિ તેહ ઠામ;
જાણો સહૂ અક્ષરમુક્ત એહ, ધર્યા **મહી**[૧] માંહિ મનુષ્ય દેહ...૩૯

વસંતતિલકા :

ગંગાજિ ભક્ત હરિનાં નડિયાદ કેરા,
એવાં જ ઉત્તરકુમારિ ભલાં ઘણેરાં;
રેવાજિ નામ ભલિ બાઇ તહાં રહે છે,
સર્વે સુજાણ સતિ એમ જનો કહે છે...૪૦

ઉપજાતિ :

તેડાવવા તે બધિ બાઈયોને, ત્યાં મોકલાવો દ્વિજ ભાઈયોને;
વૃત્તાલવાસી વનમાળિ ગોર, ડાહ્યાખ્ય મેતા પણ તેહ ઠોર...૪૧

સંજાય ગામે શુભ છે મુકામ, છે નામ અંબાપદ યુક્ત રામ;
તે વિપ્ર સારા ત્રણ જો સિધાવે, બાઈ બધીને જઇ તેડિ આવે...૪૨

તે બાઇયો સર્વ પ્રવીણ પૂરી, રસોઇ કામે નથિ તે અધૂરી;
જે જે સમે જ્યાં શુભ કામ હોય, આવે તહાં જોગ ન હોય તોય...૪૩

૧.ધરતી; પૃથ્વી

તે સર્વને કામ ભલાં ભળાવો, સેવો વડી પાપડ તે કરાવો;
સેવો તણા તંતુ રચે રુપાળા, જાણે દિસે તંતુ સુપક્ષ્મવાળા...૪૪

વિવેકથી તે વડિયો બનાવે, જેમાં અતિ ઉત્તમ સ્વાદ આવે;
સજે વળી પાપડ સ્વચ્છ એવા, પૂરેપૂરા પૂનમચંદ્ર જેવા...૪૫

રસોઈયા સૂરતના જ સારા, વડોદરાના પણ રાંધનારા;
જે પાકશાસ્ત્રે નિપુણો અથાક, ભણેલ રૂડા **નળ ભીમપાક**[1]...૪૬

તેડાવિ પકવાન ઘણાં પડાવો, ભંડાર મોટા બહુધા ભરાવો;
અનેક સંભાર તણાં અથાણાં, મગાવજો ઉત્તમ આપિ નાણાં...૪૭

જે ગામ છે ત્યાં થકિ આસપાસ, જ્યાં જ્યાં વસે મૂજ અનન્ય દાસ;
આજ્ઞા અમારી ભલિ એમ ભાખો, તૈયાર સૌ કાષ્ઠ તૃણાદિ રાખો...૪૮

ધર્મે કર્યો રાજસુ જજ્ઞ જેવો, એથી થશે ઉત્તમ જજ્ઞ એવો;
માટે થવું સર્વ જને સહાયી, ન જાણશો બાળક ખેલ ભાઈ...૪૯

વડોદરે છે નર નારુપંત, સત્સંગિ પૂરા અતિ સ્નેહવંત;
અમાત્ય[2] છે તે નરનાથ કેરા, મગાવવા ત્યાં થકિ તંબુ દેરા...૫૦

ચોખી ભલી ચંદનિયો મગાવો, તંબૂ ખડા ખેતરમાં કરાવો;
જ્યાં ઝાડપાણી તણિ જોગવાઈ, ભલી હવા હોય વિશેષ ભાઈ...૫૧

ત્યાં આવશે જે સરદાર સારા, તેના થશે તંબુ વિષે ઉતારા;
તે કારણે કાંચન કુંભવાળા, મગાવજો તંબુ રુડા રુપાળા...૫૨

જ્યારે હજારો જન ત્યાં ભરાશે, ત્યારે તહાં તો બહુ ભીડ થાશે;
માટે બધી સીમ સુધી સફાઈ, કરાવિ રાખો ભલિભાત ભાઈ...૫૩

નવે નિધી અષ્ટ સુસિદ્ધિ જેહ, ત્યાં આવશે સૌ તક જાણિ તેહ;
જનો તણાં કામ જને કરાશે, દેવો તણાં દેવ થકી જ થાશે...૫૪

૧.નળપાક તથા ભીમપાક નામનાં રસોઈ બનાવવાનાં શાસ્ત્ર ૨.પ્રધાન

ગણેશ **ગંગેશ**[૧] **સુરેશ**[૨] શેષ, **ધનેશ**[૩] **હંસેશ**[૪] શશી દિનેશ;
સેવા વિષે તત્પર સૌ રહેશે, તે આ સમે લાભ અલભ્ય લેશે...૫૫

નક્કી લખી વાત થવાનિ એમ, લખે વિધાતા દૃઢ લેખ જેમ;
એ રીતનો પત્ર પુરો લખાવ્યો, તે જુસજીના કરમાં અપાવ્યો...૫૬

સિધાવિયા જુસજિ પંથ રૂડે, વેગે ઘણે જેમ ગરૂડ ઊડે;
જ્યાં અક્ષરાનંદમુની નિવાસ, તે પત્ર મૂક્યો જઇ તેનિ પાસ...૫૭

ઉત્સાહ વાધ્યો ઉર વાંચિ પત્ર, સૌને બધી વાત સુણાવિ તત્ર;
આનંદ વાધ્યો અતિ ઘેર ઘેર, જાણે વધી લક્ષ્મિ તણી લહેર...૫૮

પુષ્પિતાગ્રા :

વૃષસુત હરિનો સુપત્ર વાંચી, સુણિ પ્રતિમા પધરાવવાનિ સાચી;
જનમન ઉપજ્યો ઉમંગ એમ, પ્રગટ પ્રમાણ મળે પ્રભૂજી તેમ...૫૯

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વૃત્તાલયે શ્રીલક્ષ્મી-નારાયણપ્રતિષ્ઠામુહૂર્તનિર્ધારણનામ ત્રયોદશો વિશ્રામઃ ॥૧૩॥

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

વાંચ્યો પત્ર પ્રભૂ તણો મુનિવરે તે અક્ષરાખ્યે સહી,
બોલાવી વરતાલના હરિજનો તે વાત સૌને કહી;
તે તો આતુરતાથિ પત્ર તણિ તો જે વાટ જોતા હતા,
ઇચ્છા પૂર્ણ થવાથિ એહ સહુને હૈયે વધી હર્ષતા...૦૧

જે રીતે જન લોભિને **જર**[૫] તણો ભંડાર ભારે જડે,
કે ચિંતામણિ ચિત્તમાં ચિતવતાં પાસે જ આવી પડે;

૧.શંકર ૨.ઇન્દ્ર ૩.કુબેર ૪.બ્રહ્મા ૫.ધન

કે ઇંદ્રાસન એહને જ મળતાં ઉત્સાહ જેવો થશે,
વાલાનો શુભ પત્ર વાંચિ જનને ઉત્સાહ એવો દિસે...૦૨

મોટા હર્ષથિ અક્ષરાખ્યમુનિ ને આનંદસ્વામી મળી,
કંકોત્રી હરિનામથી બહુ લખી તે મોકલાવી વળી;
ધારી ધર્મપુરે સુ વાંસદપુરે **શ્રીપત્તને**[1] સુરતે,
પો'ચાડી વટપત્તને વળિ બહુ સ્થાને સુમુહૂરતે...૦૩

લૈ પત્રી વનમાળિ ગોર વિચર્યા ડાહ્યા મહેતા ગયા,
અંબારામ તથા સહોદર વળી તેના સુપંથે થયા;
આપી પત્ર વળી કહ્યું હરિ તણી ભક્તા ભલી બાઈયો,
તે સૌને ઝટ લાવજો **રસવતી**[2] કાર્યે દિસે ડાહિયો...૦૪

શ્રીજીયે પણ સ્વચ્છ દુર્ગપુરથી પત્રી લખાવી ઘણી,
તે તો સોરઠ કચ્છ આદિ સઘળે લૈ મોકલાવી ગણી;
ઝાલાવાડ હલાર ગોહિલ ધરા રાજા પ્રજા સર્વને,
કંકોત્રી લખી મોકલાવિ હરિયે રાખે ન જે ગર્વને...૦૫

આખા ને પીપલાણું ગામ તહિં છે નારાયણાખ્યો દવે,
મે'તા શ્રીનરસિંહ નામ પણ જે તે ગામમાં છે હવે;
તેઓને લખ્યું જે કુટુંબ સહિતે સૌ સદ્ય ત્યાં આવજો,
શાણાં સ્ત્રીજન છે તમો ઘર તણાં સાથે સહૂ લાવજો...૦૬

તે કંકોતરિયો લઈ દ્વિજ ગયા તે હું કહું છું ઠરી,
લક્ષ્મીરામ નિવાસિ દુર્ગપુરના સાખે સુદેરાસરી;
ડોસો બેચર બાળકૃષ્ણ રઘુનાથાખ્યો જિવો જાણવો,
લાલો ને હરજીવનાખ્ય સુભગો એ તો ઉરે આણવો...૦૭

શ્રીબોટાદ નિવાસી ભક્ત હરિના મોનાખ્ય બે બ્રાહ્મણો,

૧.અમદાવાદે ૨.રસોઈ

જેઠાભાઇ ત્રવાડિ એક દ્વિજ તો શ્રીમાળિના તે ગણો;
લૈને કુંકુમપત્રિકા દ્વિજવરો સ્નેહે ઘણે સંચર્યા,
દેશોદેશ વિષે ઘણી ઝડપથી પ્રત્યેક ગામે ફર્યા...૦૮

ઉપજાતિ :

વૃત્તાલયે મંદિર કારભારી, કામે મચ્યા સૌ મનમાં વિચારી;
ગાડાં ભરીને બહુ માલ લાવે, વડી વખારો લઈને ભરાવે...૦૯

ગાડાંનિ **હેડો**[૧] વન માંહિ ચાલે, મુસાફરોને નહિ **માગ**[૨] આલે;
છે **ચોકિયાં**[૩] ને **છકિયાં**[૪] ભરેલાં, ઘણાંક જોડેલ દિસે **તરેલાં**[૫]...૧૦

જો તાણતાં તાણિ નહીં શકાય, તો **બેલ**[૬] તે ત્યાં પણ બેસિ જાય;
"ધણી મરે" એમ ધણી કહે છે, જાણે ન કેને શિર ગાળ એ છે...૧૧

અરણ્યમાં ને વળિ ગામમાંય, ગાડાં તણા તો ઘઘડાટ થાય;
ત્યાં પોઠિયા ઉપર માલ લાવે, તેનો નહીં પાર ગણ્યાથિ આવે...૧૨

તે ધન્ય વૃત્તાલય પાટિદાર, પગી બધાને કહું ધન્યકાર;
ક્ષુધા તૃષાનું નહિ કાંઇ ભાન, મચ્યા રહે સૌ થઇ સાવધાન...૧૩

બાઈ ઘણી ત્યાં સત્સંગી આવી, સેવો વડી પાપડ દે બનાવી;
સિધાં તણી કોઇ કરે સફાઈ, વિવાહથી તેહ ગણે **નવાઈ**[૭]...૧૪

અમીન કે **કો**[૮] ઉમરાવ જેવા, ચરોતરી જે હરિભક્ત એવા;
તે તો તજીને બધિ લોકલાજ, સુધારવા સીમ કરે સુકાજ...૧૫

સન્માર્જની[૯] લૈ પૃથ્વી સુધારે, કોદાળિ કોઈ કર માંહિ ધારે;
દેવો કહે છે નભમાંથિ હેરિ, શી ભક્તિ રાજા અમરીષ કેરી...૧૬

કાષ્ઠો તણો ને તૃણગંજ જોઈ, કહે જ વિંધ્યાચળ તુલ્ય કોઈ;

૧.લાઈન; હરોળ ૨.રસ્તો; જગ્યા ૩.ચાર બળદો જોડેલ ગાડાં ૪.ત્રણ ધોંસરાંને છ બળદ જોડેલ ગાડાં ૫.ધોંસરૂ,કાઠિયું,બે સંબેલ,બે પંચોળી આ બધું મળી તરેલું કહેવાય. કોસ તથા હળ હાંકવામાં ઉપયોગ થાય છે.૬.બળદ ૭.અધિક ૮.કોઈક ૯.સાવરણી

કામે મચેલા જન તો હજારો, કહે મહાયજ્ઞ અહીં થનારો...૧૭

પ્રસિદ્ધિ થૈ દેશ વિદેશમાંય, લાખો જનો વૃત્તપુરે ભરાય;
વેચાણ થાશે બહુ એમ ધારી, વેપારિયોયે કરિ મોંઘવારી...૧૮

તૈયાર સામગ્રિ સમસ્ત કીધી, સૌયે મળી વાત વિચારિ લીધી;
કંકોતરી ત્યાં લખિ મોકલાવો, લખો હરીને હરિ સદ્ય આવો...૧૯

શ્રી અક્ષરાનંદજિયે હુલાસે, કહ્યું મહાભક્ત કુબેર પાસે;
તમે તથા જોબનભાઇ બેય, લખો હરીને લખવાનું જેય...૨૦

બેયે મળીને પછી રૂડિ રીતે, કંકોતરી ત્યાં લખિ પૂર્ણ પ્રીતે;
હે રાય તે હું તમને સુણાવું, ઉત્સાહ ઝાઝો ઉર માંહિ લાવું...૨૧

કંકોતરીનું ધોળ :

કંકુવરણી લખાવી કંકોતરી, લખ્યું સ્વસ્તિ શ્રીગઢપુરગામ,
પ્રિતમજી પધારજો; ૦ટેક

સર્વ ઊપમા લાયક શ્રીહરી,
ધર્મનંદન ધર્મના ધામ...પ્રિતમજી૦ ૨૨
લખિયે વરતાલથી વાલમા,
ભક્ત જોબન કુબેરદાસ...પ્રિતમજી૦
પૂરા પ્રેમ થકી અમે પ્રણમિયે,
પૂરી કરવા અમો તણિ આશ...પ્રિતમજી૦ ૨૩
તમે પત્રમાં જે જે લખ્યું હતું,
તે તો સર્વે કર્યું તે તૈયાર...પ્રિતમજી૦
કૃપાનાથ કૃપા કરિને હવે,
કોટિ બ્રહ્માંડના કરતાર...પ્રિતમજી૦ ૨૪
ધામ શિખરો સહીત તૈયાર છે,
કોડે મૂરતિયો પધરાવા કાજ...પ્રિતમજી૦

ધામ પૂર્વાભિમુખનું ભલું થયું,
મોટી મેહેર કરી મહારાજ...પ્રિતમજી૦ ૨૫
તેમાં પ્રતિમાઓ છે પધરાવવી,
મધ્યે લક્ષ્મીનારાયણ રૂપ...પ્રિતમજી૦
બીજા મંદિરમાં પણ બહુ ભલી,
સ્થાપો આવીને મૂરતી અનૂપ...પ્રિતમજી૦ ૨૬
કરો ઉત્સવ અદ્‌ભૂત ઓપતો,
જન જોઈ હૈયે હરખાય...પ્રિતમજી૦
એવું ઉત્તમ ચરિત્ર કરો હરી,
લીલા સર્વોપરી તે લખાય...પ્રિતમજી૦ ૨૭
વાત વંચાશે અક્ષરધામમાં,
કોટી કલ્પ સુધી રહેનાર...પ્રિતમજી૦
ભાગ્યશાળી ભરતખંડના જનો,
સ્નેહે સાંભળશે નરનાર...પ્રિતમજી૦ ૨૮
સર્વે સામગ્રી આંહિ તૈયાર છે,
ક્યારે આવશો કરુણાનિધાન...પ્રિતમજી૦
અવિનાશી હવે આપ આવજો,
દેવા દાસને દર્શનદાન...પ્રિતમજી૦ ૨૯
ઈચ્છારામ ને રામપ્રતાપજી,
સાથે લાવો સહિત પરિવાર...પ્રિતમજી૦
નૃપ અભયનો વંશ અતિ ઘણો,
સાથે લાવજો સૌ નરનાર...પ્રિતમજી૦ ૩૦
જીવો ખાચર ભક્ત સુજાણ છે,
તેના સહુ જનને લઈ સાથ...પ્રિતમજી૦
સંત વર્ણિ ને પાર્ષદ સૌ લઈ,
અતિ વેગે અનાથના નાથ...પ્રિતમજી૦ ૩૧

દેશ દેશના સંઘ સોયામણા,
સાથે લૈ તમે શ્રી ભગવાન...પ્રિતમજી૦
અસવારી સજી રાણા રાજિયા,
સાથે લૈ આવે ડંકા નિશાન...પ્રિતમજી૦ ૩૨
મહારાજ મુરત આવ્યું ઢુંકડું,
માટે પત્ર વાંચી હાલહાલ...પ્રિતમજી૦
ઘણું શું લખિયે ઘનશ્યામજી,
તમે વિશ્વવિહારી છો લાલ...પ્રિતમજી૦ ૩૩

ઉપજાતિ :

કંકોતરી તો લખી એવિ રીતે, પ્રભૂ ભણી મોકલવા સુપ્રીતે;
બાપૂજિ નામે દ્વિજ જોળમાંય, ને જૂસજિ મોકલિયા જ ત્યાંય...૩૪
દ્વિજે પછી દુર્ગપુરે જઈને, હતા હરી હાજર ત્યાં થઈને;
પ્રણામ કીધા ઉર પ્રેમ આણી, તે પત્ર આપ્યો વદિ મિષ્ટ વાણી...૩૫
સર્વે સમાચાર વળી સુણાવ્યા, વૃત્તાલયેથી જન જે કહાવ્યા;
હરી સુણીને હરખ્યા અપાર, તે પત્ર વાંચ્યો લઈ વારવાર...૩૬
સન્માન સ્નેહે દ્વિજ કેરું કીધું, ભાવે ભલું ભોજનદાન દીધું;
તે વિપ્ર સાથે વૃષવંશરાય, કર્યા મુનિ નિષ્કુળને વિદાય...૩૭
કહ્યું કરો મંડપ કુંડ જૈને, સુજાણ વિપ્રોનિ સલાહ લૈને;
અમે કરીને અનકોટ આંહીં, સ્વારી સજી આવશું સદ્ય ત્યાંહી...૩૮
તે વિપ્ર ને નિષ્કુળસંત જેહ, જ્યારે પહોંચ્યા વરતાલ તેહ;
જાણ્યું જનોયે સુરશ્રેષ્ઠ એ છે, શ્રીવિશ્વકર્મા સહ નારદે છે...૩૯
સમીપ આવ્યા દ્વિજ સંત જ્યારે, તે બેયને ઓળખિયા જ ત્યારે;
પ્રણામ કીધા પદમાં પડીને, જે સ્વામિનારાયણ ઉચ્ચરીને...૪૦

સર્વે સમાચાર દ્વિજે સુણાવ્યા, તે ભક્ત સૌના મન માંહિ ભાવ્યા;
તે વિપ્રની વાત અમુલ્ય જાણી, જેવી ઋષિની વરદાન વાણી...૪૧

વાણી ઋષિયે ધ્રુવને સુણાવી, તને પ્રભૂજી મળશે જ આવી;
તે વાણિ લાગી ધ્રુવને સુ જેવી, લાગી જનોને દ્વિજ વાણી એવી...૪૨

તેડાવિયા ત્યાં ઉમરેઠવાસી, જે વેદના અંગ ભણે તપાસી;
ઘેલા નહીં તો પણ નામ ઘેલા, તે આવિયા ત્યાં સહુથી પહેલા...૪૩

તથા કૃપારામ ઋષિજી આવ્યા, તે આપ સાથે બહુ શિષ્ય લાવ્યા;
દુર્વાસ નામે મુનિ જેમ આવે, ઘણાક શિષ્યો નિજ સંગ લાવે...૪૪

દ્વિજે મુની નિષ્કુળને મળીને, અન્યોન્યના સંમત સાંભળીને;
છે કુંડ ને મંડપ શાસ્ત્રગ્રંથ, તેના તપાસ્યા પરિપૂર્ણ પંથ...૪૫

આરંભિયો મંડપ એ પ્રમાણે, જે માંહિ શંકા નહિ કોઇ આણે;
તે જેમ સંતો શ્રુતિપંથ ધાય, કલ્પિત માર્ગે કદિયે ન જાય...૪૬

કરાવિયું શોધન ભૂમિ કેરું, જેવું લખ્યું શાસ્ત્ર વિષે ઘણેરું;
કરી પરીક્ષા શુભ ભૂમિકાની, જણાઇ તે ઉત્તમ સૌથિ ત્યાંની...૪૭

વિપ્રે પદાર્થો **વરતી**[૧] કહેલાં, તે ખોદતાં ત્યાં થકિ નીકળેલા;
એથી સહૂને દઢ ઊર આવ્યું, **પ્રાચી**[૨] દિશા સાધન ત્યાં કરાયું...૪૮

તે દેવમંદિરથિ પૂર્વ માંય, રચાવવા મંડપ શ્રેષ્ઠ ત્યાંય;
લાંબો પહોળો ભરિ હાથ વીશે, ઓટો કરાવ્યો દ્વિજ ને મુનીશે ...૪૯

ચારે ખૂણે ત્યાં ધરિ થંભ ચાર, બબે બીજા તે મળિ થંભ બાર;
સમાંતરે તે ધરિયા સમસ્ત, ભરી ભરીને તૃતીયાંશ હસ્ત...૫૦

તે જાણિયે દ્વાદશ જ્યોતિલિંગ, હરિ રિઝાવા ધરી થંભઅંગ;
સેવા વિષે હાજર તે થયાં છે, આધાર થૈ મંડપનાં રહ્યા છે...૫૧

૧.ઓળખીને; જોઈને ૨.પૂર્વ

તે ઓટલાનો તૃતિયાંશ જેહ, ચોખૂણ વચ્ચોવચ જોઇ તેહ;
ઉંચી કરી વેદિ સુહસ્તમાન, તે મૂર્તિયોનું અધિવાસ થાન...૫૨

ચારે ખૂણે ત્યાં પણ થંભ ચાર, ઉભા કર્યા સુંદર એહ વાર;
તે થંભ લાંબા દશ હાથ જાણો, બીજા બધા પાંચ કર પ્રમાણો...૫૩

તે **પંચમાંશે**[1] **ખણિ**[2] પૃથ્વિમાંય, ઘાલ્યા બધા થંભ વિચારિ ત્યાંય;
દીશાંક[3] **અંગૂળ**[4] પ્રમાણ **થૂળ**[5], તે સાગના શુદ્ધ સુવર્ણતુલ્ય...૫૪

તે વેદિના ચાર સુથંભ કેવા, છે ધર્મના પાવ પવિત્ર જેવા;
તે ઊપરે ગોઠવિ **આડિ**[6] ચાર, ને બાર થંભે પણ એ પ્રકાર...૫૫

પ્રત્યેક થંભે **જડિ**[6] ઊભિ એમ, તે છાપરા માંહિ જડાય જેમ;
વેદી તણા થંભશિરે વિચારી, કાષ્ઠો ઉભાં ચાર પવિત્ર ધારી...૫૬

તે ઉપરે ઉત્તમ **મોરવાયો**[7], સુવર્ણથી શોભિત તે સવાયો;
રંગેલ રૂડો સુવિચિત્ર રંગે, જાણે ધર્યો હોય **કિરીટ**[8] અંગે...૫૭

ચારે દિશે મંડપ મધ્યભાગે, મુક્યાં ભલાં દ્વાર વિચિત્ર લાગે;
સારું સવા બે કર છે પહોળું, બ્રહ્મા તણા તે મુખતુલ્ય તોળું...૫૮

તે આગળે ત્યાં થકિ હસ્ત દૂર, બબે કર્યા થંભ ઉભા જરૂર;
શિરે ધરી આડિ વળી સુઠામ, તેનું ધર્યું તોરણદ્વાર નામ...૫૯

શ્રીકૃષ્ણનાં આયુધ ચાર જેહ, કાષ્ઠો તણાં શુદ્ધ બનાવિ તેહ;
માંડ્યાં લઈ તોરણ દ્વારશીશ, તેની હવે હું વિગતી કહીશ...૬૦

પ્રાગ્દક્ષિણે પશ્ચિમ ઉત્તરે તે, ત્યાં શંખચક્રાદિ અનુક્રમે તે;
ગદા તથા પદ્મ ત્રિધા પ્રકારે, દિસે ધર્યાં તોરણ નામ દ્વારે...૬૧

ચારે દિશાયે શુભ વેદિ પાસે, રચ્યા રુડા કુંડ ભલા જ ભાસે;
ચોખૂણ ચારુ ત્રણ મેખળા છે, શું અગ્નિનાં ઉત્તમ ધામ આ છે...૬૨

૧.પાંચમા ભાગના ૨.ખોદીને ૩.દશ ૪.આંગળી ૫.જાડી ૬.વળી ૭.ટોચનો ભાગ ૮.મુગટ

ઈશાનખૂણે ગ્રહપીઠ હેર્યું, અગ્નિખુણે પીઠ ગણેશ કેરુ;
વાસ્તુ તણું નૈરુતમાં નિહાળ્યું, વાયવ્ય ભદ્રાસન પીઠ ભાળ્યું...૬૩

શીરે તથા મંડપ ચાર પાસે, ઢાંકી લિધાં વસ્ત્ર વિચિત્ર ભાસે;
રાખ્યાં ઉઘાડાં શુભ દ્વાર ચાર, રાખ્યું કરી એટલું એહ વાર...૬૪

ઊદીચિમાં[1] મંડપ એક નાનો, તે મૂર્તિને સ્નાનવિધિ કર્યાનો;
ચારે દિશાયે ભરિ હાથ બાર, બિજું બધું પૂર્વ તણે પ્રકાર...૬૫

તેમાં કરાવ્યાં ત્રણ સ્નાનપીઠ, તે દક્ષિણે મધ્ય ઊદીચિ દીઠ;
પ્રાચી[2] દિશે કર્મકુટી કરાવી, મુકાય જેમાં મુરતી મગાવી...૬૬

પધારશે શ્રીહરિ આંહિ જ્યારે, વિશેષ શોભા બનવાનિ ત્યારે;
શરીરમાં જીવન જેમ આવે, ત્યારે જ શોભા તનની જણાવે...૬૭

પુષ્પિતાગ્રા :

રુચિ ધરિ રચના મુની ઘણેરી, કરી ભલિ મંડપ તેમ કુંડ કેરી;
વૃષસુત તણિ વાટ તો જુવે છે, દરશન કે દિવસે થશે કહે છે...૬૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વૃત્તાલયે શ્રીલક્ષ્મી-નારાયણપ્રતિષ્ઠાંગમંડપકુંડનિર્માણનામ ચતુર્દશો વિશ્રામઃ ॥૧૪॥

પુષ્પિતાગ્રા :

વળિ વરણિ કહે સુણોજિ રાય, ગઢપુર કેરિ કહું હવે કથાય;
હરિજન સહુને કહ્યું કૃપાળે, તતપર સર્વ થજો જવા વૃતાલે...૦૧

લઈ નિજ પરિવાર સર્વ સંગે, સહુ મુજ સંગ સુસંઘમાં ઉમંગે;
અધિક હરખ રાખિ એમ આવો, હય રથ આદિ સજી સ્વસંગ લાવો...૦૨

અભયતનુજ ઉત્તમાખ્ય પાસે, હરિવર વાણિ વદે વળી હુલાસે;

૧.ઉત્તર દિશામા ૨.પૂર્વ દિશામા

સ્વજન સહિત મિત્ર સંગ લૈને, જવું વરતાલ જરૂર સજ્જ થૈને...૦૩

હય[૧] બહુ વખણાય છે અહીંના, જનમન એમ ગણે સહુ તહીંના;
હય શુભ લઈ સંગ તેહ માટે, નૃપ વિચરો વરતાલ કેરિ વાટે...૦૪

નૃપવિભૂષણ[૨] છે **નિશાન**[૩] **ડંકો**[૪], છડિ ચમરે વરતાય રાય **વંકો**[૫];
હય રથ સુખપાલ જે રુપાળા, બહુ અસવાર તથા પવિત્ર પાળા...૦૫

વૃષભ[૬] શકટ ઉંટ ભારદારી, બહુ જળ કેરિ **પખાલ**[૭] લેવિ સારી;
સુણિ હરિમુખની સુમિષ્ટ વાણી, ગણિ હિતકારિ નરેશ ચિત્ત આણી...૦૬

પછિ નરપતિ અન્ય જેહ જીવો, ભડ હરિભક્ત સુકાઠિકૂળદીવો;
પ્રભુદરશન કાજ તેહ આવ્યા, હરિમુખશબ્દ ભલા તહાં સુણાવ્યા...૦૭

વિચરવું વરતાલ સજ્જ થૈને, **ચમુ**[૮] **ચતુરંગ**[૯] સમસ્ત સંગ લૈને;
સ્વજનસહિત આવશોજિ જ્યારે, તમ થકિ ઉત્સવ શોભશે જ ત્યારે...૦૮

સુણિ નરપતિએ કબૂલ કીધું, સુખકર વાક્ય શિરે ચડાવિ લીધું;
જઈ નિજ દરબાર સૌ જનોને, કહિ શુભ વાત જવાનિ મંત્રિયોને...૦૯

ભગુજિ રતનજી પ્રભુનિ પાસ, **સુભટ**[૧૦] સુપાર્ષદ બેય શ્રેષ્ઠ દાસ;
ભડ નર રણ માંહિ ભીમ જેવા, રિપુદળ લક્ષ થકી હઠે ન એવા...૧૦

જુગજણ[૧૧] સમિપે કહે કૃપાળ, ઝટ તઈયાર થજો જવા વૃતાલ;
તજવિજથિ[૧૨] તપાસી તંબુ દેરા, સજ કરજો સહ લૈ જવા ઘણેરા...૧૧

અવર સુભટ ભીમ અન્ય દેવો, ખપ પડતાં નિજ કામ માંહિ લેવો;
પરમ પુનિત પાર્ષદો ઘણા છે, ખપ પડતાં સહુ તે તમો તણા છે...૧૨

ઉપજાતિ :

પછી બિજા ભક્તજનો ભલેરા, બોલાવિયા શ્રીહરિએ ઘણેરા;

૧.ઘોડા ૨.રાજાની શોભા ૩.ધજા ૪.ઢોલ-નગારું ૫.શૂરવીર ૬.બળદ ૭.પાણી ભરવાની ચામડાની મશક (કોથળી) ૮.સેના ૯.હાથી, ઘોડા, રથ અને પાયદળ એ ચાર અંગવાળું લશ્કર ૧૦.બહાદૂર; શૂરવીર ૧૧.ભગુજી તથા રતનજી ૧૨.યુક્તિ પૂર્વક

તે એક તો ભક્તનું નામ નાન, બિજો ભુલો તે પણ તે સમાન...૧૩

કહું ત્રિજો તો મકવાણ કાળો, રાઠોડ ગોપાળજિ પ્રેમવાળો;
ઈત્યાદિ પ્રત્યે ઉચર્યા મુરારી, સામગ્રિ ઘોડાનિ સજોજિ સારી...૧૪

દાદાદિ સારા સરદાર કાજ, સજો રૂડો ઉત્તમ અશ્વસાજ;
ભૂપાળને લાયક હોય જેમ, તમે કરો ઉત્તમ તેહ તેમ...૧૫

ખોગીર[૧] કાઠાં **દળિયો**[૧] લગામ, ને પેગડાં સજ્જ કરો તમામ;
રૂપાળિ રાશો શુભ **મોરડા**[૨] તે, સજાવજો શોભિત સારિ ભાતે...૧૬

સામાન સર્વે શુભ **શંખલાદી**[૩], કરાવજો ઉત્તમ રીત આદી;
તેમાં વળી ભર્ત્ત ભલાં ભરાવો, કોઈકમાં મોતિ હિરા મઢાવો...૧૭

ખાંતે રચાવો **ખડિયા**[૪] રુપાળા, જનો જુવે ગુર્જર દેશવાળા;
પાણી તણા **પોટલિયા**[૫] મગાવો, પ્રત્યેક અસ્વાર કને રખાવો...૧૮

આજ્ઞા સુણી શીશ ચડાવિ એહ, તૈયારિ વાસ્તે વિચર્યા જ તેહ;
રાઠોડ ખોડોજિ ફિફાદ કેરા, જે ભક્ત પ્રેમી કહિયે ઘણેરા...૧૯

સ્વગામથી શ્રીજિ સમીપ આવ્યા, પલાણ તે ઉત્તમ ત્યાંથિ લાવ્યા;
કલ્યાણ શ્રી પીઠવડી નિવાસી, લૈ **ઘાસિયા**[૬] ઉત્તમ તે તપાસી...૨૦

ઉમંગથી શ્રીજિ સમીપ આવ્યા, તે ઘાસિયા ભેટ ભલા ધરાવ્યા;
રાઠોડ ગીગો વશરામ જે છે, તે બેય તો ખાલપુરે રહે છે...૨૧

હામો પિયાવાપુરનો નિવાસી, તે લાવિયા એવી જ વસ્તુ ખાસી;
વીરો તથા પાર્ષદ એક રાજો, તેને કહે શ્રીહરિ સજ્જ થાજો...૨૨

તમે સજો ઉંટ રુડા તમારા, સજાવજો સૌ શણગાર સારા;
કોઈ પરે **નોબત**[૭] ગોઠવાશે, કોઈ પરે ભાર ભલા ભરાશે...૨૩

૧.ઘોડા ઉપર નાખવાની ગાદલી **૨.**પશુને મોઢે બાંધવાનું દોરડાનું ગાળિયું **૩.**ઘોડાને બાંધવાની સાંકળ આદિક **૪.**ઘોડાની પીઠે બંને બાજુ ઝૂલતો ઘણા ખાનાવાળો થેલો **૫.**નાની મશક **૬.**ઘોડા ઉપર સામાન નાખ્યા પછી છેવટે મુકવાનું કપડું **૭.**મોટું નગારું

કોઠારિ છે કૃષ્ણજિ જેનું નામ, તેને કહે તે પછિ મેઘશ્યામ;
વસ્તૂથિ કોઠાર ભરો તમારો, કુબેરનાથી પણ શ્રેષ્ઠ સારો...૨૪

સહાયતામાં દઉં સંત જેહ, તેનાં સુણો નામ સુણાવું તેહ;
ગોપાળસ્વામીકૃત શિષ્ય જેને, કહે પુરુષાયુત નંદ તેને...૨૫

છે શિષ્ય નિત્યાખ્ય મુનીંદ્ર કેરા, મુની ભુમાનંદ ભલા ઘણેરા;
છે માનજી પાર્ષદ જે ગણાય, ત્રણે તમોને કરશે સહાય...૨૬

ગામો થકી માલ ઘણો મગાવો, ઘી ગોળ અન્નાદિ બહૂ ભરાવો;
થશે અહીં ઉત્તમ અન્નકોટ, એવું કરો કે ન પડે જ ખોટ...૨૭

રસ્તે પડે વાસણની જરૂર, તે તો ખરીદો દઈ ખૂબ **નૂર**[1];
સાથે જ કોઠાર ભરેલ જેમ, લૈ આવજો વસ્તુ સમસ્ત તેમ...૨૮

પછી પ્રભુએ નિજ ભાઇ બેય, તેડાવિયા આપ સમીપ તેય;
કહ્યું તહાં એમ કૃપાળુ નાથે, તૈયાર થાજો પરિવાર સાથે...૨૯

ભાઈ તમે બેય ભુજા અમારી, પવિત્ર જે સર્વ પ્રજા તમારી;
આધાર સત્સંગ તણો ગણાશે, તમોથિ આ ઉત્તમ કામ થાશે...૩૦

જયા લલિતાદિક બાઈ જેહ, તેને કહે કૃષ્ણ કૃપાળુ તેહ;
સામાન જે જે અનકોટ કેરો, તે તો કરો સજ્જ તમે ઘણેરો...૩૧

વૃતાલ જાવા પણ એહ વારે, તૈયારિ તો છે કરવી તમારે;
તેમાં તમોને શ્રમ તો જણાશે, તથાપિ શ્રદ્ધાથિ સુકામ થાશે...૩૨

બાઈ કહે હે કરુણાનિધાન, અમે તમારું ધરીયે જ ધ્યાન;
તેથી ન લાગે શ્રમ તીલમાત્ર, રહે સદા શીતળ ચિત્ત **ગાત્ર**[2]...૩૩

બાઈ અમૂલાં અમરાખ્ય જેહ, સુતા જિવા ખાચર કેરિ તેહ;
તેને કહે શ્રીહરિજી ઉમંગે, તૈયાર થાજો સહુ બાઈ સંગે...૩૪

૧.કિંમત ૨.શરીર

કંદોઇ સારા લખુ જેનું નામ, તેને કહે સુંદર મેઘશ્યામ;
ચકૂજિ કલ્યાણ રઘૂજિ જેહ, પુત્રો તમારા હરિભાઇ તેહ...૩૫

તે સૌ મળી સૂખડિયો બનાવો, વૃત્તાલ જાતાં સહુ સાથ લાવો;
તે સંઘમાં એક દુકાન સારી, જમાવજો સુખડિની તમારી...૩૬

ભલા ભલા ભૂપતિ તેહ ભાતાં, ખરીદિ લેશે ઝટ પંથ જાતાં;
ગરીબ શ્રીમંત સહૂ મનુષ્ય, તેથી થશે તત્ક્ષણ તે **પ્રતુષ્ય**[1]...૩૭

પંચોળિ છે નાગર જેનું નામ, કરે સદા વૈદક કેરું કામ;
તેને કહ્યું સંઘ વિષે સિધાવો, ધન્વંતરી તુલ્ય ભલા સુહાવો...૩૮

પ્રેમો ખિમો ને વળિ એક વાલો, સુતાર સારા ગણિ ધર્મલાલો;
કહે તમે શસ્ત્ર સજી તમારાં, સાથે જ લેજો બહુ હોય સારાં...૩૯

જો કોઇ ગાડું રથ ખોટકાય, તો તે જ ટાણે તહિં સજ્જ થાય;
મેખો[2] ઘણી તો કરવા જ માંડો, બિજાં બધાં કામ હવેથિ છાંડો...૪૦

લુહાર વાઘો સતસંગી સારો, તેને કહે ધર્મ તણો દુલારો;
તમે તમારાં શુભ શસ્ત્ર લૈને, વૃત્તાલ ચાલો તમ સજ્જ થઇને...૪૧

વાટે **ધરિ**[3] આદિક કાંઇ ભાગે, તો શસ્ત્ર તે ત્યાં બહુ કામ લાગે;
ઘણા જનોને લઇ સાથ જાવું, વિચારવું ત્યાં બહુ આવું આવું...૪૨

કહે ભગૂજિ પ્રતિ ત્યાં પ્રભૂજી, સુણો તમોને પણ હું કહુંજી;
ગાડાં ઘણાં ગામ થકી મગાવો, તંબૂ તથા ભાર બિજો ભરાવો...૪૩

સત્સંગિ છે માંડવધાર માંય, ગોવો જિવો નામ પટેલ ત્યાંય;
ધનો હિરો ને હરિભક્ત તેજો, લીંબા રુડાને પણ સાથ લેજો...૪૪

એવા સમાચાર તહાં કહાવો, ગાડાં લઈને સહુ આંહિ આવો;
તે કાર્તિકી **ઉજ્વળ**[4] બીજ જ્યારે, જરૂર આવો ગઢપુર ત્યારે...૪૫

૧.સંતોષ- તૃપ્ત ૨.અણીદાર ખીલાઓ ૩.ગાંડાના પૈડાને ધરનાર લાકડાનો કે લોઢાનો દાંડો
૪.સુદી

ખોપાળું છે ગામ ખચીત સારું, જહાં રહી નામ જપે અમારું;
પટેલ કાળો સતસંગિ સારો, તેને લખો ગાડું લઈ પધારો...૪૬

છે ગામ રૂડું વળિ કારિયાણી, કહાવવી ત્યાં પણ એવિ વાણી;
પટેલ ત્યાં રાઘવજી કહાવે, ગાડાં લઈ તે પણ આંહિ આવે...૪૭

જેરાજ શ્રી લાઠિદડે રહે છે, અનન્ય સારા હરિભક્ત એ છે;
ઈત્યાદિ ગામો હરિભક્ત કેરાં, ગાડાં મગાવો તહિથી ઘણેરાં...૪૮

એવું સુણી કાગળ ત્યાં લખાવ્યા, તેના સમાચાર તહાંથિ આવ્યા;
ગાડાં મગાવ્યાં પ્રભુ આપ સારું, છે દેહ ને દ્રવ્ય બધું તમારું...૪૯

જે જે કહો તે પણ લાવિ દીજે, જો શીશ માગો નહિ ના કહીજે;
જો થાય સદ્‌ભાગ્ય ઉદે અમારું, તો ભક્તિનું કામ મળે તમારુ...૫૦

દીપોત્સવીને વળતે જ વારે, કાં કાર્તકી બીજ ગણાય ત્યારે;
ગાડાં લઈ આવશું દુર્ગપૂર, જાત્રાર્થ વૃત્રાલ જવા જરૂર...૫૧

પછી સહૂ પંડિત સાધુ પાસ, પ્રભુજિએ વેણ કર્યું પ્રકાશ;
સાથે તમે પુસ્તક સર્વ લેજો, ગાડાં ભરાવી સમિપે રહેજો...૫૨

વેદાંત ને ન્યાય સુધર્મશાસ્ત્ર, તે તો તમારાં જગમાં **જયાસ્ત્ર**[૧];
સંભારિ રામાનુજભાષ્ય લેજો, જે જોઈયે તે ન વિસારિ દેજો...૫૩

રસ્તે અમે જ્યાં કરિયે મુકામ, તમે કરો ત્યાં ઉપદેશ કામ;
આવે જનો ત્યાં મળિને અનેક, વાતો કરો સૌ પ્રતિ એકએક...૫૪

અસ્વારિ સારી સજિ હેતુ એહ, જોવા મળે લોક અનેક તેહ;
તે સર્વને જ્ઞાન ભલું સુણાવો, સત્સંગમાં લૈ કુમતો તજાવો...૫૫

ન આશ્રિતો વૈભવ દેખિ થાય, વૈરાગ્ય જ્ઞાને જ થતા જણાય;
સંતો વિષે સદ્‌ગુરુતા જણાશે, તો તેથિ સત્સંગ વિશેષ થાશે...૫૬

૧.વિજય મેળવવા માટેના હથિયાર

પંથે જતા હોય પ્રવાસિ કોય, તેને સુણાવો સતધર્મ તોય;
ઉભા રહો કે વળિ ક્યાંઇ બેસો, જો કોઇ આવે ઉપદેશ દેશો...૫૭

મોટા **મખો**[1] ઉત્સવ જે કરાવ્યા, ભલા સમૈયા બહુધા ભરાવ્યા;
એ સર્વના કારણ કેરિ **વ્યક્તિ**[2], પામે જનો જેથિ અનન્ય ભક્તિ...૫૮

સંતે સુણી શ્રીમુખ કેરિ વાણી, બોલ્યા નમીને જુગ જોડિ પાણી;
આજ્ઞા તમારી સુણિ એ પ્રમાણે, પ્રવર્ત્તશું હે પ્રભુ સર્વ ટાણે...૫૯

વેદાંતિ **જૈની**[3] **જવનો**[4] તથાપિ, સત્સંગિ થાશે સ્વમતો ઉથાપિ;
સામર્થ્ય તે કાંઇ નહીં અમારું, ઐશ્વર્ય તે તો પ્રભુજી તમારું...૬૦

પુષ્પિતાગ્રા :

વૃતપુર પથ સંઘમાં જવાને, તતપર તેહ વિષે વળી થવાને;
જનજન પ્રતિ જે કહ્યું કૃપાળે, વરણન તેહ સુણ્યું ભલું ભુપાળે...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલય-વિચરણાર્થકથનનામ પંચદશો વિશ્રામઃ ॥૧૫॥

રથોદ્ધતા :

શ્રીજિ સાથ વરતાલ તો જવા, લાગિયા સુજન સજ્જ સૌ થવા;
ઠામ ઠામ **જનજૂત**[5] જ્યાં મળે, એ જ વાત થતિ સર્વ સાંભળે...૦૧

કોઈ વસ્ત્ર સિવડાવવા નવાં, હર્ષયુક્ત હૃદયે થતાં હવાં;
કોઈ સજ્જ કરતા સુવાહનો, શસ્ત્ર સજ્જ કરતા ઘણા જનો...૦૨

સોનિ મોચિ દરજી સુતારને, લોહકામ કરતા લુહારને;
પા ઘડીક નવરાશ ના મળે, ગ્રાહકો લડિ લડી અને વળે...૦૩

ધોબિ લોક બહુ લૂગડાં ધુવે, રાત્રિયે ન શ્રમ પામિને સુવે;

૧.યજ્ઞ ૨.વિગત; ડિટેઇલ ૩.જૈન આશ્રિતો ૪.મુસલમાનો ૫.મનુષ્યના જૂથ

તોય પાર નહિ કામ તો પડે, લાવ્ય વસ્ત્ર કહિને જનો લડે...૦૪

વસ્ત્ર શસ્ત્ર ખરિદી કરાય છે, ભીડ ભારિ ચઉટે ભરાય છે;
થાકિ જાય વ્યવહારિ વાણિયા, થાકિ જાય સજતાં સરાણિયા...૦૫

સર્વ કારિગર આપ આપણી, મોંઘવારિ કરિ તે સમે ઘણી;
મુલ ચાર ગણું માલનું થયું, મોઘું મોઘું ઘડિમાં થતું ગયું...૦૬

બેય રાજદરબારમાં બહુ, ધામધૂમ કરવા મચ્યા સહૂ;
જાવું હોય વડિ જેમ જાનમાં, તેમ સર્વ દરશાય તાનમાં...૦૭

કોઈ સાજ હયનો સજાવવા, મંડિયા ભલિ રિતે ભજાવવા;
અન્યનાથિ **ઉતકૃષ્ટતા**[1] થવા, હોંશ રાખિ સહુ મંડતા હવા...૦૮

કોઈ અશ્વગતિને સુધારવા, **ખોડ**[2] હોય ખરિ તે મટાડવા;
ખૂબ ગામથિ બહાર ખેલવે, અન્ય એક હય સાથ મેળવે...૦૯

ગાડિયોથિ પડદા જુના તજ્યા, શોભિતા સરવ તે નવા સજ્યા;
જેમ વસ્ત્ર જન સૌ જુનાં તજે, ને વિવાહ સમયે નવાં સજે...૧૦

ઘૂઘરા ઘટિત ઘાટ લાવિયા, જોઈ જોઈ રથમાં જડાવિયા;
જેમ નારિપદ હોય ઝાંઝરો, તેમ થાય ઝણકાર તો ખરો...૧૧

ઝૂલ મૂલ ખરચી કરાવિયો, વેલ ભાત ભલિની ભરાવિયો;
તાર સાર જરિયાનના ભર્યાં, ગુછ સ્વચ્છ કરિ રેશમી ધર્યાં...૧૨

છત્ર તત્ર છબિલાં કરાવિયાં, ભાળિ ભૂપ મન માંહિ ભાવિયાં;
જેવિ હોય ઘનની નભે ઘટા, તેવિ તેનિ દરસે રુડી છટા...૧૩

વાવટા વિવિધ રંગના કર્યા, મેઘચાપ સરખા મનોહરા;
ચારુ ચામર નવાં કરાવિયાં, જાણિયે શું સ્વરગેથિ આવિયાં...૧૪

સજ્જ કીધિ તરવાર તો ઘણી, શત્રુદંશ કરનારિ નાગણી;
સાફ કીધિ બરછી બહુ ભલી, હોય જેવિ ચળકંતિ વિજળી...૧૫

૧.શ્રેષ્ઠ ૨.ખોટ-ખામી

ઢાલ મોટિ પર રંગ ઢાળિયા, કાંતિમાન **સુકુબા**[૧] ઉજાળિયા;
સજ્જ કીધી છરિયો કટારિયો, જે દિસે કમર માંહિ સારિયો...૧૬

શાસ્ત્રિ સંત નિજ પુસ્તકો સજે, **નૈષધાદિ**[૨] નહિ કાવ્ય તે તજે;
વેદ શાસ્ત્ર સ્મૃતિયો સુધર્મની, રાખિ સાથ ભલિ ભક્તિકર્મની...૧૭

ભક્ષપાત્ર જળપાત્ર ખોખરાં, તે તપાસી બદલી લિધાં ખરાં;
વસ્ત્ર જીર્ણ જુગતીથી સાંધિયાં, જેમ ધર્મ નિજ તેમ બાંધિયાં...૧૮

આવિ ત્યાં તિથિ ધનત્રયોદશી, સર્વ ભક્તજનને મને વશી;
કૃષ્ણ પૂજિ શુભ ઉત્સવે કર્યો, હર્ષ પૂર્ણ હઈડા વિષે ધર્યો...૧૯

લાગિયા અધિક સંઘ આવવા, શ્યામ સાથ મળિને સિધાવવા;
કોઈ ગામ તણિ શ્રેષ્ઠ મંડળી, ગાય તાલ મરદંગ લૈ વળી...૨૦

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે નૃપ સાંભળો, જે જે દેશથિ આવ્યા જેહ;
નામ થોડાં **સંઘવી**[૩] તણાં, તમને સુણાવું તેહ...૨૧

ચોપાઈ :

ભુજના તો સુંદરજિ સુતાર, ગંગારામાદિ મલ્લ અપાર;
કચરો ને પદમશી નામ, એનો આધોઈ ગામ મુકામ...૨૨

કહું ભક્ત ધમડકા કેરા, રાયધણજિ સુભક્ત ઘણેરા;
રામસિંહ તથા અદોભાઈ, કરણીબા તથા માનબાઈ...૨૩

કચ્છનાં એહ આદિક જન, આવ્યાં કૃષ્ણ ચતુર્દશી દન;
આવ્યા સોરઠના સતસંગી, મુખ્ય નામ કહું છું ઉમંગી...૨૪

જુનાગઢના આવ્યા કારભારી, સાથે લઈને ભલી અસવારી;
શોભે સુંદર ડંકો નિશાન, ભાસે જોતાં તે ભૂપ સમાન...૨૫

૧.ઢાલ ઉપરની પિત્તળની ફૂદડી ૨.પાંચ મહાકાવ્ય પૈકિનું એક નૈષેધચરિત્ર નામનું મહાકાવ્ય
૩.સંઘમાં જોડાયેલ

માણાવદર ને માંગરોળ, જામનગર ને ગોંડળ ધ્રોળ;
આવ્યા એહ આદિક કારભારી, સાથે સારિ સજી અસવારી...૨૬

જેતપુરના ને ભાવનગરના, ઝાલાવાડના સૌ નરવરના;
કારભારિયો આવિયા એમ, જેનો જેવો અધિકાર જેમ...૨૭

વળાથિ[1] આવ્યા હરભમરાય, સાથે શોભિત સેના જણાય;
ધન્ય તે વલ્લભીપુર પતિ, જેનો પ્રેમ પ્રભુપદે અતિ...૨૮

આવ્યા મેથાણના કાકોભાઈ, પુજો માલો હાલુ જીજીબાઈ;
તાવીના અદોજિ ને ભારોજી, અખોભાઈ આવ્યા થઈ રાજી...૨૯

જેઠીજી ભીમજી ને પુજોજી, તેની સાથે તો સંઘ ઘણોજી;
તાડિયાના તો ભગવાનભાઈ, જેની સાથે ઘણાં ભાઈ બાઈ...૩૦

રાજકોટ રાજાના પ્રધાન, તે તો આવ્યા દુરગપુર સ્થાન;
મેંગણીના માનસિંહરાય, સતસંગમાં શ્રેષ્ઠ ગણાય...૩૧

એ તો આવ્યા સારો સંઘ લૈને, વરતાલ જવા સજ્જ થૈને;
લોધિકાના તો જીભાઈ જેહ, સારો સંઘ લઈ આવ્યા તેહ...૩૨

સુણો ભૂપ અભેસિંહ રાય, ભલા ભક્ત તમારા પિતાય;
ખેંગાભાઈ તે જેહનું નામ, આવ્યા તે પણ ગઢપુર ધામ...૩૩

સરતાનજી તો પાડાસણના, થાય ભક્તો વિષે ભલી ગણના;
વડાળીના મઘોભાઈ જાણો, ખાંભાના જેઠીભાઈ પ્રમાણો...૩૪

કાળીપાટ વાગુદડ ગામ, માખાવડ એક ગામનું નામ;
હકોભાઈ કાંકશિયાળી કેરા, એહ આદિક આવ્યા ઘણેરા...૩૫

મયારામ ને પર્વતભાઈ, તેની સાથે ઘણાં ભાઈ બાઈ;
નારાયણ દવે આખાના જેહ, આવ્યા સહિત કુટુંબથી તેહ...૩૬

૧.વલ્લભીપુર

પીપલાણાના નરસિ મહેતા, આવ્યા તે પરિવાર સમેતા;
ભૂપ પંચાળાના ઝીણોભાઈ, જેની ભક્તિ ભલી વખણાઈ...૩૭

ઉનાના આવ્યા શેઠ ગણેશ, જેના સંઘમાં જન તો વિશેષ;
દીવબંદરથી પ્રેમબાઈ, સંઘ લૈને આવ્યાં હરખાઈ...૩૮

દાદોભાઈ તે જમનાંવડના, ભક્ત પ્રહ્લાદની **તડોવડના**[૧];
કોટડું વાંકિયું ને ખંભાળું, વાવડી કરિયાણું ગુંદાળું...૩૯

સતસંગી ત્યાંના સરદાર, આવ્યા સંઘ લઈને અપાર;
ગઢાળીના હઠીભાઈ આવ્યા, આંબાશેઠને પણ સંગ લાવ્યા...૪૦

હરિભાઈ ત્યાંના હરિભક્ત, એ તો પ્રભુપદ માંહિ આસક્ત;
આવ્યા બોટાદના હરિજન, એ તો ભક્ત ભલા છે અનન્ય...૪૧

કારિયાણિ ને સારંગપુર, લાઠીદડ નથી ત્યાં થકી દૂર;
ઝીંઝાવદર ને રોહીશાળા, ત્યાંના ભક્ત આવ્યા પ્રેમવાળા...૪૨

આવ્યા ભક્ત ગોરડકાના પણ, ચાંદુ ઉગો પુજો વિસામણ;
સુરો ભક્ત તહાં રહે સારો, ભાવે પ્રગટ પ્રભુ ભજનારો...૪૩

ભક્ત જીવા તથા ભક્ત ઘેલા, ગામ લૂવારા માંહિ રહેલા;
આસોંદરના જીવો તથા રુડો, જેના અંતરમાં પ્રેમ ઉંડો...૪૪

ઝીંઝુડાના આવ્યા હરિજન, સુણો નામ તેનાં હે રાજન;
એક વાઘો ખુમાણ ને દાનો, એમાં એકે નથી છેક છાનો...૪૫

મોદી આંબો ને વીઠલ માધો, જેણે સૌ પુરુષારથ સાધ્યો;
શેઠ મીઠો તથા વશરામ, ધર્મશી તો પટેલનું નામ...૪૬

ગામ પીઠવડીના પટેલ, હરજી હરિભક્ત થયેલ;
હીરો પુજો ભગો મુળોભાઈ, ભાયા રુડાની ભક્તિ સવાઈ...૪૭

૧.બરોબરના; સમાન

શેલણાના વાસુર ખુમાણ, ભમોદરાના ઓઘડ જાણ;
સારા સેંજળના સરદાર, નામે શાર્દૂલ દીલના ઉદાર...૪૮

સુત ત્રણ સાથે લૈ આવી વસિયો, કાંથડ મેરામણ ને માણશિયો;
તેમાં માણશિયો ભલો ભક્ત, રહે માયાથી મનમાં વિરક્ત...૪૯

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

ભક્તિ ભક્તિતનૂજની ભલી કરી તે ભાવ રાખિ ભલો,
સેવા સંત તણી સજી જગતમાં જોયો ભલો **જેવલો**[૧];
પામીને મનુષાવતાર કરવું જે જે ઘટે તે કર્યું,
માટે માણશિયો સુનામ **ધરથી**[૨] ધારી વિધાતા ધર્યું...૫૦

સોરઠો : જે ન ભજે ભગવાન, જનો જનાવર જાણવા;
કર્યું કૃષ્ણગુણ ગાન, માણશિયો માણસ ખરો...૫૧

ચોપાઈ :

લોયા નાગડકું ભેંસજાળ, આવ્યા ત્યાંના જનો તતકાળ;
કુંપો ખાચર કોરડા કેરા, આવ્યા તે જન લૈને ઘણેરા...૫૨

ચાસકેથી આવ્યાં બાઈ ભાઈ, આવ્યાં બગડ થકી જાનબાઈ;
પુત્ર ખાચર દેહો ને રામો, સાથે લાવ્યાં દેખાડવા ધામો...૫૩

રાણપરથી બડેમીયાં આવ્યા, પુત્ર આલમભાઈને લાવ્યા;
મછિયાવ થકિ બાપુભાઈ, સજી અસવારિ આવિયા ધાઈ...૫૪

ગામ વાગડ સુંદરિયાણું, વળી ઝીંઝર રોઝકા જાણું;
આવ્યા ત્યાંના ઘણા હરિભક્ત, પ્રભુપદમાં જે પૂરા આસક્ત...૫૫

ભીમનાથના મહાંતજીયે, મોકલ્યા નિજજનને ખુશીયે;
ગાંફથી મનુભા મહીનાથ, આવ્યા અસ્વારિ લૈ નિજ સાથ...૫૬

૧.વિરલ; કોઈક જ ૨.અગાઉથી

ધોલેરાથી આવ્યા નૃપ ધાઈ, પુજોભાઈ તથા ભોજોભાઈ;
વરહોભાઈ ને ભક્ત ખીમો, શેઠ ડોસો ચાલે ધીમો ધીમો...૫૭

એહ આદિક સંઘ અપાર, આવ્યા દુર્ગપત્તન મોઝાર;
ચારે તરફથિ નદીયો જેમ, મળે સાગરમાં આવિ તેમ...૫૮

ગઢપુરમાં આવે જનવૃંદ, પ્રભુને મળી પામે આનંદ;
કોઇ તો આવ્યા દીવાળીમાંય, અન્નકૂટે આવ્યા કોઇ ત્યાંય...૫૯

ગામમાં તો ઘણી ભીડ થઈ, કોઇ ઉતર્યા વાડિયે જઈ;
અન્નકૂટનો ઉત્સવ કીધો, લાવ ભક્તજને ભલો લીધો...૬૦

પુષ્પિતાગ્રા :

વિચરણ વરતાલ શ્યામ સંગે, ગઢપુર સંઘ સું આવિયા ઉમંગે;
વરણન કરિ વર્ણિયે સુણાવ્યું, સુણિ નૃપના મનમાં ભલું જ ભાવ્યું...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વૃત્તાલયગમનાર્થ-દુર્ગપુરેસંઘાગમનનામ ષોડશો વિશ્રામઃ ॥૧૬॥

ઉપજાતિ :

સત્સંગિ સંતે અનકોટ કીધો, જમી દયાસિંધુ પ્રસાદ દીધો;
બિજે દિને તો યમબીજ આવી, ભલી રિતે તે પણ ત્યાં ભજાવી...૦૧

જેનૂં ભલું ઉત્તમ ભૂપ નામ, તેને કહે સુંદર મેઘશ્યામ;
યમે જમીને યમુનાંજિ ઘેર, આપ્યાં હતાં વસ્ત્ર અનેક પેર...૦૨

તે માટ આજે યમબીજ જાણી, તે રીતે રૂડી અસલી વખાણી;
છે પાંચુબાઈ ભગિની તમારી, જમો રસોઈ જઈ તેનિ સારી...૦૩

જયા લલીતા વળિ પાંચુબાઈ, ને નાનબાઈ તવ **તાતજાઈ**[૧];

૧.પિતાની દીકરી

તે સર્વને સુંદર વસ્ત્ર દેવાં, જોતાં બિજે ક્યાંઇ જડે ન એવાં...૦૪

છે પાંચુનો પુત્ર પવિત્ર જેહ, કહે સહુ કાંથડ નામ તેહ;
તેને વળી વસ્ત્ર રુડું અપાય, તો તેનિ માતા બહુ રાજિ થાય...૦૫

આજ્ઞા સુણી ઉત્તમ કૃષ્ણદાસ, જમ્યા જઈને **સહજાનિવાસ**[૧];
તેને તથા કાંથડ **નંદ**[૨] તેનો, આપ્યાં સુવસ્ત્રો હક જાણિ એનો...૦૬

પછી મહારાજ સમીપ આવી, તે વાત સર્વે વિગતે સુણાવી;
જમ્યો જઈ હું સહજાનિવાસ, આપી સુવસ્ત્રો કરિ પૂર્ણ આશ...૦૭

દોહરો : સહજા નંદકુમારની, સુત સમ સહજાનંદ;
નિરખી સહજાનંદજી, ઉપજ્યો **સહજાનંદ**[૩]...૦૮

ઉપજાતિ :

સંધ્યા સમે સુંદર બીજ જોઈ, ત્યાં કલ્પના કીધિ કવીંદ્ર કોઈ;
વૃત્તાલ જાવા શિવ આવતા છે, શું ચિહ્ન તેનૂં દરશાવતા છે...૦૯

ત્રિજે દિને તો તિથિ ત્રીજ જાણી, જમ્યા જનો અંગ ઉમંગ આણી;
જવા થતાં તત્પર સૌ જણાય, અશ્વાદિ સદ્વાહન ત્યાં સજાય...૧૦

ડંકો થયો નોબતનો સુજ્યારે, સજી લિધાં વાહન સર્વ ત્યારે;
ડંકો બિજો સાંભળતાં જ વાર, આવી ઉભા સૌ નૃપને દુવાર...૧૧

ભક્તે પ્રભૂને પ્રતિ અંગ અંગ, ધરાવિયાં વસ્ત્ર વિચિત્ર રંગ;
ધરાવિયાં ભૂષણ ભાત ભાત, શું એક જીભે કહું એહ વાત...૧૨

પ્રહર્ષિણી :

શોભે છે સુખનિધિ તે સમે સુ કેવા, જે દીસે નભપર મેઘ શ્યામ જેવા;
વસ્ત્રો છે કનક કરેલ તંતુવાળાં, તે દીસે **તડિતની**[૪] તુલ્ય તો રુપાળાં-૧૩

૧.બેનના ઘેર ૨.પુત્ર ૩.નંદકુમાર જે કૃષ્ણ તેની બેન સુભદ્રા તેના પુત્ર અભિમન્યુ જેવો મારી બહેનનો દીકરો જોઈને હે સહજાનંદજી મને આનંદ ઊપજ્યો ૪.વીજળીની

ધારી છે અનુપમ પાગ માવ માથે, શોભે છે કલગિ વિશેષ તેહ સાથે;
શું મેરૂ ગિરિશિર મોર સંચરીને, શોભે છે સરસ સ્વયં કળા કરીને-૧૪

તોરો છે કુસુમનિ સેર ત્રણ્ય કેરો, શોભે છે શિરપર તે અતી ઘણેરો;
તે જાણે **ત્રિપથ**[1] ભણી જવા વિચાર્યું, ગંગાયે ત્રિવિધ પ્રવાહરૂપ ધાર્યું-૧૫

કાનોમાં મકરસમાન કુંડળે છે, તે જાણે **નિધિતટ**[2] મત્સ્ય ઉચ્છળે છે;
શોભે છે તિલકનિ મધ્ય ચંદ્ર કેવો, આકાશે શશિ ધનુરાશિમધ્ય જેવો-૧૬

નેત્રો બે ભ્રકુટિ કુટીલયુક્ત કેવાં, મંત્રોનાં વશિકરણાદિ બીજ જેવાં;
નાસા છે સ્થિર શિખ દીપની સમાન, વેદાદી પ્રણવ પ્રવર્તવાનું થાન-૧૭

દંતોની પુનિત સુપંક્તિયો ભલી છે, તે જાણે કમનિય પુષ્પની કળી છે;
કંઠે છે મણિમય મોતિમાળ કેવી, તારાની શશિસમિપે સુપંક્તિ જેવી-૧૮

બાંધ્યા છે જડિત સુબાજુબંધ સારા, તે જાણે ગ્રહ નવ જૈ વસેલ ન્યારા;
કાંડે છે કનકકડાં રુડાં અનૂપે, શું મુક્તે કર પકડ્યા કડાં સ્વરૂપે-૧૯

અંગૂળી સહુપર વેઢ વીંટિયો છે, શું તે તો નવનિધિ અષ્ટ સિદ્ધિયો છે;
પ્રત્યંગે મણિમય ભૂષણો ધર્યાં છે, તેઓમાં જગપ્રતિબિંબ તો પડ્યાં છે-૨૦

શ્રીજીમાં ભુવન અસંખ્ય જે વસે છે, તે જાણે પ્રગટ પ્રમાણ આ દિસે છે;
નાડી છે શુભ સુરવાળ કેરિ કેવી, નાભીથી પ્રગટિત પદ્મદંડ જેવી-૨૧

વર્ણીંદ્રો પ્રભુ પર ચામરો કરે છે, તે જાણે હરિશિર હંસ બે ફરે છે;
તે ટાણે અનુચર માણકી સજીને, ત્યાં લાવ્યા તરત બિજી ક્રિયા તજીને-૨૨

વૈતાલીય : માણકી ઘોડીનું વર્ણન :

અતિ ઉત્તમ માણકી દિસે, ન મળે ખોડ ખચીત તે વિષે;
ત્રણ લોકનિ કાંતિ સંઘરી, વિધિએ શું શુભ માણકી કરી...૨૩

શુભ લક્ષણ સર્વ છે રહ્યાં, સહિ સામુદ્રિક શાસ્ત્રમાં કહ્યાં;

૧.સ્વર્ગ; મૃત્યુ ને પાતાળ ૨.સમુદ્રના કાંઠે

દિવવાસિ[૧] ચહે સુ દેખવા, નહિ તે તુલ્ય દિસે **ઉચ્ચૈઃશ્રવા**[૨]...૨૪

શિવને વૃષ હંસ **ધાતૃને**[૩], ગમિયો સિંહ **ગણેશમાતૃને**[૪];
ગુહવાહન[૫] મોરનું ગમ્યું, નહિ કોઈ શુભ માણકી સમું...૨૫

રવિનો હય જોઈને રહ્યો, તિલમાત્રે નહિ તુલ્ય તે થયો;
શશિનો મૃગ શા હિસાબમાં, રહિયો તેહ દબાઈ દાબમાં...૨૬

નહિ માણકિ તુલ્ય શોભિયાં, સુરનાં વાહન સર્વ ક્ષોભિયાં;
મનમાં **ગતમાન**[૬] જે થયા, મૃગ સિંહો મયુરો વને ગયા...૨૭

નિજની તુછતાઈ દાખવા, ગજ લાગ્યા શિર ધૂળ નાખવા;
અભિમાન ગરુડનું ગયું, પ્રભુનું પ્રીતિપણું કમી થયું...૨૮

પતિને અતિ સાચવે સહી, નિજથી કષ્ટ થવા જ દે નહીં;
વિચરે બહુ વાયુ વેગથી, પણ હાલે નહિ પાણિ પેટથી...૨૯

નહિ કામ લગામનું ઘણું, વરતી લે મન તે ધણી તણું;
રુચિ તુલ્ય દિસે જ ચાલતી, મદમાતી સુખથી મહાલતી...૩૦

વિધિએ નવરાશમાં ઘડી, પ્રભુને ભેટ કરી પગે પડી;
બિજિ એવિ બનાવવા સહી, શ્રમ કીધો પણ તે બની નહીં...૩૧

ચપળા ચપળા સમી અતી, કવિ તેની કવિતે કહે ગતી;
સુરસા સુરસાથ સૌ ચહે, વરણી શું વરણી ઘણું કહે[૭]...૩૨

ઉપજાતિ :

એ ઘોડિએ ઉગ્ર તપો કરેલાં, અશેષ તીર્થે વ્રત આચરેલાં;
પ્યારી કરી કૃષ્ણ કૃપાળુ નાથે, મુની ધરે લૈ પદરેણું માથે...૩૩

૧.સ્વર્ગવાસી ૨.ચૌદ રત્નોમાંનો એક; ઈન્દ્રનો ઘોડો ૩.બ્રહ્માને ૪.પાર્વતીને ૫.કાર્તિકસ્વામી ૬.માનભંગ ૭.વીજળીના સરખી ચંચળ તેની ગતિ તે કવિઓ કવિતા વડે કહે છે, સારી રસવાળી (પાણીદાર)ને દેવોનો સૌ સમૂહ ચહાય છે. તેને અચિંત્યાનંદ વર્ણી ઘણું વર્ણવીને શું કહે ?

તે ભક્ત નાને ભગવાન પાસ, કહ્યું અહો વિશ્વ તણા નિવાસ;
આ ઘોડિયે આપ કરો સવારી, ધીરે રહી હાથ લગામ ધારી...૩૪

સ્વદાસની સાંભળિ શુદ્ધ વાણી, અસ્વારિ કીધી હરિ હર્ષ આણી;
ત્રીજો થયો નોબત નાદ ત્યાંય, અસ્વારિ ચાલી ચઉટાનિ માંય...૩૫

વાજિંત્રના નાદ થયા અપાર, બહૂ થયા બંદુકના બહાર;
જોવા રહ્યા તે રવિદેવ થીર, થંભી રહ્યું ઉન્મત્તગંગ નીર...૩૬

અથ અસ્વારી વર્ણન :

સૌ આગળે શ્રેષ્ઠ નિશાન ડંકો, અશ્વે ચડેલો અસવાર વંકો;
એના પછી ઉત્તમ **પાયગાઓ**[૧], અસ્વાર શોભે બહુ તે બધાઓ...૩૭

તે પાયગાનાથ નરેશ હોય, કે તેહમાં મુખ્ય પ્રધાન કોય;
ઓપે ધરેલી **અબદાગિરીયો**[૨], શું ચાલતી વાદળિયો ઘિરીયો...૩૮

તેના પછી તો બહુ ઢોલ ત્રાંસાં, વાજિંત્ર વાજે વળિ ખૂબ **ખાસાં**[૩];
સારે સ્વરે ત્યાં શરણાઇ વાજે, રીઝાવવા શ્રીહરિકૃષ્ણ કાજે...૩૯

દેશાવરોના હરિભક્ત જેહ, ચાલે અને કીર્તન ગાય તેહ;
સુસંતના મંડળ બ્રહ્મચારી, ચાલે સહૂ કીર્તન તે ઉચારી...૪૦

ગંગા વિષે હંસ અનેક જેમ, મુખે વદે વાણિ મિઠી સુ તેમ;
એવી દિસે છે અસ્વારિ એહ, ત્રિલોકને પાવનકારિ તેહ...૪૧

ચાલે પછી ઉત્સવિયા ઉમંગે, મૃદંગ ને તાળસમાજ સંગે;
ગાવે બજાવે બહુ રાજિ થાય, જોવા જનો ભીડ ઘણી ભરાય...૪૨

જેવી દિસે મંડળિ રાસ કેરી, રહે ઉભા રીત રુડી ઘણેરી;
તે સર્વ તો દુર્ગપુરી નિવાસી, થોડાં ઘણાં નામ કહું પ્રકાશી...૪૩

છે વિપ્ર ડોસો હરજીવને છે, ને લાલજી માધવ નાગરે છે;

૧.ઘોડેસ્વારનું લશ્કર ૨.રાજા કે મોટા માણસને તડકો રોકતું સાધન ૩.સુંદર

વણીક લાધો વળિ વીશરામ, હર્ખો તથા છે લવજી સુનામ...૪૪

સત્સંગિ સારા રગનાથ નામ, એવા ભલા માધવજી અકામ;
સેવે પ્રભૂને જન સૂરચંદ, ઈત્યાદિ છે શ્રેષ્ઠ વણીક વૃંદ...૪૫

સુતાર મેઘો ભડ ભીમ વાલો, ખિમો તથા પ્રેમજિ પ્રેમવાળો;
નાથો હકો બે જન ભાવસાર, ભજે હરીને હરજી ઉદાર...૪૬

તે મંડળી શોભિત તો ઘણી છે, મેના તથા પાલખી તે પછી છે;
તેમાં બિરાજ્યા વૃષવંશિ જેહ, ભાઈ તથા ભાઈતનૂજ તેહ...૪૭

શત્રુઘ્ન ને શ્રીભરતાખ્ય જેમ, શોભે સિતાનાથનિ સાથ તેમ;
શ્રીજીનિ અસ્વારિ વિષે ઉદાર, બે ભાઇ શોભે શુભ એ પ્રકાર...૪૮

પ્રદ્યુમ્ન ને શ્રીઅનિરુદ્ધ જેવા, તે ભાઇના સર્વ તનૂજ તેવા;
નાગાર્જુનો જીવણ નાગદાન, તે તુંબરુ નારદની સમાન...૪૯

લૈ **કાંશિયાં**[૧] **સાજિ**[૨] **રવાજ**[૩] **સાર**[૪], **મીરો**[૫] કરે ગાન થઈ સવાર;
તેના પછી સર્વ **પળાય**[૬] પાળા, જે સ્વચ્છ વસ્ત્રો સઉ શસ્ત્રવાળા...૫૦

ધર્યાં દિસે બખ્તર કોઇ અંગે, બોકાનિ વાળી અતિશે ઉમંગે;
કામાદિ શત્રૂદળ જીતવાને, જણાય ઉત્સાહિ રણે જવાને...૫૧

એવા ભટો ભારત માંહિ હોત, તો જુદ્ધ સાચો જન સર્વ જોત;
સેના બધી પાંડવની બચાત, મહારથી કૌરવ ના મરાત...૫૨

ઉંચે સ્વરે સુંદર ચોપદાર, વાણી વદે છે મુખ વારવાર;
તે જાણિયે શ્રીઘનશ્યામ જોઈ, બોલે મહામોર મુદીત હોઈ...૫૩

શોભે ભલા કૃષ્ણ કૃપાનિધાન, **અશ્વી**[૭] પરે આપ વિરાજમાન;
ભક્તાર્જુને છત્ર શિરે ધરેલું, શું મેઘનું મંડળ છે ચડેલું...૫૪

૧.મોટી સાઈજના મંજીરા ૨.સહાય ૩.સારંગી જેવું એક તંતુવાદ્ય ૪.ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ ૫.મુસલમાનની જાત ૬.જાય છે ૭.ઘોડી (માણકી)

અખંડ આનંદ સુ બ્રહ્મચારી, શ્રીવાસુદેવાખ્ય બિજા અઘારી;
બે બાજુયે ચામર ત્યાં કરે છે, જોઈ છબી ધ્યાન મુની ધરે છે...૫૫

સખા પ્રભૂના થઈને સવાર, પ્રભૂ સમીપે મળિ ચાલનાર;
તેનાં કહું નામ સુણો ભૂપાળ, તે મુખ્ય તો ઉત્તમ છે નૃપાળ...૫૬

બિજા જિવો ખાચર છે મહીશ, ત્રિજા સુ સારંગપુરી અધીશ;
સુરો તથા સોમ સુભાગ્યશાળી, જેણે પ્રભૂને ભજિ હદ્ય વાળી...૫૭

ઘેલો કહું ધાધલ નાગમાલો, જેને અતિશે પ્રિય ધર્મલાલો;
છે વાંકિયાના પતિ નામ મોકો, જેને વખાણે બહુ સર્વ લોકો...૫૮

છે ગૂણવંતું કરિયાણુ ગામ, દેહો દિસે ખાચર ભૂપનામ;
શ્રીકોટડાના પતિ નામ પીઠો, દયાળુનો ભક્ત અનન્ય દીઠો...૫૯

બોટાદના ખાચર તો હમીર, મૂળૂ ગુંદાળાપતિ શૂરવીર;
ભલા ઝિંઝાવદરના નિવાસી, નામે અલૈયો જગથી ઉદાસી...૬૦

કહું રુડું કુંડળ નામ ગામ, ત્યાંના પતિ પટ્ગર રામ નામ;
માણશિયો વાજસુર ઓઘડાખ્યો, જેણે પ્રભૂને ભજિ રંગ રાખ્યો...૬૧

તે **સેંજળાધીપતિ**[1] શેલણાના, ભમોદરાના નથિ છેક છાના;
શ્રીમેંગણીના મનુભા પ્રમાણો, ગઢાળિના તો હઠિભાઇ જાણો...૬૨

ભાઈ રુપા **ભાવપુરી**[2] નિવાસી, જેના ગયા સંશય સર્વ નાશી;
કહું વળી કૂકડ એક ગામ, છે ભક્ત ત્યાંના ભગવાન નામ...૬૩

જીણાખ્ય પંચાળપુરી નિવાસી, રહે સદા જે જગથી ઉદાસી;
રહે વળી રાણપુરે જે જેહ, ઓપે ભલા આલમભાઈ એહ...૬૪

હતા વળી ઠક્કર હર્જિ નામ, લાધો પુજો ઠક્કર તેહ ઠામ;
ઈત્યાદિ જે કૃષ્ણ સખા ગણાય, અસ્વાર થૈ સાથ સહુ પળાય...૬૫

૧.સેંજળ ગામના રાજા માણસિયા ખુમાણ ૨.ભાવનગર

દોહરો :

શ્રીહરિની અસ્વારિમાં, અંગે ધરી ઉમંગ;
ચાલે શુભ શસ્ત્રો ધરી, કાઠી જુદ્ધા સંગ...૬૬

મનહર છંદ : વસ્તુચિંતામણિ :

કાઠી જુદ્ધા ચાલે સંગે ટેવ ભલી તજે લોભ
પાઘે છોગા **રિદ્ધિવાળા**[૧] શ્રીહરિમાં સ્નેહ છે,
ખાંડાં[૨] ધરે છાંડે રીસ ઠેશે પાડે થંભ જોરે
ફૂંકે ગઢ લંકા ભેદે તેવા **મત્ત**[૩] તેહ છે;
ગંભીર[૪] છે જશ ખરો ડરી ખસે **દુરાશાથી**[૫]
બોલે સાચું વાલો રીઝે વૃષવંશી જેહ છે,
ઘુંટેલું જે **ઝેરીજળ**[૬] ઢોળી દે તે **ધૂળે**[૭] તજી
ભાગે કાળ **સૂબો**[૮] થાકી એવા શૂરા એહ છે...૬૭

દોહરો :

શંખ ચક્ર સુ ગદા પદમ, જો ચિંતવે જણ ચાર;
વરતનાર વરતી શકે, એહ છંદ આધાર...૬૮

ક ચ ટ ત પ ર ॥ શંખ ॥ ખ છ ઠ થ ફ લ ॥ ચક્ર ॥
ગ જ ડ દ બ વ ॥ ગદા ॥ ઘ ઝ ઢ ધ ભ સ ॥ પદ્મ ॥

ઉપજાતિ :

તારા વચે શોભિત ચંદ્ર જેમ, શોભે સખામાં હરિકૃષ્ણ તેમ;
વેપારિ સૌ શ્રીહરિને નમે છે, ઉત્સાહ વાધ્યો અતિ એ સમે છે...૬૯

સ્ત્રિયો **સુમુક્તાફળ**[૯] ફૂલ લાવે, વિશેષ હેતે હરિને વધાવે;
છેલા દિસે છે રથ તો રૂપાળા, તેમાં બિરાજ્યા મુનિ ઝાલિ માળા...૭૦

૧.સમૃદ્ધિવાળા ૨.તલવાર ૩.કેફવાળા ૪.વિશાળ; ગહેરો ૫.ખરાબ ઈચ્છાઓથી ૬.અફીણ; કસુંબો ૭.ધૂળની જેમ ૮.રાજ્યનો વડો અધિકારી ૯.સુંદર મોતી

ઉંટે મહા નોબત જે ધરેલી, તે સર્વથી પાછળ તો રહેલી;
એનો ઘણો અદ્‌ભુત ઘોષ થાય, તેથી બિજા નાદ નહીં સુણાય...૭૧

તે જે રિતે સાગર ગર્જનાથી, ઘણા નદી ઘોષ સુણાય ક્યાંથી;
અસ્વાર પાળા મળિને અનેક, અસ્વારિ થૈ જોજન લાંબિ એક...૭૨

શ્રીજી તણી સ્વારિ નિહાળિ પુષ્ટ, ધર્મી થયા રાજિ કુરાજિ દુષ્ટ;
સૂર્યોદયે પદ્મ પ્રમોદિ થાય, **કુમુદનીયો**[1] કુમળાઇ જાય...૭૩

વૈરાગ્ય ને જ્ઞાન દયા અગર્વ, સદ્ધર્મનો સર્ગ ગણાય સર્વ;
એ તો સહૂ અંતરમાં હુલાસે, ઉત્કૃષ્ટતા જાણિ જરૂર થાશે...૭૪

જે કામ ક્રોધાદિ અધર્મ સર્ગ, સદ્ધર્મ કેરો પ્રતિપક્ષિ વર્ગ;
ધરે મહાભીતિ શરીર ધ્રૂજે, નિવાસનો ઠામ કહીં ન સૂજે...૭૫

જે કામ જુદ્ધો પણ નાસી પોતે, કુસંગિ રાજા શરણે ગયો તે;
દીધો ઉતારો દરબારમાંય, જ્યાં મદ્યપાનાદિ હંમેશ થાય...૭૬

નાઠો મહાક્રોધ કુબોધકારી, રહ્યો જઈ જ્યાં બહુ ભેખધારી;
લોભે કર્યો જૈ દ્વિજમાં નિવાસ, સત્સંગનો જ્યાં નહિ લેશ પાસ...૭૭

નાઠો રસાસ્વાદ નિવાસ છોડી, જૈ વેષ્ણવો સાથ સુમૈત્રી જોડી;
નાઠો અભિમાન મહા અધર્મી, વસ્યો જઈ પંડિત જ્યાં કુકર્મી...૭૮

નાઠો અનાચાર કુટુંબ લૈને, વસ્યો સદા શ્રાવક માંહિ જૈને;
ઠરી રહ્યા એમ અનેક ઠામે, તથાપિ તે ત્યાં પણ ત્રાસ પામે...૭૯

રખે હરી આ સ્થળ માંહિ આવે, અહીં થકી આપણને કઢાવે;
શ્રીજીનિ ઈચ્છા થકિ એહ ઠામ, શ્રી વિશ્વકર્મા કરિયું સુકામ...૮૦

રચી પુરીની રચના રુપાળી, વૈકુંઠનાથી પણ હદ્ય વાળી;
તેનું હવે વર્ણન હું સુણાવું, હે ભૂપતી અંતર હર્ષ લાવું...૮૧

૧.રાત્રીએ થતાં કમળો - પોયણાં

પુષ્પિતાગ્રા :

દુરગનગરમાં દયાનિધાન, સજિ અસવારિ **સુરેંદ્રની**[૧] સમાન;
અતિશુભ છબિ કૃષ્ણકેરિ એહ, મુજ મન માંહિ વસો સદૈવ તેહ...૮૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિલક્ષ્મીનારાયણ-પ્રતિષ્ઠાર્થવૃત્તાલયપ્રયાણકરણનામ સપ્તદશો વિશ્રામઃ ॥૧૭॥

પુષ્પિતાગ્રા :

મધુર વચન વર્ણિરાજ ભાખે, નૃપ સુણવા ઉતકંઠતા જ રાખે;
નિધિ તણિ છિપ સ્વાતિબુંદ જેમ, ઝટ પકડે ઉછળી વિશેષ એમ...૦૧

દિનકર સમિપે **સુદીપ્તિ**[૨] દીસે, ઘન સમિપે જળ હોય છે અતિશે;
અકળ અખિલ અક્ષરેશ જ્યાંય, સકળ સુલક્ષ્મિ વસે જ આવિ ત્યાંય...૦૨

દુરગનગર કાંતિમાન કેવું, અકળિત ધામ સુઅક્ષરાખ્ય જેવું;
દૃઢ ગઢ મણિશ્યામથી રચેલો, ચહુ દિશ છે શુભ મેઘ શું ચડેલો...૦૩

પ્રતિદિશદિશ દ્વાર ચાર કેવાં, ચતુર પ્રકાર સુમુક્તિદ્વાર જેવાં;
સમય સમય વાદ્યનાદ થાય, અતિ ઉછરંગ પુરી વિષે જણાય...૦૪

વિરચિત શુભ વિશ્વકર્મ આપે, અતિશય શોભિત તો પ્રભુપ્રતાપે;
સુવરણમય સાત માળ કેરાં, પુરજનનાં ઘર ત્યાં દિસે ઘણેરાં...૦૫

અજપદ[૩] લગિ મૃત્યુલોકથી તે, ભુવન સુસાત દિસે જ જેવિ રીતે;
નગર રચિત ચાર જોજનોમાં, ઉપરિ ગણાય સુ ઉત્તમોત્તમોમાં...૦૬

સુવરણ તણિ દ્વારિકા વિસારી, અમર તણા ઉરમાં અચંભકારી;
પુરજન ઘર સર્વ એમ શોભે, સુરવરનાં મન જોઈ જોઈ લોભે...૦૭

ચળક ચળક થાય ચિત્ર કેવાં, તરુ પશુ કે જન છે સ્વદેહ જેવાં;
મણિમયકૃત ભીંત તેહમાંય, જગત તણું પ્રતિબિંબ શું જણાય...૦૮

૧.ઈન્દ્રની ૨.પ્રકાશ; કાંતિ ૩.બ્રહ્માનું સ્થાન સત્યલોક

ચતુર રચિત ઇંદ્ર કેરું ચિત્ર, પતિસહ આવિ તહાં **શચી**[1] પવિત્ર;
સ્વપતિ જુગલરૂપ જેહ જોઈ, કલપન કોટિ કરે ભ્રમીત હોઈ...૦૯

મણિમય શુભ તોરણો બિરાજે, છબિમય તેમ સુવર્ણ કુંભ છાજે;
ઘર ઘર પર છે ધજા પતાકા, પવનથિ થાય સુશેડના સડાકા...૧૦

પ્રતિઘર ઘર બાગ છે બનેલા, સુખદ સદા સુરવૃક્ષ છે રહેલાં;
ખટ ઋતુફળ પુષ્પ નિત્ય થાય, ખટ રસ ખૂબ તહાં સદા જણાય...૧૧

મધુર મધુર પક્ષિવૃંદ બોલે, સ્વર શુભ તેહ વિણા સતાર તોલે;
હરિજશ શુક સારિકા ઉચારે, દ્વિજ શ્રુતિપાઠ કરે જ જે પ્રકારે...૧૨

ભુવન ભુવન વૈભવો ઘણા છે, નહિ કશિ કોઈ પ્રકારની મણા છે;
સુવરણમય સાંકળે હિંડોળા, ઘર ઘર છે મનમાનતા અમોલા...૧૩

સકળ **ધનદ**[2] તુલ્ય દ્રવ્યનાથ, હિંમતથી હોડ કરે સુરેશ સાથ;
જન ઘર ઘર દેવદેવિ જેવા, સરવ સજે ઘનશ્યામ કેરિ સેવા...૧૪

સજિ શુભ શણગાર સૌ ફરે છે, સજિ બહુ સંપ સ્વધર્મ સૌ ધરે છે;
નહિ કદિ લવ રોગ દોષ ક્લેશ, હરિમુખ દેખિ રહે સુખી હમેશ...૧૫

દ્વિજવરસુત વેદ શાસ્ત્ર વાંચે, પઠન કરે સુપુરાણ ભાવ સાચે;
શમ દમ સહનાદિ સર્વ રાખે, કદિ મુખ વેણ અસત્ય તે ન ભાખે...૧૬

રજપુત સહુ શૂરવીર સારા, ખડગ ધરી રણમધ્ય ખેલનારા;
નિયમિત નિજ**વાચ કાછવાળા**[3], અરજુન ભીમ સમાન શુદ્ધ ભાળ્યા...૧૭

વણજ અધિક વૈશ્ય તો કરે છે, ત્રિવરણ સેવન શુદ્ધ આદરે છે;
નહિ તહિં કદિ જૂઠ ચોરિ જારી, સહુ જન શુદ્ધ સ્વધર્મ કર્મકારી...૧૮

શિખર સહિત દેવળો દિસે છે, હરિ હર સુર્ય શિવાદિ ત્યાં વસે છે;
સુવરણમય કુંભ શીશ છાજે, વળિ પચરંગિ ધજા ભલી બિરાજે...૧૯

૧.ઇન્દ્રાણી ૨.કુબેર ૩.વાણી અને વર્તનવાળા

ઉનમત સરિતા તણો પ્રવાહ, ઉનમત ઘોષ કરે ઘણો અથાહ;
સકળ તિરથ શીશ છે ગણાઈ, ઉનમત શું અતિ તેથિ તે જણાઈ...૨૦

ઉછળિ ઉછળિ તેહના તરંગ, અતિ અથડાય સજોર **દુર્ગસંગ**[૧];
પ્રભુ દરશનની સ્પૃહા રહે છે, નગર વિષે નદિ શું જવા ચહે છે...૨૧

પ્રથમ **સલિલને**[૨] પછિનું ઠેલે, પ્રથમ તણા જળને પછાડિ મેલે;
પ્રભુ દરશન ભીડ થાય જેમ, જણ જણનાથિ અગાડિ જાય તેમ...૨૨

મળિ મળિ બહુ લોક ઠામઠામ, પ્રભુમુખને નિરખે કરે પ્રણામ;
ફરિ ફરિ નિરખે જઈ જઈને, નિજ ઉરમાં અતિ આકળા થઈને...૨૩

અજ હર અમરેશ આદિ જેહ,નિજ અસવારિ સમેત સર્વ તેહ;
હરિસહ વરતાલપંથ જાવા, ધરિ ધરિ આપ સ્વરૂપ દિવ્ય આવ્યા...૨૪

ઉપજાતિ :

શ્રીજીનિ અસ્વારિ રુડી રુપાળી, સમુદ્રની રેલ સમાન ચાલી;
સાથે બિજા સંઘ દિસે અપાર, દિસે ઘણા તેમ દુકાનદાર...૨૫

મોદી સિધાવ્યા લઈ મોદિખાનાં, ઘી ગોળ અન્નાદિ ઘણાંક વાનાં;
ગાંધી સિધાવ્યા લઈ ગંધિયાણાં, નાણાવટીયો લઈ સંગ નાણાં...૨૬

કંદોઈ ચાલ્યા સુખડાં સજીને, ઉમંગથી આળસને તજીને;
ચાલ્યા લઈ **મેમણ**[૩] તો **બકાલું**[૪], રુડા જનોને અરથે રસાળું...૨૭

હજામ મોચી દરજી સુતાર, ચાલ્યા રુડાં **રાચ**[૫] લઈ લુહાર;
સૌ એમ જાણે હરિસંગ જાઉં, કરી હરિભક્તિ કૃતાર્થ થાઉં...૨૮

ગાડા વિષે ભાર ઘણા ભર્યા છે, ઘણા ઉંટો ઊપર તો ધર્યા છે;
છે પોઠિયા ઊપર તો અપાર, જ્યાં ઊતરે ત્યાં સુ બને બજાર...૨૯

૧.કિલ્લા સાથે ૨.પાણીને ૩.મુસલમાનની જાતિનો માણસ ૪.શાકભાજી ૫.હથિયાર; ઓજાર

રાજા કહે જે ગઢપૂર કેરા, જનો હતા સંઘ વિષે ઘણેરા;
થોડાં સુણાવ્યાં શુભ નામ ઠામ, કહો વળી કાંઇ વિશેષ નામ...૩૦

વર્ણી કહે હે વસુધા અધીશ, વિશેષ નામો તમને કહીશ;
જે જે જનો દુર્ગપુરી નિવાસી, પ્રભૂજીની સાથ થયા પ્રવાસી...૩૧

ચોપાઈ :

કહ્યાં ઓચ્છવિયા તણાં નામ, કહ્યાં કૃષ્ણસખાનાં તમામ;
બીજા જેહને સંઘની સાથે, રાખ્યા નેહથી નટવર નાથે...૩૨

હવે તે કહું સાંભળો રાય, જેનાં નામ સુણે પાપ જાય;
નૃપ અભય તણો પરિવાર, ચાલ્યાં સર્વે મળી નરનાર...૩૩

જીવા ખાચરનો વંશ જેહ, ચાલ્યો સંઘ સાથે સહુ તેહ;
દવે કરશનજી કાશિરામ, દેરાસરી બેચર અભિરામ...૩૪

તેની ભારજા અવલબાઈ, સતસંગમાં શ્રેષ્ઠ ગણાઈ;
દવે ભગો નાગર બાળકૃષ્ણ, જેણે રાજી કર્યા હરિકૃષ્ણ...૩૫

ગોર લાલજી ને જીવરામ, રગનાથ ત્રિજા તણું નામ;
હરિભાઈ જાગેશ્વર જેહ, ત્રવાડી વિપ્ર શ્રીમાળિ તેહ...૩૬

શેઠ જુઠો ને માણક નારી, પરસોતમ સૂત વિચારી;
શેઠ રગનાથ દેવજિ હીરો, જોવા કૃષ્ણને થાય અધીરો...૩૭

લવા શેઠની માણક નારી, સુત ગોવરધન બુદ્ધિ સારી;
વળિ ભક્ત બિજા તણાં નામ, કહું સાંભળો સદગુણધામ...૩૮

પિતામર ને સુંદરજીભાઈ, જેની ભક્તિ ભલી વખણાઈ;
સુરચંદની મા નાથીબાઈ, તેની પત્નિ તો પાન ગણાઈ...૩૯

જુઠો ગોસળિયો ધ્રુવ સરખો, તેના સુત દેવચંદ ને હરખો;
વોરો ડાયો ને શાહ છે વેલો, નારાયણ શાહ પણ સમજેલો...૪૦

શાહ વિશરામ ને પત્નિ ગંગા, ભક્તિ કરવામાં ઉત્તમ અંગા;
પત્નિ જિવિ કમળશી કોઠારી, પુત્ર નામ ભવાન વેપારી...૪૧

માવજી ને કમળશી બે ભાઈ, લખો અમરશિ એ જ સગાઈ;
શાહ ધારશી ને પિતા લાધો, જેણે પ્રગટ પ્રભુને આરાધ્યો...૪૨

કહું કાણકીયા પિતામર, અમરશિ કરશન દામોદર;
ભલા સુખડીયા લખુભાઈ, તેનિ પત્નિ તો માણકબાઈ...૪૩

તેના પુત્ર પવિત્ર છે ચાર, **સોંડ્યો**[1] સંઘમાં સૌ પરિવાર;
સોની જેઠાની ભારજા કલુ, પ્રભુ ભજન કરે તે તો ભલું...૪૪

સોની ભગો નારાયણ નામ, સદા તે ભજે શ્રીઘનશ્યામ;
લાધા ઠક્કરની અજુ નારિ, પુત્ર શ્યામજિ સદ્‌ગુણધારિ...૪૫

પ્રેમબાઇ છે પુત્રિનું નામ, સંઘ સાથે તે સોંડ્યાં તમામ;
હરજી હરિભક્ત ભલા છે, જાનબાઈ જેની જનિતા છે...૪૬

પત્નિ રાજબાઈ ગુણધામ, ત્રણ પુત્ર તણાં કહું નામ;
જીવો મનજી અને કલ્યાણ, પ્રેમબાઇ છે પુત્રિ સુજાણ...૪૭

ભલા ગાંગજિ ઠક્કર જ્ઞાની, તેની ભારજાનું નામ નાની;
પુજા ઠક્કર છે પ્રેમિ જન, કરે પ્રગટ પ્રભુનું ભજન...૪૮

ફુલબા તેની નારિનું નામ, પાંચ પુત્ર રુડા ગુણવાન;
શ્યામજી શવજી વશરામ, રામજી અને કલ્યાણ નામ...૪૯

કુરજી તણિ ભારજા વેલું, સુત જીવે સુકર્મ કરેલું;
પ્રેમજીભારજા જસુ જાણો, પુત્ર રવજી પ્રધાન પ્રમાણો...૫૦

ભારજા પ્રેમ મેઘજિ કેરી, પ્રભુમાં પ્રીતિ બેને ઘણેરી;
નારી તેજા તણી તો કેસર, પુત્ર ચાર ભજે હરિવર...૫૧

૧.જોડાયો

ડાહ્યો ધનજી ને ભીમજિ નામ, નારાયણ ચોથો પણ ગુણવાન;
તનુજા[૧] તેજા ઠક્કર કેરી, નામે જેઠી તે ભક્ત ઘણેરી...૫૨

પાળ્યો સ્નેહે જેણે સાંખ્યયોગ, ભજ્યા શ્રીજિ તજ્યા ભવભોગ;
નારિ ગોવાનિ રતન નામ, સુત ભાણજિ સદ્‌ગુણધામ...૫૩

ખોજા કુળમાં ધર્યા અવતાર, થયા પ્રગટ પ્રભુ ભજનાર;
હવે ભક્ત કહું ભાવસાર, જેઓ ગઢપુરમાં રહેનાર...૫૪

પત્નિ પ્રેમ તો નાથાની પાસ, ત્રણ પુત્ર તેના હરિદાસ;
કહુ નિર્મળ તેહનાં નામો, એક કુરો કાનો અને રામો...૫૫

નારિ ફુલ હકો ભાવસાર, પુત્ર ટોકર પ્રભુ ભજનાર;
હરજી મૂળજી બેય ભાઈ, જેની પ્રભુપદ પ્રીતિ જડાઈ...૫૬

દેવો કેશવ ને ભગો કાળો, ખોડો પણ પ્રભુપદ પ્રેમવાળો;
ભક્ત સુતાર પ્રેમજિ સારા, પુત્ર ત્રણ પ્રભુને ભજનારા...૫૭

પણ પત્નિનું નામ તો નાથી, પામી સુખ બહુ પ્રભુ ભજવાથી;
જેઠો પુજો ત્રિકમ ત્રણ પુત્ર, તેથિ શોભે તેનું **ઘરસુત્ર**[૨]...૫૮

ભક્ત ખીમાની ભારજા માન, ત્રણ પુત્ર ભજે ભગવાન;
નામ મુળજિ કેશવજી જીવો, કહું પ્રત્યેક તે કુળદીવો...૫૯

ભક્ત વાલાની ભારજા રામ, પુત્ર માવજિ રણછોડ નામ;
પુત્ર લવજી મેઘાભક્ત તણો, પ્રેમ બેયને પ્રભુપદ ઘણો...૬૦

શવાભક્તની સ્ત્રી અજુ જાણો, પુત્ર તેહનો વસ્તો પ્રમાણો;
ભીમના સુત જુઠો ને ધનો, જાણો તેહ ભલા હરિજનો...૬૧

માવજી નારાયણ અને કડવો, જેને હરિ વિના ઘાટ ન ઘડવો;
એ તો સર્વે કહ્યા તે સુતાર, ભાવે ભગવાનને ભજનાર...૬૨

૧.પૂત્રી ૨.કુટુંબ; ગૃહસ્થાશ્રમ

ભક્ત વાઘો લુવાર ગણાય, ગોવો વીરો લાધો સુત થાય;
ભક્ત રાજો તેનો સુત ખોડો, ભક્તિ કરવામાં તે નહિ થોડો...૬૩

ભક્ત ડોસો ને શવો બે ભાઈ, જેની ભક્તિ ભલી વખણાઈ;
ભક્ત રામ ને નાનજી જેહ, **લોહકાર**[1] કહ્યા સર્વ તેહ...૬૪

જસો વીરો ને ગોવિંદ રાજો, હીરા નાથાનો સત્સંગ તાજો;
કાજુ ભક્ત તે કરશન જાણો, એહ આદિ **મેરાઈ**[2] પ્રમાણો...૬૫

રાજગર સોંડો મૂળો બે ભાઈ, સાંગો કેશવ જુદિ સગાઈ;
જેઠો રૂખડ હરિજન જાણો, રાજગર એ તો સર્વ પ્રમાણો...૬૬

હરિભક્ત હમિર ભણસાળી, જાનબાઇ પ્રિયા ધર્મવાળી;
ભલા ભક્ત ભીમો અને ખેતો, બેય પુત્ર એના કહ્યા એ તો...૬૭

સાંખ્યયોગિ બન્ને રામબાઈ, નાથીબા માનબા વીરબાઈ;
રાજુ ઝમકુ ને અમૃત જાણો, ફઈબા કંકુબાઈ પ્રમાણો...૬૮

જીતબા પ્રેમ ને રળિયાત, મધુબા રતિબા સાક્ષાત;
રત્ન અમર અદી ફુલબાઈ, સાંખ્યયોગિ તે સર્વ ગણાઈ...૬૯

બહુ જન સંઘમાં તો સિધાવ્યાં, સ્મૃતિમાત્ર મેં નામ સુણાવ્યા;
પુછ્યાં જે તમે નામ વિશેષ, તેથી મેં સંભળાવ્યાં નરેશ...૭૦

પુષ્પિતાગ્રા :

સુણિ ગઢપુરવાસિનાં સુનામ, નરપતિયે નમિને કર્યો પ્રણામ;
હરિવર સમિપે નિવાસ જેનો, અતિ ગણિને અવતાર ધન્ય એનો...૭૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયપ્રયાણે દુર્ગપુરહરિજનનામકથનનામ અષ્ટાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૮॥

૧.લુહાર ૨.દરજી

ઉપજાતિ :

વર્ણી કહે છે સુણ હે નરેશ, લૈ સંઘ ચાલ્યા હરિ ઈશ્વરેશ;
રસ્તા વિષે સંઘ નહીં સમાય, બે બાજુયે થૈ બહુ ચાલિ જાય...૦૧

સલીલ[૧] મોટી સરિતાનું જેમ, રેલાય બે બાજુ બહૂ જ તેમ;
ચાલે ઘણો સંઘ તણો પ્રવાહ, અસ્વાર ને પાયદળે અથાહ...૦૨

સુવર્ણકુંભો રથશીશ સારા, સર્વોપરી તે બહુ શોભનારા;
ફરે નહીં સજ્જન વેણ જેમ, ઠરી રહ્યા તે સ્થિરતાથિ તેમ...૦૩

જેવું દિસે છે શિશુમાર ચક્ર, તેવાં દિસે છે રથચક્ર વક્ર;
લબાડિનું[૨] વેણ ફરી જ જાય, તેવી રિતે તે ફરતાં જણાય...૦૪

યામ્યોત્તરે[૩] બે ધ્રુવ જેમ છાજે, તેવી રથોની ધરિયો બિરાજે;
રવી શશી શોભતિ જોડ જેવી, અગ્રે દિસે દર્પણ જોડ એવી...૦૫

તે ચાલવાથી રજ ઊડિ જેહ, ભાનૂ તણિ પાસ પહોંચિ તેહ;
જાણે સમાચાર રુડા સુણાવા, ચાલી ધરા તે સ્વરગે સિધાવા...૦૬

નાની નદી જે હતિ વાટમાંઈ, તે સંઘ ચાલ્યાથી ગઈ સુકાઈ;
મુસાફરો જે સનમુખ આવે, તે સંઘને જોઈ ઉમંગ લાવે...૦૭

છે કોઈ તો મેમણ ડાઢિવાળા, છે કોઈ રાતા અતિ કોઈ કાળા;
છે પોઠિયા ઊપર કોઈ બેઠા, કોઈ વહે છે ઉતરી જ હેઠા...૦૮

પખાલિ[૪] પાડા ઉપરે ચડેલો, ત્યાં ઉંટ આવ્યો છકમાં ભરેલો;
તે ભાળીને ત્યાં ભડક્યો **મહીષ**[૫], પડ્યો પખાલી મુખ પાડી ચીસ...૦૯

રુનું ભર્યું **ઘોકડું**[૬] હોય જેવું, શરીર તેનું અતિ પુષ્ટ એવું;
દડાનિ પેઠે દડતું નિહાળી, ત્યાં હદ્ય તો હાસ્યરસે જ વાળી...૧૦

૧.પાણી ૨.અસત્ય બોલનાર ૩.દક્ષિણ-ઉત્તરમાં ૪.પખાલ વડે પાણી ભરી લાવવાનો ધંધો કરનાર ૫.પાડો ૬.મોટી ગાંસડી

સ્રગ્ધરા :

અર્ધાંગે શંભુ કેરે સતિ **નગદુહિતા**[૧] તે હસ્યાં એવું જોઈ,
તેથી તેને મુખેથી અમૃત ઝરિ પડ્યું શંભુને અંગ સોઈ;
ઈશાંગે[૨] **વ્યાઘ્રછાળા**[૩] સજિવન થઈ તે તાડુક્યો વાઘ જ્યારે,
નાઠો નંદી ડરીને **હરકર**[૪] ન રહ્યો સૌ હસ્યા દેવ ત્યારે...૧૧

ઉપજાતિ :

પડાવ જ્યાં સંઘ તણો જ થાય, તંબૂ ખડા આગળથી કરાય;
પુરી વચે રાજમહેલ જેવો, વચ્ચે બિરાજે હરિતંબુ તેવો...૧૨

સોના તણો કુંભ વિશેષ સારો, **શશાંક**[૫] પૂરા સમ શોભનારો;
તે ઊપરે શુદ્ધ ધજા ધરી છે, બોલાવવા શું સહુને કરી છે...૧૩

તે આસપાસે પ્રભુના સખાના, તંબુ તહાં હોય પ્રકાર નાના;
તે ઊપરે નામ લખ્યાં જણાય, જેનો ઉતારો જન ત્યાં જ જાય...૧૪

તે આગળે પાર્ષદનો ઉતારો, સંતો તણો એક નિવાસ સારો;
બને સુ વેપારિ તણી બજાર, તંબૂ પછી સંઘ તણા અપાર...૧૫

જાણે ભલું શ્રેષ્ઠ વસ્યું શહેર, સંઘો વસ્યા સર્વ પરાંનિ પેર;
દિસે જનોને ધરતાં જ દૃષ્ટિ, આવી વસી શું સુરલોક સૃષ્ટિ...૧૬

છે **કારિયાણીનું** તળાવ કેવું, જોતાં દિસે પુષ્કરરાજ જેવું;
ત્યાં ઊતરી સ્નાન જનો કરે છે, શ્રીસ્વામિનારાયણ ઊચરે છે...૧૭

સંતો કરે સ્નાન તળાવમાંય, ધુવે નવાં રંગિત વસ્ત્ર ત્યાંય;
રંગાય પાણી ભગવે જ રંગે, સાધૂ થયું શું સર સાધુ સંગે...૧૮

ત્યાં ઇંદ્રનો હસ્તિ ઉભો જ તીરે, જણાય તેનું પ્રતિબિંબ નીરે;
સમુદ્રને શું મથવા વિચાર્યો, તે મધ્ય મંદ્રાચળ લાવિ ધાર્યો...૧૯

૧.હિમાલયની પુત્રી પાર્વતી **૨.**શંકરના શરીર ઉપર **૩.**વાઘચર્મ **૪.**શંકરના હાથમાં **૫.**ચંદ્ર

જ્યાં સંતના આશ્રમનો સુઠાઠ, વર્ણી પઢે સાર્થક વેદ પાઠ;
સાધૂ ભણે ભાગવતાદિ ગ્રંથ, જેમાં કહેલો પરલોક પંથ...૨૦

વિદ્યાર્થિયો વ્યાકરણાદિ જેહ, ભણે ભણાવે દ્વિજ શાસ્ત્રિ તેહ;
તેનો ઉઠે ઘોષ અખંડ એમ, સુબ્રહ્મરંધ્રે સ્વરનાદ જેમ...૨૧

ભક્તો મળી કીર્તન ક્યાંઇ ગાય, વીણાદિ વાજિંત્ર વિશેષ વાય;
ક્યાંઈ કથા વાત પ્રભૂનિ થાય, શ્રી નૈમિષારણ્ય તહાં જણાય...૨૨

ધરે મુની કોઇ હરીનું ધ્યાન, બ્રહ્માંડનું કે તનનું ન ભાન;
કોઈ મુની આસન યોગ સાધી, સંકેલિને પ્રાણ સજે સમાધી...૨૩

સંતોનિ પાસે જન સંચરે છે, તો તેહને તે ઉપદેશ દે છે;
વૈરાગ્ય જે સાંભળતાં જ થાય, અસત્ય સંસાર બધો જણાય...૨૪

આત્મા તણું ને પરમાત્મા કેરું, તેને વળી જ્ઞાન કહે ઘણેરું;
શ્રીજી તણો ત્યાં મહિમા સુણાવે, દૈવી જનો દીલ પ્રતીતિ આવે...૨૫

પોથી શું ભાથા **શરના**[1] ભરેલા, ગોળા તુંબી તોપ તણા કરેલા;
શું સંત છે કે લડનાર શૂરા, કુપંથ કેરા કરનાર ચૂરા...૨૬

જે લોક શ્રીજીનિ સમીપ જાય, પ્રતાપ જોતાં અતિશે જણાય;
જુદા જુદા પંથ અનેક છાંડે, શ્રીજીનિ ભક્તી કરવા જ માંડે...૨૭

જેને દિલે લગ્નિ વિશેષ લાગી, સંસાર છાંડી ઝટ થાય ત્યાગી;
માતા પિતા કે સુત નારિ રૂવે, તથાપિ તે દૃષ્ટિ ધરી ન જૂવે...૨૮

શું ઢુંઢિયા શ્રાવક તેહ હોય, કે વૈષ્ણવો વલ્લભશિષ્ય કોય;
કોઈ મુસલમાન જનો હતા તે, સત્સંગિ દીઠા સરવે થતા તે...૨૯

કોઈ હતા શંકરના ઉપાસી, સંન્યાસિ કોઈ મઠના નિવાસી;
અતીત વૈરાગિ સ્વપંથ ત્યાગી, થયા પ્રભૂઆશ્રિત શ્રેષ્ઠ ભાગી...૩૦

૧.તીરના

આચાર્ય જે પંથ અનેક કેરા, તેથી દિલે દાઝિ ઉઠ્યા ઘણેરા;
જાણ્યું અમારા મત તૂટિ જાશે, તો શા થકી પેટ પછી ભરાશે...૩૧

ઉપાય શોધે ન મળે ઉપાય, લાગી ઘણી અંતર માંહિ લા'ય;
બોલાવિ સર્વે નિજ શિષ્ય પાસ, રોયા ગુરૂજી થઈને ઉદાસ...૩૨

અરે જુવો આ કળિકાળ આવ્યો, જુના અમારા મતને ડુબાવ્યો;
માટે તમે સર્વ કરો સહાય, તો પંથ છાંડી નહિ કોઈ જાય...૩૩

તે સ્વામિનો સંગ ગમે જ જેને, તમે મુકો નાત બહાર તેને;
જો પુત્ર પુત્રી નિજ પત્નિ હોય, તજો તમે સૌ ઘરમાંથિ તોય...૩૪

દયા તજીને અતિ દુઃખ દેવું, ફરીથિ જૈ કામ કરે ન એવું;
તો આપણો પંથ તુટી ન જાશે, તેથી તમોને બહુ પુણ્ય થાશે...૩૫

બોલ્યો સુણીને જન કોઈ એમ, સ્વામી કરે છે ઉપદેશ જેમ;
તમે જનોને સમજાવી રાખો, ભુંડી રિતી નિર્દયની ન ભાખો...૩૬

બોલ્યા ગુરૂજી અમ માંહિ એવી, જો હોત શક્તિ લવ સ્વામિ જેવી;
તો શીદ ભાઈ તમને કહેત, સુજ્ઞાન આપી સમઝાવિ લેત...૩૭

એ સ્વામિએ છે ભડ ભૂત સાધ્યો, તેથી જ તેનો મત ખૂબ વાધ્યો;
મંત્રેલિ તે કાંઈ પ્રસાદિ દે છે, તેથી દિવાના જનને કરે છે...૩૮

આકાશમાંથી સુર કોઈ આવે, તો ઢુંઢિયો શું શિરને નમાવે?
શું પારસી કે જન તુર્ક જેવા, એણે કર્યા છે વશ કૈક એવા...૩૯

સંન્યાસિ ને શ્રાવકના જતીયો, વેરાગિ ખાખી મઠના પતીયો;
એવા લઈ સાધુ કર્યા ઘણાય, તે કામ તો મંત્ર વિના ન થાય...૪૦

તમો વિષે હોય જરાય સત્ત્વ, રાખો તમારા મનમાં મમત્વ;
જે ધર્મ છોડે નિજ બાપ કેરો, તેને તમે ત્રાસ કરો ઘણેરો...૪૧

સ્વાર્થી ગુરૂની સુણિ એવિ વાણી, ભોળા જનોના મનમાં ભરાણી;
સત્સંગિયો ઊપર વૈર કીધું, દયા તજીને અતિ દુઃખ દીધું...૪૨
પ્રહ્લાદને જેવિ રિત્યે પિતાએ, ભક્તિ તજાવા જ કર્યા ઉપાયે;
સત્સંગિયોને પણ એહ ટાણે, જ્ઞાતી સગાએ કર્યું એ પ્રમાણે...૪૩
સત્સંગીયોએ પણ શીર સાટે, સત્સંગ રાખ્યો નિજ મોક્ષ માટે;
ઘણા કુટુંબે ઉપજ્યો કલેશ, ન દુષ્ટને આવિ દયા જ લેશ...૪૪
વાદી થઈ જે મતવાદિ આવ્યા, શાસ્ત્રાર્થથી શ્રીહરિએ હરાવ્યા;
જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં જયકાર કીધો, સ્વારી સજ્યાનો સહુ અર્થ સીધ્યો...૪૫
સત્સંગિયોના બહુ સંઘ આવે, શ્રીજી તણા સંઘ વિષે સમાવે;
અનેક આવી સરિતા સુ જેમ, સમુદ્ર સાથે મળિ જાય તેમ...૪૬
જે ગામ પાસે પ્રભુજી સિધાવે, સામૈયું લૈને સતસંગિ આવે;
મોરો ઘણા મેઘ નિહાળિ જેમ, બોલે મુખે કીર્તન સર્વ તેમ...૪૭
કોઈ પ્રભૂને પધરાવિ ઘેર, પૂજા કરે ને પ્રણમે સુપેર;
તે જેમ લે લાભ અલભ્ય જાણી, સુધાનિ વૃષ્ટીસમ તે પ્રમાણી...૪૮
અભાગિયો જે જન એહ ટાણે, મહાપ્રભૂનો મહિમા ન જાણે;
તે જેમ ચિંતામણિ પ્રાપ્ત થાય, અભાગિયાથી નહિ ઓળખાય...૪૯
ત્રિજે દિને પંથ જતાં મહીપ, આવ્યા પ્રભુ **સાભ્રમતી** સમીપ;
સૌરાષ્ટ્ર ને ગુર્જરદેશ સીમા, નદીરુપે શું કરિ છે **મહીમાં**[૧]...૫૦
વાલે કર્યો ત્યાં તટમાં નિવાસ, સંઘે સહૂએ પણ આસપાસ;
ગંગાતટે શોભિત જેવિ કાશી, એવી જ શું ત્યાં પુરિ એકવાસી...૫૧
જહાં હતું જંગલ એક કેવું, તહાં થયું મંગળરૂપ જેવું;
પ્રભૂ કૃપાથી સહુ કામ થાય, જળે સ્થળી નીર થળે જણાય...૫૨
નદી તણા **તુંગ**[૨] તરંગ આવે, તે પત્ર પુષ્પો ફળ ખેંચિ લાવે;

૧.પૃથ્વીમાં ૨.ઊંચા

જાણે પ્રભૂપૂજન કાજ ધારી, પુષ્પાદિ સામગ્રિ સજેલિ સારી...૫૩

ત્યાંથી નદી સાગરમાં સિધાવે, શું ત્યાં જવા સદ્ય ઉમંગ લાવે;
પ્રભૂનું પાદોદક તે લઈને, જાણે પતીને અરપું જઈને...૫૪

તંબૂ ઘણાનાં પ્રતિબિંબ નીરે, જોઇ કહ્યું કોઈ કવીંદ્ર ધીરે;
પાતાળમાંથી પણ સંઘ એહ, શું લાવિયા શેષ **તથેવ**[૧] તેહ...૫૫

ત્યાં કોઇ કાઠી **હય**[૨] આપ કેરો, નદી વિષે સાફ કર્યો ઘણેરો;
કેવો દિસે નીકળતાં બહાર, સમુદ્રથી શું ઉપજ્યો **તુખાર**[૨]...૫૬

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

છૂટ્યો ઉંટ અનાજ ખેતર વિષે ખાવા ગયો તે જહાં,
તેને ત્રાસ પમાડવા કૃષિજને થાળી બજાવી તહા;
વાટે કોઇ જનાર જે જન હતો તે વેણ ત્યાં ઉચ્ચરે,
ત્રાંબાળૂ[૩] શિર જેહને ગડગડે તે થાળિથી શું ડરે...૫૭

ઉપજાતિ :

બીજે દિને સાથ સહૂ લઈને, અસ્વારિ ચાલી જળમાં થઈને;
ત્યાં એક ઘોડો ભડક્યો કશાથી, અસ્વાર ભીંજ્યો જળમાં પડ્યાથી...૫૮

તણાઇ તેની શુભ ઢાલ કેવી, જણાઇ જોતાં **જળકચ્છ**[૪] જેવી;
ત્યાં સાપ જેવી બરછી જણાઈ, ને પાઘડી શું લઘુ નાવ ભાઈ...૫૯

અસ્વાર તો બેટ સમાન ભાસે, તે અશ્વ તો **ગ્રાહ**[૫] સમ પ્રકાશે;
ભાથા થકી તીર તણાઇ જાય, તે મત્સ જેવા જળમાં જણાય...૬૦

હસ્યા તહાં સૌ જન એવું જોઈ, અસ્વાર ઊઠ્યો હુશિયાર હોઈ;
ઘોડા તણી ઉત્તમ જાતિ ભાસે, આવી ઉભો તે અસવાર પાસે...૬૧

૧.નદી કીનારે સંઘ છે તેવો જ સંઘ ૨.ઘોડો ૩.તાંબાનું મોટું નગારું (નોબત) ૪.કાચબો
૫.મગર

સુજાતિના સદ્‌ગુણને વખાણી, બોલ્યા જનો ત્યાં બહુ એવિ વાણી;
સુજાતિ જે આ જગમાં જણાય, કરે પતીને દુખમાં સહાય...૬૨

નદી થકી જ્યાં વિચર્યા જ શ્યામ, આવ્યું તહાં **ઈંદણજાખ્ય** ગામ;
ત્યાંથી જ ચારૂતર દેશ આવ્યો, તે ભાળતાં સૌ જન ચિત્ત ભાવ્યો...૬૩

પુષ્પિતાગ્રા :

સુણ નરપતિ વર્ણિજી કહે છે, રસમય ભૂમિ સદા જહાં રહે છે;
પણ બહુ **સરસત્વ**[૧] પ્રાંતકેરું, હરિ વિચર્યાથી વધ્યું વળી ઘણેરું...૬૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલય-ગમનાર્થસાભ્રમતીઉતરણનામૈકોનવિંશો વિશ્રામઃ ॥૧૯॥

વૈતાલીય :

પ્રિય ચારુતરાખ્ય પ્રાંતની, ભણિયે ભૂમિ ભલી જ ભાતની;
તરુ આમ્ર તણાં ઘણાં દિસે, સુણિયે કોકિલ નાદ તે વિષે...૦૧

ઉચરે શુક મોર સારિકા, તરુઓમાં નિજગેહ કારિકા;
નિરખી પ્રભુ આવનાર શું, ઉચરે છે તરુ આવકારશું...૦૨

અવની તણું નામ કૂ કહે, બહુધા કોકિલ બોલતી રહે;
પ્રભુ આગમ શું જણાવવા, અવનીને ઉચરે સજાવવા...૦૩

પિયુ છે શુભ નામ સ્વામિનું, ગણિને તે **ખગરાજગામિનું**[૨];
પિયુ **આગમ**[૩] જાણિ સૌ લહે, પિયુ પિયુ બહુ ચાતકો કહે...૦૪

સદળી[૪] **કદળી**[૫] ફળી ભલી, **બદરી**[૬] રાયણ રૂડિ આમલી;
વળિ જામફળી ફળી ઘણી, દિપતી શી કહું દાડમી તણી...૦૫

૧.સુંદરપણું **૨.**ગરુડ ઉપર બેસનાર ભગવાનનું **૩.**આગમન અથવા ભવિષ્ય **૪.**જાડી -દળદાર **૫.**કેળ **૬.**બોરડી

પ્રભુ આગમને થઈ ખુશી, રુતુઓ ત્યાં ખટ આવિને વસી;
ફળ ફૂલ અનેક ઊપજ્યાં, તરુયે શું શુભ ભૂષણો સજ્યાં...૦૬

રસતા પર બેય બાજુયે, તરુ ઝૂક્યાં જન તેહને જુવે;
પ્રિય પ્રાણપતીનિ ઊપરે, તરુઓ શું શુભ ચામરો કરે...૦૭

પવને કરિ ઝાડ નાચતાં, પ્રભુ દેખી દિલ હોય રાચતાં;
બહુ અક્ષરવાસિ મુક્ત જે, તન ધાર્યાં તરુરૂપ યુક્ત તે...૦૮

તરુ ઊપર વેલિયો દિસે, કવિયે તર્ક કર્યો સુ તે વિષે;
દુરથી પ્રભુ દેખવા **અડી**[1], વનવેલિ બહુ શું ઉંચી ચડી...૦૯

બહુ વાનર કેરિ મંડળી, તરુશીશે મળિને કુદે વળી;
પ્રભુ દર્શન ચિત્તમાં ચહી, ચમુ શું સુગ્રિવની મળી અહીં...૧૦

ચરતી બહુ ધેનુ જે હતી, પ્રભુ જોવા અતિ આકળી થતી;
ચરવું તજિ દોડિ આવિને, નિરખે નાથ સનેહ લાવિને...૧૧

પશુઓ વનવાસિ જે હતા, તજિ અન્યોન્ય સહૂ વિરોધતા;
મૃગ સિંહ શિયાળ સંચરે, નિરખે શ્રીહરિને વિના ડરે...૧૨

તરુ રાયણનાં સુ તે સ્થળે, શત વર્ષે જનમ્યા પછી ફળે;
જન જેમ પરોક્ષને ભજે, ચિરકાળે ફળ તેનું ઊપજે...૧૩

રસતા પર બાજુએ વિષે, તરુઓ **તુંગ**[2] **અશોકનાં**[3] દિસે;
બહુ પત્ર ઝુકી રહ્યાં તહીં, લળકે શું શુભ તોરણો સહી...૧૪

ફળ ફુલ સુપત્ર ઝાડથી, પ્રભુને શીશ પડે સુડાળથી;
અતિ આતુરતાથિ આદરે, તરુઓ શું પ્રભુનિ પૂજા કરે...૧૫

ઉપજાતિ :

સોજીતરે શ્રીહરિજી પધાર્યા, આનંદ સૌના ઉરમાં વધાર્યા;
સામૈયુ લૈને સહુ ભક્ત આવ્યા, વિચિત્ર વાજાં પણ સંગ લાવ્યા...૧૬

૧.અડચણ ૨.ઊંચા ૩.આસોપાલવાનાં

પ્રેમી પુરા જે જન પાટિદાર, **દેસોત**[૧] જેવા દિલના ઉદાર;
તે એક તો ગોકળભાઇ નામ, બિજા લખાભાઇ સુબુદ્ધિધામ...૧૭

પ્રીતિ બધા ગોકુળ ગામ કેરી, શ્રીકૃષ્ણમાં જે કહિયે ઘણેરી;
તે તુલ્ય તો પ્રીતિ તણું જ ધામ, માટે ધર્યું ગોકુળભાઇ નામ...૧૮

નારાયણ ત્રીકમ વિપ્ર બે છે, ત્રિજોય તેવો હરજીવને છે;
વાળંદ જે નામ ગલો ગણાય, ઇત્યાદિ આવ્યા હરિભક્ત ત્યાંય...૧૯

સન્માન કીધું સહુયે વિશેષ, કર્યો પ્રભૂયે પુરમાં પ્રવેશ;
આપ્યો હરિને શુભ ત્યાં ઉતારો, સૌને જમાડ્યા ધરિ ભાવ સારો...૨૦

સોજીતરાના મળિ કૃષ્ણદાસો, રાખ્યા હરિને તહિં રાતવાસો;
સુણી પ્રભુના મુખ કેરિ વાત, રાજી થયા સૌ હરિભક્ત ભ્રાત...૨૧

એ તો કથા એટલિ આંહિ રાખું, હવેથિ વૃત્તાલય કેરિ ભાખું;
જે મૂર્તિ બોચાસણમાં મુકેલી, વર્ષાદની ખૂબ થવાથિ એલી...૨૨

વૃત્તાલમાં તેહ મંગાવિ લીધી, બિજી હતી તે સહ મૂકિ દીધી;
ચતૂર્થિ જ્યાં કાર્તકિ શુક્લ આવી, ત્યાં કાર્યની ખૂબ ત્વરા મચાવી...૨૩

જગ્યા સુધારી શુભ તે કરાવી, શોભા ભલી મંડપની બનાવી;
વડોદરાના શુભ કારભારી, જે નારૂપંતાખ્ય સુબુદ્ધિધારી...૨૪

રાજાની આજ્ઞા થકિ તેહ આવ્યા, અસ્વારિ સારી નિજ સાથ લાવ્યા;
શ્રીમંતનો[૨] જે અતિ શ્રેષ્ઠ હાથી, તે લાવિયા સાથ વડોદરાથી...૨૫

ઘોડાં ઘણાં ને સુખપાલ સારા, પાળા ઘણા જે પગ ચાલનારા;
નિશાન ડંકા સહિતે સુહાવ્યા, વાજાં ભલાં ગાયકવાડી લાવ્યા...૨૬

ઊંચે સ્વરે ત્યાં **રણત્રૂઈ**[૩] વાજે, જેનો ધ્વની જોજન સુધિ ગાજે;
તે સ્વારિ જોઈ જન એમ ધારે, સિયાજી શ્રીમંત સ્વયં પધારે...૨૭

૧.પ્રતિષ્ઠિત; જાગીરદાર ૨.યશસ્વી(સયાજીરાવ)નો ૩.રણશિંગું

તંબુ ઘણા તે નિજ સાથ લાવ્યા, તે વાડિયો માંહિ ઉભા કરાવ્યા;
પોતે વિશાળાખ્ય સુબાગમાંય, કર્યો ઉતારો ધરિ તંબુ ત્યાંય...૨૮

વળી વિચાર્યું કરિને વિવેક, ઉભા કર્યા તંબુ બિજા અનેક;
શ્રીજીનિ સાથે સરદાર આવે, તેના ઉતારા પણ ત્યાં કરાવે...૨૯

નામે સુનારાયણબાગ જ્યાંય, ઉભા કર્યા તંબુ વિશાળ ત્યાંય;
તંબુ બિજા શ્રેષ્ઠ તળાવ તીરે, ઉભા કરાવ્યા વળી ધીર વીરે...૩૦

બહુ ભલો આ વળિ જ્ઞાનબાગ, ભૂમી તણો ઉત્તમ એહ ભાગ;
સુતંબુઓ આંહિ ઉભા કરાવ્યા, તે ભાળતાં સૌ જનચિત્ત ભાવ્યા...૩૧

તે આગળે ચંદનિયો તણાવી, જુવે નવાઈ બહુ લોક આવી;
તંબુ શિરે કાંચનકુંભ એવા, જોતાં દિસે છે સ્થિર ચંદ્ર જેવા...૩૨

પ્રભાતમાં કોઈક બાઈ જાગી, સ્નેહી સખીને કહેવા જ લાગી;
આ **શૈલ**[1] ક્યાંથી અદભૂત આવ્યા, શું **પાગ્ય**[2] સારુ પ્રભુયે મંગાવ્યા...૩૩

સ્રગ્ધરા : સંદેહાલંકાર :

તંબૂ કે શૈલ્ય આ છે સખિ દ્રગ ધરિ જો પાંખ કે ચાંદની છે,
ઇંદ્રે શૈલોનિ પાંખો પતન કરિ હતી તે શું સાજિ બની છે ?
વર્ષાયે ટાઢ તાપે તપ કરિ અતિશે **ધાતૃને**[3] શું રિઝાવ્યા ?
પાંખો પામી પ્રભૂનાં દરશન કરવા શૈલ શું ઊડિ આવ્યા ?...૩૪

ઉપજાતિ :

ષષ્ઠી તણી રાત્રિ સમો સુહાવ્યો, ઉંટે ચડીને અસવાર આવ્યો;
તેણે જનોને કહિ સર્વ વાત, સોજીતરે છે હરિ આજ રાત...૩૫

પ્રભાતમાં સપ્તમિ શુદ્ધ જાણી, પધારશે આંહિ **પયોજપાણી**[4];
એવા સમાચાર સુણ્યા જ જ્યારે, આનંદ વાધ્યો અતિશે જ ત્યારે...૩૬

૧.પર્વત ૨.રસાલાના અધિકારી ૩.બ્રહ્માજીને ૪.જેના હાથમાં કમળ છે એવા ભગવાન

પ્રાપ્તિ પ્રભુની સુણિ હર્ષ થાય, એવો નહીં હર્ષ બિજો ગણાય;
પ્રભાતમાં તે સુણિ ઘેર ઘેર, આનંદની તો ઉપજી લહેર...૩૭

સામા જવાને સહુ સજ્જ થાય, આનંદ સૌના ઉરમાં ન માય;
સજી સવારી શુભ નારુપંતે, તૈયારિ કીધી સતસંગિ સંતે...૩૮

રથે બિરાજ્યા મુનિ અક્ષરાખ્ય, હયે બિરાજ્યા પગિ જોબનાખ્ય;
કુબેરભાઈ મુખ પાટિદાર, ગોસાંઇ નારાયણ થૈ સવાર...૩૯

વૃત્તાલથી કુંકુમપત્રિ જેહ, લખેલી જેને જન સર્વ તેહ;
આવ્યા હતા ત્યાં વરતાલમાંય, સામા જવા સત્વર સજ્જ થાય...૪૦

આવ્યો હતો સૂરતી સંઘ જેહ, લાવ્યો હતો વાદ્ય વિશેષ તેહ;
તે સજ્જ થૈ સૌ સનમુખ ચાલ્યા, તે સાથ બીજા બહુ ભક્ત ભાળ્યા...૪૧

ભરૂચ આદીક તણા સુભક્ત, ચાલ્યા સહૂ તે પણ તેહ યુક્ત;
વળી હતા ભક્ત વડોદરાના, તેમાં કહું ઉત્સવિયા જ ત્યાંના...૪૨

છે ભક્ત નારાયણ નામ બેય, ને દેવજી તો ત્રણ નામ છેય;
કુબેર ને દુર્લભ ભક્ત નાનો, ને પ્રેમજીનો નહિ પ્રેમ છાનો...૪૩

નાનો બિજો જાદવજી ખુશાલ, જેને વહાલા બહુ ધર્મલાલ;
ગંગા ઈચ્છા લક્ષ્મી પદાંત **રામ**[૧], દયાળજી વલ્લભ ભક્ત નામ...૪૪

ઈત્યાદિ લૈ તાલ મૃદંગ ગાય, તે સર્વ તંબોળિ જનો જણાય;
સત્સંગિ સૌ શ્રીપુરનાય આવ્યા, વાજિંત્ર તે સાથ અનેક લાવ્યા...૪૫

વાજિંત્રના નાદ વિચિત્ર થાય, સંતો મળી કીર્તન ગાન ગાય;
વિશેષ ત્યાં તાલ મૃદંગ વાજે, આકાશ ને પૃથ્વિ અખંડ ગાજે...૪૬

સોજીતરેથી સુખધામ શ્યામ, સવારમાં સંઘ લઈ તમામ;
વિહાર કીધો વરતાલ વાટે, મુહૂર્ત તો આવ્યું સમીપ માટે...૪૭

૧.ગંગારામ, ઈચ્છારામ, લક્ષ્મીરામ

મેળાવ્ય આવ્યા મુનિનાથ જ્યારે, ભાનૂ ચડ્યો ત્યાં ઘડિ ચાર ત્યારે;
તળાવમાં સ્નાન કર્યું સહૂયે, કરી વળી નિત્યક્રિયા પ્રભૂયે...૪૮

મેળાવ્યવાસી સતસંગિ જેહ, આવ્યા મળી દર્શનકાજ તેહ;
તેનાં કહુ પાવનકારિ નામ, પટેલ આવ્યા ત્રણ તેહ ઠામ...૪૯

ખુશાલ પૂજા અજુભાઇ જાણો, વળિ કહું તે વણિક પ્રમાણો;
તે એક પીતામર વેણિભાઈ, બિજા કહું ગિર્ધર તેહ માંઈ...૫૦

પગી ગલો **નાપિત**[૧] નામ રૂડો, ભક્તિ કર્યામાં નહિ કોઇ કૂડો;
ભેટ્યા પ્રભૂને શુભ ભેટ ધારી, અહો અહો ભાગ્ય ઉરે વિચારી...૫૧

એવે સમે ત્યાં વરતાલ કેરું, સામૈયું આવ્યું સજ થૈ ઘણેરું;
વાટે **ઉવાટે**[૨] પ્રસરી રહેલ, દૂરેથિ દીસે દરિયાનિ રેલ...૫૨

નિશાન[૩] ત્યાં ગાયકવાડ કેરું, તે ફોજ મધ્યે ફડકે ઘણેરું;
શું શ્રેષ્ઠ નાવે શઢ છે ચડાવ્યો, દેખાવ એવો કવિ દષ્ટિ આવ્યો...૫૩

ગજેંદ્ર જે ગાયકવાડ કેરો, સેના વિષે શોભિત છે ઘણેરો;
જાણે સુમંદ્રાચળ સિંધુમાં છે, **તુરંગ**[૪] તો તુંગ તરંગ ત્યાં છે...૫૪

જનો વદે ત્યાં જયકાર જેમ, શ્રીજી સમીપે પણ સર્વ તેમ;
જાણે નિધીનો ઘુઘવાટ થાય, પ્રતિધ્વની તેહ તણો સુણાય...૫૫

તે આવિયો શ્રીજી સમીપ જ્યારે, બેસારિ દીધો ગજરાજ ત્યારે;
અગસ્તને શું કરવા પ્રણામ, વિંધ્યાદ્રિ બેઠો નમિ તેહ ઠામ...૫૬

નમ્યા પ્રભૂને જઈ નારુપંત, તથા નમ્યા સૌ સતસંગિ સંત;
વદી મુખેથી અતિ નમ્ર વાણી, ભેટ્યા પ્રભૂને બહુ ભાવ આણી...૫૭

નામો પુછીને કરિ ઓળખાણ, અન્યોન્ય ભેટ્યા ભગતો સુજાણ;
તે પ્રેમ જાણે પરલોક કેરો, છુપ્યો હતો તે પ્રગટ્યો ઘણેરો...૫૮

૧.વાળંદ ૨.આડે રસ્તે ૩.ધજા ૪.ઘોડા

ત્યાં નારુપંતે નરનાથ કેરા, પ્રણામ કીધા પ્રભુને ઘણેરા;
પુછ્યા સમાચાર કૃપાળુ શ્યામે, તેણે સુણાવ્યા સહુ તેહ ઠામે...૫૯

પછીથિ બોલ્યા નમિ નારુપંત, ગજે બિરાજો બહુ શક્તિમંત;
ગજેંદ્ર આ તો પ્રભુ આપ કાજે, છે મોકલ્યો ભૂપ શિયાજિરાજે...૬૦

પુષ્પિતાગ્રા :

વિનય વચન નારુપંત કેરાં, સુણિ હરિને પ્રિય લાગિયાં ઘણેરાં;
ગજ પર કરવા સ્વયં સવારી, ધરમસુતે રુચિ ચિત્ત માંહિ ધારી...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયગમનાર્થે મેળાવ્યગામઆગમનનામ વિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૦॥

ઉપજાતિ :

હે ભૂપતી શ્રીહરિને જ કાજ, આવ્યો હતો સુંદર **ઈભરાજ**[૧];
શી તેનિ શોભા વદને વખાણું, એનાં અહો ઉત્તમ ભાગ્ય જાણું...૦૧

ગજેંદ્ર જે ગ્રાહ થકી મુકાવ્યો, તે આ સમે શું ધરિ દેહ આવ્યો;
કે સિંધુમાંથી મથતાં થયેલો, તે આવિને આંહિ દિસે ઉભેલો...૦૨

એવો ભલો ઉત્તમ ઈભ રાજે, જેની છબી દિગ્ગજ જોઇ લાજે;
જો પાર્વતી તે ગજરાજ પેખે, તો ભ્રાંતિ પામી નિજ પુત્ર લેખે...૦૩

સોનાનિ અંબાડિ દિસે રુપાળી, ગિરીશિરોભાગ સમાન ભાળી;
શું કોઇ દેવે સ્વરગે ઘડેલી, વિચિત્ર મોટા મણિયે જડેલી...૦૪

જાણે ગ્રહો દર્શન કાજ આવ્યા, અંબાડિમાં તે મણિ થૈ સુહાવ્યા;
ધોળા મણી તે શશિ શુક્ર જેવા, પીળા ગુરૂ ને બુધ તુલ્ય તેવા...૦૫

રાતા મણી **ભોમ**[૨] રવિ પ્રકાશે, છે શ્યામ રાહુ શનિ નીલ ભાસે;

૧.શ્રેષ્ઠ હાથી (ઐરાવત) ૨.મંગળ

જે ધૂમ્રવર્ણા મણિ કેતુ જાણો, એવી રિતે તે ગ્રહ છે પ્રમાણો...૦૬

શોભીત છે ઝૂલ જરીનિ સારી, **બુટા**[૧] ભરેલા બહુ મોહકારી;
વિચિત્ર વૃક્ષો તણિ છાપ પાડી, જાણે ગિરી માંહિ ઉગેલ ઝાડી...૦૭

કંઠે ધરી ઘૂઘરમાળ કેવી, છે **રુંઢમાળા**[૨] હરકંઠ જેવી;
બેઠો નિયંતા ગજનો તહાંય, અંકૂશ ધારી નિજ હાથમાંય...૦૮

તે જાણિયે **વાસવ**[૩] વજ્ર લૈને, બેઠો નિયંતા ગિરિશીશ થૈને;
છે ભૂષણો જોડે **કરીંદ્ર**[૪] કાને, તે શોભિતાં **નિર્ઝરણાં**[૫] સમાને...૦૯

તેને કપોળે મદ તો ઝરે છે, સુગંધ લેવા ભમરા ફરે છે;
જાણે પ્રભૂપ્રાપ્તિ થવા વિચારી, આવ્યા સુરો **ષટ્પદરૂપ**[૬] ધારી...૧૦

સીંદૂર આદીક અનેક રંગે, ચિત્રો કરેલાં શિર સુંઢ અંગે;
તે શૈલમાં ભૂમિ વિચિત્ર જેવી, જણાય શોભા શુભ સર્વ એવી...૧૧

બે બાજુયે બે શુભ ઘંટ છાજે, કરે ગતિ તે તક તેહ વાજે;
જાણે પધાર્યા ભુવનાધિરાજ, જુવો જનો ઘંટ કરે અવાજ...૧૨

કરીનું **કુંભસ્થળ**[૭] તેહ કેવું, ઈંડું દિસે દેવળ શીશ જેવું;
બે દાંત છે ઉજ્વળ શુદ્ધ કેવા, મહાપ્રભૂની શુભ કીર્તિ જેવા...૧૩

તે દાંતમાં કંકણ હેમનાં છે, **જવાહિરો**[૮] તેહ વિષે જડ્યાં છે;
કડાં દિસે શ્રીહરિ હાથ જેવાં, જોતાં દિસે કંકણ તેહ તેવાં...૧૪

સત્સંગિ સંતો મળિ સર્વ સાથ, કહે હરિને જુગ જોડિ હાથ;
ગજે બિરાજે વૃષવંશરાય, સૌને સુખે દર્શન જેથિ થાય...૧૫

સત્સંગિ સૌની સ્તુતિ ચિત્ત ધારી, શ્યામે કરી તે ગજશીશ સ્વારી;
અંબાડિમાં અંતરજામિ બેઠા, તેવા મુનીના મન માંહિ પેઠા...૧૬

૧.બુટ્ટાદાર એ પ્રકારનું ભરત તથા નકશીવાળું ૨.ખોપરીઓનો હાર ૩.ઈન્દ્ર ૪.હાથી ૫.ઝરણું
૬.ભમરાનું રૂપ ૭.હાથીના કાન ઉપરનો અને આસપાસનો ઉપસેલ ભાગ ૮. જવેરાતનો નંગ

ગજે બિરાજ્યા પ્રભુ **પદ્મપાણી**[૧], જનો ઉચારે જયકાર વાણી;
ઇંદ્રાદિ દેવો પણ એ જ તોલે, બહૂ ઉમંગે જયકાર બોલે...૧૭

સુશૈલ માથે **ઘનશ્યામ**[૨] જેમ, શોભે ભલા શ્રીઘનશ્યામ તેમ;
શ્રીવાસુદેવાખ્ય સુબ્રહ્મચારી, બેઠા તહાં ચામર હાથ ધારી...૧૮

વર્ણી અખંડાખ્ય બિજા ગણાય, બેઠા વળી ચામર ધારિ ત્યાંય;
પ્રભૂ શિરે ચામર તે કરે છે, તે જાણિયે ઉદ્ધવ નારદે છે...૧૯

સજીવની[૩] થૈ **ચમરી**[૪] નિદાન, તે શું ભમે છે ભમરી સમાન;
કે શ્રીહરિના મુખચંદ્ર કેરી, **મરિચિ**[૫] થૈને વિલસે ઘણેરી...૨૦

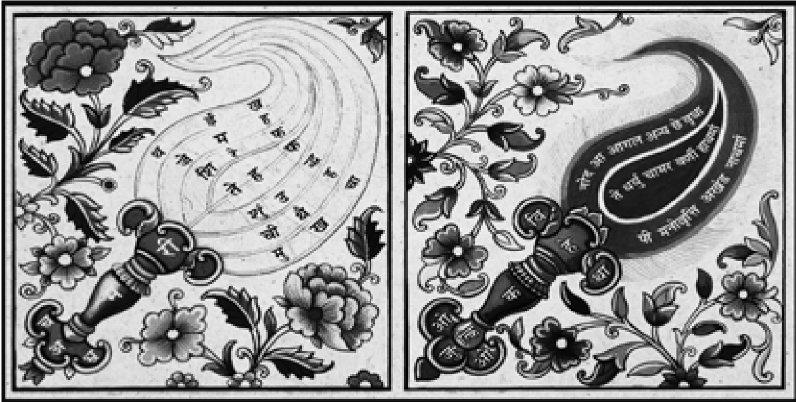
વૈતાલીય : અથ પ્રથમ ચામર પ્રબંધ :

ચમરી અમરી થઈ ખરી, ભ્રમરી જેમ હરીશિરે ફરી;
મરિ તેહ ફરી શું ઉદ્ધરી, મરિચી થૈ હરિમૂખ ચામરી...૨૧

ઇંદ્રવંશા : અથ દ્વિતીય ચામર પ્રબંધ :

જુઓ જુઓ જુક્તિ કવી કહે કથા, વિનોદ આ આગળ અન્ય છે વૃથા;
હેતે ધર્યું ચામર વર્ણિ હાથમાં, થાપી મનોવૃત્તિ અખંડ નાથમાં...૨૨

પ્રથમ ચામર પ્રબંધ **द्वितिय चामर प्रबंध**

૧.જેના હાથમાં કમળ છે એવા ભગવાન ૨.વાદળું ૩.પ્રગટ થઈ ૪.એ નામની ગાય ૫.કિરણ

ઉપજાતિ :

અંબાડિની જે કહું બાજુ બેય, ત્યાં પાટિયું પ્રૌઢ અકેકુ છેય;
ત્યાં મોરનાં ચામર હાથ લૈને, બબે ઉભા સજ્જન સ્વસ્થ થૈને...૨૩

અનુષ્ટુપ્ :

ગંગાદાસ દયારામ, સદ્ભક્તો સૂરતી કહ્યા;
મોર ચામર લૈ હાથે, એક પાસે ઉભા રહ્યા...૨૪

વટપત્તનના વાસી, નાથ ભક્ત હતા સહી;
તે જોડે અમદાવાદી, દામોદર ઉભા તહીં...૨૫

તે ચારે જનને અંગે, શોભિતાં વસ્ત્ર તો દિસે;
પટકા જરિના રૂડા, વિલસે બહુ તે વિષે...૨૬

પુષ્પિતાગ્રા :

સુણ નૃપ અસવારિ શ્યામ કેરી, સરસ બની સહુ શોભિતી ઘણેરી;
સુર નર સહુ દેખિ એમ બોલે, સુરપતિની નહિ સ્વારિ એહ તોલે-૨૭

પ્રથમ નિસરિયો નિશાન ડંકો, હય પર છે અસવાર એક વંકો;
કહું વળી શુભ તે નિશાન કેવું, નભ પચરંગિ **પયોદચાપ**[1] જેવું-૨૮

પછિ ઘણિ વિચરી સુપાયગાઓ, **તરલ**[2] **તુરંગમ**[3] તુંગ છે ઘણાઓ;
જળધિતનુજ[4] અશ્વરત્ન એક, પણ હયરત્ન અહીં દિસે અનેક-૨૯

સુમતિ સચિવ જે વડોદરાના, નિરમળ અંતર નારુપંત નાના;
હય પર અસવાર તે થયા છે, અનુચર છત્ર શિરે ધરી રહ્યા છે-૩૦

રવ શુભ રણત્રૂઈ તો કરે છે, સુણિ રવ શંખ સમાન તે ઠરે છે;
સમર[5] સમય પાંચજન્ય જેવો, રવ ઉપજે ઉતસાહકારિ એવો-૩૧

પછિ ધરિ ધરિ હાથ ઢોલ ત્રાંસાં, જન વિચરે તન વસ્ત્ર ધારિ ખાસાં;
બહુવિધ સ્વર તાળમાં બજાવે, શુભ ઘનનાદ સમાન તે સુહાવે-૩૨

૧.મેઘ ધનુષ્ય ૨.ચંચળ ૩.ઘોડા ૪.ઉચ્ચૈશ્રવા ઘોડો ૫.યુદ્ધ

પછિ **પલટનનાં**[૧] સુવાદ્ય જેહ, વટપુરભૂપતિ મોકલેલ તેહ;
વિધ વિધ સ્વરથી વિશેષ વાજે, સુરવરવાદ્ય સમાન તેહ છાજે-૩૩

પછિ હરિજન સંઘના સહૂ છે, પુર પુરના વળિ પ્રાંતના બહૂ છે;
મુખ કિરતન ગાય તાળિ પાડી, સ્વર સુણતાં દુખ સર્વ દે મટાડી-૩૪

જન વટપુરના નિવાસિ જેહ, લઈ કર તાલ મૃદંગ આદિ તેહ;
હરિકિરતન ગાય ને બજાવે, સુણિ હરિમૂર્તિ તણું જ ધ્યાન આવે-૩૫

સુરતનગરવાસિ શ્રીપુરીના, જન સતસંગિ સુભક્ત જે હરીના;
કર ધરિ શુભ વાદ્ય તે બજાવે, જન મનમાં બહુ મોદ ઊપજાવે-૩૬

પછિ મુનિજન વૃંદમધ્ય મેનો, મુનિવર મુક્ત સુનામ તેહ તેનો;
મુનિજન મળતાં જ વર્ણિવૃંદ, બટુ વિચરે સુખપાલમાં મુકુંદ-૩૭

મુનિજન **ગિરવાણ**[૨] જાણનારા, મુખ ઉચરે સ્તુતિના જ શ્લોક સારા;
શ્રુતિવિદવર[૩] બ્રહ્મચારિ જેહ, મળિ ઉચરે મુખ વેદમંત્ર તેહ-૩૮

સરિતનિ ગતિ માંહિ જે પ્રમાણે, દ્વિજવર વેદ ભણે બળેવ ટાણે;
પ્રભુતણિ અસવારિનો પ્રવાહ, સ્વરથકિ ગાજિ રહ્યો અહો અથાહ-૩૯

પછિ હરિવરના સુબેય ભાઈ, કરિ અસવારિ સુ **તાવદાન**[૪] માંઈ;
ભરત **રિપુહનાખ્ય**[૫] જોડ જેવા, અદભૂત તેજ પ્રતાપવંત તેવા-૪૦

ઉભય **સહજના**[૬] તનૂજ જેહ, હય રથ કે સુખપાલ માંહિ તેહ;
નિજનિજ રુચિતુલ્ય સૌ બિરાજ્યા, પરમ પવિત્રપણાથિ તેહ છાજ્યા-૪૧

પછિ બહુ હથિયારબંધ પાળા, બખતરધારિ બહૂ જ જોરવાળા;
ફરિ ફરિ કરિ બંદુકો બહાર, જય જયકાર કરે મુખે ઉચાર-૪૨

સ્વધરમરત તેહ સાંખ્યયોગી, પ્રભુવિણ પંચ વિષે તણા ન ભોગી;
નજર સકળ નીચી રાખિ ચાલે, પ્રભુપદમાં મનવૃત્તિ તો મહાલે-૪૩

૧.પાયદળની ટુકડી ૨.સંસ્કૃત ૩. વેદ જાણનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ ૪.ખુરશી ઘાટની પાલખી ૫.શત્રુઘ્ન ૬.ભાઈના

રઘુપતિલઘુભાઈ[૧] બ્રહ્મચારી, પણ સતિના પદ માંહિ દષ્ટિ ધારી;
ત્રિયપદ[૨] નિરખ્યાં ન પાર્ષદોયે, મુખ કદિ કેમ જુવે જ તેહ કોયે-૪૪

ચતુર અધિક ચોપદાર બેય, કર ધરિ હેમછડી સવાર છેય;
જય જય અધિરાજ એમ બોલે, સ્વર સુણિ દેવ મનુષ્ય સર્વ ડોલે-૪૫

પછિ હરિવરનો વિશાળ હાથી, કનક ગિરીસમ શોભિતો પ્રભાથી;
ગજ પર છબિવંત શ્યામ છાજે, રવિશશિ કોટિ સમાન કાંતિ રાજે-૪૬

અકળિત હરિ અક્ષરાધિનાથ, જુગપદ ધ્યાન ધરે સુમુક્ત સાથ;
ઉદભવ થિતિ નાશ કારિ જેહ, સહુ અવતાર તણું **નિદાન**[૩] તેહ-૪૭

અખિલ ભુવનના નિવાસરૂપ, ભુવન તણા સહુ ભૂપનાય ભૂપ;
વરણન કરતાં ન અંત આવે, ગુણગણ શેષ સહસ્રમૂખ ગાવે-૪૮

મુનિજન વનવાસિ જોગ સાધી, દઢ મન ધ્યાન ધરે કરી સમાધી;
પણ કદિ સ્વપને ન તેહ ભાળે, પ્રગટ પ્રભૂ જન તેહ સૌ નિહાળે-૪૯

નિરખિ નિરખિને કરે પ્રણામ, ઠરિ ઠરિને જનજૂથ ઠામઠામ;
વળિ હરિમહિમા ઘણો વિચારે, જનમનમાં નિજ ધન્ય ભાગ્ય ધારે-૫૦

ખતરિ સુરતવાસિ તેહ ઠામ, હરિજન જે ભગવાનભાઇ નામ;
નિજ કર અબદાગિરી ધરીને, ગજ સમિપે વિચરે પગે કરીને-૫૧

હરિજન ભગુભાઈ તેહ ત્યાંય, વળિ વિચરે ધરિ છત્ર હાથમાંય;
નિરમળ શુભ વસ્ત્ર ધારિ અંગે, છબિ હરિની નિરખે ઘણે ઉમંગે-૫૨

કરિવર[૪] ફરતા સખા પ્રભૂના, હયઅસવાર દિસે **પ્રભા**[૫] બહૂના;
નૃપસુત રજપૂત કાઠિ કોઈ, જમ **ડરપે**[૬] ઉનમત્ત અંગ જોઈ-૫૩

નારચ છંદ :

કહું વખાણિ તે હવે સુકાઠિયો ગરાશિયા,

૧.લક્ષ્મણ ૨.સ્ત્રીના પગ ૩.મૂળ કારણ ૪. શ્રેષ્ઠ હાથી ઉપર બિરાજેલા શ્રીહરિ ફરતા ૫.તેજસ્વી ૬.ડરી જાય છે.

સુભટ્ટ[1] ધર્મ અર્જુનાદિ ભીમતુલ્ય ભાસિયા;
પ્રમત્ત અશ્વ ઊપરે ચિત્તે ચહાઈને ચડ્યા,
સુઅશ્વ તે સુજાણ સૃષ્ટિકારકે નવા ઘડ્યા...૫૪

કરે વિશેષ હંહણાટ વાટ માંહિ ચાલતા,
ઉમંગથી સુરંગદાર અંગને ઉછાળતા;
કહે નિહાળિ લોક હોત પાંખ એહ પંડમાં,
ઉડી અનેક ઠામ તે ફરી વળે બ્રહ્માંડમાં...૫૫

નિહાળિ છાંય આપની ચમક્કતા ચિતે સહી,
નટી સમાન નાચતા ક્ષણે ઉભા રહે નહીં;
સુશોભિતા હરીસખા સુકાઠિયો સવાર છે,
ધરેલિ ધિંગિ ઢાલ ને ભલા જ **ભાલદાર**[2] છે...૫૬

દિસે સુબર્છિ અગ્ર જાણિયે શું સાપની ફણા,
સુદેખિ દેખિ દૂરથી જ દુશ્મનો ડરે ઘણા;
ખચીત ખડ્ગ વીજળી સમાન છે ખરેખરા,
સુરારિ શીશરૂપિ શૈલ તોડનાર તે ઠર્યા...૫૭

નવાઈ જેવિ વાણિ કાઠિયો મુખેથિ ઉચ્ચરે,
સુણી **અચંભ**[3] ચિત્ત ગુજરાતના જનો ધરે;
શિરે ધરેલિ પાગ શ્રેષ્ઠ છોગું છાઈને રહે,
ચળે વિશેષ વાયુથી સુપંખવો કવી કહે...૫૮

પુષ્પિતાગ્રા :

પરમ પુનિત ભક્ત પાટિદાર, અતિ ધનવંત અમીન છે ઉદાર;
કનક જડિત વેઢ વીંટિવાળા, હયઅસવાર દિસે ઘણા રુપાળા...૫૯

પછિ બહુ રથ ગાડિ સાધૂ કેરી, શુભવિધિ સજ્જિત શોભિતી ઘણેરી;

૧.વીર યોદ્ધા ૨.છડીદાર; રાજદંડ લઈ ચાલનાર ૩.વિસ્મય

મુનિવર વળિ વૃદ્ધ વર્ણિરાય, ધરિ ધરિ ધ્યાન બિરાજિયા જણાય...૬૦

ગિરિવરનિ ગુફા વિષે સમાધી, સજિ સજિ સિદ્ધ દિસે તજી ઉપાધી;
ક્ષર થકિ પર મુક્તમૂર્તિ જેવી, સકળ જણાય મુનીંદ્રમુર્તિ એવી...૬૧

પછિ સુશકટ માંહિ ભારખાનું, પણ વળિ મુખ્ય સુપુસ્તકો ભર્યાનું;
પછિ બહુ વડિ નોબતે સુવાજે, અદભુત ઉંટ પરે વિશેષ છાજે...૬૨

વિભવ અધિક હસ્તિસૂધિ જેમ, ભલિ અસવારિ સુઉંટ અંત **તેમ**[1];
નૃપકુળ વૃષવંશ નારિયોની, પછિ રથપંક્તિ ઘણીક ગાડિયોની...૬૩

અજ હર સુર ઈંદ્ર આદિ જેહ, નભ વિચરે સજિને સવારિ તેહ;
જય જય મુખવાણિ ઉચ્ચરે છે, પ્રભુશિર પુષ્પની વૃષ્ટિ તે કરે છે...૬૪

પદગતિ કરિ પંથ ચાલનારાં, બહુ નરનારિ સુભક્તિમંત સારાં;
હરિ છબિ મન માંહિ રાખિ રોપી, તિલસમ તેનિ ન થાય ગોપગોપી...૬૫

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

જે સત્સંગિ સુબાઇ સર્વ સધવા ચાલે નિચૂં જોઇને,
દૃષ્ટિમાંડિ કદાપિ અન્ય નરને દેખે નહીં કોઇને;
બોલી ચાલિ નિરીક્ષણાદિ જગથી જૂદાં જ તેનાં દિસે,
જેણે અંતરજામિ સર્વવિદને જાણ્યા સ્વઆત્મા વિષે...૬૬

જે બાઈ વિધવા તપે કૃશતનૂ લે કૃષ્ણના નામને,
દીસે છેક ઉદાસિ ચિત્ત ન ચહે ઈન્દ્રાદિના ધામને;
સાદાં વસ્ત્ર સજે તજે રસકસો શોભા ન સ્વાંગે ધરે,
જોતાં તેનિ સુધર્મરીતિ સમતા સંન્યાસિયો શૂં કરે...૬૭

ઉપજાતિ :

જો બાળ કે વૃદ્ધ જુવાન હોય, તે નારિયો કે નર હોય તોય;
દિસે સહૂ ઈન્દ્રિયને જિતેલ, જાણે મહામુક્ત તનૂ ધરેલ...૬૮

૧.જે સવારીમાં હાથી હોય અને અંતે ઊંટ હોય તે વૈભવી સમૃદ્ધ સવારી કહેવાય

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિ-સ્વારી વર્ણનનામૈકવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૧॥

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

હે રાજા વરણી કહે સુણ હવે સ્વારી સજી શ્રીહરી,
ચાલ્યા ચારુતરાખ્ય પ્રાંત વચમાં સૌદર્ય સર્વે ધરી;
સેવા શ્રીહરિની વિશેષ સજવા આવ્યા ઋતુઓ સહૂ,
શોભા તેથિ સજાઈ ચારુતરની તે તો કથા હું કહું...૦૧

અથ વસંતવર્ણન :

ફૂલ્યાં ફૂલ અનેકભાતિ વનમાં કેસૂ ફૂલ્યાં કારમાં,
બોલે કોકિલ શબ્દ શુદ્ધ મધુરા આંબા તણી હારમાં;
ત્યાં તો શીતળ મંદ ગંધ સહિતે વાયૂ રુડો વાય છે,
ઉડે પુષ્પપરાગ રંગ પથમાં શું હોરિ ખેલાય છે...૦૨

આંબે મોર થયો ઘણો તરુશિરે વીંટી વળી વેલડી,
પાક્યાં દાડમ દ્રાખ આદિ ફળ ને સારી થઈ શેલડી;
ગાવે સંત વસંત રાગ હરખી સારો સમો જાણિને,
ત્યાં વૃક્ષો નિજ ફૂલરૂપી ફગવા નાખે ખુશી આણીને...૦૩

અથ ગ્રીષ્મઋતુવર્ણન :

પેખી શ્રીહરિનો પ્રતાપ દિલ તો દુષ્ટો ગુરૂનાં દહ્યાં,
સુકાઈ પરપંથરૂપિ સરિતા ના નીર તેમાં રહ્યા;
ભાસે **ભીષમ**[1] ગ્રીષ્મકાળ ખળને આનંદ દૈવી ધરે,
આંબે સાખ સમાન સંચિત ફળો પાક્યાં ધરા ઉપરે...૦૪

અજ્ઞાનાંધ નિશા ઘટી દિન વધ્યો જ્ઞાનસ્વરૂપી ઘણો,

૧.ભયાનક

ઉંઘે આળસુઓ સુજાણ જન તો લે લાભ વેળા તણો;
આચાર્યો બનિ કૈક ઢોંગિ વિચરે જેવા જ વંટોળિયા,
ભોળાના દગ માંહિ ધૂળ ભરિને ઠાલા ઠગે **ઠોળિયા**[૧]...૦૫

અથ વર્ષાઋતુવર્ણન :

હસ્તી શૈલ સમાન તેહ શિખરે શ્રીમેઘશ્યામે સ્થિતી,
કીધી તેથિ કૃપાનિ વૃષ્ટિ થઇ છે આનંદ પામી **ક્ષિતી**[૨];
ભક્તોનાં મન તો તળાવ નદિયો હર્ષે ભરાયાં ઘણાં,
ધાર્યા દૈવિ જને વિશેષ નિયમો સદ્‌ભાગ્ય તો તે તણાં...૦૬

સત્પાત્રે શુભ દાનરૂપિ કણને વાવે વિવેકી જનો,
શોભે છે સુખસંપદાથિ જન સૌ જેવાં સુલીલાં વનો;
વાજે છે બહુ વાદ્ય તે ઘન તણી શું ગર્જના છે થતી,
મોરો શોર કરે કળા કરિ અતી સંતે કહ્યું તે પ્રતિ...૦૭

સ્રગ્ધરા : અથ મયૂરપ્રબંધ :

मयुरप्रबंध

૧.મૂર્ખ, પ્રતિષ્ઠા કે આબરૂ વિનાના ૨.પૃથ્વી

મોરો શોરો કરો છો ધરિ મુદ મદથી શાથિ રીઝ્યા સ્વચિત્તે,
આશા ધારી હતી જે પ્રગટ હરિ મળે તે મળ્યા રૂડિ રીતે;
કીધી એવી દયા તે થકિ ઝુકિઝુકિને સૌ કળા સાધિ સારી,
બોલો છો એવિ વાણી **સ્વરવિદ**[૧] જનને યાદ આવે મુરારી...૦૮

શાર્દૂલવિક્રીડિત : અથ શરદઋતુવર્ણન :

પામીને સતસંગ સર્વ જનનાં મેલાપણાં તે ગયાં,
તે સૌનાં મન સ્વચ્છ તો શરદના આકાશ જેવાં થયાં;
ભક્તિધર્મ તણા પ્રવાહ નદિયો તે સ્વચ્છ થૈ છે સહી,
તેમાં સજ્જનનાં મુખો કમળ શાં ફૂલ્યાં સુરીતે રહી...૦૯

જાણે શું જળઝીલણી દિન દિસે સૌ નીરકેળી કરે,
શ્રદ્ધાથી જન શ્રાદ્ધ તીર્થ તટમાં આસ્તિક્યથી આદરે;
જેવી શ્રીદસરા દિને હરિ તણી અસ્વારિ એવી દિસે,
ગાવે કીર્તન રાસનાં મુનિજનો શું રાસ ટાણું હશે...૧૦

અથ હેમંતઋતુવર્ણન :

હેમંતાખ્ય ઋતૂ હવે વરણવું તે તો હતો તે સમે,
રાશી વૃશ્ચિકમાં રવી મળિ રહી પ્રેમે પ્રભૂને નમે;
રાત્રી મોટિ થઈ અને દિન ઘટ્યો હીમાળુ વા વાય છે,
આવ્યો કાર્તિક તેથિ તીર્થ કરવા જાત્રાળુઓ જાય છે...૧૧

જ્યારે માસ ધનુર્દિસે જગતમાં ના લગ્ન કોઈ કરે,
જાણે સંત તણો સુબોધ સુણિને સંસારથી સૌ ડરે;
પાક્યાં બોર બહૂ વળી વન વિષે સીતાફળી છે ફળી,
તેને વાડ વિષે વિલોકિ કવિએ વાક્યો કહ્યાં ત્યાં વળી...૧૨

૧.પક્ષીની ભાષા જાણનાર

રે સીતાફળિ અન્ય પ્રાંત નિરખી રાજા તણા બાગમાં,
રાખે ખૂબ પ્રયત્નથી વળિ ભલા ભૂમિ તણા ભાગમાં;
આ ચારૂતર પ્રાંતમાં ન ગણતી તારી કશા ઝાડમાં,
છે વાડી વશિ તૂં કુટુંબસહિતે વાસો કરી વાડમાં...૧૩

બોલી બોલ સિતાફળી મુજ તનૂ દૈવે કરી **વામણી**[૧],
શ્રીજીના મુખચંદ્રને નિરખવા ઉત્કંઠતા છે ઘણી;
મોટાં વૃક્ષ નડે મને નિરખતાં લજ્જા ન રાખે કસી,
તે માટે કવિ પ્રાંત ચારુતરમાં હું વાડ માંહી વસી...૧૪

અથ શિશિરઋતુવર્ણન :

શોભે કુંડળ કાનમાં મકરના આકારનાં શ્યામને,
શોભે સૂર્યસમાન તેજ મુખનું ઝાંખો કરે કામને;
જાણે એહ શિશીરનો સમય છે તે યોગ તેથી બન્યો,
આવ્યો પુણ્ય સમો ભલો મકરનો જાણે જ દૈવી જનો...૧૫

શ્રીજીને નહિ ઓળખે તપ તપે તે વ્યર્થ પીડા ધરે,
તાપે જેમ શિશીરમાં અફિણિયા ઉંઘ્યાથિ દાઝી મરે;
પાખંડી ગુરુનાં કુકર્મ પ્રગટ્યાં શિષ્યો તજે પક્ષને,
જે રીતે કરિ માસ પાનખરમાં પત્રો તજે વૃક્ષને...૧૬

જે જે ભિન્ન ઋતુ વિષે તરુવરો ફૂલે ફળે છે સદા,
તે સૌ શ્રીહરિને પ્રસન્ન કરવા ફૂલ્યાં ફળ્યાં છે મુદા;
જે જે વૃક્ષલતાદિ એહ જગમાં જુદી જુદી જાતનાં,
જૂથેજૂથ જણાય ચારુતરમાં તે તો ભલી ભાતનાં...૧૭

જ્યાં જે જાતિ તણો નિવાસ બહુ છે તે દેશ તેનો ગણો,
બીજે જો જઈને વસે જન કદી ત્યાં તે વિદેશી ભણો;

૧.ઠીંકણી; નીચી

આંબા રાયણ આદિનું વતન તે જો જાણવા ઈચ્છિયે,
તો ચારૂતર પ્રાંત તેહ તણું તો પૂરી રિતે પ્રીછિયે...૧૮

ઉપજાતિ :

વૃંદા[૧] તણા છોડ વિશેષ જોઈ, કહે કવી **કોવિદ**[૨] એક કોઈ;
ગોલોક વૃંદાવન જે કહે છે, શું ઊતર્યું આ સ્થળ માંહિ એ છે...૧૯

જે ઇંદ્ર કેરું વન સ્વર્ગઠામ, જેનું ભલું નંદન એવું નામ;
તે ઇંદ્રને તો મન તુચ્છ ભાશું, તેથી ભલું ચારુતર પ્રકાશું...૨૦

બીજૂં ભલું ખાંડિવ નામ જેહ, ચરી ગયો પાવક દેવ તેહ;
જો તે રહ્યું હોત અખંડ ભ્રાત, તો તેહની કાંઈક તુલ્ય થાત...૨૧

કૈલાસનો બાગ બહૂ જ સારો, જે પાર્વતીને પણ પૂર્ણ પ્યારો;
જટાધરે તે અતિ તુચ્છ જાણ્યો, વિશેષ ચારૂતરને વખાણ્યો...૨૨

અસ્વારિ શ્રીજી તણિ સંચરે છે, અનેક પક્ષી સ્વર ઉચ્ચરે છે;
જાણે પ્રભૂના ગુણગાન ગાય, પ્રભૂ સુણી ચિત્ત પ્રસન્ન થાય...૨૩

ત્યાં કોકિલાનો તનરંગ જોઈ, કહે કવી કોવિદ એમ કોઈ;
તેં શ્યામની મૂર્તિ ઉરે ઉતારી, તેથી થઈ શું છબિ શ્યામ તારી...૨૪

અજ્ઞાનરૂપી અતિ અંધકાર, આવ્યા પ્રભૂ એહ વિનાશકાર;
માટે ડરી કાગ કરે ઉચાર, કા કા અમે તો નહિ અંધકાર...૨૫

દ્રુતવિલંબિત : શ્લોક :

વિજનમાં જનમાં સઘળે સ્થળે, અજળમાં જળમાં પણ તે પળે;
અમળતા મળતા મટિ થૈ સહી, કુમુદની મુદની લહેરે રહી...૨૬

અર્થ : માણસ ન હોય એવી જગ્યામાં અને માણસમાં બધે ઠેકાણે

૧.તુલસી ૨.વિદ્વાન; પંડિત

અને પાણી ન હોય ત્યાં અને પાણી હોય ત્યાં પણ તે વખતે મલીનપણું તજીને નિરમળપણું થયું અને પોયણી પણ આનંદની લહેરમાં રહી, મતલબ કે પ્રફુલિત થઈ.(૨૬)

શ્લોક :

વિવિધની વિધિની કૃતિ તે તકે, ન કળના કળનાર કરી શકે;
અઋતુની ઋતુની વનવેલિયો, ઉધરિને ધરિને મુદ ફેલિયો...૨૭

અર્થ : તે વખતે બ્રહ્માની નાનાપ્રકારની રચના કોઈ કળનાર કળી શકે નહિ, ઋતુ વગરની ને ઋતુની વનની વેલિયો ઉત્પન્ન થઈને આનંદ પામીને ફેલાઈ.(૨૭)

શ્લોક :

અચળતી ચળતી પવનો કરે, અપથમાં પથમાં ફુલડાં ખરે;
નફળતાં ફળતાં તરુઓ થયાં, નમળતાં મળતાં થઈને રહ્યાં...૨૮

અર્થ : અને તે વેલિયો હાલતી ન હોય તેને પવન હાલતી કરે છે અને તેનાં ફૂલ રસ્તામાં ને આજુબાજુમાં ખરે છે અને જે ઝાડને ફળ થતાં નહોતાં તે ફળવા લાગ્યાં અને જે ઝાડ પ્રાપ્ત થતાં નહોતાં તે પ્રાપ્ત થૈ રહ્યાં.(૨૮)

શ્લોક :

વિભવતા ભવ તાકિ તહાં રહે, સરસ છે રસ છે જ ઘણો કહે;
પવનમાં વન માંહિ સુગંધતા, વશિ ઘણી શિ ઘણી કહું વારતા...૨૯

અર્થ : અને ત્યાં વૈભવપણાને શિવજી પણ તાકી રહે છે. અને તે એમ કહે છે જે તે સારું છે ને તેમાં રસ ઘણો છે, અને ત્યાં વનમાં ને પવનમાં સુગંધપણું ઘણું વસીને રહ્યું તેની ઘણી વારતા શી કહું !(૨૯)

શ્લોક :

ભટકતા ટકતા ભમરા દિસે, ન ગણના ગણનાર થકી થશે;
પરમતા રમતા પશુઓ વિષે, અભયતા ભયતા ટળિને દિસે...૩૦

અર્થ : અને ક્યાંઈ ફરતા ને ક્યાંઈ બેઠેલા ભમરા દેખાય છે, તેની ગણતરી કોઈ ગણનાર કરી શકે નહિ અને ત્યાં ખેલતાં પશુઓમાં ઉત્કૃષ્ટપણું તથા ભય ટળીને નિર્ભય પણું દેખાય છે.(૩૦)

શ્લોક :

જગતિમાં ગતિમાન ગતી કરે, શ્રમિતતા મિતતા ન મને ધરે;
લસિત સંસિત સંસ્થિત હંસ છે, લલિત લાલિત લાયક વંશ છે...૩૧

અર્થ : અને ત્યાં ચાલવાવાળાં પ્રાણીઓ પૃથ્વીમાં ગતિ કરે છે, મતલબ કે ભગવાનના સામા દોડે છે પણ લગારે થાકવાપણું મનમાં ધારતાં નથી અને ત્યાં શોભિતા ને સારી પેઠે ધોળા હંસ રહેલા છે, તે સુંદર લાડ લડાવેલા ને ઉત્તમ વંશના છે.(૩૧)

શ્લોક :

મયુરની ઉરની રુચિ આમ છે, ઘન તજે ન તજે ઘનશ્યામ છે;
ટકિ રહે **કિર**[૧] હેતુ ઘણું ધરી, નિરખવા રખવાળ ગણી હરી...૩૨

અર્થ : મોરના મનની ઈચ્છા એમ છે કે મેઘ અમને ત્યાગ કરે પણ ઘનશ્યામ જે શ્રીજીમહારાજ છે તે અમારો ત્યાગ કરે નહિ અને પોપટ શ્રીહરિને પોતાના રક્ષણ કરનાર ગણીને ઘણું હેત ધરીને જોવા સારુ ટકી રહે છે.(૩૨)

૧.પોપટ

શ્લોક :

બતક તે તક તે સ્થળમાં ફરે, સરસ સારસ સારસિયો ચરે;
સમળિયો મળિયો સુખ થાય જ્યાં, ચકલિયો કળિયો નહિ જાય ત્યાં...૩૩

અર્થ : તે વખતે તે સ્થળમાં બતક નામનાં પક્ષીઓ ફરે છે અને સારાં સારસડા ને સારસડીઓ ચારો કરે છે અને જ્યાં સુખ થાય ત્યાં સમળીઓ ભેળી થઈ છે અને ત્યાં ચકલીઓ તો કળી શકાય નહિ એટલી છે.(૩૩)

શ્લોક :

વિચરતી ચરતી હરખે ભરી, ભજતિયો જતિયો સમ શ્રીહરી;
અબળિયા બળિયા પણ પક્ષિયો, સુખ થકી ખથકી ધરિ અક્ષિયો...૩૪

અર્થ : અને તે ચકલીઓ હરખ સહિત ફરતી ને ચારો કરતી હતી, અને યોગીઓની બરોબર શ્રીહરિને ભજતી હતી, કેટલાક નિર્બળ ને બળિયા પણ પક્ષીઓએ સુખથી આકાશથી ભગવાનમાં દૃષ્ટિઓ ધરી.(૩૪)

શ્લોક :

મુનિજનો નિજ નોખિ જ રીતથી, ભજનમાં જનમાં રહિ પ્રીતથી;
મન ધરે ન ધરે બિજિ વાતમાં, વિરતિ છે રતિ છે વૃષજાતમાં...૩૫

અર્થ : મુનીઓ પોતાની જુદી જ રીતથી માણસોમાં રહીને ઘણા સ્નેહથી ભજનમાં મન ધરે છે પણ બીજી વાતમાં ધારતા નથી, કારણ કે તેઓને વૈરાગ્ય છે ને ધર્મદેવના પુત્ર જે શ્રીજીમહારાજ તેમાં પ્રીતિ છે.(૩૫)

ઉપજાતિ :

ચારુત્વ[૧] ચારુતર પ્રાંત કેરૂં, કૃપાનિધાને નિરખ્યું ઘણેરૂં;
આનંદ પામ્યા ઉરમાં અતીશે, નિવાસ ધાર્યો વરતાલ વીષે...૩૬

અસ્વારિ **સુદ્ધાં**[૨] હરિ અક્ષરેશ, આવે વહ્યા મારગમાં **મહેશ**[૩];
જનો તણી ભીડ ઘણી ભરાય, સ્વારી સમીપે ન જને જવાય...૩૭

ગામો તહાંથી દશ ગાઉ માંહી, ત્યાંના જનો દર્શન કાજ ચાહી;
આવ્યા મળીને બહુ વૃંદવૃંદે, વિશ્વેશને ત્યાં કર જોડિ વંદે...૩૮

સુશોભિતો શાવજિ કૂપ જ્યાંય, આવી પહોંચ્યા પરમેશ ત્યાંય;
ત્યાં સારિ શોભા વડની વખાણી, ત્યારે કવીએ કહિ કાંઇ વાણી...૩૯

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

રે મોટાં વડ વૃક્ષ તેં વન વિષે વર્ષોથિ વાસો કર્યો,
વર્ષા ટાઢ ઉતાપ માંહિ તપ તેં અંગે ઘણો આદર્યો;
જોગી જેમ જટા વધારિ તનમાં એકત્ર ઠામે ઠરી,
તે તારા તપનું તને ફળ મળ્યું જે આંહિ આવ્યા હરી...૪૦
રે વાગોળ તમે પવિત્ર થળમાં આ પ્રાંત માંહી રહી,
ઉંધે મસ્તક કીધિ તીવ્ર તપસા ખામી જ રાખી નહીં;
એવા જન્મ અનેકનું ફળ હવે આવી મળ્યું આ સમે,
નિર્ખો નેહ ધરી મહાપ્રભુ તણી મૂર્તિ ત્વરાથી તમે...૪૧

ઉપજાતિ :

એવે સમે હે નૃપ એહ ઠાર, આવી મળેલા જન તો અપાર;
અનેક વૃક્ષો તણિ ડાળ ડાળે, ચડી જનો શ્રીહરિને નિહાળે...૪૨

જનો તહાં સૌ જયકાર કે' છે, તે જાણિયે તે તરુઓ વદે છે;

૧.સુંદરપણું ૨.સહિત; સાથે ૩.શ્રીજીમહારાજ

પ્રભૂ વિષે પ્રેમ ધરી અપાર, અહો શું આપે તરુ આવકાર...૪૩
વૃક્ષે ચડેલા બહુ લોક જોઈ, વિતર્ક કીધો કવિ એક કોઈ;
આ પ્રાંતમાં અદ્ભૂતતા જણાય, શું વૃક્ષથી માણસ સૃષ્ટિ થાય?..૪૪
પાળા કરે બંદૂકના બહાર, વાજિંત્ર વાજે વળિ ત્યાં અપાર;
કોઈ કરે વાત નહીં સુણાય, છુટા પડે તેથિ નહીં મળાય...૪૫
ત્યાં વિપ્ર આવ્યા વનમાળિ નામ, નિવાસ જેનો શુભ પીજ ગામ;
છે કચ્છ વાળ્યો દઢ ભેટ બાંધી, દૂરેથિ દૃષ્ટિ હરિ સામિ સાંધી...૪૬
બોકાનિ વાળી બહુ રૂડિ રીતે, બે પુત્ર લીધા નિજસાથ પ્રીતે;
છે જયેષ્ઠ તેમાં હરિભાઈ જેહ, ચાલે પિતા આંગળિ ઝાલિ તેહ...૪૭
બિજા તણું તો શિવલાલ નામ, તેડ્યો ખભે તે સુત તેહ ઠામ;
શું બ્રહ્મવિદ્યાનિ ભલી નિશાળે, લાવ્યા ભણાવા સુત એહ કાળે...૪૮
પછી તહાં તે વનમાળિદાસે, મહાપ્રભૂ પાસ જવાનિ આશે;
પ્રણામ કીધો પદ પ્રેમ ધારી, જે સ્વામિનારાયણ તે ઉચારી...૪૯
તે શબ્દ તો કોઈ સુણે ન કાને, તથાપિ જાણ્યું કરુણાનિધાને;
એવા મહારાજ સમર્થ એ છે, સર્વજ્ઞ સર્વાંતરજામિ જે છે...૫૦
કૃપાળુ નાથે કરુણાનિ દૃષ્ટિ, કરી તહાં જેમ **સુધાનિ**[૧] વૃષ્ટિ;
તે ભીડમાંથી પણ આસપાસ, બોલાવિ લીધા વનમાળિદાસ...૫૧
કહે હરી અંતર હેત આણી, સુણો તમે વિપ્ર વિવેક વાણી;
બે બાળકોને રથમાં ધરીને, ચાલો તમે સાથ સુખે કરીને...૫૨
વાણી સુણીને વનમાળિદાસે, બેસારિયા બે સુત સંત પાસે;
તે વાતનો મર્મ ઉરે ઉતાર્યો, મહાપ્રભૂનો મહિમા વિચાર્યો...૫૩
અસ્વારિ ત્યાંથી પણ ચાલિ જેમ, ઘણાં જ આવે જનજૂથ તેમ;

૧.અમૃતની

સૌ હાથ જોડી શિરને નમાવે, જે સ્વામિનારાયણ એમ ગાવે...૫૪

હાથી હરીનો પણ એહ ઠાર, કરે નિચું મસ્તક વાર વાર;
શું લોક વંદે મન તે ધરે છે, સામા નમસ્કાર **કરી**[1] કરે છે...૫૫

કરીંદ્ર તે કાન બહૂ હલાવે, જોતાં ઉરે એમ વિચાર આવે;
પ્રભૂ વિના શબ્દ પડે ન કાને, માટે હલાવે **શ્રવણો**[2] નિદાને...૫૬

હયો કરે છે બહુ હંહણાટ, ગાજી રહી તે થકિ આખિ વાટ;
જાણે સુવૃત્તાલય ધામ આવ્યું, ઉત્સાહનું જોર હયે જણાવ્યું...૫૭

સમીપ વૃત્તાલયનું ઠરે છે, ઉત્સાહ ત્યાં ઉત્સવિયા ધરે છે;
ઉંચે સ્વરે ગાય અને બજાવે, પ્રમત્ત થૈ ધૂન્ય ઘણી મચાવે...૫૮

દીઠું ન વૃત્તાલય કોઇ ટાણે, એ તો વળી અદ્‌ભુત હર્ષ આણે;
સર્વોપરી તીર્થ ગણાય જેહ, જોશું જઈ આજ જરૂર તેહ...૫૯

વૃત્તાલય સ્થાન અનેક વારે, ભાળેલું છે ભક્તિ તણે દુલારે;
તથાપિ જોવા ચિત્તમાં ચહાય, તેથી વહાલું વધતું જણાય...૬૦

પ્રભૂ તણું આગમ આંહિ જાણી, શ્રીરિદ્ધિ સિદ્ધી સરવે ભરાણી;
જોતાં જ એવો ભભકો જણાય, શું આવિયું અક્ષર ભૂમિમાંય...૬૧

છે કલ્પવૃક્ષો હરિધામ જેવાં, વૃક્ષો દિસે આંહિ સમસ્ત એવાં;
મુક્તો દિસે મંડળ સંત કેરાં, પ્રેમે ભજે છે પ્રભુને ઘણેરાં...૬૨

શાર્દૂલવિક્રીડિત : રત્નાવળી અલંકાર :

ભાળ્યો શ્રીપુરુષોત્તમે સુભભકો વૃત્તાલય સ્થાનનો,
જ્યાં જૂનો ગઢ કોઇએ ભુજ ભણી ભાસે ન **પાષાણનો**[3];
દીસે કલ્પતરૂ જ દુર્ગપુરનો શોભે ઘણો તે સહી,
ત્યાંના લોક અલભ્ય લાભ જ બધો લે રાત્યદાડો રહી...૬૩

૧.હાથી ૨.કાન ૩.જૂના મકાન કે પથ્થરના બેમાંથી કાંઈ ન દેખાયું (દિવ્ય દેખાયું)

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણપ્રતિષ્ઠાર્થે શ્રીહરિવૃત્તાલયઆગમનનામ દ્વાવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૨॥

ઉપજાતિ :

વર્ણિ કહે સાંભળ હે નરેશ, વૃત્તાલ આવ્યા પ્રભુ અક્ષરેશ;
શોભા દિસે તે સમયે અપાર, વખાણિને શું કહું વાર વાર...૦૧

આકાશ માર્ગે સુરની સવારી, ઈન્દ્રાદિની તે પણ હર્ષકારી;
તે ઈન્દ્રને ને હરિનેય જોઈ, સાથે કરે વર્ણન સંત કોઈ...૦૨

શ્રીજીમહારાજ તથા ઇન્દ્ર વિષે : શ્લેષાલંકાર :

કરીન્દ્ર આરૂઢ કુલીશધારી, દેવો તણા ઈશ્વર દાનવારી;
પ્રાચીનિવાસી બહુ યજ્ઞકારી, આવ્યા હરી શ્રેષ્ઠ સજી સવારી...૦૩

ટીકા : શ્રીજીને તથા ઈન્દ્રને હાથીની સ્વારી છે, શ્રીજીને ચરણમાં -વજ્રનું ચિહ્ન છે અને ઈંદ્રને હાથમાં વજ્ર છે, ઈન્દ્ર સ્વર્ગના દેવનો ઈશ્વર છે અને શ્રીજી બ્રહ્માદિક સર્વ દેવના ઈશ્વર છે, ઈન્દ્ર વૃત્રાસુર આદિક અસુરનો શત્રુ છે અને શ્રીજી પિબૈકાદિક અસુરના શત્રુ છે, ઈન્દ્રપુરી પૂર્વ દિશામાં છે અને શ્રીજી પૂર્વ દિશામાં જન્મ ધરીને આ દેશમાં આવ્યા છે, સો યજ્ઞ કરે ત્યારે ઈન્દ્ર થાય છે અને શ્રીજીએ પણ ઘણા યજ્ઞ કર્યા છે, શ્રીજીનું નામ હરિ અને ઈન્દ્રનું નામ પણ શાસ્ત્રમાં હરિ એવું છે .

ઉપજાતિ :

બિજા સુસંતે શિવસ્વારિ ભાળી, તથા સવારી હરિની નિહાળી;
તે બેયનું વર્ણન ત્યાં બનાવ્યું, તે ભૂપતી હું તમને સુણાવું...૦૪

શ્રીજીમહારાજ તથા શિવજી વિષે :

છે ચાપ ને અર્ધશશાંક અંગે, **વિભૂતિ**[૧] શોભે વૃષ દિવ્ય સંગે;
શક્તી ધરી શંકર ભૂતસ્વામી, આવ્યા જુઓ આ નિલકંઠનામી...૦૫

ટીકા : શિવના હાથમાં ધનુષ્ય છે અને શ્રીજીના ચરણમાં ધનુષનું ચિહ્ન છે, તેમજ અર્ધચંદ્ર પણ બેયની પાસે છે, શિવજીને વિભૂતિ એટલે ભસ્મ છે અને શ્રીજીને ઘણો વૈભવ છે, શિવજીને વૃષ કહેતાં શોભીતો બળદ છે અને શ્રીજી સાથે દિવ્ય રૂપે વૃષ કહેતાં ધરમદેવ છે. શિવજીએ પાર્વતીજી ધારણ કર્યા છે અને શ્રીજીએ અનેક સામર્થ્ય ધારણ કર્યું છે, શંકર કહેતાં સુખના કરનારા બેય છે, શિવ ભૂત-પ્રેતના સ્વામી છે અને શ્રીજી ભૂતપ્રાણિમાત્રના સ્વામી છે અને નીલકંઠ તે બેઉનું નામ છે તે આવ્યા .

ઉપજાતિ :

તખા પગીયે પણ તેહ વાર, દીઠા હરી ને અજ એહ ઠાર;
તે બેયનાં વર્ણન કેરિ વાત, સાથે કહી તે સુણ ભૂપ ભ્રાત...૦૬

શ્રીજીમહારાજ તથા બ્રહ્મા વિષે :

છે બ્રહ્મધામી શુચિ હંસ પાસ, છે વેદવાણી વદને નિવાસ;
જગદ્વિધાતા ચતુરાસ્ય જેહ, બાપો પધાર્યા વરતાલ તેહ...૦૭

ટીકા : બ્રહ્માનું ધામ સત્યલોક અને શ્રીજીનું બ્રહ્મધામ અક્ષરધામ છે, બ્રહ્મા પાસે પવિત્ર હંસ અને શ્રીજી પાસે પરમહંસ છે, તે બેયના મુખમાં વેદવાણી છે, બ્રહ્મા જગતના બનાવનાર છે અને શ્રીજીયે અનેક જગત ધારણ કર્યાં છે. બ્રહ્માને ચાર મુખ છે

૧.ભસ્મ

અને શ્રીજી ચતુરમાં મુખ્ય છે અને બાપો એટલે પિતામહ તે બ્રહ્માનું નામ છે અને શ્રીજીને પગી લોકો બાપો કહેતા હતા તે પધાર્યા.

ઉપજાતિ :

કર્યો પ્રભૂયે પુરમાં પ્રવેશ, વસ્તી તણા લોક મળ્યા વિશેષ;
મળી મળી માનનિ જૂથ આવે, સુવર્ણ પુષ્પે પ્રભુને વધાવે...૦૮

મંદિરનું પૂર્વ દિશાનું દ્વાર, ત્યાં આવિયા શ્રીવૃષના કુમાર;
હાથી થકી ઊતરિ આપ હેઠા, તે દ્વારમાં સંઘ સહીત પેઠા...૦૯

શ્રીજી સભામંડપ મધ્ય જૈને, પાટે બિરાજ્યા પછિ સ્વસ્થ થૈને;
જનો ઉચારે જયકાર વાણી, ઉંચે સ્વરે અંગ ઉમંગ આણી...૧૦

પ્રેમે કરે સૌ હરિને પ્રણામ, આશીષ આપે પ્રભુ પૂર્ણકામ;
ભારે સભા તે સ્થળમાં ભરાઈ, બેઠા મુનિ ને હરિભક્ત ભાઈ...૧૧

જેવી સભા અક્ષરધામ કેરી, એવી જ શોભે શુભ તે ઘણેરી;
વૃતાલના સૌ સતસંગિ આવ્યા, પુછ્યા સમાચાર સુણ્યા સુણાવ્યા...૧૨

બેઠા હતા પાસ કુબેરદાસ, બેઠેલ નારાયણ ગીરિ પાસ;
મુખેથિ બોલ્યા કરુણાથિ માવો, સૌને ઉતારા જઈને અપાવો...૧૩

જેને જથાજોગ જણાય જેમ, તમે કરાવો બરદાસ તેમ;
હતા પગી જોબનભાઇ નામે, તેને કહ્યું તેમ જ મેઘશ્યામે...૧૪

સુણી સિધાવ્યા સહુ તે ગૃહસ્થો, જ્યાં સંઘના લોક હતા સમસ્તો;
આપ્યા ઉતારા સહુને વિચારી, જેને ઘટે જેમ જ તેમ ધારી...૧૫

સાધૂ તણી છે શુભ ધર્મશાળા, ત્યાં ઊતર્યા સંત સુબોધવાળા;
તેમાં સમાયા નહિ સંત જેહ, આ જ્ઞાનબાગે ઉતર્યા જ તેહ...૧૬

સુ આમલા કેરિ વિશાળ છાયા, તે માંહિ સંતો સઘળા સમાયા;
ઝાડોનિ ડાળે લટકાવિ ઝોળી, પથારિ કીધી શુભ ભૂમિ ખોળી...૧૭

ત્યાં તુંબીપાત્રો લટકે અનેક, જોઈ કહે છે કવિ કોઇ એક;
શું એહ સાચાં ભવતારનારાં, આવ્યાં દિસે અદ્‌ભુત નાવ સારાં...૧૮

વસ્ત્રો ભલાં જે ભગવાં કરેલાં, બાંધેલિ દોરી પર સૂકવેલાં;
તે જેમ આકાશ જણાય રાતો, જે પૃથ્વિ સાથે મળતો સુહાતો...૧૯

જે સંઘ માંહી **સરદાર**[1] સારા, તેણે કર્યા તંબુ વિષે ઉતારા;
તે સીમમાં ને વળી ગામ માંઈ, રહી ન જગ્યા **લવ**[2] ખાલિ ક્યાંઈ...૨૦

ચારે દિશાયે જનસંઘ કેરા, થયા ઉતારા તહિં તો ઘણેરા;
દેખાય વૃત્તાલય ગામ કેવું, સમુદ્ર મધ્યે લઘુ બેટ જેવું...૨૧

થયા ઉતારા તહિં ઘેર ઘેર, સેવા કરે સૌ જન સારિ પેર;
તે અંતરે એમ વિચાર લાવે, સુભાગ્યથી ઘેર સુભક્ત આવે...૨૨

સત્સંગિ ને જ્યાં સતસંગિ દેખે, સગાથિ સંબંધ વિશેષ લેખે;
સંબંધ તે શું પરલોક કેરો, દષ્ટિ મળ્યાથી પ્રગટે ઘણેરો...૨૩

ધાર્યું ભલું ધારુતળાવ નીર, બ્રહ્માદિ દેવે જઇ તેહ તીર;
કર્યો ઉતારો ચિતમાં વિચારી, નિત્યે પ્રભૂ દર્શન આશ ધારી...૨૪

શ્રીઅક્ષરાનંદ મુનીંદ્ર સાથ, ચાલ્યા સભામાંથિ સમર્થ નાથ;
દયાળુ દેવાલયમાં સિધાવ્યા, જોવાનિ ઇચ્છા ઉર માંહિ લાવ્યા...૨૫

નવાં નવે છે શિખરો રુપાળાં, હિમાદ્રિનાં શ્રૃંગ સમાન ભાળ્યાં;
સ્વરૂપ તેમાં જનના સમાન, શું સિદ્ધ બેઠા ધરિ કૃષ્ણ ધ્યાન...૨૬

પાષાણ સર્વે અતિ ઊજળા છે, ભાસે મણી સ્ફાટિક તે ભલા છે;
ક્યાંઈ લગાવ્યો શુભ રંગ રાતો, તે તો મણી વિદ્રુમ છે જણાતો...૨૭

૧.ઉમરાવ; આગેવાન ૨.જરા પણ

સોપાન[૧] સારાં કૃત એ વિધી છે, શું ચૌદ લોકો ચડવા સિઢી છે;
તે મંદિરે છે દ્રઢ થંભ કેવા, સત્સંગના સદ્‌ગુરુ થંભ જેવા...૨૮

શોભે તહાં દ્વાર ત્રણે અતીશે, તે મોક્ષનાં દ્વાર સમાન દીસે;
તે આગળે ઉત્તમ રૂપચોકી, રાખે જ જોતાં મનવૃત્તિ રોકી...૨૯

બે થંભનું મધ્ય કમાનદાર, શોભા ઠરેલી બહુ તેહ ઠાર;
કરી ઘણી ઉત્તમ **કોરણી**[૨] છે, જોતાં જનોની ચિતચોરણી છે...૩૦

તે દ્વારથી મંડપમાં જવાય, રુડી ઘણી ત્યાં રચના જણાય;
છે પાથર્યા આરસપાણ કેવા, રુપા તણી પાટ રુપાળિ જેવા...૩૧

તે માંહિ પટ્ટા પચરંગિ શોભે, જોનારની ત્યાં મનવૃત્તિ લોભે;
મધ્યે દિસે **કૂર્મ**[૩] ભલો કરેલો, શું કૂર્મ મંદ્રાચળ જે ધરેલો...૩૨

તે કૂર્મની પીઠ થકી ફુવારો, ઉંચો ઉડે ઉત્તમ એહ સારો;
શું સિંધુનું નીર પીધું અપાર, તે પીઠમાંથી ઉછળે બહાર...૩૩

ઉંચે વળી ઘૂમટમાં નિહાળ્યાં, ત્યાં રાસલીલા બહુરૂપ ભાળ્યાં;
વાજિંત્ર વીણાદિ મૃદંગ તાળ, ગાવે બજાવે વ્રજવાસિ બાળ...૩૪

ચિત્રો તહાં છે ચિતર્યાં ચિતારે, તેની છબી તો વળિ તેથિ ભારે;
શ્રીજી તણી છે અસવારિ સારી, ક્યાંઈ સભા શ્રીજિ તણી સુધારી...૩૫

ક્યાંઈ ગવૈયા ગુણગાન ગાય, સત્સંગિને ક્યાંઇ સમાધિ થાય,
ક્યાંઈ ધરે છે મુનિરાજ ધ્યાન, ક્યાંઈ કરે છે ઉપદેશ જ્ઞાન...૩૬

જે સદ્‌ગુરૂનાં હરિના સખાનાં, છે રૂપ ચિત્રેલ તહાં ઘણાનાં;
પ્રત્યક્ષ સાથે સરખાં જણાય, જોનારને સંભ્રમ ભાળિ થાય...૩૭

જાળી નિહાળી ભલિ ધાતુ કેરી, તે દેવ **આગાર**[૪] અગાડિ હેરી;
જળેશનો[૫] પાશ જણાય જેવો, આકાર ભાસે પરિપૂર્ણ એવો...૩૮

૧.પગથિયાં ૨.નકશી; કોતરકામ ૩.કાચબો ૪.મંદિર ૫.વરુણ દેવનો

અગાર જોયાં તહિં દેવ કેરાં, સિંહાસનો શોભિત છે ઘણેરાં;
સર્વે પ્રકારે શુભ ધામ જાણી, શિલ્પી જનોને કહિ ધન્ય વાણી...૩૯

રથોદ્ધતા :

એ સમે સુમુનિ નિષ્કુળે તહાં, આવિને સુવચનો ઘણાં કહ્યાં;
જજ્ઞમંડપ જુઓ કૃપાનિધી, કેવિ તેનિ રચના દિસે કિધી...૪૦

વાક્ય એમ વિનતી તણાં સુણી, કૃષ્ણદેવ કરુણા કરી ઘણી;
જજ્ઞમંડપ વિષે ગયા તહીં, સંગ નિષ્કુળ મુની હતા સહી...૪૧

જોઇ રૂડિ રચના કરેલિ તે, શિલ્પકાર મતિ વાવરેલિ તે;
યજ્ઞમંડપ બિજા દિઠા ઘણા, એહ મંડપ વિષે નહીં મણા...૪૨

તેહ શીશ શુભ હેમકુંભ છે, થંભ થંભ પ્રતિ કેળથંભ છે;
ભીંત રીત શુભ વસ્ત્ર છે ધર્યાં, દ્વાર ચાર પર તોરણો કર્યાં...૪૩

પુષ્પપત્રમય માંડવો કર્યો, જાણિયે શું શિર **ખૂંપ**[1] છે ધર્યો;
કે પછેડિ ધરિ પુષ્પપત્રની, તુલ્યતા ન સુરધામ તત્રની...૪૪

પંચરંગિ શિર છે ધજા ધરી, લાંબિ તેહ દશ હસ્તની કરી;
છોટિ જે ધ્વજપતાક ત્યાં દિસે, ભિન્ન રંગ દશ તે દિશા વિષે...૪૫

પૂર્વદ્વાર પર પીત રંગની, જોડ છે ધ્વજપતાક સંગની;
પીત રંગ તણિ કેવિ વીજળી, તેવિ તેનિ છબિ તેહને મળી...૪૬

અગ્નિકોણ પર રંગ રાતડી, ચારુ છે ધ્વજપતાક તો ચડી;
જેવિ ઝાળ શુભ અગ્નિની દિસે, તેવિ કાંતિ રહિ સર્વ તે વિષે...૪૭

દક્ષિણે વળિ નિહાળિ નૈરુતે, શ્યામ રંગ તણિ જોડ તે રિતે;
છે **મહીષ**[2] યમરાજ વાહન, તેહ વર્ણ સમ તે જુવે જન...૪૮

પશ્ચિમે વરુણનું **નિકેત**[3] છે, ત્યાં ધરી ધ્વજપતાક શ્વેત છે;

૧.જરી કે ફૂલનો માથા પરનો શણગાર ૨.પાડો ૩.સ્થાન

વાયુકોણ પર ધૂમ્ર તુલ્યની, છે ધરેલિ પણ તે અમૂલ્યની...૪૯

ઉત્તરે પુરિ કુબેરની ઠરી, પીત ત્યાં ધ્વજપતાક છે ધરી;
ઈશનું સદન છે ઈશાનમાં, રક્ત રંગ ધરિ તેહ સ્થાનમાં...૫૦

પૂર્વ ઈશ વચ માંહિ જે દિશા, બ્રહ્મદેવ કરિ ધામ ત્યાં વસ્યા;
રક્ત ત્યાં ધ્વજપતાક છે ધરી, હેરિ હેરિ હરખ્યા સ્વયં હરી...૫૧

પશ્ચિમેથિ નિરુતે જતાં જહાં, મધ્યભાગ તણિ જે દિશા તહાં;
ત્યાં અનંત તણું ધામ છે સહી, મેઘવર્ણ ધ્વજ જોડ ત્યાં રહી...૫૨

ઉપજાતિ :

જોયા કરેલા શુભ કુંડ જેહ, જોયાં કરેલાં વળિ પીઠ તેહ;
હતા કૃપાશંકર ત્યાં ઉભેલા, તથા ભલા બ્રાહ્મણ ભાઈ ઘેલા...૫૩

તેને પુછ્યું શ્રીપ્રભુએ વિચારી, કહો ક્રિયા શાસ્ત્રમતાનુસારી;
આ કુંડ ને મંડપ છે કરાવ્યો, તે વાક્ય સર્વે ભણિ સંભળાવો...૫૪

બોલ્યા દ્વિજો પાય નમી હરીને, આહૂતિ કેરી ગણતી કરીને;
એના પ્રમાણે શુભ કુંડ એહ, કરાવિયા શાસ્ત્ર પ્રમાણ તેહ...૫૫

ત્યાં કુંડ ને મંડપ સિદ્ધિ કેરા, સુણાવિયા શ્લોક ભણી ઘણેરા;
રાજી થયા તે સુણિ અક્ષરેશ, સાબાશિ આપી દ્વિજને વિશેષ...૫૬

કહે દ્વિજો મંડપની રુપાળી, શોભા તણી જે અતિ હદ્ય વાળી;
તે તો મુની નિષ્કુળનૂં જ કામ, બિજા થકી તો ન બને જ આમ...૫૭

બોલ્યા વળી શ્રીમુખ મેઘશ્યામ, જે વેદમૂર્તી હરિભાઈ નામ;
આવ્યા નથી તે ઉમરેઠવાસી, કહો દ્વિજો કારણ તે પ્રકાશી...૫૮

કહે દ્વિજો છે ઘરકામ કાંઈ, તેથી રહ્યા તે ઉમરેઠ માંઈ;
કહે મુની અક્ષરને કૃપાળ, ત્યાં મોકલો માણસ તર્તકાળ...૫૯

વિદ્વાન તે વિપ્ર ભલા કહાવે, તે માટ તેને જઇ તેડિ લાવે;
રાજાખ્ય ભાઈ વળિ ભીમભાઈ, તે બેયને મોકલિયા જ ત્યાંઈ...૬૦

નિત્યાખ્ય નામે મુનિએ જ આવી, તહાં પ્રભૂને વિનતી સુણાવી;
જે મૂર્તિયો છે પધરાવવાની, જુઓ પ્રભૂ દૃષ્ટિ કરી કૃપાની...૬૧

પછી પધાર્યા પ્રભુ તેહ સંગે, જોવા બધી મૂરતિયો ઉમંગે;
ઈશાન કોણે શુભ **બૂર્જ**[1] જ્યાંય, જોઈ જઈને હરિ મૂર્તિ ત્યાંય...૬૨

જ્યાં વસ્ત્ર આછાદિત દૂર કીધું, સ્વરૂપ નારાયણ જોઇ લીધું;
આયૂધ હાથે અવળાં હતાં જે, જોતાં જણાયાં સવળાં થયાં તે...૬૩

નીચે તણા દક્ષિણ હાથમાંય, ગદા થઈ ચક્ર હતું જ ત્યાંય;
ડાબે કરે જેહ ગદા જણાતી, ત્યાં ચક્ર દીઠું ભલું એ જ ભાતી...૬૪

નિત્યાખ્ય નામે મુનિરાજ સાથ, બોલ્યા કૃપા લાવિ કૃપાળુ નાથ;
તમે કહ્યું આયુધ ઊલટાં છે, આ તો જુઓ આયુધ સૂલટાં છે...૬૫

સુણી કર્યો ત્યાં મુનિએ ઉચ્ચાર, ઐશ્વર્ય છે આપ તણું અપાર;
તેથી થયાં છે સવળાં જ એહ, જોયાં હતાં તો અવળાં જ જેહ...૬૬

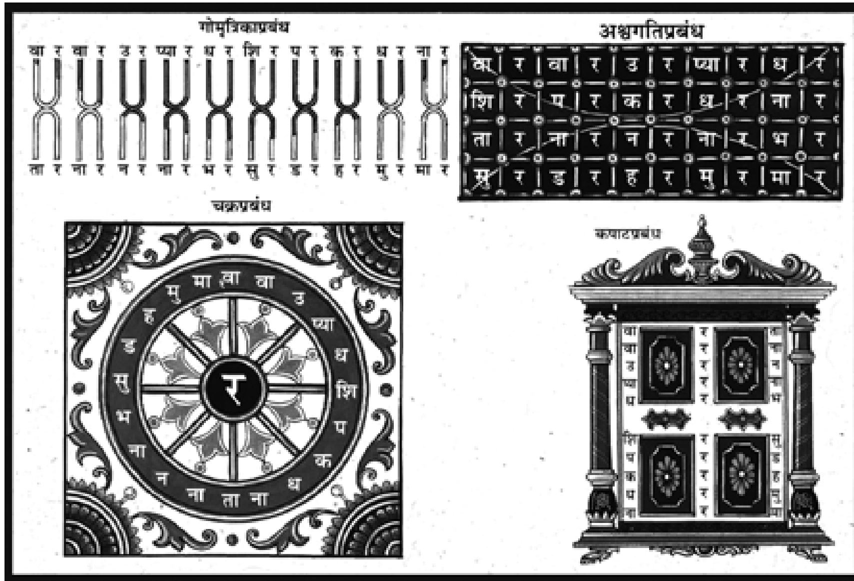
સુણી હસ્યા શ્રીહરિ મંદ મંદ, અતર્ક્ય લીલાકર ધર્મનંદ;
હેતે મુનીને શિર હાથ ધાર્યો, આનંદ એના ઉરમાં વધાર્યો...૬૭

ત્યારે મુનીએ હરિ કેરિ ત્યાંય, સ્તુતી કરી એક જ છંદમાંય;
તે અક્ષરો ચક્ર વિષે જણાયા, અહો હરીની અકળીત માયા...૬૮

ચક્રપ્રબંધ દોહરો : અશ્વગતિ તથા ગોમૂત્રિકા વગેરે ચિત્રોમાં પુરાય છે.

વાર વાર ઉર પ્યાર ધર, શિર પર કર ધરનાર;
તારનાર નરનાર ભર, સુર ડર હર મુર માર...૬૯

૧.ઝરૂખા જેવી અગાશી

ઉપજાતિ :

સ્તુતી સુણી શ્યામ થયા પ્રસન્ન, કહ્યું મુનીને મુનિરાજ ધન્ય;
કહે મુની મૂર્તિ બિજી નિહાળો, દેખાવ કેવો દરસે રુપાળો...૭૦

તે મૂર્તિયો ત્યાં સઘળી નિહાળી, કહ્યું કૃપાળે બહુ છે રુપાળી;
પછી ગયા ત્યાંથિ પ્રભૂ ઉતારે, જેને હરીમંડપ સૌ ઉચારે...૭૧

પુષ્પિતાગ્રા :

હરિવર વરતાલમાં પધારી, નિજ મુરતી નજરે નિહાળિ સારી;
જનમનહર સૌમ્ય મૂર્તિ જેહ, મુજ મન માંહિ વસો સદૈવ તેહ...૭૨

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણમંદિર-યજ્ઞમંડપપ્રતિમાદિનિરીક્ષણનામ ત્રયોવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૩॥

ઉપજાતિ :

સમો થયો ભોજનનો જ જ્યારે, કૃષ્ણે કર્યું સ્નાન ફરીથિ ત્યારે;
જમ્યા મહારાજ સગાનિ સાથ, આરોગિયા ત્યાં મુખવાસ નાથ...૦૧

આરામ કીધો પછિ ઈશ્વરેશે, જાગ્યાથિ પીધું જળ અક્ષરેશે;
પછી ત્રિજો પોર થયો જ જ્યારે, સભા સજી સુંદરશ્યામ ત્યારે...૦૨

સંતો તથા સૌ સતસંગિ જેહ, બેઠા પ્રભૂને નમિ સર્વ તેહ;
પૂજા કરે કોઈ કૃપાળુ કેરી, ભાવે કરી ભેટ ધરે ઘણેરી...૦૩

ચોપાઈ :

એક શલુક પગી જેનું નામ, મહુડીયુંપરું તેનું ગામ;
તેણે પોતાના ખેતરમાંય, વેલો કાકડિનો વાવ્યો ત્યાંય...૦૪

જ્યારે લાગ્યું તેને ફળ સારું, ભેટ ધરવા પ્રભુને તે ધાર્યું;
થઈ તૈયાર કાકડિ જ્યારે, ચાલ્યો વરતાલે તે લઈ ત્યારે...૦૫

વાટમાં થાય એવા વિચાર, કરું આનો તો હું જ આહાર;
વળિ જીવમાં એમ વિચારે, ભેટ કરવિ હરીને જ મારે...૦૬

એમ કરતાં પ્રભુ પાસે આવી, કાકડિ ભલિ ભેટ ધરાવી;
જાણિ અંતરજામિએ વાત, બોલ્યા શ્રીમુખથી સાક્ષાત...૦૭

સુણો સર્વે તમે સભાજન, લડ્યાં છે આનાં જીવ ને મન;
જુદ્ધ કરતાં એનો જીવ ફાવ્યો, મનને જિતિ કાકડિ લાવ્યો...૦૮

પ્રભૂએ પગિને પુછ્યું એમ, કહો વાટ વિષે થયું કેમ;
પગિ બોલ્યો પછી શરમાઈ, મેં તો જાણું જે હું જાઉં ખાઈ...૦૯

મેઠિ[૧] કાકડિ છે ભલિ **પાચી**[૨], માટે બાપાને આપવિ હાચી;
એવો વિચાર કરતાં હું આવ્યો, તમ કાજે આ કાકડિ લાવ્યો...૧૦

૧.મીઠી ૨.પોચી

સુણિ શ્રીહરિએ હેત લાવી, માટલી બરફીનિ મગાવી;
પગિને પ્રસાદી કરી આપી, વાત વિખ્યાત રહી છે અદ્યાપી...૧૧

કહે વરણી સુણો નરનાથ, એણે જુદ્ધ કર્યું મનસાથ;
તે તો વાત નથી કાંઇ સેહેલ, મન જીતવું અતિ મુશકેલ...૧૨

ઉપજાતિ : મન જીતવા વિષે :

સંગ્રામમાં શૂર જનો સિધાવે, તે હામ રાખી રિપુને હઠાવે;
તે કામ તો ભાઇ કરી શકાય, નહીં મનુષ્યે મનને જિતાય...૧૩

જરૂર જાણો મન સિંહ જેવું, આત્મા તણી ઘાત કરે જ એવું;
તેને જિતે તે નહિ વાત નાની, હારી રહે જ્યાં મુનિ જોગિ જ્ઞાની...૧૪

જો ધર્મરાજા અતિ બુદ્ધિ જેને, મને રમાડ્યા પણ દ્યૂત તેને;
ધર્મિષ્ઠ બુદ્ધિ પળમાં મટાડી, એવું જ છે આ મન તો અનાડી...૧૫

ચોરાશિમાં આ મન તો ભમાવે, મુક્તિ પમાડે શુભ પંથ ધાવે;
જેણે અહો આ મન જીતિ લીધું, તો વિશ્વને વશ્ય અવશ્ય કીધું...૧૬

ધર્માર્થ જો જીવ વિચાર ધારે, પછીથિ પાપી મન જો નિવારે;
તો જીવનો નિશ્ચય જાય નાશી, જ્ઞાની જનો વાત જુઓ તપાશી...૧૭

ધર્માર્થ જો જીવ કશું લખાવે, લખ્યા પછી જો મન ફેરવાવે;
તો તે લખેલું પણ ભૂંશિ નાંખે, ને દાખલા અન્ય તણા જ દાખે...૧૮

માતાપિતાએ કદિ ધર્મકામ, આપ્યું લખી ખેતર ગામ ધામ;
પોતે કરેલી સહિ હોય જોય, તોડી જ નાંખે મન તેનું તોય...૧૯

પગી શલુકે મન જીતિ લીધું, વાર્યું ન માન્યું નિજધાર્યું કીધું;
થયા પ્રભૂ તેથિ પુરા પ્રસન્ન, માટે જ લેવું નિજ જીતિ મન....૨૦

વર્ણી કહે છે સુણ સુજ્ઞ રાય, કહું હવે ચાલતિ તે કથાય;
સભા વિષે શ્યામ વિરાજમાન, શોભે સુનક્ષત્ર શશી સમાન...૨૧

સંતો ગવૈયા ગુણગાન ગાવે, વાજિંત્ર નાનાવિધનાં બજાવે;
સંધ્યાનિ વેળા વળિ જ્યાં જણાઈ, ઉભા થઈ આરતિ ધુન્ય ગાઈ...૨૨

પછી કરી જ્ઞાન વિરાગ વાત, મહાપ્રભૂયે અતિશે અઘાત;
મૂર્તિ વિષે તેજ ઘણું જણાય, જોતાં જનોને સુસમાધિ થાય...૨૩

કોઈ જનોના મનના વિચાર, મર્મે કહ્યા શ્રીમુખ તેહ ઠાર;
પૂરો જણાવ્યો પ્રભુયે પ્રતાપ, આશ્ચર્ય પામ્યા જન સૌ અમાપ...૨૪

વીતી ગઈ **જામિનિ**[1] પો'ર જ્યારે, ત્યારે પધાર્યા પ્રભુજી ઉતારે;
સાથે હતું પાર્ષદ કેરુ વૃંદ, જતાં મુખે મંદ હસે મુકુંદ...૨૫

બેઠા પ્રભૂ આસનમાં જઈને, રાજી ઘણા આપ રુદે થઈને;
તેડાવિયા સદ્‌ગુરુઓ મહાંત, બોલ્યા પછી વેણ કૃપાળુ **કાંત**[2]...૨૬

પ્રભાતથી હોમવિધાન થાશે, તેમાં અમારું મન તો ઠરાશે;
માટે તમે સંઘ સમસ્ત કેરી, સંભાળ લેજો મુનિયો ઘણેરી...૨૭

કરાવજો ભોજન બ્રાહ્મણાર્થે, પાક ક્રિયા તેમ મુનીજનાર્થે;
આજ્ઞા ચડાવી સુણિ એહ માથે, પછી ગયા સદ્‌ગુરુ સર્વ સાથે...૨૮

પોઢ્યા પછી શ્રીપ્રભુજી પલંગે, સેવા સજે વર્ણિ મુકુંદ અંગે;
રાત્રી રહી ત્યાં ઘડિ ચાર જ્યારે, આવ્યા ગવૈયા મળિ સંત ત્યારે...૨૯

પૂર્વછાયો :

આવ્યા ગવૈયા એ સમે, નરપતિ સુણો તેહ નામ;
પ્રેમાનંદમુનિ એક તો, બીજા દેવાનંદ ગુણધામ...૩૦

રાવળ નાગાજણ ભલો, જેહ જાણે રાગની જાત;
તે ત્રણ મળિ આલાપિયો, ભલિ ભાતે રાગ પ્રભાત...૩૧

ચોપાઈ :

જાગો જાગો જગતઆધાર, કર્યું એવું સ્તવન ઉચ્ચાર;

૧.રાત્રિ ૨.સ્વામી

સુણી જાગિયા સુંદરશ્યામ, પ્રેમે કીધા સહુયે પ્રણામ...૩૨

આવ્યા દર્શને હરિજન સંત, આવ્યા બ્રહ્માદિ દેવ અનંત;
દીનબંધુનાં દર્શન કરી, જાય આપને ઉતારે ફરી...૩૩

સ્નાન સંધ્યા આદિક નિત્યકર્મ, કર્યું કૃષ્ણે ધરી મન મર્મ;
એક વિપ્ર બોલાવાને આવ્યો, પ્રભુ મંડપ પાસ સિધાવો...૩૪

કર્યો સામાન સર્વે તૈયાર, વિધિ કરવા હવે નથિ વાર;
મળ્યા છે વિપ્ર વેદિયા સહુ, જુવે છે વાટ આપની બહુ...૩૫

સુણી શ્રીહરિ તત્પર થયા, વેદધર્મ ઉપર દીસે દયા;
ધર્યું શુદ્ધ પીતાંબર અંગે, ઓઢી શાલ સારી રુડે રંગે...૩૬

સાથે પાર્ષદ છે શસ્ત્રધારી, મુકુંદાનંદ છે બ્રહ્મચારી;
આવ્યા મંડપ પાસે મુરાર, દીસે જ્યાં રુડું પશ્ચિમ દ્વાર...૩૭

દીઠા વિપ્ર બેઠા તેહ ઠામ, પ્રભુયે કર્યો સૌને પ્રણામ;
નમ્યા નાથને બ્રાહ્મણ સહુ, રુદે રાજી થયા તેહ બહુ...૩૮

સારું આસન એક ધરેલ, હીરા માણક મોતિ જડેલ;
તેના ઊપર મન હરનારું, **શંખલાદનું**[૧] આસન સારું...૩૯

જરીયાનનાં ભરત ભરેલાં, ફુમતાં રુડાં ફરતાં ધરેલાં;
બેઠા તે પર દેવ મુરારી, સ્વસ્વરૂપ અંતર માંહિ ધારી...૪૦

જળપાત્ર **જવાહિરવાળૂં**[૨], પંચપાત્ર છે પાસે રુપાળૂં;
આચમન કર્યું શ્રીઘનશ્યામે, પ્રાણાયામ કર્યો તેહ ઠામે...૪૧

દેવ લક્ષ્મિનારાયણ આદિ, સૌનું કારણ આપ અનાદી;
તેનાં નામ કરીને ઉચ્ચાર, નાથે કીધા તહાં નમસ્કાર...૪૨

પછી સંકલ્પ કરવાને કાજે, લીધું અંજલિ જળ મહારાજે;

૧.શંખ જેવા આકારની કારીગરીવાળું ૨.હીરા-માણેકવાળું

માંહી કુંકુમ અક્ષત ધારી, દેશ કાળ પ્રવર્તી ઉચ્ચારી...૪૩

તિથિ વાર નક્ષત્ર ને યોગ, કહી કર્ણ તણો તે સંજોગ;
કહ્યો કાર્તિક માસ ઉદાર, શુદિ અષ્ટમિ ને શનિવાર...૪૪

જે જે રાશિ હતા ગ્રહ જેહ, કર્યું સર્વ ઉચ્ચારણ તેહ;
પછી બોલ્યા વળી મહારાજ, સર્વ જીવના કલ્યાણ કાજ...૪૫

ગ્રહયજ્ઞ ને દેવપ્રતિષ્ઠા, કરું છું ફળદાયિ **અભીષ્ટા**[1];
એમ કહિ જળ ધરણીયે ધર્યું, પછી ગણપતિ પૂજન કર્યું...૪૬

ચારે વેદના વિપ્રોયે મળી, સ્વસ્તિવાચન ત્યાં કર્યું વળી;
ભણી વેદનો મંત્ર પ્રત્યેક, કર્યો શ્રીહરિશિર અભિષેક...૪૭

નાંદીશ્રાદ્ધે પિતૃને રિઝાવ્યા, પછી વરુણીમાં વિપ્ર વરાવ્યા;
કૃપાશંકર જે વિદ્વાન, તેનું **વરુણ**[2] કર્યું બ્રહ્મસ્થાન...૪૮

ભલા બ્રાહ્મણ જે હરિભાઈ, કીધા આચાર્ય તે યજ્ઞમાંઈ;
નામે છે પુરુષોત્તમ જેહ, વર્યા ગણપતિને સ્થળે તેહ...૪૯

એ તો સૌ ઉમરેઠ નિવાસી, વિપ્ર પ્રગટ પ્રભુના ઉપાસી;
મુમધા ગામના રહેનાર, કર્યા ઋત્વિજ બ્રાહ્મણ ચાર...૫૦

એક ઈશ્વર ને ઉદેરામ, વિષ્ણુ દત્ત તો બે જણ નામ;
પછી આઠ કર્યા દ્વારપાળ, તેનાં નામ કહું તતકાળ...૫૧

ઘેલાભાઈ તથા શુભ રાય, ઋગવેદિ પુરવ દિશમાંય;
યજુર્વેદિ બે દક્ષિણ દ્વારે, કરી વરુણ બેસારિયા ત્યારે...૫૨

લક્ષ્મીનાથના સંતાન બેય, જેઓ આમોદ માંહિ રહેય;
રામનાથ તથા કાશિનાથ, બેઠા પારાયણે બેય સાથ...૫૩

સામવેદિ બે પશ્ચિમ દ્વારે, બેસાર્યા દ્વિજ ધર્મદુલારે;

૧.ઇચ્છિત; મનગમતું ૨.પૂજનકાર્યમાં સામેલ કર્યું.

વાસી શ્રીપુર હીમતરામ, નાતે નાગર સદ્‌ગુણધામ...૫૪

વઢવાણવાસી ડાહ્યાભાઈ, જેની વિદ્યા ભલી વખણાઈ;
ભણે **સૂક્ત**[૧] તે સમય પ્રમાણે, જ્યાં જે ભણવું તે તો તેહ જાણે...૫૫

જ્યારે મંડપ પૂજન થાય, ભલું ભારંડ સામ ભણાય;
કહે ભૂપ અહો બ્રહ્મચારી, ડાહ્યાભાઈ ક્રિયા કહો ધારી...૫૬

બ્રહ્મચારિ કહે કહું નામ, જેના પુત્ર છે દલપતરામ;
કવિ છે કાળીદાસ સમાન, સરકારે દીધું મોટું માન...૫૭

અમદાવાદના છે નિવાસી, પોતે પ્રગટ પ્રભૂના ઉપાસી;
વદે ભૂપ હે વર્ણિ સુજાણ, ખરા મુજને પડી ઓળખાણ...૫૮

કહે વર્ણિ ઉત્તર દિશ દ્વારે, બેઠા વિપ્ર અથર્વણિ ત્યારે;
અંબારામ અને આશારામ, બોરસદ માંહિ જેહનું ધામ...૫૯

કર્યા વરુણ સભાસદ ધારી, તેનાં નામ કહું છું સંભારી;
વટપત્તનમાં જેનું ધામ, શાસ્ત્રી નામ જેનું શોભારામ...૬૦

બીજા શાસ્ત્રી ભલા દયાનાથ, બેઠા તે પણ તેહની સાથ;
કહે રાજા મને સમજાવો, દયાનાથ ક્રિયા તે સુણાવો...૬૧

કહે વર્ણિ સુણો નરનાથ, જેના સુત થયા ત્ર્યંબકનાથ;
ન્યાયશાસ્ત્ર જાણે ભલિવીધ, સતસંગમાં પણ તે પ્રસિદ્ધ...૬૨

જેનું નામ પરમ પ્રખ્યાત, દેશોદેશ જાણે **જનજાત**[૨];
બદરીનાથ તેના નંદન, તેને પણ ઓળખે સહુ જન...૬૩

ન્યાયશાસ્ત્ર વ્યાકરણ એ બે છે, જેને જિહ્વાગ્ર તે તો રહે છે;
કહે ભૂપ હું સત્ય કહું છું, બદરીનાથને ઓળખું છું...૬૪

વળી વર્ણિ બોલ્યા તેહ ઠામ, સભાસદ અન્યનાં કહું નામ;

૧.વેદ મંત્રો ૨.માનવજાત

ભટ આમોદના દીનાનાથ, લક્ષ્મીનાથ ને બે ભોળાનાથ...૬૫

ગણપતરામ સેવકરામ, જાણો તે બેય શાસ્ત્રીનાં નામ;
રઘુનાથ તે ધર્મજ કેરા, સહુ તે વિદવાન ઘણેરા...૬૬

શાસ્ત્રી રણછોડ પીજનિવાસી, સર્વે પ્રગટ પ્રભુના ઉપાસી;
દયારામ ડભાણના જોશી, શમ દમ ગુણવાન સંતોષી...૬૭

કેરિયાવિના ગોવિંદરામ, કહ્યાં દશ તે સભાસદ નામ;
જપ હોમ નિમિત્ત વર્યા જેહ, સંભળાવું હવે કહિ તેહ...૬૮

અમદાવાદના ભટ ઘેલા, નથુ ભટ પણ સાથે રહેલા;
હરિશંકર ગણપતરામ, હવે વટપુરનાં કહું નામ...૬૯

રામચંદ્ર તથા નાનાભાઈ, હરિચંદ્ર અને બાપુભાઈ;
લક્ષ્મીરામ તથા જેઠારામ, ધનેશ્વર ને સદાશિવ નામ...૭૦

વ્રજજીવન વિપ્ર ખુશાલ, જેને વાલા બહુ વૃષલાલ;
કૃષ્ણરામ જે શાસ્ત્રિ ગણાય, રૈક્વજ્ઞાતિ ભલા વખણાય...૭૧

પ્રભાશંકર કૃષ્ણના દાસ, પિપળાવ્ય વિષે જેનો વાસ;
તુળજારામ વેમાયડીના, હતા તે સર્વ ભક્ત હરીના...૭૨

પુષ્પિતાગ્રા :

અવનિ ઉપર વેદધર્મ જેહ, પ્રભુ જનમ્યા દૃઢ થાપવા જ તેહ;
સહુ નિજજનને કરી બતાવે, જનમન જેથિ પ્રતીતિ પૂર્ણ આવે...૭૩

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ પ્રતિષ્ઠાંગેબ્રાહ્મણાનાં વરણાર્ચનાદિનિરૂપણનામ ચતુર્વિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૪॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે નૃપ સાંભળો, પુરશ્ચરણ કરણને કામ;
વિપ્ર વરુણમાં જે વર્યા, કહું તેહ તણાં હવે નામ...૦૧

નામસહસ્ર શ્રીવિષ્ણુનાં, વિષ્ણુસૂક્ત તથા **પવમાન**[1];
શ્રીમદ્ ભાગવત ને ગીતા, જનમંગલ જનસુખદાન...૦૨

પુરશ્ચરણ ઇત્યાદિનાં, કરવા વર્યા દ્વિજ જેહ;
આશ્રિત શ્રી મહારાજના, તત્વવેત્તા સરવે તેહ...૦૩

ચોપાઈ :

થામણાના તો ભટ રણછોડ, હરજીવન તેહની જોડ;
વર્યા તે વરુણી માંહિ જાણું, તેની વાત વિશેષ વખાણું...૦૪

રણછોડ તણા ત્રણ તન, વચલા તેહમાં ત્રિભુવન;
થયા વર્ણિ તજિને તમામ, પડ્યું બાલકૃષ્ણાનંદ નામ...૦૫

નિષ્કામાનંદની કરી સેવા, વિદ્વાન વખાણિયે એવા;
સતસંગની મર્યાદ પાળે, પળાવે જનને સહુ કાળે...૦૬

મેમદાવાદના દ્વિજ પાંચ, જેને જગતની આવે ન આંચ;
ભટ બેચર બેચર પંડ્યા, પાઠ કરવાને તે બેય મંડ્યા...૦૭

નરભેરામ ને અંબારામ, જોશી દુર્લભરામ છે નામ;
ગોર વરતાલના વનમાળી, મેતા ડાહ્યા ત્યાં બેઠા સંભાળી...૦૮

હરિશંકર હરિના દાસ, કરે પાઠ બેઠા બેઠા પાસ;
જગજીવન ને ગંગારામ, જેનો વાસ તો પાંદડ ગામ...૦૯

અંબારામ બુધેજના જાણો, મુળજી પીપળાવ પ્રમાણો;
પંડ્યા કેશવ ને પંડ્યા દાજી, પીપળાવના તેહ કહ્યાજી...૧૦

૧.જ્યોતિષ્ટોમ યજ્ઞમાં ગવાતું સ્તોત્ર

પરસોતમ ને કાળીદાસ, રામનાથનો પાળજ વાસ;
નડીયાદના બાપુ પુરાણી, કહું કેશવરામ વખાણી...૧૧
સોજીત્રાના જોશી પ્રેમાનંદ, બેઠા અંતરે રાખિ આનંદ;
રતનેશ્વર બદલપુરના, ભક્ત પરમ તે પરમેશ્વરના...૧૨
પોરના ભટજી કાશિરામ, હવે કહું છું રુવાદનાં નામ;
રામચંદ્ર ને રતનેશ્વર, ત્રીજા બેચર સદ્ધર્મધર...૧૩
ગામ કળધરાના પ્રભુરામ, ભગવાન સલાડ છે ગામ;
શિવશંકર ગામ પિસાઈ, દયારામ ઉત્તમરામ ભાઈ...૧૪
વિશ્વનાથ ને નાગરદાસ, અનોપરામનો પણ ત્યાં નિવાસ;
ગામ સત્રાલના હરિભાઈ, બેઠા જાદવજી હરખાઈ...૧૫
કારવણ ગામના લક્ષ્મીરામ, તથા મૂળજિ માધવરામ;
કહું નામ ચોથાનું કુબેર, ભજે તે પ્રભુને રુડી પેર...૧૬
સુખરામ કહું કન્યાળીના, ભાઈશંકર તો કુરાઈના;
કહું ત્યાંના વળી કાશિરામ, જેને વાલા છે સુંદરશ્યામ...૧૭
ભવાનીશંકર ભલા જે છે, તે તો પિંગળવાડે રહે છે;
પંડ્યા ભૂદેવ ગામ કુંઢેલા, ભલી ભાતે તે શાસ્ત્ર ભણેલા...૧૮
રૂપશંકર નિર્ભયરામ, રહે તે તો પીપળિયે ગામ;
કોળિયાદ રાજા રામભટ, કરે ધર્મનું કામ તે ઝટ...૧૯
ગામ સારંગના માહેશ્વર, ભીખાભાઈ ભવાનીશંકર;
ચોથા જાણવા ગોવિંદરામ, વળિ કહિયે કુબેરજી નામ...૨૦
દોરા ગામના દ્વિજ કાશિરામ, જપે શ્રીહરિનૂં સદા નામ;
સનાપરના જગુ પંડ્યો જેહ, બેઠા વરુણ વિષે દ્વિજ તેહ...૨૧
ત્રણ પુત્ર તેના સતસંગી, વચલા રણછોડ ઉમંગી;

થયા નૈષ્ઠિક તે બ્રહ્મચારી, દીક્ષા ભગવત્પ્રસાદથી ધારી...૨૨

ત્યાગાનંદ ધર્યું શુભ નામ, રહ્યા જૈને જિરણગઢ ધામ;
અચિંત્યાનંદ કહે મુજ પાસ, કર્યો શાસ્ત્રનો સારો અભ્યાસ...૨૩

કર્યો સતસંગનો ઉપદેશ, જેથી રિઝે સદા પરમેશ;
જગુ પંડ્યા ગણાવ્યા મેં જેમ, ભિમજી તો ગણોદના તેમ...૨૪

વિપ્ર વલ્લભ ગામ કતાર, પ્રેમિ ભક્ત ભલા તે ઉદાર;
કહું ઉદ્ધવ અક્રૂર જેવા, અતિ ઉત્તમ ભક્ત તે એવા...૨૫

તેની વાત વિશેષ પ્રસંગે, કહું તે સુણો ભૂપ ઉમંગે;
થતાં વૃદ્ધ તેઓ બડભાગી, ત્રણ પુત્ર સહિત થયા ત્યાગી...૨૬

રહ્યા તે રઘુવીરજી પાસે, પાળવા સાંખ્યયોગનિ આશે;
સુત બેને જનોઈ જે દીધી, ક્રિયા ગોપાલજીયે તે કીધી...૨૭

ત્રણે પુત્ર થયા બ્રહ્મચારી, તેનાં નામ સુણો મન ધારી;
એક પતિતપાવનાનંદ, હરિપ્રસાદાનંદ સ્વછંદ...૨૮

હરિસ્વરૂપાનંદજી જાણો, મહામુક્ત તે ત્રણે પ્રમાણો;
વધ્યો તેનો વળી સમુદાય, તે તો વલ્લભકુળ કહેવાય...૨૯

કથા ચાલતી તે હવે કહું, વરુણીમાં વર્યા દ્વિજ બહુ;
ચોરંદાના માહેશ્વર જાણો, પ્રભુના ભક્ત પૂરા પ્રમાણો...૩૦

પરષોત્તમ જોષી ડભોઈ, જેને જીતિ શકે નહિ કોઈ;
કરુણાશંકર ભાયલીના, ભલા ભાવિક ભક્ત હરિના...૩૧

વિપ્ર સાધીવાસી વનમાળી, જેણે ભક્તિ કરી હદ્ય વાળી;
ભીખાભાઈનું આમળા ગામ, બીજાનું તો નરોત્તમ નામ...૩૨

નાગજી વિપ્ર ને આશારામ, કહે તે સરસવણી ગામ;
કરેણાના તો નરસિંહ નામ, રામ ભટ્ટ શાણાપરે ગામ...૩૩

ભટ ઉકો તથા કૃષ્ણદેવ, સજે શ્રીહરિની સદા સેવ;
માંતરોજના કહું વખાણી, એક તો રામકૃષ્ણ પુરાણી...૩૪

બીજા નામે નારાયણ ભટ, જેના મનમાં ન કાંઈ કપટ;
ઈટોલા ગામમાં જેનાં ઘર, બાપુજી ને બીજા પિતામર...૩૫

મહુધાના બાપુજી કુશળજી, કૃપારામ તથા નામ મુળજી;
ખેડાના દવે મૂળજી નામ, સેવે શ્રીહરિને આઠે જામ...૩૬

ચાંગા ગામના તો રામેશ્વર, કાશિરામ તથા ઈશ્વર;
હળવદના ભલા શિવ જાની, જેણે સેવ્યા હરી સુખદાની...૩૭

નથુ કુબેરજી જદુરામ, પખો નાથજી મુકુંદ નામ;
કહું મેથાણ ગામનિવાસી, જેણે ઉત્તમ વિદ્યા અભ્યાસી...૩૮

ભલા જાદવજી ભગવાન, ભલું ગોવિંદરામને જ્ઞાન;
જીવરામ ભાણો દેવરામ, ધર્મવંત ને બુદ્ધિના ધામ...૩૯

પેટલાદના વિપ્ર ભૂદેવ, જેને ભગવાન ભજવાની ટેવ;
દીસે ખંભાતના દૈવી જીવ, ભાઈશંકર ને સદાશીવ...૪૦

બામણોલી વિષે વસનાર, હરિભાઈ તે ભક્ત ઉદાર;
મૂળજી તો ડભાણના વાસી, કહું પીજના વિપ્ર પ્રકાશી...૪૧

અમથાભાઈ ને ભાઈ દાજી, વીરેશ્વર ને મોરાર હતાજી;
ચતુર્ભુજનો નિવાસ વસાઈ, દયારામનો શ્રીપુર માંઈ...૪૨

પીપલાણાના નરસિંહ મે'તા, દવે નારણ પણ સાથે હતા;
દવે નારણનો જેહ પુત્ર, તેનો વાઘજી પુત્ર પવિત્ર...૪૩

વાઘજીસુત હીરજી નામ, તેને લાવિ જુનાગઢ ધામ;
મને સોંપ્યો તે કરવાને ત્યાગી, કહે આ તો દિસે છે વૈરાગી...૪૪

કરાવ્યો તેને મેં બ્રહ્મચારી, દીક્ષા ભગવત્પ્રસાદથી ધારી;
શાંતાનંદ એ નામને પામી, થયા તે તો મહાનિષકામી...૪૫

સાચી શ્રદ્ધા રાખી નિજમન, મને ખૂબ કર્યો છે પ્રસન્ન;
ભણાવ્યાં છે મેં શાસ્ત્ર પુરાણ, થયા પંડિત શ્રેષ્ઠ સુજાણ...૪૬

કહે ભૂપ એને સહુ જાણે, એના સદ્‌ગુણ સર્વે વખાણે;
પામ્યા સત્સંગમાં ખૂબ ખ્યાત, હવે ચાલતિ તે કહો વાત...૪૭

દેવરામ તથા શિવરામ, રહે તે બેય ભાડેર ગામ;
ઉપલેટા તણો વિપ્ર કાનો, ભાયાવદરનો વિપ્ર નાનો...૪૮

ઝાંઝમેર રહે અંબારામ, માવજીનું ધોરાજિમાં ધામ;
મૂળજી પણ ત્યાં રહેનાર, જેતપરના કહું વિપ્ર ચાર...૪૯

નામ અજરામર ને વામન, જાણો જેરામ ને છે જીવન;
વિપ્ર ઇંદ્રજી મેવાસાવાળા, જાણે વૈદિક કર્મ રુપાળાં...૫૦

તેને બેસાર્યા વરૂણિમાંય, રાજી થઈને શ્રીહરિ રાય;
વિપ્ર પીઠવડીના પવિત્ર, ભણિ જાણે જે વિદ્યા વિચિત્ર...૫૧

એક જીવો તેના બેય તન, નામ શીવો ને ગોવરધન;
દ્વિજ રાઘવજી દયારામ, રહે તે તો પીઠવડી ગામ...૫૨

મોનજી મહાભક્ત પ્રમાણો, ગામ સેંજળ તેહનું જાણો;
વળી વિગતે તેને ઓળખાવું, સુણો રાય કહિ સમજાવું...૫૩

મોનજીસુત હીરજી જાણો, પ્રભુના મહાભક્ત પ્રમાણો;
તેના પુત્રોમાં પુત્ર જે એક, થયો વૈરાગવંત તે છેક...૫૪

શુકજી સરખો સુત જાણ્યો, કુળતારક તાતે પ્રમાણ્યો;
રઘુવીરજી આગળ આવી, સોંપ્યો તે સુતને તહાં લાવી...૫૫

વર્ણિદીક્ષા દીધી તેહ ઠામ, ધાર્યું મુનીશ્વરાનંદ નામ;
ગઢડાના મોટા બ્રહ્મચારી, અનંતાનંદ મહાવ્રતધારી...૫૬

તેની સેવામાં સોંપ્યા હમેશ, ભણ્યા સંસ્કૃત વિદ્યા વિશેષ;
ધર્મવંત ને ધીમંત તે છે, સતસંગની વૃદ્ધિ કરે છે...૫૭

પુરિ રીતે થયા તે પ્રખ્યાત, ભૂપ જાણો છો તે તમે વાત;
આંહિ પામિ કથાનો પ્રસંગ, કહ્યું આખ્યાન આણિ ઉમંગ...૫૮

હવે પાલિતાણાના તે ઠામ, હતા વિપ્ર તેનાં કહું નામ;
દયારામ વિરો ને મોનજી, જેઠો માવજી અને ભીમજી...૫૯

ગુણવંતું ગાધકડું ગામ, ત્યાંના વિપ્ર તો નાગજિ નામ;
વિપ્ર દીયોરના કિકો નામ, રોઈસાળાના લક્ષમીરામ...૬૦

વિપ્ર બોટાદના નિરદોષી, મોનો પંડ્યો જેઠો મોનો જોશી;
ગઢડું રોઝકૂ ગાંફ ગામ, હતા ત્યાંના તો વિપ્ર તમામ...૬૧

ગામ નાંદોલના રહેનાર, પુરુષોત્તમ ભટજી ઉદાર;
રેવાશંકર ધોળકે રહે, ભલા ભક્ત જેને સહુ કહે...૬૨

સંજાયા ગામના અંબારામ, જોળના નથુ ને દયારામ;
લલુભાઈ તથા બાપુભાઈ, જાણો તેહ વસે જોળમાંઈ...૬૩

કહું સૂરતના વિપ્ર સારા, વરુણીમાં જેઓ વરનારા;
અંબારામ ને વ્યંકટેશ્વર, જગજીવન પ્રાણશંકર...૬૪

સુરભાઈ ને ફકીરભાઈ, હતા મોરારજી તેહ માંઈ;
ભેંસજાળવાસી અંબારામ, કરે ગીતાપારાયણ કામ...૬૫

પંડ્યા ભીમ ને નિરભયરામ, વસે તે તો વેજળકે ગામ;
પિતા પુત્રની તેને સગાઈ, બેઠા વરુણિમાં તે હરખાઈ...૬૬

સતસંગનો રાખીને પક્ષ, મોટાં સંકટ સાંખિને લક્ષ;
રઘુવીરજીને કર્યા રાજી, ગોપાળાનંદ રાજી થયાજી...૬૭

પુત્ર વર્ણિ થયા તજિ ફંદ, નામ છે જ્ઞાનપ્રકાશાનંદ;
ત્રણ પુત્ર હતા તેના જેહ, મોટા તો શિવશંકર તેહ...૬૮

તે તો વર્ણી થયા ગુણધામ, તેનું માયાતીતાનંદ નામ;
મહાશંકર બીજા અકામ, તેનું નિઃસ્વાદાનંદ છે નામ...૬૯

ગૌરીશંકર જે નિષપાપ, તે હરિસ્વરૂપાનંદ આપ;
ત્રણે ભ્રાત સહિત ત્યાગિ થઈ, સેવ્યા આનંદવર્ણીને જઈ...૭૦

તેમાં નિઃસ્વાદાનંદ છે જેહ, બહુ સારા છે પંડિત તેહ;
રહ્યા ગઢપુર ચારે વિચારી, ધર્મવંત મહાવ્રતધારી...૭૧

પુષ્પિતાગ્રા :

દ્વિજ બહુ વરુણી વિષે વરાવ્યા, સ્મૃતિ અનુસાર લગાર મેં સુણાવ્યા;
વરુણ હરિવરે કર્યાં જ જેનાં, સુર ઉચરે અતિ ધન્યભાગ્ય એનાં...૭૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણપ્રતિષ્ઠાર્થે વિશેષવિપ્રવરણાર્ચનનિરૂપણનામ પંચવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૫॥

પૂર્વછાયો :

વરુણ વિપ્ર તણાં કર્યાં, તેને ચંદન ચરચ્યાં ભાલ;
ચાંદલે **અક્ષત**[૧] ચોડિયા, કંઠે ધારી કુસુમની માળ...૦૧

ચોપાઈ :

વસ્ત્ર કંકણ કુંડળ કાને, મુદ્રિકાઓ દીધી ભગવાને;
ગૌમુખી જળપાત્ર આસન, આપ્યાં ઉપવીત ને આપ્યાં ધન...૦૨

હરિભાઈ આચારજે તત્ર, બાંધ્યું કૃષ્ણને **કૌતુકસૂત્ર**[૨];
કર્યું વર્દ્ધનિ કળશપૂજન, મહા ઉત્સાહ લાવિને મન...૦૩

પુષ્પ પત્ર વડે શણગાર્યો, હરિએ તે કળશ કર ધાર્યો;
ધર્મવંશી સરવ મળ્યા ત્યાંય, ઘણા વાજિંત્રના ઘોષ થાય...૦૪

વેદમંત્ર દ્વિજો ઉચ્ચરે છે, શ્યામ સાથે સહૂ સંચરે છે;
ફર્યા મંડપને પરમેશ, કર્યો પશ્ચિમ દ્વારે પ્રવેશ...૦૫

૧.ચોખા ૨.નાડા છડી

મુક્યો કળશ તે ઈશાનમાંય, **પંચગવ્ય**[1] છાંટ્યું બધે ત્યાંય;
પછી નીકળ્યા મંડપ બારે, કર્યું પૂજન તોરણ દ્વારે...૦૬

જાણી મંડપના રખવાળ, સ્થાપ્યા પૂજ્યા દશે દિગપાળ;
સ્તંભ આદિકના દેવ જેહ, પૂજ્યા શ્રીહરિએ સહુ તેહ...૦૭

હસ્ત પાવ **પ્રક્ષાલન**[2] કરી, બેઠા મંડપમાં સહુ ઠરી;
અગ્નિકોણના પીઠ ઉપર, સ્થાપ્યા ગણપતિ ગૌરીકુંવર...૦૮

પીઠ નૈરુત કોણમાં જ્યાંય, વાસ્તુદેવ થાપ્યા પૂજ્યા ત્યાંય;
મધ્ય ભાગનું પીઠ જે ઠર્યું, સર્વતોભદ્ર ત્યાં દ્વિજે કર્યું...૦૯

તેના દેવ થાપ્યા ભગવાને, તેને પૂજ્યા ઘણા સનમાને;
કુંડની ત્રણ **મેખળા**[3] જેહ, ધોળી રાતિ કાળી હતી તેહ...૧૦

વિષ્ણુ બ્રહ્મા ને રુદ્ર ત્યાં ધારી, તેની પૂજા કરી અઘહારી;
પૂજા કુંડ તણી કરિ પ્રીતે, સ્થાપ્યો અગ્નિ **કુશાંડિનિ**[4] રીતે...૧૧

પછિ તેમાંથિ પાવક લૈને, બીજા ત્રણ કુંડમાં થાપ્યો જૈને;
ચારે વેદના **કર્મઠ**[5] જેહ, કર્યા પૃથક્ પૃથક્ કુંડે તેહ...૧૨

હતું ઈશાનમાં પીઠ જ્યાંય, ગ્રહસ્થાપન તો કીધું ત્યાંય;
પછિ મંદિરમાં પરવરી, વાસ્તુ ચોસઠ પદ પૂજા કરી...૧૩

આવી મંડપમાં રુડી રીતે, કર્યો હોમ તે પૂરણ પ્રીતે;
જવ તલ ફળ ફૂલ સમીધ, વિપ્રે હોમિયાં તે વિધવીધ...૧૪

પરનાળે હોમાવિયાં ઘીય, કોઈ વાતે ન રાખિ કમીય;
હુતદ્રવ્ય હોમ્યાં નિરદોષ, પામ્યા દેવતા સર્વ સંતોષ...૧૫

બેઠા મંડપે વૃષકુળભૂપ, ભાસે એ સમે અકળ સ્વરૂપ;
જે જે દિશથી જનો જોવા જાય, નિજ સન્મુખ શ્રીજી જણાય...૧૬

૧.ગાયનું દૂધ, દહીં, ઘી મૂત્ર અને છાણનું મિશ્રણ ૨.ધોવું ૩.ઈંટોથી બનાવેલી પાળ ૪.હોમ કરવાના વૈદિક વિધિ પ્રમાણે ૫.કર્મકુશળ

વળી ધરિયાં ત્યાં રૂપ અનેક, કહું સાંભળો તેનો વિવેક;
સભામંડપમાં સભા ભરી, બેઠા દેખે જનો સહુ હરી...૧૭

પાકશાળાયે જૈ જુવે કોય, પ્રભુ ત્યાં પણ પ્રત્યક્ષ હોય;
સંઘ ઊતર્યા છે વળિ જ્યાંય, લેતાં સંભાળ દેખાય ત્યાંય...૧૮

કોઈ દેખે નાવા જતા નાથ, ઘણા સંત હરિજન સાથ;
હરિ દેખાય છે ઠામે ઠામે, જનો જોઈને આશ્ચર્ય પામે...૧૯

સતસંગિ કુસંગિ અપાર, તહાં આવ્યાં હતાં નરનાર;
કોઈ આવ્યા હતા કાંઈ રળવા, કોઈ આવ્યા સંબંધિને મળવા...૨૦

કોઈ આવ્યા હતા જોવા મેળો, કોઈ આવેલો હરિજન ભેળો;
પણ પેખિ પ્રભૂનો પ્રતાપ, દૈવી જીવનાં તો ગયાં પાપ...૨૧

તેથી તે હરિઆશ્રિત થયા, અળગા આસુરી જીવ રહ્યા;
કોઈ વૈષ્ણવ ને કોઈ શૈવ, કોઈ સૂર્ય ઉપાસે સદૈવ...૨૨

કોઈ ગણપતિને ઈષ્ટ જાણે, કોઈ શક્તિની સેવા વખાણે;
કોઈ શ્રાવક મુસલમાન, સૌને નિજનિજ ઈષ્ટનું તાન...૨૩

કૃપાનાથે એવું તહાં કીધું, સૌના ઈષ્ટરૂપે દર્શન દીધું;
મળિ લોક પરસ્પર પૂછે, કહો સ્વામિનું રૂપ કેવું છે...૨૪

બોલ્યો ગણપતિના ઈષ્ટવાળો, હું તો દેખું છું દેવ દુંદાળો;
સમ ખાઈ કહું શત વાર, નથિ સંશય એમાં લગાર...૨૫

શાર્દૂલવિક્રીડિત : શ્લેષાલંકાર :

ભાલે ચંદ્ર ભલો દિસે ઉપવિતે અંગે ધર્યું ઊજળું,
દીસે ઉજ્વળ દંત ને ઉદર તો ગંભીર ભાસે ભલું;
સિદ્ધિ બુદ્ધિ સમીપ છે વળિ જુઓ ત્યાં લાભ ને **લક્ષ**[૧] છે,
પુત્ર **શ્રીવૃષદેવના**[૨] ગણપતી પોતે જ પ્રત્યક્ષ છે...૨૬

૧. ગણપતિનો પુત્ર શુભ ૨.એક અર્થ પોઠિયાના દેવ શિવજીના, બીજો અર્થ ધર્મદેવના

શ્રાવક બોલ્યો :

ત્યાગી જોગિ તપસ્વી છે વળિ જુઓ હિંસા નિષેધે સદા,
સાધુને નવ વાડ તો શિયળને માટે રખાવે મુદા;
જેણે તીર્થ કર્યાં અનેક વળિ જે **સૂત્રો**[1] મનાવે સહી,
તે તીર્થંકર દેવ આ સમયમાં હું તો નિહાળું અહીં...૨૭

મુસલમાન બોલ્યો :

જેના **મૂરિદ**[2] પાંચ વાર દિનમાં બેઠા કરે બંદગી,
કૈકે તો ફરમાનથી ફકિર થૈ જોડી બધી જીંદગી;
આભીહક્ક કહી જ ભક્ષ કરવા પેશાબિની ના કહી,
તે પેગાંબર રૂપ આ વખતમાં હું તો નિહાળું અહીં...૨૮

સૂર્યનો ઉપાસક બોલ્યો :

જેનો પૂર્ણ પ્રતાપ વ્યાપ સઘળે છે પદ્મપાણી પ્રભુ,
જેનું વાહન અશ્વ તે અનુપ છે વિશ્વાદિ જે છે વિભુ;
જેના મંડળમાં **હિરણ્યમય**[3] છે પ્રત્યક્ષ પ્રખ્યાત છે,
જેને અર્ઘપ્રદાન સજ્જન કરે આ સૂર્ય સાક્ષાત છે...૨૯

શક્તિઉપાસક બોલ્યો :

જેણે મોહનિરૂપ રમ્ય ધરિને શત્રૂ છળ્યા દેવના;
માર્કંડેય સમાન શ્રેષ્ઠ મુનિયો જેની સજે સેવના;
જેથી કોટિક વિશ્વ એહ ઉપજ્યાં માતાપિતા તે સહી,
હું તો દેવિ દયાળિ દેખું સહજાનંદસ્વરૂપી અહીં...૩૦

વેદાંતી બોલ્યો :

કોટી સૂર્ય તથા શશાંક સમજો આ તેજ દેખાય છે,

૧.વ્યાસ સૂત્રો ૨.અનુયાયી ૩.તેજસ્વી દેવ બીજો અર્થ જેના અનુયાયી પાસે સોનું-ચાંદી વગેરે ખૂબ સમૃદ્ધિ છે.

એમાંથી જ અસંખ્ય વિશ્વ ઉપજે ને લીન ત્યાં થાય છે;
એવું અદ્‌ભુત તેજ એ જ દરસે સાકાર ભાસે નહીં,
બ્રહ્મજ્યોતિ જણાય શુદ્ધ સહજાનંદસ્વરૂપી અહીં...૩૧

ઉપેંદ્રવજ્રા : વૈષ્ણવ બોલ્યો :

રમાપતી રંગ સભા નિવાસી, રયા વદે અંગ રસાદિ રાશી;
સહેમ છે રંક શરે રિઝે છે, સખે મહામત્ત વ્રજેશ તે છે...૩૨

ટીકા : લક્ષ્મીના પતિ જે રંજનકારી સભામાં વસનારા તે આંહીં રહ્યા થકા નવ રસ આદિક સમુદાયનાં અંગ વિષે બોલે છે, હેમનાં ભૂષણ સહિત છે ને રાંકના ઉપર રીઝે છે, હે મિત્ર ! મહાજોરવાળા વ્રજના ઈશ્વર તે શ્રીકૃષ્ણ આ છે.

શિવમાર્ગી બોલ્યો :

ઉપરનો ઈંદ્રવજ્રા અવળો વાંચવાથી ઉપજાતિવૃત્તમાં વંચાશે.

છે તે સજે વ્રત્ત મહા મખેશ, છે ઝેરિ રે શંકર છે મહેશ;
શિરાદિ સારંગ અદેવયાર, શિવાનિ ભા સંગ રતીપ માર...૩૩

ટીકા : જે વ્રત કરે છે ને મોટા યજ્ઞના ઈશ્વર છે, જેને કંઠે ઝેર છે, એવા શંકર મહેશ તે છે, મસ્તક આદિક અંગે સરપ છે, બાણાસુર આદિક અસુરના મિત્ર છે અને જેને સંગે પાર્વતિની ભા કેતાં કાંતિ છે અને કામદેવના મારનાર છે.

ઉપજાતિ :

એવી રિતે શ્રી વૃષવંશભૂપ, દીઠા સહૂએ નિજ ઈષ્ટ રૂપ;
તે રૂપ સર્વે હરિમાં સમાણાં, સર્વે તણું કારણ કૃષ્ણ જાણ્યા...૩૪

તેથી જનોએ મત અન્ય છોડી, મહાપ્રભૂમાં દ્દઢ પ્રીતિ જોડી;
સત્સંગનો એમ થયો વધારો, જનો થયા આશ્રિત ત્યાં હજારો...૩૫

પછી પ્રભૂ મંદિર પાસ જૈને, વિશેષ સાથે દ્વિજવર્ય લૈને;
ચોફેર ધારા પય કેરિ દીધી, ત્રિઆવૃતી સૂત્રનિ ત્યાંય કીધી...૩૬

પછી પ્રભૂએ દ્વિજને જમાડ્યા, સંતોષ મિષ્ટાન્ન દઈ પમાડ્યા;
સંતો જમાડ્યા સહુ સારિ રીતે, પોતે **પરીવેષણ**[1] કીધું પ્રીતે...૩૭

એ તો ક્રિયા એક દિને કરીને, બિજે દિને જેહ કરી ફરીને;
તે સાંભળો ભૂપ હવે સુણાવું, ઉત્સાહ ઝાઝો ઉર માંહિ લાવું...૩૮

અગ્ન્યાદિનું પૂજન રુડિ રીતે, કર્યું પ્રભૂએ પરિપૂર્ણ પ્રીતે;
જૈ સ્નાન ને મંડપ પીઠમાંય, સ્થાપ્યા વિધીવત્કળશો તહાંય...૩૯

સર્વૌષધી પલ્લવ પંચ ધાર્યા, ગંગાદિ તીર્થોદક તે ઉતાર્યા;
તેનું કર્યું પૂજન રૂડિ રીતે, તીર્થો તણું ચિંતન રાખિ ચિત્તે...૪૦

છાયાખ્ય છે મંડપ જેહ ત્રીજો, તહાં ગયા વેદ ભણેલ દ્વીજો;
ઘડી હતી મૂર્તિ સલાટ જ્યારે, પ્રાણીવધાદી કૃત દોષ ત્યારે...૪૧

તે દોષનો નાશક એહ ટાણે, કર્યો તહાં હોમ વિધિ પ્રમાણે;
ત્યાં મૂર્તિયોને પછિ રૂડિ રીતે, પંચામૃતે સ્નાન કરાવ્યું પ્રીતે...૪૨

તે દેવને ત્યાં રથમાં ચડાવ્યા, વાજિંત્રના ઘોષ ઘણા કરાવ્યા;
ત્યાં શંખના નાદ અનેક થાય, સારા દ્વિજો ત્યાં શ્રુતિમંત્ર ગાય...૪૩

છે સ્નાનનો મંડપ શુદ્ધ જ્યાંય, જૈ મૂર્તિયોને પધરાવિ ત્યાંય;
કુંભોદકે સ્નાન તહાં કરાવ્યાં, શિલ્પીકરે લોચન ઊઘડાવ્યાં...૪૪

તે મૂર્તિનું પૂજન ત્યાં કરીને, નૈવેદ્ય નાનાવિધિનાં ધરીને;
પુરુષસૂક્તે સ્તુતિ તો ઉચ્ચારી, તે મૂર્તિયોને રથ માંહિ ધારી...૪૫

૧.પીરસણ

વિપ્રો તણી મંડળિ સાથ લીધી, પ્રદક્ષણા મંદિર કેરિ કીધી;
પછી મહામંડપ માંહિ આવી, વેદી વિષે મૂરતિયો ઠરાવી...૪૬

જુદી જુદી **ઢોલણિયો**[૧] ઢળાવી, તળાઇ ઓછાડ ભલા બિછાવી;
પ્રત્યેક મૂર્તી તહિં તે સુવારી, ઓઢાડિ પ્રત્યેક રજાઇ સારી...૪૭

તે દેવના મસ્તકની દિશાયે, સ્થાપ્યા **સુનિદ્રાહ્વયકુંભ**[૨] ત્યાંયે;
તે પાસ થાપ્યા શુભ શાંતિકુંભ, તેમાં ભર્યાં અમૃતતુલ્ય **અંભ**[૩]...૪૮

સજયાથિ પશ્ચાજ્જળપાત્ર ધાર્યું, બે પાદુકા દર્પણ એક સારું;
ત્યાં ભક્ષ ને ભોજ્ય મુક્યાં અપાર, પોઢાડિયા શ્રીપ્રભુ તેહ ઠાર...૪૯

તે કર્મ અંગે વળિ હોમ કીધો, દિશાપતીને બળિભાગ દીધો;
એ તો ક્રિયા વાર રવીનિ જાણું , હવે **શશી**[૪] વાસરની વખાણું...૫૦

શુદી તિથી તો દશમી ગણાઈ, નિત્યક્રિયા સૌ કરિ સૂખદાઈ;
અગ્ન્યાદિનું પૂજન તો કરીને, જગાડિ તે મૂરતિયો ફરીને...૫૧

જ્યાં મધ્ય વેદી પર શોભનારું, છે સર્વતોભદ્ર કરેલ સારું;
ત્યાં મૂર્તિયોને પધરાવિ પ્રીતે, પૂજા કરી તે પછિ રૂડિ રીતે...૫૨

તે ચાર કુંડો પ્રતિ બ્રાહ્મણોએ, કર્યો પછી હોમ તહાં ઘણોયે;
દ્વિજો તથા સંત સહૂ જમાડ્યા, આનંદ સૌને પ્રભુએ પમાડ્યા...૫૩

એકાદશી મંગળવાર આવ્યો, મહાપ્રભૂના મન માંહિ ભાવ્યો;
અગ્ન્યાદિનું પૂજન તો કરીને, પછી તહાંથી વળિ સંચરીને...૫૪

મંદિરની આગળ જૈ બિરાજ્યા, વિપ્રો તણાં મંડળ મધ્ય છાજ્યા;
સુયંત્ર ત્યાં અક્ષતથી કરાવ્યો, એકાશિ ખાનાં રચિને બનાવ્યો...૫૫

એકાશિ એમાં કળશો ધરીને, તીર્થોનું આવાહન ત્યાં કરીને;
પૂજા કરી તેનિ કૃપાળુ નાથે, વિપ્રો ભણે ત્યાં શ્રુતિમંત્ર સાથે...૫૬

૧.નાના ઢોલિયા; ખાટલી ૨.ઓશીકા ૩.પાણી ૪.સોમવાર

તે કુંભના નીર વડે વિશેષ, પખાળ્યું દેવાલયને અશેષ;
મંત્રો ભણી મંદિર કેરું પ્રીતે, કર્યું **અધીવાસન**[1] રૂડિ રીતે...૫૭

મહાપ્રભૂ મંદિરને કહે છે, જહાં લગી સૂર્ય શશી રહે છે;
તહાં સુધી તું રહેજે અખંડ, પાપો જનોનાં હરજે પ્રચંડ...૫૮

તે કર્મ અંગે કરિ હોમ ત્યાંય, પછી પુજા મંદિરની કરાય;
સુપુષ્પપત્રે શણગારિ સારું, ધ્વજા ચડાવી સુણ તે ઉચારું...૫૯

પુષ્પિતાગ્રા :

શ્રુતિમતપથ થાપનાર્થ કાજે, નરતનુ ધારિ દયાળુ રાજરાજે;
નિજકર કૃતિ તે કરી બતાવી, સહુ જન જેથિ કરે જ ચિત્ત લાવી...૬૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણાર્થે પ્રાસાદાધિવાસનનિરૂપણનામ ષડ્વિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૬॥

ઉપજાતિ :

વર્ણી કહે સાંભળ ભૂપ ભ્રાત, કહું પ્રતિષ્ઠાનિ વિશેષ વાત;
એકાદશી મંગળવાર જ્યારે, ચડાવિયા શીખર કુંભ ત્યારે...૦૧

શ્રીપેટલાદી વ્રજલાલ શેઠ, જેનો ઘણો નેહ અપાર **નેટ**[2];
તેણે ઈંડું કાંચનનું ઘડાવ્યું, સૌથી ઉંચે તે શિખરે ચડાવ્યું...૦૨

ધ્વજા તહાં સુંદર પંચરંગી, ચડાવિ રાજા **ઉનડ**[3] ઉમંગી;
કિરીટની[4] ઊપર જેમ તોરો, તેવો દિસે તે ધ્વજ ચિત્તચોરો...૦૩

જેમાં ભરેલા જરિયાન બૂટ્ટા, ક્યાંઈ સમીપે વળી ક્યાંઈ છૂટા;
કારીગરી એવિ દિસે કરેલી, ધ્વજા શું તે સ્વર્ગથિ ઊતરેલી...૦૪

તે જીતનો શું શુભ વાવટો છે, કે તેહ તેના જયનો પટો છે;

૧.સ્થાપન; પ્રતિષ્ઠા ૨.મક્કમપણે ૩.દાદા ખાચરે ૪.મુગટની

ભવાબ્ધિનૌકા શઢ હોય સારો, તેવો દિસે તે ધ્વજ શોભનારો...૦૫

ધ્વજા ફરુકે કહું તેહ કેવી, જાણે કરે છે સમશા જ એવી;
અહો જનો આ સ્થળ સર્વ આવો, કલ્યાણની જો ઉર આશ લાવો...૦૬

બીજી ધજા સૂરતના નિવાસી, લાવ્યા હતા તે પણ ખૂબ ખાસી;
મેરાઈ આત્મા પછિ રામ નામ, તેણે કરેલું અદભૂત કામ...૦૭

તે કામમાં ખર્ચ ઘણું થયેલું, સંઘે મળીને ધન વાવરેલું;
મહાપ્રભૂને મનમાં રિઝાવા, સત્સંગિ સૌ સૂરતવાસિ લાવ્યા...૦૮

ત્રિજી ધજા ભક્ત વડોદરાના, લાવ્યા હતા તે પણ તે સમાના;
બે સંઘમાં ત્યાં ઉપજ્યો વિવાદ, તેનું કહું કારણ જેમ યાદ...૦૯

પ્રાસાદની[૧] દક્ષિણ દીશમાંય, મૂર્તી હરિકૃષ્ણ તણી તહાંય;
સ્થાપીત થૈને કરશે નિવાસ, એવી થઈ વાત બધે પ્રકાશ...૧૦

જે મૂર્તિનું ધ્યાન ધરી હમેશ, સત્સંગિ સૌ ચિંતવશે વિશેષ;
સર્વોપરી ઈષ્ટ છબી ગણાશે, પ્રેમે પૂજા માનસિ તો કરાશે...૧૧

પ્રત્યક્ષમૂર્તિ નહિ પ્રાપ્ત જેને, તે મૂર્તિ તો જીવનદોરિ તેને;
એનો જ મોટો મહિમા મનાશે, કલ્યાણ તો તેહ થકી જ થાશે...૧૨

ચડાવિયે તે શિખરે ધ્વજાય, તે કામ સર્વોપરિ તો ગણાય;
તે આપણે કામ જરૂર કીજે, બે લોકમાં અક્ષય કીર્તિ લીજે...૧૩

વડોદરા સૂરતના નિવાસી, બે સંઘનાને દૃઢ વાત ભાસી;
જ્યાં જાય છે એક ધ્વજા ચડાવા, આડા તહાં તો જન અન્ય આવ્યા...૧૪

એકે કહ્યું કે ચડશે અમારી, બિજે કહ્યું જે ન ચડે તમારી;
અમે ઉભા આગળથી જ આવી, ધજા તમે પાછળથી મગાવી...૧૫

૧.મંદિરની

રોળાં :

કહે સૂરતી સંઘ અમે સૂરતથી આવ્યા,
કરિ નિશ્ચે નિરધાર ધજા ત્યાંથી આ લાવ્યા;
દક્ષિણ શિખરે આજ ધજા ચડશે જ અમારી,
ઉત્તર શિખરે એમ ચડાવો ધજા તમારી...૧૬

વટપત્તનના વાસિ તરત બોલ્યા તે ટાણે,
આ શીખરને કાજ અમે પણ એ જ પ્રમાણે;
પ્રથમ કરી પરિયાણ ધજા ત્યાંથી કરિ લાવ્યા,
તે માટે તમ થકી નહીં હઠિયે જ હઠાવ્યા...૧૭

કહે સુરતના ભક્ત સુણો હરિજન વટપુરના,
તજો તમે આ તરત મમત્વ તમારા ઉરનાં;
કહું એક દૃષ્ટાંત મર્મ તે મનમાં લાવો,
એક સમે અનકોટ દિવસ સૂરતમાં આવ્યો...૧૮

તે દિવસે જે શાક પ્રભૂને નહીં ધરાય,
બાર માસ પર્યંત શાક તે નહીં ખવાય;
ચૌટામાં હરિભક્ત શાક લેવા સંચરિયો,
પાપડિયો પાશેર હતિ ત્યાં લેવા ઠરિયો...૧૯

આવ્યો વૈષ્ણવ એક માગિ પાપડિયો તેણે,
બે જણને સંવાદ થયો વદતાં મુખ વેણે;
પૈસા બેથી પ્રથમ માગતાં મૂલે ચડિયા,
એક થકી તે એક હઠે નહિ એવા **અડિયા**[1]...૨૦

હરિભક્તે હરિઅર્થ ઘણી હીમત ત્યાં કીધી,
રૂપૈયા પંચાસ આપિ પાપડિયો લીધી;

૧.લાગ્યા-મંડ્યા રહ્યા; હઠ પકડી રહ્યા

જુવાન હરિભક્ત સુરતના **મમતી**[૧] એવા,
ભારે મમત ભરાય હઠાવ્યા હઠે ન તેવા...૨૧

તે માટે તે સાથ મમત મૂકો નિજ મનનો,
ચડે ધજાનો દંડ નકી સૂરતના જનનો;
વટપત્તનના વાસિ કહે મન મમત ન આણો,
અમ પુર તણા જુવાન એહ ઓછા નવ જાણો...૨૨

શત આવે શ્રીમંત હઠાવ્યા અમે ન હઠિયે,
દેવાને દેવાર્થ કહો તો દ્રવ્ય પરઠિયે;
ચડશે ધજા અમારિ ધારિ છે તે ઠેકાણે,
તે માટે અમ સાથ મમત મૂકો આ ટાણે...૨૩

કહે સુરતના જન સુરજ આથમણો ઉગે,
પર્વત વાણી વદે રહે બ્રહ્મા મુખ મુંગે;
નદીયોનાં જે નીર ચાલતાં ઉલટાં ચાલે,
અગ્નિ ઉષ્ણતા તજે **તડિત**[૨] ચંચળતા ટાળે...૨૪

તજે **ધરાધર**[૩] **ધરા**[૪] **રામશર**[૫] **ચોટ**[૬] જ ચૂકે,
તોય સુરતના જન મમત મનનો નવ મૂકે;
માટે મૂકો મમત થવા દ્યો ધાર્યું અમારું,
વધી પડે વિક્ષેપ તેહ સમજો નહિ સારું...૨૫

ઉપજાતિ :

એવી રિતે વાદ થયો અઘાત, પહોંચિ તે તો પ્રભુ પાસ વાત;
નિત્યાખ્ય સ્વામી મુનિ બ્રહ્મ સાથે, ત્યાં મોકલ્યા શ્રીવૃષવંશનાથે...૨૬

લાગ્યા જઈ બે સમજાવવાને, બેમાંથિ એકે કશુંયે ન માને;
કહે મુનિ બ્રહ્મ સુણો ઉમંગે, ન વાદ કીજે હરિભક્ત સંગે...૨૭

૧.હઠવાળા ૨.વીજળી ૩.શેષ નાગ ૪.પૃથ્વી ૫.રામચંદ્રજીનું બાણ ૬.નિશાન

હરિભક્ત સાથે હારી છૂટવા વિષે :

જે હાર્ય પામે હરિભક્ત સાથ, તેને રિઝે દેવ ત્રિલોકનાથ;
તે તો નહીં હાર્ય સુવર્ણહાર, શોભા વધે તે થકિ તો અપાર...૨૮

માતા પિતા કે ગુરુ સંત સંગે, જે માનવી વાદ વદે ઉમંગે;
તેનાથિ જીત્યો જન એ જ હાર્યો, હારી છુટ્યો એ જ જિત્યો જ ધારો...૨૯

સદ્ધર્મ અર્થે ધન જે ગયું છે, ગયું નહીં જાણ સદા રહ્યું છે;
યુદ્ધે મુવો તે જન જીવતો છે, હાર્યો હરીભક્તથિ તે જિત્યો છે...૩૦

જેઓ નમે છે હરિભક્ત પાસ, તે પામશે ઊર્ધ્વગતી નિવાસ;
નીચું ફુવારે જળ ઉતરે છે, તે તેટલી ઉંચિ ગતી કરે છે...૩૧

પ્રભૂ તણા ભક્ત **તુલાનિ**[1] તુલ્ય, તોળી કરે તે જન કેરું મુલ્ય;
નમે નહીં તે હલકું જ જાણો, નમ્યાથિ ભારેપણું તે પ્રમાણો...૩૨

સદા નમે છે ફળવાન વૃક્ષ, સદા નમે છે કુળવાન **દક્ષ**[2];
નમે નહીં સૂકલ કાષ્ઠ કોય, નમે નહીં જે જન મૂર્ખ હોય...૩૩

જૈને નમે જે હરિભક્ત સામે, તો પુણ્ય પોતે પળ માંહિ પામે;
નવાણને[3] **કુંભ જઈ નમે છે, નમ્યા પ્રમાણે જળ તે લહે છે...૩૪**

હરી તણાં છે હરિભક્ત અંગ, ન વાદ કીજે કદિ તેહ સંગ;
માહાત્મ્ય જાણી નમિયે જ નિત્ય, જો તે પ્રભૂ ઊપર હોય પ્રીત...૩૫

વિમુખથી ન હારવા વિષે :

નિત્યાખ્ય સ્વામી ઉચર્યા ઉમંગે, ન હારિયે કૃષ્ણવિમૂખ સંગે;
તે આપણી જો દૃઢતા મુકાવે, ન મૂકિયે જો કદિ જીવ જાવે...૩૬

જો કોઈ નિંદા હરિની ઉચારે, તો લાવિયે ઊપર બોલ ત્યારે;
એવા કુસંગીથિ કદી દબાઈ, હાહા ન કીજે મન હાર્ય ખાઈ...૩૭

૧.ત્રાજવાની ૨.ડાહ્યા; ચતુર ૩.કૂવા-તળાવને

ન હારિયે ઇંદ્રિયજૂથ સાથે, ન હારિયે સંકટ પામિ માથે;
એવે સમે હીમત રાખિ હૈયે, પોતા તણી ટેક તજી ન દૈયે...૩૮

અધર્મનો સર્ગ અદર્શ આવે, તજાવવા ધર્મ દિલે ડરાવે;
તે આગળે જે ડરિ હારિ જાય, નામર્દ નિશ્ચે નર તે ગણાય...૩૯

સત્સંગિનાં ચિહ્ન છુપાવિ રાખે, શિથીલ વાણી વદનેથિ ભાખે;
કુસંગિથી જે દિલમાં દબાય, છતે નરે **વ્યંઢળ**[1] તે ગણાય...૪૦

ક્ષત્રી ડરે જે રણમાં જઈને, દુઃખે ડરે જેહ જતી થઈને;
નાતાં શિયાળે દ્વિજ જે ડરે છે, ધિક્કાર એને જન ઉચ્ચરે છે...૪૧

પ્રહ્લાદને ધર્મ તજાવવાને, અસૂરનો માર્ગ મનાવવાને;
મહા મહા દુઃખ દિધાં પિતાએ, તથાપિ તે તો ન ડર્યો જરાયે...૪૨

પ્રહ્લાદ જેવા દૃઢ ભક્તરાજ, સત્સંગમાં છે અગણીત આજ;
સગા કુટુંબી બહુ દુઃખ દે છે, તથાપિ સત્સંગ સદા સજે છે...૪૩

વૈતાલીય :

વળિ તે મુનિએ તહાં કહ્યું, સુણિ લેજો સુરતી જનો સહુ;
અહિં ઉત્તર મંદિરે હરી, પ્રતિમાઓ પધરાવશે ખરી...૪૪

નિજ બાળસ્વરૂપની બની, છબિ તેમાં શુભ વાસુદેવની;
પ્રભુજી પધરાવશે અહો, છબિ તે શ્રીહરિકૃષ્ણની કહો...૪૫

પ્રતિમા હરિકૃષ્ણ નામની, ગણિએ તે પણ મેઘશ્યામની;
છબિયો નહિ જૂદિ જાણવી, હરિની છે ગણિ પ્રીતિ આણવી...૪૬

સમજી મનમાં કરો મજા, સરખું પુણ્ય ગણી ધરો ધજા;
હઠિલાઇ તજો હવે તમે, કહિયે વાક્ય ખરેખરું અમે...૪૭

કરવા હરિ રાજિ હોય તો, નમજો ભક્તસમીપ કોય તો;
રુદયે હરિ રાજિ તો થશે, મનવાંછ્યું વરદાન આપશે...૪૮

૧.નપુંસક

મતિસાગર સૂરતી જનો, સમજ્યા મર્મ મુનીનિ વાતનો;
ઉચર્યા મુનિ પાસ તેટલું, હરિ આપે વરદાન એટલું...૪૯

પ્રભુયે સુરતે પધારવું, પુર માહત્મ્ય વળી વધારવું;
વિચરે અમ ઘેર આવિને, મુનિનાં મંડળ સાથ લાવિને...૫૦

હરિ એ વરદાન આપશે, સુરતી ભક્ત સહૂ ખુશી થશે;
મનમાં નિરમાન લાવિયે, ઉચરે ત્યાં જ ધજા ચડાવિયે...૫૧

પછિ સૌ પ્રભુ આગળે ગયા, પ્રણમીને સમિપે ઉભા રહ્યા;
મુનિયે બધિ વાત ત્યાં કહી, હરિયે તે સહુ સાંભળી સહી...૫૨

સુરતી જનને હરી કહે, વર માગો તમ ચિત્ત જે ચહે;
વર આપિશ હું ખુશી થઈ, **મુદ**[1] પામો મનમાનતું લઈ...૫૩

જન સૂરતના તહાં કહે, અતિ ઈચ્છા ઉર એટલી રહે;
પ્રભુ સૂરતમાં પધારવું, પુર માહાત્મ્ય વળી વધારવું...૫૪

સુણિ રાજિ થયા જ શ્રીહરી, વર દીધો પ્રભુ તે દયા કરી;
પુર સૂરતમાં પધારશું, વળિ ત્યાંનો મહિમા વધારશું...૫૫

સુરતી જન તે રિઝ્યા ઘણા, નહિ આનંદ વિષે રહી મણા;
દિશ ઉત્તર મંદિરે જઈ, શિખરે ત્યાં જ ધજા ધરી લઈ...૫૬

સુરતી[2] જનની અહોનિશે, **સુરતી**[3] શ્રીહરિને વિષે દિસે;
સુરતી[4] સતશાસ્ત્રમાં ધરે, **સુરતીર્થ**[5] સ્થળ દ્રવ્ય વાવરે...૫૭

વટપત્તનના જને મળી, ધરિ ત્રીજે શિખરે ધજા ભલી;
દ્વિજ ઠાકર રૂપરામ છે, શુભ જેનું ઉમરેઠ ધામ છે...૫૮

કરમાં ધરિને ધજા ઘણી, સમિપે જૈ પ્રણમ્યા પ્રભૂ ભણી;
ઉચર્યા વિનતી અવાજથી, કૃત મેં નીયમ એક આજથી...૫૯

૧.આનંદ ૨.સુરત શહેરના ભક્તો ૩.પ્રેમ ૪.ધ્યાનવૃત્તિ ૫.દેવમંદિર

મુજ વંશપરંપરા સદા, પ્રતિવર્ષે ધ્વજ લાવિને મુદા;
શુભ આ શિખરે ચડાવવી, કદિયે ભૂલ નહીં જ લાવવી...૬૦

રહેશે મુજ દેહ જ્યાં લગી, ધ્વજ લૈ આવિશ હું જ ત્યાં લગી;
કુળમાં સતપુત્ર જે થશે, પ્રતિવર્ષે ધ્વજ તે ચડાવશે...૬૧

સુણિ શ્રીહરિ બોલિયા તહાં, ધ્વજ ધારો ધ્વજ છે ચડ્યા જહાં;
વળિ ત્યાં શિખરો છ ઊપરે, ધ્વજ ધારો જઈ આપને કરે...૬૨

હનુમાન ગણેશ થાપશું, ધ્વજ તે સ્થાન ધરોજિ આપશું;
પછિ ત્યાં જઈ તેહ ઠાકરે, ધ્વજ આરોપ કર્યા સઆદરે...૬૩

સુણ ભૂપ ભલી ધજા સજી, સુત ગોવિંદજિ તેહના હજી;
પ્રતિવર્ષ વિષે ચડાવવા, નવ ભૂલે વરતાલ આવવા...૬૪

ઉપજાતિ : સુપુત્રલક્ષણ :

પિતૃપ્રતિજ્ઞા સુત જે ન પાળે, તથા પિતાનું ઋણ જે ન વાળે;
તીર્થે પિતૃશ્રાદ્ધ કરે ન જેહ, નિર્વંશિ જાણો મૃત તાત તેહ...૬૫

માતાપિતાનું પરલોકમાંય, કલ્યાણ જે કૃત્ય કર્યાંથિ થાય;
જે પુત્ર એવું ન કરે જ કામ, તે પુત્રનું નક્કિ કુપુત્ર નામ...૬૬

ક્ષેત્રાદિ કૃષ્ણાર્પણ જે ધરેલું, કે કોઈને દાન કદી કરેલું;
તે પાછું લેવા સુત જે ચહાય, તે પુત્ર નિશ્ચે નરકે જ જાય...૬૭

જે પુત્રનું પોષણ નિત્ય કીધું, કુપુત્ર થૈ તેહ વિસારિ દીધું;
માતાપિતા કેરિ સજે ન સેવા, સદા વસે જૈ નરકે જ એવા...૬૮

માતાપિતાને સુત ગાળ દે છે, માતાપિતાનો શિર શાપ લે છે;
તે પુત્રની શાપિત બુદ્ધિ થાય, મોક્ષે જવાનો ન સુજે ઉપાય...૬૯

જે બાળકે બાળપણે કહેલાં, કુવાક્ય તે તો સઘળાં સહેલાં;
પિતા પછી વૃદ્ધપણાથિ ભાખે, કુપુત્ર તે તો નહિ બોલ સાંખે...૭૦

દુકાળમાં જો લવ અન્ન હોય, માતાપિતા દે સુતને જ તોય;
વૃદ્ધાપણે તે સુત જો ન પાળે, એ જાણવો રાક્ષસ એહ કાળે...૭૧

જો થાય અગ્ની તણિ વૃષ્ટિ ક્યારે, તો છત્ર થૈને સુતને ઉગારે;
માતાપિતાને પછિ દુઃખ દે છે, તેને મહાપાપિ સહૂ કહે છે...૭૨

ગોવિંદરામાખ્ય સપૂત એહ, પાળે પ્રતિજ્ઞા સ્વપિતાનિ તેહ;
વર્ણી કહે સાંભળ ભૂપ ભ્રાત, હવે કહું મંદિર કેરિ વાત...૭૩

પુષ્પિતાગ્રા :

પછિ દશ દિગપાળની દિશાયે, ધ્વજ સહ ધારિ પતાક તેહ ત્યાંયે;
હરિવર જળ હાથ માંહિ લીધું, અરપણ મંદિર દેવ અર્થ કીધું...૭૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ-મંદિરે ધ્વજાપતાકાદિઆરોપણનામ સપ્તવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૭॥

ઉપજાતિ :

આવ્યો પછી જ્યાં દિન દ્વાદશીનો, પ્યારો ઘણો તે કમળાપતીનો;
ઉઠી પ્રભાતે કરિ નિત્યકર્મ, અગ્ન્યાદિ પૂજા કરિ **ધર્મવર્મ**[૧]...૦૧

દેવપ્રતિષ્ઠાંગ કરાવિ હોમ, આનંદ વાધ્યો અતિ રોમરોમ;
જે પાઠ કીધા જપ જેહ કીધો, દશાંશ તે હોમ કરાવિ લીધો...૦૨

આઠે દિશે મંદિરની સમીપ, રુડી રિતે અગ્નિ કરી પ્રદીપ;
ઘૃતે તિલે હોમ તહાં કરાવ્યા, પછી મહામંડળ મધ્ય આવ્યા...૦૩

ત્યાં મૂર્તિયોને હરિ આપ હાથે, કર્યો અભિષેક દ્વિજોનિ સાથે;
પૂજા કરી **વેદઋચા**[૨] ભણાવી, તે મૂર્તિયોને રથમાં ચડાવી...૦૪

આચાર્યને આગળ તો ચલાવ્યા, બે બાજુયે **ઋત્વિજને**[૩] રખાવ્યા;

૧.ધર્મના બખ્તર શ્રીહરિએ ૨.વેદમંત્રો (બોલાવી) ૩.યજ્ઞ કરાવનાર બ્રાહ્મણને

મહાપ્રભૂ પાછળ ચાલિ જાય, વાજિંત્રના નાદ વિશેષ થાય...૦૫

ત્યાં બ્રાહ્મણો વેદઋચા ભણે છે, શ્રીજી ઘણા સ્નેહ થકી સુણે છે;
પ્રદક્ષણા મંદિરની કરીને, સૌ પૂર્વ દ્વારે જ રહ્યા ઠરીને...૦૬

તે મૂર્તિને અર્ઘ્ય પ્રદાન કીધું, સૌયે મળીને સનમાન દીધું;
તે મૂર્તિયો મંદિર માંહિ લાવી, જ્યાં જેહનું સ્થાન તહાં સ્થપાવી...૦૭

લક્ષ્મીજિ નારાયણ બેય રૂપ, તે મધ્યના મંદિરમાં અનૂપ;
ત્યાંથી બિજો દક્ષિણ ખંડ જ્યાંય, બેસારિ સારી ત્રણ મૂર્તિ ત્યાંય...૦૮

રાધાજિ વૃંદાવનના વિહારી, તથા સ્વમૂર્તી હરિકૃષ્ણધારી;
તહાં ત્રિજા ઉત્તર ખંડમાંય, બેસારિ રૂડી ત્રણ મૂર્તિ ત્યાંય...૦૯

શ્રીભક્તિ ધર્માત્મજ વાસુદેવ, તે મૂર્તિયો ત્યાં ધરિ તર્ત ખેવ;
શ્રીજી તણું બાળ સ્વરૂપ તેહ, તે મર્મ જાણે જન જાણ જેહ...૧૦

તે આગળે મંડપમાં પ્રમાણો, જુદા જુદા ખંડ વિષે જ જાણો;
વરાહજી ને નરસિંહ રૂપ, શ્રીશેષશાયી મુરતી અનૂપ...૧૧

શ્રીકૂર્મ ને સૂર્યસ્વરૂપ મત્સ્ય, તે મૂર્તિયો ત્યાં પધરાવિ સ્વચ્છ;
સુશોભિતો દક્ષિણ ખંડ ધારી, શ્રીજીનિ સજ્યા પધરાવિ સારી...૧૨

છે **દુર્ગનું**[૧] દ્વાર પ્રમુખ્ય જ્યાંય, ગણેશ થાપ્યા હનુમાન ત્યાંય;
રુડી રીતે તે હનુમાન વીર, સ્થાપ્યા જ ભૈભંજન નામ ધીર...૧૩

તેને શિરે હાથ તહાં ધરીને, બોલ્યા કૃપાળુ કરુણા કરીને;
હે અંજનીનંદન વજ્રકાય, સત્સંગિ સૌની કરજો સહાય...૧૪

ગણેશ પાસે **ગણનાથતાત**[૨], તથા તહાં પારવતીજિ માત;
સ્થાપ્યાં સ્વરૂપો શુભ રૂડિ રીતે, તે તો વિધી હું ઉચરું સપ્રીતે...૧૫

૧.મંદિરના કોટ કે જગ્યાનું ૨.શંકર

હરિગીત છંદ :

સંવત્ અઢાર શતે તથા શુભ સાલ એકાશી તણી,
કાર્તિક શુદી તિથિ દ્વાદશી ઉત્તમ થકી ઉત્તમ ઘણી;
બુધવાર સૌથી સાર ને નક્ષત્ર નિરમળ તે કહું,
ભલું ભાદ્રપદ જે ઉત્તરા વળિ યોગ હર્ષણ શુભ બહુ...૧૬

ધનલગ્નમાં દિન પ્રહર ચડતાં કામ તે ઉત્તમ કર્યું,
આશ્ચર્યકારી એ સમે ત્યાં રૂપ ધર્મસુતે ધર્યું;
સ્થાપનકરણ થળ જેટલાં હરિ તેટલાં રૂપો ધરી,
સહુ મૂર્તિયોની એક કાળે ત્યાં પ્રતિષ્ઠા તો કરી...૧૭

શ્રુતિમંત્રના ઉચ્ચાર વિપ્રો ઉચ્ચરે શુભ રીતથી,
પ્રતિમા વિષે સુરપ્રાણની કરી ત્યાં પ્રતિષ્ઠા પ્રીતથી;
શ્રીરુકમણી રૂપે રમા તે પાસ દ્વારામતિપતી,
એ રીત આવાહન કર્યું આનંદ ઉર ધારી અતી...૧૮

જે દેવની પ્રતિમા જહાં ત્યાં તેનું આવાહન કર્યું,
ઉપચાર સોળ પ્રકાર કરિને એનું અર્ચન આદર્યું;
શણગાર વિવિધ પ્રકાર ધરિને ધૂપ ને દીપક ધર્યા,
નૈવેદ્ય નાનાવિધ ધરાવી દેવને તર્પિત કર્યા...૧૯

તે સર્વની એક જ સમે હરિયે ઉતારી આરતી,
તે સમયની શોભા સકળ તો ભાખિ ન શકે **ભારતી**[1];
કોટાનકોટી શશાંક સૂર્ય સમાન તેજ તહાં દિસે,
શું આવિ વસિયું આપ અક્ષરબ્રહ્મ એ મંદિર વિષે...૨૦

નોબત નગારાં ઢોલ ત્રાંસાં ભેર ને ભુંગળ ભલી,
શરણાઇ ત્રૂઈ શંખ વાજે ઘંટ **ઘડિયાળો**[2] વળી;

૧.સરસ્વતી **૨.**ઝાલર; કાંસાનો ગોળ સપાટ ઘંટ

ત્યાં તાલ ને મરદંગ વાજે નાદ ગાજે ગગનમાં,
જય જય કરે ઉચ્ચાર જન સૌ મન અતિશે મગનમાં...૨૧

બહુ થાય બંદુકના ભડાકા કૈક પાડે તાળિયો,
અતિ ધન્ય જનઅવતાર જેણે એહ અવસર ભાળિયો;
અજ હર અને ઈંદ્રાદિ દેવો દિવ્ય રૂપે આવિયા,
કુસુમે[૧] વધાવે કૃષ્ણને ભલી ભેટ તે પણ લાવિયા...૨૨

વિબુધો વિશેષ વિમાનમાં ચડિ આવિયા આકાશમાં,
તે કુસુમની વૃષ્ટિ કરે પ્રીતે કરી **ચોપાસમાં**[૨];
દેવો બજાવે દુંદુભી ગાંધર્વ ગુણ ગાવે ઘણા,
ઉછરંગિ નાચે અપ્સરા મનમોદમાં ન દિસે મણા...૨૩

દીસે પ્રફુલ્લિત દશ દિશા આકાશ સ્વચ્છ જણાય છે,
શીતળ સુગંધ સુમંદ એવો ત્રિવિધ વાયૂ વાય છે;
સ્થાવર તથા જંગમ સહૂ ભાસે ભલાં હરખે ભર્યાં,
આદિત્ય[૩] છાંડી ઉષ્ણતા શીતળ કિરણ સહુ પર ધર્યાં...૨૪

એ રીત હરિયે આરતી કરિ રૂપ નિજ ધરિ ધ્યાનમાં,
પુષ્પાંજલિ[૪] કરિ તે પછી ધરિ ભેટ ભલિ તે સ્થાનમાં;
સત્સંગિ સૌયે મૂર્તિ આગળ ભેટ નાનાવિધ ધરી,
તે શેઠ નારાયણ દયાળજિ નોંધ બે જણ મળિ કરી...૨૫

સારંગના રહેનાર તે ગરકાવ હરિના જ્ઞાનમાં,
જગદીશ તે પછી જૈ બિરાજ્યા સુભગ શજ્યા સ્થાનમાં;
પછી લક્ષ્મીનારાયણ તણી સ્તુતિ સંત સહુયે ઉચ્ચરી,
પણ પ્રથમ મુક્તાનંદ મુનિયે એક શ્લોકે બે કરી...૨૬

૧.ફૂલથી ૨.ચારે બાજુ ૩.સૂર્ય ૪.ફૂલથી વધાવવું

આખા જગતના જન તણું છે ઇચ્છનાર સદા ભલું,
સંભાળ લેજો સર્વની વરદાન માગ્યું એટલું;
મુનિ મુક્ત કરુણાયુક્ત કેવા જે પુરા પરમારથી,
નિજને જ માટે કાંઇ માગે હોય જે જન સ્વારથી...૨૭

અનુષ્ટુપ્ શ્લોક :

વંદું **જળધિજામાતા**[1], કમળાવર દ્યો તમે;
જગજ્જનની સંભાળ, લ્યો સૌની માગિયે અમે...૨૮

અર્થ : નારાયણદેવ વિષે : સમુદ્રના જમાઈને હું વંદું છું, હે કમળાવર ! તમે એટલું દ્યો કે આપ જગતના સર્વે જનોની સંભાળ લ્યો, એટલું અમે માગિયે છૈયે. લક્ષ્મીજી વિષે, હે સમુદ્રથી જનમેલી માતા ! હું તમને વંદું છું ને હે કમળા ! તમે વરદાન દ્યો, હે જગતની જનની ! કે'તાં માતા તમે સૌની સંભાળ લ્યો, એટલું અમે માગિયે છઈયે.

વસંતતિલકા : સંતમંડળકૃત લક્ષ્મીનારાયણની સ્તુતિ :

સૌ સંતસાથ નમિયે જુગ જોડિ હાથ,
હે નાથ ! પાપહર આપ અનાથનાથ;
સદ્ધર્મરક્ષક સદૈવ કરો સહાય,
શ્રીદ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૨૯

શ્રીમત્સ્ય કચ્છ તનુ સ્વચ્છ તમે જ ધારી,
મારી અદેવ સહુ દેવ લિધા ઉગારી;
છો શ્વેતદ્વીપપતિ શું ગતિ તે કળાય,
શ્રીદ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૩૦

નારાયણ પ્રભુ તમે નરવીર ધીર,
ભૂભારહારક તમે જ ધર્યાં શરીર;

૧.લક્ષ્મીજી

ગોલોકવાસિ સુખરાશિ તમે સદાય,
શ્રી દ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૩૧

લીલા તમે લલિત ગોકુળ માંહિ કીધી,
નંદાદિ ગોપજનને સુખશાંતિ દીધી;
મારી **બકી**[૧] **બક**[૨] તથા વન ચારિ ગાય,
શ્રીદ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૩

કંસાદિ મારિ જઈ દ્વારમતી વસાવી,
કન્યા ઘણીક પરણ્યા ખળ મારિ લાવી;
પોતે થયા પ્રભુજી પાંડવના સખાય,
શ્રીદ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૩૩

જ્યારે અધર્મ અવનીતળમાં વધે છે,
જ્યારે બળિષ્ટ અસુરો પ્રસરે બધે છે;
ત્યારે તમે તનુ ધરો પ્રભુ પૃથ્વિમાંય,
શ્રીદ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૩૪

જાણો મનોરથ તમે મનનો અમારો,
મોટો પ્રભૂજિ મહિમા બહુ છે તમારો;
તે તો જથાર્થ જનથી ઉચર્યો ન જાય,
શ્રીદ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૩૫

સ્નેહે સદૈવ પ્રભુ આ સ્થળમાં વિરાજો,
સૌને સદૈવ સુખદાયક આપ થાજો;
આ તીર્થ સૌથિ અતિ ઉત્તમ તો ગણાય,
શ્રીદ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૩૬

હે કૃષ્ણ કૃષ્ણ કમળાવર હે કૃપાળ,
છોજી તમે સકળ વિશ્વવિહારીલાલ;

૧.પૂતના ૨.બકાસુર

કીર્તિ તમારિ શુક શારદ શેષ ગાય,
શ્રીદ્વારિકેશ હૃષિકેશ રમેશ રાય...૩૭

શિખરિણી : વૃંદાવનવિહારીની સ્તુતિ :

રહો રાધા સાથે મુરલી નિજ હાથે શુભ ધરી,
અઘારી મૂરારી મધુવન વિહારી મન હરી;
બહૂનામી સ્વામી પ્રભુ ગરુડગામી અહિં રહો,
કરો સૌની રક્ષા સરસ વળિ શિક્ષા પણ કહો...૩૮

હરિકૃષ્ણ મહારાજની સ્તુતિ :

અમારા હે ઈષ્ટ પ્રગટ હરિકૃષ્ણ પ્રભુ તમે,
સદા ઘો **સ્વાભીષ્ટ**[1] તવ પદ તણા આશ્રિત અમે;
અનેક બ્રહ્માંડ સ્થિતિ લય તણા કારણ અહો,
અમારે ચિત્તે આ મુરતિ રજની વાસર રહો...૩૯

ભક્તિધર્મની સ્તુતિ :

અહો ભક્તીમાતા જનક હરિના શ્રીધરમ છો,
તમો બે સૌનાથી કરમ શુભવાળાં પરમ છો;
થયા જેના પુત્ર પ્રભુ અકળ જે અક્ષરપતી,
સદા સૌને આપો સુખ સકળ થાઓ શુભમતી...૪૦

વાસુદેવની સ્તુતિ :

નમો વાસુદેવ પ્રગટ વૃષભક્તીસુત તમે,
ધર્યું બાલ્યાવસ્થા સ્વરુપ નિરખ્યું તે શુભ અમે;
રહો સાજા તાજા સકળઅધિરાજા સુખનિધી,
ભલે આવ્યા આંહીં અમ પર કૃપા આ અતિ કિધી...૪૧

૧.તમને પ્રિય એવુ અમારું ઈચ્છિત

વરાહની સ્તુતિ :

હિરણ્યાક્ષે દુષ્ટે સુર સકળને સંકટ કર્યું,
તમે ત્યાં તે વારે વપુ નિજ વરાહ પ્રભુ ધર્યું;
ધરા ડાઢે ધારી **સમર**[1] કરિ માર્યો અસુરને,
તમે તે વારાહ પ્રભુ સકળ કાઢો **કસુરને**[2]...૪૨

નૃસિંહની સ્તુતિ :

નૃસિંહાખ્ય શ્રીમાન્ સુરનરરિપૂમારણ નમો,
ઉગાર્યો પ્રહ્લાદ પ્રણતજનપાળ પ્રભુ તમો;
ભલાં એવાં કામો અધિક કરવા અંતર ધરો,
સહૂ સત્સંગીનાં સદયહૃદયે સંકટ હરો...૪૩

શ્રીશેષશાયિની સ્તુતિ :

સુતા ક્ષીરાબ્ધીમાં **અહિવરનિ**[3] શજ્યા શુભ કરી,
સજે લક્ષ્મી સેવા અભયવર લેવા દિલ ધરી;
અહીં એવે રૂપે સુખનિધિ બિરાજો પ્રભુ સદા,
છબી જોઈ જોઈ મુનિજન નમે સૌ મનમુદા...૪૪

કૂર્મદેવની સ્તુતિ :

મથ્યો સિંધુ જ્યારે **કમઠતન**[4] ત્યારે ધરિ હરી,
ધર્યો પીઠે પોતે ગણિ અલપ મંદ્રાચળ ગિરી;
રુડાં કાઢ્યાં રત્નો અધિક કરિ યત્નો સહુ મળી,
તમારું ઐશ્વર્ય પ્રભુજિ ન શકે કોઇ જ કળી...૪૫

સૂર્યનારાયણની સ્તુતિ :

અહો ભાનૂદેવા પ્રગટ તમ જેવા સુર નહીં,
સજે છે સૌ સેવા અધિક સુખ લેવા જન અહીં;

૧.યુદ્ધ ૨.કસર; ખોટને ૩.શેષજીની ૪.કાચબાનું શરીર

રથે રાજો છોજી સુભગ વળિ **સપ્તાશ્વ**[1] સહિતે,
રહ્યા છો શ્રીવિષ્ણુ હિરણમયરૂપે જનહિતે...૪૬

શ્રીમત્સ્યદેવની સ્તુતિ :

થઈ મત્સ્ય સ્વચ્છ પ્રબળ ખળ શંખાસુર હણ્યો,
ઉગાર્યા વેદોને **જળજસુત**[2] તે તો જશ ભણ્યો;
તમારી તે શક્તી નિરખિ જન ભક્તી ભલિ કરે,
બિરાજો આ ઠામે ધરમમય ધામે મન ઠરે...૪૭

શાર્દૂલવિક્રીડિત : ગણપતિની સ્તુતિ :

હે લંબોદર દેવ શંભુસુત છો સ્ત્રી બુદ્ધિ ને સિદ્ધિ છે,
દાસી બે તવ દેખિયે સમિપમાં તે ઋદ્ધિ ને વૃદ્ધિ છે;
પુત્રો બે **શુભ**[3] **લાભ-લક્ષ**[4] કહિયે છો વિઘ્નહારી અહો,
સત્સંગી સહુને સદા સુખ કરો આ તીર્થ માંહી રહો...૪૮

ચર્ચરી છંદ : શિવજીની સ્તુતિ :

જયજયજય જટિલ જોગિ ધંતુર ને ભાંગભોગિ શંભુ છો સદા નિરોગિ બુઢ્ઢા બાવા,
ઉજવળીભભૂતિ અંગ સરસદરસ શીશગંગ ભૂતપ્રેત આદિ સંગ લાગો ગાવા;
ભલકે **શશિયર**[5] સુભાલ કંઠે વળગેલ **વ્યાળ**[6] તેહ સાથ **રુંડમાળ**[7] રૂડી રાજે,
જયજય કરધર **પિનાક**[8] વાજે વર વીરહાક ડમરૂ ને ડાક અગડબંબં બાજે-૪૯

ગાઓ સંગીત ગાન નાચો નટવા સમાન તાથેઈ તાથેઈ તાન લેતા લેતા,
ઘૂઘર પદ ઘમકઘમક ચાલો છો ઠમકઠમક ધરણી પદ ધમકધમક દેતાદેતા;
શોભે નંદી સવારિ ગૌરી અર્ધાંગ ધારિ સિંહ કેરિ અંગ સારિ છાળા છાજે,
જયજય કરધર પિનાક વાજે વર વીરહાક ડમરૂ ને ડાક અગડબંબં બાજે-૫૦

ભાવે કૈલાસવાસ કાંતો શમશાન પાસ દુનિયાપર દિલ ઉદાસ દીઠાદીઠા,

૧.સાત ઘોડા ૨.કમળમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ બ્રહ્મા ૩.મંગળકારી ૪.ગણેશના એ નામના બે પુત્ર
૫. ચંદ્ર ૬.સર્પ ૭.ખોપરીની માળા ૮.ત્રિશૂળ

લોચન છે લાલચોળ અંગ ઉગ્ર છે અતોલ બોલો છો મૂખબોલ મીઠામીઠા;
જાપો છો મંત્રજાપ ભીક્ષાઆહારિ આપ આપ્યા ભોગો અમાપ ભક્તો કાજે,
જયજય કરધર પિનાક વાજે વર વીરહાક ડમરૂ ને ડાક અગડબંબં બાજે-૫૧

બ્રહ્માવિષ્ણુ સ્વરૂપ આપ ત્રણે એક રૂપ ભગવન ત્રિભુવનભૂપ સંતો જાણે,
જેની મતિ છે જડત્વ સમઝે ન સર્વતત્વ તેવા તે તો મમત્વ મિથ્યા તાણે;
જયજય જુગઆદિદેવ સુરનર સૌ સજે સેવ રૂપ અકળ ને અભેવ ભોળા ભ્રાજે,
જયજય કરધર પિનાક વાજે વર વીરહાક ડમરૂ ને ડાક અગડબંબં બાજે-૫૨

જયજય સર્વજ્ઞશ્યામ વેદ વદે વામ[1] નામ અસુરસુર કરે પ્રણામ પાસે આવજી,
જયજય જોગીંદ્રવેષ **મૃડ**[1] હર શંભૂ મહેશ જશ વદે સદૈવ શેષ મનમાં લાવી;
જયજય જનમાતતાત અકળરૂપ છે અઘાત કુક્ષિમાં સમુદ્ર સાત ગંભિર ગાજે,
જયજય કરધર પિનાક વાજે વર વીરહાક ડમરૂ ને ડાક અગડબંબં બાજે-૫૩

જયજય ગતિમાન ગહન વિશ્વનાથ વિશ્વવહન દૃષ્ટિ માંડિ મદન દહન કીધો ધારી,
ત્રિપુરાસુર દૈત્ય દુષ્ટ પાપકર્મવંત પુષ્ટ સુર નરો કર્યા સંતુષ્ટ તેને મારી;
કરણતત્ત્વ મંત્રજાપ હરણ ભક્તત્રિવિધતાપ આ સ્થળે ભલેજિ આપ આવ્યા આજે,
જયજય કરધર પિનાક વાજે વર વીરહાક ડમરૂ ને ડાક અગડબંબં બાજે-૫૪

જયજય કરુણાનિધાન અમરપાળ છો **ઈશાન**[1] આપનાર અભયદાન છોજી આપે,
કીધું વિષ વિષમપાન રાખવા સકળ જહાન કોણ આપના સમાન સંકટ કાપે;
દાતૃતા[2] તમારિ ધન્ય દાસનું નસાડ્યું **દૈન્ય**[3] દેખિ દેખિ દેવ અન્ય દાતા લાજે,
જયજય કરધર પિનાક વાજે વર વીરહાક ડમરૂ ને ડાક અગડબંબં બાજે-૫૫

જયજય ગણનાથતાત પાસ યક્ષરક્ષવ્રાત અજર અમર ને અજાત છોજીછોજી,
તોડનાર મોહજાળ દાસને કરો નિહાલ વિશ્વમાં વિહારીલાલ છોજી મોજી;
સુંદર શોભે શરીર શ્વેત જેવું ગંગનીર હેમનંગ હીર ચીર અરુચી સાજે,
જયજય કરધર પિનાક વાજે વર વીરહાક ડમરૂ ને ડાક અગડબંબં બાજે-૫૬

૧.શંકર ૨.દાતાપણું; ઉદારતા ૩.દીનપણું

દોહરો : હીર ચીર ને હેમથી, રહો સદૈવ વિરક્ત;
સૌ હરિજનને સુખ કરો, ભક્તિતનુજના ભક્ત...૫૭

ઇંદ્રવિજય સવૈયા : હનુમાનની સ્તુતિ :

અંજનિનંદન છો જગવંદન સિંદુર ચંદન ચર્ચિત અંગે,
ત્રાસ હરો નિજદાસ તણા પ્રભુ પાસ નિવાસ વસો જ ઉમંગે;
છો વિષયોથિ વિરક્ત સદા હરિભક્ત હરિજનના ભયહારી,
હે હનુમાન મહા બળવાન દિયો સુખદાન દયા દિલ ધારી...૫૮

ધર્મ તણા કુળદેવ સદૈવ અદેવ તણા રિપુ દેવ સહાયી,
જંગ[૧] પ્રસંગ ઉમંગ ચડે અણભંગ લડો ધરિ ધીરજ ધાયી;
જ્યાં **વૃષશીશ**[૨] પડ્યું કશું સંકટ ત્યાં ઝટ આવિ કરી કિકિયારી,
હે હનુમાન મહા બળવાન દિયો સુખદાન દયા દિલ ધારી...૫૯

કાળિયદત્ત હતો ઉનમત્ત હરેક રિતે કરવા હરિ હત્યા,
છઠ્ઠિ દિને હરિને હરવા કરવા દુખ પ્રેરિ કુઢંગિણિ કૃત્યા;
દુઃખનિવારણ કારણ ત્યાં પણ આવિ હર્યું દુખ દુષ્ટ વિદારી,
હે હનુમાન મહા બળવાન દિયો સુખદાન દયા દિલ ધારી...૬૦

જ્યાં સમર્યા હરિયે વનમાં મનમાં ધરિ તર્ત તમે તહીં આવ્યા,
ભૂત પિશાચ ભયંકર ભૈરવ ધારિ ગદા કર મારિ હઠાવ્યા,
શ્રીહરિ કરિને સુપ્રસન્ન હણ્યા અરિને ફરિને પડકારી,
હે હનુમાન મહા બળવાન દિયો સુખદાન દયા દિલ ધારી...૬૧

કામ કરી ઘનશ્યામ તણું નિજ ધામ ગયા પરણામ કરીને,
જ્યાં સમરે હરિરાય તહાં વળિ આવિ સહાય કરી જ ફરીને;
વીરવિજોગથિ ધીર તજી **હરિવીરની**[૩] ધીરજ આવિ વધારી,
હે હનુમાન મહા બળવાન દિયો સુખદાન દયા દિલ ધારી...૬૨

૧.મોટું ધિંગાણું ૨.ધર્મદેવની ઉપર ૩.રામપ્રતાપજીની

જે વૃષવંશ તણા જનઅંશ અસંશય એની સહાય કરો છો,
થાય વિપત્તિ તણી ઉત્તપત્તિ વિપત્તિ હમેશ અશેષ હરો છો;
ધારિ મહાવૃત નારિ તણી કદિ યારિ કરી નહીં છો બ્રહ્મચારી,
હે હનુમાન મહા બળવાન દિયો સુખદાન દયા દિલ ધારી...૬૩

હે હરિદૂત મરૂત સપૂત કરો અદભૂત ક્રિયા ઝટ કૂદી,
ઈંદ્રિયજીત અભીત સદા પ્રભુમાં દૃઢ પ્રીતનિ રીત જ જૂદી;
છો ભયભંજન રાક્ષસગંજન નાથનિરંજન રંજનકારી,
હે હનુમાન મહા બળવાન દિયો સુખદાન દયા દિલ ધારી...૬૪

શાસ્ત્રવિચક્ષણ[૧] સર્વસુલક્ષણ ભક્તનું રક્ષણ આપ કરો છો,
વર્મ[૨] તમે સતકર્મ તણા મનમર્મ ધરી શુભ ધર્મ ધરો છો;
દુર્લભ દેવ ભજ્યા કરિ સૂલભ વલ્લભ શ્રીવૃષલાલવિહારી,
હે હનુમાન મહા બળવાન દિયો સુખદાન દયા દિલ ધારી...૬૫

પુષ્પિતાગ્રા :

વિધિવત બધિ મૂર્તિ થાપિ નાથે, સ્તુતિ કરી તેનિ સમસ્ત સંત સાથે;
હરિવર તણું તે ચરિત્ર સારું, મનન કરો મન સર્વદા અમારું...૬૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણાદિ મૂર્તિસ્થાપનસંતમંડળકૃતસ્તુતિનિરૂપણનામ અષ્ટાવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૮॥

હરિગીત છંદ :

પછિ સંત સજ્યા સ્થાન જૈ નિરખ્યા ધરમકુળના ધણી,
અહિંયાં જ અક્ષરધામ દીઠું જ્યોતિ ઝગમગતી ઘણી;

૧.શાસ્ત્રના મર્મજ્ઞ ૨.રક્ષક - કવચ

કોટાનકોટિ શશાંક સૂર્ય સમાન તેજ દિસે સહી,
આશ્ચર્ય ઉપજ્યું અતિ ઘણું વર્ણન જથાર્થ બને નહીં...૦૧
અગણીત અક્ષરમુક્ત અગણિત શક્તિયો સેવા સજે,
અગણીત બ્રહ્મા વિષ્ણુ શંકર ભાવથી પ્રભુને ભજે;

લક્ષ્મીનારાયણકૃત હરિસ્તુતિ :

લક્ષ્મી સહિત શ્રીદ્વારિકાપતિ એમ બોલ્યા એ સમે,
દિગ્વિજય કરતા નાથ જ્યારે દ્વારિકા આવ્યા તમે...૦૨
મેં તે સમે તમને કહ્યું શુચિ સંતવૃંદ વસે જહાં,
મંદિર કરાવીને મને પધરાવજો પ્રભુજી તહાં;
સૌ તીર્થસુધાં તે સ્થળે આંહીં થકી આવીશ હું,
ત્યારે તમે એવું કહ્યું જે નક્કિ એમ કરીશ હું...૦૩
શુભ વાક્ય પ્રભુ પોતા તણું તે સત્યસત્ય કર્યું સહી,
મંદિર કરાવીને અમારી મૂર્તિયો સ્થાપી અહીં;
વળિ ગોમતી આદિક તણું સ્થાનક અહીં જ કરાવશો,
છાપો કમળ ને શંખ ચક્ર ગદાનિ આંહિ અપાવશો...૦૪
હે કૃષ્ણ તે ક્યારે થશે ચિરકાળમાં કે હાલમાં,
સુણી એમ બોલ્યા શ્રીહરી કરશું જ થોડા કાળમાં;
પછિ લક્ષ્મિ સાથે દ્વારિકાપતિ મૂર્તિયોમાં જૈ રહ્યા,
વળિ ભક્તિ સાથે ધર્મ પણ કરવા સ્તુતિ ઊભા રહ્યા...૦૫

શાર્દૂલવિક્રીડિત : ભક્તિધર્મકૃતસ્તુતિ :

ભક્તીધર્મ કહે અહો પ્રભુ તમે જે પુત્રરૂપે થયા,
આપ્યા આપ અમાપ સૌખ્ય અમને દીલે ધરીને દયા;
સૌના માતાપિતા તમે જ પ્રભુ છો આદિ અજન્મા તમે,
લીલા માત્ર સુપુત્રરૂપ નિરખ્યા સર્વેશ જાણ્યા અમે...૦૬

મત્સ્યાદિ અવતાર તથા સૂર્યનારાયણકૃત સ્તુતિ :

મત્સ્યાદી અવતાર સૂર્ય ઉચરે હે અક્ષરાત્મા હરી,
સૌના કારણરૂપ ભૂપ સહુના ઈશેશના ઊપરી;
આજ્ઞા આપ તણી સુણી શિર ધરી જે કૃત્ય કીધાં અમે,
તે પ્રત્યેક અતર્ક્ય કૃત્ય કરવા ઐશ્વર્ય આપ્યું તમે...૦૭

શિવજીકૃત સ્તુતિ :

બોલ્યા શંકર તે શિવા સહિત ત્યાં હેતે હરીને નમી,
હે ધર્માત્મજ નિત્ય ધ્યાન ધરવા મૂર્તિ તમારી ગમી;
આવા અંતરમાં રહો વળિ કહો જે કાંઈ તે કીજિયે,
નિત્યે દર્શન દાન આપ અમને દાતાર થૈ દીજિયે...૦૮

ગણપતિકૃત સ્તુતિ :

બોલ્યા શ્રીગણનાથ હે હરિ તમે કીધી કૃપા કોટિધા,
દીધાં દર્શનદાન માન દઈને સ્થાપ્યા કૃતાર્થો કિધા;
સર્વે શક્તિ રહે સદા તમ વિષે સંકલ્પમાં સિદ્ધિ છે,
જાણી દાસ દયાથિ આપ અમને દૈવી કળા દીધિ છે...૦૯

હનુમાનકૃત સ્તુતિ :

બોલ્યા શ્રીહનુમાન માન દઈને પ્રેમે પ્રણામો કરી,
હે સ્વામી સુખના સમુદ્ર સહજાનંદ પ્રભો શ્રીહરી;
સેવા આપ તણી સદૈવ સજવા ઉત્સાહ રાખું અહો,
રાખો આપ સમીપ શ્યામ મુજને કાં તો રુદેમાં રહો...૧૦

બ્રહ્માદી સુર સર્વ તે સ્તુતિ તહાં એવી રિત્યે ઉચર્યા,
સૌએ શ્રીહરિને પ્રસન્ન અતિશે કાવ્યાદિ બોલી કર્યા;
જેની જ્યાં પ્રતિમા હતી જઈ જઈ ત્યાં લીન તે તો થયા,
જેનું સ્થાપન જે સ્થળે કર્યું હતું તે દેવ ત્યાં જૈ રહ્યા...૧૧

ઉપજાતિ :

વર્ણી કહે સાંભળ હે નરેશ, લીલા કરી જે હરિયે વિશેષ;
આશ્ચર્યકારી કહું એહ વાત, અતર્ક્ય લીલા પ્રભુની અઘાત...૧૨

શજ્યાલયે છે વૃષનો દુલારો, જુવે મળીને જન ત્યાં હજારો;
કરે ગતિ ચંચળ વીજ જેમ, ઉઠી પ્રભૂજી વિચર્યા જ એમ...૧૩

બહુ પ્રભુ પાછળ લોક દોડ્યા, કોઈ થકી કાંઇ રહે ન **ઓડ્યા**[૧];
કોઈ તણી પાઘડિયો પડી ત્યાં, તે ખોળતાં તર્ત નહીં જડી ત્યાં...૧૪

કોઈ તણા ખેશ ગયા ખસીને, કોઈ પડ્યા તેહ ઉઠ્યા હસીને;
કોઈ તણા અંગરખાનિ ચાળ, ફાટી ગઈ હે નૃપ તેહ કાળ...૧૫

ભુલ્યા જનો તે તન કેરું ભાન, દિસે દિવાના જનના સમાન;
શ્રીવાસુદેવ પ્રતિમા જહાંય, હરી થયા લીન જઈ તહાંય...૧૬

કોઈ કહે શ્રીહરિકૃષ્ણરૂપ, તેમાં સમાયા વૃષવંશભૂપ;
કોઈ કહે મંડપમાં ગયા છે, સભા વિષે કોઇ કહે રહ્યા છે...૧૭

દીઠા પ્રભૂ એમ અનેક ઠામ, છે વિશ્વવ્યાપી શુભ જેનું નામ;
આશ્ચર્ય પામ્યા જન સર્વ એથી, માહાત્મ્ય જાણ્યું અતિ ઉગ્ર તેથી...૧૮

સંતો પછી મંદિરથી સિધાવ્યા, મળી મહામંડપ મધ્ય આવ્યા;
પ્રભૂ પુનઃ પૂજન જ્યાં કરે છે, વેદોક્ત મંત્રો દ્વિજ ઉચ્ચરે છે...૧૯

સર્વે પ્રકારે પછિ શાસ્ત્ર રીતે, પૂર્ણાહુતી ત્યાં કરી પૂર્ણ પ્રીતે;
ત્યાં દક્ષણાદાન દ્વિજો સહૂને, દીધાં દયાળૂ હરિયે બહૂને...૨૦

બેઠા પ્રભૂજી પછિ **ભદ્રપીઠે**[૨], દૃષ્ટિ ઠરે તે છબિ સારિ દીઠે;
વિપ્રો મળીને અભિષેક કીધો, વેદોક્ત ત્યાં આશિરવાદ દીધો...૨૧

૧.રોકાયા ૨.સ્નાન કરવાના બાજોઠ ઉપર

ધારૂ તળાવે હરિ ત્યાંથિ ચાલ્યા, સાથે સખા સંત સુભક્ત પાળા;
વાજિંત્ર વાજે વિવિધ પ્રકાર, વિપ્રો કરે વેદઋચા ઉચાર...૨૨

તળાવમાં સંચરિ તેહ કાળે, **અવભ્રથ**[1] સ્નાન કર્યું કૃપાળે;
તહાં કર્યાં દાન વળી વિશેષ, પછી કર્યો મંદિરમાં પ્રવેશ...૨૩

દિસે દિશા પૂરવ રૂપચોકી, ત્યાં ઓટલો ઉત્તમ તે વિલોકી;
બિરાજિયા ત્યાં અતિ સૌખ્યકારી, સમીપ બેઠા જન કારભારી...૨૪

શિલ્પી જનોને શિરપાવ દીધા, કંગાલતા કાઢિ નિહાલ કીધા;
તે શિલ્પિયોનાં શુભ નામ જેહ, સુણો સુણાવું તમને હું તેહ...૨૫

વડોદરાના જન શિલ્પિ જાણો, નામે પુરૂષોત્તમ તે પ્રમાણો;
બિજા હતા કેવળદાસ નામ, નિવાસ જેનો નડિયાદ ગામ...૨૬

હિરાજિ શિલ્પી મરુદેશવાસી, ત્રણે મળી શિલ્પકળા પ્રકાશી;
છે કાનજી ચિત્રકળા સુજાણ, તે વિપ્ર તો ગોંડળના પ્રમાણ...૨૭

ઇત્યાદિને પાઘડિ શાલ આપી, કંઠે ભલી કાંચનકંઠિ થાપી;
આપ્યાં કડાં કાંચનનાં કૃપાળે, દીધી વળી ચાખડિયો દયાળે...૨૮

અમૂલ્ય વસ્તૂ વળિ જેહ આપી, તેનૂ નહીં મૂલ્ય શકાય માપી;
હેતે હરીયે શિર હાથ થાપ્યો, અહો વળી અક્ષયવાસ આપ્યો...૨૯

પુષ્પિતાગ્રા :

કરિ **હરિનતિ**[2] દેવ લક્ષ્મિનાથે, કરિ વળિ દેવ વૃષાદિ સર્વ સાથે;
અવભૃથ કરિ સ્નાન દાન દીધાં, હરિવર ચારુ ચરિત્ર એમ કીધાં...૩૦

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણાદિકૃત-હરિસ્તુતિપૂર્ણાહુત્યાદિનિરૂપણનામૈકોનત્રિંશતિતમો વિશ્રામઃ॥૨૯॥

૧.યજ્ઞની પૂર્ણાહુતિ વખતે કરાતું સ્નાન ૨.શ્રીહરિની સ્તુતિ

ઉપજાતિ :

શિલ્પી જનોને સિરપાવ દૈને, પ્રાસાદથી પશ્ચિમ પાસ જૈને;
હે ભૂપ જ્યાં છે શુભ છત્રિ આજ, તહાં બિરાજ્યા વૃષવંશરાજ...૦૧

શોભીત સિંહાસન ત્યાં વરિષ્ઠ, હતું હરીના જનને અભીષ્ટ;
તે માંહિ ગાદી તકિયો ધરાવી, બિરાજિયા નાથ તહાં જ આવી...૦૨

ત્યાં કૃષ્ણના સામિ સભા ભરાણી, બેઠા મુની શાસ્ત્રિ તથા પુરાણી;
વર્ણી તણાં વૃંદ ગૃહસ્થ વૃંદ, બેઠા સહૂ ત્યાં થઈને સ્વચ્છંદ...૦૩

કૃપાનિધીયે કરતાળિ પાડી, કહી ભલી વાત ભુજા ઉપાડી;
સુણો તમે સેવક સૌ અમારા, વાર્તા કહું છું હિતની તમારા...૦૪

અથ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણાદિ મહિમાકથન :

આ મંદિરે સ્થાપિત રૂપ જેહ, છે પૂજવા જોગ્ય સમસ્ત તેહ;
એ તો સહૂ છે અવતાર મારા, અર્ચ્યા થકી વાંછિત આપનારા...૦૫

તે માંહિ મૂર્તિ વળિ વાસુદેવ, તથા હરીકૃષ્ણ તણી **અભેવ**[1];
એ બેયમાં ભેદ કશો ન જાણો, પ્રત્યક્ષ મારી મુરતી પ્રમાણો...૦૬

તેમાં રહી હું સુખ સર્વ દૈશ, પૂજા કરે તે પણ માનિ લૈશ;
એ મૂર્તિ દ્વારે અગણીત કેરું, કલ્યાણ થાશે જગમાં ઘણેરું...૦૭

પ્રત્યક્ષ દેખે મુજને ન જેહ, તે મૂર્તિનું ધ્યાન કરે જ તેહ;
જો માનસી પૂજન તેનું થાય, પ્રત્યક્ષ પૂજા સમ છે સદાય...૦૮

આ લક્ષ્મીનારાયણરૂપ જે છે, શ્રી દ્વારિકાધીશ સ્વરૂપ તે છે;
ઇત્યાદિ મારા અવતાર જાણી, પૂજો ધરો ધ્યાન ઉમંગ આણી...૦૯

મેં મૂર્તિયો સ્થાપિત જેહ સ્થાને, જે તેહને આદરથી ન માને;
ન જાણવો આશ્રિત તે અમારો, તે તો મરીને નરકે જનારો...૧૦

૧.ભેદ વગરની એક

આ તીર્થમાં જો મન ભાવ લાવી, કોઈ કરે તીરથ શ્રાદ્ધ આવી;
તેના બધા પૂર્વજ મોક્ષ પામે, જાત્રા થકી અક્ષય સૂખ જામે...૧૧

પ્રત્યેક માસે તિથિ પૂર્ણિમાયે, જો આ સ્થળે નિયમથી અવાયે;
આ દેવનાં દર્શન એહ ટાણે, કર્યા થકી સિદ્ધિ અભીષ્ટ માણે...૧૨

જો કોઇ શ્રીભાગવતાદિ કેરા, કરાવશે પાઠ અહીં ઘણેરા;
જપાવશે જો મુજ મંત્રજાપ, તો તેહ તેને ફળશે અમાપ...૧૩

જો દ્વાદશી આદિ તણે દહાડે, સુસંતને કે દ્વિજને જમાડે;
સુપાત્રને દાન કદાપિ દેશે, તે તો મનોવાંછિત અર્થ લેશે...૧૪

જ્યાં જ્યાં ફર્યો હું સ્થળ તેહ જાણે, જાત્રા કરે આંહિ વિધિ પ્રમાણે;
તેનાં બધાં સંચિત પાપ જાય, કાયા ધરી તેહ કૃતાર્થ થાય...૧૫

એવી રિતે વાત વિશેષ કીધી, સુણી સહૂયે મન ધારિ લીધી;
પછી પ્રભૂયે ચિતમાં વિચારી, બોલાવિયા નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારી...૧૬

નારાયણાનંદ પ્રમુખ્ય જાણો, ને માધવાનંદ બિજા પ્રમાણો;
ત્રિજા તણું તો રણછોડ નામ, તેને કહે છે તહિં મેઘશ્યામ...૧૭

હે વર્ણિ છો આપ સુધર્મવાળા, જરૂર જીતેંદ્રિય મેં નિહાળ્યા;
તપસ્વિ છો ને રસને તજો છો, નિષ્કામિ થૈને મુજને ભજો છો...૧૮

સદૈવ આ મંદિરદેવ સેવા, જરૂર **છાજે**[૧] શુચિ આપ જેવા;
માટે રહી આ સ્થળ એહ દેહે, સેવા સજો દેવ તણી સનેહે...૧૯

ધર્મી ભલા પૂજક હોય જ્યાંય, રહે તહાં દૈવત દેવમાંય;
અધર્મિના સ્પર્શ થકી જરૂર, દેવો તણું દૈવત જાય દૂર...૨૦

અધર્મિનો સ્પર્શ અશુદ્ધ લાગે, ચાંડાળથી બ્રાહ્મણ જેમ ભાગે;
કામી રસાસ્વાદિ હરામિ સેવે, તે મૂર્તિમાં વાસ વસે ન દેવે...૨૧

૧.શોભે

સૌ આજ તો જોઇ ભલા લહું છું, ભવિષ્ય માટે પણ હું કહું છું;
રાખો અહીં પૂજક વર્ણિ કેવા, નિઃસ્વાદિ નિર્માનિ અકામિ એવા...૨૨

જે દેવ કેરો મહિમા ન જાણે, સેવ્યાનિ શ્રદ્ધા ઉરમાં ન આણે;
એવાનિ સેવા અમને ન ભાવે, ઉદાસતા અંતર માંહિ આવે...૨૩

શ્રીમંત રાજા અતિ અંબરીષ, સ્વહસ્ત સેવા કરતો અધીશ;
એવી જ શ્રદ્ધા ઉર હોય જેને, સેવા તણો છે અધિકાર તેને...૨૪

શાસ્ત્રી વડો કે ગુણવાન કોય, સેવા તણો જે અધિકારિ હોય;
સ્વહસ્ત સેવા હરિની કરે છે, માહાત્મ્ય મોટું મનમાં ધરે છે...૨૫

દેહાભિમાની **બટુ**[1] જેહ થાશે, કરાવશે પૂજન શિષ્ય પાસે;
પોતે ગુરૂ થૈ સુખ સર્વ માણે, પૂજા પ્રભૂની શિર **વેઠ**[2] જાણે...૨૬

માની થકી પૂજન તો ન થાય, કે થાળ માનીથિ નહીં કરાય;
સન્માર્જની[3] માનિ **કરે**[4] ન ધારે, તો પાપ તેનાં પ્રભુ શું નિવારે...૨૭

સેવા વિષે સ્નેહ ન હોય જેને, સત્સંગિ જાણો નહિ કોઇ તેને;
એ તો વડો નાસ્તિકનો જ રાજ, વર્ણી થયો તે નિજ પેટ કાજ...૨૮

એવાનું જ્યારે અપમાન થાય, તે વૈર લેવા ચિતમાં ચહાય;
તે દેવનો માલ લુંટાવિ દેશે, કાં તો દગો દૈ દિલ શાંતિ લેશે...૨૯

તે તો મરીને નરકે જ જાય, કે જીવતો રાક્ષસ રૂપ થાય;
તે દેવ સાથે બહુ દ્વેષ રાખે, ભલા ગુરૂના પણ દોષ ભાખે...૩૦

જે ભૂખના દુઃખથિ વર્ણિ થાય, તેણે રસાસ્વાદ નહીં જિતાય;
પછી પ્રસાદી પણ ખાય ચોરી, એવી કરે મોટિ હરામખોરી...૩૧

જે દેવને વસ્તુ ધરી ન હોય, તે બ્રહ્મચારી પણ ખાય તોય;
ખરેખરો નાસ્તિક તે ગણાય, મુવા પછી મર્કટ તેહ થાય...૩૨

૧.બ્રહ્મચારી ૨.નડતર; ભાર; ઉપાધિ ૩.સાવરણી ૪.હાથમાં

જેના થકી સ્વારથ સાધિ લેશે, તેને પ્રસાદી પણ ગુપ્ત દેશે;
તે તો મરીને જનમે બિલાડો, કાં તો પખાલીઘર થાય પાડો...૩૩

જો મંદિરે સ્ત્રી પર દૃષ્ટિ ધારે, તેનૂં મહાપાપ ઘણું વધારે;
જો કલ્પકોટી નરકે વસાય, તથાપિ તે પાપ નહીં છુટાય...૩૪

દેવાલયે ઉત્સવ હોય જ્યારે, આવે સ્ત્રિયો દર્શન કાજ ત્યારે;
જો દૃષ્ટિને વશ્ય નહીં રખાય, તો વર્ણિ ત્યાં તેહ સમે ન જાય...૩૫

સંકલ્પથી કાંઈ કરાય પાપ, વર્ણી કરે તો ઉપવાસ આપ;
કરે નહીં તો **અઘ**[1] વજ્રલેપ, તે થાય તેનો ન ટળે જ ચેપ...૩૬

સ્ત્રિયાદિનો અંતર ઘાટ હોય, મૂર્તિ તણો સ્પર્શ કરે જ તોય;
તે વર્ણિ ચાંડાલ થશે મરીને, જૈ કુંભિપાકે પડશે ફરીને...૩૭

જેને દિલે છે વિષયોનું ઝાળ, તેનો ધર્યો દેવ જમે ન થાળ;
ચાંડાળનૂં ભોજન હોય જેમ, જમે નહીં બ્રાહ્મણ કોઈ તેમ...૩૮

રજોગુણી પૂજન તો કરાય, પોતે રહે સત્ત્વગુણી સદાય;
જડત્વ રાખે ભરતાખ્ય જેવું, જો હોય કલ્યાણ જરૂર લેવું...૩૯

શૃંગાર સારા સુરને ધરાવે, ખામી રહે તો નહિ ખોટ આવે;
જો બ્રહ્મચર્યવ્રત કાંઈ ભૂલે, તો જન્મનાં પુણ્ય તમામ **ડૂલે**[2]...૪૦

જે દેવ કેરી મરજાદ તોડી, મનુષ્ય કોઈ સહ નેણ જોડી;
ગમાર જે ગ્રામ્ય કથા કરે છે, તે જન્મ મુંગા જનનો ધરે છે...૪૧

આ વાત સૌ અંતર ધારિ લેજો, તપાસી સેવા અધિકાર દેજો;
જો તેહમાં દૂષણ કાંઈ દેખો, કાઢી મુકો શ્વાન સમાન લેખો...૪૨

રાજા તણા જેહ હજૂરિ દાસ, કેવા ધરે છે ઉરમાં ઉલાસ;
પ્રભૂનિ સેવા તણિ પ્રાપ્તિ હોય, તે ભાગ્યશાળી નહિ તુલ્ય કોય...૪૩

૧.પાપ ૨.નાશ પામે

એવી સુણી શ્રીમુખ કેરિ વાત, નમ્યા પ્રભૂને પદ **વર્ણિવ્રાત**[1];
આજ્ઞા કરી તે ધરિ સર્વશીશ, એથી થયા પૂર્ણ પ્રસન્ન ઈશ...૪૪

તે દ્વાદશીથી દિન ચાર રાય, જમાડિયા બ્રાહ્મણ સંત ત્યાંય;
ત્યાં દક્ષિણા બ્રાહ્મણને વિશેષ, દીધી દયાળૂ હરિ અક્ષરેશ...૪૫

જ્યાં ધર્મશાળા શુભ સંત કેરી, ત્યાં પંક્તિ થાતી મુનિની ઘણેરી;
સંતો તણી પંગત થાય જ્યારે, પોતે પ્રભૂ પીરસવા પધારે...૪૬

નાનાવિધિનાં પકવાન્ન મિષ્ટ, મહાપ્રભૂજી પિરસે અભીષ્ટ;
પ્રભૂ તણી તેહ પ્રસાદિ જાણી, બ્રહ્માદિ ઈચ્છે ઉર ભાવ આણી...૪૭

સાંઝે ભલી શ્રેષ્ઠ સભા ભરાય, ત્યાં જ્ઞાનની વાત વિચિત્ર થાય;
સત્સંગિયો પૂજન કાજ આવે, સુવસ્ત્રને ભૂષણ તે ધરાવે...૪૮

વડોદરાના જન નારુપંત, સત્સંગિ સારા બહુ બુદ્ધિમંત;
તેડાવિ તેણે નિજને ઉતારે, પૂજા કરીને ધરિ ભેટ ભારે...૪૯

જ્યાં ઊતર્યાતા જનસંઘ જેહ, તહાં પ્રભૂને પધરાવી તેહ;
પૂજા કરી ભેટ ધરી અપાર, કૃપાનિધાને કરિ અંગિકાર...૫૦

સત્સંગિ વૃત્તાલયવાસિ જેહ, ઉત્સાહિ છે અંતર માંહિ તેહ;
તેણે પ્રભૂને નિજ ઘેર ઘેર, તેડાવિ પૂજ્યા બહુ રૂડિ પેર...૫૧

લીધાં સહૂયે સુખ જેહ રાય, તે સર્વ જીભે વરણ્યાં ન જાય;
લે છે સુખો અક્ષરમુક્ત જેવાં, લીધાં જને ભૂતળ માંહિ તેવાં...૫૨

સભા વિષે ત્યાં વળિ એક ટાણે, બેઠા મહારાજ રિતી પ્રમાણે;
વડોદરાના જન તેહ ઠામ, આવ્યા મળીને કહું તેહ નામ...૫૩

છે મુખ્ય તેમાં નર નારુપંત, ને નાથજી તે પણ બુદ્ધિમંત;
છે લક્ષમીરામજિ લાલ છોટા, તે તો કહ્યા મેં હરિભક્ત મોટા...૫૪

૧.બ્રહ્મચારીઓનો સમૂહ

ઇત્યાદિ સૌયે પ્રભુ પાસ આવી, સ્નેહે નમીને વિનતી સુણાવી;
પ્રભુ અમારા પુર માંહિ પુષ્ટ, વેરાગિ જે છે મતવાદિ દુષ્ટ...૫૫

સત્સંગિથી વાદ વિવાદ માંડે, પાછા પડે તોય ન વાદ છાંડે;
ભણ્યા વિના પંડિત થૈ રહે છે, સભા ભર્યાનું અમને કહે છે...૫૬

માટે ભણેલા મુનિરાજ કોય, સભા જિતે એમ સમર્થ હોય;
તે મોકલો આપ વડોદરામાં, સમાસ થાશે બહુ આ સમામાં...૫૭

પછી પ્રભૂયે મુનિ મુક્ત નામ, તેને ભળાવ્યું શુભ એહ કામ;
કહ્યું તમે મંડળ સાથ લૈને, કરો કથા વાત તહાં જ જૈને...૫૮

ગયા મુનિ વેણ ચડાવિ માથે, વડોદરાના સતસંગિ સાથે;
આવ્યા હતા સંઘ અનેક જેહ, વિદાય કીધા હરિયે જ તેહ...૫૯

વાટે જતાં ઉત્સવ કેરી વાત, કરે વખાણી સતસંગિવ્રાત;
સૌથી વડો ઉત્સવ તે વિશેષ, વિખ્યાત વાતો થઇ દેશદેશ...૬૦

શ્રીઅક્ષરાનંદ મુનીંદ્ર પાસ, પ્રભૂજિયે વેણ કર્યું પ્રકાશ;
આ ધામથી ઉત્તર માંહિ જ્યાંય, આંબા ઘણા બેઠક છે તહાંય...૬૧

છે ધારુ નામે સર જેહ છોટું, ખોદાવીને તે કરજો જ મોટું;
બોલ્યા મુનીજી નમિ તેહ ટાણે, કરાવશું નાથ કહ્યા પ્રમાણે...૬૨

પુષ્પિતાગ્રા :

કરિ હરિ વરતાલમાં પ્રતિષ્ઠા, પરમ કથા જનપાવની **વરિષ્ઠા**[૧];
મન ધરિ સુણશે તથા કહેશે, ઇહ[૨] પરલોક સદા સુખી રહેશે...૬૩

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીલક્ષ્મીનારાયણપ્રતિ-ષ્ઠાંતે દેવપૂજકધર્મનિરૂપણનામ ત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૦॥

૧.શ્રેષ્ઠ ૨.આલોક

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
સુરતમાં હરિ સંચર્યા, હવે તેહ સુણાવું વાત...૦૧

ચોપાઈ :

દેવ લક્ષ્મીનારાયણ જ્યારે, સ્થાપ્યા શ્રીવરતાલમાં ત્યારે;
ધજા ચડાવતાં તેહ સ્થાન, સુરતીને દીધું વરદાન...૦૨

અમે આવશું સુરત શેહેર, કરશું તહાં લીલા લહેર;
પાળવા તે પોતાનું વચન, કહે સુરતના હરિજન...૦૩

અહો શ્રીહરિ સૂરત ચાલો, વરદાન દીધું છે તે પાળો;
કહે શ્રીહરિ આવશું અમે, જાઓ આગળથી તહાં તમે...૦૪

કહી એ રિતે કીધા વિદાય, આવિ કાર્તિક વદ દ્વિતિયાય;
ચાલ્યા વરતાલથી વૃષનંદ, લીધાં સંઘાતે સંતનાં વૃંદ...૦૫

સાથે ધર્મ તણો પરિવાર, લીધા કાઠિ સખા અસવાર;
સાથે શાસ્ત્રી લિધા શોભારામ, વટપત્તનમાં જેનું ધામ...૦૬

રુડા શાસ્ત્રી બિજા રઘુનાથ, લીધા શ્રીજીયે તેઓને સાથ;
નિત્યાનંદ આદિક જે ભણેલા, લીધા સદ્ગુરુઓ પણ ભેળા...૦૭

બોચાસણમાં રહ્યા જઇ રાત, ત્યાંથિ પરવર્યા ઊઠિ પ્રભાત;
ગયા **દેવાણ** ધર્મદુલારો, કર્યો દરબાર માંહિ ઉતારો...૦૮

રહ્યા ત્યાંથિ **કારેલિયે** રાત, સઘળો સંઘ લૈને સંઘાત;
સરોવર થકિ દક્ષિણમાંય, ત્રિભૂવનપતિ ઊતર્યા ત્યાંય...૦૯

હરિજન રઘુનાથ પટેલ, તેની પત્નિ નામે બાઇ વેલ;
દીધી સંતોને તેણે રસોઇ, રુડો અવસર ઉત્તમ જોઇ...૧૦

અયોધ્યાપ્રસાદે રઘુવીરે, કર્યો થાળ તૈયાર તે ધીરે;
વળી ગોપાળજી મહારાજે, કરી બાટિયો શ્રીહરિ કાજે...૧૧

જમ્યા જીવન જગત આધાર, જમ્યો ધર્મ તણો પરિવાર;
નિજ ઘેરે તેડી ઘનશ્યામ, પૂજા કીધિ પટેલે તે ઠામ...૧૨

જ્ઞાનની વાત ત્યાં ઘણિ કરી, બીજે દિવસ ચાલ્યા ત્યાંથિ હરી;
ગયા ગિરધર **ગજેરે** ગામ, વિપ્ર કાળુ રહે તેહ ઠામ...૧૩

વિનતી તેણે રાખવા કરી, પણ ત્યાં તો ટક્યા નહિ હરી;
અણખી ગામની સિમમાંય, વાંસ નામે તળાવ છે ત્યાંય...૧૪

સ્નાન આદિ કર્યું તેહ ઠામ, ગયા ત્યાં થકિ અણખી ગામ;
ત્યાંના હરિજન હરખ્યા અપાર, પૂજ્યા પ્રેમથિ પ્રાણઆધાર...૧૫

પછી મા'નુભાવાનંદ પાસ, એમ બોલિયા શ્રીઅવિનાશ;
પત્ર સૌ સંતને મોકલાવો, શેહેર સૂરતે સૌને તેડાવો...૧૬

પાંચસે સંત જો ભેળા થાય, ત્યાંના હરિજન બહુ હરખાય;
ઘણો સામાન કીધો છે ત્યાંય, થોડા સંતે નહીં રાજી થાય...૧૭

વરતાલ છે સંત પચાસ, મોકલો તહાં માધવદાસ;
બીજા જ્યાં હોય ત્યાંય સિધાવે, સૌને તેડિને સૂરત આવે...૧૮

કહ્યું માધવદાસને જ્યારે, ગયા માધવદાસ તે ત્યારે;
ગયા **આમોદ** શ્રીમહારાજ, ત્યાં તો આવિ મળ્યો તે સમાજ...૧૯

વડ હેઠ બિરાજિયા વાલો, ધર્મરક્ષક ધર્મનો લાલો;
હતા ત્યાં શેઠ હરજીવન, કર્યાં તેણે આવી દરશન...૨૦

વિનતી તેણે રહેવાનિ કરી, ત્યારે બોલ્યા કૃપા કરિ હરી;
રસોઇ કરાવો તમે ઘેર, સંત સૌ જમશે શુભ પેર...૨૧

થૈશું આગળ ચાલતા અમે, ચવેણું આપો સ્વારોને તમે;
અતિ આગ્રહ શ્રીજીનો જાણી, બરફી મમરા આપ્યા આણી...૨૨

હરિભક્ત વળાવિને વળિયા, ચાલ્યા શ્રીહરિ સ્વારને મળિયા;
બુવા ગામ ભણી જતાં ત્યાંય, આવ્યો વિસામો મારગમાંય...૨૩

બરફી જમ્યા ત્યાં બેસી નાથ, પછી સંચર્યા અસવાર સાથ;
અસવાર તો મારગમાંય, બરફી મમરા ખાતા જાય...૨૪

અસવાર થઈ નાગમાલો, એ તો સર્વેથિ આગળ ચાલ્યો;
જુદા મારગ બે પડ્યા જયાંય, ઉભો દીઠો પુરુષ એક ત્યાંય...૨૫

બૂવા ગામનો મારગ જાતાં, પૂછ્યો તેહને મમરા ખાતાં;
બોલ્યા ઊતાવળા તે અથાગ, ભાઈ મમરાનો કિયો માર્ગ...૨૬

દાદો ખાચર બોલ્યા તે વારે, માર્ગ મમરાનો મુખ તારે;
નથી મારગ તે કાંઈ છાનો, પૂછો મારગ ગામ બૂવાનો...૨૭

હસ્યા તે સુણિ સૌ અસવાર, હસ્યા કોટિ જગતકરતાર;
પછિ મારગ પુછિ સંચરિયા, પ્રભુ ગામ **બુવે** પરવરિયા...૨૮

હતો પીપળો ભાગોળ માંય, બેઠા જૈને મહાપ્રભુ ત્યાંય;
હરિભક્ત આવ્યા તેહ ઠામ, તેઓમાં કહું મુખ્યનાં નામ...૨૯

કાનદાસ ને ગુલાબભાઈ, દાસ ઈશ્વર ને દરુભાઈ;
નરસીદાસ ને લાલદાસ, દાજિભાઈ ને ભવાનીદાસ...૩૦

દાસ કરશન ને વેરિભાઈ, અજુભાઈ બે આવિયા ધાઈ;
સામા એહ આદિ સહુ આવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા...૩૧

કાનદાસ તણી ડેલીમાંય, ઉતર્યા અક્ષરેશ્વર ત્યાંય;
હતા સંત તથા બ્રહ્મચારી, મેડા ઉપર કીધિ પથારી...૩૨

કાઠીયોને જેને ઘટે જેવા, આપ્યા સૌને ઉતારા તો એવા;

કાનદાસજિને કહે માવો, ખીચડી રોટલા જ કરાવો...૩૩

કાનદાસ બોલ્યા રુડિ પેર, કોઈ આવે છે જન અમ ઘેર;
ત્યારે મિષ્ટાન ભોજન થાય, રોટલા ન કદી પિરસાય...૩૪

તમે રાજા તણા અધિરાજ, કેમ રોટલા કીજિયે આજ;
એવી વાત કરે છે જ્યાં કાંઈ, આવ્યા આમોદથી મોટાભાઈ...૩૫

એ તો આમોદ કેરા અમીન, નામ નરહરદાસ પ્રવીન;
તેણે જાણ્યું જે શ્રીહરિ આવ્યા, તેથી વસ્ત્ર ભલાં ભલાં લાવ્યા...૩૬

પ્રેમે પૂજવા શ્રીમહારાજ, લાવ્યા ચાદરો સંતને કાજ;
રસોઈ દુધપાકની દેવા, લાવ્યા ચારોળી આદિક મેવા...૩૭

પ્રણમ્યા પ્રભુને પગે આવી, પુછ્યું શી છે રસોઇ કરાવી;
બોલ્યા મધુર વચન એમ માવો, ખીચડી રોટલા જ કરાવો...૩૮

ત્યારે બોલિયા નરહરદાસ, વસિયે જ્યારે અક્ષરવાસ;
આપો ખીચડી રોટલા ત્યારે, તે તો નવ પચે પેટ અમારે...૩૯

પછિ શ્રીહરિએ રજા દીધી, ત્યારે સારિ રસોઇ તે કીધી;
રસોઇનો તે સામાન કરવા, વળિ દાળ ચોખાદિક છડવા...૪૦

મળિ બાઈયો મંડિ ઉમંગે, તેનાં નામ કહું આ પ્રસંગે;
તેજબા તથા જીબા ગણાય, કાનદાસની પત્નીયો થાય...૪૧

રુપબા તેનિ પુત્રિનું નામ, જેને વાલા ઘણા ઘનશ્યામ;
દરુભાઇની માતા અવલ, ભગિનિ તો કેસર નિરમળ...૪૨

બોન જીબા તો પત્નિ પવિત્ર, પ્રભુપદ જેનો પ્રેમ વિચિત્ર;
દત્તાબા ને હરીબા તે બેય, લાલભાઈનિ પત્નિયો છેય...૪૩

મોટા ગુલાબભાઈનિ માતા, સખબા સહુને સુખદાતા;
કંકુબા અને સાકરબાઇ, તે તો પત્નિયો બેય ગણાઈ...૪૪

દલબા ને જિબા નામે જેહ, મહા પાવન પુત્રિયો તેહ;
કર્યો સામાન સૌયે તૈયાર, જાણિ જગના જિવન જમનાર...૪૫

મેડિ ગુલાબભાઈની જ્યાંય, જગ્યા સાફ કરાવિને ત્યાંય;
કર્યો ગોપાળજી મહારાજે, થાળ શ્રીહરિકૃષ્ણને કાજે...૪૬

ભાળિ ભાવ જમ્યા ભગવાન, ધર્મવંશિ જમ્યા ધર્મવાન;
જમ્યા સંત રસોઈ કરીને, જમ્યા પાર્ષદ પ્રેમ ધરીને...૪૭

મેડિ ગુલાબભાઈની જ્યાંય, પોઢ્યા હિંડોળે શ્રીહરિ ત્યાંય;
ત્રીજે પોર ઉઠ્યા ગિરધારી, સજી ડેલા આગળ સભા સારી...૪૮

પૂજા ત્યાં કરિ નરહરદાસે, ભેટ સારિ ધરી પ્રભુ પાસે;
વસ્ત્ર ભૂષણ અર્પ્યાં તથાપી, સંતને વળિ ચાદરો આપી...૪૯

પછી સત્સંગિયે ઘેર ઘેર, કરિ પધરામણી રુડિ પેર;
બીજે દિવસ સવારના નાથ, ગયા નાવા સહુ સંત સાથ...૫૦

કૂવો દીઠો તળાવમાં ત્યાંય, નાયા બેસી હરી થાળામાંય;
દુલેશ્વર શિવનાં દરશન, કરવા ગયા જગજીવન...૫૧

પીપળે ચોતરો દીઠો ત્યાંય, બેઠા શ્રીજિ સજીને સભાય;
મતવાદિ બેઠા ઘણા આવી, ત્યારે શાસ્ત્રની ચર્ચા ચલાવી...૫૨

જંબુસર અને આમોદ કેરા, બેઠા વૈષ્ણવ આવિ ઘણેરા;
વાદ કરવા આવ્યા હરિ સાથે, સૌના સંશય ટાળિયા નાથે...૫૩

આપ્યા ઉત્તર વિવિધ પ્રકાર, સૌને જીતિ કર્યો જેજેકાર;
પ્રભુ આવિયા ત્યાંથિ ઉતારે, ચાલ્યા તૈયાર થૈ પછિ જ્યારે...૫૪

આજ મંદિર છે જેહ ઠામ, આવ્યા તે સ્થળ શ્રીઘનશ્યામ;
હૈયામાં હરિ હરખિત હોઈ, ઘોડી ઊભિ રાખી જગ્યા જોઈ...૫૫

કાનદાસને કહે ગિરધારી, જગ્યા મંદિર જોગ્ય છે સારી;

માટે આ સ્થળ મંદિર કરજો, મારી આજ્ઞા સુણી અનુસરજો...૫૬

કાનદાસ બોલ્યા પ્રભુ પાસે, હશે આપ ઈચ્છા એમ થાશે;
ત્યાંથી ચાલ્યા પછી ભગવાન, ગયા **કેલોદ** કરુણાનિધાન...૫૭

તહાં ભાતું જમ્યા ભલિ રીતે, ગયા ત્યાંથિ **ભરૂચમાં** પ્રીતે;
દીઠો પીપળો નર્મદા તીર, બેઠા ચોતરે શ્યામશરીર...૫૮

તહાં હરિજન દર્શને આવ્યા, ભેટ વિવિધ પ્રકારનિ લાવ્યા;
પછી ત્યાંથિ ચાલ્યા જગતાત, **અંકલેશ્વર** જૈ રહ્યા રાત...૫૯

વાવ્ય આગળ કીધો ઉતારો, ચાલ્યા **વહાણામાં**[1] ધર્મદુલારો;
ગયા **ચોકિયે** સુંદર શ્યામ, ગયા ત્યાં થકિ **કોશાડ** ગામ...૬૦

કૃષ્ણ ત્યાંથિ **કાપોદરે** આરે, તાપિ ઊતરિને ગયા પારે;
વદી સપ્તમી ને શનિવાર, જ્યારે દિવસ ચડ્યો ઘડિ ચાર...૬૧

કાર્જુ કાર્તિક માસ તે જાણો, સાલ એકાશિમી તે પ્રમાણો;
સૌયે તાપિ વિષે કર્યું સ્નાન, કરી નિત્ય ક્રિયા ભગવાન...૬૨

પુષ્પિતાગ્રા :

સરિત સમિપ જોઈ શ્રેષ્ઠ સારો, રુસતમ બાગ વિષે કર્યો ઉતારો;
અવનિ ઉપર ધન્ય એહ બાગ, પ્રભુપદ અંકિત ભૂમિ જેહ ભાગ...૬૩

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિતાપીનદીતટે ઋસ્તમબાગે નિવાસનામૈકત્રિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૧॥

પૂર્વછાયો :

શ્રીહરિ રુસ્તમ બાગમાં, જઈ ઉતર્યા ઉત્તમ પેર;
ત્યાં થકિ દક્ષિણ દિશ વિષે, રહ્યું બે ગાઉ સૂરત શેહેર...૦૧

૧.સવારમાં

ચોપાઈ :

થયું સૂરત શેહેરમાં જાણ, આવ્યા શ્રીહરિ પ્રગટ પ્રમાણ;
દરશન કરવા નરનારી, થયાં હરિજન આતુર ભારી...૦૨

હરગોવિંદ નામે પટેલ, અતિશે જ ઉમંગ ભરેલ;
જગજીવન જે મહેતાજી, સુણી તેહ થયા રાજી રાજી...૦૩

ભક્ત ગોવિંદ વાળંદ જેહ, ત્રણે જણ આવ્યા બાગમાં તેહ;
પ્રભુને કર્યા દંડ પ્રણામ, પુછ્યું ક્યારે પધારશો શ્યામ...૦૪

સુણી બોલિયા શ્રીભગવંત, ઘણા પાછળ રહિ ગયા સંત;
આવતી કાલે આવશે જ્યારે, અમે શેહેરમાં આવશું ત્યારે...૦૫

પછિ તે ત્રણ શહેરમાં ગયા, સમાચાર તે સર્વને કહ્યા;
ત્યારે સૌ સતસંગીયો મળી, ચાલ્યા દરશન કરવાને વળી...૦૬

લીધો સીધાનો સામાન સાથે, લીધા હાર તોરાદિક હાથે;
મુખ્ય શેઠ તો લક્ષમીચંદ, ભલા સત્સંગિ ભક્ત ગોવિંદ...૦૭

મારફતિયા રુડા દયારામ, એહ આદિક ચાલ્યા તમામ;
પ્રભૂને કર્યા આવિ પ્રણામ, સ્નેહે પૂજિયા શ્રીઘનશ્યામ...૦૮

અન્યોઅન્ય પુછ્યા સમાચાર, સૌને આનંદ ઉપજ્યો અપાર;
સીધું આપિયું તે લીધું જોઈ, કીધી સર્વને કાજે રસોઈ...૦૯

આવ્યાં ત્યાં મહાલક્ષમીબાઈ, લાવ્યાં કૃષ્ણને કાજે મીઠાઈ;
ભાવે ભૂધરને ભેટ કીધી, કૃપાનાથે કૃપા કરી લીધી...૧૦

આવ્યા માણેકચંદ સુજાણ, તે તો લાવિયા **ઘાસ જોગાણ**[૧];
થઈ ત્યાં તો રસોઈ તૈયાર, જમ્યા શ્રીજી ને સંત તે વાર...૧૧

હતો બંગલો તાપિને તીર, થાળ ત્યાં જમ્યા શ્યામશરીર;

૧.ઘોડા-બળદ વગેરેનો ખોરાક

પોઢ્યા ત્યાં જ કૃપાના નિધાન, થોડી વારે જાગ્યા ભગવાન...૧૨

અરદેશરજી તણો પત્ર, આવ્યો એ અવસર માંહિ તત્ર;
પ્રભુ કાલે થશે રવિવાર, કચેરી ન કરે સરકાર...૧૩

તેથિ સર્વે જનો સરકારી, સામા આવશું લૈને સવારી;
આપશું ઉતારો શેહેરમાંય, લાલકરશનની વાડિ માંય...૧૪

પછિ ઉત્તર એનો લખાવ્યો, તમે ઠીક વિચાર ઠરાવ્યો;
દાળિયા હરિજન દયારામ, નવો **મેનો**[1] લાવ્યા તેહ ઠામ...૧૫

ભગવાનને ભેટ તે દીધો, કૃપાનાથે અંગિકાર કીધો;
તેમાં બેસિને સૌ જન સાથ, નિલકંઠે ગયા મુનિનાથ...૧૬

મહાદેવનાં દર્શન કરી, તહાં વાતો કરી સભા ભરી;
પછિ પોઢિયા જૈને ઉતારે, શ્રીજી તાપીમાં નાયા સવારે...૧૭

જળક્રીડા કરી સખા સંગે, પછિ વસ્ત્ર રુડાં ધર્યાં અંગે;
એવે અવસરે થૈ એક વાત, ત્યાંના તીર્થદેવો સાક્ષાત...૧૮

પ્રભુનું ચરણોદક પીધું, પછિ સ્તવન તાપી તણું કીધું;
નાયા પુરુષોત્તમ મહારાજ, તાપી થૈ તું કૃતારથ આજ...૧૯

શાલિની :

ક્રોધી કામી કોઇ વામી હરામી, વેશ્યાગામી કે સદાચારખામી;
તુંમાં નાયી જાય છે પાપ આપી, થૈ નિષ્પાપી આજ તાપી પ્રતાપી...૨૦

તીર્થો જેના પાવનો સ્પર્શ ઇચ્છે, કીર્તી જેની પાર્વતીનાથ પ્રીછે;
તેણે તારાં નાંખિયાં પાપ કાપી, થૈ નિષ્પાપી આજ તાપી પ્રતાપી...૨૧

જેને જોવા જોગિયો મંત્ર જાપે, જેને જોવા તાપ પંચાગ્નિ તાપે;
તેણે તારે શીશ સદ્દષ્ટિ થાપી, થૈ નિષ્પાપી આજ તાપી પ્રતાપી...૨૨

૧.પેટી ઘાટની પાલખી

કૃષ્ણે તારા નીરમાં સ્નાન કીધું, પ્યારી જાણી પ્રીતથી પાણી પીધું;
રે'શે તારી વિશ્વમાં કીર્તિ વ્યાપી, થૈ નિષ્પાપી આજ તાપી પ્રતાપી...૨૩

ચોપાઈ :

તીર્થદેવ કહે સુણ તાપી, અહીં સ્નાન જે કરશે કદાપી;
તેનાં પાપ સકળ બળી જાશે, દાનનૂં ફળ શત ગણું થાશે...૨૪
તીર્થદેવે સ્તુતિ એમ કરી, **સૂર્યસુતાયે**[1] શ્રવણે ધરી;
પછી શ્રીજિ તહાંથિ સિધાવ્યા, સાથે સંત હરીજન આવ્યા...૨૫
મહાદેવ અશ્વનીકુમાર, તેનાં દર્શન કીધાં તે વાર;
ગુપ્તેશ્વર અને રામનાથ, સોમનાથ ગયા સહુ સાથ...૨૬
એમ દેવનાં દર્શન કરી, આવ્યા રુસ્તમ બાગમાં હરી;
સંતો રસ્તે રહ્યા હતા જેહ, આવ્યા એ સમે સૌ તહાં એહ...૨૭
દક્ષણી એક તો હરિભાઈ, બીજા તો ઈસુજી આવ્યા ધાઈ;
તેણે સંતોને દીધી રસોઈ, બોલ્યા જીવન તે સમે જોઈ...૨૮
અહો સંતો સુણો એહ વાર, સદ્ય કરજો રસોઇ તૈયાર;
જાવું છે આજ સૂરતમાંય, માટે જમતાં વિલંબ ન થાય...૨૯
સુણી સંતે તે સામાન લીધો, પછી પાકનો આદર કીધો;
નિષ્કુળાનંદે બાગ મોઝાર, કર્યો હિંડોળો સરસ તૈયાર...૩૦
હતી આંબલી એક વિશાળે, બાંધ્યો હિંડોળો તેહની ડાળે;
તહાં શ્રીજીને સંતે ઝુલાવ્યા, સર્વ હરિજન દર્શને આવ્યા...૩૧
થયો તે સમે થાળ તૈયાર, જમ્યા જૈને જગત કરતાર;
સંતને રુડિ રીતે જમાડ્યા, શ્યામે સૌને સંતોષ પમાડ્યા...૩૨
પછી બેઠા સભા સજી સારી, કહ્યાં શિક્ષાનાં વચન ઉચ્ચારી;

૧.સૂર્યપૂત્રી તાપી નદી

સુણો સૂરતના હરિજન, સંપ રાખજો સૌ અન્યોઅન્ય...૩૩

કોઈને ઘેર મેમાન જાય, તેના ઘરમાં જો સંપ દેખાય;
ત્યારે મેમાન પામે ઉલ્લાસ, વસે વધતા દિવસ તહાં વાસ...૩૪

દેખે ઘરમાં કુસંપ તે જ્યારે, ચાલિ નીસરે મેમાન ત્યારે;
તેમ સંપ જો રાખશો તમે, રહેશું વધતા દિન અમે...૩૫

હરિભક્તને જાણવા કેવા, ધ્રુવ પ્રહ્લાદ અમરિષ જેવા;
મહિમા એવો જ્યારે જણાય, માંહો માંહિ કુસંપ ન થાય...૩૬

મહિમા સમઝે નહિ જ્યારે, ઈરષા આવે અંતરે ત્યારે;
મહિમા સમઝ્યા વિના ભાઈ, થાય વિક્ષેપ સત્સંગિ માંઈ...૩૭

ઉપજાતિ : હરિભક્તોમાં સંપ રાખવા વિષે :

ન સંપ રાખે સતસંગિ થૈને, શું જ્ઞાન પામ્યા સતસંગ લૈને;
તીર્થે જઈ પાપ તજ્યું ન જ્યારે, શી તીર્થજાત્રા કરિ તેહ ત્યારે...૩૮

સંતાન જો સંપિ વસે સદાય, માતાપિતા તે થકિ રાજિ થાય;
કુસંપિ જો તેહ કરે કલેશ, માતાપિતા રાજિ રહે ન લેશ...૩૯

સત્સંગિમાં સંપ દિસે સદાય, તો દેખિને ઈશ્વર રાજિ થાય;
કદાપિ જો તેહ કુસંપ દેખે, તો ભક્ત સારા પ્રભુજી ન લેખે...૪૦

સત્સંગિનો જો મહિમા મનાય, કદાપિ તો કેમ કુસંપ થાય;
જો મેઘ મોટાં ઘર પાડિ નાખે, તથાપિ ઈચ્છા ઘન કેરિ રાખે...૪૧

સંસારમાં જે સમજૂ ગણાય, વેઠે ઘસારો પણ સંપ ચા'ય;
તો જ્ઞાન પામી નહિ સંપ રાખે, તેને કહો કોણ સુભક્ત ભાખે...૪૨

પ્રીતિ તજે તુચ્છ પદાર્થ માટે, કે સંપ છોડે અભિમાન સાટે;
તો જાણવો તે જન બુદ્ધિહીન, વેઠે પછી કષ્ટ મહા કઠીન...૪૩

સત્સંગમાં સંપ ઘણો જણાશે, સત્સંગની વૃદ્ધિ વિશેષ થાશે;
સત્સંગથી સંપ જશે જ જ્યારે, દશા જણાશે પડતી જ ત્યારે...૪૪

માટે કરો જો મુજને પ્રસન્ન, કુસંપ ક્યારે ધરશો ન મન;
જો કોઈ જાણો મહિમા અમારો, તો ભક્ત મારા પર પ્રેમ ધારો...૪૫

ચોપાઈ :

બોલ્યા હરિજન સૌ જોડિ હાથ, સંપિ ચાલશું હે દિનાનાથ;
કદિ કોઈનો આવ્યો અભાવ, ક્ષમા કરજો તે નટવર નાવ...૪૬

પછિ અકેકે પાસે બોલાવી, પ્રભુજીયે પ્રતિજ્ઞા અપાવી;
બોલ્યા સૌ પ્રણમી પ્રભુ પાય, સંપી ચાલશું નાથ સદાય...૪૭

મુક્તાનંદ પ્રત્યે કહે માવો, બંદોબસ્ત કરો તમે આવો;
કોઈ સંતના મંડળ માંઈ, વસ્તુ કોઈને જોઈયે કાંઈ...૪૮

કહે તે નિજ સદ્‌ગુરુ આગે, સતસંગિ પાસે નવ માગે;
તમે સંત મળિને સમસ્ત, સારો એવો કરો બંદોબસ્ત...૪૯

મુક્તાનંદજી આસને ગયા, સંત સર્વ ત્યાં એકઠા થયા;
કહે મુક્તમુની સુણો સંત, તમે છો સર્વ વૈરાગ્યવંત...૫૦

ચકૂ[1] કાતર દોરા કે સોય, વસ્તુ કોઈને જોઈતી હોય;
નહિ માંગવિ સત્સંગિ પાસે, એવી આજ્ઞા કરી અવિનાશે...૫૧

હોય મંડળમાં ગુરુ જેહ, તેનિ પાસે જ માગવિ તેહ;
ગુરુઓને જો જોગ્ય જણાશે, માગશે સ્વામિ આનંદ પાસે...૫૨

સતસંગિમાં મુખ્ય જે હશે, સ્વામી આનંદ તેને કહેશે;
વસ્તુ આપશે તેહ મંગાવી, ગમે છે હરિને રિત આવી...૫૩

પણ જેનિ તેની પાસે માગે, માગનારનું માન તે ભાગે;

૧.ચપ્પું

વળી સંત તે લોભિ જણાય, આપનારને સંશય થાય...૫૪

એવી રીતે કરી બંદોબસ્ત, શ્રીજીને કહિ વાત સમસ્ત;
સુણી રાજિ થયા મહારાજ, જાણ્યું શુદ્ધ છે સંત સમાજ...૫૫

ત્રીજો પો'ર થયો પછિ જ્યારે, આવિ અસ્વારિ સન્મુખ ત્યારે;
અરદેશરજી કોટવાળ, જેનિ કીર્તિ વિશેષ વિશાળ...૫૬

જેને માન આપે સરકાર, વળિ આપ્યો ઉંચો અધિકાર;
કર્યું સરકારનું સારું કામ, જેથિ તેને મળ્યાં ચાર ગામ...૫૭

અંગરેજી ભણેલ તે પૂરો, નહીં ફારશિ માંહિ અધૂરો;
મોટા મોટા ગવર્નર જેવા, **ઈલકાબ**[૧] આપે ભલા એવા...૫૮

જેને **ખાનબહાદુર**[૨] કહે, રાજિ કંપનિ સરકાર રહે;
કારભારિ થયા અને થાશે, એના જેવો તો એ જ ગણાશે...૫૯

જેનિ બુદ્ધિનો પરમ પ્રકાશ, તે છે શ્રીજિનો દાસાનુદાસ;
સાથે મંડળ લૈ સરકારી, આવ્યા તેહ સજી શુભ સ્વારી...૬૦

કોઈ **દફતરદાર**[૩] ગણાય, **શિરસ્તેદાર**[૪] કોઈ લખાય;
મુનસફ[૫] અને **સદર**[૬] **અમીન**[૭], કોઈ વકિલ વિશેષ પ્રવીણ...૬૧

રસાલાના આવ્યા અસવાર, **જમાદાર**[૮] કોઈ **સુબેદાર**[૯];
ગારદી[૧૦] તણિ પલટણ આવી, મોટાં વાજાં વિલાયતિ લાવી...૬૨

અરદેશરના સગા ભાઈ, પીરુશા આવિયા હરખાઈ;
બિજા પારશિયો નામદાર, આવ્યા હિંદુ મોટા સાહુકાર...૬૩

આવ્યો નવાબ સાહેબ કેરો, રસાલો તે તો શોભે ઘણેરો;
વાજે નોબત ફરકે નિશાન, શોભે સરદાર મુસલમાન...૬૪

૧.મુસલમાન અને પારસીને અપાતો ખિતાબ=પદવી ૨.ઉપનામ; માન ભરેલી પદવી ૩.કચેરીના ઉપરી અમલદાર ૪.અમલદાર નીચે કામ કરનાર ૫.ન્યાયાધીશ ૬.પ્રમુખ ૭.એક પ્રકારના અમલદાર ૮.સિપાઈ ઓની નાની ટૂકડીનો ઉપરી ૯.પ્રાંતનો વડો ૧૦.તોપખાનાનો ઉપરી

જોવા આનંદ કેરા કલ્લોલ, આખું શેહેર ચડ્યું ચકડોળ;
ટોળેટોળાં મળી જન જાય, જતાં મારગમાં નહિ માય...૬૫

સ્વારિ રુસ્તમબાગમાં આવી, નમ્યા સૌ પ્રભુને ભાવ લાવી;
વિનતી અરદેશરે કરી, પધારો પુરમાં તમે હરી...૬૬

મોટા સંત બોલ્યા મુનિબાવો, દયાસિંધુ દયા દિલ લાવો;
પ્રભુજી પુર માંહિ પધારો, સર્વ જનના મનોરથ સારો...૬૭

પુષ્પિતાગ્રા :

વિનતિ સુણિ દયાળુ કૃષ્ણદેવ, તતપર આપ થયા જ તર્તખેવ;
સુરત નગરવાસિ લોક જેહ, દરશન પામિ થશે કૃતાર્થ તેહ...૬૮

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે સુર્યપુરાત્શ્રીહરિ-સન્મુખઅસ્વારીઆગમનનામ દ્વાત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૨॥

પૂર્વછાયો :

શ્રીહરિ સૂરતમાં જવા, થયા માણકિયે અસવાર;
હરિજન હરખ્યા નિરખિને, સહુ ઉચ્ચરે જયજયકાર...૦૧

ચોપાઈ :

હતા સદ્ગુરુ સંત જે ત્યાંય, બેઠા મેના ને પાલખિમાંય;
બેય ભાઈ તણા પુત્ર હતા, તાવદાનોમાં તેહ શોભતા...૦૨

રથ માંહિ બેઠા કોઈ સંત, પગપાળા તો ચાલે અનંત;
ચાલ્યા સૌથિ આગળ વાજાંવાળા, પછિ પલટણના સહુ પાળા...૦૩

રસાલાના પછી અસવાર, પછિ શોભે ઘણા સરદાર;
પછિ હરિજન કીર્તન ગાવે, ઘણા તાલ મૃદંગ બજાવે...૦૪

પછી સંતનાં મંડળ ચાલે, માળા હાથમાં કોઈ તો ઝાલે;
ગાય ઝીલણિયાં કીરતન, તેથી ગાજિ રહ્યું છે ભુવન...૦૫

પછિ ધર્મ તણો પરિવાર, પછિ પાળા ધરી હથિયાર;
છડિદાર ઉંચે સ્વર બોલે, સુણતાં જનનાં શિર ડોલે...૦૬

શોભે ઘોડિ ઉપર ગિરધારી, કરે ચમર ત્યાં બે બ્રહ્મચારી;
મેઘાડંબર છત્ર છે શીશ, દિવ્યમૂર્તિ દિસે જગદીશ...૦૭

આવિ ભાગોળ **સૂરત** તણી, કહે જેને **કતારનિ**[૧] ભણી;
પેઠિ ત્યાં થઈને અસવારી, રાજમારગમાં તે પધારી...૦૮

ઘણાં માણસ દર્શને મળ્યાં, ઠામઠામ તે તો ટોળે વળ્યાં;
સાત માળનિ મેડિયો શોભે, જોતાં દેવ તણાં દિલ લોભે...૦૯

શોભે સરસ અગાશિ અટારી, કરે દર્શન ત્યાં ચડિ નારી;
કોઈ દર્શન પ્રેમે કરે છે, કોઈ માવનાં મીઠડાં લે છે...૧૦

ઉભા થૈ સહુ દુકાનદાર, કરે નાથજિને નમસ્કાર;
કોઈ હેતથિ હાર ચડાવે, કોઈ પાગમાં તોરા ધરાવે...૧૧

બહુ મારગે પુષ્પ વેરાય, જાણે પુષ્પોનો વરસાદ થાય;
મુખ્ય મારગે એ રિતે થૈને, ઘણા લોકને દર્શન દૈને...૧૨

વાડિ લાલકર્શન તણિ સારી, આવિ ત્યાં હરિની અસવારી;
કર્યો ત્યાં શ્રીહરિએ ઉતારો, જોતાં સર્વને લાગ્યો તે સારો...૧૩

તહાં સારાં બિછાનાં કરેલ, ગાલિચા ગાદિ તકિયા ધરેલ;
બિરાજ્યા તહાં શ્રી ભગવંત, બેઠા સતસંગિ ને બેઠા સંત...૧૪

સૌના નેણમાં નેહ ન માય, ઉર આનંદ તો ઉભરાય;
અરદેસર કહે શિર નામી, આપ આવ્યા ભલે બહુનામી...૧૫

૧.સુરત પાસે આવેલ કતારગામની

ઘણા દિવસનિ આશા અમારી, આજ સુફળ થઈ ગિરધારી;
એમ બોલે થઈને અધીર, ખરે નેહનાં નેણથિ નીર...૧૬

તેનો પ્રેમ જોઈ એહ ઠામે, મોટા મુનિવર અચરજ પામે;
પ્રેમ એવો તો અદ્‌ભૂત લાગે, રમા રાધા એવો પ્રેમ માગે...૧૭

પ્રભુને પ્રણમી રુડિ પેર, સરદાર ગયા સહૂ ઘેર;
રાત્રીયે હરિજન સહુ આવી, દિન પ્રત્યે રસોઈ લખાવી...૧૮

ત્યારે શ્રીજિએ સંતને કહ્યું, આંહિના જન પ્રેમિ છે બહુ;
નિજ શક્તિ વિચારે ન કોઈ, ઘણું ખર્ચિને દેશે રસોઈ...૧૯

તેની શક્તિ તપાસીને લેજો, ઝાઝું લાવે તેને પાછું દેજો;
બિજો રાખજો એહ વિચાર, રહેશું દિન આઠ આ ઠાર...૨૦

આપે ઝાઝા મળી દિન એકે, એવો કરજો ઠરાવ વિવેકે;
પછિ શ્રીજિની આજ્ઞા પ્રમાણે, આનંદાનંદે કીધું એ ટાણે...૨૧

રાત વીતિ ને પ્રગટ્યું પ્રભાત, તિથિ તો થઈ નવમિ વિખ્યાત;
ભાણાભાઈ સુભક્ત સુતાર, કરિ લાવ્યા હિંડોળો તૈયાર...૨૨

સામા બંગલામાં ઉભો કર્યો, પ્રભુને ઝુલવા જોગ ઠર્યો;
હરિને તહાં હેતે ઝુલાવ્યા, સર્વ સત્સંગિ દર્શને આવ્યા...૨૩

બહુ તાલ મૃદંગ બજાવે, પુરના જન દર્શને આવે;
તેજોમય મુરતી ભલિ ભાસે, જોતાં જનમન જ્ઞાન પ્રકાશે...૨૪

થઈ ત્યાં તો રસોઈ તૈયાર, જમ્યા કોટિ ભુવન કરતાર;
જમ્યા સંત ને પાર્ષદ સહુ, જમ્યા શ્રીહરિના સખા બહુ...૨૫

સાંઝે સાંઝે સભા તો ભરાય, પ્રશ્ન ઉત્તર બહુવિધિ થાય;
થઈ દશમી ને મંગળવાર, આવ્યા ગાંધર્વ ત્યાં રહેનાર...૨૬

બહુ સારિ રિતે કર્યું ગાન, સુણિ રાજિ થયા ભગવાન;

તેને સીધાં ને દક્ષિણા આપી, જાણ્યા શ્રીજિને પરમ પ્રતાપી...૨૭

શહેર પાસે કતાર છે ગામ, તહાં વિપ્ર વલભભાઇ નામ;
તેણે ત્યાં પધરામણિ કરી, હેત દેખિને જૈ આવ્યા હરિ...૨૮

પછી એકાદશી આવિ જ્યારે, સભા શાસ્ત્રીયોની કરિ ત્યારે;
શાસ્ત્રી જે ભટ આણંદ નામ, એહ આદિક આવ્યા તમામ...૨૯

સામા શ્રીજિના શાસ્ત્રીયો જેહ, બેઠા જે જે કહું હવે તેહ;
આતમાનંદ ભગવદાનંદ, કપિલેશ્વરાનંદ સ્વછંદ...૩૦

જોગાનંદ શિવાનંદ સાથ, શોભારામ તથા રઘુનાથ;
કોઇ તો શબ્દશાસ્ત્ર ભણેલા, કોઇ તો ન્યાયશાસ્ત્રિ બનેલા...૩૧

કોઇ વિપ્ર વેદાંતના વાદી, પૂરાં કોઇ જાણે પુરાણાદી;
પ્રશ્ન વિવિધ પ્રકારના પૂછે, અન્યોઅન્યને જીતવા ઇચ્છે...૩૨

તેમાં મોટો વાંધો પડે જ્યારે, હરે શ્રીહરિ સંશય ત્યારે;
પૂછે કોઇ પ્રભુજિને એમ, થયા છો પરમેશ્વર કેમ ?...૩૩

એનો ઉત્તર શ્રીહરિ આપે, સૌના મન તણો સંશય કાપે;
એમ ચરચા ચાલી ઘણિવાર, કર્યો શ્રીજિયે જયજયકાર...૩૪

પછિ દક્ષિણા વિપ્રોને આપી, સર્વ સંભારે છે તે અદ્યાપી;
દ્વાદશી દિન પારણા કરી, જ્યારે બેઠા હરિ સભા ભરી...૩૫

એવા માંહિ વિશેષ **વાકેબ**[1], વિવેકી જે નવાબ સાહેબ;
નામ તો અફજુલદિન ખાન, આતમારામ તેના દિવાન...૩૬

તેનિ આગળ વાત ઉચ્ચારી, તમે જાઓ સજીને સવારી;
જેનું સ્વામિનારાયણ નામ, જૈને તેને કરીને પ્રણામ...૩૭

અમારી વતિ વિનતી સુણાવો, એહ વાડિ વિષે તેડિ લાવો;

૧.વાકેફ; જાણકાર

એવી આજ્ઞા સુણી શિર ધારી, સજિ સારિ દિવાને સવારી...૩૮

સજિ પાયગા ડંકો નિશાન, સજ્યા હાથિ મેના **તાવદાન**[1];
પરમેશ્વરનિ પાસે આવી, વિનતી કર જોડિ સુણાવી...૩૯

જે છે સૂરત કેરા નવાબ, જેને છે ઉમદા ઇલકાબ;
ઇચ્છે આપનાં દર્શન આજ, માટે વિચરો તહાં મહારાજ...૪૦

વિનતી સુણિ વિશ્વઆધાર, થયા માણકિયે અસવાર;
આજ્ઞા બે ભ્રાતપુત્રને થઈ, બેસો હાથિ ઉપર તમે જઈ...૪૧

હતા સદ્‌ગુરુ જેહ પધાર્યા, મેના પાલખિ માંહિ બેસાર્યા;
દાદા ખાચર આદિ ઉમંગે, થયા અસ્વાર શ્રીહરિ સંગે...૪૨

સંત હરિજન કીર્તન ગાય, તેનિ શોભા વરણવી ન જાય;
રુડિ વાડિ નવાબનિ જ્યાંય, પધાર્યા પરમેશ્વર ત્યાંય...૪૩

મહારાજ તણો કર ઝાલી, સાથે નવાબ મર્યાદે ચાલી;
નિજ દિવાનખાનામાં લાવ્યા, હેમ ખુરશિ ઉપર પધરાવ્યા...૪૪

પૂજા કરવાને ચોખે સામાને, દિનબંધુને પૂજ્યા દિવાને;
નવાબે પુષ્પતોરા ને હાર, ધરાવ્યા ધરિ પૂરણ પ્યાર...૪૫

મેવા મીઠાઈના થાળ ભરી, ભેટ શ્રીહરિ આગળ ધરી;
માંગ્યુ વરદાન એવું સુજાણ, પ્રભુ કરજો અમારું કલ્યાણ...૪૬

વાલો વરદાન દૈને સિધાવ્યા, વળાવાને નવાબ તે આવ્યા;
તેને ચાલતા આવતા ભાળ્યા, વાડી બહાર જઈ પાછા વાળ્યા...૪૭

પીરુશાયે ત્યાં વિનતિ ઉચારી, કરો પાવન વાડિ અમારી;
પછિ વિચર્યા મહાપ્રભુ ત્યાંય, બેઠા ખુરશીયે બંગલામાંય...૪૮

બેય ભાઈયો અધિક હુલાસે, પ્રણમીને બેઠા પ્રભુ પાસે;

૧.ખુરશી ઘાટની પાલખી

મહેતાજિ તેના અંબારામ, તેણે પૂજ્યા પ્રભુ તેહ ઠામ...૪૯

અરદેશર ને પિરુશાયે, સ્તુતિ કીધિ ઘણી ઘણિ ત્યાંયે;
અતિ રાજિ થયા ભગવાન, ત્યારે માગિ લિધાં વરદાન...૫૦

દાદા ખાચરને ગતિ જેવી, અમને પણ આપજો એવી;
ભાળ્યો શ્રીહરિએ પ્રેમ ભારે, તથાઅસ્તુ કહ્યું તેહ વારે...૫૧

પછિ અસવાર થૈ હરિ ત્યાંય, ઘોડિ ફેરવિ તે બાગમાંય;
શેઠ બેય પ્રત્યે બોલ્યા હરિ, છબિ આ ઉર રાખજો ધરી...૫૨

આરતી ધુન્ય પણ કરિ ત્યાંય, થયા તે પછિ નાથ વિદાય;
પ્રગટાવિ ઘણીક મશાલો, આવ્યા ઉતારે ધર્મનો લાલો...૫૩

દ્વાદશી તો એવી રિતે ગઈ, બિજે દિવસ ત્રયોદશિ થઈ;
હવે તે દિન કેરું ચરિત્ર, તમને હું સુણાવિશ મિત્ર...૫૪

પુષ્પિતાગ્રા :

સુરત શહેરમાં વિરાજિ શ્યામ, કૃત અતિ ચારુ ચરિત્ર પૂર્ણકામ;
કરિ કરિ વિસતાર જો કહીજે, કદિ નહિ પાર કથા તણો લહીજે...૫૫

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિસૂર્યપુર-વિચરણનામ ત્રયસ્ત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૩॥

પૂર્વછાયો :

તેરશ દિન ત્રિભુવનપતી, વસિ સુરતમાં સુખધામ;
જીવન જ્યાં જ્યાં વિચરિયા, કહું એહ કથા અભિરામ...૦૧

ચોપાઈ :

જીલ્લાજડજ[૧] એંડરસન નામ, તેણે કા'વ્યા પ્રભુને પ્રણામ;
મોકલી પોતાનો ચોપદાર, તેણે કહાવ્યા એવા સમાચાર...૦૨

૧.જીલ્લાના ન્યાયાધીશ

અમને મળવાની છે આશ, માટે આવો અમારે આવાસ;
નહીં આવિ શકાય જો તમે, આપ આગળ આવિયે અમે...૦૩

સુણી બોલિયા શ્રીભગવાન, અમે આવશું એને મકાન;
અમે નિર્માનિ ફકીર છૈયે, કોઇ તેડાવે ત્યાં અમે જૈયે...૦૪

પછી સાહેબે સમય ઠરાવ્યો, કહ્યું ચાર વાગે તમે આવો;
શ્રીજી તે સમે તૈયાર થૈને, દાદા ખાચર આદિક લૈને...૦૫

વાડિમાં હતો બંગલો જ્યાંય, પધાર્યા પુરુષોત્તમ ત્યાંય;
શાણા સાહેબ સન્મુખ આવ્યા, કર ઝાલિ પ્રભુ પધરાવ્યા...૦૬

ટોપિ ઉતારિ કીધા પ્રણામ, ઘણો સ્નેહ જણાવ્યો તે ઠામ;
કહે સાહેબ આપણે જ્યારે, મળ્યા હતા ડભાણમાં ત્યારે...૦૭

જુવાનીમાં હતા મહારાજ, હવે વૃદ્ધ જણાઓ છો આજ;
ઘણે વરસે મળ્યા આજ તમે, તેથિ રાજિ થયા બહુ અમે...૦૮

પછિ સાહેબે આણિને પ્યાર, પહેરાવિયો પુષ્પનો હાર;
પુષ્પ ગુચ્છ આપ્યો રુડે રંગે, પછિ અત્તર છાંટિયું અંગે...૦૯

ખૂમચા ભરિ મેવા મિઠાઇ, હરીને અરપ્યા હરખાઈ;
હાથ ઝાલિ વળાવાને આવ્યા, પછિ શ્રીહરિ ત્યાંથિ સિધાવ્યા...૧૦

શાણા સાહેબ **સદર**[૧] તણા, હતા બેય વિચક્ષણ ઘણા;
એક સેમર સાહેબ નામ, બીજો એરણ સદ્‌ગુણધામ...૧૧

તેણે મોકલિયો **ચોપદાર**[૨], આપો દરશન અમને ઉદાર;
તેની વાડિયે બંગલામાંય, પધાર્યા પુરુષોત્તમ ત્યાંય...૧૨

તેઓએ પણ સન્માન દીધું, ટોપિ ઉતારિ વંદન કીધું;
પધરાવિ પૂજા કરિ પ્રીતે, જથાજોગ્ય સ્વદેશનિ રિતે...૧૩

૧.ઉપલી કોર્ટ ૨.અંગ રક્ષક માણસ

વળિ વિવિધ પદારથ લાવી, ખૂમચા ભરિ ભેટ ધરાવી;
હતિ એ સ્થળે એનિ કચેરી, રહ્યા તેથિ ઘણા જન હેરી...૧૪

પછિ ત્યાંથિ પધારિયા નાથ, વળાવા આવ્યા ઝાલિને હાથ;
પછિ તેઓને શ્રીમહારાજે, પાછા વાળ્યા જતાં દરવાજે...૧૫

રસ્તે આવતાં એ અવસર, આવ્યું ભીખારિદાસનું ઘર;
પધરામણિ ત્યાં તેણે કરી, કરી અર્ચન બહુ ભેટ ધરી...૧૬

વિચર્યા ત્યાંથિ સુંદરશ્યામ, અંબારામ મેતાજિને ધામ;
પછિ ત્યાંથિ પધાર્યા સુપેર, પરશોતમ શેઠને ઘેર...૧૭

પછિ ત્યાંથિ પધાર્યા ઉતારે, સંધ્યા સમય થયો જેહ વારે;
આરતી ધૂન્ય એ સ્થળે કરી, જ્ઞાન વાત બોલ્યા બહુ હરી...૧૮

પોઢિ ઊઠિયા પ્રાણઆધાર, થઈ ચૌદશ ને રવિવાર;
ત્રવાડી નથુરામના પુત્ર, નિરભેરામ નામ પવિત્ર...૧૯

તેણે વિનતિ કરી જોડિ હાથ, મારે ઘેર જમો આજ નાથ;
પછિ ત્યાં જમવાને પધાર્યા, રુપા બાજોઠે તેણે બેસાર્યા...૨૦

કરિ અર્ચન ભોજન દીધું, એમ સુફળ જિવન નિજ કીધું;
પછિ ઉતારે જૈ મહારાજા, સભા સારિ સજીને બિરાજ્યા...૨૧

પછિ દિવસ અમાસનો આવ્યો, ભલો ભક્તજન મન ભાવ્યો;
અતિ ઉત્તમ અવસર જોઈ, આપે હરિજન ચડતિ રસોઈ...૨૨

બરફીચૂરમું દૂધપાક, ઘારી પુરિ અને ઘણાં શાક;
બહુ પાપડિયો વખણાય, જેનો સ્વાદ કહ્યો નવ જાય...૨૩

બાસુદી પુરિ સરસ બિરંજ, બરફી તો બહુ મનરંજ;
હરિભક્ત હૈયે એમ જાણે, અહો શું કરિયે એહ ટાણે...૨૪

લૈયે લેવાય તેટલો લાવો, ફરિ અવસર ક્યાં મળે આવો;

હાર તોરા હરીને ચડાવે, એક એક રુપૈયાના લાવે...૨૫
મેવો મોંઘામાં મોંઘો જે જાણે, લાવિ ભેટ કરે તેહ ટાણે;
ભાવ સુરતના ભક્તનો ભાળી, બીજા ભક્ત કહે હદ વાળી...૨૬
હોય નિર્ધન તોય ઉદાર, ધન ખરચતાં લાગે ન વાર;
મોટા ભક્ત જે ગિરધરલાલ, તેણે વિનતિ કરી તેહ કાળ...૨૭
દયાસિંધુ દયા દિલ ધારો, આજ ઘેર અમારે પધારો;
પછિ લૈ સાથે સંત સમાજ, તેને ઘેર ગયા મહારાજ...૨૮
પધરાવિને પૂજિયા પ્રીતે, ભલિ ભેટ ધરી રુડિ રીતે;
પછિ બાઈયોનું મંદિર જ્યાંય, કૃપાનાથ પધારિયા ત્યાંય...૨૯
ફરિને બધિ જગ્યા નિહાળી, પછિ ત્યાંથિ ચાલ્યા વનમાળી;
ભાઈચંદભાઈને ઘેર ગયા, જોઈ ભક્તનું ઘર રાજિ થયા...૩૦
જગ્યા સાધુને ઊતરવાની, પછિ ત્યાં ગયા કરુણાનિધાની;
મુરતી લાલજી તણિ હતી, પ્રણમ્યા તેને સંતના પતી...૩૧
આજ છત્રિ દિસે છે જે ઠામ, બિરાજ્યા તહાં સુંદરશામ;
હરિભક્તોએ શ્રીહરિ કેરી, કરિ પૂજા તે પ્રીતે ઘણેરી...૩૨
ભક્ત બોલ્યા પછી રુડિ પેર, મહારાજ આ મોટું છે શેહેર;
મોટી મૂરતિ આંહિ સ્થપાય, અમોને ત્યારે સંતોષ થાય...૩૩
સુણિ બોલિયા સુંદરશ્યામ, થશે આ સ્થળમાં મોટું ધામ;
મોટિ મૂર્તિયો તેમાં સ્થપાશે, મોટા ધામમાં તેહ ગણાશે...૩૪
એવિ વાત વિશેષ ઉચ્ચારી, ગયા ઉતારે ગિરિવર ધારી;
પડવેનો દિવસ થયો જ્યારે, અરદેશર બોલિયા ત્યારે...૩૫
અહો વાલમા વાડિ અમારી, કરો પાવન પદરજ ધારી;
પીરુશાજિનિ વાડિયે જેમ, વિચર્યા વિચરો પ્રભુ તેમ...૩૬

દીનબંધુ દયાના છે દરિયા, તેથી વાડિયે તે પરવરિયા;
દીપતું હતું દીવાનખાનું, તેમાં સારું કરેલું બિછાનું...૩૭

હતો સંધ્યા સમો તેહ વાર, તેથિ દીપક પ્રગટ્યા અપાર;
આરતી ધુન્ય તે સ્થળ કરી, પછિ **કોચ**[૧] ઉપર બેઠા હરી...૩૮

અરદેશરજી પૂછે પ્રશ્ન, આપે ઉત્તર શ્રી હરિકૃષ્ણ;
ફારશી અંગરેજિ ભણેલા, ઘણા તર્ક વિતર્ક સુણેલા...૩૯

વળિ નાસ્તિક કેરા વિચાર, સાંભળેલા કોઈ કોઇ વાર;
સર્વ શંકાઓ તે પુછિ લિધી, પુછતાં કાંઇ શરમ ન કીધી...૪૦

નાથે સંશય સર્વ નિવાર્યા, તેથી નિશ્ચે ખુદા એમ ધાર્યા;
વારે વારે કરીને પ્રણામ, કહ્યું હું આપનો છું ગુલામ...૪૧

મારિ સંભાળ લેજો સદાય, તથાઅસ્તુ બોલ્યા હરિરાય;
પછી ઊતારે શ્યામ સિધાવ્યા, વળાવા અરદેશર આવ્યા...૪૨

શુદિ બીજ તિથી આવિ સારી, કરિ શ્રીજિએ જાવા તૈયારી;
કહે સત્સંગિ સર્વ સમાજ, રહો બે દિન શ્રીમહારાજ...૪૩

સુણી બોલિયા શ્રીઅવિનાશી, મને સંભારે ગઢપુરવાસી;
મારે વિરહે આતુર અતિ હોઈ, અન્ન જળ તજિ બેઠાં છે કોઈ...૪૪

જવું પડશે તરત હવે ત્યાંય, એકે પ્રહર અહીં ન ટકાય;
આવ્યા ત્યાં શેઠ લક્ષમિદાસ, કર જોડિ બોલ્યા પ્રભુ પાસ...૪૫

દીનબંધુ દયા દિલ ધારો, પ્રભુજી મારે ઘેર પધારો;
પૂજા કરવાનો છે મારે પ્રેમ, બીજા સત્સંગિએ કરિ જેમ...૪૬

સુણી બોલિયા પ્રાણજીવન, તમે છો મારા ભક્ત અનન્ય;
મને કરવા ઇચ્છો જો પ્રસન્ન, કરો આ સ્થળમાં જ પૂજન...૪૭

૧.છત્રી પલંગ

એવિ ઈચ્છા જયારે જાણિ લીધી, પૂજા તે સ્થળમાં તેણે કીધી;
વસ્ત્ર આદિ ધરી ભેટ સારી, પછિ આરતી પ્રેમે ઉતારી...૪૮

આપ્યો હરિએ પ્રસાદિનો હાર, આપ્યાં છાતિમાં ચરણ તે વાર;
જમ્યા શ્રીહરિ શેઠનો થાળ, શેઠ રાજી થયા તતકાળ...૪૯

પછિ શ્રીહરિ ત્યાંથિ સિધાવ્યા, વળાવા અરદેશર આવ્યા;
સ્વારિ સામૈયામાં હતિ જેવી, વળાવા પણ લાવિયા તેવી...૫૦

પુષ્પિતાગ્રા :

સુરત નગર માંહિ સારિ રીતે, જયજયકાર કરી પછી હરી તે;
બહુજન સનમાનિ જેમ લાવ્યા, અતિ સનમાનથિ એ રિતે સિધાવ્યા...૫૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિસૂર્યપુરાદ્વિ-ચરણનામ ચતુસ્ત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૪॥

પૂર્વછાયો :

સુરત શહેરથિ સંચર્યા, સખા સંત સહિત અવિનાશ;
વળાવા હરિજન આવિયા, દિસે અંતર સૌના ઉદાસ...૦૧

ચોપાઈ :

જયારે નીસર્યા સુરત બહાર, ત્યારે કોઈએ કીધો ઉચ્ચાર;
ઘણા ભક્ત વળાવાને કાજ, હજિ પાછળ છે મહારાજ...૦૨

માટે રુસ્તમ બાગ મોઝાર, વૃષપુત્ર વસો થોડિ વાર;
સુણિને શ્રીહરી રાજિ થઈ, બેઠા રુસ્તમબાગમાં જઈ...૦૩

બેઠા સંત ને હરિજન બહુ, નીરખે હરિને જન સહૂ;
અરદેશરે એવો વિચાર, નિજ ઉરમાં કર્યો એહ વાર...૦૪

આપી ભરતને પાદુકા જેમ, મને કાંઈ આપે પ્રભુ તેમ;

તો હું નિત્ય પૂજા તેનિ કરું, નિરખી નિજ અંતરે ધરું...૦૫

વાત અંતરજામિયે જાણી, તેથિ દિલમાં દયા ઘણિ આણી;
નિજ મસ્તકથી પાઘ દીધી, પૂજવા અરદેશરે લીધી...૦૬

હરિભક્તોએ હેતે ધરેલા, તોરા ફૂલના ઝૂકિ રહેલા;
અરદેશરે તે પાગ લૈને, ઉરમાં ચાંપિ આતુર થૈને...૦૭

જેમ રંકને **રિદ્ધિ**[૧] તે જડે, અતિ હર્ષિત થાય તે વડે;
એમ આનંદ ઉપજ્યો અપાર, થયું રોમાંચ તન તેહ વાર...૦૮

એવિ શ્રીહરિની દેખિ દયા, સર્વ હરિજન વિસ્મિત થયા;
સુણો રાય ધરી અનુરાગ, અરદેશરનાં મહાભાગ્ય...૦૯

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

આપી ઉત્તમ પાદુકા ભરતને શ્રીરામ રાજી થઈ,
આપી તેલકટોરી વાયુસુતને સીતાનિ સુદ્ધી લઈ;
મે'તા શ્રીનરસિંહને કુસુમની માળા જ આપી ખરી,
આ અર્દેશરને સ્વમસ્તક તણી તે પાગ આપી હરી...૧૦

ચોપાઈ :

તેવે ટાણે ઉભા હતા પાસ, એક પટેલ કરશન દાસ;
બીજાનું જગજીવન નામ, ભેટ ધરવા આવ્યા એહ ઠામ...૧૧

એક પાગ લાવ્યા હતા એહ, બહુનામિને બંધાવિ તેહ;
પછી પરવર્યા સુંદરશ્યામ, રહ્યા રાત તો **કોશાડ** ગામ...૧૨

અરદેશરે જૈ નિજ ઘેર, પાગ સાચવવા શુભ પેર;
મુકિ વાંસના કંડિયા માંહિ, નિત્ય પૂજા કરે ચિત ચાહી...૧૩

કોઈ સંત કે સત્સંગી જેહ, જાય સૂરત શેહેરમાં તેહ;
પાગનાં ચિતે દર્શન ચાય, અરદેશરને ઘેર જાય...૧૪

૧.સમૃદ્ધિ

તેનું ઘર થયું તીરથરૂપ, ધન્ય ધન્ય તે ભૂમિકા ભૂપ;
વળિ જે દિવસે કૃપાનાથ, ચાલ્યા સૂરતથી સહુ સાથ...૧૫

બનિ એ જ દિવસ એક વાત, એ તો આશ્ચર્યકારિ અઘાત;
ગઢપુરજન આતુર થયા, અન્ન જળ તજિ કૈક તો રહ્યા...૧૬

કરે વિનતિ તે ગદગદ થૈને, આવો હે કૃષ્ણ સૌ સાથ લૈને;
નહિ આવો જો શ્યામ સુજાણ, તજશું અમે નિશ્ચય પ્રાણ...૧૭

ત્યારે બીજે રૂપે મહારાજ, ગયા ગઢપુર સહિત સમાજ;
માગશર શુદિ બીજે ત્યાં હરી, બેઠા દરબારમાં સભા ભરી...૧૮

ભ્રાતૃપુત્રોયે પૂછિયા પ્રશ્ને, આપ્યા ઉત્તર એના શ્રીકૃષ્ણે;
વચનામૃત તેનું **લખાણું**[1], નથિ કોઈનું તે તો અજાણ્યું...૧૯

એક દિન દઈ દરશનદાન, થયા ત્યાં થકિ અંતરધાન;
એ જ દિવસે સુરતથિ સિધાવ્યા, વળાવા સર્વ સત્સંગિ આવ્યા...૨૦

તેમાંના પણ હરિજન આજ, કોઈ જીવતા છે અહો રાજ;
મછિયાવ ને શ્રીપુર જેમ, બે રૂપે દીધાં દર્શન તેમ...૨૧

વળિ આખે અને પિપલાણે, દીધાં દર્શન એક જ ટાણે;
ગઢપુર ને સુરત એ જ રીતે, દીધાં પ્રીતમે દર્શન પ્રીતે...૨૨

અતિ અદ્ભુત ઐશ્વર્ય જેમાં, કરે તે તો નવાઈ શિ તેમાં;
એવિ લીલા તો અપરમપાર, કરે શ્રીહરિ વારમવાર...૨૩

ગામ કોશાડથી સહુ સાથ, ચાલ્યા ત્રીજને દિન મુનિનાથ;
કીમ નદિયે કર્યું જઈ સ્નાન, તહાં ભાતું જમ્યા ભગવાન...૨૪

મોકો ખાચર ધ્યાન ધરીને, બેઠા ઘૂંઘટો ખૂબ કરીને;
નાગમાલે કહ્યું વસ્ત્ર તાણી, સામા બેઠા છે સારંગપાણી...૨૫

૧.ગ.મ.૬૨મું

આડો પડદો કરીને આ સમે, કેનું ધ્યાન ધરો છો આ તમે;
ગંગા કાંઠે કૂવો ખોદે જેમ, તમે ધ્યાન ધરો છો આ તેમ...૨૬

માટે ઘુંઘટો મુખ થકિ ટાળો, સનમુખ છે તે મૂર્તિ નિહાળો;
કહી એવું એને સમજાવ્યા, પછી શ્રીહરિ ત્યાંથી સિધાવ્યા...૨૭

અંકલેશ્વરમાં રાત રહ્યા, બીજે દિવસ **ભરૂચમાં** ગયા;
આજ મંદિર છે જેહ ઠામ, ઉતર્યા તહાં શ્રીઘનશ્યામ...૨૮

કહ્યું આનંદસ્વામિને ત્યાંયે, આંહિ યજ્ઞ કર્યો બળિરાયે;
તેહ માટે તમે એહ ઠામ, કરજો એક ઉત્તમ ધામ...૨૯

એમ કહિ ચાલ્યા કરતા વિનોદ, રહ્યા રાત તો ગામ **કેલોદ;**
શેખ વલ્લીભાઈ વસે વાસ, તેણે સારિ કરી બરદાસ...૩૦

ચાલ્યા બીજે દિવસ બહુનામી, ગયા **આમોદ** અંતરજામી;
શેઠજી હરજીવન સાથ, ભટ્ટ સામા આવ્યા દિનાનાથ...૩૧

રૂડા સત્સંગિ ગણપતરામ, એહ આદિક આવ્યા તમામ;
પછિ પટેલ ગુલાબને ઘેર, આપ્યો ઉતારો ઉત્તમ પેર...૩૨

હરજીવન શેઠે રસોઈ, આપી ઉત્તમ અવસર જોઈ;
પછી સત્સંગીએ ઘેર ઘેર, કરિ પધરામણી રુડિ પેર...૩૩

ગણનાથનું મંદિર જ્યાંય, ગયા દર્શન કરવાને ત્યાંય;
સુંઢ જમણીના જોઈ ગણેશ, રુદે રાજિ થયા અક્ષરેશ...૩૪

એહ જગ્યાની જે મધ્ય બારી, બેઠા તે સ્થળ બહુ સુખકારી;
ભટજી ત્યાં જગન્નાથ જેહ, ગાયત્રીનું પુરશ્ચરણ તેહ...૩૫

કરતા હતા તેહ સમામાં, ગણનાયક કેરિ જગ્યામાં;
જોઈ બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, દીનાનાથ પ્રત્યે તેહ સ્થાન...૩૬

અહો ભટ્ટ તમારા આ કાકા, દિસે પૂરા તપસ્વિ તે પાકા;

જગન્નાથ બોલ્યા જોડિ હાથ, હું છું દાસ તમારો હે નાથ...૩૭

ચાલ્યા આમોદથી અવિનાશ, કર્યો **કારેલિયે** રાત વાસ;
બીજે દિવસે **બદલપૂર** ગયા, ત્રીજે **ખંભાતમાં** જઈ રહ્યા...૩૮

હરિભક્તોયે આજ જે ઠામ, કરાવેલો છે રૂડો **આરામ**[1];
તેમાં છત્રિ કરાવિ છે જ્યાંય, ઉતર્યા જગજીવન ત્યાંય...૩૯

હરિભક્ત મળી તહાં આવ્યા, પુરમાં પ્રભુને પધરાવ્યા;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, છબિલાનિ છબી ભલિ છાજે...૪૦

ફરતાં ફરતાં પુર માંય, આવ્યા મંદિર છે આજ ત્યાંય;
તહાં જોઈને સારું મેદાન, ભક્તજનને કહે ભગવાન...૪૧

હરિમંદિર આંહિ અમારું, મળિ સર્વ કરાવજો સારું;
હરિભક્ત બોલ્યા જોડિ હાથ, કૃપા કરશો તો તે થશે નાથ...૪૨

પછિ શ્રીહરિ આવ્યા ઉતારે, જમ્યા સંત સહિત તેહ વારે;
હરિજન તણો આગ્રહ જાણી, રહ્યા રાત ત્યાં સારંગપાણી...૪૩

ગયા ગિરધર **ગુડેલ** ગામ, રહે જીભાઈ ભક્ત તે ઠામ;
તેનિ મેડિયે કીધો ઉતારો, આપ્યો સંતોને ઉતારો ન્યારો...૪૪

રઘુવીરજીને કહે શ્રીજી, આજ ઈચ્છા અમારી છે બીજી;
રાંધિ જમશું સ્વહસ્ત અમારે, તમે જૂદે રસોડે તમારે...૪૫

જગ્યા મેડિ વિષે શુદ્ધ જોઈ, પછિ શ્રીજિયે કીધી રસોઈ;
કર્યું શાક વૃંતાક મગાવી, બાટિયો બહુ સારિ બનાવી...૪૬

જમ્યા ભાવસહિત ભગવાન, જમ્યા બીજા જનો તો મિષ્ટાન્ન;
શાક ને બાટિ જાણિને સ્વાદી, સુરાભક્તને આપી પ્રસાદી...૪૭

મહિમા સમજાય જ જેને, લાગે સ્વાદ પ્રસાદિનો તેને;

૧.બાગ

સુરોભક્ત કહે સત્ય કહું, જમ્યા સૂરતમાં મિષ્ટ બહુ...૪૮

તેથિ સાકર ખાંડ ઉપરથી, અરુચી થઈ મારે અંતરથી;
તીખું તમતમું ખાટું ને ખારું, હવે ભોજન લાગે છે સારું...૪૯

પુડા ભજિયાં વડા ને ઢોકળાં, મળે તો હવે ભાવે તે ભલાં;
બોલ્યા શ્રીહરિ સાંભળિ એવું, કાલે તમને જમાડિશ તેવું...૫૦

પછિ રાતે શયન કર્યું જ્યારે, ધોલેરે થયું આશ્ચર્ય ત્યારે;
અજુબા પુજાભાઈનિ બેન, તેણે સ્વપને દિઠા સુખદેણ...૫૧

કર જોડિને કીધા પ્રણામ, ત્યારે બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ;
કાલે સાંજે તો સંત સહિત, અમે આવશું આંહીં **ખચીત**[1]...૫૨

માટે કાઠિયોને કાજે જોઈ, કહું તે તમે કરજો રસોઈ;
ભજિયાં વડાં પૂડલા ખારા, બાજરા તણા રોટલા સારા...૫૩

એમ કહિ થયા અંતરધાન, બાઈ જાગિ થયાં સાવધાન;
પુજાભાઈ પાસે વાત કરી, સાંઝે આવશે આંહિ શ્રીહરી...૫૪

મને સ્વપ્ને દીધું દરશન, મિથ્યા થાય ન મારું સ્વપન;
ફરસું[2] કરવાને ભોજન, મને કૃષ્ણે કહ્યું છે વચન...૫૫

પુજાભાઈ કહે પ્રભુ ક્યાં છે ? એ તો સૂરત શહેર ગયા છે;
આજ સાંઝે ક્યાંથી આવે આંહીં? થાય દર્શન તો સ્વપ્નમાંહી...૫૬

બેન બાપજિભાઈનિ જેહ, તે સમે ફુલિબા બોલ્યાં તેહ;
અજુબાનું તો સ્વપ્ન ફળે છે, વાત જે જે કહે તે મળે છે...૫૭

સાંઝે નિશ્ચે પધારશે માવો, કહિ છે તે રસોઈ કરાવો;
ત્યારે આપિયો સામાન લાવી, અજુબાયે રસોઈ બનાવી...૫૮

પછિ સાંજ સમો થયો જ્યારે, કૃપાનાથ પધારિયા ત્યારે;

૧.ચોક્કસ; અવશ્ય ૨.ફરસાણ

કર્યું સામૈયું ત્યાં શુભ પેર, ઉતર્યા પુજાભાઈને ઘેર...૫૯

ધર્મવંશીયે ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
પુજાભાઈ તણે દરબાર, જમ્યા કાઠિયો સૌ જમનાર...૬૦

ભજિયાં વડાં રોટલા જોઈ, થયા વિસ્મિત તે સહુ કોઈ;
જ્યારે જાણિ સ્વપન તણિ વાત, જાણ્યો મહિમા પ્રભુનો અઘાત...૬૧

એમ સૌને હરખ ઉપજાવ્યા, પ્રભુ ત્યાંથિ પ્રભાતે સિધાવ્યા;
કારિયાણિયે જૈ રાત રહ્યા, બીજે દિવસ તો **ગઢપુર** ગયા...૬૨

કરિ શ્રીહરિનાં દરશન, સર્વ રાજિ થયા હરિજન;
લીલા સૂરતમાં કરિ જેહ, સંભળાવિ સંતે સૌને તેહ...૬૩

સુણિ શ્રીજીનો પ્રૌઢ પ્રતાપ, ઉપજ્યો સૌને હરખ અમાપ;
સુરતી હરિભક્તનો પ્રેમ, સાંભળ્યો અતિ ઉત્તમ એમ...૬૪

બિજા પ્રેમિયોનો પ્રેમ જેહ, જાણ્યો સૂરતિથી લઘુ તેહ;
પ્રભુને વિનવી પાયે લાગે, સુરતીના જેવો પ્રેમ માગે...૬૫

કહે વર્ણિ સુણો નૃપ વાણી, લીલા સૂરતની જે વખાણી;
સ્નેહે જે સાંભળે સંભળાવે, તેનાં જન્મમરણ દુઃખ જાવે...૬૬

શ્રીજીનો મહિમા સમજાય, દૃઢ નિશ્ચય અંતરે થાય;
લીલા એહ સંભારે વિચિત્ર, તેનું અંતર થાય પવિત્ર...૬૭

પુષ્પિતાગ્રા :

સુરત નગરમાં સખા સહીત, વિચરિ મહાપ્રભુ આપ રૂડિ રીત;
કૃત અદભુત તે ચરિત્ર રાય, ગણિ ગણિ અક્ષરધામમાં ગવાય...૬૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિસૂર્યપુરાત્ દુર્ગપુરાગમનનામ પંચત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૫॥

પૂર્વછાયો :

સુરત જઈ આવ્યા પછી, માવે એક સમય મોઝાર;
વાસ વસિ ગઢપુર વિષે, વળી ચિત્તમાં કીધો વિચાર...૦૧

ચોપાઈ :

વાલે ચિત્તમાં કીધો વિચાર, ચિત્રમૂર્તિ પૂજાવું આ વાર;
જે જે રૂપ થાપ્યાં છે મેં મારાં, તે છે કલ્યાણનાં કરનારાં...૦૨

મૂર્તિ અષ્ટ પ્રકારનિ થાય, ચિત્ર મૂર્તિયો તેમાં ગણાય;
એવા શાસ્ત્રના મત અનુસારે, ચિત્રપ્રતિમા પૂજાવવી મારે...૦૩

બીબાં ધાતુનાં સારાં કરાવું, મારી મૂર્તિયો તેથિ છપાવું;
કરે સંત ને હરિજન સેવા, નિત્ય દર્શનનો લાભ લેવા...૦૪

ભુજના નારાયણજિ સુતાર, રહે છે જુનાગઢનિ મોઝાર;
કરિ જાણે ઉત્તમ કામ આવું, માટે તેહને આંહિ તેડાવું...૦૫

એવું ધારિને તેને તેડાવી, છાપો નવ કરવાનિ ઠરાવી;
બોલ્યા નારાયણજિ પ્રતિ આપ, એક તો કરિ છે તમે છાપ...૦૬

તેમાં શિક્ષાનાં વચન અમારાં, બનાવ્યાં છે તમે બહુ સારાં;
રાધાકૃષ્ણ હરિકૃષ્ણ રૂપ, સમજી બેય મારાં સ્વરૂપ...૦૭

કહ્યું એક કરો છાપ એવી, જેમાં **જુક્તિ**[1] દિસે જોયા જેવી;
બીજિ છાપ માંહી કરો સારી, ભક્તિધર્મ સહિત છબિ મારી...૦૮

ત્રીજિ નરનારાયણ પાસ, હોય ઉદ્ધવ નારદ દાસ;
ચોથિ નર ને નારાયણ કેરી, કરો ત્રીજિથિ તેહ નાનેરી...૦૯

કરો પાંચમી છબ્બિ રુપાળી, ભક્તિધર્મવાસુદેવવાળી;
સાતમી તો તપસ્વિ આકારે, કરો મૂર્તિ તે મુજ અનુસારે...૧૦

૧.કરામત

સહજાનંદ નામ પ્રકાશ, ભક્તિ ધર્મ ઉભાં હોય પાસ;
આઠમી શિક્ષાપત્રિની મૂર્તિ, જેને જોતાં મારિ થાય સ્ફુરતિ...૧૧
નવમી છાપમાં મુજ પાય, જેમાં રેખાઓ ચિહ્ન જણાય;
નવ મુદ્રા એવી રીતે કરવી, મારી આજ્ઞા સુણી અનુસરવી...૧૨
સુણી આજ્ઞા નારાયણભાઈ, મુદ્રા કરવા માંડી હરખાઈ;
હવે વરતાલની કહું વાત, સાંભળોજી અભેસિંહ ભ્રાત...૧૩
અક્ષરાનંદને મહારાજે, કહેલું સર ખોદાવા કાજે;
તેણે **જાણા**[1] જોશીને બોલાવ્યા, જોશિ ગોર તે વનમાળિ આવ્યા...૧૪
તેણે મુહુરત શુભ જોઇ દીધું, ખાતપૂજન તે દિન કીધું;
વનમાળિની પુત્રિનો તન, હરિશંકર નામ પાવન...૧૫
તેના હસ્તક અક્ષરાનંદે, ખાતપૂજા કરાવી સ્વછંદે;
પછિ ખોદાવા માંડ્યું તળાવ, ભક્તિ કરવામાં સૌનો છે ભાવ...૧૬
મંડ્યા સંત તથા સતસંગી, તેહ કામમાં મમતે ઉમંગી;
ખેડુતો સરમાં હળ હાંકે, કામ કરતાં તે કોઇ ન થાકે...૧૭
ટોપલા ભરિ જન લેઇ જાય, મુખે કૃષ્ણનાં કીર્તન ગાય;
પરગામના હરિજન જેહ, ભક્તિ કરવાને આવિયા તેહ...૧૮
મચ્યા કામે ગરીબ શ્રીમંત, જેને વાલા ભલા ભગવંત;
કોડે કરવા લાગ્યા તેહ કામ, જાણિ ભક્તિનો સમય આ ઠામ...૧૯
ઘેર તરણું તોડે નહીં જેહ, માથે ટોપલિયો લે છે તેહ;
મંડ્યા કામે હજારોહજાર, જેજેકાર કરે છે ઉચ્ચાર...૨૦
ગર્જના થકી બ્રહ્માંડ ગાજે, આવ્યા દેવો મળી જોવા કાજે;
કોઇ તો પુષ્પવૃષ્ટિ કરે છે, કોઇ તો ધન્ય ધન્ય કહે છે...૨૧

૧.જાણનાર

કૈક અક્ષરધામના મુક્ત, આવિ કામ કરે પ્રીતિ યુક્ત;
એવી ભક્તિ કરી એહ ટાણે, ધન્ય ભાગ્ય પોતા તણાં જાણે...૨૨

ઈંદ્ર બ્રહ્મા ગણેશ મહેશ, આવે સંત તણો ધરિ વેશ;
કરે કામ કહે જન જોઈ, ક્યાંથિ આવ્યા નવા સંત કોઈ...૨૩

કૈક તો નર એવું નિહાળે, પરમેશ્વર બેઠા છે પાળે;
કરે છે જન જે મળિ કામ, જુવે છે પ્રભુ તે તો તમામ...૨૪

જનો આનંદમાં મસતાન, ભૂખ તરશ તણું નહિ ભાન;
ભક્તિરસમાં થયા લીન ભારે, ઘરકામ તે કોણ સંભારે...૨૫

સાંઝે જન મળિ પુરમાં સિધાવે, કામ કરવા દેવો ત્યારે આવે;
ખોદિ રાખેલી મૃત્તિકા જેહ, પાળે નાખે ઉપાડિને તેહ...૨૬

જનો આવે સવારમાં જ્યારે, પામે અચરજ અતિશય ત્યારે;
તેનો મર્મ સકળ તેહ ટાણે, અક્ષરાનંદ જેવા તો જાણે...૨૭

વળિ કોઈ સમે રાતમાંય, જેજેકાર કરે દેવ ત્યાંય;
ઘણા જન સાંભળે તેહ જ્યારે, કરે વાત પરસ્પર ત્યારે...૨૮

મહારાજને રીઝાવા કાજ, સર ખોદે છે દેવસમાજ;
જેને હોય જો કલ્યાણ લેવું, કામ કોણ કરે નહિ એવું...૨૯

ચાલ્યું કામ ઘણું તડામાર, માસ બેમાં તો કીધું તૈયાર;
પછિ અક્ષરાનંદ મુનીશે, પત્ર મોકલ્યો શ્રીહરિ દીશે...૩૦

લખ્યું તે પત્ર માંહિ સુજાણે, પ્રભુ આપની આજ્ઞા પ્રમાણે;
સર ખોદાવિ કીધું તૈયાર, હતા જન તો હજારોહજાર...૩૧

આપ કેરિ પ્રસન્નતા કાજ, કામ કરતોતો સુરનો સમાજ;
એવો પત્ર લઈ જન ગયો, હરિ આગળ હાજર થયો...૩૨

પત્ર આપ્યો કરીને પ્રણામ, વાંચિ રાજિ થયા ઘનશ્યામ;
વાલે ઉત્તર એનો લખાવ્યો, તેમાં રાજિપો ખૂબ જણાવ્યો...૩૩

વળિ એવું લખાવ્યું એમાંય, તમે દીઠા ચમત્કાર ત્યાંય;
એવા તો હજિ બીજા અપાર, તહાં થનાર છે ચમત્કાર...૩૪

વાંચ્યો પત્ર તે અક્ષરાનંદે, મનમગ્ન થયું તે આનંદે;
આવિ પંચમી જ્યારે વસંત, આવ્યા ગઢપુર સંઘ અનંત...૩૫

અતિ ઉત્તમ ઉત્સવ કીધો, સંતે ખેલ કરી લાવ લીધો;
નવ મૂર્તિની છાપો તૈયાર, લાવ્યા ત્યાં નારાયણજી સુતાર...૩૬

રીઝ્યા જોઈને ધર્મદુલારો, આપ્યો તેહને સરપાવ સારો;
વાલે છાપો તે હાથમાં લીધી, કૃપાનાથે પ્રસાદિની કીધી...૩૭

વળિ બોલ્યા **શ્રીનવઘનરંગી**[૧], સુણો સંતો સુણો સતસંગી;
એહ સર્વે મારાં રૂપ જાણી, નિત્ય પૂજજો ઉર ભાવ આણી...૩૮

એથી હું બહુ થૈશ પ્રસન્ન, તમે જાણજો સૌ મુજજન;
એવી આજ્ઞા કરી જગદીશ, સુણિ સૌએ ચડાવિ તે શીશ...૩૯

આધારાનંદને છાપો આપી, કહ્યું કાગળમાં દેજો છાપી;
મુનિએ મૂર્તિયો છાપી દીધી, પ્રેમે પૂજવા સૌ જને લીધી...૪૦

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

હે રાજા હરિકૃષ્ણ એક સમયે એકાંતમાં સંચરી,
જ્યાં છે અક્ષર ઓરડો નિજ તણો ત્યાં તેહ બેઠા ઠરી;
કીધો ચિત્ત વિચાર જેહ દિનમાં દ્વારામતી હું ગયો,
ત્યાં દ્વારામતિ ઈશનો શુભ સમે મેળાપ મારે થયો...૪૧

બોલ્યા દ્વારમતી પતી અતિ અહીં વાસો અધર્મે કર્યો,

૧.નવીન મેઘ(વાદળ) સમાન શરીરવાળા શ્રીજી મહારાજ

માટે મેં અહિથી હવે નિસરવા નિઃશંક નિશ્ચે ધર્યો;
માટે મંદિર કોઇ ઠામ કરિને જો આપ થાપો મને,
લક્ષ્મીજી સહિતે નિરંતર રહું તો આવિને ત્યાં કને...૪૨

ત્યારે મેં તતકાળ ત્યાં કહ્યું હતું સ્થાપીશ સારે સ્થળે,
તે તો મેં વરતાલ તેનિ પ્રતિમા સ્થાપી સુસારી પળે;
તે વાર્તા જગમાં પ્રસિદ્ધ કરવા યુક્તી પ્રયુક્તી કરું,
જે જાણ્યાથિ વળી વિશેષ જનનું ત્યાં ચિત્ત ચોટે ખરું...૪૩

તીર્થો ગોમતિ આદિ દ્વારમતિનાં તેણે મને તે સમે,
એવું આવિ કહ્યું હતું તમ કને ત્યાં આવશું સૌ અમે;
આપ્યું મેં પણ તેહને વચન ત્યાં તે વેણ સાચું કરું,
આવે શ્રીવરતાલમાં તિરથ તે ઊપાય હું આદરું...૪૪

એવું ધારિ સભા વિષે વિચરિને માહાત્મ્ય તીર્થો તણું,
ભાખ્યું શ્રીભગવાન દ્વારમતિના તીર્થો તણું તો ઘણું;
ત્યાં **ગોપાળજિ**[1] **નંદરામ**[2] હરિના ભત્રીજા બેઠા હતા,
તેને દ્વારમતી જવા ઉર થઈ અત્યંત ઉત્કંઠતા...૪૫

ચોપાઈ :

પ્રભુને પદ કરિને પ્રણામ, બોલ્યા બેય જણા તેહ ઠામ;
આપો આજ્ઞા જો શ્રીહરિ તમે, જૈયે દ્વારિકા તો સહુ અમે...૪૬

સુણી રાજિ થયા મહારાજ, આપ્યું ધન બહુ ખરચવા કાજ;
આપિ ગાડિ અને આપ્યા પાળા, શસ્ત્રબંધ તે બખતરવાળા...૪૭

પંથ દ્વારિકાનો જાણનાર, સચ્ચિદાનંદ સ્વામી ઉદાર;
સાથે મોકલ્યા તેહને નાથે, ચાલ્યા છઠને દિવસ સહુ સાથે...૪૮

૧.ઈચ્છારામજીના પૂત્ર ૨.રામપ્રતાપજીના પૂત્ર

ગયા સંગે શુકલ દયારામ, ઉમરેઠમાં જેહનું ધામ;
મહારાજનિ આજ્ઞા તે માગી, ચાલ્યા સર્વે જનો પગે લાગી...૪૯

રહે જ્યાં જઇને રાતવાસ, સતસંગિ કરે બરદાશ;
કેટલાએક દિન એમ થયા, ત્યારે દ્વિજવર **દ્વારિકાં** ગયા...૫૦

પુષ્પિતાગ્રા :

વૃષકુળ જન દ્વારિકા પધાર્યા, નિજમન મોદ વિશેષ ત્યાં વધાર્યા;
ગતિ અતિ હરિની અહો અઘાત, સુર મુનિ કોઇ કળી શકે ન વાત...૫૧

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ધર્મકુળદ્વારિકા-ગમનનામષટત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૬॥

પૂર્વછાયો :

દ્વારામતીમાં જૈ સહૂ, એક ધર્મશાળા મોઝાર;
કર્યો ઉતારો કોડથી, અહો સાંભળ ભૂપ ઉદાર...૦૧

ચોપાઈ :

ધર્મશાળાનો સંભાળનાર, એક વિપ્ર હતો તેહ ઠાર;
તેણે જાણ્યા મેમાન શ્રીમંત, જાણ્યું દક્ષિણા દેશે અત્યંત...૦૨

તેણે બરદાસ તો બહુ કીધી, વસ્તુ જોઇએ તે લાવિ દીધી;
સચ્ચિદાનંદ આકળા થયા, નાવા ગોમતીમાં તે તો ગયા...૦૩

તહાં વિપ્રમંડળ આવી લાગ્યું, તેણે સાધુ પાસે ધન માગ્યું;
કહ્યું નાવાનો કર જ્યારે લેશું, ત્યારે ગોમતીમાં નાવા દેશું...૦૪

કર્યું સંતનું બહૂ અપમાન, ધર્યું ત્યારે તેણે હરિધ્યાન;
ત્યારે થઈ સમાધી તેહ ઠાર, નાડી પ્રાણ ન ચાલે લગાર...૦૫

વિપ્રે જાણ્યું નથી જિવ જરિયે, રખે સર્વે ગુનેગાર ઠરિયે;
એવું જાણિને ભયભિત થયા, તેથિ તેના થકી દૂર ગયા...૦૬
ધર્મવંશિ પરસ્પર પૂછે, આંહીં સ્વામી નથી તેહ શું છે;
કહે કોઇ ઉતાવળા થયા, તેથી તે એકલા નાવા ગયા...૦૭
પછિ ધર્મવંશીનો સમાજ, ગયો ગોમતિયે નાવા કાજ;
સમાધીમાં દિઠા મુનિરાય, બીજું કોઈ પાસે ન જણાય...૦૮
કર આપી કર્યું સૌયે સ્નાન, દીધાં વિપ્રોને દક્ષિણા દાન;
એક ઝોળીમાં સંતને ધરી, ધર્મશાળામાં લઇ ગયા ફરી...૦૯
સુવાર્યા આસને સવિવેક, સારું વસ્ત્ર ઓઢાડિયું એક;
તહાં વિપ્ર જમાડ્યા અથાક, પછિ પોતે જમ્યા કરી પાક...૧૦
ધર્મશાળાનો સંભાળનાર, તેને દક્ષિણા દીધી અપાર;
પછિ સૌ મળિ વિચારે એમ, કરવું મુનિનું હવે કેમ...૧૧
સમાધી એને થાય છે જ્યારે, જાગે છે કદિ દિન દશ બારે;
કોઈ વખતે તો પક્ષે કે માસે, સમાધીમાંથી જાગતા ભાસે...૧૨
એને મૂકિને કેમ જવાય, કેમ માસ સુધી રહેવાય;
એમ ચિંતામાં સૌ પડ્યા બહુ, ધર્મશાળાના રક્ષકે કહ્યું...૧૩
તેનિ ચિંતા તજો તમે હાલ, અમે રાખશું એનિ સંભાળ;
તમે જાત્રા કરી આવો આંહીં, રાખશું તેને આ સ્થળ માંહી...૧૪
અમે સાચવશું જિવ સાટે, તમે ચિંતા તજો તેહ માટે;
જાગશે તો જમાડીને જમશું, સાધુને માટે સંકટ ખમશું...૧૫
વૃષવંશી રાજી થયા મન, વળિ આપ્યું તેને ઘણું ધન;
પછિ સૌ ત્યાંથી વિદાય થઈ, લીધી છાપો **આરામડે**[૧] જઈ...૧૬

૧.આરંભડા તીર્થસ્થા

છાપો લીધાનો કર દિધો જ્યારે, છાપો દીધી દેનારાયે ત્યારે;
ધર્મવંશી વિદાય તે થયા, નાવમાં બેસી બેટમાં ગયા...૧૭

કર આપીને દર્શન કીધાં, જાણ્યું જે સહુ કારજ સીધ્યાં;
તહાં પાંચ દિવસ કરિ વાસ, ચાલ્યા સચ્ચિદાનંદની પાસ...૧૮

હવે સચ્ચિદાનંદની વાત, કહું તે તમે સાંભળો ભ્રાત;
ધર્મવંશિ થયાથિ વિદાય, ચોથે દિવસ જાગ્યા મુનિરાય...૧૯

જાગિને ત્યાં જોયું આસપાસ, કોઇ માણસ દીઠું ન પાસ;
ધર્મશાળા તણો રખવાળ, ક્યાંઇ કામે ગયેલો તે કાળ...૨૦

ત્યાંથિ ચાલિયા તે મુનિરાજ, ગયા ગોમતિયે નાવા કાજ;
કર લેનારે ત્યાં અટકાવ્યા, તેથિ નાહ્યા વિના તે સિધાવ્યા...૨૧

ગયા **આરામડે** છાપો લેવા, પણ પાસે નહીં ધન દેવા;
છાપો દીધિ નહીં લાંચખોરે, બેઠા ત્યાં મુનિ લાંઘણચોરે...૨૨

ધર્મશાળાનો રક્ષક જ્યારે, ધર્મશાળાયે આવિયો ત્યારે;
મુનિને નવ દીઠા તે ઠાર, ચિંતા કરવાને લાગ્યો તે વાર...૨૩

જાણ્યું જે તે મુની જતા રહેશે, ધર્મવંશી તો ધન નહિ દેશે;
વળિ ઠપકો દેશે મને ઘણો, ઓશિયાળો થઈશ તે તણો...૨૪

તેથી જોઇ વળ્યો આસપાસ, પણ ક્યાંઇ ન લાગ્યો તપાસ;
ઘણા જાત્રાળુ સેવવા એને, તેથિ નવરાશ પણ નહીં તેને...૨૫

એમ ચિંતવે તે દ્વિજરાજા, હોઠ સાજા તો ઉત્તર ઝાઝા;
એવિ રીતે તેણે મન વાળ્યું, ચિતે ચિંતા તણું દુખ ટાળ્યું...૨૬

મુનિયે ચાર **લાંઘણો**[૧] કીધી, છાપ દેનારે છાપ ન દીધી;
છાપ વગર તે થૈને નિરાશ, બેઠા નાવમાં થૈને ઉદાસ...૨૭

૧.ઉપવાસ

ગયા બેટમાં દર્શન કરવા, આવ્યા ગૂગળી ત્યાં ધન હરવા;
દરવાજે તેણે અટકાવ્યા, કહ્યું છાપો વગર કેમ આવ્યા ?..૨૮

કર દર્શન કેરો અપાશે, ત્યારે દેવનાં દર્શન થાશે;
એક હાટે તે દ્વારથી બહાર, બેસિને કરિ લાંઘણ ચાર...૨૯

એમ લાંઘણો કીધી અગ્યાર, વળિ ચિતમાં કીધો વિચાર;
મને શ્રીજિની આજ્ઞા છે એવી, કરવાં દરશન છાપો લેવી...૩૦

વિના દર્શન પાછું જવાય, તો મેં આજ્ઞા ઉલંઘી ગણાય;
એવું ધારિ બેઠા એહ સ્થાન, દ્વારિકાધીશનું ધરિ ધ્યાન...૩૧

માઘ કૃષ્ણ એકાદશી હતી, દીઠા સ્વપ્નમાં દ્વારિકાપતી;
શંખ ચક્રાદિ ધાર્યાં છે હાથે, શોભે રુક્મિણીજિ પણ સાથે...૩૨

કૃષ્ણ દર્શને પામિયા હર્ષ, દેવ તરત થયા ત્યાં અદર્શ;
તેના વિરહ થકી મુનિરાય, અતિ અંતરમાં અકળાય...૩૩

જોગિરાજ તે સ્વપ્નથી જાગ્યા, સ્તુતિ કૃષ્ણની કરવાને લાગ્યા;
આવ્યાં નેહથી નેણમાં નીર, ઉચ્ચરે સ્તુતિ થૈને અધીર...૩૪

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

વંદૂં વંસિધરા સદા સુખકરા ભીતીહરા ભૂધરા,
સેવે સિદ્ધવરા સુરાનરવરા સૌ **ભૂચરા**[1] **ખેચરા**[2];
છો આપે અજરામરા નિરડરા વિશ્વેશ્વરા **શ્રીશ્વરા**[3],
જે જે શ્રીકરુણાકરા ગિરિધરા હે દ્વારિકાધીશ્વરા...૩૫

ઉપજાતિ :

એવી રિતે જે સ્તુતિ ઝાઝિ કીધી, શ્રીદ્વારિકેશે દિલ ધારિ લીધી;
સ્વપ્નાંતરે દર્શિત રૂપ જેવું, દેખાડ્યું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તેવું...૩૬

૧.પૃથ્વી ઉપર ફરનાર મનુષ્ય આદિક ૨.આકાશમાં ફરનારા દેવો તથા ગરુડ આદિક ૩.લક્ષ્મીપતિ નારાયણ

પ્રેમે કર્યો ત્યાં મુનિયે પ્રણામ, જીભે કહીને જય મેઘશ્યામ;
કહે કૃપાળુ વરદાન માગો, ચિંતા તમે હે મુનિરાજ ત્યાગો...૩૭

કહે મુની જે ગુરુ છે અમારા, સર્વોપરી પૂરણબ્રહ્મ પ્યારા;
તેણે કહ્યું વૈષ્ણવ જેહ થાય, તે દ્વારિકાતીર્થ જરૂર જાય...૩૮

નહાય જૈ ગોમતિમાં ઉમંગે, છાપો ધરે શંખ ગદાદિ અંગે;
નિર્ખે પછી જૈ પ્રભુ દ્વારિકેશ, ગણાય તે વૈષ્ણવ તો વિશેષ...૩૯

ગૃહસ્થ ત્યાગી જનજાતિ જેવી, આજ્ઞા કરી છે સહુ શીશ એવી;
તે કારણે હું હરિ આંહિ આવ્યો, વિના ધને અર્થ કશો ન ફાવ્યો...૪૦

શ્રીગોમતીસ્નાન નહીં કરાયું, છાપો વડે અંગ નહીં છપાયું;
ને દેવનાં દર્શ થવા ન દીધાં, અગ્યાર મેં તો ઉપવાસ કીધા...૪૧

જો ત્યાગીથી દ્રવ્ય કદી રખાય, તો ત્યાગીનો ધર્મ જરૂર જાય;
વિના ધને તીર્થ અહીં ન થાય, કહો પ્રભૂ શો કરિયે ઉપાય?..૪૨

કરો કૃપાના નિધિ કાંઇ એમ, સુખે કરે દર્શન સર્વ જેમ;
એ માગું છું હું વર આપ પાસ, નથી બિજી અંતર કાંઇ આશ...૪૩

તથાસ્તુ બોલ્યા તહિં દ્વારિકેશ, વળિ મુખેથી ઉચર્યા વિશેષ;
જે ધર્મના રક્ષક ધર્મલાલ, આવ્યા હતા આ સ્થળ જેહ કાળ...૪૪

ત્યારે કહ્યું મેં પણ તેહ પાસ, રહું છું હું આ સ્થળમાં ઉદાસ;
અધર્મિ લોભી વ્યસની વિકારી, સેવા કરે છે જન તે અમારી...૪૫

એવા તણો સ્પર્શ હમેશ થાય, તે સ્થાનમાં કેમ રહી શકાય;
માટે રહે જ્યાં શુચિ સંતવૃંદ, ઇચ્છું સદા વાસ તહાં સ્વછંદ...૪૬

એવે સ્થળે મંદિર જો કરાવો, ત્યાં મૂર્તિયો મારી તમે સ્થપાવો;
તો ગોમતી આદિક તીર્થ લૈને, વસું સદા તે સ્થળ રાજિ થૈને...૪૭

ત્યારે હરીયે પણ વેણ દીધું, તે માટે વૃત્તાલય ધામ કીધું;

સ્થાપી તહાં બે પ્રતિમા અમારી, ત્યાં હું રહું છું દૃઢ ચિત્ત ધારી...૪૮

તથાપિ તે વાત પ્રસિદ્ધ થાવા, ઘણા જનોને વળી તે જણાવા;
જાત્રા નિમિત્તે તમને દયાળે, છે મોકલ્યા આ સ્થળ એહ કાળે...૪૯

આવીશ હું ત્યાં તમ સંગ આજ, લૈ ગોમતી આદિક સૌ સમાજ;
માટે સિધાવો તજિને ઉચાટ, જુવે તમારી વૃષવંશી વાટ...૫૦

એવું કહી દેવ થયા અદર્શ, વધ્યો મુનીના મન માંહિ હર્ષ;
પછી મુની ત્યાંથી વિદા થઈને, બેઠા ભલા નાવ વિષે જઈને...૫૧

ચોપાઈ :

ધર્મવંશી ત્યાંથી ફરિ જ્યારે, ગયા ધર્મશાળા માંહિ ત્યારે;
ન દિઠા સચ્ચિદાનંદસ્વામી, દ્વિજને પુછ્યું દિલગિરિ પામી...૫૨

કહે વિપ્ર ચોથા દિનમાંઈ, ઉઠિ ગુપ્ત ગયા એ તો ક્યાંઈ;
અમે શોધવા બહુ થળ ગયા, પણ ક્યાંઇ ભેળા નવ થયા...૫૩

ધર્મવંશી થયા તે ઉદાસ, પછિ તેહનો કરવા તપાસ;
કર્યો બે ત્રણ દિન ત્યાં મુકામ, ઘણો શોધ કર્યો ઠામઠામ...૫૪

દ્વાદશી દિન પારણું કરવા, તહાં માંડી રસોઇ આદરવા;
થયો કાંઈક મધ્યાહ્ન કાળ, ધર્યો ઠાકોરજી પાસે થાળ...૫૫

સચ્ચિદાનંદસ્વામિ તે ટાણે, આવિ ઉભા રહ્યા એ ઠેકાણે;
મુનિને કર્યો સૌયે પ્રણામ, અતિ આનંદ વાધ્યો એ ઠામ...૫૬

મુનિને ભલું ભોજન દીધું, પછિ પાંડેયે પારણું કીધું;
પછિ દ્વારામતી તણિ વાત, મુનિયે કરિ સર્વ વિખ્યાત...૫૭

પુષ્પિતાગ્રા :

સુણિ મુનિ તણિ કષ્ટની કહાણી, દિલગિરિ સૌ જનને દિલે ભરાણી;
પણ વિચરણ દ્વારિકેશ કેરું, સુણિ ઉપજ્યું સુખ સર્વને ઘણેરું...૫૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ધર્મવંશીયાત્રા-કરણનામસપ્તત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૭॥

પૂર્વછાયો :

એક કથાંતર હું કહું, સુણો ભુપ થઈ સાવધાન;
ઉત્તમ નૃપના લગ્નનું, અતિ ઉત્તમ છે આખ્યાન...૦૧

ચોપાઈ :

દાદા ખાચરને એક નારી, કુંવરબાઈ પતિવ્રતધારી;
નોતું તેને કશુંયે સંતાન, પતિ પ્રત્યે બોલી ગુણવાન...૦૨

પિયુજી આપણો દરબાર, સતસંગનો એ છે આધાર;
પુત્ર વગર તે પર ઘેર જાશે, ત્યારે સતસંગનું કેમ થાશે?..૦૩

કોણ કહેશે વિચારીને મર્મ, મારા બાપનો છે એ તો ધર્મ;
એવો કોણ મમત્વ તે ધરશે, કોણ સંતોનું રક્ષણ કરશે?..૦૪

માટે પત્ની કરો તમે બીજી, કહું છું અતિ અંતરે રીઝી;
દાદો ખાચર બોલિયા ત્યારે, નથિ તૃષ્ણા સંસારનિ મારે...૦૫

કોણ જાણે કેવા પુત્ર થાય, તે તો નક્કી કહી ન શકાય;
કુળ દીપક સુત અવતરે, સતસંગનું રક્ષણ કરે...૦૬

પણ થાય કુપુત્ર કદાપી, તજી સતસંગ થૈ જાય પાપી;
કુળ કીર્તિ કરે નાશ સોય, તેથિ તો ભલું પુત્ર ન હોય...૦૭

માટે સંસાર હું તો તજીશ, ભગવાનની ભક્તિ કરીશ;
રાણિયે વળી બહુ કહી વાણી, દાદા ખાચરે તે ન મનાણી...૦૮

પછિ રાણિયે શ્રીપ્રભુ પાસ, કરિ વાત તે સર્વ પ્રકાશ;
ભાળી આગ્રહ એહનો ભારી, મળ્યા દાદા ખાચરને મુરારી...૦૯

જેમ અર્જુનને હૃષિકેશ, યુદ્ધ કરવા દીધો ઉપદેશ;
કહ્યું અન્ય ધરમ પરહરો, એક હું જ કહું તેમ કરો...૧૦

એવા શબ્દ કહ્યા અતી જ્યારે, દાદો ખાચર ઉચર્યા ત્યારે;
તમે જો પ્રભુ જાનમાં આવો, મને પાસે રહી પરણાવો...૧૧

તો હું પાણિગ્રહણ તે કરીશ, આજ્ઞા આપની માથે ધરીશ;
કહે કૃષ્ણ હું જાનમાં આવું, પાસે રહિ તમને પરણાવું...૧૨

હાંક્યો અર્જુનનો રથ જેમ, તમારો રથ હાંકિશ તેમ;
એમ ચર્ચા ચાલી ઘણા માસ, કીધો કન્યાનો સઘળે તપાસ...૧૩

ભટવદર નામે છે ગામ, જાણિ કન્યા કુંવારિ તે ઠામ;
મહામુક્ત તે જનતન ધારી, જસુ નામે તે સદ્‌ગુણિ સારી...૧૪

નાગપાળ વરુ કાઠિ રાય, તેની પુત્રી તે તો કહેવાય;
બોલ્યા આવિને કન્યાનો બાપ, મારિ કન્યા વરો નૃપ આપ...૧૫

તેનિ સાથે તો સગપણ કીધું, સારે મુહુરતે શ્રીફળ લીધું;
પછિ લગ્ન સારું જોવરાવ્યું, માઘશુક્લ દસમ દિન આવ્યું...૧૬

લખિ કંકોતરી બહુ ઠામ, સગાં વહાલાં તેડાવ્યાં તમામ;
આવિ વસંતપંચમી જ્યારે, આવ્યા તે સહુ ગઢપુર ત્યારે...૧૭

આવ્યા કાઠિ ગરાશિયા ઘણા, જેહ આશ્રિત શ્રીહરિ તણા;
ધર્મવંશિને દ્વારિકાધામે, છઠને દિન મોકલ્યા શ્યામે...૧૮

આવી આઠમ ઉજવળિ જ્યારે, કરિ જાનનિ તૈયારિ ત્યારે;
સતસંગિ સારા સાહુકાર, કર્યા જાનમાં જાવા તૈયાર...૧૯

પૂજ્યા **પગરણ**[૧] માંહિ ગણેશ, રચ્યો મંડપ સારો વિશેષ;
રાયે **ગોત્રજ**[૨] પૂજન કર્યું, ધ્યાન શ્રીજિ તણું ઉર ધર્યું...૨૦

૧.મંગળ કાર્યનો પ્રારંભ ૨.કુળદેવી

માતાજી દાદા ખાચર કેરાં, સુરબાઈ સુજાણ ઘણેરાં;
તેણે તૈયારી જાવાનિ કીધી, સર્વ બાઈયોને બોલાવિ લીધી...૨૧

કૃષ્ણે પાર્ષદ સર્વને કહ્યું, શસ્ત્ર ધારિને આવજો સહુ;
સંતને કહે શ્રીમહારાજ, થાજો તૈયાર સર્વ સમાજ...૨૨

જે જે ગામમાં કરિયે પ્રવેશ, દૈવીને કરવો ઉપદેશ;
સતસંગ વધે ઠામોઠામ, એ જ છે મુખ્ય આપણું કામ...૨૩

બ્રહ્માનંદ જાણે રાજનીતિ, આનંદાનંદ સંતનિ રીતિ;
નિષ્કુળાનંદ વૈરાગ્યવાન, ત્રણેને સતસંગનું તાન...૨૪

તેઓને કહે શ્રીકૃપાનાથ, તમે ચાલો સહુ અમ સાથ;
તમ જેવા સાથે હોય જ્યારે, સતસંગ વધે બહુ ત્યારે...૨૫

વાટે ઘાટે મળે જનજાત, કરજો તેને ધર્મનિ વાત;
સુણિ આજ્ઞા ધારી સંતે માથે, થયા તૈયાર જાવાને સાથે...૨૬

ગામ મુખ્ય તો માંડવધાર, તહાં પત્ર લખ્યા તેહ વાર;
ગાડાં અગણિત ત્યાંથિ મંગાવ્યાં, ભારખાનાં તે માંહિ ભરાવ્યાં...૨૭

લખુભાઈ ને જેચંદભાઈ, એ બે કંદોઇ બોલાવ્યા ચાઈ;
શીરો ખાંડનો સરસ કરાવ્યો, મોટાં પાત્ર ભલાંમાં ભરાવ્યો...૨૮

દાળ ભાત સારાં સારાં શાક, એહ ટાણે કરાવ્યાં અથાક;
આખા ગામને નોતરું દીધું, સૌયે આવિને ભોજન કીધું...૨૯

આવ્યા જમવાને વરણ અઢાર, આવે પિરસતાં નહિ પાર;
થયા બ્રાહ્મણના જુદા પાક, જમ્યા એ સમે વિપ્ર અથાક...૩૦

આસપાસના ગામ મોઝાર, ગયા જમણ તણા સમાચાર;
એથિ ઊલટ્યા વર્ણ અઢાર, જમે કોઈ તો બે ત્રણ વાર...૩૧

જમે જૂથ જમી જમિ જાય, તાજો શીરો ત્યાં તૈયાર થાય;

ભરિ પાત્રને લૈ જાય કોય, અટકાવે નહીં તેને તોય...૩૨

જમવા માંડ્યું થાતાં પ્રભાત, જમ્યાં જ્યાં સુધિ ગઈ અર્ધરાત;
પણ રાત જતાં ઘડિ ચાર, ચાલિ જાન થઈને તૈયાર...૩૩

ભાતા માટે મોતૈયા કરેલા, હતા તેના પટારા ભરેલા;
ગળપાપડિ[૧] ગાંઠિયા લાવ્યા, પટારા ભરિ ગાડે ચડાવ્યા...૩૪

સાથે શોભે અનેક મશાલ, દીસે જાનનો ઉત્તમ તાલ;
ઘણા શોભે છે ડંકા નિશાન, **ઢાઢી**[૨] **લંઘા**[૨] કરે ગુણગાન...૩૫

શોભે અશ્વ ભલા શણગાર્યા, શોભે સાજ ને શણગાર ધાર્યા;
ધર્મરક્ષક ધર્મકુમાર, થયા માણકિયે અસવાર...૩૬

ચાલે તેહના આગળ પાળા, સારાં શસ્ત્ર ને બખ્તરવાળા;
અસવાર થયા વરરાય, લીધું શ્રીફળ બે હાથમાંય...૩૭

ખમા ખમા વદે છડિદાર, શોભે છત્ર ને ચામર સાર;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, તેના નાદે આખું ગામ ગાજે...૩૮

અલબેલા શોભે અસવાર, રથ પાલખિનો નહિ પાર;
ધોરીના[૩] કંઠ માંહિ વિશાળ, વાજે ઘમઘમ ઘૂઘરમાળ...૩૯

શોભે રથ પર કળશ તે કેવા, સોના કળશ દેવળ પર જેવા;
રથ માંહિ **ગૌરી**[૪] ગાય ગીત, સ્વર કોકિલા સમ શુભ રીત...૪૦

જાન **ઊઘલિને**[૫] એહ ટાણે, રુડી રીતે ગઈ **રળીયાણે;**
ગઈ ગામ **ગુંદાળે** તે જ્યાંય, મૂળૂ ખાચર આવિયા ત્યાંય...૪૧

તેણે તાણ કરી ભલિ ભાત, કહ્યું આંહિ રહો આજ રાત;
મહારાજ બોલ્યા રાજિ થઈ, રાત રહેશું માલપરે જઈ...૪૨

૧.સુખડી **૨.**ગાઈ બજાવી આજીવિકા ચલાવનાર **૩.**બળદના **૪.**સ્ત્રીઓ-કન્યાઓ **૫.**નીકળીને; વિદાય લઈને

મોકલ્યો છે અગાડિ સામાન, માટે આંહિ રહે નહિ જાન;
બોલ્યા મૂળૂખાચર જોડિ હાથ, મારે ઘેર પધારોજિ નાથ...૪૩

મારું આંગણું પાવન કરી, પાછા તરત પધારજો હરી;
સુણિ શ્રીહરિએ કરી દયા, તેના દરબારમાં તર્ત ગયા...૪૪

હતો લીંબડો દરબારમાંય, માણકીને ઉભી રાખિ ત્યાંય;
હરિ ત્યાં થકી ઊતરિ હેઠા, દરબારને ઓરડે પેઠા...૪૫

મૂળૂ ખાચર પણ સાથે આવ્યા, પ્રીતે પ્રીતમને પધરાવ્યા;
કરી પૂજા પુરો ધરિ પ્યાર, ભલિ ભેટ ધરી તેહ ઠાર...૪૬

સતિ તેહનિ સૂમરિબાઈ, આવ્યાં તે તો હૈયે હરખાઈ;
પુત્ર બે તેડિ લાવ્યાં તે ઠામ, દાદો ખાચર એકનું નામ...૪૭

તેનું નામ સામત પણ જાણો, પુત્ર સોમલો બીજો પ્રમાણો;
પગે બેને લગાડિયા સાથે, મહારાજે મુક્યા હાથ માથે...૪૮

દાદા ખાચરને જોઈ દેવ, વળિ બોલ્યા તહાં તતખેવ;
હરિભક્ત ભલો આ તો થાશે, સતસંગીમાં શ્રેષ્ઠ ગણાશે...૪૯

સુણો ભૂપ કહે બ્રહ્મચારી, થતાં મોટા થયા ભક્ત ભારી;
ભારે ભારે આભૂષણ લાવી, ગોપીનાથને અર્પિયાં આવી...૫૦

નીરમાંનિપણું ધર્યું કેવું, મોટા જોગિ વિષે હોય જેવું;
કથા ચાલતી તે હવે કહું, સુણો સ્નેહ ધરી તમે બહુ...૫૧

મુળુ ખાચરને કહે માવો, સજ્જ થૈ તમે જાનમાં આવો;
અતિ આગ્રહ જોઈ એ ઠાર, જવાને થયા તેહ તૈયાર...૫૨

ચાલ્યા શ્રીહરિ જાન સંઘાત, રહ્યા **માલપરે** જઈ રાત;
વાયુ ખૂણમાં ત્યાં ખળાવાડ, જોયાં ત્યાં વળિ સુંદર ઝાડ...૫૩

કર્યો જાને જઈ ત્યાં ઉતારો, બિરાજ્યા તહાં ધર્મદુલારો;

તેહ ગામ તણા જે પટેલ, હરિભક્ત ભલા તે થયેલ...૫૪

સાખે ડોબરિયા કહેવાય, નામ કરશન તેનું લખાય;
વિપ્ર મોનજી આદિક આવ્યા, શ્રીજિને કાજે સામાન લાવ્યા...૫૫

સૌનિ સરભરા તો સારિ રીતે, કરી તેઓએ પૂરણ પ્રીતે;
વળિ બોલ્યા પટેલ તે વાર, ઘોડાં બળધને ચરવાને ચાર...૫૬

લેવા મોકલો અમારિ સાથ, ગાડિવાનો અસ્વારોને નાથ;
પછિ સૌ ગાડિવાન ને સ્વાર, ઘાસ લેવા ગયા તેહ વાર...૫૭

ઘણા શ્રમથી પટેલે કરેલો, વાઢ શેલડીનો સુધરેલો;
જૈને બોલ્યા પટેલ તે સારા, બાંધો શેલડી વાઢીને ભારા...૫૮

ગાડીવાન કહે ન કપાય, કાપિયે તો ખિજે હરિરાય;
ત્યારે બોલિયા પ્રેમિ પટેલ, વાઢ આ તો અમે છે કરેલ...૫૯

આજ ધન્ય દિવસ છે અમારે, ક્યાંથિ શ્રીહરિ આંહિ પધારે;
વસ્તુ સારામાં સારી ગણાય, તે તો શ્રીજીને અર્પણ થાય...૬૦

નથિ મળતું આંહીં બીજું ઘાસ, રાજિ થૈને કહું તમ પાસ;
બાંધો શેલડિ કાપિને ભારા, માનો સત્ય કહ્યા થકિ મારા...૬૧

એવું સાંભળિ સૌ ગાડીવાને, કાપિ શેલડિયો તેહ સ્થાને;
ભારા લૈને ગયા જ્યાં ઉતારે, દીઠા દૃષ્ટિયે ધર્મદુલારે...૬૨

કહે શ્રીહરિ શું કરિ આવ્યા ? શીદ શેલડિયો કાપિ લાવ્યા?
સુણિ બોલ્યા તેઓ સહુ સાથી, લાવ્યા છૈયે ધણીના કહ્યાથી...૬૩

પછિ આવ્યા પટેલ તે જ્યારે, તેને શ્રીહરિયે કહ્યું ત્યારે;
વેળા કઠણ વરસની છે આવી, શાને માટે શેલડિયો કપાવી?..૬૪

કોસ તાણિ પાયું હશે પાણી, મોંઘિ શેલડિ શા માટે આણી?
તહાં બોલ્યા પટેલ તે ત્યારે, આવે શ્રીહરિ કે સંત જ્યારે...૬૫

એના ઉપયોગમાં નહિ આવે, વસ્તુ તે બધિ વ્યર્થ કહાવે;
એવો અવસર તો વહિ જાય, પેટમાં પછી પસ્તાવો થાય...૬૬

ઉપજાતિ : સંતસેવા વિષે :

જ્યારે હરી કે હરિભક્ત આવે, સમો અતી ઉત્તમ તે કહાવે;
ગૃહસ્થ જ્ઞાની ઉર એમ જાણે, સેવા અહો શી કરું એહ ટાણે...૬૭

વર્ષો ઘણે સંચિત દ્રવ્ય જેહ, જાણે સમો વાવરવા સુતેહ;
બીજા કરે ખર્ચ વિવાહ ટાણે, સંતો મળે ભક્ત સુજોગ જાણે...૬૮

જો સંત અર્થે નહિ દ્રવ્ય આવ્યું, તે તો ગણે વ્યર્થ બધું ગુમાવ્યું;
સ્ત્રી પુત્ર કે અન્ય સગા જ ખાય, તે ભક્ત જાણે ધન વ્યર્થ જાય...૬૯

જે અન્ય તો ક્ષેત્ર વિષે વવાય, તે પાકતાં અન્ન ઘણું પમાય;
જો સંત અર્થે વવરાય જેહ, અતી ઘણું અક્ષય થાય એહ...૭૦

મેં સાંભળ્યું છે વળિ કોઇ સ્થાને, પાટો પ્રભુને કર બાંધવાને;
પંચાળિયે ચીર નવીન ફાડ્યું, તેનું પ્રભુયે ફળ તો પમાડ્યું...૭૧

દીધું દધીચી ઋષિ ઇન્દ્ર અર્થે, વાંસા તણું અસ્થિ મહા સમર્થે;
તો સંત અર્થે નહિ શું અપાય, જો સંત કેરો મહિમા જણાય...૭૨

તો શેલડીયો અતિ અલ્પ માત્ર, ક્યાંથી મળે શ્રીહરિ જેવું પાત્ર;
વૃષ્ટી થશે ને શુભ વર્ષ થાશે, પ્રભૂ તણું **આગમ**[૧] ક્યાં પમાશે...૭૩

ઠગી જશે સૌ ધન તો ઠગારા, લુંટી જશે સ્વારથિયા લુંટારા;
જે સંત અર્થે હરિ અર્થ થાશે, ખરી કમાણી કરિ તે ગણાશે...૭૪

સારે સમે ચેતિ શકે ન જ્યારે, શો દેહનો છે નિરધાર ત્યારે;
ધર્યું રહેશે ધન ભૂમિ માથે, હાથે કર્યું પુણ્ય જવાનું સાથે...૭૫

રાજી થયા તે સુણિ મેઘશ્યામ, બોલ્યા કૃપાળુ પ્રભુ તેહ ઠામ;

૧.આવવું; આગમન

બુદ્ધી તમારી બહુ ધન્ય ધન્ય, દિસો તમે ભક્ત ભલા અનન્ય...૭૬

પુષ્પિતાગ્રા :

સુણિ નરપતિ વર્ણિરાજ વાણી, પરમ પવિત્ર પરોપકારિ જાણી;
હરિ હરિજનમાં વિશેષ હેત, ઉર ઉપજ્યું મહિમા મહા સમેત...૭૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ઉત્તમરાજવિવાહાર્થ-શ્રીહરિવિચરણનામ અષ્ટત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૮॥

પૂર્વછાયો :

રાત રહ્યા રુડિ રીતથી, ગામ **માલપરે** મહારાજ;
ઉઠિ પ્રભાતે પરવર્યા, સુખસાગર સહિત સમાજ...૦૧

ચોપાઈ :

પહોંચ્યા પ્રભુ **પાટણે** ગામ, કાળુભાર નદી જેહ ઠામ;
શિવની દેરિ છે તટ સામે, રથ છોડ્યો જઈ તેહ ઠામે...૦૨

કરી સ્નાન ક્રિયા સહુ સાથે, કરિ નિત્યક્રિયા મુનિનાથે;
ઢસે ગામ ગયા ગિરધારી, આવ્યાં નિર્ખવા બહુ નરનારી...૦૩

જે જે ગામ સમીપ સિધાવે, ત્યાંના લોકો ત્યાં દર્શને આવે;
સુણે સ્વામિનારાયણ નામ, કરે આવિને પ્રેમે પ્રણામ...૦૪

સંત તેઓને વાતો કરે છે, સુણિને જન આશ્રય લે છે;
જાણે પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ, વધે સત્સંગ એમ અમાપ...૦૫

ઢસેથી ગયા **મેથળી** ગામ, બધી જાન સહિત ઘનશ્યામ;
અવિનાશિ ગયા **ઈંગોરાળે,** જેનાં ભાગ્ય ભલાં તેહ ભાળે...૦૬

ગામથી જઈ પશ્ચિમ પાસ, થોડિ વાર કર્યો ત્યાં નિવાસ;
ત્યાંના ભક્ત આવ્યા તેહ ઠામ, નરનાથ સુણો તેનાં નામ...૦૭

શેઠ સુંદરજી શેઠ લાલો, વૃષનંદન જેને વહાલો;
કાનજી ને કલો બે પટેલ, સતસંગી તે સારા થયેલ...૦૮

સાખે હીરપરા સહુ જાણે, પ્રભુના ભક્ત પંચ પ્રમાણે;
મુખી જાગાણી નામ કુંવરજી, જેને પ્રભુ ભજવાનિ જ મરજી...૦૯

એહ આદિક હરિજને આવી, પ્રભુને ભલી ભેટ ધરાવી;
કહ્યું રાત રહો આંહિ હરી, જવા નાથે ઉતાવળ કરી...૧૦

એકલેરે ગયા અવિનાશ, ખળાવાડ દિઠી ગામ પાસ;
અન્ન પુષ્કળ જોઇ ઉચ્ચાર્યું, આંહીં તો અન્ન પાક્યું છે સારું...૧૧

ગયા **કાંકશ** શ્રીગિરધારી, વહે શેત્રુજી જ્યાં નદિ સારી;
સામે તીર ગયા ઘનશ્યામ, રથ છોડાવ્યો ત્યાં એક ઠામ...૧૨

મળે ગાગડિયો જેહ સ્થાન, ત્યાંથિ દક્ષિણમાં કર્યું સ્નાન;
નાહ્યા સંત ને જાનના જન, કર્યું તે સ્થળ તીર્થ પાવન...૧૩

કરિ નિત્યક્રિયા તેહ સ્થાને, ભાતું સૌને દીધું ભગવાને;
જમિ ભાતું ભલું જળ પીધું, પછિ ચાલવાનું મન કીધું...૧૪

ત્યાં તો હરિજન દર્શને આવ્યા, શેલડીનાં ગાડાં ભરી લાવ્યા;
ત્રવાડી આવિયા રણછોડ, જેને કૃષ્ણ ભજ્યાનો છે કોડ...૧૫

વશરામ પટેલ સાકરિયો, જેણે શિરસાટે સત્સંગ કરિયો;
વળિ આવિયા વેલો સુરાણી, જેની ભક્તિ ભલી વખણાણી...૧૬

સ્નેહે આવિયા સોની સગાળ, જેને વાલા છે જનપ્રતિપાળ;
આવ્યા રાઠોડ આણંદ આપ, જપે જે હરિનામનો જાપ...૧૭

ધરી શેલડિયો ભેટ જેહ, વહેંચી વાલે સર્વને તેહ;
હરિભક્તોને દર્શન દૈને, પછિ શ્યામ ચાલ્યા સજ થૈને...૧૮

દાદા ખાચરને રથમાંય, બેસાર્યા બહુનામિયે ત્યાંય;

ભગવાન છે ભક્ત આધીન, એવું દેખાડવા એહ દીન...૧૯

બેઠા શ્રીહરિ સારથિ થઈ, હાંકે બળદને ચાબકો લઈ;
હાંક્યો અર્જુનનો રથ જેમ, દાદા ખાચરનો હાંક્યો તેમ...૨૦

સંત હરિજન દર્શન કરે, છબિ જોઈને અંતરે ધરે;
જતાં સીમ **કેરાળાની** આવી, સારી શ્રીહરિયે તે શોભાવી...૨૧

હરિજન દેવરાજ ધડૂક, પાડતા હતા ઘૌં તણો પોંક;
તેણે ઓળખ્યા અંતરજામી, લાવ્યા પોંક પુરો હર્ષ પામી...૨૨

કૃપાનાથને અર્પણ કીધો, માવે સૌને મુઠી મુઠી દીધો;
ત્યાં તો ગામ વિષે થયું જાણ, જાન સાથે છે જીવનપ્રાણ...૨૩

તેથી સૌ મળીને સામા આવ્યા, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા;
આવ્યા ભોજ ને વીરો ખુમાણ, આવિયા કાનો શેઠ સુજાણ...૨૪

જસો ભક્ત ગોપાળ પટેલ, જેને પ્રભુપદ લગની લાગેલ;
સાખે તે કહિયે ચોરવડિયા, ભગવાન પટેલ દોમડિયા...૨૫

એહ આદિક આવ્યા એ ઠામ, કર્યા પ્રેમે પ્રભુને પ્રણામ;
કહ્યું રાત રહો આંહિ આજે, પણ માન્યું નહીં મહારાજે...૨૬

પછિ ઘી લાવી બળદોને પાયું, આપ્યું ભાતું જનોને સવાયું;
વિચર્યા ત્યાં થકી જગવંદ, **ધાર** ગામ ગયા ધર્માનંદ...૨૭

ગામથી પૂર્વમાં શુભ ઠામે, રથ રાખ્યો ઉભો ઘનશ્યામે;
આવ્યા ગામના હરિજન ત્યાંય, તેનાં નામ કહું સુણો રાય...૨૮

જેઠો લીંબો ઠુંમર કહેવાય, ડાહ્યો રંઘાણી સાખે લખાય;
સાખે મુંજપરો છે ગોપાળ, પ્રિય ચારેને કૃષ્ણ કૃપાળ...૨૯

એહ આદિકે આવી એ ઠામ, કર્યા પ્રેમે પ્રભુને પ્રણામ;
કહ્યું સાંજ પડી ઘનશ્યામ, માટે રાત રહો એહ ઠામ...૩૦

કહે કૃષ્ણ પીઠવડી અમે, ઉંટ મોકલ્યો છે પ્રાત સમે;
માટે જોતા હશે સહુ વાટ, રહિયે તો કરે તે ઉચાટ...૩૧

પછિ ભક્તે મશાલો મગાવી, ઘણું તેલ પુરી પ્રગટાવી;
સહુ સાથે વળાવાને ગયા, તેથિ રાજી કૃપાનાથ થયા...૩૨

થયું પીઠવડી માંહિ જાણ, પ્રભુ આવે છે પુરુષ પુરાણ;
સર્વ સત્સંગી એકઠા થયા, સૌને સારા સમાચાર કહ્યા...૩૩

ભક્ત **પીઠવડી** તણા જેહ, તેનાં નામ કહું સુણો તેહ;
જોશી શીવો ને ગોવરધન, મોનજી દેવરામ જિવન...૩૪

દેવકૃષ્ણ રાઘવજી એક, ઝિણા આદિક વિપ્ર અનેક;
હવે કાઠિ તણાં કહું નામ, જેને વાલા ઘણા ઘનશ્યામ...૩૫

જીવો ચાંદુ ને કાંધો ખુમાણ, નાગપાળ ને પુજો સુજાણ;
સોની સામત ને સુત પુજો, જેને સત્સંગ મારગ સૂજ્યો...૩૬

કોઠારી પ્રેમજી તથા વાલો, ધણી ધાર્યા જેણે ધર્મલાલો;
હીરો પુજા બે જાણો પટેલ, સારો અર્જુન પણ સમજેલ...૩૭

વાઘો રામજી જાદવ જાણો, દેવરાજ ને ડાહ્યો પ્રમાણો;
પાંચો ઠાકરશી અને વસ્તો, જેણે જાણ્યો છે મોક્ષનો રસ્તો...૩૮

પ્રભુ ભક્ત પટેલ જેરામ, તેના પુત્રનું અર્જુન નામ;
ગોવો દેવશિ ને ભગો જસો, જેના જીવમાં સત્સંગ ઠસ્યો...૩૯

એ તો સર્વે સુવાગિયા સાખે, પ્રીતિ પ્રભુપદમાં બહુ રાખે;
ભગો મૂળો પટેલ કલ્યાણ, વળિ પ્રેમજી પોંકિયો જાણ...૪૦

ખીમો ખુંટ ભગો રાજો કલો, હરજી લીંબો માલાણિ ભલો;
રુડો સાવલિયો મહામુક્ત, ચાર પુત્ર તેના હરિભક્ત...૪૧

રાજો દેવજી કરશન કાનો, ભક્ત એકે નથી એમાં છાનો;

ભાયો સાવલિયો સુત નરસી, તેના પુત્ર આંબો ને ધરમશી...૪૨

સાખે શીંગાળાનાં કહું નામ, ધનો બેચર ને વિશરામ;
વિશરામ તણો સુત વસ્તો, તે તો ધર્મને મારગે ધસ્તો...૪૩

એહ આદિક ત્યાંના નિવાસી, મળ્યા નિર્ખવાને અવિનાશી;
પરગામથી આવેલા જેહ, તેનાં નામ કહું સુણો તેહ...૪૪

બધા ગણતાં તો આવે ન પાર, કહું મોટા મોટા સરદાર;
સેંજળેશ સાદૂળે ખુમાણ, જેની ભક્તિનાં થાય વખાણ...૪૫

જેણે કરવા પ્રભુને પ્રસન્ન, કર્યાં અર્પણ તન મન ધન;
જોતાં જેહનું ઉત્તમ જ્ઞાન, પડે ઝાંખા પ્રહ્લાદ સમાન...૪૬

ત્રણ પુત્ર તેનાં કહું નામ, માણશીયો કાંથડ ને મેરામ;
શેલણે વાજસુર ખુમાણ, ભમોદ્રાના તો ઓઘડ જાણ...૪૭

મોટા ભક્ત તે બે થયા કેવા, અંબરીશ ને જનકજિ જેવા;
એનો ભાળીને ઉત્તમ ભાવ, મન રીઝે મનોહર માવ...૪૮

તેના દિલમાં દિસે નહીં દંભ, થયા બે સતસંગના થંભ;
પછિ તેનો થયો પરિવાર, ભલો તે પણ ભક્ત ઉદાર...૪૯

ઝીંઝુડાના તો ખૂમાણ દાનો, વાઘો માતરો તે પણ ત્યાંનો;
કાઠિ હાથીયો પણ સાથ હતા, જોવા કૃષ્ણને આતુર થતા...૫૦

વંડા ગામના ઉનડ ધીર, તેના પુત્ર મામૈયો હમીર;
એહ આદિક જે હતા આવ્યા, થયા સજ્જ સામૈયામાં જાવા...૫૧

ચાલ્યા સામૈયે સૌ સજ થઈ, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લઈ;
સરદારો થયા અસવાર, પ્રગટાવિ મશાલો અપાર...૫૨

ઘણા હરિજન ચરણથિ ચાલે, હાથે પૂજાનો સામાન ઝાલે;
કોઈયે લીધા પુષ્પના હાર, લીધાં કોઇયે શ્રીફળ સાર...૫૩

કોઇ તાલ મૃદંગ બજાવે, કોઇ ગરબી તાળિ પાડિ ગાવે;
દસરાની જેવી અસવારી, સામૈયું ચાલ્યું એ અનુસારી...૫૪

વાટે દેવા મશાલીને તેલ, કુડલાં ધર્યાં ગાડે ભરેલ;
વસે વાણિયા ઝીંઝૂડે ગામ, કરે તેલ દીધાનું તે કામ...૫૫

મોદી આંબો ને વીઠ્ઠલ બેય, લાધો સોરઠિયો તહાં છેય;
સુત જાણો તેનો જિવરાજ, કરે તે પણ ત્યાં તેહ કાજ...૫૬

એક રાઠોડ ભક્ત કલ્યાણ, રહે પીઠવડીમાં સુજાણ;
તેના પુત્ર ભલા ભગો લાધો, જેણે સ્નેહથી સત્સંગ સાધ્યો...૫૭

કરે રાઠોડ જનનો સમાજ, દારુખાનું છોડ્યા તણું કાજ;
તેમાં કલ્યાણ તો કાવ્ય કરે, કોઠિ દારુનિ કર માંહિ ધરે...૫૮

પાંચ પીપરનો કુવો જ્યાંય, ગયું સામૈયું તે બધું ત્યાંય;
અવિનાશિ તણી અસવારી, ત્યાં તો જાન સહિત પધારી...૫૯

ગંગા સાગરમાં મળે જેમ, મળી તે બેય અસ્વારી તેમ;
એહ શોભાની શી કહું વાત, શેષનાગ ન કહિ શકે ભ્રાત...૬૦

પુષ્પિતાગ્રા :

મિલિત સુજનવૃંદ જેહ ઠામ, હરિવરને હરખી કરે પ્રણામ;
નિરધન જનને **નિધાન**[૧] જેમ, હરખ વધે મળવાથી થાય તેમ...૬૧

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિઉત્તમરાજ-પીઠવડીપુરગમનનામૈકોનચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૯॥

પૂર્વછાયો :

શોભા શ્રીહરિની સ્વારિની, જીભે વરણવી નવ જાય;

૧.ધનનો ખજાનો

શોભા સામૈયાની વળિ, જોતાં તે પણ સરસ જણાય...૦૧

ચોપાઈ :

થાય બંદુક કેરા બહાર, વાજાં વાજે ત્યાં વિવિધ પ્રકાર;
સંત હરિજન કીર્તન ગાય, જયકાર તણી ધુન્ય થાય...૦૨

મશાલો ઘણિ શોભે છે કેવી, નભમાં તારામંડળ જેવી;
મીન મેષ વૃષભ કહેવાય, મિથુન કર્ક ને સિંહ જણાય...૦૩

જેમ રથમાં શોભે વરરાય, ચંદ્ર શોભે છે રોહિણીમાંય;
અવની નભ જોઇયે નિરખી, શોભા બેયની દીસે છે સરખી...૦૪

હરિભક્ત હવાઇ ચડાવે, તારા તેમાંથિ ખરતા જ આવે;
જાણે કૃષ્ણનાં દર્શન કાજ, તારા આવે છે અવનીમાં આજ...૦૫

દુરથી દેખિ વિશ્વઆધાર, ઉતર્યા સરવે સરદાર;
જય જય ઉચ્ચરી એહ ઠામ, પ્રભુને કરે દંડપ્રણામ...૦૬

કદિ કોઇને જે નહિ નમે, નમ્યા શ્રીહરિને તેહ સમે;
કોઇ હાર ચડાવે છે આવી, કોઇ ભેટ ધરાવે છે લાવી...૦૭

તોરો પાઘમાં કોઇ ધરાવે, કોઇ ભૂષણ શુભ પહેરાવે;
જેને રીઝે બહૂ વનમાળી, તેને ભેટે ભુજા માંહી ઘાલિ...૦૮

નમ્યા સંતોને સૌ હરિજન, કહિ જયજયકાર વચન;
વરને મળ્યા સૌ જન પ્રીતે, મળ્યા જાનૈયાને રુડી રીતે...૦૯

આપ આપના વાહન પર, અસવાર થયા સહુ નર;
રથમાં ગૌરિયો ગીત ગાય, તેનિ શોભા વરણવિ ન જાય...૧૦

ગામમાં ચાલી તે અસવારી, મળ્યાં જોવા બહૂ નરનારી;
જૂથ જૂથ મળિ જોવા જાય, ભારે રસ્તામાં ભીડ ભરાય...૧૧

સખી પ્રત્યે કહે સખી કોઈ, આવી શોભા કદી નવ જોઈ;
રુડા સાવલિયા તણે ઘેર, ઉતર્યા પ્રભુજી રુડી પેર...૧૨

પછિ જેને જહાં ઘટે જેવો, આપ્યો ઉતારો સર્વને એવો;
કરી સૌની સારી બરદાશ, તેમાં કાંઈ ન રાખિ કચાશ...૧૩

ત્યાંનિ બાઈયો જે સતસંગી, તેઓ સર્વ મળિને ઉમંગી;
કરિ રાખેલ સીધું સામાન, તેનાં નામ સુણો ધરિ કાન...૧૪

પુત્રી રૂડા પટેલની જેહ, નામે કૃષ્ણા કહે સહુ તેહ;
બીજી અમરબાઈ બોલાવી, કલુ રાણી ને દેવકી આવી...૧૫

કરી જાણે રસોઈ જે સારી, બોલાવી રસોઈ કરનારી;
પૂતળી શિવા જોશિની માય, મોંઘી મોનજિની **અંગનાય**[૧]...૧૬

એહ બેયે રસોઈ બનાવી, ધર્યો થાળ પ્રભૂજીને લાવી;
જમ્યો સંતનો સર્વ સમાજ, જમી જાન તથા વરરાજ...૧૭

પછિ સૌ બેઠા શ્રીહરિ પાસ, પ્રભુએ કર્યું જ્ઞાન પ્રકાશ;
વળિ દેખાડ્યો પરમ પ્રતાપ, દીઠું સૌ જને તેજ અમાપ...૧૮

સતસંગી ઘણા તેથિ થયા, ધરિ નિયમ ને નિજ ઘેર ગયા;
ભગા મૂળાને ઘેર પધારી, પોઢ્યા ત્યાં જ પલંગે મુરારી...૧૯

કહે વર્ણિ સુણો નરરાજ, જ્યાં છે ઓટો મંદિર માંહિ આજ;
ભગા મુળાનાં ત્યાં હતાં ઘર, પોઢ્યા ત્યાં હતા શ્યામ સુંદર...૨૦

સેવા કરવાને સરદારો પાસ, રહ્યા કુંભાર જે હરિદાસ;
એક માવો અને બિજો નાજો, જેને પ્રભુપદમાં પ્રેમ ઝાઝો...૨૧

કરિ સેવા તેણે ભક્ત જાણી, આપ્યાં પાત્ર આપ્યું જળ આણી;
પછિ પોઢી રહ્યા સહુ રાતે, ઉઠ્યા ભજન તે કરતા પ્રભાતે...૨૨

૧.પત્ની

કરિ ચાલવા તૈયારિ જ્યારે, ત્યાંના ભક્ત બોલ્યા સહુ ત્યારે;
ક્યારે આંહીં પધારશો ફરી, રહેશો દિન બે ત્રણ ઠરી...૨૩

ઘણા જનને રસોઈ છે દેવી, આશા ક્યારે પુરી થશે એવી;
સાથે ઉત્તમરાયની જાન, એવો જોગ ક્યાંથી ભગવાન...૨૪

સુણિ બોલિયા સુંદરશ્યામ, લગ્ન કેરું છે આજ તો કામ;
વળતાં વળિ આવશું જ્યારે, સૌની લેશું રસોઈયો ત્યારે...૨૫

એવું સાંભળિ વાલાનું વેણ, લાગ્યું સૌને દિલે સુખ દેણ;
પછિ હરજી પટેલ સુજાણે, પૂજા કીધિ પ્રભુનિ તે ટાણે...૨૬

પૂરી પાંચસેં કોરિયો લાવી, ભગવાનને ભેટ ધરાવી;
કહે કૃષ્ણ આ કોરિયો લેશું, ઢાઢી લંઘાઓને વેંચિ દેશું...૨૭

બોલ્યા હરજી તે જોડિને હાથ, કરો જેમ ગમે તેમ નાથ;
હું તો અક્ષરધામ મોઝાર, એનું ફળ આપ પાસ લેનાર...૨૮

પછિ પાર્ષદે કોરિયો લીધી, ચાલવાનિ તૈયારિ ત્યાં કીધી;
જેવી અસ્વારિએ હરિ આવ્યા, એવિ શોભા સહિત સિધાવ્યા...૨૯

ઘણા લોકે કર્યાં દરશન, ઘણા આવ્યા વળાવાને જન;
ત્યાંના ભક્તોનો ભાળિને ભાવ, રુદે રીઝ્યા મનોહર માવ...૩૦

પૂર્વછાયો :

ગાધકડાને મારગે, વાડિ સુધિ ગયા શુભ પેર;
પીઠવડીના ભક્તને, પાછા વાળ્યા પ્રભુએ ઘેર...૩૧

ચોપાઈ :

બીજા જે જે વળાવાને આવ્યા, પ્રભુએ સૌને પાછા વળાવ્યા;
ગયા **ગાધકડે** ગિરધારી, નાહ્યા ત્યાં નદી માંહિ મુરારી...૩૨

આવ્યા હરિજન દર્શન કાજ, તેનાં નામ કહું સુણો રાજ;
વિપ્ર નાગજિ જ્યોતિષ જાણ, સતસંગિ સંપૂર્ણ પ્રમાણ...૩૩
જેણે સો વર્ષના ભાવ ભાખ્યા, સારા કુંડળિયા કરિ રાખ્યા;
સામુદ્રિક ચિહ્ન જોઇ નિદાન, જેણે જાણિયા શ્રીભગવાન...૩૪
ધન્ય ધન્ય ડહાપણ એનું, ધન્ય જોતિષનું જ્ઞાન તેનું;
આવ્યા દર્શને ખોડો ખુમાણ, આવ્યા આહિર ભક્ત સુજાણ...૩૫
રુડો હીરો પુનો અને રાણો, હીરો કાતરિયો ભક્ત જાણો;
મહા ભક્ત છે રાણો મેરાઈ, એહ આદિક આવિયા ધાઈ...૩૬
પ્રભુને કર્યા દંડપ્રણામ, ભલી ભેટ ધરી તેહ ઠામ;
પછિ સૌ થઈને સાવધાન, ચાલી ગામ વચે થઈ જાન...૩૭
શોભે જાનમાં હરિ સુખકારી, કરે દર્શન સૌ નરનારી;
સૌને દૈને ત્યાં દર્શનદાન, ગયા **ગોરડકે** ગુણવાન...૩૮
ગામથી દિશા પશ્ચિમમાંય, નદિને તટ વાડીમાં ત્યાંય;
કર્યો વાલાએ જૈને વિરામ, ભક્ત ગામના આવ્યા તે ઠામ...૩૯
કાઠિ માતરો કડવો ને દાનો, ત્રણેની સાખ્ય ચાંદુ તે માનો;
મહા ભક્ત મેઘો કુંભકાર, રામાનંદનો શિષ્ય ઉદાર...૪૦
એહ આદિક આવ્યા સુજાણ, કરિ ભોજનની બહુ તાણ;
સુણિ બોલિયા શ્રીમહારાજ, સાંઝે લગ્ન થવાનું છે આજ...૪૧
માટે જમવા નહીં રહેવાય, જમિ ભાતું ને થાશું વિદાય;
પછિ સૌને તહાં ભાતું દીધું, પ્રભુએ પણ ટીમણ કીધું...૪૨
ગામ સોંસરો મારગ જાણી, ચાલ્યા ગામમાં સારંગપાણી;
ઉગા ચાંદુ તણું પુછિ ઘર, ગયા ત્યાં ચાલિ ધર્મકુંવર...૪૩
વિધવા જે ઉગા ચાંદુ તણી, લાડુબાઈ પવિત્ર તે ઘણી;

તેણે કીધા પ્રભૂને પ્રણામ, ભલે આવ્યા કહ્યું ઘનશ્યામ...૪૪

બોલ્યા તે સમે વિશ્વ આધાર, ગઢપુરમાં અમે એક વાર;
મળ્યા ઉગા ચાંદુને તે જ્યારે, તેણે માંગ્યું હતું એવું ત્યારે...૪૫

કરુણા કોઈ અવસરે કરી, મારે ઘેર પધારવું હરિ;
તેને દીધું વચન તેહ વારે, અમે આવશું ઘેર તમારે...૪૬

તમે ઘેર હશો કે ન હશો, તેનો તો નહિ નિશ્ચય કશો;
બોલ્યું પાળવા તેહ પ્રમાણે, અમે આવ્યા છૈયે એહ ટાણે...૪૭

એવું સાંભળિ બાઈ વિચારે, અંત અવસરે મુજ ભરતારે;
સો રુપૈયા ને વેઢ સોનાનો, મને આપ્યો છે સર્વથિ છાનો...૪૮

કહ્યું છે આ પટારામાં ધરજો, કૃષ્ણ આવે ત્યારે ભેટ કરજો;
કૃષ્ણ અંતરજામિ જો હશે, મારિ પાસેથિ તેહ માગશે...૪૯

બાઈએ એવું અંતરે આણ્યું, તે તો અંતરજામિએ જાણ્યું;
મુખ મલકાવિને બોલ્યા માવો, રુપૈયા શત ને વેઢ લાવો...૫૦

કહ્યા છે ઉગા ચાંદુએ જેહ, તમે મુક્યા પટારામાં તેહ;
સુણિ બાઈ તો આશ્ચર્ય પામી, આપ્યું તે પ્રભુને શિર નામી...૫૧

પછિ રથમાં બેસી તેહ ટાણે, મહારાજ ગયા **મેરિયાણે;**
ખળાવાડમાં રથ ત્યાં રખાવ્યા, ત્યાંના હરિજન દર્શને આવ્યા...૫૨

ભલા ભક્ત પ્રજાપતિ જેહ, હાજો માંડવિયો આવ્યા તેહ;
ભગો દેવજિ તેના બે તન, આવ્યા કરવાને હરિ દર્શન...૫૩

આવ્યા સાજણ પાંડવ સાખે, ઘણિ પ્રીતિ પ્રભૂ પર રાખે;
ત્રણ પુત્ર તેના ગુણવંત, કાનો કરસન ત્રીજો સામંત...૫૪

પુનો પાંડવ ને પુત્ર હાજો, જેનો પ્રેમ પ્રભૂ પદે ઝાઝો;
ભક્ત આણંદ સાખે જે વોરો, ત્યાંના સત્સંગિનો શિર તોરો...૫૫

એહ આદિ પ્રજાપતિ આવ્યા, દેવા પાંડવને સાથે લાવ્યા;
બીજા જે હતા ત્યાં સતસંગી, આવ્યા દર્શન કરવા ઉમંગી...૫૬

પ્રભુને કરી પ્રેમે પ્રણામ, કહ્યું જમવા રહો એહ ગામ;
મહારાજ ઉતાવળા થયા, તેથિ ત્યાંથિ **ભમર** ગામ ગયા...૫૭

જગો રાઠોડ ત્યાં હરિજન, તેને દીધાં જઈ દરશન;
પછિ ત્યાંથિ ગયા સુખધામ, ગામ **ઘાણલે** શ્રીઘનશ્યામ...૫૮

ગામથી જઈ પુર્વ દિશાયે, રથ રાખ્યો ઉભો હરિરાયે;
આવ્યા હરિજન કરવા પ્રણામ, વિપ્ર મેવાડા ગોવિંદરામ...૫૯

માણસૂર કાઠી ત્રંબગડિયા, ગીગા સૂત સુધાં પગે પડિયા;
સાંખે વરિયા પ્રજાપતિ જેહ, આવ્યા હીરો પટેલ ત્યાં તેહ...૬૦

ભક્ત પીઠો ભગો પણ એવો, ભગાના સુત રૈયો ને દેવો;
કૃપાનંદનું મંડળ હતું, આવ્યું તે પણ હરખિત થતું...૬૧

સૌને દર્શન દૈ સુખધામ, ચાલ્યા **રાજુલે** પૂરણકામ;
રસ્તો દેખાડવા ભલિ ભાતે, હીરા ભક્તને લીધા સંઘાથે...૬૨

પુષ્પિતાગ્રા :

સુખનિધિ હરિ રાજુલે સિધાવ્યા, સનમુખ સૌ સતસંગિ ત્યાંથિ આવ્યા;
કરિ દરશન કૃષ્ણદેવ કેરાં, જનમન તો હરખ્યાં તહાં ઘણેરાં...૬૩

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિઉત્તમરાજ્ઞા સહ રાજુલાગ્રામપ્રાપ્તનામ ચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૦॥

પૂર્વછાયો :

રાજુલાના સતસંગિ સૌ, બાઈ ભાઈ આવ્યાં મળિ જેહ;
મુખ્ય હતા હરિભક્ત જે, તેનાં નામ સુણાવું તેહ...૦૧

ચોપાઈ :

દેવજી ને વીઠલ રાજગર, આવ્યા તે તહાં આનંદભર;
આવ્યા રાઠોડ ગોર તે ઠામ, ભગો ગીગો કલો તેનું નામ...૦૨

નાગદાન સોની તણી નારી, સતસંગિ તે તો બહુ સારી;
તેના પુત્ર તણો પુત્ર રામ, આવ્યો દર્શન કરવા તે ઠામ...૦૩

તેને પૂછે ધર્મદુલારો, કહો ક્યાં ગયા દાદો તમારો;
બોલ્યા રામ સોની જોડિ હાથ, ગયા છે તે તો મુંબઈ નાથ...૦૪

કહે શ્રીજિ સુણો કહું વાત, તેને માથે વિતી મોટિ ઘાત;
નાવમાંથિ પડ્યા નિધિમાંય, તેનિ રક્ષા કરી અમે ત્યાંય...૦૫

તેને સ્વપ્ન વિષે કહ્યું અમે, ભટવદર આવજો તમે;
નૃપ ઉત્તમ પરણાવા જાશું, તહાં આવશો તો ભેળા થાશું...૦૬

માટે દર્શન કરવા ચહાઈ, ભટવદરે આવશે ભાઈ;
તમે ચિંતા ન કરશો લગાર, સારા જાણજો આ સમાચાર...૦૭

બોલ્યા સર્વે કરીને પ્રણામ, ઘણું સારું કર્યું ઘનશ્યામ;
તમે ભક્તવત્સલ ભગવાન, દ્યો છો દાસને જીવનદાન...૦૮

પછી શ્રીહરિ ગામ મોઝાર, જહાં આથમણી છે બજાર;
કુંભનાથનિ આગળ થઈ, ચાલ્યા સર્વને દર્શન દઈ...૦૯

પછિ ત્યાંથિ વિદાય તે થયા, પ્રભુ **બારપટોળિયે** ગયા;
ગામથી દિશા દક્ષિણમાંય, રથ રાખ્યો ઉભો હરિ ત્યાંય...૧૦

કાળુ વાવડિયાનું તે ગામ, પણ તે ન હતા તેહ ઠામ;
ખીમો વાઘ જે તેનો ભાણેજ, આવ્યા શ્રીહરિ આગળ એ જ...૧૧

કહ્યું તેણે કરીને પ્રણામ, પ્રભુ જમવા રહો એહ ઠામ;
કહ્યું કૃષ્ણે નહીં રહેવાય, વેળા લગ્ન તણી વહિ જાય...૧૨

ખીમો વાઘ કહે હરિરાય, બળદો બહુ થાક્યા જણાય;
માટે ઘી ગોળ હું જઈ લાવું, ખૂબ બળદોને તે ખવરાવું...૧૩

એટલું તો કરો અંગિકાર, કરુણાનિધિ જગકરતાર;
પછિ ઘી ગોળ જૈ લઈ આવ્યા, બળદોને તો તૃપ્ત કરાવ્યા...૧૪

પછિ તાણ કરી કૃપાનાથે, લીધા જાનમાં તેહને સાથે;
ભટવદર ગૈ જ્યારે જાન, આવ્યું સામૈયું દેવાને માન...૧૫

ગાજતે વાજતે રુડિ રીતે, ગામમાં પધરાવિયા પ્રીતે;
જેહને ઘટે જ્યાં શુભ જેવો, આપ્યો ઉતારો સર્વને એવો...૧૬

જાણ્યું આવ્યા જગત કરતાર, ત્યારે હરખ્યા સકળ નરનાર;
ઉછરંગ થયો ઉરમાંથી, કહે કૃષ્ણનાં દર્શન ક્યાંથી...૧૭

ધન્ય ધન્ય ત્રિભુવનભૂપ, કર્યું ગામ આ તીરથરૂપ;
પછિ તો કુળાચાર પ્રમાણે, કરી લગ્નવિધિ તેહ ટાણે...૧૮

સારા સારા ત્યાં વિપ્ર તેડાવી, હતી રાખિ રસોઈ કરાવી;
ભાત ભાત તણાં પકવાન, ભગવાન જમ્યા જમિ જાન...૧૯

વિવા વર્ણન જો આંહિ થાય, મોટો ગ્રંથ બહુ વધિ જાય;
માટે એટલું ઉચ્ચરું આંહિ, એવો વિવા થયો નથિ ક્યાંઈ...૨૦

ધારે અંતરે શ્રીઘનશ્યામ, ઉતાવળથી જવાનું છે કામ;
બીજે દિવસ એકાદશિ આવી, તોય નાથે **વરોઠિ**[૧] ઠરાવી...૨૧

પછિ નોતરિયું આખું ગામ, જમ્યા આવિને લોક તમામ;
આસપાસ તણાં ગામ કેરા, જમ્યા આવિને લોક ઘણેરા...૨૨

કહે ભૂપ સુણો બ્રહ્મચારી, વ્રત કેમ લોપાવ્યું મુરારી;
ત્યારે વર્ણિ કહે સુણો મર્મ, આજ્ઞા શ્રીહરિની એ જ ધર્મ...૨૩

૧.વરપક્ષ તરફથી કન્યાના ગામને ખુશાલીમાં અપાતું ભોજન

ઉપજાતિ : પ્રભુની આજ્ઞા એ જ ધર્મ તે વિષે :

આજ્ઞા કરે શ્રીહરિ જે પ્રમાણે, તે ધર્મ છે ઉત્તમ તેહ ટાણે;
આજ્ઞા પ્રમાણે વરતે જ જેહ, પામે પ્રભૂ ધામ નિવાસ તેહ...૨૪

શો વાનરાએ શુભ ધર્મ ધાર્યો, પુલસ્તનો વંશ વિશેષ માર્યો;
તથાપિ રીઝ્યા રઘુનાથ તેથી, પામ્યા સહૂ ઉત્તમ ધામ એથી...૨૫

ગોવાળ ગોપિ વ્રજવાસિ જેહ, શી સાધનાઓ કરતા જ તેહ ?
તથાપિ આજ્ઞા પ્રભુજીનિ પાળી, તો પાપ નાખ્યાં સઘળાં પ્રજાળી...૨૬

અષ્ટાંગ જોગી જન જોગ સાધે, તથાપિ તેને નહિ ધામ લાધે;
તે ધામ પામી કુબજા કુનારી, જો કૃષ્ણ આજ્ઞા નિજશીશ ધારી...૨૭

જો અર્જુને ધારિ સુધર્મનિષ્ઠા, પ્રીતિ ન દીઠી પ્રભુની વરિષ્ઠા;
ધર્યાં સુશસ્ત્રો પ્રભુના કહ્યાથી, ત્યારે ગયા મોક્ષ પ્રભૂ કૃપાથી...૨૮

પ્રભૂનિ આજ્ઞા તપ જાપ તેહ, પ્રભૂનિ આજ્ઞા વ્રત સર્વ એહ;
આજ્ઞાથિ સૌ સાધન સિદ્ધિ થાય, સર્વે પદો હસ્તિ પદે સમાય...૨૯

આજ્ઞા ધરે સૌ સુર ને સુરેશ, આજ્ઞા ધરે શેષ તથા મહેશ;
આજ્ઞા થકી સૂર્ય કરે પ્રકાશ, આજ્ઞા થકી મૃત્યુ કરે વિનાશ...૩૦

પ્રભૂનિ આજ્ઞા શુભ એ જ ધર્મ, પ્રભૂનિ આજ્ઞા શુભ એ જ કર્મ;
પ્રત્યક્ષ જ્યારે પ્રભુ આંહિ હોય, આજ્ઞા કરે તે શ્રુતિ સત્ય સોય...૩૧

ચોપાઈ :

પ્રભુ સ્વેચ્છા પ્રમાણે આચરે, કરે ન કરે ને અન્યથા કરે;
પ્રભુ જે કહે તે ધર્મ ધરવો, એમાં સંશય કાંઈ ન કરવો...૩૨

વરોઠી કરીને જશ લીધો, ડંકો દેશ બધા માંહિ દીધો;
દ્વિજને બહુ દક્ષિણા દીધી, રાજા ઉત્તમે આશિષ લીધી...૩૩

આવ્યા ત્યાં બહુ માગણ જાત, ભાટ ચારણ આદિ પ્રખ્યાત;
તેને દેવા માંડી પછિ **દાત**[1], ધન વસ્ત્ર ભૂષણ ભાતભાત...૩૪

નાગાજણ નામે રાવળ ભક્ત, જનમેલો દિસે કોઈ મુક્ત;
ગાય લૈને **રવાજ**[2] તે પાસ, નારી પીશાચા મત કરો આશ...૩૫

ત્યારે તેને કહે હરિરાય, એહ અવસરે તે ન ગવાય;
જેવું ટાણું તેવું ગાન કરિયે, એવો વિવેક અંતર ધરિયે...૩૬

ત્યારે ગાયો તેણે બિજો ભાવ, તેને આપ્યો સારો સિરપાવ;
કરે કવિજન કીર્તિ ઉચ્ચાર, આપ્યા અશ્વ સજી શણગાર...૩૭

હતા જાનમાં જે સરદાર, તેણે પણ દીધાં દાન અપાર;
હતા અસ્વાર જેહ રુપાળા, આપિ અશ્વ પોતે થયા પાળા...૩૮

માથે બાંધેલાં મંડિલ **રેટા**[3], તે તો આપી માથે બાંધ્યા ફેંટા;
કડાં વેઢ વીંટી હતાં હાથે, કવિયોને દીધાં સહુ સાથે...૩૯

આપ્યાં અંગનાં વસ્ત્ર ઉતારી, તેથિ કીર્તિ વધી બહુ સારી;
જેમ છોડથિ પુષ્પ ઉતારે, જશ છોડનો વિસ્તરે ભારે...૪૦

પહેરામણી વેવાઈએ કીધી, વસ્તુ વિવિધ પ્રકારની દીધી;
વરરાજાને બહુ ધનમાલ, આપ્યાં ભૂષણ મંદિલ શાલ...૪૧

દાયજો[4] પુર્યો અપરમપાર, જોવા જાય ઘણાં નરનાર;
સગાવાલાએ હરખ સમેત, **હાથગરણું**[5] કર્યું ધરિ હેત...૪૨

દાદા ખાચરને ભગવાને, આપ્યો સોનાનો દોરો તે સ્થાને;
જસુબાઈને ઊતરિ આપી, ભક્ત પોતા તણી કરિ થાપી...૪૩

પછી બીજાએ પણ રુડી રીતે, હાથગરણું કર્યું પુરિ પ્રીતે;

૧.દાન **૨.**તારવાળું વાદ્ય **૩.**કસબી કિનારાનો ફેંટો; પાઘ **૪.**વિવાહની ભેટ; માબાપ તરફથી પુત્રીને અપાતી ભેટ **૫.**લગ્નમાં વર-કન્યાને અપાતી રોકડ રકમ કે વસ્તું

પછિ પાદર કૃષ્ણ પધારી, સભા મેદાનમાં ભરિ સારી...૪૪
બેઠા સંત ને સૌ સરદાર, બેઠા ગામના લોક અપાર;
પરગામના પણ બહુ જન, આવેલા કરવા દરશન...૪૫
રાજુલા ને બિજા ગામ કેરા, હતા હરિજન આવ્યા ઘણેરા;
સભા માંહિ બેઠા જન સહુ, જ્ઞાનવાત કરે પ્રભુ બહુ...૪૬
કોઈ સદગુરુ પણ કરે વાત, જેથિ જ્ઞાન પામે જનવ્રાત;
પછિ કીર્તન પણ કોઈ ગાય, કોઈ જનને સમાધિ ત્યાં થાય...૪૭
અતિ પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાય, તેથિ બહુજન સત્સંગિ થાય;
કરે વારતા શ્રીઘનશ્યામ, બ્રહ્મરસ વરસે તેહ ઠામ...૪૮
એવામાં તો સોની નાગદાન, આવ્યા મુંબઈથી તેહ સ્થાન;
હતા ખારવા બે તેનિ સાથ, નમ્યા હેતે જોડી સહુ હાથ...૪૯
પ્રેમઆતુર સર્વે જણાય, પ્રેમઆંસુ આંખે વહ્યાં જાય;
કહે કૃષ્ણ કહો ક્યાંથિ આવ્યા, ક્યાંથિ ખારવા બે સાથે લાવ્યા...૫૦
નાગદાન બોલ્યા જોડિ હાથ, આપ અંતરજામિ છો નાથ;
અજાણ્યું નથિ આપનું કાંઈ, તોય વાત કહું છું હું આંહીં...૫૧
નાવમાં બેસિ મુંબઈ જાતાં, કાંઠે નાવને જૈને ડોકાતાં;
નિધિમાં પડ્યો હું મહારાજ, ગયું બે ગાઉ દૂર જહાજ...૫૨
ખારવા મુજને ઓળખતા, તેઓ શીયાળ બેટના હતા;
જોયું ખારવાએ નાવમાંય, મુજને તો દીઠો નહિ ત્યાંય...૫૩
પડ્યો નાવથિ અંતરે આવ્યું, ત્યારે નાવ તે પાછું ચલાવ્યું;
મુજ પાસ આવ્યું નાવ જ્યારે, મુજને દીઠો ખારવે ત્યારે...૫૪
જેમ કેડ સુધી જળ હોય, તેમાં ઉભો રહે જન કોય;
તેમ ઉભો દિઠો મને તેણે, લીધો નાવમાં એ સમે એણે...૫૫

મને તરતાં ન આવડે નાથ, નવ જાણું હલાવિ હું હાથ;
હું તો જાણું છું હે વનમાળી, તમે રાખ્યો તહાં મને ઝાલી...૫૬

નહિ તો નહિ ત્યાં ઉગરાય, નકિ જીવનું જોખમ થાય;
એવું સાંભળી શ્રીઅવિનાશ, મંદ મંદ કર્યું મુખહાસ...૫૭

નાગદાન વદે મુખ વાણી, વળિ સાંભળો સારંગપાણી;
મને પૂછ્યું આ ખારવે ત્યારે, ઈષ્ટદેવ છે કોણ તમારે...૫૮

ત્યારે મેં લીધું આપનું નામ, ઈષ્ટદેવ મારા ઘનશ્યામ;
સર્વ અવતારના અવતારી, એ જ રક્ષા કરે છે અમારી...૫૯

સુણિ બોલ્યા આ ખારવા બેય, નકિ તે પ્રભુ સમરથ છેય;
નહિ તો નિધિ માંહિ અઘાત, આમ જીવે નહિ જન જાત...૬૦

એવા શ્રીહરિનાં કોઈ સમે, ક્યાંથિ દર્શન પામીયે અમે;
એમ વાત ઉચ્ચારતા બહુ, ગયા મુંબઈમાં અમે સહુ...૬૧

ચાર પુત્ર મળ્યા નિધિતીર, આલો લાખો ને ભગો હમીર;
સૌએ જાણ્યો બનેલો બનાવ, આપ્યો ખારવાને સરપાવ...૬૨

વિત્યા સાત દિવસ તહાં અમને, ત્યાં તો મેં દિઠા સ્વપ્નમાં તમને;
તમે એમ કહ્યું મહારાજ, દાદા ખાચરના વિવા કાજ...૬૩

ભટવદરમાં અમે જાશું, તહાં આવશો તો ભેળા થાશું;
તેથિ નાવમાં બેસવા જ્યારે, ગયો બંદર ઊપર ત્યારે...૬૪

એ જ નાવ મને મળિ આવ્યું, તેમાં બેઠો ને નાવ ચલાવ્યું;
ત્યારે ખારવાને વાત કરી, ભટવદર આવશે હરી...૬૫

અમે શીયાળબેટ ઉતરિયા, તમ દર્શને આંહિ સંચરિયા;
સુણિ સૌ જન આશ્ચર્ય પામ્યા, ઉર આનંદના ઓઘ જામ્યા...૬૬

થયા ખારવા તે સતસંગી, વળિ વંદ્યા પ્રભૂને ઉમંગી;

તેહ ખારવાને સુખદાની, રેટો બંધાવિયો જરિયાની...૬૭

પુષ્પિતાગ્રા :

અચરજમય કામ કૃષ્ણ કીધાં, નિજજનને સુખ તો અનંત દીધાં;
બહુજન સતસંગ તો કરાવ્યો, પ્રગટ પ્રતાપ અતિ ઘણો જણાવ્યો...૬૮

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિઉત્તમરાજ-વિવાહકરણનામૈકચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૧॥

પૂર્વછાયો :

સભા વિષે સુખના નિધી, દૈને સર્વને દર્શનદાન;
જામનીમાં પુરમાં જઈ, પછિ પોઢિ રહ્યા ભગવાન...૦૧

ચોપાઈ :

પછિ પોઢિ ઉઠીને પ્રભાતે, જવા માંગી રજા જગતાતે;
નાગપાળ વરૂ જેનું નામ, તેણે કીધા પ્રભુને પ્રણામ...૦૨

ઉપજ્યો ઉર પ્રેમ ઘણેરો, કર્યો આશ્રય શ્રીહરિ કેરો;
પછિ જાનને કીધિ વિદાય, વળાવિ વળિ કન્યાને ત્યાંય...૦૩

હતા જે જન દર્શને આવ્યા, કરિ દર્શન સર્વ સિધાવ્યા;
રથ હાંકવા શ્રીહરિ બેઠા, ચાલે હરિજન કૈક તો હેઠા...૦૪

પ્રભુ **બારપટોળિયે** આવ્યા, ત્યાંના હરિજનને હરખાવ્યા;
કાળુ વાવડિયો આવ્યા દોડી, પરણામ કર્યા કર જોડી...૦૫

તેને શ્યામે પુછ્યા સમાચાર, કેવું છે સુખ તમને આ ઠાર?
કાળુ ઉચ્ચર્યા સાંભળિ એવું, મને લાગે છે કુગ્રામ જેવું...૦૬

આંહિથી હું ઉચાળો ભરીશ, બિજે ગામ નિવાસ કરીશ;
સુણી બોલિયા સુંદરશ્યામ, તમે જાશો નહીં બીજે ગામ...૦૭

સુખ પામશો આ સ્થળે સારું, માટે માનજો વચન અમારું;
કહે કાળુ હું એમ કરીશ, વેણ આપનું માથે ધરીશ...૦૮

ત્યારે બોલિયા ધર્મદુલારો, રસ્તો રાજુલાનો કિયો સારો?
કાળુ વાવડિયે ત્યારે કહ્યું, સીધો મારગ વસમો છે બહુ...૦૯

ગામ હિંડોરડે થૈ પધારો, તો તે મારગ છે બહુ સારો;
રસ્તો એમ કહીને બતાવ્યો, રથ શ્રીહરિયે ત્યાં ચલાવ્યો...૧૦

આવ્યા ગામને સીમાડે જ્યાંય, રાઘો વાઘ આવી મળ્યા ત્યાંય;
રથ રાખી ઉભો એહ ઠામ, પૂછે રાઘાને શ્રીઘનશ્યામ...૧૧

શિવ ચાંચુડિયો જે કહે છે, તેનું સ્થાનક આ શું દિસે છે;
રૂપ વારાહનું કહેવાય, હશે તે પણ આ જે દેખાય...૧૨

રાઘો વાઘ કહે ભગવાન, કહો છો આપ એ જ એ સ્થાન;
વળિ બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, અમે આવ્યા હતા વડગામ...૧૩

નદિ કાંઠે મશીદ છે જ્યાંય, અમે પોઢ્યા હતા વળિ ત્યાંય;
વડગામ થકી રામપરે, અમે સંચર્યા એ અવસરે...૧૪

ગામથી દિશા પૂરવમાંય, હતો ખીજડો બેઠા'તા ત્યાંય;
એવી વાતો કરી રાજી થયા, રથ હાંકી **હિંડોરડે** ગયા...૧૫

શિષ્ય ત્યાં આતમાનંદ કેરો, હતો એક તે જૂનો ઘણેરો;
તેને રાત્રિ વિષે સ્વપ્ન થયું, સ્વપ્નમાં આતમાનંદે કહ્યું...૧૬

રથ હાંકિને આવે છે જેહ, તમે જાણજો છે પ્રભુ તેહ;
તેથિ તે હરિસન્મુખ ગયો, પ્રણમી પ્રભુઆશ્રિત થયો...૧૭

ગયા **રાજુલે** શ્રીમહારાજ, આવ્યો દર્શને ભક્તસમાજ;
કર જોડી કહે નાગદાન, આંહીં રાત રહો ભગવાન...૧૮

સીધું કીધું છે સર્વ તૈયાર, ન જમો તો બગાડ થનાર;

સુણિ બોલિયા સુંદરશ્યામ, ઉતાવળથિ જવાનું છે કામ...૧૯

ભલે લાવો સિધું તમે ભ્રાત, જમશું રહેશું જહાં રાત;
સુણિ ગામમાં તેહ સિધાવ્યા, હતું તૈયાર તે સીધું લાવ્યા...૨૦

ભારખાનામાં હરિયે ભરાવ્યું, ગાડું **ચોંપથી**[1] તે તો ચલાવ્યું;
વિચર્યા તહાંથી જગવંદ, આવ્યા **વાવેરે** વૃષકુળચંદ...૨૧

શિવનું એક દેવળ ભાળી, ઉતર્યા તહાં જૈ વનમાળી;
ગાડાં પાછળ બહુ રહિ ગયાં, પાછું જોતાં તે નજરે ન થયાં...૨૨

ત્યારે તે ગાડાં જોવાને કાજ, ચડ્યા દેરા ઉપર મહારાજ;
ભૂધરે ગાડાં આવતાં ભાળ્યાં, કહ્યું ચોંપથી આવે છે ચાલ્યાં...૨૩

ગાડાં આવ્યાં તહાં થોડિ વારે, કરાવી ત્યાં રસોઇ તે ત્યારે;
જમીને રહ્યા સૌ તહાં રાત, પછી પરવર્યા ઊઠિ પ્રભાત...૨૪

ગયા **ઘાણલે** શ્રીઘનશ્યામ, ત્યાંના હરિજન આવ્યા તે ઠામ;
હીરે જાદવે ને ભગે આવી, પ્રણમી ભલી ભેટ ધરાવી...૨૫

પ્રભુયે બબે પોશ સોપારી, તેને આપી પ્રસાદિની ધારી;
ગામ **ભમર** ગયા ભગવાન, **જાંબવાળી**[2] વિષે કર્યું સ્નાન...૨૬

તહાં ટીમણ સર્વને દીધું, પ્રભુયે પણ તે જમિ લીધું;
સજિ ઘોડી ઉપર અસવારી, **મેરિયાણે** ગયા ગિરધારી...૨૭

ગયા ત્યાં થકી શ્રી ઘનશ્યામ, નામે **ગોરડકું** જહાં ગામ;
વસે ત્યાં મિસરી કુંભકાર, ઉતર્યા તેની વાડી મોઝાર...૨૮

ડોશિ પુનમતી એક નામ, તેણે શ્રી ઘનશ્યામને કામ;
થાળ વિપ્રની પાસે કરાવ્યો, વિપ્રે શ્રીહરિને તે ધરાવ્યો...૨૯

૧.ઉતાવળ-ઝડપથી ૨.એ નદીમાં

જમવા બેઠા જીવન જ્યારે, સખા દર્શને આવિયા ત્યારે;
દાદો ખાચર ને મુક્તાનંદ, એહ આદિ આવ્યું જનવૃંદ...૩૦

જમ્યા જુગતીયે વિશ્વનિવાસ, લીધો શ્રીમુખમાં મુખવાસ;
બેઠા આસન ઉપર જ્યારે, આવી પુનમતી ડોશી ત્યારે...૩૧

પાંચ કોરિ મુકી શિર નામી, ત્યારે ઉચર્યા અંતરજામી;
મુક્તાનંદ સુણો મર્મ એ છે, ડોશી આ પ્રભુનેય ઠગે છે...૩૨

જ્યારેબાળનેબળિયાનિકળિયા, ઘણા દિવસ લગી નહિ ટળિયા;
ત્યારે તે સમે અમને સંભારી, કરિ માનતા તેણે અમારી...૩૩

જીવશે બાળ જો જગદીશ, કોરી સાત હું ભેટ ધરીશ;
એવી માનતા એ સમે કીધી, તેમાં પાંચ આ રોકડી દીધી...૩૪

કોરિ બે ગણિ આ થાળ તણી, એમ સાત કોરી પુરિ ગણી;
પણ એવો વિચાર ન પામી, ઠગાશે કેમ અંતરજામી...૩૫

ઉપજાતિ : પ્રભુને ન ઠગવા વિષે :

જે વાત તો અંતર કેરિ જાણે, ઠગાય તે તો નહિ કોઇ ટાણે;
તેને જ જો છેતરવાનું ધારે, તો તેહને પાતક થાય ભારે...૩૬

જે માનતા રોકડની કરાય, તેમાંથિ બીજું નહિ ખર્ચ થાય;
જો માનતા શ્રીફળ કેરિ હોય, તે સાટ પૈસા ધરિયે ન તોય...૩૭

દશાંશ વીશાંશ શ્રીકૃષ્ણ અર્થે, જે આપવાનું ગરિબે સમર્થે;
તે વાવરે સંત જમાડવાને, તો તે પ્રભુ તેનિ ઠગાઇ માને...૩૮

મોટાં અમે મંદિર જે કર્યાં છે, તેને નિભાવા ધન ક્યાં ધર્યાં છે;
દશાંશ વીશાંશ જનો ન આલે, તો કેમ તેનો વ્યવહાર ચાલે...૩૯

આચાર્યને ખર્ચ નિભાવવાનો, ઠરાવશું **અર્ધક**[૧] આપવાનો;

૧.અર્ધો રૂપિયો

તે ભેટ મુકી મનમાં ફુલાય, તો નામનો તેહ નહીં ગણાય...૪૦

જો ઈષ્ટ સાચા અમને જ જાણે, આજ્ઞા અમારી નિજ ઊર આણે;
માયા કહે કાંઇ કરી પ્રવેશ, માને નહીં તે મુજ ભક્ત લેશ...૪૧

સત્સંગ જ્યારે જન કોઇ ધારે, સર્વે સમર્પે તન દ્રવ્ય ત્યારે;
પછી કરીને કદિ લોભ તેનો, આજ્ઞા તજે તે સતસંગિ શેનો...૪૨

અનેક જન્મે કૃત પાપ જેહ, તે તો સમર્પે અમને જ તેહ;
આજ્ઞા અમારી પછિ જો ન પાળે, તો પાપ તેનાં પણ કોણ ટાળે ?...૪૩

દશાંશ વીશાંશથિ કોઇ કાળ, શ્રીકૃષ્ણ કાજે કરવો ન થાળ;
આજ્ઞા અમારી સુણિ એહ લેવી, સત્સંગિ સૌયે ન વિસારિ દેવી...૪૪

જે માનતા રોકડ કેરિ માની, એમાંથિ ઓછી કરવી ન આની;
જો થાળ કે કાંઇ બિજું કરે છે, તો તે પ્રભૂને ઠગવા ઠરે છે...૪૫

ચોપાઈ :

વાત તે ડોશિયે સુણિ લીધી, કોરિ બે લાવિને ભેટ કીધી;
જમિ જાન રસોઇ કરાવી, પછિ ત્યાં થકિ જાન ચલાવી...૪૬

ગયા **ગાધકડે** ગિરધારી, ગામ સોંસરિ ચાલિ સવારી;
ગયા **પીઠવડીયે** કૃપાળ, દેવા દર્શન દીનદયાળ...૪૭

આજ મંદિર દીસે છે છતું, ભગા મૂળાનું ત્યાં ઘર હતું;
તહાં ઊતર્યા શ્રીઅવિનાશ, બીજા જૈ ઉતર્યા આસપાસ...૪૮

આજ બેઠક છે જેહ ઠામ, તહાં થાળ જમ્યા સુખધામ;
હરિભક્તોયે દીધિ રસોઈ, જમ્યા જાનમાં જે હતા કોઈ...૪૯

સભા ત્યાં તો સજી ભલિ ભાત, કરિ વાલાયે જ્ઞાનનિ વાત;
સુણિ સૌયે ધાર્યું એહ ઠામ, પાંચ દિન રાખવા પૂર્ણકામ...૫૦

કરિ સૌ મળિ વિનતિ વિશેષ, પાંચ દિવસ રહો પરમેશ;
કહ્યું હતું અહિંથી નિકળતાં, લેશું સૌનિ રસોઈયો વળતાં...૫૧

ઝાઝા દિવસ રહો નહિ જોય, પાંચ દિવસ રહો પ્રભુ તોય;
કહે કૃષ્ણ ક્યાં સૂધિ રહેશું, તે તો તમને વિચારીને કહેશું...૫૨

સભા તે તો વિસર્જન થઈ, વિચાર્યું વાલે એકાંતે જઈ;
પ્રેમિ છે આંહિના હરિજન, બહુ ખર્ચશે આ સમે ધન...૫૩

વળિ જોશિને પૂછિયું ત્યાંય, કિયે દિન ગઢપુરમાં જવાય;
ત્યારે જોશિ કહે જોડિ હાથ, શુભ પરમ દહાડો છે નાથ...૫૪

તેહ દિવસે નહીં જો જવાય, પછિ પાંચ દિવસ ન પેસાય;
વરમાતા જે સુરબાઈ નામે, વાત તેને કહી ઘનશ્યામે...૫૫

ત્યારે તે બોલિયાં તેહ સ્થાન, ઝાઝા દિવસ રોકાય ન જાન;
માટે ચાલવું ઊઠી પ્રભાતે, આંહીં રહેવું નહિ કોઇ વાતે...૫૬

શ્યામે સૌ હરિજનને બોલાવ્યાં, આજ્ઞા સાંભળિને સહુ આવ્યા;
કહિ વાલાયે તેહને વાત, અમે ચાલશું ઉઠિને પ્રભાત...૫૭

કહે હરિજન જોડિને હાથ, એવું તમને ઘટે નહિ નાથ;
કહ્યું સૌનિ રસોઈયો લેશું, વાલા વચન તે વ્યર્થ થશે શું?..૫૮

સુણિ શ્રીહરિ ઉચર્યા આવું, ગઢપુરમાં પરમ દિન જાવું;
નથિ આવતું મુહુરત અન્ય, માટે માનો તમે મુજ જન...૫૯

બોલ્યા ભક્તો વચન શિર ધરશું, આપ રાજિ થશો તેમ કરશું;
પ્રભુને કરવા છે પ્રસન્ન, નથિ રીઝવવું નિજમન...૬૦

ચાલવાનું જો ધારો પરભાત, માનો એક અમારિ તો વાત;
જેને જેને દેવી છે રસોઈ, દૈયે કીમત તે સહુ કોઈ...૬૧

ગઢપુર જઇને ભગવાન, સંત સહિત જમાડજો જાન;

કહે શ્રીહરિ શક્ત્યનુસારે, મુલ દેવું ન દેવું વધારે...૬૨

એમ આપશો તો અમે લેશું, નહીં તો તમને પાછું દેશું;
સુણિ હરિજન ઘેર સિધાવ્યા, જૈને કોરિયો રોકડિ લાવ્યા...૬૩

થઈ સંખ્યા સહસ્ર તે ચાર, હરિયે લીધિ બે જ હજાર;
પછિ પોઢિ રહ્યા પ્રભુ રાતે, પંથે પરવર્યા ઊઠિ પ્રભાતે...૬૪

ગયા **ધારે** થઈને **કેરાળે,** જોયું **સાવર** ગામ કૃપાળે;
સામા આવિયા ઊગો ખુમાણ, સાથે જીવણો ભક્ત સુજાણ...૬૫

મારુ હરજિ રુડા રજપૂત, જેનો ભાવ ભલો અદભૂત;
ભાણોજી લખમણજી હદોજી, જેણે પ્રભુપદ પ્રેમ કર્યોજી...૬૬

નારાયણજિ સાકરિયો પટેલ, હતા તે પણ સામા આવેલ;
વળિ આવ્યા સુવાગિયો વેલો, અતિ આનંદ ઉરમાં ભરેલો...૬૭

એહ આદિક હરિજન આવી, પ્રણમી ભલિ ભેટ ધરાવી;
જમવાની કરી ઘણિ તાણ, ન રહ્યા તહાં શ્યામ સુજાણ...૬૮

લીલિયે ને **લુવારિયે** થઈ, જોયું ગામ **અકાળુ** તે જઈ;
તહાં સત્સંગિ ગોવો વહોયો, જેણે મોક્ષનો મારગ જોયો...૬૯

બીજો સત્સંગિ જીવો શિંગાળો, પ્રભુપદમાં અતિ પ્રેમવાળો;
હરિને નમ્યા જોડિને હાથ, પછિ સંચર્યા શ્રીહરિ સાથ...૭૦

આસોંદર ગયા શ્રીઅવિનાશ, રહે જ્યાં કણબી નિજ દાસ;
રુડો ગોલવિયો ગુણવાન, જીવો ડાવરો તેહ સમાન...૭૧

નમ્યા બેય તે પ્રભુપદ આવી, જમવાને રસોઈ કરાવી;
કરુણા કરિ કરુણાનિધાન, જમ્યા જાન સહિત ભગવાન...૭૨

ભક્તે શેલડિનો વાઢ કાપ્યો, ચારો લાવિ તે બળદોને આપ્યો;
જાણે સેવા સજુ કેવિ પેર, ધન્ય ભાગ્ય પ્રભુ આવ્યા ઘેર...૭૩

ભલા ગોળે ગાડું એક ભર્યું, બેય બળદ સુધાં ભેટ કર્યું;
ચાલ્યા દૈ હરિદર્શન દાન, ગયા **ભૂરખિયે** ભગવાન...૭૪

ત્યાંથિ **આંબરડી** ગામ ગયા, ત્યાંના હરિજન હરખિત થયા;
દેવજી તળાવીયો તે ઠામ, સુત પાંચો ને બેચર નામ...૭૫

વેલાના સુત માંડણ ગીગો, પાતો ધર્મશિનો સુત ધીંગો;
દેવજી ગજેરો ખિમો વીરો, હરિભક્ત તે પ્રત્યેક હીરો...૭૬

ગામપાદર છે વડ જ્યાંય, પ્રણમ્યા પ્રભુને આવિ ત્યાંય;
ગાડાં અગ્યાર શેલડિ ભરી, કૃપાનાથને અર્પણ કરી...૭૭

લૈને ત્યાંથિ પ્રભૂ પરવરે, **ઢસે** થૈને ગયા **માલપરે;**
વિપ્ર મોનજિને ઘેર રાતે, જમિ **ગઢડે** ગયા પરભાતે...૭૮

વિવાને મિષે શ્રીમહારાજ, સતસંગ વધારવા કાજ;
ભટવદરમાં જઈ આવ્યા, ઘણા જનને ધરમ સમજાવ્યા...૭૯

પુષ્પિતાગ્રા :

ધરમતનુજ ધર્મ થાપવાને, બહુ વિચર્યા નૃપના વિવાહ બાને;
પુનિત ચરિત તે સુણે સુણાવે, સકળ અઘો હરિ તેહનાં શમાવે...૮૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ઉત્તમરાજવિવાહ-વર્ણનનામ દ્વિચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૨॥

પૂર્વછાયો :

ભૂત ભવિષ્યની વારતા, સર્વ જાણે છે શ્રીમહારાજ;
જાણ્યું આવે છે દ્વારિકાપતી, સાથે તીર્થનો લઈને સમાજ...૦૧

ચોપાઈ :

સભામાં કહે શ્રીજગદીશ, અહીં આવે છે દ્વારિકાધીશ;

ગોમતી આદિ તીર્થ છે પાસ, કરશે વરતાલમાં વાસ...૦૨

આપણે પણ સૌએ વિચારી, જવા વરતાલ કરવિ તૈયારી;
એવું સાંભળિ સૌ નરનાર, થવા લાગ્યાં જવાને તૈયાર...૦૩

તપ્તમુદ્રા ત્યાં જનને અપાવા, મહારાજે તે માંડિ કરાવા;
શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ જેહ, છાપો ચાર કરાવિ ત્યાં તેહ...૦૪

ડાબે હાથે ઉપર શંખ છાજે, તેહ નીચે તો ચક્ર બિરાજે;
જમણે ભુજે પદ્મ ને ગદા, તપ્તમુદ્રા ધરે જન સદા...૦૫

શંખ પદ્મમાં શ્રીકૃષ્ણ નામ, શોભે અક્ષર ત્રણ સુખધામ;
હવે દ્વારિકાની કહું વાત, ધર્મવંશિ રહ્યા છે જ્યાં રાત...૦૬

કરી પારણું ચાલિયા પ્રીતે, મુનિ સચ્ચિદાનંદ સહીતે;
રાત વાસો જહાં રહેવાય, સૌને સ્વપ્નમાં દર્શન થાય...૦૭

તેહ ગામના પણ કોઈ જન, સ્વપનામાં કરે દરશન;
જાણે આવિયા દ્વારિકાનાથ, ગોમતી આદિ તીર્થ છે સાથ...૦૮

પગે લાગિને અચરજ પામે, પ્રભુ ક્યાંથિ આવ્યા એહ ઠામે;
કરે તર્ક વિતર્ક તે ટાણે, ગામના જન મર્મ ન જાણે...૦૯

એમ કરતા મુકામ મુકામ, દ્વિજ આવ્યા દુરગપુર ધામ;
તિથિ ફાગણ શુદિ છઠ જ્યારે, પહોંચ્યા તેહ ગઢપુર ત્યારે...૧૦

કર્યાં શ્રીજિ તણાં દરશન, મળ્યા ગઢપુરના હરિજન;
વાસુદેવ નારાયણ તણી, સાંઝે આરતિ થઈ શુભ ઘણી...૧૧

તેહ ઓરડામાં તેહ ટાણે, કોટિ સૂર્ય શશાંક પ્રમાણે;
સૌએ તેજ નિહાળ્યું ત્યાં અતી, દીઠાં લક્ષ્મી ને દ્વારિકાપતી...૧૨

ગોમતી આદિ તીર્થ જણાયાં, પછિ તે સહુ ત્યાં જ સમાયાં;
પૂછે હરિજન હે મહારાજ, ક્યાંથિ આવ્યો એ સર્વ સમાજ...૧૩

સુણિ બોલિયા શ્રીજી સાક્ષાત, સચ્ચિદાનંદને પુછો વાત;
મુનિને પછિ પૂછિયું તહીં, ત્યારે તે મુનિએ કથા કહી...૧૪

દીધું વરદાન દ્વારિકાનાથે, જેવિ રીતે ચાલ્યા વળિ સાથે;
વિગતે બધિ વાત ઉચારી, ધર્મવંશિ બોલ્યા મનધારી...૧૫

વાટે જ્યાં અમે રાત રહ્યાતા, સ્વપને દ્વારિકેશ દેખાતા;
તેહ ગામના લોકોને ત્યાંય, દીધાં દરશન સ્વપનામાંય...૧૬

સુણિ સૌ જન હરખ્યા અત્યંત, બોલ્યા ભક્તિતનુજ ભગવંત;
કાલે વરતાલની લેશું વાટ, સાથે આવજો સૌ તેહ માટ...૧૭

લાધા ઠક્કરને ત્યાં બોલાવી, કંકોતરિયો કૃપાળે લખાવી;
એમાં એવું લખાવ્યું વિશેષ, ગોમતીજિ સુદ્ધાં દ્વારિકેશ...૧૮

ફુલડોળ ઉપર તતકાળ, આવશે વસવા વરતાલ;
માટે તે સમે ત્યાગિ ગૃહસ્થ, તહાં આવજો ભક્ત સમસ્ત...૧૯

કંકોતરિયો એ રીતે લખાવી, દેશોદેશ વિષે મોકલાવી;
પછિ ચાલ્યા પ્રભાતમાં નાથ, સંત હરિજન સૌ લઈ સાથ...૨૦

દાદા ખાચર આદિક ભાઈ, લલિતા જયા આદિક બાઈ;
ધર્મવંશિ સરવ નરનારી, સાથે લૈ સંચર્યા ગિરધારી...૨૧

રહ્યા **સારંગપુર** સુખધામ, બીજે દિવસ **સુંદરિયાણે** ગામ;
હીમરાજ શાયે પૂજા શાયે, સેવા શ્રીહરિની સજિ ત્યાંયે...૨૨

જ્યાં જ્યાં રાત રહે હરિરાય, દ્વારિકાપતિ જનને દેખાય;
ચાલ્યા સુંદરિયાણેથિ શ્યામ, સાથે લૈ નિજસંઘ તમામ...૨૩

દોઢ પો'ર ચડ્યો દિન જ્યારે, આવ્યું એક તળાવ ત્યાં ત્યારે;
ગાંફ પછિમ ને ગામ **ખસતું,** ત્રણ ગામને સીમાડે વસતું...૨૪

સર પીંપરિયું તેનું નામ, ઠર્યા પિંપર છાંયે તે ઠામ;

તહાં સર્વે જને કર્યું સ્નાન, કરિ નિત્યક્રિયા તેહ સ્થાન...૨૫

બેઠા સૌ ભાતું જમવાને કાજે, ત્યારે લૈ બરફી મહારાજે;
સંત વર્ણિ પાળાઓને દીધી, સૌએ સમજિ પ્રસાદિ તે લીધી...૨૬

રઘુવીર અયોધ્યાપ્રસાદ, તેને આપ્યો પ્રભૂએ પ્રસાદ;
પછિ ગોપાળજી નંદરામ, તેને આપિ પ્રસાદિ તે ઠામ...૨૭

બનિ ત્યાં એક આશ્ચર્ય વાત, કહું તે તમે સાંભળો ભ્રાત;
તેહ ગોપાળજી નંદરામ, કરવા લાગ્યા પૂજાનું કામ...૨૮

ઘસી ચંદન કીધું તૈયાર, પાસે લૈ બેઠા પુષ્પના હાર;
પછી **સંપુટ**[1] લાલજિ કેરાં, ન જડ્યાં બેયે શોધ્યાં ઘણેરાં...૨૯

પછિ તો ચિત્ત માંહિ વિચાર્યાં, એ તો સુંદરિયાણે વિસાર્યાં;
લાલજીનિ પૂજા ન કરાય, ત્યાં લગી બરફી ન ખવાય...૩૦

પછિ સંપુટ લેવાને કાજે, સ્વાર મોકલિયો મહારાજે;
ચિત્તે વિચાર્યું ગોપાળજીએ, પ્રભુ પ્રત્યક્ષને જ પૂજીએ...૩૧

એ છે અવતારના અવતારી, નથી એથિ અધિક સુખકારી;
પછિ ચંદન પુષ્પ લઈને, પૂજ્યા પ્રગટ પ્રભુને જઈને...૩૨

નેહથી નાથને પગે નમ્યા, પછિ બરફિ પ્રસાદિની જમ્યા;
નંદરામે ત્યાં એમ ઉચ્ચાર્યું, જમ્યા તે તમે નવ કર્યું સારું...૩૩

ઉપવાસ ભલે સાત થાય, લાલજી પૂજ્યાવિણ ન જમાય;
કહે ગોપાળજી શું વખાણું, હું તો લાલજી શ્રીજિને જાણું...૩૪

લાલજીને હું પૂજું છું જેહ, રૂપ શ્રીજિનું જાણિને તેહ;
માટે શ્રીજિનું પૂજન કીધું, પછિ **અશન**[2] પ્રસાદીનું લીધું...૩૫

૧.પૂજાની પેટી ૨.ભોજન

પછિ લાલજિનું નંદરામે, બેસિ ધ્યાન ધર્યું તેહ ઠામે;
થયું લાલજિનું દરશન, દીઠા પ્રત્યક્ષ નંદનંદન...૩૬

કહ્યું તે કૃષ્ણે ઉભા રહીને, કેમ નિંદો છો ગોપાળજીને;
સર્વ અવતારના અવતારી, એણે પૂજ્યા પ્રભુ ભાવ ધારી...૩૭

પછી ભોજન મુખ માંહિ લીધું, ખોટું એણે નથી કાંઇ કીધું;
એમ કહિ થયા અંતરધાન, નંદરામને ઉપજ્યું જ્ઞાન...૩૮

સરવોપરિ શ્રીજિને જાણી, કરિ પૂજા ભલો ભાવ આણી;
જમ્યા બરફી પ્રસાદીની લઈ, એમ કરતાં ઘણી વાર થઈ...૩૯

લૈને સંપુટ આવિયો સ્વાર, આપ્યાં બેયને તે તેહ વાર;
જોયાં સંપુટ ઉઘાડી જ્યારે, તાજાં પુષ્પ ચંદન દીઠાં ત્યારે...૪૦

ચડાવ્યાં હતાં શ્રીજિને જેહ, દીઠાં લાલજી ઊપર તેહ;
જાણ્યું પૂજ્યા શ્રીવૃષકુળરાયા, તેથિ લાલજી દીસે પૂજાયા...૪૧

એવિ અદ્ભુત લીલાઓ ઘણી, કેટલી સંભળાવું તે ગણી;
પછિ ત્યાંથી પ્રભુ પરવરિયા, **મોટિબોરુયે** આવી ઉતરિયા...૪૨

ગામથી અગનીકોણ ભાગ, ત્યાં છે સુંદર એક તડાગ;
ઉતર્યા ત્યાંથિ કાંઇક દૂર, આવ્યા હરિજન હરખીને ઊર...૪૩

સૌએ સ્નેહ ધરી સેવા કીધી, રુડી રીતે રસોઈ ત્યાં દીધી;
વરિયાળી સુવાસિની બાઈ, પ્રભુની નાનિ મોટિ ભોજાઈ...૪૪

તેણે કીધો રુડી રીતે થાળ, બેઠા જમવાને જનપ્રતિપાળ;
સૌએ કૌતુક દીઠું તે ઠાર, કહું સાંભળો ભૂપ ઉદાર...૪૫

રમા ગોમતી દ્વારિકાનાથ, જમતા દીઠા શ્રીહરિ સાથ;
જોઈ અચરજ પામિયાં સહુ, કેટલુંક વખાણીને કહું...૪૬

પુષ્પિતાગ્રા :

અચરજમય કૃષ્ણ કેરિ લીલા, શુભ સુણશે હરિભક્ત જે રસીલા;
અતિ હરખિત તેહ સર્વ થાશે, અસુર જનો સુણતાં દિલે દઝાશે...૪૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિદ્વારિકેશસહ-વૃત્તાલયગમનનામ ત્રિચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૩॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે નૃપ સાંભળો, ચાલ્યા બોરુ થકી બળવંત;
એકાદશીએ સંધ્યા સમે, **વરતાલ** આવ્યા ભગવંત...૦૧

ચોપાઈ :

વરતાલ વિષે થઇ વાત, આવે છે સંઘ લઈ જગતાત;
સતસંગી ને સંતસમાજ, ગયા સામૈયું કરવાને કાજ...૦૨

કરાવી અગણીત મશાલો, અન્યોઅન્ય કહે ચાલો ચાલો;
લીધા પુષ્પના તોરા ને હાર, લીધાં વાજિંત્ર વિવિધ પ્રકાર...૦૩

પ્રભુને કર્યા જૈને પ્રણામ, પૂજ્યા પ્રેમથી શ્રીઘનશ્યામ;
હાર તોરા ચડાવ્યા હરીને, મળ્યા સર્વને સ્નેહ કરીને...૦૪

આવ્યા મંદિર માંહી જીવન, કર્યાં દેવ તણાં દરશન;
થોડીવાર ઉભા રહિ ત્યાંય, ઉતર્યા હરિમંડપ માંય...૦૫

બીજા સૌને જેને ઘટે જેમ, આપ્યા ઉતારા ઉત્તમ એમ;
એ જ અવસરે વટપુર થકી, મુક્તાનંદ આવ્યા તહાં નકી...૦૬

મતવાદિઓને જિતિ આવ્યા, સારો સંદેશો ભૂપનો લાવ્યા;
પ્રભુને કહ્યું પ્રણમીને પાય, ભૂપ આપને મળવા ચહાય...૦૭

વારે વારે કહ્યું મુજ કને, ક્યારે મળશે મહાપ્રભુ મને;
તેડાવ્યાનો કરે છે વિચાર, પેખ્યો ભૂપનો પૂરણ પ્યાર...૦૮

મતવાદીને જીતિયા જેહ, જાણિ રાજી થયા પ્રભુ તેહ;
આપ્યો ઉરથી પ્રસાદિનો હાર, પ્રશંસા કરી વારમવાર...૦૯

તેના મંડળના સહુ સંત, ભેટ્યા તેઓને શ્રીભગવંત;
એ જ એકાદશી તણી રાતે, વરતાલમાં સૌ જન જાતે...૧૦

દીઠાં રુક્મિણી દ્વારિકાનાથ, ગોમતિ આદિ તીરથ સાથ;
જન જાગિયા જ્યારે પ્રભાત, કરિ તેહ પરસ્પર વાત...૧૧

દ્વાદશી દિન શ્યામશરીર, ગયા ધારુ તળાવને તીર;
આંબાનું વન છે તેહ ઠામ, બેઠા સિંહાસને સુખધામ...૧૨

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

આંબાનાં બહુ ઝાડઝુંડ ઝુકિયાં છે મોર બેઠો ઘણો,
કૂકૂકૂ સ્વર કોકિલા બહુ કરે તેવો મયૂરો તણો;
સૌખ્યે ત્યાં શુક સારિકા બહુ વસે વાયૂ ત્રિધા ત્યાં વહે,
શ્રીજી ધારુતળાવ નેણ નિરખી છે સારું સારૂં કહે...૧૩

ઉપજાતિ :

શ્રી અક્ષરાનંદ મુનીંદ્ર જેહ, ખોદાવિયું ખૂબ તળાવ તેહ;
નિહાળિને રાજિ થયા દયાળ, કહે પ્રભૂજી વળિ તેહ કાળ...૧૪

આ ખોદવાનું હજિ છે અધૂરું, હવે કરાવો મુનિ તેહ પૂરુ;
માંડ્યું મુનિએ સુણિને કરાવા, મહાપ્રભૂને મુદ ઊપજાવા...૧૫

પછી પ્રભૂ મંદિર સંચરીને, બેઠા સુશોભીત સભા ભરીને;
બોલ્યા હરી હાથ ઉંચા કરીને, સુણો તમે સ્વસ્થ ચિતે ઠરીને...૧૬

શ્રીદ્વારિકાધીશ પ્રસન્ન થૈને, આવ્યા અહીં સર્વ સમાજ લૈને;

સદા અહીં તે કરશે નિવાસ, પ્રતાપ પૂરો કરશે પ્રકાશ...૧૭

કહે જનો સત્ય કહી કથા તે, અમે કર્યાં દર્શન આજ રાતે;
તેનો અમે મર્મ કશો ન જાણ્યો, ભલે પ્રભુ શ્રીમુખથી વખાણ્યો...૧૮

શ્રીજી કહે સૌ સુણજો સમાજ, કહું તમારા હિતને જ કાજ;
દ્વારામતી આ વરતાલ જાણો, એમાં નહીં સંશય કાંઈ આણો...૧૯

શ્રીલક્ષ્મિનારાયણ દેવ જે છે, શ્રીદ્વારિકાધીશ સ્વરૂપ તે છે;
શ્રીગોમતીજી પણ દિવ્ય વેશે, છે આવિયાં તે અહિં જન્મ લેશે...૨૦

તે જન્મ લૈને જળરૂપ થાશે, ત્યારે સદા સૌ જનને જણાશે;
તે માટ તેને વસવાનું ઠામ, કરો મળીને સહુ પૂર્ણકામ...૨૧

જો કાલથી પૂનમ સુધિ થાય, તો કામ સંપૂરણ તે કરાય;
પ્રતીપદાને દિન જન્મ લેશે, તે ગોમતી તે સ્થળમાં રહેશે...૨૨

બોલ્યા જનો હે હરિ મેઘશ્યામ, પ્રભાતથી તે કરશું જ કામ;
એવું કહી સર્વ ગયા ઉતારે, જાગ્યા થયો કાળ પ્રભાત જ્યારે...૨૩

નિત્યક્રિયા તે કરિ સજ્જ થૈને, મંડ્યા સહૂ ધારુતળાવ જૈને;
મહાપ્રભુ તેહ તળાવ પાળે, બિરાજિયા જૈ વળિ તેહ કાળે...૨૪

મંડ્યા હરિભક્ત તહાં હજારો, રીઝાવવા ધર્મ તણો દુલારો;
લૈ ટોપલા ગાળ ઉપાડિ જાય, પ્રત્યેક સાથે મમતે ભરાય...૨૫

મટોડિ ત્યાં શ્રીહરિએ ઉપાડી, ઘણાક શ્રીમંત હતા અગાડી;
ઓઢેલ શેલાં વળિ શાલ જેણે, તેમાં ભરી લીધિ મટોડિ તેણે...૨૬

વડોદરાના નર નારુપંત, મહીપતી ઉત્તમ દ્રવ્યવંત;
એવા હતા તે પણ તેહ ટાણે, તે કામમાં મંડિ પ્રમોદ આણે...૨૭

ઉંચે સ્વરે સૌ જયકાર બોલે, આનંદ સૌને ઉપજ્યો અતોલે;
જૈ સર્વને દર્શન કૃષ્ણ દે છે, કૃપાનિ દષ્ટીથિ ખુશી કરે છે...૨૮

ત્યાં એક ખોદી વળિ ખાડ એવી, જોતાં દિસે આકૃતિ વાવ્ય જેવી;
એવી રિતે કામ અનેક ઠામ, કરે જનો કૃષ્ણ પ્રસન્ન કામ...૨૯

સારી રિતે પૂનમ સુધિ ત્યાંય, ચાલ્યું ઘણું કામ તળાવમાંય;
ત્યાં પુષ્પદોલોત્સવ દિન આવ્યો, ભલો સહૂના મન માંહિ ભાવ્યો...૩૦

પ્રભાતમાં ઊઠિ કૃપાનિધાન, કરી લિધી નિત્ય ક્રિયા નિદાન;
સાથે લઈ **વાડવ**[૧] વેદજાણ, તળાવ ચાલ્યા **વૃષવંશભાણ**[૨]...૩૧

સાથે લિધો સંત તણો સમાજ, સાથે લિધો પૂજન કૃત્ય સાજ;
જે ધર્મવંશી નર ત્યાં હતા તે, ચાલ્યા પ્રભૂ સાથ ખુશી થતા તે...૩૨

આવ્યા હતા દર્શન કાજ જેહ, ગયા તળાવે જન સર્વ તેહ;
ગયા વળી ઉત્સવિયા સહૂ ત્યાં, વાજિંત્રવાળા જન તો બહૂ ત્યાં...૩૩

જ્યાં વાવ્ય આકાર ખણેલ સારો, ઉભા તહાં જૈ વૃષનો દુલારો;
છે ખોદતા ત્યાં વળિ કૈક પાળા, કોદાળિ આદી લઈ પ્રેમવાળા...૩૪

તેમાં હતા પાર્ષદ ભીમભાઈ, તેને કહે શ્રીહરિ સૂખદાઈ;
તમે ખણો આ સ્થળ એક વાર, થશે તહાંથી જળ કેરિ ધાર...૩૫

આજ્ઞા પ્રમાણે કર્યું એમ જ્યારે, જોરેથિ છૂટી જળધાર ત્યારે;
જાણે તહાંથી થઈ **બાણગંગા**[૩], પ્રભુપ્રસન્નાર્થ પવિત્ર અંગા...૩૬

દેખાઈ ત્યાં ગોમતિ મૂર્તિમાન, અત્યંત તે તેજ તણું નિધાન;
ગોપાળજી ને વળિ નંદરામ, મળી કર્યું પૂજન તેહ ઠામ...૩૭

વિપ્રે કહી વેદવિધિ પ્રમાણે, તહાં કર્યું સ્થાપન તેહ ટાણે;
તે દેવિએ ત્યાં હરિકૃષ્ણ કેરી, ઉચ્ચારિ એ ઠામ સ્તુતી ઘણેરી...૩૮

૧.બ્રાહ્મણ ૨.ધર્મવંશના સૂર્ય શ્રીહરિ ૩.હિમાલયના સોમેશ્વર શિખરેથી રાવણના બાણપ્રહારથી નીકળતી ગંગા; અર્જુનજી બાણમારી ભિષ્મપિતાને માટે પૃથ્વીમાંથી પાણી લાવ્યા તેમ અર્થાત બાણ મારવાથી પાણીનો ધોધ વહે તે.

માલિની :

જય જય ભયહારી સર્વદા સૌખ્યકારી,
વૃષકુળ તનુધારી મુક્તિદાતા મુરારી;
અગણિત નરનારી આ સમામાં ઉદ્ધારી,
વચન નિજ વિચારી સુદ્ધ લીધી અમારી...૩૯

ઉપજાતિ :

એવી રિતે ઊચરિ એહ ઠામ, પ્રેમે પ્રભૂને કરિને પ્રણામ;
નારી મટીને થઈ નીરરૂપ, ધારા વછૂટી બહુધા અનૂપ...૪૦

શિરે હરીને અભિષેક કીધો, સ્વચિત્ત જાણે શુભ લાભ લીધો;
એવું વધ્યું ત્યાં જળ કેરું પૂર, જનો ગયા સૌ ડરિ ત્યાંથિ દૂર...૪૧

શ્રીગોમતીનો શુભ જન્મ જાણી, જનો વદે સૌ જયકાર વાણી;
બહુ થયા બંદુકના બહાર, વાજિંત્ર વાજે વળિ ત્યાં અપાર...૪૨

કોઈ જનો પુષ્પ વડે વધાવે, કોઈ જનો શ્રીફળ લૈ ચડાવે;
ત્યાં ઉત્સવો ઉત્સવિયા કરે છે, આનંદ ઝાઝો ઉરમાં ધરે છે...૪૩

આકાશમાં દેવવિમાન છાયાં, **રંભા**[૧] મળી મંગળ ગીત ગાયાં;
રાજી થયા સૌ સુર ને સુરેશ, પુષ્પો તણી વૃષ્ટિ કરે વિશેષ...૪૪

શ્રીજી બિરાજ્યા સર કેરિ પાળે, સિંહાસને વેદિ વિષે વિશાળે;
બેઠા સમીપે સહુ આવિ દાસ, બોલ્યા પ્રભુ તે જન સર્વ પાસ...૪૫

આવ્યાં જુઓ ગોમતિ એહ ઠામ, તો ગોમતી આ સર કેરું નામ;
જે આવિને આ સરમાં નહાશે, તો ગોમતી તીર્થનું પુણ્ય થાશે...૪૬

વૃત્તાલ દ્વારામતિથી વિશેષ, છે લક્ષ્મિનારાયણ દ્વારિકેશ;
આ ગોમતી ઉત્તમ તીર્થદેવી, આંહીં જ શંખાદિક છાપ લેવી...૪૭

૧.અપ્સરા; રૂપવાન સ્ત્રી

જે તપ્તમુદ્રા અહિં આવિ લેશે, દૂરે ડરીને જમડા રહેશે;
તેને જ સત્સંગિ ગણીશ મારો, માટે તમે સૌ જન છાપ ધારો...૪૮

હુતાશનીની પડવે પ્રમાણો, તે ગોમતીનો દિનજન્મ જાણો;
તે વાસરે જે જન આંહિ આવે, પૂજા કરી ઉત્સવને કરાવે...૪૯

સંતો તથા બ્રાહ્મણને જમાડે, તે પૂર્વનાં પાપ બધાં મટાડે;
પુત્રાદિ પામે ધન ધાન્ય પામે, અંતે વસે અક્ષર નામ ધામે...૫૦

વૈકુંઠવર્ણી બટુ વાસુદેવ, તેને કહે શ્રીહરિ તર્તખેવ;
આપો તમે સૌ નર અંગ છાપ, જેથી ટળે ચિત્ત તણા ઉતાપ...૫૧

તે વર્ણિયોએ પછિ છાપ દીધી, તે ધર્મવંશી નર સર્વ લીધી;
સંતે તથા સૌ સતસંગિયોએ, લીધી વળી સૌ વરણી જનોએ...૫૨

ગંગાખ્ય માતા હરિભક્ત બાઈ, તેને કહે શ્રીહરિ સૌખ્યદાઈ;
દાદા દવેની જમના **તનૂજા**[1], છાપો તમે બાઈ જનોનિ ભૂજા...૫૩

તે બે મળીને **કૃત**[2] તેહ કામ, રાજી થયા તે થકિ મેઘશ્યામ;
વર્ણીંદ્ર બોલ્યા વળિ વાસુદેવા, કહ્યું તમે હે હરિ છાપ લેવા...૫૪

માટે કહું તે કરશો ઉપાય, તો છાપ સૌથી સુગમે ધરાય;
જે ધામ કીધાં વળિ જેહ થાશે, જો છાપ સર્વ સ્થળમાં અપાશે...૫૫

તો જેહને જ્યાં અનુકૂળ આવે, ત્યાં તે જઈને તવ છાપ લાવે;
કહે હરિ એમ કદી ન થાય, જ્યાં જે ક્રિયા યોગ્ય તહાં કરાય...૫૬

જ્યાં દ્વારિકા ગોમતિ તીર્થ જ્યાં છે, છાપો તણો તો અધિકાર ત્યાં છે;
જે મારિ આજ્ઞા જ વિષે રહેશે, તે આવિને છાપ અહીં જ લેશે...૫૭

તેને જ હું ભક્ત ગણીશ મારો, એ રીત બોલ્યા વૃષનો દુલારો;
વૃતાલના વાસિ કુબેરદાસ, તથા પગી જોબન તેહ પાસ...૫૮

૧.પૂત્રી ૨.કરેલું

નારાયણાખ્યો ગિરિ સૌ મળી ત્યાં, દીધી રસોઈ હરિને વળી ત્યાં;
રસોઇ નારાયણ બાગ માંઈ, થૈ ધર્મવંશી જન કાજ ભાઈ...૫૯

છે આમ્રની વાડિ તળાવ ઘાટે, કીધી રસોઈ તહિં સંત માટે;
સમસ્ત વિપ્રો અરથે રસોઈ, તહાં કરાવી શુભ ભૂમિ જોઈ...૬૦

નારાયણાનંદ બટૂ મહાંત, તે આવિ બોલ્યા પ્રભુ પાસ શાંત;
છે જન્મદાડો બદરીશ કેરો, ઉત્સાહ છે સૌ જનને ઘણેરો...૬૧

રંગે રમ્યાનો દિન આજ સારો, માટે પ્રભૂ મંદિરમાં પધારો;
સુણી ગયા મંદિરમાં ઉમંગે, રમ્યા સખા સંગ વિશેષ રંગે...૬૨

પછી પ્રભૂ ગોમતિયે જઈને, નાયા સહૂ સાથ ખુશી થઈને;
પછીથિ નારાયણબાગ માંય, પધારિયા શ્રી વૃષવંશરાય...૬૩

પછી અયોધ્યાખ્ય પ્રસાદ કેરી, નામે સુનંદા સુશિલા ઘણેરી;
વીર્જા રઘૂવીર તણી સુપત્ની, જે છે પ્રભૂને ભજવા પ્રયત્ની...૬૪

રસોઇ તે બેય મળી બનાવી, જમ્યા પ્રભૂ ભાવ વિશેષ લાવી;
થયા દ્વિજોના પણ પાક સિદ્ધ, સંતો તણા પાક થયા પ્રસિદ્ધ...૬૫

થૈ પંક્તિયો ગોમતિ કેરિ પાળે, આશ્ચર્ય પામી જન સૌ નિહાળે;
દીધી દ્વિજોને બહુ દક્ષિણાઓ, કૃતાર્થ તે વિપ્ર થયા ઘણાઓ...૬૬

સાયં સમે મંદિર માંહિ જૈને, બેઠા સભામાં હરિ સ્વસ્થ થૈને;
પૂજા કરી સૌ સતસંગિવૃંદે, કરી સુ વાર્તા વૃષવંશચંદે...૬૭

સત્સંગિના સંઘ કર્યા વિદાય, રહ્યા હરી શ્રીવરતાલ માંય;
શ્રીગોમતી સ્થાપન જેહ કીધ, સર્વત્ર તે વાત થઈ પ્રસિદ્ધ...૬૮

પુષ્પિતાગ્રા :

વૃતપુર કૃત ગોમતી નિવેશ, રુકમણિ યુક્ત પ્રસિદ્ધ દ્વારિકેશ;
પુનિત ચરિત તે સુણે સુણાવે, ફરિ ભવ માંહિ કદાપિ તે ન આવે...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ધારુતડાગેશ્રીગોમતી-પ્રતિષ્ઠાનિરૂપણનામ ચતુશ્ચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૪॥

પૂર્વછાયો :

ગોમતિની કરિ સ્થાપના, પછિ વાલો વસ્યા વરતાલ;
ચરિત્ર ત્યાં જે જે કર્યાં, સુણો ભાવ સહિત ભૂપાળ...૦૧

ચોપાઈ :

ગોમતી તણું કામ ચલાવે, વળિ મંદિર પૂર્ણ કરાવે;
હરિનવમિ તણો દિન આવ્યો, ત્યારે સારો સમૈયો શોભાવ્યો...૦૨

નડિયાદના મોહનરામ, ગંગારામ તો ભાઈનું નામ;
વાઘા જરિયાનિ દેવને કાજે, લાવ્યા તે બહુ ઉત્તમ છાજે...૦૩

વટપત્તન શ્રીપુર કેરા, હરિજન પણ લાવ્યા ઘણેરા;
દેવને તે ધરાવિયા જ્યારે, જન રીઝિયા જોઈને ત્યારે...૦૪

સભા શ્રીજિની પાસે ભરાઈ, બેઠાં યોગ્ય રિતે બાઈ ભાઈ;
ઈચ્છારામના સુત ગુણવાન, નામ ગોપાળજી મતિમાન...૦૫

થયો સંકલ્પ તેને તે ઠામ, દ્વારિકામાં તો કૃષ્ણ છે શ્યામ;
આંહીં લક્ષ્મીનારાયણ રૂપ, શ્વેત મૂર્તિ છે એ તો અનુપ...૦૬

ધાર્યું લક્ષ્મીનારાયણ નામ, નથી રણછોડજી એહ ઠામ;
એવો લોકોને સંશય થાશે, રણછોડજી કેમ મનાશે...૦૭

માટે રણછોડજી નામ ધારી, શ્યામ મૂર્તિ સ્થપાય તો સારી;
વાત અંતરજામિએ જાણી, બોલ્યા ગોપાળજી પ્રતિ વાણી...૦૮

કૃષ્ણ છે તે નારાયણ જાણો, નારાયણ એ જ કૃષ્ણ પ્રમાણો;
એમાં ભેદ નથી કાંઈ ભાઈ, તોય શંકા જે તમને જણાઈ...૦૯

તમે સંકલ્પ મન કર્યો જેહ, સિદ્ધ થાશે સરવ વાત તેહ;
રણછોડજિ આંહિ સ્થપાશે, શ્યામ રંગે તે મૂર્તિ સોહાશે...૧૦

રીઝ્યા ગોપાળજી મહારાજ, પામ્યો અચરજ સર્વ સમાજ;
ચૈત્ર શુક્લ દશમ દિન જોઈ, સીતારામને દીધિ જનોઈ...૧૧

રચ્યો મંડપ મોટો મેદાન, સર્વ જાણિને વેદ વિધાન;
ઈચ્છારામ ને વરિયાળિબાઈ, **ગ્રહશાંતિ**[1] કરી સુખદાઈ...૧૨

કર્યા સંસ્કાર એણે **અશેષ**[2], દીધો શ્રીજિએ મંત્રોપદેશ;
પોંચિ ને દોરો કાંચન કેરો, આપ્યો પોશાક સરસ ઘણેરો...૧૩

હરિભક્તોએ પણ તેહ કાળ, આપ્યા પોશાક ને ધનમાલ;
તેહ લખવાને બેઠા ઠક્કર, ગામ બૂધેજના પીતાંબર...૧૪

આવિ ઊભિ તહાં અષ્ટસિદ્ધિ, જહાં કૃષ્ણ તહાં નવ નિધિ;
સંત બ્રાહ્મણ ભોજન કીધાં, દક્ષિણા દાન વિપ્રોને દીધાં...૧૫

પછિ એકાદશી દિન આવ્યો, ત્યારે ઉત્સવ સરસ કરાવ્યો;
દ્વાદશીને દિને ઈચ્છારામ, કહે હરિને કરીને પ્રણામ...૧૬

મારિ પુત્રી જે ફુલઝરી છે, તેને સાસરે મોકલવી છે;
માટે આજ્ઞા આપો મહારાજ, તો હું જાઉં સ્વદેશમાં આજ...૧૭

સુણિ બોલિયા શ્રીઅવિનાશ, તમારે રહેવું મુજ પાસ;
તહાં મોકલો ગોપાળજીને, આવશે એહ કામ કરીને...૧૮

નિજ કુટુંબ આદિક જેહ, સાથે તેડિને આવશે તેહ;
સુણિ આજ્ઞા ધરી નિજ શીશ, જાણે છે શ્રીજિને જગદીશ...૧૯

માને આજ્ઞા બ્રહ્માંડના રાય, તેની આજ્ઞા તે કેમ લોપાય;
નંદરામ ગોપાળજી ભાઈ, ત્રીજાં તો વળિ ફુલઝરી બાઈ...૨૦

૧.ગ્રહોની શાંતિ અર્થે કરાતી દાન આપવા વગેરેની ક્રિયા ૨.તમામ; પૂરેપૂરા

જવા ત્રણેને તૈયાર કીધાં, દ્રવ્ય ખરચી માટે ઘણાં દીધાં;
જવા નીકળ્યા તે પછિ જ્યારે, વળાવાને ગયા સહુ ત્યારે...૨૧

જોળ્ય મુક્યા પછી આંબાવાડી, જતાં રસ્તામાં આવિ અગાડી;
ગયા ત્યાં સુધિ સુંદરશ્યામ, ભેટ્યા ભત્રિજને સુખધામ...૨૨

બોલ્યા શ્રીહરિ સ્નેહ ધરીને, વે'લા આવજો કામ કરીને;
સાથે લાવજો સૌ પરિવાર, જેઓને મુજ પર બહુ પ્યાર...૨૩

બોલ્યા ગોપાળજી નંદરામ, અહો શ્રીહરિ સુંદરશ્યામ;
કેમ તમને તજીને જવાશે, અતિ અંતર તો અકળાશે...૨૪

આડિ પાંપણો નિરખતાં આવે, એટલું પણ અમને ન ભાવે;
અમે જીવિયે જોઇને તમને, કેમ દૂર કરો છો જી અમને...૨૫

એમ ઉચ્ચરતાં તજિ ધીર, વહેવા લાગ્યાં નેણથિ નીર;
સુણિ બોલિયા શ્રીજિ વચન, દૈશ અંતરમાં દરશન...૨૬

માટે ધીરજ અંતરે લાવો, સિદ્ધ કામ કરી સદ્ય આવો;
કહી એમ કરીને વિદાય, આવ્યા મંદિરમાં હરિરાય...૨૭

કેટલાએક દિન અવિનાશ, કર્યો વરતાલ માંહિ નિવાસ;
પછિ સંતમંડળ લઈ સાથ, ચાલ્યા દુર્ગપુરે દીનનાથ...૨૮

સતસંગિનાં જ્યાં આવે ગામ, કરે રાત્રિએ ત્યાં જ વિરામ;
ગયા **ગઢપુરમાં** ગિરધારી, જોઇ રાજિ થયાં નરનારી...૨૯

શુદિ વૈશાખિ ચૌદશ જેહ, નરસિંહ જયંતિ તો તેહ;
એ જ પૂનમે કૂર્મજયંતી, હરિભક્તને હરખ કરંતી...૩૦

એ બે ઉત્સવ ગઢપુરમાંય, કર્યા શ્રીહરિયે વસી ત્યાંય;
એવામાં જુનેગઢ જેનો વાસ, ઝીણોભાઇ આવ્યા પ્રભુ પાસ...૩૧

પુજોભાઇ આવ્યા ધોલેરાથી, થયા મગ્ન પ્રભૂને મળ્યાથી;

નમિ બેય બોલ્યા તેહ ઠામ, અમારા ગામમાં કરો ધામ...૩૨

મોટું મંદિર શીખરવાળું, કૃપાનાથ કરાવો રુપાળું;
સંતમંડળ મોકલો એક, જાણે જુક્તિયો જેહ અનેક...૩૩

આશા દાસ તણી પુરનારા, પ્રભુ પૂરો મનોરથ મારા;
વિનતી બેયની સુણિ લીધી, કૃપાનાથે કૃપા ઘણિ કીધી...૩૪

બ્રહ્માનંદજિને ભગવાન, કહે જાઓ જુનેગઢ સ્થાન;
કરો મંદિર માનિ વચન, તેથિ હું ઘણો થૈશ પ્રસન્ન...૩૫

અદ્‌ભુતાનંદ નિષ્કુળાનંદ, તેઓને કહે વૃષકુળચંદ;
તમે ઘોલેરે સદ્ય સિધાવો, રુડું મંદિર જૈને રચાવો...૩૬

જગ્યા આપિ છે શ્રીસરકારે, તેમાં કહેવાનું એ છે અમારે;
અમે બેઠાતા જેહ જગ્યાય, દેવનું ત્યાં સિંહાસન થાય...૩૭

એવી રીતે કરાવજો તમે, થાશું તમને પ્રસન્ન તો અમે;
કામ મંદિરનું તે કરાય, મુરતી સ્થાપવા જોગ્ય થાય...૩૮

ત્યારે લખજો આંહિ સમાચાર, કહે બેયને ધર્મકુમાર;
કહિ એમ મંડળ મોકલાવ્યાં, ધામ બેય કરાવા મંડાવ્યાં...૩૯

જનમાષ્ટમિ દસરા દિવાળી, વસ્યા ગઢપુરમાં વનમાળી;
અન્નકૂટનો ઉત્સવ કીધો, હરિભક્તે ભલો લાવ લીધો...૪૦

એક રજનીમાં ધર્મકુમાર, બેઠા અક્ષરભુવન મોઝાર;
ત્યારે ચિત્તમાં કીધો વિચાર, લીધો જે માટે મેં અવતાર...૪૧

તે તો કામ થયું હવે પૂરું, એમાં શું શું રહ્યું છે અધૂરું;
ધર્મસ્થાપન ધરણીમાં કર્યું, વળિ અસુર તણું બળ હર્યું...૪૨

મોટા ધામમાં દેવ સ્થપાયા, એ તો સત્સંગના ઊંડા પાયા;
હવે ધર્મની ધુર ધરનાર, આચારજ સ્થાપવા એહ ઠાર...૪૩

સમૈયો પ્રબોધિનીનો થાય, અભિપ્રાય ત્યાં સૌના લેવાય;
સૌને ગમતું આવે મનમાંય, તેને આચાર્ય પદવી અપાય...૪૪

પછિ લાધા ઠક્કરને બોલાવી, દેશોદેશ કંકોત્રિ લખાવી;
સમૈયો મોટો વરતાલ ભરશું, ગાદિના ત્યાં આચારજ કરશું...૪૫

માટે આવવું સૌએ જરૂર, અતિ આનંદ રાખિને ઊર;
એમ પત્રો લખ્યા ભલિ ભાતે, પછિ કાર્તકિ ત્રીજે પ્રભાતે...૪૬

ચાલ્યા વરતાલ શ્રીઘનશ્યામ, સાથે લીધા તેનાં કહું નામ;
રામપ્રતાપ ને ઈચ્છારામ, તેઓના પુત્ર સદ્‌ગુણધામ...૪૭

અયોધ્યાપ્રસાદ રઘુવીર, મહા ધર્મધુરંધર ધીર;
સાથે સંચર્યા ઉત્તમ રાય, સંત પાર્ષદના સમુદાય...૪૮

ગોપઅષ્ટમિ કાર્તિક માસ, આવ્યા **વરતાલમાં** અવિનાશ;
દેવભુવનથી[૧] નૈરુત માંય, હરિમંડપ છે ભલો જ્યાંય...૪૯

કર્યો ત્યાં શ્રીહરિએ ઉતારો, જાણિ ઊતરવા જોગ્ય સારો;
અગ્નિકોણમાં દેવમંદિરથી, નારાયણમોલ છે નામ **ધરથી**[૨]...૫૦

તહાં ઊતર્યા રામપ્રતાપ, પરિવાર સહીત તે આપ;
મેડિ ધામથી પશ્ચિમ માંય, સકુટંબ ઈચ્છારામ ત્યાંય...૫૧

દાદા ખાચર આદિક એમ, ઉતર્યા તે જેને ઘટે જેમ;
નવમી તથા દશમી દન, દેશદેશના આવિયા જન...૫૨

પુષ્પિતાગ્રા :

હરિદરશન કાજ સંઘ આવ્યા, વિવિધ પ્રકારની ભેટ તેહ લાવ્યા;
સરવર તટમાં કર્યા ઉતારા, તરુવરના સમુદાય જોઈ સારા...૫૩

૧.મંદિરથી ૨.પ્રથમથી; મૂળથી

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિસ્વાચાર્યસ્થાપનાર્થે વૃત્તાલયઆગમનનામ પંચચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૫॥

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, મહીનાથ સુણો ધરિ મન;
આચારજ બે સ્થાપિયા, કહું એહ કથા પાવન...૦૧

ચોપાઈ :

જ્યારે રાત્રિ દશમ તણિ થઈ, પ્રભુ બેઠા પલંગ પર જઈ;
પોતે ધારેલું કરવાને કામ, કરિ ઈચ્છા તે શ્રીઘનશ્યામ...૦૨

પછિ સદગુરુઓને બોલાવ્યા, મોટા સત્સંગીયોને તેડાવ્યા;
પુછિ સર્વને સંમતિ એવી, કેને ધર્મ તણી **ધુર**[1] દેવી...૦૩

ત્યારે સૌ જન ઉચ્ચર્યા એમ, કરો આપ દિલે રુચે જેમ;
એવું સાંભળિને કહ્યું હરિએ, સદગુરુઓને આચાર્ય કરિએ...૦૪

બોલ્યા સદગુરુઓ જોડી હાથ, એમ ધર્મ રહે નહિ નાથ;
જુઓ શંકરસ્વામિની વાત, કર્યા ગાદિપતી તો **શ્રિપાત**[2]...૦૫

લખ્યા ધર્મ સંન્યાસિના જેહ, તલમાત્રે રહ્યા નહિ તેહ;
વસ્ત્ર ભગવાં કર્યાં જરિયાની, કડાં કંઠી ધરે છે સોનાની...૦૬

સંન્યાસીને જે કાંચન આપે, જાય નરકમાં તે તેહ પાપે;
એવું શંકરસ્વામિએ કહ્યું, તે તો પાળવાનું નવ રહ્યું...૦૭

વિધવાઓ કરે પગસેવા, થયા સંન્યાસી આચાર્ય એવા;
માટે સ્થાપો આચાર્ય ગૃહસ્થ, ધર્મ પાળે પળાવે તે સ્વસ્થ...૦૮

કદિ એમ કહો મહારાજ, આચારજ જે ગૃહસ્થ છે આજ;
તેઓમાં પણ સદ્ધર્મ ક્યાં છે, વ્યભિચારાદિ દોષ તેમાં છે...૦૯

૧.જવાબદારી; ગાદી ૨.સંન્યાસી

તેનું કારણ તો એક એ છે, સ્ત્રિયોને મંત્ર ઉપદેશ દે છે;
માટે એવા આચારજ જોઈએ, પરનારિથિ બોલે ન કોઈએ...૧૦

વળિ જો કહેશો આપ એમ, ત્યાગિના ગુરુ ગૃહસ્થ કેમ;
કહિએ તે વિષે સુવિચાર, શ્રુતિ શાસ્ત્ર તણે અનુસાર...૧૧

થાય છે પ્રથમાશ્રમધારી, ત્રણ વર્ણ જ્યારે બ્રહ્મચારી;
હોય આચાર્ય ગૃહસ્થ જેહ, ઉપદેશ તો આપે છે એહ...૧૨

કહે છે તજજે સ્ત્રીનો સંગ, **એકભુક્ત**[1] થૈ તજજે પલંગ;
ગૃહસ્થાચાર્ય એમ કહે છે, બટુ સાંભળી **બાઢં**[2] વદે છે...૧૩

રાખે શિખા જનોઇ જે કોય, તેનો આચાર્ય ગૃહસ્થ હોય;
શિખા સૂત્ર તજે થૈ ઉદાસી, તેનો આચાર્ય થાય સંન્યાસી...૧૪

વેદસૂત્રનો એ છે આધાર, ત્યાગીને ગૃહી દીક્ષા દેનાર;
વળિ પત્ની આચાર્યની જેહ, લૈને આજ્ઞા પતી તણિ તેહ...૧૫

સ્ત્રીયોને મંત્ર ઉપદેશ દેશે, તેથિ સર્વેનો ધર્મ રહેશે;
વંશપરંપરાનો વિચાર, કરવો ઘટે છે એહ ઠાર...૧૬

કદિ એક જ ગાદિ સ્થપાય, અને આચાર્ય ઉન્મત થાય;
તેહ ધર્મ વિષે નવ રહે, શિષ્યો ક્યાં જઇને દુ:ખ કહે...૧૭

માટે આચાર્ય સ્થાપવા બેય, અન્યોઅન્યને દાબે રહેય;
ધર્મવંશી છે વિપ્ર પવિત્ર, ધર્મવંત છે સર્વના મિત્ર...૧૮

તેમાંથી બેને દત્તક કરો, તેઓને નિજ ગાદિએ ધરો;
છે તો સર્વજ્ઞ શ્રીઘનશ્યામ, સૌને પૂછિ લીધું તોય આમ...૧૯

બેય ભાઈને બોલાવી પાસ, પછિ એમ બોલ્યા અવિનાશ;
આપો પુત્ર તમારો અકેક, ગાદિનો કરવા અભિષેક...૨૦

૧.એકવાર જમવું ૨.હા; ઠીક

મોટા ભાઈએ આણિ આહ્લાદ, આપ્યા પુત્ર અયોધ્યાપ્રસાદ;
નાનાભાઈએ શ્રીરઘુવીર, આપ્યા પુત્ર ધરી મન ધીર...૨૧

શ્રીહરિ હરિજનને કહેય, કરો દેશ તણા ભાગ બેય;
ભાગ ઉત્તર દેશનો જેહ, ગણો નરનારાયણ તણો તેહ...૨૨

દેશ લક્ષ્મીનારાયણ તણો, તે તો દક્ષિણ ભાગને ગણો;
પછિ ભક્તોએ બે ભાગ પાડ્યા, જેમ શ્રીજિએ મનમાં સુજાડ્યા...૨૩

કલકત્તાથી દ્વારિકા ધામ, લખ્યા વચમાં સીમાડાનાં ગામ;
ભાગ ઉત્તર દક્ષિણ કરી, પછિ ચીઠીયો તે માંહિ ધરી...૨૪

આવ્યો ચીઠીયોથી હે નરેશ, રઘુવીરને દક્ષિણ દેશ;
ચિઠી નાંખી ફરી પાંચ વાર, દેશ આવિયા એ જ પ્રકાર...૨૫

અક્ષરાનંદને કહે હરિ, કહું તે સાંભળો ચિત્ત ધરી;
કરશું કાલ **દત્તવિધાન**[1], દેશું આચાર્યપદવીનું દાન...૨૬

થશે દ્વાદશીનો દિન જ્યારે, સાધુ વિપ્ર જમાડશું ત્યારે;
માટે સામાન કરજો તૈયાર, વિપ્ર આવશે જમવા અપાર...૨૭

ધર્મદેવનો જન્મ છે કાલ, તેનો ઉત્સવ કરવો વિશાળ;
મુનિ બોલ્યા નમાવીને શીશ, આપ આજ્ઞા પ્રમાણે કરીશ...૨૮

ઉમરેઠમાં જેનો નિવાસ, હરીભાઈને બોલાવ્યા પાસ;
કહે કૃષ્ણ અહો વિદવાન, કાલે કરવું છે દત્તવિધાન...૨૯

માટે છે કાલ મુહુરત કેવું, કહો જોઈ જથારથ જેવું;
હરિભાઈએ જોઈને કહ્યું, કાલે મુહુરત સારું છે બહુ...૩૦

તમે છો પ્રભુ સર્વજ્ઞ સ્વામી, આપે ધાર્યું એમાં નોય ખામી;
ત્યારે ઉચ્ચર્યા વિશ્વ આધાર, સર્વ સામગ્રિ કરજો તૈયાર...૩૧

૧.દત્તક લેવાની ક્રિયા

સુણિ સૌ પગે લાગીને ગયા, પરમેશ્વર પણ પોઢી રહ્યા;
જ્યારે જાગીને ઉઠ્યા પ્રભાતે, નિત્ય કર્મ કર્યું ભલી ભાતે...૩૨
વેદપુરુષ હરીભાઈ નામ, પ્રેમે બોલ્યા કરીને પ્રણામ;
દત્તપુત્રનું કરવા વિધાન, પધારો પ્રભુ મંડપ સ્થાન...૩૩
સર્વ સામગ્રી કીધી તૈયાર, ભાઇ બેય બેઠા છે તે ઠાર;
અયોધ્યાપ્રસાદ રઘુવીર, આવિ બેઠા છે પરમ સુધીર...૩૪
ગયા મંડપમાં ભગવાન, કર્યું શાસ્ત્ર પ્રમાણે વિધાન;
તેનિ રીતી કહું રાય સુણ્ય, કીધાં વિપ્રનાં પ્રથમ વરુણ...૩૫
પ્રભુએ કર્યું વિષ્ણુપૂજન, આચાર્યે કર્યું અગ્નિ સ્થાપન;
કરી સર્વે **કુશાંડીની**[૧] રીત, ચડાવ્યો **ચરુ**[૨] ધારીને પ્રીત...૩૬
ભાઈ બે પુત્ર આપવાવાળા, તેણે પૂજ્યા ગણેશ સુંઢાળા;
પછિ શ્રીજિનું પૂજન કીધું, દાન બંન્યોએ પુત્રનું દીધું...૩૭
દેવસ્ય ત્વા ભણી મંત્ર નાથ, ઝાલ્યા બે દત્તપુત્રના હાથ;
વસ્ત્ર ભૂષણથી શણગાર્યા, પ્રભુએ નિજ પાસ બેસાર્યા...૩૮
પછિ પુત્ર પ્રતિગ્રહ અંગે, કર્યા હોમ આચાર્યે ઉમંગે;
કરિ હોમ સમાપન ત્યાંય, દિધિ આચાર્યને દક્ષિણાય...૩૯
વિપ્ર ભોજન સંકલ્પ કરી, હૈયા માંહી રાજી થયા હરી;
પછિ ગાદી તણો અધિકાર, આપ્યો તેનો કહું છું પ્રકાર...૪૦
હરિમંડપ છે જેહ સ્થાન, તેની આગળ મોટું મેદાન;
પાસે પાસે બે પાટ્યો ઢળાવી, તકિયા અને ગાદિ બિછાવી...૪૧
તહાં આવ્યા પછી કૃપાનાથ, બેઉ પુત્ર તણા ગૃહી હાથ;
તેને વેદવિધી અનુસાર, સોંપ્યા ગાદી તણા અધિકાર...૪૨

૧.હોમ કરવાની એક વૈદિક વિધિ ૨.નાનો દેગડો-ઘડો

ઉભા પશ્ચિમાભિમુખ નાથ, પાટ દક્ષિણમાં ડાબે હાથ;
તહાં બેસાર્યા શ્રીરઘુવીર, જાણિ ધર્મધુરંધર ધીર...૪૩

પાસે ઉત્તરમાં બિજિ પાટ, માંડેલી બિજા પુત્રને માટ;
ત્યાં અયોધ્યાપ્રસાદ બેસાર્યા, મહા ધર્મધુરંધર ધાર્યા...૪૪

બેઠા પૂર્વ મુખે તેહ બેય, બેય ઈશ્વરમૂર્તિયો છેય;
શોભે વસ્ત્ર આભૂષણ અંગે, કડાં આદિ જડેલાં છે નંગે...૪૫

હરિઆજ્ઞાથી ચામર ધારી, ઉભા બે પાસે બે બ્રહ્મચારી;
રઘુવીર પાસે રહ્યા જેહ, અખંડાનંદ નામે છે એહ...૪૬

બીજા વાસુદેવાનંદ જાણો, પાસે અવધપ્રસાદ પ્રમાણો;
ઉભા કુબેરજી છડી લૈને, તે તો અવધપ્રસાદના થૈને...૪૭

વટપત્તનના પ્રભુદાસ, છડિ લૈ ઉભા રઘુવીર પાસ;
પોતપોતાના આચાર્ય તણો, જયજયકાર ઉચ્ચારે તે ઘણો...૪૮

શિર અવધપ્રસાદને છત્ર, જોરાજીયે ધર્યું ભલું તત્ર;
રઘુવીરને ગૂમાનજીએ, ધર્યું છત્ર તે રૂડિ રીતીએ...૪૯

બેય પુત્રમાં શ્રીબળવંતે, મુક્યું તેજ પોતાનું અત્યંતે;
જેવિ સૂર્યશશી તણિ જોડ, લાજે દેખિને **કંદર્પ**[૧] **ક્રોડ**[૨]...૫૦

રાજે અદ્ભૂત રૂપ અંબાર, કોણ માત્ર અશ્વિનીકુમાર;
રામ લક્ષ્મણની જોડ જેવી, ઉપમા ભલી સંભવે એવી...૫૧

જેવા પ્રદ્યુમ્ન ને અનિરુદ્ધ, એવા શોભે વિશેષ વિબુદ્ધ;
પૂજા શ્રીજિએ બેયની કીધી, પછિ આરતી હાથમાં લીધી...૫૨

આરતી બેયની ત્યાં ઉતારી, જેજેકાર વદે નરનારી;
તહાં વાજિંત્ર વાજે અપાર, થાય બંદુક કેરા બહાર...૫૩

૧.કામદેવ ૨.કરોડ

છાયાં દેવ વિમાન આકાશ, કરે પુષ્પની વૃષ્ટિ ચોપાસ;
નાચે અપસરા ગાંધર્વ ગાય, સૌના હૈયામાં હરખ ન માય...૫૪

હરિમંડપમાં હરિ પેઠા, કઠેરામાં **સિંહાસને**[૧] બેઠા;
બેસે મંચ ઉપર હરિ જેમ, નીચે શ્રેષ્ઠ સભા થાય તેમ...૫૫

કઠેરામાં રાજે ભગવંત, સભા ચોકમાં શોભે અત્યંત;
જન નિરખે હજારો હજાર, બોલ્યા એ સમે વિશ્વ આધાર...૫૬

તાળિ પાડી કહે ભગવાન, સુણો સૌ જન થૈ સાવધાન;
કર્યો છે અમે દેશ વિભાગ, કલકત્તા થકી **બેટ**[૨] **લાગ**[૩]...૫૭

વચ માંહિ સિમાડાનાં ગામ, તેનાં જાણિ લહો સુણિ નામ;
તેને લૈને દક્ષિણ દેશ જેહ, લક્ષ્મીનારાયણનો છે તેહ...૫૮

જન જેહ નિવાસિ છે તેના, રઘુવીર આચારજ એના;
એથિ ઉત્તર દેશ પ્રમાણો, નરનારાયણનો તે જાણો...૫૯

તેના આચાર્ય અવધપ્રસાદ, એમ બાંધી છે મેં મરજાદ;
પોતપોતાના આચાર્ય તણું, કરો પૂજન પ્રીતથી ઘણું...૬૦

એને પ્રેમથી પૂજશો તમે, પૂજા માની લેશું તે તો અમે;
સંત હરિજનના સમુદાય, એની આજ્ઞામાં રહેજો સદાય...૬૧

બ્રહ્માનંદમુની જે પ્રમાણો, જીભ અવધપ્રસાદની જાણો;
હસ્ત માનુભાવાનંદ જેહ, બીજા વર્ણિ વાસુદેવ તેહ...૬૨

નિત્યાનંદ ને અખંડાનંદ, ભાઈ જે સોમપ્રકાશાનંદ;
રઘુવીરજીનાં એ તો અંગ, એક જીભ ભુજા બે છે સંગ...૬૩

તેઓયે રહેવું તેહ પાસે, કહે કામ તે કરવું હુલાસે;
બે બે સદ્‌ગુરુ જે કહ્યા સંત, વળિ તેને કહે ભગવંત...૬૪

૧.ખુરશીમાં ૨.દ્વારકા ૩.સુધી

નિજ આચાર્યની પાસે આવો, સૌને તેઓની પૂજા કરાવો;
સુણિ આજ્ઞા તે શીશ ચડાવી, પાસે રહીને પૂજાઓ કરાવી...૬૫

પછી સૌ સંત પૂજવા આવ્યા, ચર્ચિ ચંદન હાર ચડાવ્યા;
લાગ્યા પૂજવા સૌ હરિજન, અર્પે ભૂષણ વસ્ત્ર ને ધન...૬૬

જોઈ જોઈ શ્રીજિ રાજી થાય, તેમ હરિજન મન હરખાય;
એ જ ચોક ભાગે ઉતરાદે, સ્ત્રીઓની સભા થૈ મરજાદે...૬૭

પત્નિ અવધપ્રસાદની જેહ, સતી નામે સુનંદા છે તેહ;
વીરજા રઘુવીરની નારી, જે છે પરમ પતિવ્રત ધારી...૬૮

સાંગામાંચિયોયે[1] બેઠાં બેય, બેય આચાર્યની રીતે તેય;
સભા તેઓ સમીપ ભરાઈ, બેઠિ હરિજન ત્યાં બહુ બાઈ...૬૯

હરિભક્તને બોલાવ્યા શ્યામે, કહું તેહ તણાં સુણો નામે;
દામોદર તો શ્રીપૂરના જાણો, મેમદાવાદના ભાઈ ભાણો...૭૦

વનમાળિ તો પીજ નિવાસી, તેઓ પ્રત્યે કહે અવિનાશી;
જૈને બાઈયોને સમઝાવો, પૂજવા તણી રીત બતાવો...૭૧

નિજ આચાર્યપત્નિને પ્રીતે, પૂજે બાઈયો તે રુડી રીતે;
પછી તેઓયે જૈ કહ્યું જેમ, બાઈયોએ પૂજા કરી તેમ...૭૨

નામે રેવા ને જમનાજિ બાઈ, નડિયાદ વસોનિ ગણાઈ;
વીરજાજી પાસે ઉભાં આવી, સર્વ બાઈયોને પૂજા કરાવી...૭૩

ઉંઝાની દ્વિજ કુંવર્યબાઈ, રહે એક જ શિંઘોડું ખાઈ;
તેહ બાઈ તથા ગંગામાય, સુનંદાની કરાવે પૂજાય...૭૪

ધર્મદેવના જન્મનું ટાણું, તહાં મધ્યાન કાળે ગણાણું;
ભલો ઉત્સવ તેહનો કર્યો, અતિ જનમન આનંદ ભર્યો...૭૫

૧.ટેકે બેસાય તેવી પાટી ભરેલી નાની ખાટલી ઉપર

પુષ્પિતાગ્રા :

સહજ[1] **તનુજ**[2] દત્તપુત્ર લીધા, પ્રભુ નિજ ગાદિ તણા અધીશ કીધા;
ચરિત પુનિત કૃષ્ણ કેરું સારું, સ્મરણ કર્યાથિ સુસૌખ્ય આપનારું...૭૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિનિજસંપ્રદાય-આચાર્યસ્થાપનનામ ષટ્ચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૬॥

પૂર્વછાયો :

કૃષ્ણે આચારજ બે કર્યા, ભ્રાતપુત્રને લઈ ભલિ ભાત;
એ જ એકાદશી દિવસની, વળિ વિશેષ વર્ણવું વાત...૦૧

ચોપાઈ :

રહ્યો પાછલો દિન ઘડિ ચાર, ઘનશ્યામે સભા સજી સાર;
ધામ પાછળ છત્રી છે જ્યાંય, બેઠા સિંહાસને હરિ ત્યાંય...૦૨

બેઠા આગળ હરિજન સંત, બેઠા ધર્મવંશી ગુણવંત;
બેઠા પાર્ષદ ને બ્રહ્મચારી, બેઠિ વેગળે હરિજન નારી...૦૩

ભાખે એ અવસર ભગવંત, સુણો હરિજન વર્ણિ ને સંત;
અમે સ્થાપ્યા બે આચાર્ય જેહ, તમો સર્વેએ માનવા તેહ...૦૪

શિખરિણી :

કહે શ્રીજિ સ્વામી મુનિજન અકામી સહુ સુણો,
સુપુત્રો બે મારા તનમન તમારા ગુરુ ગણો;
સદા એની આજ્ઞા સુણિ સુણિ સુખેથી અનુસરો,
કદી તેની સાથે વચનથિ વિવાદે નવ કરો...૦૫

મહાન્તાઈ આપે કદિ વળિ ઉથાપે તહિં થકી,

૧.ભાઈના ૨.દીકરા

તમે ચિત્તે તેથી સુખદુખ ન રાખો લવ નકી;
રહો રાજી કેવા જડભરત જેવા ગુણ ધરી,
ન બંધાવું ક્યાંઈ વરસ બહુ એક સ્થળ ઠરી...૦૬

અમારે શું એમાં બગડતું દિસે છો બગડતું,
કદી એવું ધારી મન થકિ ન મેલો રખડતું;
તમે જો સૌ આવા મુજ મન રિઝાવા મન ચહો,
સદા આવી રીતે મમત નિજ ચિત્તે ધરિ રહો...૦૭

પછી આચાર્યોને વચન શિખનાં શ્રીહરિ કહે,
અમારી ગાદીયે ગુરુપદ ધરી જે જન રહે;
અસંબંધી સ્ત્રીથી વચન ન વદે દૃષ્ટિ ન ધરે,
ન એકાંતે ક્યારે દરશન દિયે સ્પર્શ ન કરે...૦૮

ધરે એવો વેષ પ્રગટ દરસે પંડિત તણો,
ન રાખે તે મેલો રજગુણ ન રાખે પણ ઘણો;
નહીં મૂછો મોટી નહિ વળિત વાંકીય ધરવી,
શિરે મોટી ચોટી કદિ પણ વધારી ન કરવી...૦૯

મહાંતો જે સંતો તવ ચરણમાં મસ્તક ધરે,
ન છાજે તે માટે રજગુણ તમારા તન પરે;
ન થાવું સ્વચ્છંદી સહુ મળી કહે તે સમઝવું,
કરે લોકો નિંદા તરત તક તે કૃત્ય તજવું...૧૦

સવારે ને સાંઝે હરિગુણ કથાની તક સહી,
તજીને તે ટાણે જહિંતહિં તમારે જવું નહીં;
નહીં રસ્તે જાતાં **નટવિટ**[૧] તમાસા નિરખવા,
નહીં જોવા મેળા અવર જન લાગે પરખવા...૧૧

૧.દોરડા ઉપર રમત કરનારના

ગજેંદ્રે અસ્વારી કરિ નગર મધ્યે વિચરતાં,
ધરો દૃષ્ટી નીચી નજર ચહુ પાસે ન કરતાં;
સ્વનારીને વશ્ય સ્વમતિ બળ ખોઈ થવું નહીં,
કહે સંતો રસ્તો બળથિ તજિ બીજે જવું નહીં...૧૨

ઉપજાતિ :

ગૃહસ્થ આચાર્ય ઘણા ફરે છે, શિષ્યો તણા તે ધનને હરે છે;
દીસે ભવાયા સમ વેષ કેવા, તમે ન થાશો કદિ છેલ એવા...૧૩

સત્સંગિ શ્રીમંત ગરીબ હોય, તે જાણજો બેય સમાન તોય;
જણાય જૂદી સનમાન રીતી, તથાપિ તે સાથ સમાન પ્રીતી...૧૪

શ્રદ્ધાથિ આપે જન તે જ લેવું, વિશેષ લેવા નહિ દુઃખ દેવું;
જે ધર્મ પાળે સતસંગિ મોટો, ન ધર્મ પાળે ધનવંત ખોટો...૧૫

કરે તમારી પધરામણી તો, કરો ન આપ્યા તણિ **પંઠણી**[૧] તો;
તેડાવશે તે જન ઘેર જાવું, શ્રદ્ધાથિ આપે લઇ **તુષ્ટ**[૨] થાવું...૧૬

વિદ્યા તણો તો અભિયાસ રાખો, જ્યાં ત્યાં ઘણી ગ્રામ્યકથા ન ભાખો;
સદ્ધર્મના ગ્રંથ રચો રચાવો, સત્સંગની પુષ્ટિ સદા કરાવો...૧૭

આચાર્ય તો ધર્મ થકી જ શોભે, શોભે નહીં દ્રવ્ય વિશેષ લોભે;
આચાર્ય જો વૈભવથી મનાય, તો સર્વ શ્રીમંત જનો પુજાય...૧૮

માહાત્મ્ય જાણો વળિ સંત કેરું, હું જાણું છું તેહ તણું ઘણેરું,
સંત પ્રતાપે સતસંગ થાય, સંત પ્રતાપે શુભ સંપ્રદાય...૧૯

સંતો કરે દંડપ્રણામ જ્યારે, ઉભા થવું તર્ત તહાં તમારે;
ન કોઈને તો કરવો ટુંકારો, ન કોઈને ગાળ કદી ઉચારો...૨૦

જો કોઈમાં ચૂક કદાપિ આવે, તજ્યાનું જો પંચ મળી બતાવે;

૧.બોલી; કરાર ૨.સંતોષી

બોલી મિઠાં વેણ કરો વિદાય, જેથી ઘણો તે નહિ દ્રોહિ થાય...૨૧

સન્માન દે શિષ્ય રુચી સમાન, માગો ન લેવા કદિ શ્રેષ્ઠ માન;
જે માનવી માન ઘણું ચહાય, જરૂર એનું અપમાન થાય...૨૨

નિર્માનિને માન ઘણું મળે છે, માની તણું માન સદા ટળે છે;
ગંભીરતા સાગર જેવિ રાખો, અજ્ઞાનિના બોલ સદૈવ સાંખો...૨૩

જે માન મોહાદિ અધર્મ અંગ, અમે કર્યું છે બહુ માનભંગ;
તે વૈર લેવા કરશે ચડાઈ, જો ચેતશો તો વધશે વડાઈ...૨૪

કહે મળી સદ્ગુરુ પંચ સંત, કે પંચ સત્સંગિ સુબુદ્ધિમંત;
તે વાતને અંતર માનિ લેવી, ક્રિયા સદાયે કરવી જ એવી...૨૫

ભાસે ક્રિયા જે નિજચિત્ત શુદ્ધ, તથાપિ સત્સંગ થકી વિરુદ્ધ;
તેવી ક્રિયા તો તજવી જરૂર, કરો નહીં આગ્રહ રાખિ ઊર...૨૬

જે ધર્મ પાળે જન તે અમારો, પાપીથિ હું દૂર સદા થનારો;
સગો અમારે નહિ કોઈ કાળે, સગો ગણું જે શુભ ધર્મ પાળે...૨૭

છે ધર્મ પોતે જ પિતા અમારા, તેના જ શત્રુ જન જે થનારા;
તે સાથ હું કેમ કરૂં જ પ્રીત, પ્રીતિ કરે તેહ કુપુત્ર રીત...૨૮

હતા સહૂએ ગુરુઓ કરેલા, તે સર્વ જાણ્યા કપટે ભરેલા;
તેને તજી શિષ્ય થયા અમારા, તે શિષ્ય જાણો સરવે તમારા...૨૯

સદા તમે સદ્ગુરુની જ રીત, તે માટ રાખો ચિત્તમાં **ખચીત**[1];
બિજા ગુરૂથી વ્રત શાં વિશેષ, વિચારજો તે મનમાં હમેશ...૩૦

રાખો સદા વૃદ્ધ તણો પ્રસંગ, તજો ઘણો સંગ જુવાન અંગ;
શાસ્ત્રો સુણો વાંચિ વળી વિચારો, તે તો સદા ધર્મ ભલો તમારો...૩૧

તમે સહૂને ઉપદેશ આપો, શિષ્યો તણા સંશય સર્વ કાપો;
આચાર્યના તો ગુણ નિત્ય એ છે, સચ્છાસ્ત્રવાદી કવિયો કહે છે...૩૨

૧.જરૂર; અવશ્ય

જુઠી જ કાયા વળિ જૂઠિ માયા, પદાર્થ જૂઠાં જગમાં જણાયાં;
એવો તમારો સુણિ ઊપદેશ, વૈરાગ્ય થાશે જનને વિશેષ...૩૩

જો દ્રવ્ય માટે લડશો તમે જ, તો વ્યર્થ થાશે ઉપદેશ એ જ;
પછી કહ્યું કેમ કરી મનાશે, તેથી તમારો વિશવાસ જાશે...૩૪

અન્યોન્યના દેશ વિષે તમારે, જવું પડે કોઇ સમે જ ત્યારે;
ત્યાંના જનો ભોજન દે જ જેવું, તે લેવું ને દ્રવ્ય કદી ન લેવું...૩૫

જો ધાતુના લાલજિ હોય પાસ, તેને ધરે ભેટ તહાં જ દાસ;
એવે પ્રકારે કરિ કાંઇ બાનું, લેવું નહીં દ્રવ્ય કદી તહાંનું...૩૬

જે મંદિરે સ્થાપિત મૂર્તિ હોય, ત્યાં આવિને ભેટ ધરે જ કોય;
તે દેવનો માલ સદા ગણાય, તેમાં નહીં બાધ કશો જણાય...૩૭

બે દેશમાં જે નૃપરાજ હોય, જે દેશમાં હોય નિવાસ તોય;
તે જો બિજાને કદિ ભેટ મૂકે, લેનારા દેનાર સ્વધર્મ ચૂકે...૩૮

જે ગામ આચારજ દેશમાંય, આચાર્ય આપે કદિ જાય ત્યાંય;
ત્યારે તહાં જો નૃપ કાંઇ દેય, તો તે સ્થળે તેહ સુખેથિ લેય...૩૯

બીજે સ્થળે દે ફળ આદિ મેવા, તે તો તમે લાયક જાણિ લેવા;
તથાપિ તેવે પણ કાંઇ બાને, ઝાઝું ન લેવું કદિ એહ સ્થાને...૪૦

આજ્ઞા ઉલંઘી કદિ કોઇ લેશે, કે પુણ્ય જાણી હરિભક્ત દેશે;
તો પુણ્ય સાટે બહુ પાપ થાય, એકે અમારો નહિ તે ગણાય...૪૧

ગુરૂનું નાણું કરજે ન લેવું, તથા ગુરૂએ કરજે ન દેવું;
સુણો તમે સૌ ગુરુ શિષ્ય ભાઈ, અમારિ આજ્ઞા અતિ સૌખ્યદાઈ...૪૨

ન વસ્ત્ર કે વાહન માંગિ લેવું, જો કોઇ માગે ગુરુએ ન દેવું;
આ શાસ્ત્રનું વેણ તમે ઉથાપી, તે માટ એવું ન કરો કદાપી...૪૩

સત્સંગિ કે કોઇ કુસંગિ હોય, તમે ગણો શિષ્ય સમસ્ત તોય;

અન્યોન્યના દેશ વિષે રહે તે, લેવું નહીં દ્રવ્ય કદાપિ દે તે...૪૪

વિદ્યાનિ શાળા ભલિ ભાત થાપો, વિદ્યા તણું દાન વિશેષ આપો;
જે કામ માટે **પરઠી**[1] મજૂરી, તેમાં ન દેશો જરિયે અધૂરી...૪૫

ન રાખવી થાપણ કોઇ કેરી, **જમાન**[2] થાવું નહિ કોઇ ફેરી;
અન્નાર્થિ આવે જન જે ભિખારી, તો અન્ન દેવું કરુણા જ ધારી...૪૬

કોઈ વિષે ક્રૂર કદી ન થાવું, ગરીબના વત્સલ તો ગણાવું;
ભિક્ષા જમો આપદ કાળમાંઈ, માથે કદી દેણું કરો ન કાંઈ...૪૭

જે ભૂમિમાં છે સરવાર દેશ, તે ભાગ તો ઉત્તરમાં હમેશ;
તથાપિ જૂનું વતને તમારું, વિશેષ કાંઈ કહું તેહ સારું...૪૮

સગા તથા આશ્રિત હોય તેના, તે શિષ્ય થાશે પ્રિય જેહ જેના;
તે કાંઇ આપે સુખથી જ લેવું, તેમાં નથી કિંચિત **બાધ**[3] જેવું...૪૯

તે દેશમાં ખેતર કે ગરાસ, વેચાતું રાખો લઇ કોઇ પાસ;
કે કોઈ રાખો કદિયે ઘરાણે, તો કોઈ તેમાં નહિ શંક આણે...૫૦

સગા વિનાના ધનમાલ દેય, તે લક્ષ્મિનારાયણના ન લેય;
આજ્ઞા અમારી શુભ એહ જાણો, વિચારિને અંતર માંહિ આણો...૫૧

આચાર્ય બેને કદિ કાંઇ વાંધો, પડ્યાથિ તૂટે વ્યવહાર સાંધો;
તો બેયને જેનિ પ્રતીત આવે, એવા ગૃહસ્થો વચમાં ઠરાવે...૫૨

શબ્દો તણા અર્થ અનેક થાય, માટે પડે સંશય તેહ માંય;
તો તેહનો નિર્ણય પંચ પાસે, કરાવવો ઉત્તમ એહ ભાસે...૫૩

આચાર્યને હોય સુતો ઘણાય, આચાર્ય તો સદ્‌ગુણિ તે જ થાય;
જો ગાદિને યોગ્ય ન હોય એવો, તો ધર્મવંશી થકિ દત્ત લેવો...૫૪

૧.ઠરાવેલી -કહેલું ૨.જામીન; સાક્ષી ૩.પ્રતિબંધ; વાંધો

જો આ અમારાં વચનો વિચારી, તે પાળશો તો અતિ સૌખ્યકારી;
એકે ઘડી કેમ કુસંપ થાશે, દુરાગ્રહે દુઃખ ઘણું જણાશે...૫૫

આચાર્ય બે છો બહુ બુદ્ધિમંત, વળી તમે છો શુભ ધર્મવંત;
તથાપિ મેં વંશપરંપરાને, માટે કહ્યું છે બહુ એહ સ્થાને...૫૬

આચાર્યપત્ની પણ એ જ રીતે, પાળે સદાચાર વિશેષ પ્રીતે;
સંબંધિયોથી નર અન્ય જેહ, તેને તજે અષ્ટપ્રકાર એહ...૫૭

સત્સંગિ સર્વે સુણજો અમારા, આચાર્ય આ એ જ ગુરૂ તમારા;
તે પાળશે ધર્મ પળાવિ જાણે, કલ્યાણદાતા કહિ સૌ વખાણે...૫૮

જે જે તમે ઉદ્યમથી કમાઓ, જો શિષ્ય સાચા મુજના ગણાઓ;
દશાંશ વીશાંશ **ગજા**[૧] પ્રમાણે, દેવાર્થ દેજો ધન તેહ ટાણે...૫૯

કુટુંબ માંહી જન જેહ હોય, તે બાળ કે વૃદ્ધ જુવાન કોય;
પ્રત્યેક નામે ગણિ આઠ આના, દેજો ગુરૂને પ્રતિ વર્ષ દાના...૬૦

એવી રિતે વાત કરી વિશેષ, સૌએ ધરી ચિત્ત સુણી **અશેષ**[૨];
બિજે દિને દ્વાદશિ જાણિ નેક, જમાડિયા સંત દ્વિજો અનેક...૬૧

જે વેદમૂર્તી હરિભાઇ નામ, તેને દિધાં વસ્ત્ર વિચિત્ર દામ;
તે માંહિ દીધી ડગલી રુપાળી, રાજી થયા સૌ હરિભક્ત ભાળી...૬૨

બિજા દ્વિજોને પણ દ્રવ્યદાન, દીધાં કૃપાથી કરુણાનિધાન;
એ રીત આચારજ બેય થાપ્યા, વિભાગ પાડી જુગ દેશ આપ્યા...૬૩

પુષ્પિતાગ્રા :

ગુરુપદ જુગ ભ્રાતૃપુત્ર થાપ્યા, કરિ સુવિભાગ અશેષ દેશ આપ્યા;
પુનિત ચરિત તે સુણે સુણાવે, ફરિ ભવમાં જન તે કદી ન આવે...૬૪

૧.શક્તિ-સામર્થી ૨.પૂરેપૂરી

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે આચાર્યશિક્ષા-નિરૂપણનામસપ્તચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૭॥

પૂર્વછાયો :

પવિત્ર કાર્તિકી પૂર્ણિમા, દિન સભા સજી ઘનશ્યામ;
સંત તથા સતસંગિયો, બેઠા પ્રભુને કરિને પ્રણામ...૦૧

ચોપાઈ :

નારુપંત બોલ્યા મતિમંત, મુક્તાનંદ સુણો મહા સંત;
વટપત્તનમાં જેહ વારે, ગયે વર્ષ તમે હતા ત્યારે...૦૨
મહારાજ શિયાજીરાવે, કહ્યું હતું હરિ આંહિ આવે;
ભૂપે ભાવ જણાવ્યો **અઘાત**[1], તમે જાણો છો તે સર્વ વાત...૦૩
વળિ આ અવસર પણ પત્ર, મુજ સાથે છે મોકલ્યો અત્ર;
માટે ત્યાં મહારાજ પધારે, એવિ યુક્તિ તો કરવી તમારે...૦૪
દૃઢ એવો કરીને વિચાર, આવ્યા તે બે સભાની મોઝાર;
નારુપંતે પ્રણામ ત્યાં કીધો, પછિ પત્ર પ્રભૂજિને દીધો...૦૫
વળિ વદને કહ્યા સમાચાર, ભૂપતીનો છે ભાવ અપાર;
મુક્તાનંદ કહે અહો હરી, નારુપંતની વાત છે ખરી...૦૬
ઘણો ભાવ છે ભૂપને ઊર, માટે જાવું તો જોઈએ જરૂર;
પત્ર વાંચિને બોલિયા માવ, ભૂપ છે પણ કેવો છે ભાવ...૦૭
નારુપંત સિધાવોજિ તમે, વટપતન આવશું અમે;
જઈ ભૂપતિને કરો જાણ, અમે આવશું વચન પ્રમાણ...૦૮
ગયા વટપુર તે નારુપંત, ત્રીજે દિન વિચર્યા ભગવંત;
લીધા બેય આચારજ સાથે, સંત વૃંદ લીધાં મુનિનાથે...૦૯

૧.અપાર; ઘણો

રહ્યા **સાંકરદે** સરવેશ, ત્યાં તો ભક્ત પટેલ ગણેશ;
બીજા ભક્ત ત્યાં દુલ્લભભાઈ, તેણે સેવ્યા પ્રભુ સુખદાઈ...૧૦

ગામ **છાંણિ** ગયા ગિરધારી, સામિ આવિ ત્યાં નૃપનિ સવારી;
હાથિ ઘોડા ને ડંકો નિશાન, રથ પાલખિયો તાવદાન...૧૧

સ્વારી લૈને આવ્યા નારુપંત, માનિતા ભૂપના તે અત્યંત;
એહ સ્વારિ તણી શોભા જેહ, લખિ છે ઘણા ગ્રંથમાં તેહ...૧૨

તમે સાંભળિ છે બહુ વાર, માટે સંક્ષેપમાં કહું સાર;
વટપત્તનમાં પ્રભુ ગયા, પુરવાસી બહુ રાજી થયા...૧૩

શિયાજીરાવ સન્મુખ આવ્યા, દેવઘરમાં પ્રભૂ પધરાવ્યા;
પછિ ભૂપતિયે જઇ સાથ, મસ્તુબાગમાં ઉતાર્યા નાથ...૧૪

મોટા તંબુ ત્યાં ઉભા કરેલા, કુંભ કનકના ઉપર ધરેલા;
ઘણો શોભિત તે બાગ સારો, તહાં ઊતર્યા ધર્મદુલારો...૧૫

કરિ સરભરા સર્વ પ્રકારે, પછિ રાય ગયા દરબારે;
મોકલી બીજે દિન અસવારી, તેડ્યા દરબારમાં ગિરધારી...૧૬

પ્રભુ પૂજિયા પ્રેમ સહીત, દીધાં વસ્ત્ર ભૂષણ ભલી રીત;
હતા રાજકુમાર જે ચાર, પ્રભુને પ્રણમ્યા તેહ વાર...૧૭

દત્તપુત્ર પૂજ્યા પ્રભુ કેરા, ભૂપે પૂજિયા સંત ઘણેરા;
પ્રભુ ત્યાંથી પધાર્યા ઉતારે, મતવાદિ આવ્યા ભારે ભારે...૧૮

સૌને જીતિ કર્યો જેજેકાર, ત્રણ દિવસ રહ્યા કરતાર;
ધામધૂમે આવ્યા હતા જેમ, પાછા શ્રીજિ સિધાવિયા તેમ...૧૯

નારુપંત વળાવાને આવ્યા, અસવારી સારી સજિ લાવ્યા;
દિગવિજય કરી દીનનાથ, ચાલ્યા મધ્યાને સૌ જન સાથ...૨૦

હાથીથી ઉતર્યા હરિ જ્યારે, બેઠા માણકિ ઘોડિયે ત્યારે;

ચાલ્યા ઝડપથી ધર્મકુમાર, રહ્યા સાથે સહૂ અસવાર...૨૧
થઈ શીતળ આરતી જ્યારે, **વરતાલ** આવ્યા વાલો ત્યારે;
હનુમાન તણે દરવાજે, આવી જય કહી મિત્ર સમાજે...૨૨
ઊંચા સ્વરનો સુણી જયકાર, જાણ્યું આવિયા જગતઆધાર;
કર્યાં સૌ જને દર્શન ત્યાંય, પધાર્યા પ્રભુ મંદિરમાંય...૨૩
તહાં દેવનાં દર્શન કરી, થોડી વાર ઉભા રહ્યા હરી;
ઉચ્ચર્યા નારાયણ બ્રહ્મચારી, દૂધ પૂરિ જમો ગિરધારી...૨૪
સુણિ હા કહી વૃષકુળચંદે, **ઉષ્ણોદક**[1] આણ્યું માધવાનંદે;
રૂપચોકિ જે દક્ષિણ કેરી, તહાં બેસીને નાહ્યા લહેરી...૨૫
રુડું અંગે પીતાંબર ધારી, ગયા મંદિર માંહિ મુરારી;
કોળી[2] લક્ષ્મીનારાયણ તણી, જમ્યા ત્યાં બેસી વૃષકુળમણી...૨૬
પ્રભુ કહે અક્ષરાનંદ પાસ, કરો મેમાનની બરદાસ;
જેને જે જોઇયે તેહ આપો, સારા ઉતારા દૈ સ્થિર થાપો...૨૭
સુણિ આજ્ઞા અંતર માંહિ ધરી, બરદાશ મેમાનોની કરી;
હરિમંડપમાં જઈ હરી, પલંગે પોઢ્યા આનંદભરી...૨૮
વટપત્તનની વાટે જેહ, પછવાડે રહ્યા હતા તેહ;
બીજે દિન વરતાલે તે આવ્યા, ભલા શ્રીહરિને મન ભાવ્યા...૨૯
બીજે દિવસ પછી બળવંતે, ભાખ્યું ભક્ત પ્રતી ભગવંતે;
દાદા ખાચર આદિક જેહ, પરગામથી આવ્યા છો તેહ...૩૦
જાઓ પોતપોતા તણે ગામ, કરો જૈ વ્યવહારીક કામ;
એમ કહિ કર્યા સૌને વિદાય, રહ્યા વરતાલ વૃષકુળરાય...૩૧
વટપત્તનથી વસ્ત્ર જેહ, શિયાજીરાવે અર્પેલાં એહ;
રઘુવીરજીને સર્વ દીધાં, પ્રસાદી પ્રભુની જાણિ લીધાં...૩૨

૧.ગરમ પાણી ૨.દેવ અને ઘુંમટની વચ્ચેનો જાળીની અંદરનો ભાગ

ધર્મવંશી સરવ જન સાથે, પછી ગઢપુર મોકલ્યા નાથે;
નિત્યાનંદ કહે મહારાજ, કરશે કોણ થાળનું કાજ...૩૩

કેના હાથનિ જમશો રસોઈ, એક નક્કી કરો જન કોઈ;
કહે કૃષ્ણ ચિંતા કરો એ શી ? નરનારાયણના જે દેશી...૩૪

થાળ આપવા ચિત્ત ચહાય, ત્યારે તો રાંધશે ગંગામાય;
દેશિ લક્ષ્મીનારાયણ તણો, આપે થાળ ધરી ભાવ ઘણો...૩૫

નડિયાદવાસી રેવા ત્યારે, કરે થાળ તે અરથે અમારે;
અથવા કરે જમનાબાઈ, વસોની જે નિવાસી ગણાઈ...૩૬

પછી મંદિરને પછવાડે, હવેલી હતી જે તે દહાડે;
નીચે ઓરડા બે હતા સારા, પ્રભુને પ્રિય પૂરવ દ્વારા...૩૭

આપ્યા બે બાઈઓને રહેવા, પ્રભુને થાળ ત્યાં કરિ દેવા;
ઓસરીમાં બેસે હરિ જમવા, હરિભક્તને અંતરે ગમવા...૩૮

એમ વીત્યા થોડા દિન જ્યારે, આવ્યા ગોપાળજી તેહ વારે;
સાથે લૈને આવ્યા પરિવાર, મેના નામે છે તેહની નાર...૩૯

ઈચ્છારામનો ઊતારો જ્યાંય, ઉતર્યા એ જ હવેલી માંય;
દેશમાંથિ આવ્યા ઘણે માસે, માટે શ્રીજિએ રાખિયા પાસે...૪૦

કહે ગોપાળજી જોડી હાથ, દયાસિંધુ સુણો દીનનાથ;
ધર્મવંશમાં અવતર્યા તમે, પણ લાવ લીધો નહિ અમે...૪૧

બીજી બાઈયો કરે થાળ જ્યારે, ત્યારે શો પ્રભુ લાવ અમારે ?
સુણિ બોલિયા જનપ્રતિપાળ, તમારો ત્રિજે દિન જમું થાળ...૪૨

ત્રણ દિન તણો કીધો ઠરાવ, ત્રણેનો ભાળી ઉત્તમ ભાવ;
બોલ્યા ગોપાળજી રુડી રીતે, નિજ પત્નિની આગળ પ્રીતે...૪૩

મોટા જજ્ઞ વિષે જમનાર, જેનો મહિમા છે અપરમપાર;

કહે છે જેને કાળના કાળ, જમશે તે તો આપણો થાળ...૪૪

અહો આપણાં ભાગ્ય અપાર, એમ ધારું છું હું નિરધાર;
હિંદુસ્થાની રસોઈની રીત, તમે જાણો છો સારી ખચીત...૪૫

ગુજરાતી રસોઈ અભ્યાસ, કરજો રેવા બાઈની પાસ;
મેનાએ કહિ રેવાને વાત, જે છે પ્રગટ પ્રભુ સાક્ષાત...૪૬

ત્રીજે દિવસ અમારો તે થાળ, જમશે પ્રભુ જનપ્રતિપાળ;
હસિ રેવાએ બોલ સુણાવ્યો, તમે ભક્તિમાં ભાગ પડાવ્યો...૪૭

પછિ રેવા સ્વદેશની રીતે, પાક શિખવતાં ઘણી પ્રીતે;
કાર્તિકી કૃષ્ણ એકાદશીથી, કથા વંચાવી કૃષ્ણે પ્રીતીથી...૪૮

ભાગવત દશમસ્કંધ જેહ, પ્રાગજી દવેયે વાંચ્યો તેહ;
દોઢ માસે દશમ પૂરો કીધો, પછિ પંચમ વાંચવા લીધો...૪૯

આવી વસંતપંચમી જ્યારે, થયો તે પણ પૂરણ ત્યારે;
સાંઝે સાંઝે સભામાં વંચાય, તેનો મર્મ કહે હરિરાય...૫૦

ઘણા જીવના કલ્યાણ કાજે, વિચાર્યું મનમાં મહારાજે;
શીક્ષાપત્રી રચું એક સારી, સર્વ શાસ્ત્રનો સાર ઉદ્ધારી...૫૧

જેમ પાર પમાડવા હેતુ, રચે સાગર ઉપર સેતુ;
શીક્ષાપત્રિ પ્રમાણે જો ચાલે, ભવપાર પામે કળિ કાળે...૫૨

એવું અંતર માંહિ વિચારી, લખવા માંડી પત્રિ મુરારી;
કૃપાનાથે કૃપા કરી ત્યાંય, કર્યો આરંભ કાર્તિકમાંય...૫૩

નારાયણમોલ માંહિ પ્રભાતે, લખે પત્રિ પ્રભુ ભલિ ભાતે;
સાલ બ્યાશીયાની હતી જ્યારે, આવી વસંતપંચમી ત્યારે...૫૪

થઈ તે દિન પત્રી તે પૂરી, એમાં કાંઈ રહી ન અધુરી;
લખ્યા ચારે વરણ તણા ધર્મ, લખ્યો ત્યાગી ગૃહસ્થનો મર્મ...૫૫

ધર્મ ભક્તિ ને જ્ઞાન વૈરાગ, લખ્યો તેહના ભેદનો ભાગ;
લખ્યા આચાર્યના ધર્મ તેહ, લખ્યું આ રીતે વર્તે ન જેહ...૫૬

સતસંગથી તે છે વિમુખ, નરકે જઇ પામશે દુઃખ;
બિરાજી હરિમંડપ માંય, શિક્ષાપત્રિ શોધી પછિ ત્યાંય...૫૭

નિત્યાનંદ આદિક વિદવાન, કહે સૌ પ્રત્યે શ્રીભગવાન;
આમાં ભૂલ જે કાઢે એકાદી, તેને આપું હું થાળ પ્રસાદી...૫૮

પછિ સર્વેયે પત્રી તપાસી, પણ ભૂલ કશી નહિ ભાસી;
ત્યારે સર્વે બોલ્યા શિર નામી, આપ સર્વજ્ઞ અંતરજામી...૫૯

વાણિ આપની તે વેદવાણી, એમાં ભૂલ કશી નવ જાણી;
સવિત્રાનંદ આદિક સારા, જે જે સંત હતા લખનારા...૬૦

તેની પાસે ઘણીક લખાવી, દેશદેશ પ્રત્યે મોકલાવી;
સર્વ સંત તથા બ્રહ્મચારી, સૌને આપિ બોલ્યા ધર્મ ધારી...૬૧

ભણેલા નિત્ય પાઠ તે કરજો, ન ભણેલા તે શ્રવણ આદરજો;
મારિ વાણિ સ્વરૂપ છે મારું, માનજો હિત ચાહિ તમારું...૬૨

પાઠ નિયમ ચુકે કોઈ દાસ, કરે એક દિવસ ઉપવાસ;
એવું ઉચ્ચરી નિયમ ધરાવ્યા, પાઠ કરવાના નિત્ય ઠરાવ્યા...૬૩

પુષ્પિતાગ્રા :

લખિ હરિ નિજ ધર્મપત્રિ શીક્ષા, નિજ મત કેરિ ધરે જ જેહ દીક્ષા;
કૃત દરશિત સર્વ ધર્મ તેના, સુણિ વરતે અઘબંધ મુક્ત જેના...૬૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવટપુરવિચરણ તથા વૃત્તાલયે શીક્ષાપત્રીલેખનનામ અષ્ટચત્વારિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૮॥

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, સુણો અભયસિંહ ભૂપાળ;
વસંતપંચમી બ્યાશિયે, હરિવરે કરી વરતાલ...૦૧

ચોપાઈ :

સમૈયો પણ સારો ભરાયો, રંગખેલ રુડો વખણાયો;
બાપુભા મછિયાવના રાય, તથા શ્રીપુર જન સમુદાય...૦૨

આવેલા હતા દરશન કરવા, શ્રીજિ પાસે તે લાગ્યા ઉચરવા;
ફુલદોળનો ઉત્સવ આવે, કહે રાય કરો મછિયાવે...૦૩

બોલ્યા શ્રીપુરના હરિજન, કરો શ્રીપુરમાં ભગવન;
હઠ બેય જણે બહુ લીધો, કૃષ્ણે તે બેયને કોલ દીધો...૦૪

ફુલદોળનો ઉત્સવ એહ, કરશું તમારે ગામ તેહ;
એમ કહિ કર્યા તેને વિદાય, બેય ઠેકાણે સામાન થાય...૦૫

હોળી તો આવી ઢુંકડિ જ્યારે, કહ્યું ગોપાળજીને તે વારે;
તમે સકુટુંબ ગઢપુર જાઓ, મારું વચન માની રાજિ થાઓ...૦૬

ગયા ગોપાળજી તે સુજાણ, દીનબંધુ પધાર્યા **ડભાણ;**
ગયા ત્યાં થકિ **મેમદાવાદ,** દેવા દાસને દર્શન સ્વાદ...૦૭

પ્રભુએ પછિ બે રૂપ ધર્યાં, સખા સંતનાં પણ તેમ કર્યાં;
એક રૂપે શ્રીપુર ગયા માવ, બીજે રૂપે ગયા મછિયાવ...૦૮

આખે પીપળાણે ગામે જેમ, બે રૂપે વિચર્યા હતા તેમ;
કર્યા ઉત્સવ બેય ઠેકાણે, અકળિત કળા કોણ જાણે...૦૯

અમદાવાદમાં ગયા જ્યારે, કર્યાં દેવનાં દર્શન ત્યારે;
ઉતર્યા હરિ મંદિર માંય, દ્વાર ઊપર મેડો છે ત્યાંય...૧૦

ફુલદોળનો ઉત્સવ આવ્યો, માવે રંગનો ખેલ મચાવ્યો;
આવ્યા હરિજન સંઘ હજારો, સમૈયો થયો તે પણ સારો...૧૧

ભલી સ્વારી સજી ભગવાન, કર્યું સાભ્રમતી જઇ સ્નાન;
ત્યાંથી આવિ જમ્યા મહારાજ, જમાડ્યો પછિ સંત સમાજ...૧૨

સાંઝે બેઠા પ્રભુ સભા ભરી, પ્રેમે હરિજને પુજાઓ કરી;
એમ લીલા કરે નિત્ય નવી, કરે ગાન મહામુનિ કવી...૧૩

આવી ચૈત્ર શુદી દ્વિતીયાય, ત્યારે સંઘને કીધા વિદાય;
શ્યામ સંચરિયા સંત સાથ, **કમિયાળે** ગયા કૃપાનાથ...૧૪

સામા આવ્યા હરિજન જેહ, તેનાં નામ કહું સુણો તેહ;
સારા ભક્ત જે સેંસો વણાર, હઠિભાઈનો પૂરણ પ્યાર...૧૫

ગઢવી નથુ ને ખિમરાજ, મોડભાઇ ભક્ત શિરતાજ;
ગાજતે વાજતે પધરાવ્યા, સૌને ઉતારા સારા અપાવ્યા...૧૬

વિનતી સહુએ મળિ કરી, હરિનૌમી કરો આંહિ હરી;
માનિ વિનતિ તે શ્રીઘનશ્યામે, વાત વ્યાપી ગઈ ઠામઠામે...૧૭

ભાલ દેશના ભક્ત હજારો, આવ્યા જાણી સમૈયો થનારો;
મનુભા ગાંફના દરબાર, સજિ આવ્યા તે અસ્વારિ સાર...૧૮

સાથે પુત્ર હતા ત્રણ જેહ, એક તો બાપજીરાજ તેહ;
બીજા અર્જુનસિંહજી જાણો, રૂપસિંહજી ત્રીજા પ્રમાણો...૧૯

પીપળીના આવ્યા દાદાભાઈ, બીજા પણ બહુ ભાઇ ને બાઈ;
પુજોભાઈ આવ્યા ધોલેરાથી, આવ્યા અદ્ભુતાનંદ તહાંથી...૨૦

થયો ઉત્સવ નવમીનો સારો, હરિજનને હરખ આપનારો;
હરિભક્તે રસોઇયો દીધી, પૂજા પ્રેમે પ્રભૂ તણી કીધી...૨૧

સભા નિત્ય સજે ઘનશ્યામ, જ્ઞાન વાત કરે તેહ ઠામ;

ઘણિ લીલા કરી કમિયાળે, ધર્મરક્ષક ધર્મને લાલે...૨૨
ધન્ય ધન્ય ત્યાંના હરિજન, વળિ ત્યાંનિ ધરા ધન્ય ધન્ય;
તે તો તીરથભૂમિ ગણાય, વ્રજ તુલ્ય સદા વખણાય...૨૩
વિશ્વમાં જેની લીલા વંચાશે, મોટા મોટા મુનિવર ગાશે;
ચૈત્રી પૂનમનો દિન આવ્યો, વાલે ત્યાં સુધિ વાસ ઠરાવ્યો...૨૪
અદ્‌ભુતાનંદ ને પુજોભાઈ, કહે સાંભળો જન સુખદાઈ;
ધોલેરામાં જે થાય છે ધામ, થયું તૈયાર ઘણું ખરું કામ...૨૫
માટે આપ તહાં હવે આવો, પ્રતિમાઓ રુડી પધરાવો;
હશે મંદિર કાંઇ અધુરું, ધીમે ધીમે કરાવશું પુરું...૨૬
એવી વિનતિ સુણી તેહ વાર, ગયા **ધોલેરે** ધર્મકુમાર;
સામૈયું લઈ સત્સંગિ આવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા...૨૭
પુજાભાઇ તણે દરબાર, ઉતર્યા જઇ વિશ્વઆધાર;
જોવા મંદિર શ્રીમહારાજ, ગયા લૈ સાથે મિત્રસમાજ...૨૮
ઝાલી અદ્‌ભુતાનંદનો હાથ, ફર્યા મંદિરમાં મુનિનાથ;
અદ્‌ભુતાનંદ નિષ્કુળાનંદ, તેહ પ્રત્યે બોલ્યા જગવંદ...૨૯
થયું મંદિર તો બહુ સારું, જોઇ રાજિ થયું મન મારું;
ઉતારે પછી શ્રીહરિ આવ્યા, નારાયણ જોશીને ત્યાં બોલાવ્યા...૩૦
પ્રતિષ્ઠાનું મુરત જોવરાવ્યું, શુદિ તેરશ વૈશાખે આવ્યું;
સારો તે દિવસે શુક્રવાર, સુણિ રાજિ થયાં નરનાર...૩૧
પણ મુહુરત વેગળું જાણી, બોલ્યા સૌ પ્રત્યે સારંગપાણી;
અમે એટલા દિન ન ટકાય, માટે હમણાં તો થાશું વિદાય...૩૨
ત્યારે બોલ્યા કરીને પ્રણામ, કહું તેહ તણાં સુણો નામ;
પુજોભાઈ તથા ભોજોભાઈ, બાપજીભાઈ વરહાભાઈ...૩૩

બાપુજી ને કાયોભાઈ નામ, હતા તે પણ ક્ષત્રિ તે ઠામ;
અજુબા ફુલજીબા છે કેવાં, લક્ષ્મી અને રાધિકા જેવાં...૩૪

ખીમોભાઈ તથા વનમાળી, ભક્તિ જીવણની ભલિ ભાળી;
ગગો ત્રિકમ ભક્ત કલ્યાણ, ડોસા આદિક શેઠ સુજાણ...૩૫

ગગજી રત્નજી અને દામો, કાનજી માનજી રુડાં નામો;
એહ આદિ ઘણા પાટિદાર, સ્નેહથી હરિને સેવનાર...૩૬

આત્માનંદ ને અદ્‌ભુતાનંદ, ત્રીજા નિષ્કુળાનંદ સ્વચ્છંદ;
બોલ્યા સૌ હેતે જોડિને હાથ, અહો કૃષ્ણ સુણો કૃપાનાથ...૩૭

પ્રતિષ્ઠા સુધિ રહેવાનું ધારો, પછિ ગઢપુર આપ પધારો;
ભક્તવત્સલ છો ભગવાન, માટે દ્યો એટલું સુખદાન...૩૮

એવિ વિનતિ સુણી એહ ઠામ, રહ્યા ધવળપુરે સુખધામ;
વળતી કહ્યું વૃષકુળરાજે, ધોલેરાના જ મંદિર કાજે...૩૯

રાધાકૃષ્ણનિ મૂર્તિયો જેહ, ગઢપુર માંહિ રાખી છે તેહ;
લેવા મોકલો બે અસવાર, સુણિ અસ્વાર કીધા તૈયાર...૪૦

કહ્યું મૂર્તિયો લૈ ઝટ આવો, ધર્મવંશિયોને તેડિ લાવો;
દાદા ખાચરને રુડી રીતે, તેડિ લાવો કુટુંબ સહિતે...૪૧

થયા અસ્વાર ત્યાંથિ વિદાય, પહોંચ્યા જઈ ગઢપુરમાંય;
થોડા દિવસમાં મૂર્તિયો લૈને, આવ્યા ધોલેરે હર્ષિત થૈને...૪૨

પુષ્પિતાગ્રા :

ગુરુ લઘુ હરિના જ બેય ભાઈ, સહપરિવાર પધારિયા ચહાઈ;
અભય તનુજ આદિ ભક્ત જેહ, ગઢપુરથી સહુ આવિયા જ તેહ...૪૩

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિમૂર્તિપ્રતિષ્ઠાર્થે ધવળપુરવિચરણનામૈકોનપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૯॥

પૂર્વછાયો :

પાંડે અયોધ્યાપ્રસાદજી, રઘુવીરજી જેનું નામ;
આવ્યા ધવળપુરમાં મળી, કર્યા પ્રભુને દંડ પ્રણામ...૦૧

ચોપાઈ :

દેખી રાજિ થયા દીનનાથ, મુક્યા બેયને મસ્તકે હાથ;
શિક્ષાપત્રિયો બેય મગાવી, આપિ બેયને હેતે બોલાવી...૦૨

કહ્યું પાઠ તમે નિત્ય કરજો, એમાં છે લખ્યું એમ આચરજો;
જે જે શિષ્ય તમારા ગણાય, વરતાવજો તેને સદાય...૦૩

દાદા ખાચરને પછિ આપી, કહ્યું વર્તજો એમ સદાપી;
સર્વે લાગ્યા પ્રભુજિને પાય, કહ્યું વર્તશું એમ સદાય...૦૪

રાધાકૃષ્ણની મૂર્તિયો જેહ, ગઢપુર થકી લાવિયા તેહ;
ગાંફના દેવકૃષ્ણજિ વ્યાસે, હાલ છત્રિ કરાવેલિ ભાસે...૦૫

હતો ઓરડો ઉત્તમ ત્યાંય, મુકી મૂર્તિયો લાવી તે માંય;
મૂર્તિ જોવા આવ્યા મુનિનાથ, હેતે ફેરવ્યો ઊપર હાથ...૦૬

રાજિ થૈ બોલ્યા વિશ્વવિહારી, મૂર્તિ છે ઘણિ ચમતકારી;
વધશે એનો પ્રૌઢ પ્રતાપ, કીધે દર્શન ટાળશે પાપ...૦૭

ઉતારે આવિ ધર્મકુમારે, હરિભક્તોને કહિ તેહ વારે;
કંકોતરિયો ઘણીક લખાવી, દેશોદેશ વિષે મોકલાવી...૦૮

ચાલે મંદિરનું નિત્ય કામ, પાસે બેસિ જુવે ઘનશ્યામ;
દિસે મંદિર ઉત્તર દ્વારે, ઓપે મેરુ શિખરને આકારે...૦૯

થોડા દિવસ આડા રહ્યા જ્યારે, વાલે મનમાં વિચારિને ત્યારે;
ઉમરેઠવાસી હરિભાઈ, વેદપુરુષ તેડાવિયા ચહાઈ...૧૦

તેણે મંડપ કુંડ કરાવ્યો, શુદ્ધ શાસ્ત્ર પ્રમાણે બતાવ્યો;
બીજા વિપ્ર ઘણાક તેડાવ્યા, તેઓને વરુણીમાં વરાવ્યા...૧૧

વિપ્ર આવિયા જે વિદવાન, તેનાં નામ સુણો ધરિ કાન;
દવે નાગજી ઘોલેરાવાસી, વરુણીમાં વર્યા ગુણરાશી...૧૨

વળી તેના હતા ત્રણ પુત્ર, વરુણીમાં વર્યા તેહ તત્ર;
વિરજી દેવેશ્વર અને ઘેલો, તેહ પ્રત્યેક શાસ્ત્ર ભણેલો...૧૩

દેવેશ્વરનું આપું ઓળખાણ, તમે સાંભળો ભૂપ સુજાણ;
બાળાપણથિ તે વૈરાગ્યવંત, વિદ્યાવંત ને જ્ઞાનિ અત્યંત...૧૪

શ્રીજિ ધામ ગયા પછિ એહ, ઈચ્છ્યા સંસાર તજવાને તેહ;
રઘુવીરજી આગળ તાતે, તેને સોંપ્યા જઈ ભલિ ભાતે...૧૫

દીધી નૈષ્ઠિક દીક્ષા સ્વચ્છંદ, નામ પાડિયું નિષ્કામાનંદ;
શિષ્ય નારાયણાનંદ કેરા, થૈને તે વખણાયા ઘણેરા...૧૬

દેવ લક્ષ્મીનારાયણ પાસ, સદા વરતાલમાં કર્યો વાસ;
કથા ચાલતિ તે હવે કહું, સાંભળો ધરિને સ્નેહ બહુ...૧૭

વરુણીમાં વર્યા બીજા જેહ, કહું નામ તેનાં સુણો તેહ;
ગાંફ ગામના રાવળ વસ્તો, જાણે વેદવિધાનનો રસ્તો...૧૮

ભાઈજી મેઘજી અને જગો, પુજો નાગજી ને વ્યાસ ગગો;
પંડ્યા નાથજી હીરજી નામ, તથા ઓધવજી ગુણધામ...૧૯

પરશોત્તમ ઠાકર જાણો, નામે બેચર બેય પ્રમાણો;
દેવકૃષ્ણ જગો બેય વ્યાસ, કરું શુક્લનાં નામ પ્રકાશ...૨૦

નારાયણજિ અને હરિરામ, જગો શુક્લ તથા આશારામ;
પંડ્યા પીંપળિના લક્ષ્મીરામ, બીજા કેશવજી ગુણધામ...૨૧

માવજી તથા જીવણ જાની, મે'તા ભાઈજી પણ બહુ જ્ઞાની;

ગામ પછિમના હરિજન, વિપ્ર જાદવ હરજીવન...૨૨
જેઠો ઓધવજી રાજારામ, હવે રોઝકાનાં કહું નામ;
પુરાણી શિવશંકર બેય, એક ગોવિંદરામ કહેય...૨૩
ત્રવાડી જયશંકર જગો, જાણે શાસ્ત્ર ઘણાં ભટ ગગો;
પંડ્યા વસ્તો રાઘવજી ભાણજી, પંડ્યા બેચર ને નારાયણજી...૨૪
કૃષ્ણજી પરશોતમ મે'તા, રોઝકાના વાસી બ્રહ્મવેત્તા;
જોશિ ગામ ખડોળના જેહ, કૃષ્ણજી હરિ મેઘજી તેહ...૨૫
હરિ રાવળ હરિના ઉપાસી, હવે ભડિયાદના કહું વાસી;
પરશોતમ ને મયારામ, જયશંકર જાદવ નામ...૨૬
કહું ખરડના ભક્ત અખંડા, દવે બેચર ભીમજિ પંડ્યા;
ગામ ચોકડિના વિપ્ર ચારુ, રામેશ્વર નારાયણ અધ્યારુ...૨૭
મહા ભક્ત મે'તા નંદરામ, રટે સ્વામિનારાયણ નામ;
અણિયાળિના જગજીવન, વજેરામ ભલા હરિજન...૨૮
નારાયણ પરશોતમ પ્રીત, દમો રાઘવ બેય દીક્ષિત;
ગામ ઝીંઝરના હરિરામ, હંસરાજનું ભોળાદ ગામ...૨૯
એહ આદિ વરુણિમાં વરિયા, જપ હોમ અનેક આદરિયા;
સ્થાપ્યા લક્ષ્મીનારાયણ જ્યારે, ક્રિયા જેવિ કરી હતિ ત્યારે...૩૦
ક્રિયા એવિ જ સર્વે કરાવી, મૂર્તિ મંદિરમાં પધરાવી;
નામ મદનમોહન મહારાજ, ધાર્યું શ્રીજિયે જનહિત કાજ...૩૧
તેમાં અદ્‌ભુત દેખાયું તેજ, જાણે શ્રીહરિ પ્રત્યક્ષ એ જ;
આરતી મહારાજે ઉતારી, સ્તુતિ સંતે મળીને ઉચ્ચારી...૩૨
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, દેવ દુંદુભિ આકાશે ગાજે;
થાય બંદુક કેરા બહાર, થાય પુષ્પની વૃષ્ટિ અપાર...૩૩

પુજાભાઈ આદિક હરિજને, ધરિ ભેટ ભૂષણ પટ ધને;
ભાલ દેશના ભક્ત અપાર, જે જે આવ્યાં હતાં નરનાર...૩૪

સૌએ ભેટ ધરી ભલિ ભાતે, નહિ ખામિ રહી કોઈ વાતે;
હરિભક્તો પ્રત્યે મહારાજે, કહ્યું સાંભળતાં સૌ સમાજે...૩૫

રૂપ મદનમોહન જાણો મારું, પૂજવાથિ આશા પુરનારું;
ધોલેરા પણ છે મુજ ધામ, જન જાત્રા કરે એહ ઠામ...૩૬

મહિમા એનો મુનિવર જાણે, શતાનંદજિ સરખા વખાણે;
જપ તપ વ્રત જે આંહીં કરશે, તે તો માયાને પાર ઉતરશે...૩૭

મોટાં ધામ થયાં અને થાશે, તેમાં આ પણ મોટું ગણાશે;
એવી વાત ઘણી ઘણિ કરી, સુણિ સૌ જને અંતરે ધરી...૩૮

પછિ વિપ્ર તણી સર્વ નાત, જમાડી પ્રભુયે ભલી ભાત;
સંત વર્ણિને ભોજન દીધું, દ્વિજોને દક્ષિણા દાન કીધું...૩૯

નરસિંહ ચતુર્દશી આવી, રીઝ્યા ઉત્સવ એનો કરાવી;
પછિ પૂનમે પારણું કીધું, સભામાં બેસિ દર્શન દીધું...૪૦

અદ્‌ભુતાનંદ નિષ્કુલાનન્દ, તેહ પ્રત્યે બોલ્યા જગવંદ;
તમે મંદિરનું બધું કામ, રહી પૂરું કરાવો આ ઠામ...૪૧

કરી આજ્ઞા તે શીશ ચડાવી, લીધો લાવ પ્રભુને રિઝાવી;
ધોલેરા માંહિ ધર્મકુમાર, કર્યો એ રીતે જયજયકાર...૪૨

ધન્ય ધોલેરાનાં હરિજન, જેણે અરપિયાં તન મન ધન;
ધન્ય ધન્ય તે ધોલેરા ધામ, કરિ લીલા ઘણી ઘનશ્યામ...૪૩

ત્રીજે પો'રે ત્યાંથી વિદા થયા, પડવે દિન **ગઢપુર** ગયા;
કરે એવાં ચરિત્ર વિચિત્ર, ગાતાં સુણતાં થવાય પવિત્ર...૪૪

પુષ્પિતાગ્રા :

ધવળપુર વિષે પધારિ પ્રીતે, કૃત હરિકૃષ્ણ ચરિત્ર રૂડિ રીતે;
મન ધરિ જન જે સુણે સનેહે, ભવજળ પાર પડે જ એહ દેહે...૪૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિધવળપુરે મદનમોહનદેવપ્રતિષ્ઠાકરણનામ પંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૦॥

પૂર્વછાયો :

સ્થાપિ ધોલેરા ધામમાં, શુભ મૂર્તિયો શ્રીમહારાજ;
પછિ વસ્યા ગઢપુર વિષે, સાથે લઈને સંતસમાજ...૦૧

ચોપાઈ :

વરષાઋતુ ચાતુરમાસ, કર્યો ગઢપુર માંહિ નિવાસ;
જન્માષ્ટમિ આદિક જેહ, કર્યા ત્યાં સર્વ સમૈયા તેહ...૦૨

અન્નકોટનો ઉત્સવ કીધો, હરિભક્તે ભલો લાવ લીધો;
પછિ પ્રબોધની પર શ્યામે, જવા ધાર્યું શ્રીવરતાલ ધામે...૦૩

કહ્યું સૌ જનને એહ કાળ, અમે જાશું હવે વરતાલ;
છડિ[૧] અસ્વારી સંઘાતે લૈને, સમૈયો કરશું તહાં જૈને...૦૪

માટે જે અસવાર કે પાળા, હોય **ચોંપથી**[૨] ચાલવા વાળા;
તેવા હોય તે થાઓ તૈયાર, જવું કાલે નથી હવે વાર...૦૫

સંત મંડળ પ્રથમ સિધાવો, ગાડાં ભારખાનાનાં ચલાવો;
પછિ સંત પરોઢિએ ચાલ્યા, વરતાલના મારગ ઝાલ્યા...૦૬

૧.છડી; ડંકા-નિશાન વગેરે સહિત ૨.ઝડપથી

કરિ ભોજન શ્યામ સુજાણ, ત્રીજે પહોર કર્યું પરિયાણ;
સાથે કાઠિ સખા અસવાર, તથા બે દત્તપુત્ર કુમાર...૦૭
ત્રીજા ગોપાળજી મહારાજ, તથા પાર્ષદ કેરો સમાજ;
રહ્યા **સારંગપુર** જઇ રાત, ત્યાંથિ ચાલિયા ઊઠિ પ્રભાત...૦૮
કર્યો **સુંદરિયાણે** વિરામ, રહ્યા રાત તો **પછિમ** ગામ;
પ્રભુ ઊતર્યા સરવર પાળે, ત્યાંના ભક્ત આવ્યા એહ કાળે...૦૯
તેણે સેવા સજી સારી રીતે, પુરુષોત્તમ જાણિને પ્રીતે;
પછિ પોઢિ રહ્યા પ્રભુ જ્યારે, વારાફરતિ જાગે કાઠિ ત્યારે...૧૦
એમ કરતાં વિતિ મધ્ય રાત, એવામાં બની અદ્‌ભુત વાત;
ભક્ત સોમલાનો આવ્યો વારો, સુતો જૈને બિજો જાગનારો...૧૧
નાનાં બાળક અપરમપાર, આવ્યાં શ્રીજિનિ પાસે તે વાર;
તેઓને માથે ફેરવિ હાથ, બોલ્યા નેહથિ નટવર નાથ...૧૨
સતસંગમાં જૈ જન્મ ધરો, ભાવે ભક્તિ ભલી મારિ કરો ;
તેથિ થાશે તમારું કલ્યાણ, નકિ પામશો પદ નિરવાણ...૧૩
પ્રભુજીને કરીને પ્રણામ, ગયાં બાળક તે કોઇ ઠામ;
ભક્ત સોમલે અચરજ પામી, પુછ્યું શ્રીહરિને શિર નામી...૧૪
કહો બાળક તે કોણ હતાં, ક્યાંથિ આવિયાં તે **અણછતાં**[૧] ?
અતિ અદ્‌ભુત અચરજ એહ, મહારાજ મટાડો સંદેહ...૧૫
કહે શ્રીહરિ સાંભળો ભ્રાત, કહું તે બાળકો તણિ વાત;
બાળકો વ્રજ દેશ મોઝાર, પૂતનાએ જે માર્યા અપાર...૧૬
પાપિણીને હાથે મરિ ગયાં, તેથિ તે મરિને ભૂત થયાં;
આવ્યા આજ મળી અમ પાસે, ગતિ ઉત્તમ પામવા આશે...૧૭

૧.ઓચિંતા-અણધાર્યા

લેશે સત્સંગમાં અવતાર, પછિ એહનો થાશે ઉદ્ધાર;
સોમલો કહે જોડિને હાથ, તમે ધન્ય દયાળુ છો નાથ...૧૮

કહે વર્ણિ સુણો નૃપ આપ, એવો શ્રીજીનો પ્રૌઢ પ્રતાપ;
એવા તો ઘણા ચમતકાર, વારે વારે જુવે નરનાર...૧૯

વિચર્યા વાલો ત્યાંથિ વહાણે, ગયા સાભ્રતટે **ગળિયાણે;**
તહાં **ભાઠા**[1] વિષે ઉગનારાં, દીઠાં સોમલે વૃંતાક સારાં...૨૦

લીધાં એક રુપૈયાનાં એહ, ભેટ ભગવાનને કર્યાં તેહ;
રાખ્યા ત્યાં હરિભક્તોએ રાત, આપ્યું ભોજન પણ ભલી ભાત...૨૧

આપ્યાં ઘોડાંને ચંદી ને ઘાસ, કોઇ વાતે ન રાખિ કચાશ;
તહાં ગોપાળજી મહારાજે, કરિ બાટિયો જમવાને કાજે...૨૨

રીત પૂરવ દેશની જેવી, કરિ બાટિયો ઉત્તમ એવી;
આપ્યાં સોમલે જેહ વૃંતાક, કર્યું સ્વાદિષ્ટ તેહનું શાક...૨૩

જમ્યા જીવન બેસી તે ઠામે, બહુ શાક વખાણીયું શ્યામે;
જાણ્યો સોમલાનો પૂરો પ્યાર, તેથિ શાકમાં સ્વાદ અપાર...૨૪

રઘુવીર અયોધ્યાપ્રસાદ, જમ્યા તે પણ આણિ આહ્લાદ;
જમ્યા ગોપાળજી ગુણવાન, આપી સૌને પ્રસાદિ તે સ્થાન...૨૫

સુખે કીધું પછીથિ શયન, પ્રભાતે ચાલ્યા પ્રાણજીવન;
વરતાલ આવ્યા વૃષનંદ, ગયા સામા મળિ જનવૃંદ...૨૬

વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા, મહારાજ મંદિર માંહિ આવ્યા;
તહાં દેવનાં દર્શન કરી, હરિમંડપે ઉતર્યા હરી...૨૭

બીજા જેને ઘટે વળિ જેવા, ઉતારા સૌને આપિયા એવા;
પછિ આવિ પ્રબોધિની જ્યારે, આવ્યા સંઘ ઘણા ઘણા ત્યારે...૨૮

૧.નદીનો કાંપ ઠરીને બનેલી જમીન

સમૈયો થયો તે બહુ સારો, આવ્યા હરિજન સંત હજારો;
રાતે રાસમંડળ તણિ રીતે, ગાયાં સંતોએ કીર્તન પ્રીતે...૨૯

ઘણિ રાત ગાતાં ગઈ જ્યારે, રાજિ થૈને બોલ્યા હરિ ત્યારે;
આજ છે સહુને ઉપવાસ, ગાવું રાખો પડે છે પ્રયાસ...૩૦

એમ કહી ગાવું બંધ રખાવ્યું, અતિ પ્રસન્ન પણું દરશાવ્યું;
પછિ જ્ઞાનકૂપ કેરી પાસ, ભેટ્યા સંતોને શ્રીઅવિનાશ...૩૧

પછિ પોઢિ રહ્યા ભગવંત, સુતા હરિજન ને સુતા સંત;
સવારે ઊઠીને સહુ સાથ, નાવા ગોમતીયે ગયા નાથ...૩૨

નિત્ય ગોમતી સરને ગળાવે, બહુ જન કામ કરવાને આવે;
મૃતિકા પ્રભુ પોતે ઉપાડે, અતિ ઉત્સાહ એવો દેખાડે...૩૩

શરીરે ગારો વળગેલો જેને, તોય ભેટે મહા પ્રભુ તેને;
આપે ઉરથિ પ્રસાદીના હાર, એમ હેત જણાવે અપાર...૩૪

હોંશે હોંશે કરે જન કામ, જાણે રિઝાવું સુંદરશ્યામ;
આવે મંદિરમાં હરિરાય, તહાં સંતની પંક્તિયો થાય...૩૫

નિત્ય નિત્ય નવાં પકવાન, પીરસે સંતને ભગવાન;
સભા માંહિ બિરાજિયા શ્યામ, બેઠા સત્સંગિ સંત તમામ...૩૬

ગામ ગુડેલવાસિ જિભાઈ, ભલિ ઘોડી લાવ્યા હરખાઈ;
સાજ શોભિત ઊપર ધરી, ઘોડી શ્રીહરિને ભેટ કરી...૩૭

કૃપાનાથે કરી અંગિકાર, જન સૌએ વખાણિ અપાર;
થોડા દિવસ કરીને નિવાસ, ચાલ્યા ગઢપુર શ્રીઅવિનાશ...૩૮

નવિ ઘોડિયે બેસીને નાથ, ચાલ્યા પાર્ષદ ને સંત સાથ;
ગાડા ગામભણી નિજ જેહ, સંજિવાડા તણી સીમ તેહ...૩૯

ખડીયાળું[૧] છે ખેતર જેમાં, દિઠો ખિજડો ઉત્તમ એમાં;
ઘોડિ ફેરવ તે તરુ ફરતી, ઘણિ ચાતુરતાથી વિચરતી...૪૦

સખામંડળ ને સંતવૃંદ, અતિ પામિયા જોઇ આનંદ;
ઘોડ કુંડે ફેરાવી કૃપાળે, ચતુરાઈથી ધર્મને લાલે...૪૧

ભલા ભલા કાઠી અસવાર, જોઈ અચરજ પામ્યા અપાર;
મુનિજન જોઇને એમ ધારે, ખીજડાનું હશે તપ ભારે...૪૨

કોટિ બ્રહ્માંડના કરતાર, જેને ફેરા ફર્યા બહુ વાર;
સંજિવાડે ગયા જગભૂપ, ભક્ત બારોટ જ્યાં જગરૂપ...૪૩

તેણે સેવા સજી ઘણિ સારી, રાતવાસો રહ્યા ગિરધારી;
પછિ ત્યાંથી ચાલ્યા ઘનશ્યામ, રહે જ્યાં હરિભક્તનાં ગામ...૪૪

ગઢડે પહોંચ્યા ગિરધારી, જોઇ રાજિ થયાં નરનારી;
વાલે ગઢપુરમાં કર્યો વાસ, કરે દર્શન પ્રતિ દિન દાસ...૪૫

પુષ્પિતાગ્રા :

ગિરધર ગઢપત્તને વિરાજી, નિજજન સંગ સુરંગથી રમ્યાજી;
વિગતિ સહિત તે હવે કહીશ, મન ધરિ તેહ સુણો વળી મહીશ...૪૬

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે પ્રબોધિની-ઉત્સવકરણનામૈકપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૧॥

પૂર્વછાયો :

એક સમે વાલે વસંતનો, ખરી ખાંતે કર્યો ખૂબ ખેલ;
અમર મળિ આકાશમાં, તેહ નિરખવા આવેલ...૦૧

૧.કાદવવાળા ખેતરમા ઢોરના ચાલવાથી ખાડા પડી જાય તેવું

ચોપાઈ :

પાંડે ગોપાળજી તણા મામા, દીસે સદ્‌ગુણિ સુફળ સુનામા;
તેનિ સાથે રમ્યા હરિ રંગે, રસબસ થયા એ થકિ અંગે...૦૨

જેમ ભરતને શ્રીભગવાને, પાદુકાઓ દીધી પૂજવાને;
તેમ સુફળને શ્રીમહારાજે, આપી પાદુકા પૂજવા કાજે...૦૩

સભા સાંજે સજી સુખકારી, જથાયોગ્ય બેઠાં નરનારી;
રઘુવીરજીના લઘુ ભાઈ, બદરીનાથ વય લઘુતાઈ...૦૪

રુનિ ગાદલિ મસ્તકે લૈને, નિસર્યા સભા આગળ થૈને;
તેને પૂછિયું નટવર નાથે, ગાદલી કેમ લીધિ છે માથે ?..૦૫

તેણે ઉત્તર આપિયો ત્યાંય, ગાદલી **જમના**[1] લઈ જાય;
માવો બોલિયા મર્મવચન, તારી ગાદલી લે નહિ અન્ય...૦૬

તેમાં તાત્પર્યતા એવી હતી, તારો **પુત્ર**[2] થશે ગાદિપતી;
કહે સુફળ સુણો મુનિનાથ, હેતે વિનતી કરું જોડી હાથ...૦૭

બદરીનાથને દ્યો જનોઈ, ઘણું સારું મુહૂરત જોઈ;
સીતારામ વૃંદાવન જેહ, ત્રીજા તો બદરીનાથ તેહ...૦૮

સરવારમાં જૈ પરણાવું, ત્રણે કન્યાઓ તેડિને લાવું;
મેનાયે અને વિરજાયે જેમ, કર્યાં દર્શન તે કરે તેમ...૦૯

ઈચ્છારામ બોલ્યા વાણિ એવી, મારિ ઈચ્છા છે તે પણ તેવી;
ત્રણ પુત્રની પત્નિયો આવે, કરે દર્શન આપનાં ભાવે...૧૦

લાગિ શ્રીજિને તે વાત સારી, ઉપવીતની કીધિ તૈયારી;
વાલે ઉત્તમ મુહૂરત જોઈ, બદ્રીનાથને દીધી જનોઈ...૧૧

પ્રભુજીએ સુફળજીને જ્યારે, ચાખડીયો આપી હતી ત્યારે;

૧.અયોધ્યાપ્રસાદની દીકરી ૨.ભગવતપ્રસાદજી

આશા ગોપાળજી ઉર ધારી, મને ચાખડી આપે મુરારી...૧૨

ઘણા દિવસ ઈચ્છા એમ કીધી, તોય ચાખડી નાથે ન દીધી;
એક દિન જમવા બેઠા હરી, ત્યારે જુક્તિ ગોપાળજી કરી...૧૩

છાંની રીતે ચાખડીયો ઉપાડી, એક કોઠિમાં તે તો સંતાડી;
જમી ઊઠ્યા જ્યારે વનમાળી, ત્યારે ચાખડિયો નવ ભાળી...૧૪

વાત જાણે છે અંતરજામી, તોય સૌને પુછે બહુનામી;
મારી ચાખડિયો લિધિ કેણે, સાચું બોલો લિધી હોય જેણે...૧૫

બોલ્યા ગોપાળજી જોડિ હાથ, તે મેં લીધી છે ચાખડી નાથ;
જેમ સુફળ કરે છે પૂજન, તેમ પૂજવાનું મારે મન...૧૬

ઘણી આશા મેં રાખિ તથાપી, આપે ચાખડીયો નવ આપી;
ત્યારે આ ઠામથી મેં ઉપાડી, અને આ કોઠિ માંહિ સંતાડી...૧૭

પછિ ચાખડીયો લાવી ધરી, કૃપાનાથે અંગિકાર કરી;
પાવ ધારિને પરમ પ્રતાપી, પછિ ગોપાળજીને તે આપી...૧૮

કહ્યું પૂજા આની નિત્ય કરજો, મહિમા તેનો મન માંહિ ધરજો;
કહે વર્ણિ સુણો મહિપાળ, દીનબંધુ છે એવા દયાળ...૧૯

હરિનૌમી ઉપર પછિ હરી, જવા વરતાલ તૈયારી કરી;
ધર્મવંશી પ્રત્યે બોલ્યા નાથ, તમે સર્વ ચાલો મુજ સાથ...૨૦

સરવાર જવું હશે જેને, રજા આપશું ત્યાં થકિ તેને;
સૌને સાથે લિધા કહિ એમ, દાદા ખાચરને પણ તેમ...૨૧

જયા લલિતાદિને કહે વાલો, તમે પણ સૌ વરતાલે ચાલો;
વળિ અમર અમુલાને એમ, કહ્યું શ્રીહરિયે ઘટે તેમ...૨૨

પછિ તે સહુને સાથે લઈ, ચાલ્યા વરતાલ તતપર થઈ;
સાથે સંતમંડળ તથા પાળા, લીધા તરવાર બંદુકવાળા...૨૩

રાધાવાવ્ય પાસે પ્રભુ આવ્યા, સચ્ચિદાનંદે હાર ધરાવ્યા;
ઉગામેડિયે જૈ ગિરધારી, પીધું વાવ્યનું નિર્મળ વારી...૨૪

ગયા ત્યાં થકી ગામ **નિંગાળે,** નદિને સામે કાંઠે રુપાળે;
જઇ ઉતર્યા થોડિક વાર, બન્યો એક બનાવ તે ઠાર...૨૫

રઘુવીરજીનો એક જન, રુડું નામ જેનું અરજુન;
એના અંતરની વાત જાણી, લાગ્યા પૂછવા સારંગપાણી...૨૬

તજિ સંસાર આવ્યા છો આંઈ, તોય સાંભરે છે વળિ કાંઈ;
સાચેસાચું કહો હોય જેમ, સુણિ બોલ્યો તે અર્જુન એમ...૨૭

સ્વામી સર્વજ્ઞ છો સાક્ષાત, તમથી છાનિ શી રહે વાત;
તોય પૂછ્યું તેથી કહું છુંય, મારે ઘેર હતો જ્યારે હૂંય...૨૮

ત્યારે ગાયો ચરાવાને જાતો, તહાં દૂધ પીને તૃપ્ત થાતો;
તે તો સાંભરે છે મનમાંઈ, બીજું સાંભરતું નથી કાંઈ...૨૯

પછિ તે જેમ વીસરી જાય, કર્યો મહાપ્રભુએ ઉપાય;
ગવરાવ્યાં પદો પંથ આખે, સાચા હરિજન હીમત રાખે...૩૦

તેથિ સૌ સમઝ્યા મનમાંય, જ્યારે સંસારી સંકલ્પ થાય;
ત્યારે જો આવાં કીર્તન ગાય, તેના સંકલ્પ સૌ ટળી જાય...૩૧

ઝીંઝાવદર શ્યામ સિધાવ્યા, તહાં કેરિયાના ભક્ત આવ્યા;
ભારા શેલડીના ભેટ કીધા, શ્યામે સૌ જનને વહેંચી દીધા...૩૨

ધર્મવંશીની નારિ સમાજે, કર્યો થાળ મહાપ્રભુ કાજે;
જમિ પરવર્યા સારંગપાણી, રાતવાસો રહ્યા **કારિયાણી...૩૩**

વસ્તા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા જઇ ધર્મકુમાર;
બીજે દિન સંતને ઘનશ્યામે, લાડુ ખૂબ જમાડ્યા તે ઠામે...૩૪

ત્યાંથિ પરવર્યા પ્રાતસ કાળે, ગયા શ્રીહરિ **સમઢિયાળે;**

આવ્યા કુંડળના સતસંગી, બરવાળાના આવ્યા ઉમંગી...૩૫

કહ્યું એકે કરીને પ્રણામ, ચાલો હે હરિ કુંડળગામ;
ચાલો બીજા કહે બરવાળે, કર્યો આગ્રહ એમ એ કાળે...૩૬

ત્યારે બોલ્યા ધરમકુળમણી, ઘોડિ ચાલશે જે ગામ ભણી;
અમે આવશું એ ગામ ભાઈ, એમ બોલિયા જનસુખદાઈ...૩૭

ઘનશ્યામે ચલાવી જ્યાં ઘોડી, બરવાળા દિશે તે તો દોડી;
વીરો ભૂતો ને દ્વારકો ભૂતો, જોઈ રાજિ થયા તે સહૂ તો...૩૮

બરવાળે ગયા બળવાન, દિધાં ત્યાં સૌને દર્શનદાન;
સેવા સૌની અંગીકાર કરી, ગામ **નાવડે** સંચર્યા હરી...૩૯

કર્યો લીંબડીયોમાં ઉતારો, થાળ ત્યાં જમ્યા ધર્મદુલારો;
લાડુ સંતને પીરસ્યા પ્રીતે, જમ્યા પાર્ષદ પણ રુડિ રીતે...૪૦

પછિ ચાલ્યા પ્રભૂ પ્રખ્યાત, રહ્યા **સામરસદ** જઈ રાત;
ગયા ધોલેરે ધર્મદુલારો, કર્યો મંદિર માંહિ ઉતારો...૪૧

કહે ખેડુઓને મહારાજ, ચુનો કરવાને મંદિર કાજ;
બરવાળેથિ કાંકરી લાવે, તે તો ભક્ત ભલા મને ભાવે...૪૨

આપું ચરણ છાતી માંહિ તેને, બોલો હોય જવા રુચિ જેને;
પછિ જે જે જને પાડિ હાય, તેને ચરણ દીધાં છાતિમાંય...૪૩

એમ સૌને કરીને પ્રસન્ન, ગયા **આંબળી** ગામ જીવન;
પછિ **પીપળિયે** રહ્યા રાત, ત્યાંથી પરવર્યા ઊઠિ પ્રભાત...૪૪

ભોગાવો ઉતરી ભગવાન, ગયા **વારણે** કરુણાનિધાન;
ગયા ત્યાંના તળાવની પાળે, દીઠી મેડિ ત્યાં દીનદયાળે...૪૫

ધણિ તેનો અતીત તે સારો, કર્યો શ્રીહરિયે ત્યાં ઉતારો;
ધર્મવંશીએ ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૪૬

બીજે દિન વિચર્યા બળવાન, જઇ સાભ્રમતી કર્યું સ્નાન;
ગયા **વરસડે** વૃષનો દુલારો, કર્યો સરોવર પાળે ઉતારો...૪૭

બીજે દિન ચાલ્યા થૈને તૈયાર, **ઈંદણજ** ગયા વિશ્વઆધાર;
સંજિવાડે આવ્યા ત્યાંથિ શ્યામ, ત્યાંથિ **વરતાલ** પૂરણકામ...૪૮

રમાનાથનાં દર્શન કરી, હરિમંડપે ઊતર્યા હરી;
વીત્યા વાસર જ્યાં ત્રણ ચાર, ધર્મવંશિયે કીધો વિચાર...૪૯

કોણ કોણ જશે સરવાર, રહે કોણ આ દેશ મોઝાર;
ઈચ્છારામને કહે અવિનાશ, તમે તો રહો અમારિ પાસ...૫૦

વળિ આચાર્ય બે કહેવાય, તેમાંથી કોઈએ ન જવાય;
બોલ્યા સુફળ સુણો વનમાળી, આવે ગોપાળજી વરિયાળી...૫૧

કામ સરશે તેઓ બેય વડે, ત્રીજા કોઈનું કામ ન પડે;
વૃંદાવન બદરી સીતારામ, તેને પરણાવવાનું છે કામ...૫૨

વળિ હું મનમાં એમ ધારું, સાથે મેના આવે તોય સારું;
સુણિ બોલિયાં તે મેના બાઈ, હમણાં નહિ આવું હું ભાઈ...૫૩

પ્રભુદર્શનનો લાભ જેહ, નથિ પૂરો લીધો મેં તો તેહ;
તમે આવશો થોડેક માસે, માટે હું તો રહું પ્રભુ પાસે...૫૪

વળિ એક કહું સુણો વાત, જે છે અવધપ્રસાદના ભ્રાત;
જેનું નામ છે ઠાકોરરામ, શિવકુંવર્ય તેની સ્ત્રીનું નામ...૫૫

તેને સંતાન નવ થયું જ્યારે, મારી બેહેનને પરણ્યા તે ત્યારે;
તેનું નામ છે કૈલાસિ બાઈ, તેડિ આવજો તેહને ભાઈ...૫૬

મહારાજનું દર્શન કરે, તેથિ અંતર તેહનું ઠરે;
કહે સુફળ ધરો વિશ્વાસ, તેડિ લાવું તેને તમ પાસ...૫૭

પછિ બોલ્યા વચન વનમાળી, જાય સુફળ તથા વરિયાળી;

સાથે ગોપાળજીયે સિધાવે, ત્રણ ભાઈને પરણાવિ આવે...૫૮

તેહ છ જણને કરતાં વિદાય, વળિ બોલિયા વૃષકુળરાય;
તમે સરવાર દેશ સિધાવો, કામ સિદ્ધ કરી સદ્ય આવો...૫૯

સાથે લાવજો સૌ પરિવાર, કરે દર્શન આવી આ ઠાર;
વિચર્યા પછિ સરવારવાસી, વરતાલ વસ્યા અવિનાશી...૬૦

જન આવે ચરોતર કેરા, કરી દર્શન હરખે ઘણેરા;
વરતાલમાં વિશ્વ આધારે, કરિ લીલા અનંત પ્રકારે...૬૧

પુષ્પિતાગ્રા :

હરિવર વરતાલમાં વસીને, નિજજનના મનમાં બહુ ઠસીને;
અદભુત સુખ સર્વનેય આપ્યાં, અજ હર આદિ થકી ન જાય માપ્યાં...૬૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે બદરીનાથયજ્ઞોપ-વીત ધારણનામ દ્વિપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૨॥

પૂર્વછાયો :

વાસ વસી વરતાલમાં, સુખદાયક શ્રીઘનશ્યામ;
અધુરું જે મંદિર તણું, તેહ પૂરું કરાવે કામ...૦૧

ચોપાઈ :

ભક્તિ કરવાનિ ભક્તને રીત, પોતે શીખવે ધારિને પ્રીત;
પોતે ભક્તિ કરીને બતાવે, જોઈ સંતને ઉમંગ આવે...૦૨

કડિયા કરતા હતા કામ, તેણે ચૂનો માગ્યો તેહ ઠામ;
કોઈ દીઠું નહીં આપનારું, ત્યારે શ્રીજિએ આપ્યું તગારું...૦૩

દોડિ આવ્યા નિત્યાનંદસ્વામી, કહ્યું શ્રીહરિને શિર નામી;
તગારાં આપશું પ્રભુ અમે, શીદ લ્યો છો એવો શ્રમ તમે?..૦૪

સુણિ બોલિયા સુંદરશ્યામ, અમને રુચે ભક્તિનું કામ;
જ્યારે દેહથિ ભક્તિ કરાય, ત્યારે સાર્થક દેહ ગણાય...૦૫

નિત્યાનંદ કહે અહો શ્યામ, પોતે છો પ્રભુ પૂરણકામ;
પણ અમારા હિતને કાજ, ભક્તિ શીખવો છો મહારાજ...૦૬

પછિ જોવા બેઠા ઘનશ્યામ, બહુ જન લાગ્યા કરવાને કામ;
એક દિવસ ઈંટો ખુટી જ્યારે, ઈંટવાડે ગયા પ્રભુ ત્યારે...૦૭

હતો તે જ્ઞાનબાગનિ પાસે, લીધિ ઈંટો તહાં અવિનાશે;
સંત પાર્ષદ ને સતસંગી, સૌએ ઈંટો ઉપાડિ ઉમંગી...૦૮

લૈને આવતાં મારગમાંય, નિત્યાનંદ સ્વામી બોલ્યા ત્યાંય;
મારિ પાસે તો ઓછિ છે છેક, માટે આપો પ્રભુ ઈંટ એક...૦૯

એક ઈંટ વાલે તેને દીધી, બ્રહ્માનંદે બિજી માગિ લીધી;
કર્યો મંદિર પાસે **અંબાર**[1], લેવા ચાલ્યા પ્રભુ બિજિ વાર...૧૦

ગંગામા બોલ્યાં જોડિને હાથ, મારિ વિનતિ સુણો કૃપાનાથ;
ભક્તિ પુરુષ કરે મળિ જ્યારે, બાઈયોનાં તે શાં પાપ ત્યારે...૧૧

માટે ઈંટો ન લાવશો તમે, બાકિ છે તે તો લાવિયે અમે;
દયા લાવિને શ્યામ સુજાણ, લેવા દ્યો અમને એહ **લાણ**[2]...૧૨

વિનતી હરિએ ઉર ધરી, આજ્ઞા બાઈયોને પછિ કરી;
ચાલિ અબળા મળીને અપાર, કર્યો ઈંટોનો લાવિ અંબાર...૧૩

થાય મંદિરનો પરથાર, કામે લાગિયા સંત અપાર;
કોઈ સંત તો ત્યાં ઈંટો ચાંપે, કોઈ ગારો ભરી ભરી આપે...૧૪

થાય ગારાળાં વસ્ત્ર ને અંગ, તોય ભક્તિ કર્યાનો ઉમંગ;
જોઈ રીઝે તે કરુણાનિધાન, ભુજા ભીડિ ભેટે ભગવાન...૧૫

૧.ઢગલો ૨.લાભ

કોઈ સંત કહે જોડિ હાથ, ગારો ધોઉં પછી મળો નાથ;
કહે કૃષ્ણ રીઝ્યું મન મારું, નહિ ગારો તે ચંદન ધારું...૧૬

ગારો વળગ્યો હશે જેને અંગે, હું તો તેને જ ભેટું ઉમંગે;
એવા શબ્દ જ્યાં શ્યામે સુણાવ્યા, ગારો ચોપડિને કૈક આવ્યા...૧૭

સૌને ભેટિ બોલ્યા ભગવાન, મને વાલું ઘણું નિરમાન;
નિરમાનિ થઈ જન જેહ, નીચિ ટેલ કરે ઘણી તેહ...૧૮

તેને થાઉં પ્રસન્ન હું જેવો, કોટિ નાણાં થકી નહિ તેવો;
માટે કીધાં છે મેં આવાં ધામ, તેમાં કરશે આવી રીતે કામ...૧૯

વળિ જ્યાં જ્યાં જગ્યા મારિ થાશે, તહાં આ રીતે ભક્તિ કરાશે;
દિવ્યરૂપે હું તેહ દેખીશ, તેનું ફળ તેવું તેને આપીશ...૨૦

એક દિવસ હરિભક્ત મળી, કરી વિનતિ પ્રભૂજિને વળી;
અમે સંતને જમવાને જ્યારે, તેડિયે છૈયે ઘેર અમારે...૨૧

તેડિ જૈયે ગાડીમાં બેસારી, મહિમા મોટો મન માંહિ ધારી;
ઉપડાવો ગારો તેહ પાસે, અમને તો અયોગ્ય તે ભાસે...૨૨

મોટા રાજા આપે માન જેને, પગે લાગે છે પંડિતો તેને;
તે તો માથે ઉપાડે તગારું, અમને નથિ લાગતું સારું...૨૩

કહો તો ધન આપિયે અમે, સંત પાસે કરાવો ન તમે;
સુણિ બોલિયા સુંદરશ્યામ, તમે મર્મ ન સમઝ્યા તમામ...૨૪

આવિ ભૂતળમાં ભક્તિ કરવા, દેવતા ઈચ્છે નરતન ધરવા;
બ્રહ્મા પણ જાણે છે મનમાંથી, આવિ ભક્તિ મને મળે ક્યાંથી...૨૫

સંત છે નિરમાનિ તે કેવા, પરીક્ષા તેનિ પૂરણ લેવા;
આવી ભક્તિ કરાવું તે પાસ, જોવા ઉત્તમ મધ્યમ દાસ...૨૬

નહિ તો ધામ સોનાનું સારું, હું તો આકાશમાંથી ઉતારું;
ધારું તો ધનના ઢગ થાય, પછી શી સજે ભક્ત સેવાય ?..૨૭

સુણિ સમજિયા સૌ જન મર્મ, જાણ્યો ભક્તિ તે ઉત્તમ ધર્મ;
પછિ ગોમતિ ગાળવા કેરું, કૃષ્ણે કામ ચલાવ્યું ઘણેરું...૨૮

મટોડી તણિ ટોપલી ભરી, પોતે પાઘ ઉપર ધરે હરી;
દેખિ દેવતા વિસ્મિત થાય, એવિ ભક્તિ તે કરવા ચહાય...૨૯

મચ્યા સંત ને ભક્ત હજારો, કરે જયજયકાર ઉચ્ચારો;
છાયાં આકાશે દેવવિમાન, પુષ્પવૃષ્ટિ કરે તેહ સ્થાન...૩૦

એમ ગોમતિ કૃષ્ણે ગળાવી, એવામાં તો હુતાશનિ આવી;
નારાયણમોલમાં ઉભા રહી, રંગ ઉડાડ્યો શ્રીજિએ તહીં...૩૧

તેથિ સંત ને સતસંગિ તણાં, તન ને મન રંગાયાં ઘણાં;
નિત્ય લીલા કરે હરિરાય, અતિ આનંદમાં દિન જાય...૩૨

હરિનૌમી તણો દિન આવ્યો, સમૈયો ત્યારે સારો ભરાવ્યો;
દેશો દેશથિ આવિયા દાસ, થઈ દર્શનથી પૂર્ણ આશ...૩૩

ચૈત્રમાસનિ પૂનમ સારી, રહ્યાં ત્યાં સુધિ સૌ નરનારી;
પછિ કૃષ્ણે કરી આજ્ઞાય, સંઘ સૌ હવે થાઓ વિદાય...૩૪

કોઈને જવું નવ ગમે ઘેર, ચિત્ત ચંદ્ર ચકોરનિ પેર;
મત્સ્ય નીરથિ દૂર ન જાય, તેમ સૌ જન મન અકળાય...૩૫

કેમ આજ્ઞા ઉલ્લંઘન કરે, હરિમૂર્તિને મન માંહિ ધરે;
પછિ સૌ જન જાય વિદેશ, વાટે લીલા વખાણે વિશેષ....૩૬

ધન્ય ધન્ય જે વરતાલવાસી, પ્રેમે પૂજ્યા પ્રભૂ અવિનાશી;
લાવ લીધો ઘણો વાર વાર, એના પુણ્ય તણો નહિ પાર...૩૭

પછિ વરતાલથી જગવંદ, ગયા **ગઢપુર** આનંદકંદ;
જેમ પૂર્વ ને પશ્ચિમ માંય, રવિ વારે વારે આવે જાય...૩૮

બ્રહ્મરંધ્ર ને નાસિકા દ્વારે, પ્રાણવાયુ ફરે વારે વારે;
તેમ ગઢપુર ને વરતાલ, જાય વારે વારે વૃષલાલ...૩૯

પુષ્પિતાગ્રા :

ગઢપુર વરતાલ ધામ કેવાં, શરિર વિષે શુભ નેત્રજોડ જેવાં;
નજર કરિ જુવો વિરાટ માંહિ, અવર ન એહ સમાન ધામ ક્યાંહી...૪૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે હરિ-નૌમીઉત્સવ કરણનામ ત્રિપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૩॥

પૂર્વછાયો :

શ્રીહરિએ એક સમયમાં, ફૂલિબાનો નિહાળિને નેહ;
કરમડ જઈ અન્નકૂટ કર્યો, હવે કથા કહું છું તેહ...૦૧

ચોપાઈ :

ગઢપુરમાં બિરાજે ગોવિંદ, આવે દર્શને બહુ જનવૃંદ;
ધોલેરાના જે બાપજીભાઈ, જેનિ ભગનિ ભલી ફુલિબાઈ...૦૨

તેનું સાસરું કરમડ ગામ, ત્યાંથિ આવ્યાં તે ગઢપુરધામ;
સાથે ભાઈને પણ તેડિ આવ્યાં, પુજાભાઈને પણ સાથે લાવ્યાં...૦૩

પુજાભાઈ ને બાપજિભાઈ, બેય કાકાના સુત તે સગાઈ;
પુજાભાઈના ભત્રીજા જેહ, બનેસિંહજિના સુત તેહ...૦૪

ભોજોભાઈ ને ફૈ અજુબાઈ, આવ્યાં એ પણ દર્શને ધાઈ;
કૃપાનાથનાં દર્શન કર્યાં, તેથિ અંતર ત્રણેનાં ઠર્યાં...૦૫

ફુલિબાયે કહ્યું ભાઈ પાસ, આવે કરમડ શ્રીઅવિનાશ;
અન્નકૂટ ત્યાં આવિને કરે, સમૈયો પણ ત્યાં સારો ભરે...૦૬

આવે સંતનાં વૃંદ પવિત્ર, કરે ત્યાં હરિ ચારુ ચરિત્ર;
લીલા તે ગ્રંથ માંહિ લખાય, ગામ ગોકુળ તુલ્ય ગણાય...૦૭

મારાં ભાગ્ય એવાં ક્યાંથિ હોય, તમે વિનતિ કરી જુવો તોય;
દયાસિંધુ દયા દિલ લાવે, આશા પૂરવા કરમડ આવે...૦૮

પછિ ભાઈયો બે પરવરી, વિનતિ હરિકૃષ્ણને કરી;
ફુલિબાનો છે આગ્રહ અતી, ચાલો કરમડ સંતના પતી...૦૯

અન્નકૂટ ઉત્સવ તહાં કરવો, સમૈયો ભલો તે સમે ભરવો;
નહિ આવો જો જગકરતાર, ફુલિબાનો છે એવો વિચાર...૧૦

રહિ આ સ્થળમાં તપ કરવું, સુખ સર્વ બિજું પરહરવું;
સુણિ બોલિયા સુંદરશ્યામ, અમે આવશું કરમડ ગામ...૧૧

મહા સંસ્કારિ છે ફુલિબાઈ, તપ ઉગ્ર કરેલું છે ભાઈ;
એવા એવા જનોને જ કાજ, અવતાર ધર્યો છે મેં આજ...૧૨

મળેલાં જેઓને વરદાન, મળશે તમને ભગવાન;
વરદાન તે તો સત્ય કરવા, દેશોદેશ હું જાઉં છું ફરવા...૧૩

તમે પ્રથમ તહાં પરવરો, અન્નકૂટનો સામાન કરો;
પ્રજ્ઞાનંદ ને સવિત્રાનંદ, બ્રહ્મચારિ જેરામ સ્વછંદ...૧૪

તેને સાથે લઈને સંચરજો, કામ તેઓ કહે તેમ કરજો;
દિવાળિ પર આવશું અમે, કશિ ચિંતા ન રાખશો તમે...૧૫

એમ કહિ કર્યા સૌને વિદાય, રહ્યા શ્રીહરિ ગઢપુરમાંય;
જ્યારે દિવાળિ ઢુંકડિ આવી, જવા તૈયારિ કૃષ્ણે કરાવી...૧૬

સાથે ધર્મ તણો પરિવાર, તથા કાઠિ સખા અસવાર;
પારષદ વરણી અને સંત, સાથ લૈને ચાલ્યા ભગવંત...૧૭

રહ્યા **બોટાદ** જૈ હરિ રાત, **રાણપર** ગયા ઉઠી પ્રભાત;
નદી ભાદરમાં ગયા જ્યારે, સતસંગિ સામા આવ્યા ત્યારે...૧૮

મુખ્ય તો વ્રિપ સંઘજી વ્યાસ, કુંભકાર બે કૃષ્ણના દાસ;

નામ વિશ્રામ ને જિવરામ, એહ આદિકે કીધા પ્રણામ...૧૯

બહુ વિનયના શબ્દ સુણાવ્યા, ગામમાં પ્રભુને પધરાવ્યા;
ચાલ્યા અસવાર સૌ **નોરાનોરે**[1], ગયા મોલેસલામને ચોરે...૨૦

હતા બેઠા ત્યાં આલમભાઈ, નમ્યા ધરમકુંવરને તે ધાઈ;
કહ્યું કૃષ્ણે બડેમિયાં ક્યાં છે, કહ્યું અમદાવાદ ગયા છે...૨૧

કહે કૃષ્ણ ઉગામેડી ગામે, તેઓ આવ્યા હતા કાંઈ કામે;
ત્યારે અમને મળ્યા હતા તેહ, પરિપૂર્ણ જણાવ્યો તો નેહ...૨૨

અમે જાણ્યું જે ભેટશું આજ, પણ તે તો થયું નહિ કાજ;
એમ કહિને ચાલ્યા સુખદાઈ, આડા ઉભા ત્યાં આલમભાઈ...૨૩

મહારાજ રહો આંહિ રાત, પછિ ચાલજો ઊઠી પ્રભાત;
અતિ આગ્રહ કીધો એ ઠામ, ત્યારે બોલિયા સુંદરશ્યામ...૨૪

શિદ તાણ્ય કરો રાખવાની, ઉતાવળ છે અમારે જવાની;
પછિ આલમભાઈએ લાવી, ભેટ સાકર કેરિ ધરાવી...૨૫

હરિભક્તોએ પણ ચિત્ત ચાઈ, ધરિ માવાને ભેટ મિઠાઈ;
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અઘહારી, લોયે ગામ જવા ગિરધારી...૨૬

ધારપીપળે જાવાની જેહ, રાણપરની છે ભાગોળ તેહ;
જ્યાં છે નારેચાણો હનુમાન, તહાં ઉભા રહ્યા ભગવાન...૨૭

વળાવાને આવેલા જે ભાળ્યા, પ્રભુએ તેઓને પાછા વાળ્યા;
પછિ પરવર્યા સુંદરશ્યામ, **લોયે** ગામ ગયા ગુણધામ...૨૮

સુરા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા જઈ વિશ્વઆધાર;
સંત ઉતર્યા મંદિર માંય, બીજા જેને ઘટે જેમ જ્યાંય...૨૯

ઉતર્યા ધર્મવંશી સુપેર, તે તો સંઘા પટેલને ઘેર;
ધર્મવંશીએ કીધો જે થાળ, જમ્યા તે પ્રભુ જનપ્રતિપાળ...૩૦

૧.લાઈનબંધ; પંક્તિબંધ

પોતપોતાને ચોકે પધારી, જમ્યા સંત તથા બ્રહ્મચારી;
સભામાં કરિ શ્રીજિએ વાત, સુણિ સર્વે થયા રળિયાત...૩૧

સુખ સર્વને આપિ અપાર, પોઢ્યા રાત્રિયે પ્રાણઆધાર;
બીજે દિવસ જમીને સિધાવ્યા, ખળાવાડમાં જ્યાં પ્રભુ આવ્યા...૩૨

સુરો ખાચર બોલ્યા તે ઠામ, બીજું નાગડકું મુજ ગામ;
તહાં સંચરો શ્રીગિરધારી, સ્નેહે સેવા સજીશ હું સારી...૩૩

ભેંસજાળ તણા કાંયોભાઈ, કહે સાંભળો જનસુખદાઈ;
સુરો ખાચર તો છે શ્રીમંત, તેવો હું તો નથી ધનવંત...૩૪

તમે હો જો ગરીબનિવાજ, મારે ગામ ચાલો મહારાજ;
તમે રાજનિવાજ કહાવો, ગામ નાગડકે તો સિધાવો...૩૫

સુણિ બોલ્યા હરી સાક્ષાત, નથિ મારે કાંઈ પક્ષપાત;
છૂટિ મૂકું ઘોડીનિ લગામ, ઘોડિ જાય જવું તેહ ગામ...૩૬

છૂટિ મેલિ લગામ તે જ્યારે, ભેંસજાળ ચાલી ઘોડિ ત્યારે;
કાંયોભાઈ બોલ્યા તેહ સ્થાન, બેલિ ગરિબ તણા ભગવાન...૩૭

પ્રભુએ પછિ ઘોડી દોડાવી, **ભેંસજાળ** તે તરત જ આવી;
હરિભક્ત ઘણા સામા આવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા...૩૮

કાંયાભાઈના દરબાર માંય, ઉતર્યા પરમેશ્વર ત્યાંય;
કાંયાભાઈએ બરદાશ કીધી, વસ્તુ જોઈયે તે લાવી દીધિ...૩૯

પ્રભુજી ઉતર્યા હતા જ્યાંય, બીજો ઓરડો જે હતો ત્યાંય;
ઠકરાણીયો તે માંહિ હતી, પ્રભુદર્શને આતુર થતી...૪૦

પણ પુરુષ બેઠા હોય જ્યાંય, તેઓનાથિ જવાય ન ત્યાંય;
પુરુષો તો ભુલ્યા તેનું ભાન, થવા દીધું ન દર્શનદાન...૪૧

બાઈયો અતિ આતુર થઈ, કરિયે દરશન ક્યાંહાં જઈ;

એમ કરતાં ગઈ રાત ઘણી, આશા પૂર્ણ ન થઈ તેહ તણી...૪૨

પછી દીપક તેજ નસાડ્યું, **કરામાં**[1] ખોદિ જાળિયું પાડ્યું;
કર્યાં શ્રીહરિનાં દરશન, ત્યારે શાંતિ પામ્યું તેનું મન...૪૩

એવો અદ્‌ભુત ભાવ તે ભાળિ, અતિ રીઝિયા શ્રીવનમાળિ;
હતિ ગોદડિ પોતાની જેહ, પૂજવા આપિ તેઓને તેહ...૪૪

પુરુષોને પછી ભાન આવ્યું, આપણે દરશન ન કરાવ્યું;
પછિ બાઈયોયે દર્શન કામ, એક સમય ઠરાવ્યો તે ઠામ...૪૫

અહો ધન્ય એ બાઈયોનો પ્રેમ, તેનો મહિમા વર્ણવાય કેમ;
એના ચરણ તણી રજ લૈને, બ્રહ્મા શીશ ધરે રાજિ થૈને...૪૬

બીજે દિવસ આરોગિને થાળ, ગયા **કરમડ** ગામ કૃપાળ;
સામા આવ્યા ઘણા સતસંગી, નમ્યા પ્રભુપદને તે ઉમંગી...૪૭

હાર તોરા હરીને ધરાવ્યા, ગાજતે વાજતે પધરાવ્યા;
ફુલીબાનો છે દરબાર જ્યાંય, ઉતર્યા જગજીવન ત્યાંય...૪૮

દિધી સ્વાદુ રસોઈ અત્યંત, જમ્યા શ્રીહરિ ને જમ્યા સંત;
અન્નકૂટ તણો જે સામાન, પછી જોવા ગયા ભગવાન...૪૯

ભીમ પંડ્યો જે વેજળકાના, પાકશાસ્ત્ર જાણે સોળે આના;
ડોસો કંદોઈ પણ હતા પાસ, નાગનેશમાં જેનો નિવાસ...૫૦

પેંડા બરફિ આદી પકવાન, તે તો તેણે કર્યાં તેહ સ્થાન;
એહ આદિ રસોઈયા જાણ્યા, વૃષનંદને સૌને વખાણ્યા...૫૧

મોટિ ઓસરિ જોઈ રુપાળી, બિરાજ્યા તહાં શ્રીવનમાળી;
બ્રહ્મચારી જેરામે તે વાર, ધર્યાં ત્યાં પકવાન અપાર...૫૨

૧.ઓરડાની સાઈડની દીવાલ

ગામોગામના હરિજન જેહ, આવ્યા દર્શન કારણ તેહ;
બજાવે જન તાલ મૃદંગ, કરે ઉત્સવ ધારિ ઉમંગ...૫૩

જમ્યા ભાવ જોઈ ભગવંત, જમાડ્યા પછિ શ્રીજિએ સંત;
ગામના પરગામના જેહ, સતસંગિ જમ્યા સહુ તેહ...૫૪

બાપજીભાઈ ને પૂજાભાઈ, બોલ્યાં તેહ પ્રત્યે ફુલિબાઈ;
તમે પૂજા કરો મારિ વતી, જેમ રીઝે મુનીશ્વરપતી...૫૫

પછિ તે પૂજા કરવાને આવ્યા, શ્રીજિને શણગાર ધરાવ્યા;
સુરવાળ જામો અને પાઘ, જોતાં મૂલ તો જેનું અથાગ...૫૬

કડાં કંઠી ધરાવિને સારી, આરતી અતિ હેતે ઉતારી;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાય, તાળિ પાડે ને આરતિ ગાય...૫૭

ફુલિબાયે તે મૂરતિ ધારી, લીધી અંતર માંહિ ઉતારી;
સમૈયો થયો તે બહુ સારો, કોઈને નહિ વીસરનારો...૫૮

ધન્ય ધન્ય તે કરમડ ગામ, જહાં લીલા કરી ઘનશ્યામ;
તે તો ગોકુળ તુલ્ય ગણાય, એનો મોટો ઘણો મહિમાય...૫૯

તીથિ આવે પ્રબોધિની જ્યારે, વરતાલ જવા ધાર્યું ત્યારે;
પ્રભુએ તે પોતાનો વિચાર, કહ્યો સૌને સભાની મોઝાર...૬૦

ત્યારે બોલ્યા અયોધ્યાપ્રસાદ, આવો હે હરિ અમદાવાદ;
ઝાલાવાડિ બોલ્યા હરિજન, ઝાલાવાડને કરો પાવન...૬૧

સુણિ બોલિયા શ્રીમહારાજ, દેવ લક્ષ્મીનારાયણ કાજ;
ધરાંગધરે સુભક્ત સિધાવો, ગાડાં પથ્થરનાં ભરિ લાવો...૬૨

વળતાં પછી ગામ તમારે, આવવું તો જરૂર અમારે;
સુણી વચન વાલાજીનાં ભાવ્યાં, ગાડાં લૈ જવા નામ લખાવ્યાં...૬૩

પુષ્પિતાગ્રા :

કરિ કરમડ ગામમાં કૃપાળે, લલિત લિલા અનકોટ એહ કાળે;
સુણિ જન મન સદ્ય શુદ્ધ થાય, અગણિત પાપ જરૂર નાસિ જાય...૬૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિકરમડગ્રામે અન્નકૂટોત્સવકરણનામ ચતુ:પંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૪॥

પૂર્વછાયો :

કૃપાનિધી કરમડ થકી, જવા વિચર્યા અમદાવાદ;
તે જોઈને રાજી થયા, નિજ અંતરે અવધપ્રસાદ...૦૧

ચોપાઈ :

ચાલ્યા કરમડથી કૃપાનાથ, ગયા **શીયાણીયે** સહુ સાથ;
માવો મેઘા પટેલને ઘેર, ઉતર્યા જઈને રુડિ પેર...૦૨

ભટ શિવરામની દીકરી, બાઇ કુંવર્યે રસોઇ કરી;
તેનો ભાઈ મોરારજી નામ, તેણે પીરશું પ્રભુને તે ઠામ...૦૩

જમ્યા જીવન જગતઆધાર, જેનો નિગમ ન પામે પાર;
રહ્યા પટેલને ઘેર રાત, પરવરિયા ઉઠીને પ્રભાત...૦૪

ગયા **તાવિયે** ત્રિભુવનનાથ, મળ્યો ત્યાં સતસંગિનો સાથ;
અખોભાઇ જેઠીભાઈ ભારો, પુજોભાઇ અદોભાઈ સારો...૦૫

સૌએ સેવા સજી બહુ સારી, રહ્યા રાત તહાં ગિરધારી;
બીજે દિવસ ત્યાં સારંગપાણી, અદાભાઇ પ્રત્યે બોલ્યા વાણી...૦૬

આજ **વપન**[૧] કરાવવું છેય, સારો વાળંદ તેડાવો તેય;
અદાભાઈએ તેડાવ્યો ત્યારે, વેલો વાળંદ આવ્યો તે વારે...૦૭

૧.મુંડન

બેઠા વપન કરાવાને શ્યામ, કોરે અસ્ત્રે કર્યું તેણે કામ;
અસ્ત્રો આકરો લાગ્યો અતીશે, નહિ સહન થયો જગદીશે...૦૮

તજી તેહ બિજા બદલાવ્યા, એક એકથિ આકરા આવ્યા;
ફરે અસ્ત્રો તે જે સમે શીર, આવે નાથના નેણમાં નીર...૦૯

હતા જાલમસિંહજિ પાસ, જેનો દેવળિયામાં નિવાસ;
કહ્યું તેણે કરીને પ્રણામ, સારો વાળંદ છે મુજ ગામ...૧૦

થઈ અસ્વાર ત્યાં હું સિધાવું, તેને તરત અહીં તેડી લાવું;
એમ કહિને તરત ગયા ત્યાંય, વાલે વેલાને કીધો વિદાય...૧૧

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

માથે અર્ધ દિસે હજામત કરી ત્યાં તેજ ભાસે ઘણું,
કેવી શ્રીહરિની છબી તહિં દિસે તે ભાવથી હું ભણું;
ગંગારૂપ દિસે શિખા અહિપતીની કંઠિ કંઠે કરી,
ચોખી ચંદ્રકળા શિરે ચળકતી શું નીલકંઠે ધરી...૧૨

ચોપાઈ :

પછિ સ્નાન કર્યું તહાં નાથે, ચાલ્યા ત્યાં થકી સંતની સાથે;
ચાલ્યા દેવળીયા ભણિ જ્યાંય, આવિ ડોળિ તલાવડી ત્યાંય...૧૩

ત્યાં તો જાલમસિંહજી આવ્યા, એક વાળંદને સાથે લાવ્યા;
તેનિ કોથળિ તો તેહ રાયે, વળગાડિ હતી કંઠ માંયે...૧૪

દીસે અસ્વાર તે તેહ ઠામ, ચાલે પેગડું ઝાલી હજામ;
તેને સંત ને હરિજને ભાળ્યા, ત્યારે પ્રેમના ગર્વ તે ટાળ્યા...૧૫

મહીનાથ[૧] દિઠા નિરમાની, તે તો વાત નહીં કાંઈ નાની;
કદિ હાથમાં જેહ ન ઝાલી, તે તો કોથળિ કોટમાં ઘાલી...૧૬

૧.પૃથ્વી પતિ અર્થાત જાલમસિંહ રાજા

થઇ અસવાર દોડતા આવે, દોડતો સાથે વાળંદ લાવે;
સંત હરિજન ઉચર્યા એમ, ધન્ય ધન્ય અહો એનો પ્રેમ...૧૭

પ્રભુને કર્યા તેણે પ્રણામ, કહ્યું નાથ આ આવ્યો હજામ;
લાવ્યા પાણી તણો ભરિ પ્યાલો, બેઠા વપન કરાવાને વાલો...૧૮

બેઠા સંત સહુ આસ પાસે, બેઠા હરિજન દર્શન આશે;
મુક્તાનંદ કહે મહારાજ, કેવો વાળંદ આ કહો આજ...૧૯

સુણિ બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, હતો વાળંદ જે તાવિ ગામ;
હતું જીવજોખમ તેહ વિષે, આમાં દેહનું જોખમ દીસે...૨૦

સમઝ્યા સહુ વચનનો સાર, ઓલ્યાથી એહ સારો લગાર;
સુણો ભૂપ કહે વરણીજી, બનિ એવે સમે વાત બીજી...૨૧

પૂર્ણાનંદ નિર્વિકારાનંદ, આવ્યા જ્યાં હતા સૌ મુનિવૃંદ;
નવ દીઠો ત્યાં બેસવા માગ, નવ દીઠો ત્યાં પેસવા લાગ...૨૨

મનમાં આવિયું અભિમાન, કેમ બેસિયે છેવાડે સ્થાન;
આઘા જાય અને પાછા આવે, કોઇ સંત તેને ન બોલાવે...૨૩

જોઇ સંતોને શ્રીજિ કહેય, જૂવો માનની મૂર્તિ આ બેય;
માન ખંડનની બહુ વાત, કહિ શ્રીજિ મુખે સાક્ષાત...૨૪

માની ભક્ત મને નવ ગમે, માની જાય વહ્યો કોઇ સમે;
કામ ક્રોધ કદાપિ જિતાય, પણ માન થકી તો હરાય...૨૫

માનિ ભક્તે સેવા ન સજાય, માનિથી નહિ આજ્ઞા મનાય;
માનિનું થાય જો અપમાન, સામો થાય તે શત્રુ સમાન...૨૬

નિરમાનિ મને પ્રિય જેવો, માનિ ભક્ત નહીં પ્રિય તેવો;
એવી વાત કરી ભગવાન, કર્યું તેહ તળાવમાં સ્નાન...૨૭

રહ્યા **દેવળિયે** જઇ રાત, સૌએ સેવા કરી ભલિ ભાત;
માવો ત્યાંથિ ગયા **મછિયાવ,** ત્યાંના ભક્તનો ભાળિને ભાવ...૨૮

કર્યો ત્યાંથિ જઈને નિવાસ, **અમદાવાદમાં** અવિનાશ;
બદરીપતિનાં દરશન, કરિને જમ્યા થાળ જીવન...૨૯

દિન આવ્યો પ્રબોધિનિ કેરો, સમૈયો તો ભરાયો ઘણેરો;
કર્યો ઉત્સવ તે રુડિ રીતે, પૂજ્યા શ્રીહરિને સૌએ પ્રીતે...૩૦

પછિ સાંજે સભા સજિ શ્યામે, બેઠા પાંચસે સંત તે ઠામે;
માવે ખેશ મગાવ્યા અનેક, સર્વ સંતને આપ્યો અકેક...૩૧

અતિ અંતરમાં ભાવ ધરી, પૂજા આનંદસ્વામિએ કરી;
એમ લીલા કરે અવિનાશી, વીતિ કાર્તિકી પૂરણમાસી...૩૨

ચાલ્યા શ્રીપુરથી જગવંદ, ગયા **જેતલપુર** સુખકંદ;
સાથે લૈને ઘણા ઘણા સંત, ગયા **ગામડિયે** ગુણવંત...૩૩

ત્યાંથિ ચાલ્યા હરી ધિમા ધીમા, આવિ ગામ કનીજનિ સીમા;
તહાં દીઠિ તળાવની પાળ, એક રાયણ વૃક્ષ વિશાળ...૩૪

થોડિવાર કર્યો ત્યાં વિરામ, ગયા **મેમદાવાદમાં** શ્યામ;
રહ્યા બેચરભાઇને ઘેર, સેવ્યા દુલ્લભરામે સુપેર...૩૫

કર્યો સ્નેહે કરી તેણે થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
જુનું મંદિર છે જેહ ઠામે, સભા ત્યાં સજિ સુંદરશ્યામે...૩૬

કરિ સંપ વિષે ઘણિ વાત, સુણિ સર્વ થયા રળિયાત;
બીજે દિવસ મળી હરિજન, કહે ચાલો કરીને ભોજન...૩૭

અતિ આગ્રહના શબ્દ ભાખ્યા, ત્યારે સંતોને જમવાને રાખ્યા;
ચાલ્યા ત્યાં થકિ શ્યામ સુજાણ, ઉતર્યા વડ હેઠ **ડભાણ...૩૮**

સતસંગિયો સૌ મળિ આવ્યા, સિધુ સામાન તે સર્વ લાવ્યા;
બ્રહ્મચારિએ ત્યાં કર્યો થાળ, જમિ રાત રહ્યા ત્યાં દયાળ...૩૯

પ્રભુ ચાલિયા પ્રાતસકાળે, વાલો વેગે આવ્યા **વરતાલે;**
રમાનાથનાં દર્શન કરી, હરિમંડપે ઊતર્યા હરી...૪૦

બીજા સર્વને આપ્યા ઉતારા, જેને જેમ ઘટે તેમ સારા;
હરિજન ઘણા દર્શને આવે, જ્ઞાનવાત વાલો સંભળાવે...૪૧

સૌને આનંદ થાય અપાર, એમ વીત્યા દિવસ ત્રણ ચાર;
અયોધ્યાવાસિ એ સમે આવ્યા, પરિવાર સાથે તેડિ લાવ્યા...૪૨

રામપ્રતાપનો પરિવાર, તેનાં નામ સુણાવું આ ઠાર;
મોટા પુત્ર તેના નંદરામ, તેની પત્નિનું લક્ષમી નામ...૪૩

નારાયણ રામશરણ બે પુત્ર, સારું શોભે તેનું **ઘરસૂત્ર**[1];
નંદરામ તણા સગા ભ્રાત, નામે ઠાકોરરામ વિખ્યાત...૪૪

શિવકુંવર્ય તથા કઈલાસી, તેની પત્નિયો બેય સુવાસી;
રામસુખ તેહનો સુત જાણો, એ રીતે એનો વંશ પ્રમાણો...૪૫

પુત્રિ રામપ્રતાપનિ એક, ધનુબા નામ જાણે વિવેક;
ઈચ્છારામનો કહું પરિવાર, વરીયાળિ જેની ઘરનાર...૪૬

તેના પુત્ર ગોપાળજી આવ્યા, ત્રણ ભાઈને તે તેડિ લાવ્યા;
વૃંદાવનજિ અને સીતારામ, બદરીનાથ ત્રીજાનું નામ...૪૭

ઈંદિરાવાસી ને ઈંદિરાસી, કમળા ત્રીજી સદગુણરાશી;
ત્રણ ભાઈનિ તે ભારજાઓ, વિવેકી સમજૂ વનિતાઓ...૪૮

ઈચ્છારામનિ બેય દીકરી, નામ ફૂલશ્રી ને ફૂલઝરી;
મામા ગોપાળજી તણા જાણો, શિવદીનજિ નામ પ્રમાણો...૪૯

૧.કુટુંબ

વિશરામ ઘેલઈ ને સુબોધ, મામા શ્રીજિના તે ત્રણ જોદ્ધ;
વિશરામના પુત્રોનાં નામ, મંચ્છારામ તથા કન્હિરામ...૫૦

ઘેલઈના તનુજ બેય જાણો, ગવરી તથા બદરી પ્રમાણો;
કહું સુબોધ કેરા કુંવર, જગન્નાથ અને વંસીધર...૫૧

જાણો સીટન ત્રીજાનું નામ, આવ્યા તે સહુ વરતાલ ધામ;
કર્યાં શ્રીહરિનાં દરશન, થયાં તેથિ આનંદિત મન...૫૨

શ્રીજિએ પણ સ્નેહ જણાવ્યો, જથાજોગ્ય ઉતારો અપાવ્યો;
નાવા ગોમતિયે જન જાય, જતાં આવતાં કીર્તન ગાય...૫૩

શોભે અક્ષરધામ તે જેવું, ભાસે વરતાલ તે સમે તેવું;
લૈને વૃષકુળ સંત સમાજ, ગયા **મેળાવ** શ્રીમહારાજ...૫૪

રસ્તે ક્યાંઈક કરતા મુકામ, પહોંચ્યા પ્રભુ **ધોલેરે** ધામ;
કરિ દેવનાં દર્શન ત્યાંય, ઉતર્યા હરિમંદિર માંય...૫૫

કર્યો થોડા દિવસ ત્યાં નિવાસ, જગ્યા જે હતિ મંદિર પાસ;
ભળતી જાણિ કૃષ્ણને ભાવી, તેથિ તે તો જગ્યા લેવરાવી...૫૬

પછી ત્યાં થકિ સંચર્યા સ્વામી, **બરવાળે** ગયા બહુનામી;
હરી સાથે સખા અસવાર, નદિ ઉતાવળીનિ મોઝાર...૫૭

જળ ભરતી હતી તહાં નારી, ઘોડાં પાવા રહ્યા ગિરધારી;
વસતાના તનુજ વશરામ, લુવાણા રહે બરવાળે ગામ...૫૮

રાધા નામે તેની ઘરનાર, જળ ભરતી હતી તેહ ઠાર;
બિજિ સૂતાર ડાહ્યાનિ માય, જળ ભરતી હતી તેહ ત્યાંય...૫૯

બેયે ભાળિયા શ્રીભગવાન, ભૂલિ ગૈ તેહ દેહનું ભાન;
નદી તીરે બેડાં મુક્યાં ખાલી, બેય શ્રીજિનિ પાછળ ચાલી...૬૦

ગામ **કુંડળ** થૈને કૃપાળ, **ગઢડે** ગયા દીનદયાળ;

બેય બાઈયો ગઢપુર ગઈ, પ્રભુ માંઈ પ્રેમાતુર થઈ...૬૧

બેઠા શ્રીજિ સભા સજિ ત્યાંય, બેઠિ બાઈયો બાઈયોમાંય;
સૂરા ખાચરે ત્યાં પુછ્યો પ્રશ્ન, અહો સાંભળો હે હરિકૃષ્ણ...૬૨

ભાગવત અમે સાંભળ્યું જ્યારે, ઉપજ્યું અતિ અચરજ ત્યારે;
ગોપિકાઓનો પ્રેમ અપાર, તજ્યા પુત્ર અને પરિવાર...૬૩

ભુલિ દેહ તણું પણ ભાન, તેને લાગ્યું શ્રીકૃષ્ણથિ તાન;
હશે આજે કોઈ બાઇ એવી, કહિયે જેને ગોપિકા જેવી...૬૪

સુણિ ઉચ્ચર્યા અંતરજામી, સરવેશ્વર સર્વજ્ઞ સ્વામી;
ગોપીયોથિ જેની અધિકાઈ, એવિ બાઈયો છે આજ ભાઈ...૬૫

કહિ એમ કૃપા દૃષ્ટિ ધરી, બેય બાઈયોને ઉભી કરી;
પુછ્યાં તેઓનાં ગામ ને નામ, પુછ્યું આવ્યા તણું અહિં કામ...૬૬

કહિ બાઈયોએ બધિ વાત, કહ્યાં નામ ને નાત ને જાત;
ભાળ્યા તમને અમે ભગવાન, તેથિ ભૂલિ ગયાં તન ભાન...૬૭

બેડાં મૂક્યાં નદી તણે તીર, આવ્યાં નિર્ખવા શ્યામ શરીર;
કહે રાધાને શ્રીહરિ ત્યારે, ત્રણ બાળકિયો છે તમારે...૬૮

પાંચ માસનિ તે રોઈ મરશે, કોણ રક્ષણ તેહનું કરશે ?
સુણિ બોલિયાં તે રાધાબાઈ, તમે રક્ષા કરી ગર્ભમાંઈ...૬૯

તમે રક્ષણ કરશો જ તેમ, ચિંતા ચિત્તમાં રાખિયે કેમ ?
વળિ તેને પુછે મહારાજ, તમે કેમ તજી લોકલાજ...૭૦

કહે બાઈયો હે પ્રાણનાથ, તજ્યો છે અમે સર્વેનો સાથ;
તજ્યા ઘરધણિ ને ઘરબાર, તજ્યો સર્વ પ્રકાર સંસાર...૭૧

કર્યું જીવિત પણ કુરબાન, લોકલાજ તો તૃણનિ સમાન;
તમે માથા થકી પ્રભુ મોંઘા, પ્રાણ સાટે મળો તોય સોંઘા...૭૨

ત્યારે બોલ્યા હરિ તતખેવ, મને જો સમજો ઈષ્ટદેવ;
મારિ આજ્ઞાનો ભંગ ન કરો, નિજ ઘેર તમે પરવરો...૭૩

સુણિ નેણમાં આવિયાં પાણી, બોલ્યાં ગદ્‌ગદ કંઠથિ વાણી;
વિના જળ મત્સ્ય જીવે ન જેમ, અમે તમ વિના જીવિયે કેમ...૭૪

પછિ મૂર્તિ આગળ જયારે થઈ, ત્યારે બાઇયો બરવાળે ગઈ;
સુરાભક્ત આદી જન તેહ, અતિ આશ્ચર્ય પામિયા એહ...૭૫

પુષ્પિતાગ્રા :

પ્રભુપદ પર પૂર્ણ પ્રેમવાળી, વ્રજજુવતીથિ વિશેષ ભક્ત ભાળી;
અગણિત જુવતી સુ એહ ટાણે, પ્રભુ ભજનારિ મહામુની વખાણે...૭૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીવૃત્તાલયે પ્રબોધિન્યુત્સવકરણનામ પંચપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૫॥

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, સુણો અભયસિંહ અવનીશ;
લીલા લલિત વૃષલાલની, મન કોડ ધરીને કહીશ...૦૧

ચોપાઈ :

એક અવસરે વૃષકુળરાય, વસિ વાસ દુરગપુરમાંય;
ખેલ સારો વસંતનો કીધો, લાવ હરિજન સંતોએ લીધો...૦૨

પછે કીધો જુનાગઢ માંય, સમૈયો શિવરાત્રિનો ત્યાંય;
શુદિ ફાગુણિ અષ્ટમિ જયારે, પાછા **ગઢપુરમાં** આવ્યા ત્યારે...૦૩

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

શ્રીમાળી સતસંગિ ડોશિ તણું ત્યાં વર્ષી હતું તે દિને,
શ્રીમાળી દ્વિજ સાતસેં જન મળ્યા સર્વે નમ્યા શ્રીજિને;

ત્યારે ત્યાં દલપત્તરામ સ્વપિતા સાથે નમ્યો નાથને,
પૂરાં વત્સર આઠની ઉમરમાં જોડ્યા હતા હાથને...૦૪

પૂર્વછાયો :

પુષ્પદોલોત્સવ ગઢપુરે, કર્યો શ્રીહરિસુખના ધામ;
ગામ પંચાળેથિ આવિયા, ઝીણોભાઇ તે દર્શનકામ...૦૫

ચોપાઈ :

લલિતા જયા આદિક બાઈ, દાદા ખાચર આદિક ભાઈ;
મળિ સૌ જને કીધો વિચાર, સમૈયો કરવો એહ ઠાર...૦૬

થાય વરસો વરસ વરતાલ, આંહિ કરવો જરૂર આ કાળ;
પછિ શ્રીજિનિ પાસ સંચરી, અતિ આગ્રહે વિનતિ કરી...૦૭

હરિનવમીનો ઉત્સવ એહ, કરવો પ્રભુ આંહિ જ તેહ;
કંકોતરીયો લખી ગુજરાત, અમે મોકલશું ભલિ ભાત...૦૮

દેશદેશના ભક્ત તમામ, તેથી આવશે ગઢપુર ધામ;
સૌનો આગ્રહ જોઇ અપાર, પ્રભુ બોલ્યા ન કાંઈ લગાર...૦૯

સૌએ વાત તો એવિ ચલાવી, હરિનૌમી તો આંહિ ઠરાવી;
ઝીણાભાઈએ જૈ પ્રભુ પાસ, કર્યાં વિનતિનાં વચન પ્રકાશ...૧૦

હરિનૌમીનો ઉત્સવ જેહ, આંહિ આ અવસર થશે તેહ;
તેમાં થાશે ખરચ જેટલું, તે તો આપીશ હું જ તેટલું...૧૧

એહ વાત કરો અંગિકાર, મને આપો વચન એહ ઠાર;
સુણિ બોલ્યા પ્રભૂ રુડિ પેર, અમે રહિયે છૈયે જેને ઘેર...૧૨

તેને પુછો તમે તેહ વાત, કેમ પરબારું માનિયે ભ્રાત;
ઝીણાભાઈએ સમજી લઈ, દાદા ખાચરને પુછ્યું જઈ...૧૩

હરિનવમીનો ઉત્સવ થાશે, તેમાં જેટલું ખર્ચ જણાશે;
તે તો આપવું છે જ અમારે, વાત માનવિ પડશે તમારે...૧૪
રહે છે પ્રભુ આંહિ હમેશ, તમે ખર્ચ કરો છો વિશેષ;
કરવા દ્યોજિ આટલું અમને, કહું છું વિનતી કરિ તમને...૧૫
દાદો ખાચર બોલ્યા તે સમે, આંહિ આવ્યા છો મેમાન તમે;
જ્યારે આવે પ્રભૂ તવ ગામ, ત્યારે કરજો ખરચ તેહ ઠામ...૧૬
આંહિ કરવું ઘટે ન તમારે, આંહિ તો કરવું જ અમારે;
ઝીણાભાઈએ આગ્રહ કર્યો, દાદા ખાચરે દિલ નવ ધર્યો...૧૭
લાધો ઠક્કર ઠક્કર હરજી, આવ્યા સૌ જનની જોઈ મરજી;
બેસિ એકાંતમાં જનવ્રાત, કંકોતરિયો લખી ગુજરાત...૧૮
હરજીવન ને લક્ષ્મિરામ, વિપ્ર બેચર આદિક નામ;
આપી કંકોતરિયો ચલાવ્યા, કારિયાણીયે તે તો સિધાવ્યા...૧૯
એક રાત રહી એહ ઠામ, જાવું ધાર્યું જુદે જુદે ગામ;
વસ્તા ખાચરને દરબાર, વિપ્રો ઉતર્યા જૈ તેહ વાર...૨૦
હતું મંદિર સંત ઉતરવા, વિપ્ર ત્યાં ગયા દર્શન કરવા;
હતા ત્યાં મુનિ સચ્ચિદાનંદ, તેને પ્રણમીને પામ્યા આનંદ...૨૧
કહ્યું કેમ પધાર્યા છો ભ્રાત ? ત્યારે વિપ્રે કહી બધી વાત;
સચ્ચિદાનંદ સ્વામી સમર્થ, તેણે જાણું જે જાય છે વ્યર્થ...૨૨
સમૈયો એ તો વરતાલ થાશે, શ્રમ વિપ્રોના નિષ્ફળ જાશે;
એમ જાણિ બોલ્યા મુનિ ત્યારે, તમે આવજો આંહિ સવારે...૨૩
મળ્યા વગર મને નવ જાશો, જશો તો પછિથી પસતાશો;
કહે વિપ્રો જો આવિયે અમે, સમાધીમાં બેઠા હોજિ તમે...૨૪
જાગતાં તો દિવસ ચડિ જાય, તડકો જતાં પંથમાં થાય;

અમે તો ઉર ધાર્યું છે આવું, પાછલી રાતે ઊઠિને જાવું...૨૫
સચ્ચિદાનંદ બોલિયા વાણી, મારિ વાત માનો હિત જાણી;
પ્રભાતે તમે તૈયાર થાજો, મને પૂછિને પંથે પળાજો...૨૬
માનિ વિપ્રોએ તે પછી વાત, જમિ સૂતા ઉતારામાં રાત;
ગઢપુરના જનો તણો જ્યારે, વેગ શાંત પડ્યો કાંઈ ત્યારે...૨૭
શ્રીજિએ સરવેને બોલાવ્યા, સુણિ આજ્ઞા સહુ જન આવ્યા;
કહે શ્રીજિ સુણો સહુ જન, કહું તે તો વિચારજો મન...૨૮
દેશદેશના ભક્તોને અમે, કહ્યું છે તે તો જાણો છો તમે;
રામનૌમિ પ્રબોધનિ જેહ, સદા વરતાલ કરશું જ તેહ...૨૯
માટે સૌ તમે આવજો ત્યાંય, કહ્યું છે એમ સમૈયા માંય;
તેથિ સૂરત બુરાનપુર, એહ આદિક જે દેશ દૂર...૩૦
હરિનવમી ઉપર વરતાલ, ત્યાંના આવશે સંઘ વિશાળ;
તેમણે ગઢપુર ન અવાય, માટે સમૈયો આંહિ ન થાય...૩૧
વળતી આવતા વર્ષ માંહિ, રામનૌમિ તો કરશું જ આંહિ;
પણ આ વરસે ન કરાય, ફેરો કૈકનો ફોગટ જાય...૩૨
મને કરવા જો ઈચ્છો પ્રસન્ન, માનો સૌ તમે મારું વચન;
સુણિ સૌ જન બોલિયા એમ, કરો તમને ગમે પ્રભુ તેમ...૩૩
પણ કંકોતરિયો લખાણી, તેનું શું થશે સારંગપાણી;
સુણિ બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, તજો તેનિ તો ચિંતા તમામ...૩૪
કારિયાણી ગયા કંકોતરિયા, તેઓ ત્યાં જઈને રાત ઠરિયા;
સચ્ચિદાનંદ સ્વામિ છે ત્યાંય, રાખશે વિપ્રને ગામ માંય...૩૫
જવા સૌ તમે થાઓ તૈયાર, કોઈ પાળા ને કોઈ સવાર;
જવું આપણે આંહિથિ આજ, લઈ સંઘાતે સંત સમાજ...૩૬

પુષ્પિતાગ્રા :

હરિવર વરતાલ પંથ જાવા, સઉ જનને કહિ વાત સજ્જ થાવા;
સજિ ભલિ અસવારિ એહ વારે, છબિ શુભ તેહ વસો ઉરે અમારે...૩૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે વિચરણનામ ષટ્પંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ।।૫૬।।

પૂર્વછાયો :

પ્રભુ ચાલ્યા ગઢપુર થકી, સખા સંત ને પાર્ષદ સાથ;
રાત્ય રહ્યા રુડિ રીતથી, **કારિયાણીયે** જૈ કૃપાનાથ...૦૧

ચોપાઈ :

કંકોતરિયા હતા વિપ્ર જેહ, સચ્ચિદાનંદે રોકેલા તેહ;
તેઓ શ્રીજિને લાગિયા પાય, જાણ્યો સંત તણો મહિમાય...૦૨

બીજે દિન ગયા હરિ **ઝમરાળે,** ત્યાંથિ **ચોકડિ** સરોવર પાળે;
ગયા **ધોલેરે** ધર્મકુમાર, રહ્યા મંદિર માંહિ મુરાર...૦૩

ગયા **પીપળિયે** પરમેશ, દયાસાગર દીનજનેશ;
કમિયાળાના આવિયા જન, કહ્યાં વિનતિનાં તેણે વચન...૦૪

વિચરો પ્રભુ ગામ અમારે, નહિ રોકિયે ત્યાં ઝાઝી વારે;
સંત મંડળને કહે માવો, તમે **પાંશરે**[૧] પંથે સિધાવો...૦૫

કમિયાળે જઈ જમી થાળ, અમે આવશું ત્યાં તતકાળ;
એમ કહિને ચલાવિયા સંત, **કમિયાળે** ગયા ભગવંત...૦૬

જમિ ત્યાંથિ સિધાવિયા માવો, જતાં પંથમાં આવ્યો **ભોગાવો**;
સંતમંડળને મળ્યા ત્યાંય, સંતો રાજી થયા મનમાંય...૦૭

૧.સીધા

થયો તે સમે મધ્યાહ્નકાળ, રવિતાપ તપ્યો વિકરાળ;
ઉઘાડે પગે ચાલતા સંત, કરિ આજ્ઞા હતિ ભગવંત...૦૮

દેખિ દાઝતા સંતના પાય, દીનબંધુને આવી દયાય;
વાત રાખી તે અંતરે યાદ, ભગવાન પધાર્યા **ભોળાદ...૦૯**

ચાલ્યા બોરુ ભણી બળવાન, આવ્યું એક તળાવ તે સ્થાન;
ગામ ભોળાદની સીમમાંય, **શમડો**[1] દિઠો સુંદર ત્યાંય...૧૦

તહાં ઉતર્યા અંતરજામી, સંત સુધાં તે સંતનો સ્વામી;
દિશા દક્ષિણમાં તેહ ઠામ, એક કૂપ ઓજો કુવો નામ...૧૧

તેનું નીર લાવ્યા સંત ભરી, છાંટી ભૂમિ તે શીતળ કરી;
વસ્ત્ર ભીંજિ બાંધ્યા ચારે પાસ, પછી પોઢ્યા તહાં અવિનાશ...૧૨

સુતાં સુતાં વિચારિયું એમ, તાપમાં સંત ચાલે છે કેમ;
કષ્ટ સહન કરે મને પામી, તપમાં તો નથી કાંઇ ખામી...૧૩

બોલ્યા સંત પ્રત્યે પ્રભુ ત્યારે, માનવી મારિ આજ્ઞા તમારે;
માટે હું કહું છું તેમ કરજો, પગે ચર્મના **પાવલાં**[2] ધરજો...૧૪

સંત તો તપમાં રાજિ હોય, પ્રભુઆજ્ઞા ન લોપાય તોય;
તેથિ આજ્ઞા ચડાવી તે શીશ, ત્યારે રાજિ થયા જગદીશ...૧૫

પછિ ત્યાંથી ચાલ્યા ભગવાન, **વારણાની** વાટે સુખદાન;
બુટદેવીનું દેવળ આવ્યું, ઝાડ વરખડાનું મન ભાવ્યું...૧૬

જળાશય તટ જોઇને સારો, કર્યો શ્રીહરિએ ત્યાં ઉતારો;
જોરાભાઇ પ્રત્યે કહે માવો, કાંઇ **ટીમણ**[3] હોય તો લાવો...૧૭

ત્યારે બોલિયા તે જોરાભાઈ, કમિયાળા વિષે સુખદાઈ;
ગઢવી ખીમરાજની નારી, તેણે સાકર આપી છે સારી...૧૮

૧.ખીજડાનું વૃક્ષ ૨.પગરખાં ૩.નાસ્તો કરાય એવું

કહો તો પ્રભુજી તેહ લાવું, નથિ બીજું જે લાવી ધરાવું;
માવે સાકર તે માગી લીધી, સુરા ખાચરને ખોબો દીધી...૧૯

જોવા શ્રીજિનો પરમ પ્રતાપ, સુરોભક્ત બોલ્યા મર્મ આપ;
સૌને આપજો એહ પ્રમાણે, **વેરોવંચો**[1] ન કરશો આ ટાણે...૨૦

મર્મ શ્રીહરિએ જાણ્યો તેય, હતી સાકર તો શેર બેય;
પણ દેખાડવાને પ્રતાપ, વેંચિ સાકર શ્યામે અમાપ...૨૧

સંત પાર્ષદ સાદ કરીને, આપી પ્રત્યેક **પોસ**[2] ભરીને;
પોસ દેવીને પણ પોચડાવી, ફરિથી પોસ પોસ વેંચાવી...૨૨

રહિ બાકિ તપાસિ તે જ્યારે, હતી ત્યાં તો બશેર તે ત્યારે;
લાગ્યું અચરજ સૌને અમાપ, જાણ્યો પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ...૨૩

પછિ ત્યાંથિ ચાલ્યા ભગવાન, જઈ સાભ્રમતી કર્યું સ્નાન;
ગયા **વરસડે** વિશ્વઆધાર, રાતવાસો રહ્યા તેહ ઠાર...૨૪

તહાં ગોપાળજી મહારાજે, કરિ બાટિયો જમવાને કાજે;
કરિ તે જોડે અડદનિ દાળ, જમ્યા શ્રીહરિ જનપ્રતિપાળ...૨૫

ધર્મવંશિ જમ્યા સહુ પ્રીતે, પછિ પોઢિ રહ્યા રુડિ રીતે;
ત્યાંથિ પરવર્યા બિજે દહાડે, બપોરા કર્યા જૈ **સંજિવાડે...**૨૬

પછિ વાલમ **વરતાલ** આવ્યા, સામૈયું કરિ સત્સંગિ લાવ્યા;
થોડા દિવસ રહ્યા હરિ જ્યારે, આવ્યો દિન હરિનવમી ત્યારે...૨૭

આવ્યા હરિજન સંઘ હજારો, સમૈયો થયો તે બહુ સારો;
ચાલે સંતને નિત્ય રસોઈ, હરખે મુખ હરિજન જોઈ...૨૮

નિત્ય વાતો નવી નવી થાય, મહા પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાય;
જેમ સાગરમાં આવે ભરતી, નિત્ય દિસે વિશેષ તે ચઢતી...૨૯

૧.પક્ષપાત ૨.ખોબો

તેમ જે જે સમૈયો ભરાય, એક એકથિ શ્રેષ્ઠ જણાય;
લાખો લેખે વધ્યા સતસંગી, આટામાં લુણ તુલ્ય કુસંગી...૩૦

થયો અસુર સમસ્તનો નાશ, થયો હરિના સુજશનો પ્રકાશ;
કહે કોઇ ખરા પ્રભુ એ છે, મહાપુરુષ કહે કોઇ તે છે...૩૧

નમે સૌ હરિકૃષ્ણને જોઈ, જન નિંદા કરે નહિ કોઈ;
જોઇ સંતનો શુદ્ધ આચાર, જન સર્વને મન પડ્યો ભાર...૩૨

કહે આવા નથિ ક્યાંઇ સંત, નકિ એને ભેટ્યા ભગવંત;
એમ જાણિ જનો ભલે ભાવે, મહારાજને દર્શને આવે...૩૩

હતિ જ્યાં જ્યાં ઉપાધિ અશેષ, વધ્યો ત્યાં સતસંગ વિશેષ;
ગામમાં પેસવા નવ દેતા, એવા દ્વેષિ ઘણા જ્યાં રહેતા...૩૪

હરિમંદિર ત્યાં થયાં સારાં, થયાં માણસ માન દેનારાં;
વરતાલમાં જયજયકાર, કરિ ચાલિયા ધર્મકુમાર...૩૫

સંજિવાડે રહ્યા જઇ રાત, ત્યાંથિ પરવર્યા ઊઠિ પ્રભાત;
ગયા **વરસડે** કુંજવિહારી, ગળિયાણે ચાલ્યા ગિરધારી...૩૬

આવ્યું વાટમાં એક તળાવ, તહાં ઊતર્યા નટવરનાવ;
સ્નાન આદિ કર્યું નિત્યકર્મ, નિજજનને શિખવવાને ધર્મ...૩૭

સાધુ શૂન્યાતીતાનંદસ્વામી, તેણે શ્રીહરિને શિર નામી;
સાથવો અને સાકર આપી, જમ્યા તે પ્રભુ પ્રૌઢ પ્રતાપી...૩૮

ગળિયાણે પ્રભૂ પરવરિયા, હરિમંદિર માંહિ ઉતરિયા;
ગયા **જાખડા** ગામે જનેશ, ત્યાંથિ **પીપળિયે** પરમેશ...૩૯

ગયા ધોલેરે ધર્મકુમાર, ત્યાંના હરિજન હરખ્યા અપાર;
નિજજનને ઘણું સુખ દેવા, વિચરે પ્રભુ દેશમાં એવા...૪૦

જે જે ગામમાં શ્રીહરિ જાય, હરિભક્તને હરખ ન માય;
સજે શ્રીહરિની ઘણિ સેવા, મોટો લાભ અલૌકિક લેવા...૪૧

કોઈ **પરમતના**[1] જન હોય, આવે દર્શન કરવાને તોય;
શુદ્ધ ધર્મ તણી રિત જોઈ, સંત સહિતને આપે રસોઈ...૪૨

અવિદ્યાનો તો આવિયો અંત, ભાવ્યા સૌને દિલે ભગવંત;
ઘોલેરા થકિ ધર્મકુમાર, ગયા **ગઢપુર** ગુણના **અગાર**[2]...૪૩

પુષ્પિતાગ્રા :

પ્રગટ પ્રભુ તણો ઘણો પ્રતાપ, જગત વિષે પ્રસર્યો દિસે અમાપ;
પ્રગટ ભજન ઘેર ઘેર થાય, જન સતસંગિ જહાં તહાં જણાય...૪૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે હરિ-નવમીઉત્સવકરણનામ સપ્તપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૭॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે વસુધેશને, સુણો જીરણગઢ મહિમાય;
રાધારમણ દેવ સ્થાપિયા, હવે કહું છું તેહ કથાય...૦૧

ચોપાઈ :

હરિનવમી ચોરાશિયા કેરિ, કરિ વરતાલમાં **રંગલેરી**[3];
પછિ ગઢપુરમાં રહિ શ્યામ, જુવે ચાલતું મંદિર કામ...૦૨

સુખશજ્યાંનું છે જહાં સ્થાન, તહાં પોઢતા શ્રીભગવાન;
જેઠો રત્નો બે શિલ્પિ સુજાણ, જેનાં વિશ્વમાં થાય વખાણ...૦૩

તેઓને હરિ જેમ બતાવે, તેવી કોરણી બેય બનાવે;
વાસુદેવ નારાયણ કેરો, ઓરડો જે પવિત્ર ઘણેરો...૦૪

૧.બીજા મતના ૨.ઘર; નિવાસસ્થાન ૩.આનંદની લહેર એવા ભગવાને

તેનિ ઓસરિ પશ્ચિમ પાસ, જેમાં આવે વિશેષ ઉજાસ;
તહાં બેસિ નારાયણભાઈ, ઓપે મૂર્તિ કરી ચતુરાઈ...૦૫

મુરતી ગોપિનાથજી કેરી, ઘાટમાં દિસે સરસ ઘણેરી;
મહારાજ તહાં ઘણું રહે, મુરતી **ઓપનારને**[1] કહે...૦૬

ગોપીનાથની મૂરતિ જેહ, કરો માપિને મુજ સમ તેહ;
ઉંચિ જાડિ ને આકારવાળી, કરો તે મુજ અંગ નિહાળી...૦૭

સુણિને તે નારાયણભાઈ, ચલાવે નિજની ચતુરાઈ;
મહારાજનાં અંગ પ્રમાણે, કરિ મૂર્તિ તે સૌ જન જાણે...૦૮

એક અવસરે મંદિરમાંય, વિરાજ્યા હરિ શજ્યા છે જ્યાંય;
ધર્મવંશિ તહાં મળિ આવ્યા, નમ્યા તે હરિને મન ભાવ્યા...૦૯

પ્રણમી બોલ્યા રામપ્રતાપ, સુણો અરજ કૃપાનાથ આપ;
મુજ પુત્ર નામે નંદરામ, રામશરણ તેના સુત નામ...૧૦

નારાયણપ્રસાદ બીજા છે, જનોઈ દેવા જોગ્ય થયા છે;
માટે મુહુરત ઉત્તમ જોઈ, આપો બેયને આપ જનોઈ...૧૧

સુણિ શ્રીજિના મનમાં તે ભાવ્યું, જોશિ પાસે મુરત જોવરાવ્યું;
કૃપાનાથે રુડું કામ કીધું, બેય બાળને ઉપવીત દીધું...૧૨

એવામાં જુનાગઢનિ મોઝાર, થયું મંદિર કાંઇ તૈયાર;
મોટા સંત તથા હરિજન, મળ્યા કરવા વિચાર તે મન...૧૩

બ્રહ્માનંદ ગુણાતીતાનંદ, ઝીણોભાઇ જે સદગુણવૃંદ;
ગગોભાઇ ને ઉમેદસંગ, દાદોભાઇ એ સહિત ઉમંગ...૧૪

અંબારામ ને માણેકલાલ, રૂપશંકર બુદ્ધિ વિશાળ;
જટાશંકર શિવશંકર, આવ્યા અમરજિ ઉમંગભર...૧૫

૧.બનાવનારને

દાસ રંગિલ માધવરાય, વૃંદાવન પણ આવિયા ત્યાંય;
દાસ ભૂખણ હીમતરામ, દાસ દયાળ ને દેવરામ...૧૬

કાનજી ભિમજી દુર્ગાદાસ, બોલ્યા એક બિજા તણિ પાસ;
થયું મંદિર તો મન પ્યારું, હવે શ્રીજિ પધારે તો સારું...૧૭

પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા તે કરે, જોઇ હરિજનનાં મન ઠરે;
લખ્યો દુર્ગપુરે એક પત્ર, ગગાભાઇને મોકલ્યા તત્ર...૧૮

તેણે જૈને દુરગપુર ધામ, પ્રેમે કીધા પ્રભુને પ્રણામ;
આપિ કાગળ આનંદકાર, કહ્યા મુખથી વળિ સમાચાર...૧૯

પત્ર સૌ જનને સંભળાવ્યો, સૌને હૈયે હરખ ઉપજાવ્યો;
રામચંદ્ર જોશીને બોલાવી, શુદ્ધ માસ તિથી જોવરાવી...૨૦

બીજ વૈશાખ વદ ગુરુવારી, જોશિયે કહિ તે તિથિ સારી;
જુનાગઢથિ જે આવેલો પત્ર, લખ્યો ઉત્તર તેહનો તત્ર...૨૧

પતિષ્ઠાનિ લખી તિથિ વાર, લખ્યું સામાન કરજો તૈયાર;
થોડા દિવસમાં આવશું અમે, તેનિ ચિંતા ન રાખશો તમે...૨૨

એવો કાગળ દૈ કરમાંય, ગગાભાઇને કીધા વિદાય;
પછિ તેણે જુનેગઢ જૈને, સમાચાર કહ્યા પત્ર દૈને...૨૩

બ્રહ્માનંદ આદિક મળી સહુ, કરવા માંડ્યો સામાન બહુ;
નાતે નાગર જે પાંચિબાઈ, તેને એમ કહે ઝિણોભાઈ...૨૪

જે જે જોઇયે તે માલ મગાવો, વડિ પાપડ સેવો કરાવો;
ત્યારે તે પાંચિબાઇ કહે છે, આખા ગામે જે બાઇયો રહે છે...૨૫

નારાયણ દવેનો પરિવાર, એવા કામમાં છે હુશિયાર;
નરસી મહેતા પીપલાણે, તેના કુળની સ્ત્રિયો પણ જાણે...૨૬

ધોરાજીમાં છે માવજિભાઈ, તેના ઘરનિ સ્ત્રિયો પણ ડાઈ;

એહ આદિક બાઈયો આવે, વડી પાપડ આદિ કરાવે...૨૭

પછિ તે બાઈયોને તેડાવી, અતિ આનંદથી એહ આવી;
માંડ્યો તે કરવાને સામાન, પાડ્યાં સારાં સારાં પકવાન...૨૮

ઝિણાભાઈ આદિક મળિ સહુ, લખિ કંકોતરી ગામ બહુ;
તે સમે જુનેગઢ જવા કાજે, માંડિ તૈયારિ શ્રીમહારાજે...૨૯

દાદો ખાચર સહપરિવાર, થયા તે તો જવાને તૈયાર;
જીવો ખાચર કુટુંબ સહીત, થયા તૈયાર તે રુડિ રીત...૩૦

ધર્મવંશિ સરવ નરનારી, તેઓએ પણ કીધિ તૈયારી;
સંત વર્ણિ તથા સર્વ પાળા, હરિભક્ત સહુ ધર્મવાળા...૩૧

પરગામિ કાઠી સરદાર, તેડાવ્યા ગઢપુરનિ મોઝાર;
ગામ કુંડળ ને કારિયાણી, તેડ્યા સારંગપુર થકી જાણી...૩૨

ઝીંઝાવદર બોટાદ લોયા, એહ આદિક જે મુખ્ય જોયા;
આવ્યા સૌ સરદાર ઉમંગે, જુનેગઢ જવા શ્રીહરિ સંગે...૩૩

નારાયણજિભાઈ બોલ્યા ત્યારે, તહાં આવ્યાનિ ઈચ્છા છે મારે;
સુણિ બોલિયા ધર્મદુલારો, ગોપીનાથનિ મૂર્તિ સુધારો...૩૪

જેવા અવયવ દેખો અમારા, કરો મૂર્તિના એ અનુસારા;
ધરજો મનમાં મારું ધ્યાન, કરો મૂર્તિ તે ધ્યેય સમાન...૩૫

રાજિ કરશો એ કામથિ અમને, થશે તીર્થ તણું ફળ તમને;
એમ શાંત કરી સુખકારી, શ્યામ ચાલ્યા સજી અસવારી...૩૬

વાલો **વાંકિયે** જૈ રહ્યા રાત, પછિ પરવર્યા ઊઠી પ્રભાત;
જુનેગઢ ગયા જગજીવન, આવ્યા સામૈયું લૈ હરિજન...૩૭

બાબિ[1] નવાબ બહાદુરખાન, તેણે જાણ્યું આવ્યા ભગવાન;
ત્યારે ડંકા નિશાન સહીત, **પાયગા**[2] મોકલી ધરિ પ્રીત...૩૮

બ્રહ્માનંદાદિ સંત સમસ્ત, ઝીણાભાઇ પ્રમુખ્ય ગૃહસ્થ;
સામા મેતા મુસદ્દિયે આવ્યા, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા...૩૯

પ્રભુને કર્યા સૌએ પ્રણામ, હાર તોરા ધરાવ્યા તે ઠામ;
પુરમાં પેઠા વિશ્વવિહારી, કેવિ શ્યામનિ શોભે સવારી...૪૦

ઘોડિયે ચડ્યા ધર્મકુમાર, સાથે કાઠિ ઘણા અસવાર;
તેના હાથમાં બરછીયો ઝળકે, જાણે મેઘમાં વીજળી ચળકે...૪૧

વાંસે **ઢળકે**[3] મોટી મોટિ ઢાલ, જાણે ચંદ્રના બિંબ વિશાળ;
કૈકની તો મોટી મુછો કેવી, તેમાં લીંબુ ઠરી રહે તેવી...૪૨

માથે પાઘડાં શોભે છે કેવાં, ઇંડા શિખર ઉપર હોય જેવાં;
ધજા હોય દેવળશીશ જેમ, છોગાં ફરકે મોટાં મોટાં તેમ...૪૩

સખા વચ્ચે શોભે જગવંદ, જેમ તારામંડળ માંહિ ચંદ;
લોકો દર્શન કરવાને ધાય, ઠામ ઠામ ઘણી ભિડ થાય...૪૪

નિરખી હરખે નરનાર, બોલે શ્રીહરિનો જયકાર;
સંત હરિજન કીર્તન ગાય, તેનિ શોભા વરણવી ન જાય...૪૫

મહાપૂરણ તેજ પ્રકાશે, જેને જોતાં જ ઈશ્વર ભાસે;
પ્રભુજી ગયા મંદિર પાસ, ઝીણાભાઈનો ત્યાં છે આવાસ...૪૬

કર્યો ઉતારો જૈ હરિ ત્યાંય, જન બીજા જેને ઘટે જ્યાંય;
પુરના જન કરિને પ્રણામ, ગયા પોતપોતા તણે ઠામ...૪૭

સંઘ સઘળો જમ્યો રુડિ રીત, સભા સાંઝે સજી ધરિ પ્રીત;
પેખવા પ્રભુજીનો પ્રતાપ, આવ્યા બહાદુરખાનજી આપ...૪૮

૧.મુસલમાન રાજાનો એક પ્રકાર ૨.સેના ૩.લટકે; ઝૂલે

પ્રભુને કરિ પ્રેમે પ્રણામ, ઉચ્ચર્યા કર જોડિને આમ;
મુજ લાયક કામ કહેજો, જોઈયે વસ્તુ તે મંગાવિ લેજો...૪૯

આપ જેવાનિ આશિષ થકી, જાણું છું રાજ્ય પામ્યો છું નકી;
એવું કહિને સિધાવિયા તેહ, ધન્ય ધન્ય અધિપતિ એહ...૫૦

ગુણાતીત મુનિ બ્રહ્મ હાથ, ઝાલિ મંદિરમાં ગયા નાથ;
રચના જોઈ મંદિર તણી, રિઝ્યા કોટિ બ્રહ્માંડનો ધણી...૫૧

બેય સદ્‌ગુરુને તેહ વાર, આપ્યા ઉરથી પ્રસાદિના હાર;
પછિ મંદિર માંહિથી જૈને, જોયો જજ્ઞમંડપ રાજિ થૈને...૫૨

વિપ્ર આવ્યા હતા વિદવાન, તેણે જે જે બતાવ્યું વિધાન;
પ્રભુએ તેહને અનુસરી, પ્રતિષ્ઠા પ્રતિમાઓનિ કરી...૫૩

શોભે ધામ શિખર ત્રણ વાળું, ઉત્તરાભિમુખે તે રુપાળું;
રણછોડજિ ત્રીકમ રાય, સ્થાપ્યા તે વચલા ખંડમાંય...૫૪

પૂર્વ ખંડમાં રાધારમણ, ભાંગે દર્શને ભવનું ભ્રમણ;
ખંડ પશ્ચિમમાં સિદ્ધેશ્વર, તે તો મૂર્તિ દિસે મનોહર...૫૫

શોભે પાર્વતિ તે સ્થળમાંય, નંદીકેશ્વર પણ દીસે ત્યાંય;
વળી પૂર્વમુખે **કોળિમાંય**[1], સ્થાપ્યા હનુમાનજી પણ ત્યાંય...૫૬

સતસંગિનું રક્ષણ કરવા, માને તેહનું સંકટ હરવા;
વળી મંદિરમંડપ બહાર, દેરી છે એક પશ્ચિમ ઠાર...૫૭

શિવનું **બાણ**[2] થાપ્યું તે ઠામ, તેનું કાશિ વિશ્વેશ્વર નામ;
સાલ ચોરાશિયા તણિ જાણો, વદિ વૈશાખી બીજ પ્રમાણો...૫૮

પ્રતિષ્ઠા તે કરી ગુરુવારે, સવાપો'ર ચડ્યો દિન જ્યારે;
થયો ઉત્સવ સરસ એ ટાણે, જોઈ સુર નર સર્વ વખાણે...૫૯

૧.મંદિરમાં દેવ અને ઘુંમટ વચ્ચેની ઓસરીમાં ૨.લિંગ

વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, **દિવિ**[1] દેવનાં દુંદુભિ ગાજે;
આરતી મહારાજે ઉતારી, સ્તુતિ સંત સહુએ ઉચ્ચારી...૬૦

બોલે જન સહુ જયજયકાર, થયો આનંદ અપરમપાર;
દ્વિજને દક્ષિણા બહુ દીધી, કૃપાનાથે કૃપા ઘણિ કીધી...૬૧

કરનાર મંદિર તણું કામ, જે જે શિલ્પિ હતા તેહ ઠામ;
આપ્યા ઈત્યાદિને **શિરપાવ**[2], ઢળ્યા અઢળક નટવર નાવ...૬૨

નાત ચોરાશિના વિપ્ર જેહ, મહારાજે જમાડિયા તેહ;
સંત વર્ણિ આદિકને જમાડ્યા, જન સૌને સંતોષ પમાડ્યા...૬૩

વર્ણિ વાસુદેવાનંદ નામ, પૂજા કરવાને રાખ્યા તે ઠામ;
આનંદાનંદને તેહ સાથે, રાખ્યા પૂજામાં નટવર નાથે...૬૪

સ્વામિ ગુણાતીતાનંદ પાસ, બોલ્યા એવિ રીતે અવિનાશ;
તમે આંહિ થઈને મહાંત, રહો જ્યાં સુધિ થાય દેહાંત...૬૫

ઝીણાભાઈ આદિને એ સ્થાને, ભલામણ દીધિ શ્રીભગવાને;
આવ્યો એકાદશી દિન જ્યારે, નારાયણધરે જૈ નાહ્યા ત્યારે...૬૬

આવિ મંદિરમાં સભા ભરે, હરિની પૂજા હરિજન કરે;
વસ્ત્ર ભૂષણાદિ ભેટ ધારે, આરતિ અતિ હેતે ઉતારે...૬૭

જીર્ણગઢ તીર્થનો મહિમાય, કહ્યો વિસ્તારિ વૃષકુળરાય;
હરિલીલા કલ્પતરુ માંહી, તમે સાંભળ્યો છે ચિત્ત ચાહી...૬૮

માટે એટલું કહું છું આ ઠામ, અતિ પ્યારું પ્રભુને એ ધામ;
આવી જાત્રા કરે જન જેહ, પામે ચારે પદારથ તેહ...૬૯

દ્વાદશી દિન પારણાં કરી, ચાલ્યા સંઘ સહિત પછિ હરી;
ગયા ગિરધર **ગઢપુર** ગામ, જેને માન્યું છે અક્ષરધામ...૭૦

૧.સ્વર્ગમાં રહેનાર ૨.ઈનામ કે ભેટ

પુષ્પિતાગ્રા :

જિરણદુરગ જૈ જગન્નિવાસ, શુભ પ્રતિમા પધરાવિ સ્વપ્રકાશ;
પુનિત ચરિત તે સુણે સુણાવે, પ્રભુપદ પ્રીતિ અખંડ ચિત્ત આવે...૭૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીજીર્ણદુર્ગે રણછોડજી-ત્રિકમજીસ્થાપનનામાષ્ટપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૮॥

ઉપજાતિ :

વર્ણી કહે હે વસુધાધિપાળ, કહું કથા કૃષ્ણ તણી રસાળ;
શ્રી જીર્ણદુર્ગે કરિ **વાસ્તુકામ**[1], શ્રીજી પધાર્યા **ગઢપુર** ધામ...૦૧

ત્યાં કામ જે મંદિર કેરું ચાલે, તે નિત્ય પોતે નજરે નિહાળે;
વિલોકિ રૂડી રચના ઘણેરી, કરે પ્રશંસા પ્રભુ શિલ્પિ કેરી...૦૨

રાજા કહે હે વરણી કૃપાળ, વાણી સુધા તુલ્ય કહો રસાળ;
તે ચિત્ત મારું સુણવા ચહાય, સુણું તથાપિ નહિ તૃપ્ત થાય...૦૩

મંદીર મોટું ગઢપૂર માંય, તમે કહ્યું જેહ થતુંતું ત્યાંય;
કેણે કર્યો આગ્રહ ત્યાં કર્યાનો, સમો કહો મંદિર આદર્યાનો...૦૪

એ તો કથા આદિ થકી અશેષ, વિસ્તારથી સર્વ કહો વિશેષ;
જે ધામ સર્વોપરિ સૌ કહે છે, તેની કથા ચિત્ત બહુ ચહે છે...૦૫

પરોપકારી જન આપ જેવા, રાજી સદા કૃષ્ણકથા કહેવા;
ગંગાજિ જેવા જ ઉદાર એ છે, જે સર્વને જીવનદાન દે છે...૦૬

બોલ્યા સુણીને વળિ બ્રહ્મચારી, છે ધન્ય શ્રદ્ધા નૃપતી તમારી;
સ્નેહે સદા કૃષ્ણકથા સુણો છો, પવિત્ર પ્રશ્નો પણ જે પુછો છો...૦૭

કહે સુણે પ્રશ્ન પુછે પુછાવે, કે તે કથા કોઈ લખે લખાવે,
તે સર્વની પાવન બુદ્ધિ થાય, એવી કથા શ્રીહરિની ગણાય...૦૮

૧.નવા મકાનમાં વાસ કરવા માટે દેવની શાંતિ માટે કરાતી વિધિ

શ્રીધર્મપુત્રે ગઢપૂર માંય, કર્યું મહા મંદિર જેહ ત્યાંય;
તેની કથા મૂળ થકી સુણાવું, ઉત્સાહ ઝાઝો ઉર માંહિ લાવું...૦૯

એકાશિયાના **મૃગશીર્ષ**[૧] માસે, આવ્યા હરિ સૂરતથી હુલાસે;
સાથે હતા જે સરદાર શાણા, તે કાઠિ સૌ એક થળે ભરાણા...૧૦

પાંચાળ નામે સુપવિત્ર દેશ, જે કાઠિનો દેશ કહે વિશેષ;
ત્યાંના હતા તે સરદાર સારા, જે શ્રીહરિના પદ પૂજનારા...૧૧

સૌએ મળી એમ વિચારિ વાત, છે ભાગ્યશાળી કછ ગુજરાત;
ત્યાં શ્રીજિએ મંદિર શ્રેષ્ઠ કીધાં, ને આપણાં ગામ વિસારિ દીધાં...૧૨

સર્વે મળી શ્રીહરિ પાસ જૈયે, તે કૃત્યનું કારણ પૂછિ લૈયે;
એવું વિચારી પ્રભુ પાસ આવ્યા, વિચાર સૌના મનના સુણાવ્યા...૧૩

હે નાથ છો આપ અનાથનાથ, સદા વસો છોજિ અમારિ સાથ;
તથાપિ ભક્તો પરદેશિ પ્યારા, તમે ગણો છો વૃષના દુલારા...૧૪

જે ભક્ત કચ્છી ગુજરાતિ જે છે, વિશેષ વાલા તમને જ તે છે;
ત્યાં મંદિરો શ્રેષ્ઠ કરાવિ દીધાં, અમો તણાં ગામ વિસારિ દીધાં...૧૫

શું તેહનું કારણ તે સુણાવો, આ દેશમાં ધામ ભલું કરાવો;
આ દેહગેહાદિ બધાં અમારાં, તે જાણજો છે પ્રભુજી તમારાં...૧૬

વૈતાલીય :

સુણિ શ્રીહરિ એમ ઉચ્ચર્યા, નથિ ઓછા પ્રિય તો તમે ઠર્યા;
સુરમંદિર જે તહાં કર્યાં, બહુ તેનાં મન કારણો ધર્યાં...૧૭

તમ સાથ મળી વસું સદા, તમથી દૂર નથી થતો કદા;
મુજને ગઢડે કહે રહે, ગઢડું સ્વામિ તણું સહુ કહે...૧૮

નિરખો મુજને સદા તમે, પરદેશી નિરખે કદી સમે;

૧.માગસર મહિનો

અવલંબન કાજ એહને, રચિ દીધાં મુજ ધામ તેહને...૧૯

પણ મંદિર એહ દેશમાં, સહુથી શ્રેષ્ઠ પ્રભા વિશેષમાં;
નહિ જ્યાં લગિ એહવું સજું, નહિ ત્યાં સૂધિ શરીર આ તજું...૨૦

મુરતી મુજ માપ જેવડી, રહિ પાસે જ રચાવું એવડી;
મુજ હસ્તથિ થાપના કરું, ઉર ઇચ્છા અતિ એવિ હું ધરું...૨૧

કહી એમ પ્રસન્ન સૌ કર્યા, હરિભક્તો નિજ ગેહ સંચર્યા;
સહુને દિલ એ સમે દિસે, શિખરાળું મુજ ગામમાં થશે...૨૨

પછિ એક સમે મહાપ્રભુ, અતિ આનંદ ભર્યા દિસે વિભુ;
નૃપ ઉત્તમ આવિને તહાં, સ્તુતિ કીધી હરિજી હતા જહાં...૨૩

વળિ ત્યાં લલિતા તથા જયા, અમરાં ને અમુલાં મળી ગયાં;
વિચર્યાં વળિ રાજબાઇ જ્યાં, ઉપમા શી કહિયે નવાઇ ત્યાં...૨૪

નર અક્ષરમુક્ત શું દિસે, પ્રભુ પાસે નિજ ધામને વિષે;
મળિ ત્યાં વળિ રાધિકા રમા, વળિ શક્તી સ્વરૂપે દયા ક્ષમા...૨૫

પ્રણમી પ્રભુ પાય પ્રીતથી, ઉચર્યાં વાણિ રસાળ રીતથી;
કરિયે વિનતી કૃપાકર, સુણજો સ્નેહ ધરી સુખાકર...૨૬

શિખરિણી :

બહૂનામી સ્વામી પરમ શુભધામી પ્રભુ તમે,
અમારા છો પ્યારા તમ ચરણનાં સેવક અમે;
અમારૂં સર્વસ્વે તમ ચરણમાં અર્પણ કર્યું,
તજી બીજા દેવો તમ ચરણમાં ચિત્ત જ ધર્યું...૨૭

તમે સર્જૂ તીરે જનમ ધરિ આવી અહિં વસ્યા,
ઘણાં વર્ષો વીત્યાં પણ અમથિ દૂરે નથિ ખસ્યા;
અમોને આ દેહે અધિક સુખ આપી સુખિ કર્યા,
અમે સોંપી સર્વે તન મન તમારાં જન ઠર્યા...૨૮

અમારી આ ટાણે અરજ સુણિને અંતર ધરો,
અમારી જગ્યામાં શિખર સહિતું મંદિર કરો;
સદા સૌ **કો**[૧] જેથી ગઢપુર ગણે ગોકુળ કરી,
અમારી એ આશા પ્રિયતમ કરો પૂરણ હરી...૨૯

રથોદ્ધતા :

એહ ભૂમિ સતસંગ મૂળ છે, અત્ર સર્વ વિધિ સાનુકૂળ છે;
મિષ્ટ નીર ઉનમત્તગંગ છે, સ્નાન યોગ્ય સુખનો પ્રસંગ છે...૩૦

અત્ર બાગ બગિચા ભલા દિસે, પત્ર પુષ્પ ફળ પૂર્ણ તે વિષે;
દેવઅર્થ ઉપયોગિ એ થશે, સંતવૃંદ સુખથી અહીં વસે...૩૧

ભાવ પૂર્ણ અહીં સર્વ ભક્તનો, વાસ અત્ર વળિ સર્વ મુક્તનો;
અત્ર આપ કરિ છે લીલા બહૂ, શ્રેષ્ઠ તીર્થ ગણશે અહીં સહૂ...૩૨

આસપાસ પથરાનિ ખાણ છે, શ્વેત **પાર્શ્વમણિને**[૨] પ્રમાણ છે;
લાવતાં સુલભ સર્વથા થશે, કાળ દીર્ઘ નહિ કામમાં જશે...૩૩

વસ્તુ સર્વ દરબારમાં થકી, આવશે જ ઉપયોગમાં નકી;
ધામકામ કરશું વળી અમે, દૃષ્ટિમાત્ર ધરજો પ્રભૂ તમે...૩૪

કાંઈ પૂર્વ તપ જો અમે કર્યાં, હોય તીર્થ વ્રત કાંઈ આદર્યાં;
એ બધાનું ફળ ઇચ્છિયે અમે, આંહિ ધામ પ્રભુ આદરો તમે...૩૫

આજ સૂધિ કરિ જેહ સેવના, આપને જ ગણિ દેવદેવના;
એ બધાનું ફળ ઇચ્છિયે અમે, આંહિ ધામ પ્રભુ આદરો તમે...૩૬

નિત્ય થાળ કરિને જમાડિયા, પૂર્ણ હર્ષ હસિને પમાડિયા;
એ બધાનું ફળ ઇચ્છિયે અમે, આંહિ ધામ પ્રભુ આદરો તમે...૩૭

નામમંત્ર જપ જે અમે કર્યા, ધ્યાન માંહિ પદ આપના ધર્યા;

૧.કોઈ ૨.પારસમણિ

એ બધાનું ફળ ઇચ્છિયે અમે, આંહિ ધામ પ્રભુ આદરો તમે...૩૮

દેહ ગેહ થકિ નેહ તોડિયો, આપ અંગછબિ સંગ જોડિયો;
એ બધાનું ફળ ઇચ્છિયે અમે, આંહિ ધામ પ્રભુ આદરો તમે...૩૯

જો અનન્ય નિજ સેવકો ગણો, હોય ભાવ શુભ જો અમો તણો;
તો વિશેષ દિલમાં દયા ધરો, શ્રેષ્ઠ ધામ શુભ આંહિ આદરો...૪૦

ઉપજાતિ :

બોલ્યા સુણી શ્રીહરિ મેઘશ્યામ, ધારું છું હું આંહિ કર્યાનું ધામ;
ઘણું વસ્યો હું ગઢપૂર માંહી, માટે ગણું અક્ષરધામ આંહીં...૪૧

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

ઝીંઝાવદર કારિયાણી પુર સારંગાખ્ય લોયા રુડા,
કર્યાણું વળિ વાંકિયું પણ ભલું બોટાદ ને કોટડા;
કુંડળ આદિક ગામમાં હું વસિયો તે ધામ કેવાં કહું,
શ્રીગોલોક સમાન કોઇ વળિ છે વૈકુંઠ જેવાં સહુ...૪૨

માટે મુખ્ય સુધામ દુર્ગપુરમાં મોટું કરાવું સહી,
મારા અંગ સમાન મૂર્તિ પણ હું સ્થાપીશ નિશ્ચે અહીં;
ગોપીનાથ સુનામ તેનું ધરશું રાધા **અબાધા**[1] સદા,
તેની પાસ વિરાજશે છબિ વિષે મુક્તોનિ માતા મુદા...૪૩

ભક્તિ ધર્મ સુવાસુદેવ છબિયો છે ઓરડા માંહિ જે,
મોટા મંદિર માંહિ યોગ્ય થળમાં તે સાથ થાપીશ તે;
શ્રીભાનૂ કુળદેવ છે તમ તણા તે સ્થાપશું તે સ્થળે,
જેના તેજ પ્રતાપથી જન તણા ચિત્તોનિ ચિંતા ટળે...૪૪

૧.જેને કોઈ કર્મનું બંધન નથી એવા

ઉપજાતિ :

તે સાંભળી સૌ હરિભક્ત તેહ, રાજી થયા અંતર માંહિ એહ;
પ્રેમે પ્રભૂ પાય કર્યા પ્રણામ, જાણ્યું થશે નિશ્ચય આંહિ ધામ...૪૫

બોલાવિ નારાયણજી સુતાર, કહે કૃપાળુ વૃષના કુમાર;
સુચિત્ર મારી મુરતી બનાવો, યથાર્થ સર્વાવયભાવ લાવો...૪૬

એવી જ ઉંચી વળિ પુષ્ટ એવી, જુઓ નિહાળી મુજ મૂર્તિ જેવી;
ત્રિભંગી તે મૂર્તિ જણાય કેવી, જથાર્થ ગોપીપતિ કૃષ્ણ જેવી...૪૭

આજ્ઞા સુણી મસ્તક તે ચડાવી, સુચિત્રમૂર્તી હરિની બનાવી;
સર્વાંગ એવાં વળિ સર્વ રેખા, ચિત્રી શકે તે નહિ ચિત્રલેખા...૪૮

તે ચિત્રમૂર્તિ પ્રભુએ નિહાળી, રાજી થયા જોઇ છબી રુપાળી;
તે શિલ્પિને મસ્તક મૂકિ હાથ, પ્રસન્નતા પૂર્ણ જણાવિ નાથ...૪૯

બોલાવિયા સૌ હરિભક્ત ભાઈ, બોલાવિ સર્વે હરિભક્ત બાઈ;
દેખાડિ મૂર્તિ મનમાનિ એહ, રાજી થયાં સૌ જન જોઇ તેહ...૫૦

નિત્યાખ્ય નામે મુનિને વિચારી, સોંપી છબી તત્ક્ષણ તેહ સારી;
કહે હરિ એહ મગાવું જ્યારે, તે લાવજો મૂજ સમીપ ત્યારે...૫૧

આજ્ઞા પ્રભૂની સુણિ એવિ પ્રીતે, તે મૂર્તિ રાખી મુનિએ સુરીતે;
પછી કર્યો ઉત્તમરાય કેરો, ઉત્કર્ષ વીવા પ્રભુએ ઘણેરો...૫૨

તે તો કથા મેં તમને કહી છે, તે સર્વ મારી સ્મૃતિમાં રહી છે;
પંચાળના કાઠિ નરેશ જેહ, વિવાહમાં સૌ વિચરેલ તેહ...૫૩

વિવા કરીને ગઢપૂર આવ્યા, પવિત્ર કન્યા પણ તેડિ લાવ્યા;
કાઠી સહૂએ સુણિ વાત ત્યાંય, થશે મહા મંદિર ગામમાંય...૫૪

તે સર્વ એવું નિજ ચિત્ત ધારે, કરાવવું ધામ પુરે અમારે;

પ્રત્યેક રાજા પ્રભુ પાસ આવી, સ્નેહે હરિને વિનતી સુણાવી...૫૫

પ્રભૂજિ મારા પુરમાં પધારો, જુઓ તહાં છે બહુ જોગ સારો;
આપીશ જગ્યા પણ હું વિશાળ, કરો તહાં મંદિર હે કૃપાળ...૫૬

પ્રત્યેકનો આગ્રહ જાણિ લીધો, જોવા જવાનો નિરધાર કીધો;
તે તો સહૂને મન શાંતિ માટે, ધાર્યું તથાપી કરશે સ્વઘાટે...૫૭

પુષ્પિતાગ્રા :

નિજજન મન સૌખ્ય શાંતિદાતા, અતિ કરુણાળુ સુભક્ત તાત માતા;
શિશુસમ ગણિ લાડ તે લડાવે, દિન દિન અંગ ઉમંગ ઊપજાવે...૫૮

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીદુર્ગપુરે મંદિર-કરણવિચારનામૈકોનષષ્ઠિતમો વિશ્રામઃ ॥૫૯॥

ઉપજાતિ :

મહાપ્રભુ મંદિર જોગ ગામ, જોવા પધાર્યા કહું તેહ ઠામ;
જઈ નિહાળ્યું **કરિયાણું** નાથે, દેહો હતા ખાચર નાથ સાથે...૦૧

ભલી નદી ત્યાં પણ કાળુભાર, ભૂપે કર્યો આગ્રહ એહ ઠાર;
તથાપિ જોવા વળિ અન્ય ગામ, ત્યાંથી પધાર્યા પ્રભુ મેઘશ્યામ...૦૨

સુભક્ત મોકા નરપાળ સાથે, જૈ **વાંકિયું** ગામ વિલોક્યું નાથે;
દેખાડિ જગ્યા શુભ ત્યાં વિશાળ, રીઝ્યા રુદેમાં પ્રભુ વિશ્વપાળ...૦૩

શ્રીકોટડે ત્યાંથિ ગયા જ શ્યામ, છે કાઠિ વાળા નૃપ તેહ ઠામ;
બતાવિ જગ્યા તહિં તે નિહાળી, રાજી થયા ભૂધર તેહ ભાળી...૦૪

બોટાદ ત્યાંથી વિચર્યા બળિષ્ઠ, છે ભક્ત દાહો નૃપ જ્યાં વરિષ્ઠ;
ભલા ભગો દોશિ અનન્ય ભક્ત, મનુષ્ય રૂપે પણ શ્રેષ્ઠ મુક્ત...૦૫

ઉતાવળી નામ નદી તહાં છે, શ્રીમંત સત્સંગિ જનો જહાં છે;
મહાપ્રભૂએ મનવૃત્તિ પ્રોઈ, જગ્યા તહાં મંદિર કાજ જોઈ...૦૬

લોયે ગયા ત્યાં થકિ ધર્મલાલ, વસે સુરોભક્ત જહાં નૃપાળ;
ત્યાંથી પ્રભૂ **નાગડકે** પધાર્યા, આનંદ સૌના ઉરમાં વધાર્યા...૦૭

ત્યાંથી **ઝીંઝાવદરમાં** સિધાવ્યા, સામા અલૈયો નરનાથ આવ્યા;
પૂજા કરી અન્ન જમાડિ પ્રીતે, જગ્યા બતાવી જઈ રૂડિ રીતે...૦૮

પછી પધાર્યા પ્રભુ **કારિયાણી,** ભૂપાળ વસ્તો હરિભક્ત જાણી;
જગ્યા તહાં મંદિર જોગ્ય જોઈ, સુભાગ્ય જાણે જન સર્વ કોઈ...૦૯

ત્યાંથી ગયા કુંડળમાં મુનીશ, મુમુક્ષુ જ્યાં છે અમરો મહીશ;
એણે ઘણો અંગ ઉમંગ લાવી, જગ્યા ભલી મંદિરની બતાવી...૧૦

શ્રી સ્વામિ **સારંગપુરે** પધાર્યા, આનંદ સૌના ઉરમાં વધાર્યા;
ભલા જીવો ખાચર ભૂપ જ્યાંય, કર્યો ઉતારો દરબારમાંય...૧૧

પ્રેમે કર્યા ભક્તજને પ્રણામ, તેનાં કહું સાંભળ ભૂપ નામ;
જે નામ જો જાગિ પ્રભાત લૈયે, તો પાપને ટાળિ પવિત્ર થૈયે...૧૨

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

જીવા ખાચરની પ્રિયા પતિવ્રતા પાંચાળિ નામે કહું,
વાઘો ને અમરો સપૂત સુત બે તે બુદ્ધિવાળા બહુ;
દેવૂબાઈ સુરાજબાઈ વળિ જે છે સોમબાઈ સુતા,
માત્રો ધાધલ ને જુઠો સુજઈ તો **જામાત**[1] ત્રણ્યે હુતા...૧૩

જેનું ચિત્ત **હિમાદ્રિ**[2] તુલ્ય થિર છે તે ભક્ત જીવો કહું,
મેના તુલ્ય પતિવ્રતા સતિ ભલી પાંચાળિ જાણે સહુ;
હીમાદ્રીસુત શ્વેત નીલ ગિરિ છે તેવા સુતો બેય છે,

૧.જમાઈ ૨.હિમાલય

ગંગા ને યમુના સરસ્વતિ સમી પુત્રી ત્રણે તેહ છે...૧૪

તે સૌએ વિનતી કરી શુભ કરો જો ધામ આંહીં હરી,
પ્રખ્યાતી પુરની બધા જગતમાં તો થાય નિશ્ચે ખરી;
જે આ છે દરબાર તે તમ તણો જાણો કૃપાના નિધી,
જ્યાં જગ્યા પુરમાં ગમે જ તમને તે જાણજો છે દિધી...૧૫

એવાં વેણ કહી વળી નર સહૂ શ્રીજીનિ સાથે મળી,
પૂર્વે ગામ થકી તહાં પરવરી દેખાડિ ભૂમી ભલી;
છે પાષાણ ભલા અહીં સમિપમાં એવું સહૂએ કહ્યું,
શ્રદ્ધા સૌનિ નિહાળિ હૈયું હરિનું રાજી જ રાજી થયું...૧૬

ઉપજાતિ :

પછી પધાર્યા પુર માંહિ નાથ, બેઠા ઉતારે મળિ સર્વ સાથ;
રાઠોડ જે ધાધલ તેનિ નારી, છે રાણિદેવી તહિં તે પધારી...૧૭

તે સાથ પુત્રી ત્રણ આવિ ધાઈ, પુંજી મુળી ને વળિ સોતબાઈ;
સૌએ મળી એમ સ્તુતી ઉચારી, ચાલો અમારે સદને મુરારી...૧૮

કરાવિ છે વિપ્ર કને રસોઈ, જમો પ્રભુજી મનભાવ જોઈ;
કર્યો ઘણો આગ્રહ એવિ રીતે, પ્રભુ પધાર્યા જમવા સુપ્રીતે...૧૯

જમી પ્રસાદી સહુનેય આપી, પછી ઉતારે વિચર્યા પ્રતાપી;
હશે બિજાને મન ભાવ કેવો, કર્યો કૃપાનાથ વિચાર એવો...૨૦

છે ગામ કેરા બહુ ભાગિદાર, તે ભૂમિ દેશે મળિ એહ ઠાર;
વળી બિજા સૌ સતસંગિ જેહ, કેવા થશે સર્વ સહાયિ તેહ...૨૧

તે સર્વને અંતરભાવ કેવો, જરૂર તે તો સહુ જાણિ લેવો;
તહાં જીવા ખાચર કેરિ પાસ, તે વારતા સર્વ કરી પ્રકાશ...૨૨

ચોરા વિષે એક પલંગ ઢાળ્યો, તહાં બિરાજ્યા જઈ ધર્મલાલો;
ભૂપાળના જે જન ભાગિદાર, બોલાવિયા સર્વશ તેહ ઠાર...૨૩

બોલાવિયા ત્યાં હરિભક્ત જેહ, આવ્યા મળી તત્ક્ષણ સર્વ તેહ;
જે જે બિરાજ્યા જન તેહ ઠામ, તેનાં કહું સાંભળ ભૂપ નામ...૨૪

ચોપાઈ :

ઓળખાવા **પાંખી**[૧] એહ ઠામ, કહું જૂનાં નવાં પણ નામ;
મોકા ખાચરનો સુત વસ્તો, જાણે સતસંગનો જેહ રસ્તો...૨૫

બાવો ખાચર પુત્ર તે તેના, ભલા પુત્ર થયા બેય જેના;
મોકો ખાચર ખાચર રામ, રામનો સુત સોમલો નામ...૨૬

સાતા ખાચરનો પરિવાર, સંભળાવું હવે એહ ઠાર;
સાતાના વાલેરો અને મૂળ, અજવાળ્યું જેણે નિજ કુળ...૨૭

વાલેરાનો થયો સુત લાખો, જેણે હરિ ભજીને રંગ રાખ્યો;
ત્રીજું કુળ સૂરા ખાચર તણું, તેના પુત્ર બે ગુણિયલ ગણું...૨૮

એક ગાંગો દેવાઈત બીજો, ભગવાનની ભક્તિમાં ભીંજ્યો;
દેવદાસના સુત થયા ચાર, સુણો નામ તેનાં નિરધાર...૨૯

વાસકૂર ભીમો ને હમીર, પુજા સહિત ચારે શૂરવીર;
જસા ધાધલના સુત જોડ, એક માંચો ને બીજો રાઠોડ...૩૦

સુત રાઠોડનો લુણવીર, ધર્મરક્ષક તે મહાધીર;
સંઘો જેબલિયો તહાં આવ્યા, સાથે સ્નેહિયોને તેડિ લાવ્યા...૩૧

આવ્યા ત્યાં રાજગર સરિયાણ, જસો તેનો સપૂત સુજાણ;
શેઠ બોઘો તેનો સુત ઘેલો, આવ્યો તે તહાં સૌથી પહેલો...૩૨

કમો શેઠ તેના સુત બેય, કસળો અને શંભુ કહેય;
જીવરાજ તણું કુળ ભલું, પુત્ર દામો અમરશિ ને વલુ...૩૩

શેઠ કસળો તથા શેઠ લાધો, જેના અંતરમાં પ્રેમ વાધ્યો;

૧.વંશ

એહ આદિક શેઠિયા આવ્યા, ભગવાન જેને મન ભાવ્યા...૩૪

આવ્યા ત્યાં ભગવાન મેરાઈ, સુત દેવો ધનો ભીમોભાઈ;
કુંભકાર જેનું વીરો નામ, તેનો પુત્ર પવિત્ર જેરામ...૩૫

કુંભકાર હિરો ગુણવાન, સુત વાલો હમિર ભગવાન;
નારાયણ કુંભકાર છે ત્યાંનો, તેના પુત્રનું નામ તો કાનો...૩૬

ગોવો કુંભાર ધર્મે અડગો, તેનો પુત્ર વાલો અને ભગો;
કુંભકાર લાખો આવ્યો હસ્તો, તેના પુત્રનું નામ તો વસ્તો...૩૭

બીજો લાખો કુંભાર ત્યાં આવ્યો, પુત્ર મૂળજી નથુ ને માવો;
ભલા ભક્ત જે હીરો કુંભાર, પુત્ર ભીમો ને પરમો ઉદાર...૩૮

જેઠાનો સુત મૂળો ને ખીમો, કમા કુંભારનો સુત રામો;
પુજો કુંભાર આવિયા પ્રીતે, પ્રભુચરણ ધરી નિજ ચિત્તે...૩૯

કલાનો સુત રાઘવ નામ, તેણે કીધા પ્રભૂને પ્રણામ;
રણછોડ તણો સુત ભોજો, ભક્ત તે પણ ઉત્તમ ઓઝો...૪૦

ભગવાન તણો સુત જીવો, ભજે કૃષ્ણને તે કુળ દીવો;
પુત્ર કહિએ ગણેશનો વાલો, બીજો ખોડો ભજે ધર્મલાલો...૪૧

શામળો હીરો કુંભાર સારા, પરમેશ્વર જેહને પ્યારા;
આવ્યા સુતાર ત્રણ તેહ કાળ, નામ કાનો ગોવિંદ ગોપાળ...૪૨

રજપૂત નામે એક દલ્લો, પ્રભુ ભક્તિ કર્યામાં તે ભલો;
આવ્યા પ્રેમિ ત્યાં લાખો પટેલ, ભલો મનમાં છે ભાવ ભરેલ...૪૩

આવ્યા હરખી ને વાળંદ હરજી, મહારાજનિ જાણિને મરજી;
ભરવાડ આવ્યા તેહ ઠામ, હાજો માલો ને નાનો છે નામ...૪૪

આવ્યા નથુ મિયાં તતકાળ, આવ્યો પ્રેમિ પિંજારો જલાલ;
જીવો ખાચર શ્રેષ્ઠ જણાય, જેમ માળામાં મેર ગણાય...૪૫

જીવે ભક્તે પુછ્યું સૌને એમ, અહિં મંદિર થાય તો કેમ?
સુણિ બોલિ ઉઠ્યા સર્વ જન, થાય મંદિર તો ધન્ય ધન્ય...૪૬

બોલ્યા કાઠિ સહૂ સરદાર, અમે આપિએ જગ્યા અપાર;
બીજા ભક્ત બોલ્યા મળિ બહૂ, અમે કરશું સહાયતા સહૂ...૪૭

અમારાં તન મન ધન ગેહ, સોપ્યાં છે શ્રીહરિને જ તેહ;
આપણે ગામ મંદિર થાય, નામ આખા જગતમાં જણાય...૪૮

જાત્રા કરવા ઘણા જન આવે, ભલાં આપણાં ભાગ્ય કહાવે;
કહે શ્રીહરિ પાષાણ કાજ, રજા કેનિ લેવી પડે આજ...૪૯

જીવો ખાચર બોલ્યા તે વાર, બરવાળે છે વહિવટદાર;
ઘેલો શેઠ શ્રિમાળિ વણીક, છે તો શ્રાવક તોય છે ઠીક...૫૦

મહા ડાહ્યો છે દિલનો ઉદાર, કરી જાણે વિવેક વિચાર;
શ્રીજી કહે પરમતનો ગણાયો, હજો દુશમન પણ જન ડાહ્યો...૫૧

ઉપજાતિ : દુશમન પણ ડાહ્યો ભલો તે વિષે :

શત્રૂ તથાપિ સમજૂ જ સારો, જો મિત્ર તો મૂર્ખ મહા નઠારો;
નરેશનો વાનર જીવ લેત, વિપ્રે ઉગાર્યો ઉર ધારિ હેત...૫૨

ક્રોધી વિરોધી નિજ ગેહ વાસી, તે કોઇ કાળે કરશે ઉદાસી;
સ્વગેહનો અગ્નિ સમસ્ત બાળે, પાણી પરાયું પણ તાપ ટાળે...૫૩

જો પારકા પક્ષ વિષે જનારો, સારો કદી થાય નહીં નઠારો;
જો શત્રુનો બાગ સમીપ હોય, તથાપિ આપે જ સુગંધ તોય...૫૪

મ્હોરો[૧] **અહીના**[૨] મુખમાં રહે છે, તથાપિ તે સજ્જનતા લહે છે;
જો સર્પનું ઝેર વિશેષ વ્યાપે, મ્હોરો તથાપી વિષ તેહ કાપે...૫૫

કદાપિ જો પંડિત શત્રુ થાય, તથાપિ અંતે નહિ હાડ જાય;

૧.સાપના તાળવામાં થતો ગોળ ચપટો પદાર્થ ૨.સાપના

જો ઇંદ્રને ગૌતમ શાપ દીધો, તેણે સહસ્રાક્ષ તથાપિ કીધો...૫૬

શા કામનો મૂરખ સ્નેહિ કોય, તેના થકી નક્કિ વિનાશ હોય;
જો વાનરાને તન ઘાવ વાગે, સ્નેહી તપાસે તન તેથિ ત્યાગે...૫૭

જો હોય શત્રૂ પણ નીતિમાન, તે કષ્ટ ઝાઝું ન કરે નિદાન;
શસ્ત્રો તજે કે નમિ જાય જેહ, તે ઊપરે ઘાવ કરે ન તેહ...૫૮

જો અન્ય ધર્મી મતિમંત હોય, ન વૈર રાખે ઉર માંહિ તોય;
કદાપિ તે પ્રેમ કરી ન વંદે, તથાપિ પોતે કદિયે ન નિંદે...૫૯

પોતા તણું ને પરનું સદાય, ભલા થકી કામ ભલું જ થાય;
ભલો હશે જો જન શેઠ ઘેલો, સહાયતા તે કરશે પહેલો...૬૦

એવું સહૂને હરિએ સુણાવ્યું, ત્યાં કોઈને મોકલવા ઠરાવ્યું;
પછી પધાર્યા પ્રભુજી ઉતારે, રાજી થયા તે જન સર્વ ત્યારે...૬૧

પુષ્પિતાગ્રા :

નિજજન મન ભક્તિભાવ જોવા, જનમન માંહિ વિશેષ શાંતિ હોવા;
વચન વિવિધ શ્રીહરી સુણાવે, નિજમન ધાર્યું કરે અને કરાવે...૬૨

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિમંદિરાર્થ સારંગપુરાદિ સ્થાનનિરીક્ષણનામ ષષ્ઠિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૦॥

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

જીવો ખાચર વેગ લાવિ વિચર્યા તે શેઠ ઘેલા કને,
શ્રીસારંગપુરે સુધામ કરવા ઇચ્છા જણાવી અને;
શ્રીજીનો મહિમા કહ્યો વળિ ઘણો થાઓ સહાયી કહ્યું,
ઘેલો શેઠ સુણી ઘણા જ હરખ્યા ચિત્તે વસી તે રહ્યું...૦૧

ઘેલો શેઠ કહે ભલે શુભ કરો મંદિર મોટું તમે,
થાશે જેવિ સહાયતા અમ થકી એવી કરીશું અમે;
મારો પચ્ચિશ ગામમાં અમલ છે ગાડાં ઘણાં છે તહાં,
પાષાણાદિક લૈ જવા નિમિત તે આપીશ જોશે જહાં...૦૨

પોતાના મતનાં તથા પર તણાં ધર્મસ્થળો થાય ત્યાં,
આપે સદ્ય સહાયતા શુભ રિતે નીતિજ્ઞ તે રાય જ્યાં;
મંત્રી મૂર્ખ ગણાય અડ્ચણ કરે જે ધર્મના કામમાં,
ધર્મસ્થાન થકી સુધર્મ પ્રસરે શોભા વધે ગામમાં...૦૩

જો ત્યાં મંદિર થાય તો નૃપ તણું જે **બીડ**[1] છે ઘાસનું,
તે કૃષ્ણાર્પણ હું અપાવું શુભ છે જે ગામની પાસનું;
જીવે ખાચર જૈ પ્રભૂ સમિપમાં તે વાત સર્વે કહી,
બોલ્યા શ્રીહરિ શેઠ તેહ સમજૂ ઘેલો સુઘેલો નહીં...૦૪

તે સર્વે વળિ વાત દુર્ગપુરમાં પ્રખ્યાત જ્યારે થઈ,
દાદા ખાચર આદિના દિલ થકી શાંતી સમૂળી ગઈ;
થાશે મંદિર જો તહાં ગઢપુરી પ્રખ્યાત શાથી થશે,
મોટા જેહ મનોરથો મન તણા તે વ્યર્થ સર્વે જશે...૦૫

દાદા ખાચર ને જયા સુલલિતા ચાલ્યાં મળીને તહીં,
જીવો ખાચર રાજબાઈ અમરાં ચાલ્યાં અમૂલાં સહી;
શ્રીજીની કરિ પ્રાર્થના જઈ તહાં સૌએ મળી સ્નેહથી,
જો સ્વામી તપ માંહિ ખામિ દરસે તો કીજિયે દેહથી...૦૬

પોતાનાં કહીને પ્રસિદ્ધ કરિયાં શું છોડિ દ્યો છો હવે,
બીજા ગામ વિષે સ્વધામ કરવું તે શી રિતે સંભવે;
અર્પ્યાં છે સહુ દેહ ગેહ તમને રંચે ન રાખ્યું અમે,
શા માટે અમને તથાપિ તજશો હે ત્રીકમાજી તમે...૦૭

૧.પશુને ચરવાની પડતર જમીન

જે જગ્યા તમને ગમે ગઢપુરે ત્યાં ધામ પોતે કરો,
ચાલો કૃષ્ણ કૃપા કરી અમ તણી હે નાથ ચિંતા હરો;
એવું સાંભળિને દયા દિલ ધરી તૈયાર જાવા થયા,
જીવો ખાચર તો ઉદાસિ અતિશે એવે સમે થૈ ગયા...૦૮

બોલ્યા દીનદયાળ દુઃખિ ન થશો ચિંતા તમારી જશે,
થાશે ધામ પ્રતાપિ દેવ તણું તે પ્રખ્યાત પૂરું થશે;
આ સ્થાને બહુ સંઘ શ્રેષ્ઠ જનના એ કારણે આવશે,
મોટું તીર્થ ગણી મહામુનિ જનો માહાત્મ્ય સૌ ગાવશે...૦૯

ઉપજાતિ :

એવાં સુવાક્યો મુખ ઉચ્ચરીને, સૌને દિલે સાંતવના કરીને;
પછી પધાર્યા ગઢડે કૃપાળુ, જે ધામ છે અક્ષરતુલ્ય વાલું...૧૦

કહે જિવો ખાચર શ્રીહરિને, વિવેક સાથે વિનતી કરીને;
ભૂમી ભલી છે ગઢમાં અમારી, તહાં કરો મંદિર હે મુરારી...૧૧

જોવા પધાર્યા પ્રભુ તેહ ઠામ, છેવાડિ જાણી ગણિ તે નકામ;
જૈ લક્ષ્મિવાડી તણિ ભૂમિ જોઈ, શ્યામે ન દીઠી તહિં સારિ સોઈ...૧૨

બોલ્યા તહીં ઉત્તમ નામ રાય, જગ્યા અમારા દરબાર માંય;
જે દક્ષિણાદે મુખ ઓરડા છે, તે મંદિરાર્થે તમને દિધા છે...૧૩

વળી વિશેષે વસુધા વિશાળ, જો જોઈશે આપિશ તર્તકાળ;
છે દેહ ગેહાદિક જે અમારાં, તે જાણજો હે હરિ છે તમારાં...૧૪

આ જે અમારો દરબાર આખો, ભલે તમે મંદિર કાજ રાખો;
અમે બિજે ઠામ નવા નિવાસ, ચણાવશું મંદિરની જ પાસ...૧૫

માન્યું તમે અક્ષરધામ ગામ, દર્બાર સિંહાસનને જ ઠામ;
તો ધામ જે આપ કર્યાનું ધારો, તે કેમ બીજે કરવા વિચારો...૧૬

વાણી સુણી ઉત્તમરાય કેરી, પ્રસન્નતા થૈ પ્રભુની ઘણેરી;
બિજા જનોનો પણ ભાવ કેવો, જાણ્યું પ્રભૂએ સહુ જોઈ લેવો...૧૭

બોલાવિયાં ત્યાં લલિતા જયાને, ને રાજબાઈ વળિ પાંચુબાને;
બોલાવિયા ધાધલ નામ ઘેલો, બોલાવિયા ત્યાં વળિ નાગમાલો...૧૮

બોલાવિયા ઠક્કર કારભારી, લાધાનિ બુદ્ધિ હરજીનિ સારી;
બોલ્યા પ્રભૂ તે જન સર્વ પાસ, સુણો તમે જેહ કરું પ્રકાશ...૧૯

દાદો કહે છે દરબાર આખો, ભલે તમે મંદિર કાજ રાખો;
વિચાર તેમાં મનનો તમારો, જે હોય તે એહ સમે ઉચ્ચારો...૨૦

જે જે રહે છે દરબાર માંય, સર્વે કરે વાસ બિજે જ ક્યાંય;
ત્યારે તહાં મંદિર શ્રેષ્ઠ થાય, કોઈનું તેથી દિલ તો દુખાય...૨૧

બોલ્યા સુણીને સહુ એવિ વાણી, એ શું કહો છો પ્રભુ પદ્મપાણી ?
અહો અમારાં અતિ ધન્ય ભાગ્ય, જો થાય તે મંદિર એહ જાગ્ય...૨૨

બિજાં ઘરો છે બહુ આસપાસ, તેમાં અમે જૈ કરશું નિવાસ;
એવો ભલો ભાવ નિહાળિ શ્યામ, રાજી થયા શ્રીપ્રભુ પૂર્ણકામ...૨૩

જે દક્ષિણાદા મુખની ગણાઈ, તે પંક્તિનાં માલિક પાંચુબાઈ;
તે ઓરડા તત્ક્ષણ માગિ લીધા, બિજે સ્થળે બેય બનાવિ દીધા...૨૪

જે પૂર્વદ્વારે શુભ ઓરડા છે, તે પંક્તિમાં બે પણ તે કર્યા છે;
જે પાંચુબાને વસવા દિધેલા, પ્રસાદિ તે શ્રીપ્રભુએ કરેલા...૨૫

તે પાંચુબાને પણ ધન્ય ધન્ય, એવું કરે કારજ કોણ અન્ય;
આભૂષણો કે ધન તો અપાય, નહીં તથાપી ઘર તો તજાય...૨૬

કર્યાનું ત્યાં મંદિર તો ઠરાવ્યું, મહાપ્રભૂને મન તેહ ભાવ્યું;
ત્યાં દ્વારિકા જૈ વૃષવંશિ આવ્યા, તે ગોમતી આદિક તીર્થ લાવ્યા...૨૭

તે સ્થાપવાને વરતાલ માંય, મહાપ્રભૂજી વિચર્યા જ ત્યાંય;

જૈને કર્યું સ્થાપન જે તહીં છે, તે તો કથા મેં તમને કહી છે...૨૮

સભા વિષે શ્રીહરિ ત્યાં બિરાજી, તે એક ટાણે થઇ રાજિ રાજી;
નિત્યાખ્યને જે હતિ મૂર્તિ દીધી, તે ચિત્રમૂર્તી તહિં માંગિ લીધી...૨૯

પછી કહ્યું મુક્ત મુનીંદ્ર પાસે, પંચાળમાં મંદિર જેહ થાશે;
ત્યાં સ્થાપવાને મુજ મૂર્તિ જેવી, કરાવિ છે ચિત્રનિ એક એવી...૩૦

એવી જ પાષાણ તણી રુપાળી, મંગાવીયે ડુંગરપૂરવાળી;
તે લાવવા ત્યાં જન કોણ જાશે, કેનાથિ તે કારજ સિદ્ધ થાશે?..૩૧

બોલ્યા સુણીને મુનિ મુક્ત તેહ, નિત્યાખ્ય ને નિષ્કુળ નામ જેહ;
તે સંત બે ડુંગરપૂર જાય, તો કામ તે સિદ્ધ યથાર્થ થાય...૩૨

તૈયાર તે બે મુનિનેય થાવા, આજ્ઞા કરી ડુંગરપૂર જાવા;
કહ્યું અમારી મુરતી પ્રમાણ, જૈ લાવજો સુપ્રતિમા સુજાણ...૩૩

એવી જ ઉંચી વળિ પુષ્ટ એવી, સર્વાંગ મારા તન તુલ્ય તેવી;
જણાય તે તો ઘનશ્યામ અંગે, શ્રીરાધિકાની પણ શ્વેત રંગે...૩૪

એવું કહી સંત વિદાય કીધા, બે પાર્ષદોને પણ સંગ દીધા;
તે સાથ આપ્યું ધન મૂર્તિ લેવા, કારીગરોને બહુ મૂલ્ય દેવા...૩૫

તે સંત જૈ ડુંગરપૂર ગામ, તપાશિ મૂર્ત્તી બહુ ઠામ ઠામ;
તથાપિ તે શ્રીહરિના જ જેવી, મળી નહીં ત્યાં પ્રતિમા જ તેવી...૩૬

રાધા તણી તો પ્રતિમા રુપાળી, મળી તહાં શ્વેત **સુરંગવાળી**[૧];
તે સંત ત્યાં શ્રીહરિ મૂર્તિ માટે, એ ઠામ અત્યંત પડ્યા **ઉચાટે**[૨]...૩૭

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

કૃષ્ણાદી અવતાર જેહ હરિના તે તો ઘણા થાય છે,
તેનાં અંગ **અવેવ**[૩] તુલ્ય પ્રતિમા સર્વત્ર દેખાય છે;

૧.સારા રંગવાળી; સુશોભિત ૨.ચિંતામાં ૩.અવયવ

જે છે અક્ષરવાસિ કોઇ સમયે આવ્યા નથી આ સ્થળે,
તો તેના તન તુલ્ય દિવ્ય મુરતી બ્રહ્માંડમાં ક્યાં મળે...૩૮

સંતે એમ વિચાર ચિત્ત ધરિયો આંહીં કરાવાય તો,
તે તો શ્રીહરિની જ મૂર્તિ સરખી નિશ્ચે નહીં થાય તો;
વીતી જાય વળી ઘણા દિવસ તો ચિંતા કરે સૌ તહાં,
એવું ધારિ સુસંત બેય વિચર્યા પાષાણખાણો જહાં...૩૯

સારી એક શિલા વિલોકિ દુરથી આશ્ચર્ય એમાં ઘણું,
દીઠું બે મુનિએ સ્વરૂપ સઘળું સાક્ષાત શ્રીજી તણું;
જોયું તે પછિ જ્યાં સમીપ જઇને આકાર ભાસ્યો નહીં,
સાધી સાધન સિદ્ધ જેમ નિરખે તે બ્રહ્મજોતી સહી...૪૦

તે તેજસ્વિ શિલા લિધી મુનિજને ત્યાં દ્રવ્ય ઝાઝું દઈ,
ચાલ્યા દુર્ગપુરી પથે વળિ રુડી રાધાનિ મૂર્તી લઈ;
લીધા શિલ્પિ સુજાણ બે તહિં થકી મૂર્તી કરાવા ભલી,
શ્રીજીનાં પ્રતિઅંગ નેણ નિરખી તેવાં બનાવે વળી...૪૧

તે સંતો ગઢડે ગયા તહિં હરી વૃત્તાલથી આવિયા,
સંતે સર્વ કથા સુણાવિ હરિને અત્યંત રીઝાવિયા;
ત્યાં નારાયણજી સુતાર જનને બોલાવિ કૃષ્ણે કહ્યું,
આ કારીગરના તમે જ ઉપરી થૈ કામ સાધો સહુ...૪૨

શિખરિણી :

તમે પાસે બેસી અવયવ વિલોકી મુજ તણા,
કરાવો તે તુલ્યે સરસ મુરતી તો નહિ મણા;
ધરી આજ્ઞા માથે શિલપિ જન સાથે રહિ સદા,
કરાવા માંડી તે મુરતિ હરિ કેરી મનમુદા...૪૩

તહાં પુજાભાઈ ધવળપુરથી તે મુદ ધરી,
પ્રભૂ પાસે આવી વચન ઉચર્યાં વંદન કરી;
મહારાજા મારી અધિક વિનતી અંતર ધરો,
અમારે ત્યાં રૂડું શિખર સહિતું મંદિર કરો...૪૪

તહાં ઝીણાભાઈ જિરણગઢથી શ્રીહરિ કને,
નમ્યા આવી નેહે વચન ઉચર્યાં એમ જ અને;
કહે શ્રીજી જાઓ ધવળપુરમાં નિષ્કુળમુને,
મુની બ્રહ્માનંદ પ્રમુખ વિચરો શ્રીગઢ જુને...૪૫

ગયા સંતો જ્યારે ધવળપુર ને જીરણગઢે,
રચાવાને ધામો શિખર સહિતાં પથ્થર દઢે;
પ્રભૂ પાસે બોલ્યા નરપતિ ભલા ઉત્તમ તહીં,
કહો ક્યારે થાશે પરમ પ્રભુજી મંદિર અહીં ?...૪૬

બપૈયો પોકારે પિયુ પિયુ સદા પૃથ્વિતળમાં,
ન પામે તે પાણી **જલદ**[1] વરસે અન્ય થળમાં;
ઘનશ્યામ સ્વામી ઘનસમ સ્વભાવે પ્રભુ તમે,
રહ્યા આશા ધારી ગઢપુરનિવાસી સહુ અમે...૪૭

ઉપજાતિ :

હવે હરી આ સ્થળમાં ભલેરો, પાયો નખાવો પ્રભુ ધામ કેરો;
દિને દિને લાલચ લાંબિ દેવી, રીતી તમોને ન ઘટે જ તેવી...૪૮

પછી પ્રભૂએ મનમાં વિચાર્યું, પાયો નખાવા દઢ ચિત્ત ધાર્યું;
જે દક્ષિણાદે મુખ ઓરડા તે, જહાં રહેતાં વસિ પાંચુબા તે...૪૯

પડાવિયા મંદિર કાજ તેહ, જગ્યા ગમી શ્રીહરિને જ જેહ;
એકાશિયે જેષ્ઠ જ માસ સાર, એકાદશી શુક્લ **શશાંક**[2] વાર...૫૦

૧.વાદળાં ૨.સોમવાર

મુહૂર્ત તે જ્યોતિષિયે બતાવ્યું, ત્યાં ખાતનું પૂજન તો કરાવ્યું;
તે વાસ્તુ શાસ્ત્રે જ કહ્યા પ્રમાણે, કર્યું બધું શ્રીહરિએ સુજાણે...૫૧

સુવર્ણનો સુંદર એક લેલો, હતો હરીએ કરમાં ધરેલો;
તેણે કરી **કર્દમ**[1] નાખિ નાથે, પાષાણ દાબ્યો પ્રભુએ સ્વહાથે...૫૨

વાજિંત્ર વાગ્યાં તહિં તો અપાર, કરે જનો સૌ જયનો ઉચ્ચાર;
દેવો તણાં દુંદુભિ શ્રેષ્ઠ વાગ્યાં, ત્યાં નાચવા અપ્સરવૃંદ લાગ્યાં...૫૩

આકાશથી પુષ્પની વૃષ્ટિ થાય, આનંદ સૌના ઉરમાં ન માય;
એ રીત કૃષ્ણે શુભ કામ કીધું, ત્યાં તો દ્વિજોને બહુ દાન દીધું...૫૪

વર્ણી કહે સાંભળ ભક્ત ભૂપ, પુછ્યો તમે પ્રશ્ન મને અનૂપ;
ક્યારે અહીં ખાત મુહૂર્ત કીધું, તે સ્નેહથી સર્વ સુણાવિ દીધું...૫૫

હવે કહું તે પછિની કથાય, સુણો તમે સ્નેહ સહીત રાય;
ચારૂ સુણે જે પ્રભુનાં ચરિત્ર, તે થાય છે પાપ તજી પવિત્ર...૫૬

બોલાવિ નારાયણજી સુતાર, તેને કહે ધર્મ તણા કુમાર;
કરાવવું મંદિર એહ કેવું, દિસે ભલું દિવ્ય વિમાન જેવું...૫૭

તેવું ભલું ચિત્ર તમે બનાવો, બનાવિને તે મુજ પાસ લાવો;
તે સૂણિ નારાયણજી સિધાવ્યા, મંદીરનું ચિત્ર બનાવિ લાવ્યા...૫૮

રત્નો તથા શિલ્પિ સુજાણ જેઠો, પ્રત્યેક ત્યાં પાસ હતો જ બેઠો;
તે ચિત્ર તેના કરમાં અપાવ્યું, કહ્યું કરો મંદિર શ્રેષ્ઠ આવું...૫૯

આ કામમાં મુખ્ય તમે ગણાશો, પ્રખ્યાત પૃથ્વીપડ માંહિ થાશો;
છે વિશ્વકર્માનું પ્રસિદ્ધ જેમ, તમારું તો નામ થશે જ તેમ...૬૦

તે શિલ્પિયે ચિત્ત ઘણું ઠરાવ્યું, તથાપિ તેના મનમાં ન આવ્યું;
ત્યારે સમાધી હરિયે કરાવી, વિમાન પંક્તી બહુધા જણાવી...૬૧

૧.ગારો

તે માંહિ જે મંદિર જોગ્ય ભાળ્યું, વિમાન તે ત્યાં રહિને નિહાળ્યું;
જાગ્યા સમાધી થકિ તેહ જ્યારે, આકાર ચિત્રો પટ માંહિ ત્યારે...૬૨

બોલ્યા થઈ ખૂબ પ્રસન્ન માવો, આવું ભલું મંદિર આ બનાવો;
ઝવેર ઉકાદિક શિલ્પિ જેહ, તમે કહો તે કરશે જ તેહ...૬૩

ત્યાં કામ તે મંદિરનું ચલાવે, ઈંદ્રાદિ જોવા બહુ દેવ આવે;
ઉંડો કર્યો ત્યાં અતિશે જ પાયો, શિલા તણો શૈલ તહાં સમાયો...૬૪

ગાડાં લઈને હરિભક્ત આવે, પાષાણ ચૂનો મૃતિકાદિ લાવે;
લેવા ચહે છે જન સૌ લહાવો, ક્યાંથી મળે ઉત્તમ કાળ આવો...૬૫

માહાત્મ્ય મોટું મનમાં વિચારે, અહો ભલું ઉત્તમ ભાગ્ય ધારે;
ભક્તો તણો ભાવ જણાય ભારી, તે જોઈને ચિત્ત રિઝે મુરારી...૬૬

પુષ્પિતાગ્રા :

અભયતનુજના જ આંગણામાં, સરસ થશે હરિધામ આ સમામાં;
પરમ પુનિત પુણ્યનો ન પાર, મુનિવર એમ મુખે કરે ઉચાર...૬૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે દુર્ગપરે શ્રીગોપીનાથ-મંદિરખાતપૂજનકરણનામૈકષષ્ઠિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૧॥

ઉપજાતિ :

ત્યાં કામ તે મંદિરનું ચલાવ્યું, જેવૂં પ્રભૂના મન માંહિ ભાવ્યું;
હતા વિરક્તાખ્ય મુનીંદ્ર જેહ, તે કામના ઊપરિ કીધ તેહ...૦૧

એવી રિતે આશ્વિન અંત આવ્યો, દીપોત્સવી ઉત્સવ ત્યાં કરાવ્યો;
ત્યાં આવિ નારાયણજી સુતાર, બોલ્યા પ્રભૂને નમિ વારવાર...૦૨

પુરું થયું છે પ્રતિમા કર્યાનું, છે કામ બાકી છબિ ઓપવાનું;
આ શિલ્પિ બેનેય કરો વિદાય, તે તેહને ડુંગરપૂર જાય...૦૩

હું જીર્ણદુર્ગે મુજ ઘેર જાઉં, આપો રજા આપ વિદાય થાઉં;
આવે પ્રતિષ્ઠાનું મુહૂર્ત જ્યારે, તેડાવજો વર્ષ અગાઉ ત્યારે...૦૪

હું એકલાથી છબિ ઓપવાનું, તે કામ થાશે સઘળૂં થવાનું;
એવું સુણી શ્રીહરિએ તહાંય, ઈનામ તો આપિ કર્યા વિદાય...૦૫

જે કામ ત્યાં મંદિર કેરું થાય, તે તો કદી બંધ નહીં રખાય;
જો ક્યાંઇ શ્રીજી ફરવા પધારે, તથાપિ તે બંધ રહે ન ત્યારે...૦૬

શિખરિણી :

ચડાવી જે રીતે કળ જગતની વિશ્વપતિએ,
સદા તેથી ચાલે કદિ ન અટકે તે સ્વગતિયે;
ચડાવી શ્રીજીએ કળ જુગતિથી મંદિર તણી,
વખાણે સૌ લોકો અકળ ચતુરાઈ અતિ ઘણી...૦૭

જઈને **વૃત્તાલે** હરિવર તહાં કાર્તિકિ કરી,
કર્યા બે આચાર્યો ધુર ધરમની તે શિર ધરી;
શિયાજીએ તેડ્યા **વટપુર** પ્રભૂ તે થકિ ગયા,
રચી શિક્ષાપત્રી **વૃતપુર** રહીને કરિ દયા...૦૮

પછી **શ્રીપૂરે** જૈ સરસ ફુલદોલોત્સવ કર્યો,
કમીયાળે જૈને હરિનવમિ મેળો બહુ ભર્યો;
જઈને વૈશાખે **ધવળપુરમાં** મૂરતિ ધરી,
રહ્યા ચોમાસામાં **દુરગપુરમાં** શ્રીહરિ ઠરી...૦૯

પ્રબોધીની કીધી હરિનવમિ જૈને **વૃતપુરે,**
કર્યું ચોમાસું તો **ગઢપુર** વિષે શ્રીહરિવરે;
દિવાળીયે જૈને **કરમડ** સુ અન્નોત્સવ કર્યો,
પ્રબોધીની કેરો **વૃતપુર** વિષે ઉત્સવ ઠર્યો...૧૦

પછી જોયું જૈને **ગઢપુર** વિષે મંદિર થતું,
અધૂરું તે ટાણે વરસ દિનનું કામ જ હતું;
ચલાવ્યું તે **ચોંપે**[૧] સમિપ રહિને શ્રીહરિવરે,
રિઝાવા શ્રીજીને જન ઝડપથી કામ જ કરે...૧૧

ઉપજાતિ :

સુતાર નારાયણ નામ જેહ, તેડાવિયા જીર્ણગઢેથિ તેહ;
ઓપો તમે મૂર્તિ કહે મુરારી, કરો અમારા સમ અંગધારી...૧૨

બોલ્યા સુ નારાયણજી સુતાર, બેસો સમીપે પ્રભુ એહ ઠાર;
તો હૂં નિહાળૂં તવ અંગ જેવાં, મૂર્તી તણાં અંગ બનાવું એવાં...૧૩

જ્યાં એક **સંવત્સર**[૨] વીતિ જાશે, ત્યારે સુમૂર્તી તમ તુલ્ય થાશે;
કહે હરિ બેસિશ આવિ પાસ, કરો તમે કામ ધરી હુલાસ...૧૪

તે ઓપવા માંડિ સુમૂર્તિ જ્યારે, સમક્ષ બેઠા સુખસિંધુ ત્યારે;
પ્રભૂનિ પ્રત્યંગ છબી નિહાળી, તેવી કરે મૂર્તિ રુડી રુપાળી...૧૫

ક્યારે જમે કૃષ્ણ તહાં જ થાળ, આપે પ્રસાદી જમિને રસાળ;
ત્યાંથી ન એકે પળ દૂર જાય, જાણે રખે તે તણિ ભૂલ થાય...૧૬

ચૈત્રે પ્રભૂજી વરતાલ ચાલ્યા, ત્યારે સુતારે પ્રભુ પાવ ઝાલ્યા;
કહ્યું તમારા વિણ કેમ થાશે, પ્રત્યંગનો ભાવ નહીં લવાશે...૧૭

દેવાધિદેવે વરદાન દીધું, તે શિલ્પિએ સાંભળિ સર્વ લીધું;
જોવાનિ ઈચ્છા ઉર માંહિ થાશે, ત્યાં મારિ મૂર્તિ તમને જણાશે...૧૮

એવું કહી શ્રીજિ ગયા **વૃતાલે,** તથાપિ નારાયણજી નિહાળે;
તે જોઈ જોઈ મુરતી બનાવે, તેમાં લગારે નહિ ફેર આવે...૧૯

વાલોજિ આવ્યા વરતાલ જૈને, પુછી બધી વાત પ્રસન્ન થૈને;
બોલ્યા જ નારાયણ તેહ ત્યાંહી, હું દેખતો આપનિ મૂર્તિ આંહીં...૨૦

૧.ઉતાવળથી ૨.વર્ષ

પ્રત્યક્ષ આવ્યા પ્રભુ આપ જ્યારે, સૌને થયાં દર્શન આજ ત્યારે;
મને જ જે મૂર્તિ અહીં જણાતી, બિજા જનોની નજરે ન થાતી...૨૧

પછી પ્રભૂ **જીર્ણગઢે** સુ જૈને, સ્થાપી તહાં મૂર્તિ પ્રસન્ન થૈને;
આવ્યા તહાંથી **ગઢપૂરમાંય,** થતું હતું મંદિર કામ ત્યાંય...૨૨

તે કામ ત્યાં ચોંપ કરી ચલાવ્યું, ચોમાસું પંચાશિ તણું જ આવ્યું;
દેવો કરે કામ **અદર્શ**[૧] આવી, તે કોઇ દેખે જન દૃષ્ટિ લાવી...૨૩

જો દોર કે પાલખ કોઇ તૂટે, ન કોઇની ત્યાં નસકોરિ ફૂટે;
ઘણે ઉંચેથી જન જો પડે છે, અદર્શ તેને હરિ ઝીલિ લે છે...૨૪

આશ્ચર્ય એવાં ઉપજે અનંત, ઉચ્ચારતાં કોઈ લહે ન અંત;
જે જે શિલા મંદિરમાં ચણાય, તેને કરે સ્પર્શ પ્રભુ સદાય...૨૫

પાયા થકી શીખર સૂધિ જેહ, પ્રસાદિના પથ્થર સર્વ તેહ;
ઘણાં ચણાવ્યાં હરિએ સુધામ, પ્રસાદિનું એવું ન કોઈ ઠામ...૨૬

જે ઠામ નારાયણજી સુતાર, ઓપે સુમૂર્તિ ધરિ પૂર્ણ પ્યાર;
ત્યાં બેસિને શ્રીહરિ સૂખદાઈ, કહે કરો કામ ત્વરાથિ ભાઈ...૨૭

તેણે કહ્યું હે હરિ ધર્મલાલા, છે નીમની ફેરવવાનિ માળા;
કહે હરી ફેરવશું અમે તે, કરો જ મૂર્તિ ઝટ આ તમે તે...૨૮

શ્રીજી તણું અંગ સુતાર એહ, માપી જુવે સૂત્ર વતે જ તેહ;
તેવું જ મૂર્તિ તણું તે બનાવે, તે લેશમાત્રે નહિ ફેર આવે...૨૯

વીતી ગયો શ્રાવણ માસ જ્યારે, ત્યાં એક ટાણે હરિકૃષ્ણ ત્યારે;
જયા લલિતાદિક પાસ વાણી, કહે કૃપાનાથ ઉમંગ આણી...૩૦

હવે પ્રતિષ્ઠા પ્રતિમાનિ થાશે, ભલા અહીં સંઘ ઘણા ભરાશે;
વૃત્તાલયે શ્રીનગરે થયેલા, તેથી થશે ભક્ત વિશેષ ભેળા...૩૧

૧.અદૃશ્યરૂપે

વિદ્વાન વિપ્રો મળશે હજારો, સમો ગણીને અતિ એહ સારો;
સામાન તૈયાર કરો સમસ્ત, હવે ચલાવો ઝડપે સ્વહસ્ત...૩૨

જયા કહે મૂરત જોવરાવો, શુભ પ્રતિષ્ઠાનિ તિથી ઠરાવો;
સામાન સર્વે મન ધારિ લીજે, તૈયાર તે ઊપર તેહ કીજે...૩૩

રીઝ્યા સુણીને મનમાં મુનીંદ્ર, તેડાવિયા જોતિષિ રામચંદ્ર;
રુડી રિતે મૂરત જોવરાવ્યું, એ તો ભલું આશ્વિન માંહિ આવ્યું...૩૪

જોશી કહે ઉત્તમ જોગ જેહ, ઇચ્છા પ્રભૂની અતિ શુદ્ધ એહ;
જો હોય ઇચ્છા પ્રભુજી તમારી, શુદી તિથી દ્વાદશિ એહ સારી...૩૫

તારાબલં ચંદ્રબલં તદેવ, બલિષ્ટ સૂર્યાદિ સમસ્ત દેવ;
પ્રસન્ન જ્યારે પરમેશ થાય, મુહૂર્ત સૌથી શુભ તે સદાય...૩૬

બોલ્યા સુ એવું મુખ જોશિ જાણા, ત્યારે વહેંચ્યા બહુ ગોળ ધાણા;
વાજિંત્રના નાદ થયા વિશેષ, આનંદ સૌને ઉપજ્યો અશેષ...૩૭

સુમંત્રિને વાત બધી સુણાવી, સર્વત્ર કંકોતરિયો લખાવી;
તેડાવિયા વિપ્ર સુ વેદવાદી, જે રીત જાણે અસલી અનાદી...૩૮

જયા લલિતા અમરાં અમૂલાં, ને રાજબાઈ મન માંહિ ફૂલ્યાં;
સામાન માટે મચિ સર્વ બાઈ, ક્ષુધા તૃષા તેહ ગણે ન કાંઈ...૩૯

ગંગાખ્ય જે જેતલપૂર કેરાં, વસોનિવાસી જમુનાં ભલેરાં;
શ્રીમેમદાવાદ તણાં હુલાસી, આવ્યાં વળી ત્યાં ઉમરેઠવાસી...૪૦

આખા અને ઉત્તમ પીપલાણું, જ્યાં બાઇ સત્સંગિ બહૂ વખાણું;
તે સર્વ આવી ગઢપૂરમાંય, ભક્તી કર્યાની તક જાણિ ત્યાંય...૪૧

તેના પતીયો ઋષિરાજ જેહ, રાજી થયા અંતર માંહિ એહ;
કાલિંદિ કાંઠે નહિ કૃષ્ણ જાણ્યા, એવા નહીં એહ ઋષી અજાણ્યા...૪૨

સેવો વડી પાપડ લોટ દાળ, ભંડાર તેના ભરિયા વિશાળ;
ચોખા **છડી**[1] કોઈ કરે **રુપાળા**[2], જાણ્યું જમે આ જન ધર્મવાળા...૪૩

બોલ્યા પ્રભૂ ઉત્તમરાય પાસે, ભેળા ભલા ભૂપતિ આંહિ થાશે;
તે સર્વ કેરી બરદાશ માટે, સામાન રાખો સજિ વાટ ઘાટે...૪૪

ઘેલો ભલો ધાધલ નાગમાલો, તેને કહે છે વળિ ધર્મલાલો;
સહાયતા ઉત્તમરાય કેરી, તમે મળીને કરજો ઘણેરી...૪૫

મૂળૂ તથા ખાચર જેહ જીવો, તેને કહે શ્રીવૃષવંશ દીવો;
સંભાળ સૌની કરવી તમારે, તેમાં તમારો જશ છે વધારે...૪૬

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

કર્યાણા વળિ કોટડા સુપુર જે સારંગ ને વાંકિયા,
ઝીંઝાવદર કારિયાણિ વળિ જે બોટાદથી આવિયા;
ધોલેરાપુર રોઝકાપુરપતી લોયાથિ આવ્યા નરો,
આવ્યા તે પ્રતિ એમ શ્રીજિ ઉચરે સૌ સંઘ સેવા કરો...૪૭

જે જે શેઠ નિવાસિ દુર્ગપુરના સૌને કહે શ્રીહરિ,
દેજો ઊતરવા જનો તમ ગૃહે ઉત્સાહ ચિત્તે ધરી;
શોભા છે સહુ ગામના જન તણી ને ધર્મનું કામ છે,
માટે સર્વ સહાયતા શુભ કરો જેવું ભલું નામ છે...૪૮

સત્સંગી સહુને કહે વળિ હરિ સૌ સજ્જ થૈને રહો,
છોડીને વ્યવહારકામ શુભ આ લાવો અલૌકી લહો;
જેને જોગ્ય સુકામ જે ઘટિત છે તે કામ તેવું કરો,
સારો ભક્તિ કર્યા તણો સમય છે તે વાત ચિત્તે ધરો...૪૯

બોલ્યા વર્ણિ સુણો નરેશ સુખથી આ જે કથા હું કહું,
જે સત્સંગિ નિવાસિ દુર્ગપુરના તે મેં કહ્યા છે બહુ;

૧.ડાંગરને ખાંડી છોડા ને ચોખા જુદા કરીને ૨.સાફ

તે નામો વળિ જો ફરીથિ ઉચરું વાધે કથા તો ઘણી,
તેથી તો પુનરુક્તિ થાય વળિ તે માટે કહું શું ગણી...૫૦

આંબો શેઠ ગઢાળિના વળિ તહાં જે શેઠ ઘેલો રહે,
તેડાવી જણ બેયને નિજ કને સિંધૂ કૃપાના કહે;
સાથે લૈ શુભ શેઠિયા અહિં તણા જાઓ જહાંથી જડે,
લાવો સાકર ખાંડ ગોળ વળિ ઘી તે રોકડે દોકડે...૫૧

ઉપજાતિ :

બોટાદના દોશિ ભગો ભલેરા, તથા પુજો સુંદરિયાણ કેરા;
તેને કહે શ્રીહરિ એમ ત્યારે, હિસાબ સર્વે લખવો તમારે...૫૨

શ્રી વેદમૂર્તી ઉમરેઠવાસી, આવ્યા હરીભાઇ તહાં હુલાસી;
તેની સમીપે સજવા સુસેવા, રાખ્યા કહું તે દ્વિજરાજ કેવા...૫૩

ઓઝા હતા લાયક લક્ષ્મિરામ, છે રોહિસાળાપુર જેનું ગામ;
ને લાલજી બેચર લક્ષ્મિરામ, તે તો રહેતા ગઢપૂર ધામ...૫૪

આરંભ ત્યાં મંડપનો કરાવ્યો, લુહાર સૂતાર મળી બનાવ્યો;
રંભા તણા થંભ ધર્યા અપાર, ધજા પતાકા પણ પાસ ચાર...૫૫

મોતી તણાં તોરણ તો બિરાજે, સુવર્ણના કુંભ વિશાળ છાજે;
જે ભાળિ દેવો અભિમાન ભૂલે, જે આગળે દેવવિમાન **ડૂલે**[1]...૫૬

ત્યાં હોમનો કુંડ ભલો કરાવ્યો, તે શ્રીહરીના મન માંહિ ભાવ્યો;
ત્યાં **પીઠ**[2] કીધાં સુઘટીત ઘાટે, ગ્રહાદિના સ્થાપનને જ માટે...૫૭

મેરાઈ[3] જે નામ જસો સુજાણ, તેને કહે **શ્રીવૃષવંશભાણ**[4];
ગોપીપતીના તન માંહિ છાજે, વાઘા સિવો સુંદર એહ કાજે...૫૮

સમીપ આવ્યું સુમુહૂર્ત જયાંય, આવ્યા ઘણા સંઘ વિદેશિ ત્યાંય;

૧.કોઈ ગણતરીમાં ન આવે ૨.ઓટા; વેદિકા ૩.દરજી ૪.ધર્મકુળના સૂર્ય એવા શ્રીહરિ

સંતો તણાં મંડળ શ્રેષ્ઠ આવ્યાં, તેઓ જનોને પણ તેડિ લાવ્યાં...૫૯

આપે ઉતારા ગઢપૂરવાસી, સૌની ભલી પ્રીત વિશેષ ભાસી;
પોતે રહ્યાના પણ તે નિવાસ, ખાલી કરે ભોગવિ સંકડાશ...૬૦

જ્યારે મળ્યા ત્યાં જન તો ઘણેરા, ઊભા કર્યા પાદર તંબુ દેરા;
પરાં વસે શેર સમીપ જેમ, ચારે દિશાયે થઇ વસ્તિ તેમ...૬૧

અસ્વારિ લૈ કૈક નરેશ આવે, નિશાન ડંકો પણ સાથ લાવે;
ખમા ખમાજી છડિદાર બોલે, સુછત્ર કેરી છબિ મેઘતોલે...૬૨

રાજાનિ અસ્વારિ ઘણી બિરાજે, તે એકથી એક વિશેષ છાજે;
જોવા મળીને જનજૂથ જાય, તે જોઇ જોઈ દિલ રાજિ થાય...૬૩

પુષ્પિતાગ્રા :

ગઢપુર ફરતા થયા ઉતારા, સમિપ તથા વળિ સીમ માંહિ સારા;
તહિં ગઢપુર તો જણાય કેવું, જળનિધિમાં લઘુ નાવ હોય જેવું...૬૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીગોપીનાથપ્રતિષ્ઠોત્સવે સંઘાગમનનામ દ્વિષષ્ઠિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૨॥

ઉપજાતિ :

વર્ણી કહે હે વસુધાધિનાથ, કરી પ્રતિષ્ઠા પ્રભુએ સ્વહાથ;
સંક્ષેપમાં તે તમને સુણાવું, ઉત્સાહ મારા ઉર માંહિ લાવું...૦૧

મહાપ્રભૂ મંડપમાં બિરાજ્યા, વિદ્વાન બેઠા બહુ વિપ્ર રાજા;
ત્યાં સર્વથા વેદવિધી પ્રમાણે, પૂજ્યા ગણેશાદિક તેહ ટાણે...૦૨

સ્થાપ્યા સુવૃત્તાલય દેવ જ્યારે, જે જે હતા બ્રાહ્મણ તેહ વારે;
તે સર્વ આવ્યા ગઢપૂર ગામ, માટે નથી ઊચરતો હું નામ...૦૩

કર્યાં વરૂણો પ્રભુએ જ આપ, કરાવિયા પાઠ જપાવિ જાપ;
કર્યો તહાં હોમ ધૃતાદિ એવો, બીજા થકી તો ન બને જ તેવો...૦૪

જે દેવને આહુતિયો અપાય, પ્રત્યક્ષ તે દેવ તહાં જણાય;
પ્રસાદિ શ્રીજી કરની વિચારી, લેવા પધાર્યા સુર હર્ષ ધારી...૦૫

નિત્યાખ્યસ્વામી રઘુવીર જૈને, લાવ્યા ઉપાડી મુરતી સુ લૈને;
સ્થાપી જહાં છે અધિવાસ ઠામ, રાજી થયા શ્રીપ્રભુ પૂર્ણકામ...૦૬

ચાલી ક્રિયા વાસર પાંચ સૂધી, જેવી લખી શાસ્ત્ર વિષે સુબુદ્ધી;
વેદોક્ત જે મારગ થાપનાર, તે કેમ લોપે વિધિ તે લગાર...૦૭

જો મંત્રમાં બ્રાહ્મણ ભૂલ લાવે, તો શ્રીહરી તત્ક્ષણ તે બતાવે;
વેદો થયા શ્વાસ થકી જ જેના, મંત્રો અજાણ્યા નહિ કોઇ તેના...૦૮

**અઢારસેં વિક્રમ વર્ષ વીત્યાં , પંચાશિમી સાલ તથા થઈ ત્યાં;
આષાઢથી જે ચડતી ગણાય, થૈ દ્વાદશી આશ્વિન શુક્લ ત્યાંય...૦૯**

**ચડ્યો રવી તો ઘડિ સાત જ્યારે, કરી પ્રતિષ્ઠા પ્રભુએ સુ ત્યારે;
સ્થાપી ભલી મધ્યમ ખંડમાંય, શ્રીગોપિનાથ પ્રતિમા તહાંય...૧૦**

શ્રીરાધિકાજી પણ **વામ**[૧] ભાગે, સ્થાપી સુમૂર્તિ ઘણિ સારિ લાગે;
જે ઓરડામાં છબિ વાસુદેવ, હતી કરી તે ચળ તર્તખેવ...૧૧

ભક્તી તથા ધર્મનિ મૂર્તિ જેહ, હતી તહાં તે પણ લાવિ તેહ;
સ્થાપી ભલા પશ્ચિમ ખંડમાંય, વિધિ પ્રમાણે કરિ સર્વ ત્યાંય...૧૨

ગોપીશના ખંડથિ પૂર્વ ખંડ, ત્યાં સ્થાપિયા શ્રીપ્રભુ **મારતંડ**[૨];
ત્રણે સ્થળે ત્રણ્ય સ્વરૂપ ધારી, ત્યાં આરતી શ્રીહરિએ ઉતારી...૧૩

વાજિંત્રના નાદ થયા અપાર, બહૂ થયા બંદુકના બહાર;
એવે સમે અંગ ઉમંગ આણી, જનો ઉચારે જયકાર વાણી...૧૪

૧.ડાબે ૨.સૂર્ય

દેવો સહૂ દર્શન કાજ આવ્યા, ભેટો ભલી ત્યાં ધરવાનિ લાવ્યા;
આકાશથી પુષ્પનિ વૃષ્ટિ થાય, નાચે **સુરંભા**[1] **ગુણિ**[2] ગાન ગાય...૧૫

જેવો થયો ઉત્સવ એહ ટાણે, થયો ન ક્યાંઈ કદિ એ પ્રમાણે;
બ્રહ્મા તથા શંકર ઈંદ્ર જેહ, આનંદ પામ્યા અતિ સર્વ એહ...૧૬

સંતો તહાં તાલ મૃદંગ લૈને, ગાવે ગુણો હર્ષિત ચિત્ત થૈને;
તે સંતમાં સદ્‌ગુણ શ્રેષ્ઠ કેવા, સંક્ષેપમાં સર્વ સુણાવું એવા...૧૭

મૃદંગપ્રબંધ અનુષ્ટુપશ્લોક :

જ્ઞાનીતા સજતા સન્ત, માનીતા તજતા સદા;
દાસતા જતિતા મુખ્ય, ભાસતા સજતા મુદા...૧૮

मृदंगप्रबंध

ઉપજાતિ :

કરી પ્રતિષ્ઠા શુભ એવિ રીતે, કહે તહાં વર્ણિ મુકુંદ પ્રીતે;
સ્થાપ્યા તમે હે હરિ ગોપિનાથ, ચોકી કરે સેવક કોણ સાથ...૧૯

તે સાંભળીને પ્રભુ તર્તખેવ, સ્થાપ્યા તહીં શ્રીહનુમાન દેવ;

૧.એ નામની અપ્સરા ૨.સંગીતકાર દેવતાઓ

છે ખંડ ચોથો તહિં વામ ભાગે, શજ્યા ધરેલી શુભ જેહ જાગ્યે...૨૦

તે ખંડનું દ્વાર જહાં બિરાજે, છબી ધરી ત્યાં હનુમાન છાજે;
કહે હરિ વર્ણિ મુકુંદ પાસ, તમે અમારા શુભ જેમ દાસ...૨૧

તેવી રિતે આ હનુમાન જાણો, ગોપીશના સેવક છે પ્રમાણો;
ભક્તો તણાં સંકટ તે હરે છે, તે માટ તેનું શુભ નામ તે છે...૨૨

શજ્યા વિષે શ્રીહરિ આપ બેઠા, કહ્યું અમારી અહિં થૈ પ્રતિષ્ઠા;
આંહીં સદા કાળ અમે રહેશું, તે પ્રેમિને દર્શનદાન દેશું...૨૩

શ્રીગોપિના નાથનિ મૂર્તિ માંહી, રહીશ હું સંતત કાળ આંહિ;
તે માટ સર્વે જન એમ જાણો, એમાં અમોમાં નહિ ભેદ આણો...૨૪

અમે અમારા પ્રતિઅંગ જેવી, કરાવી છે તે શુભ મૂર્તિ તેવી;
તે તો સદા તેહ વિષે રહેવા, એવે રૂપે દર્શન નિત્ય દેવા...૨૫

શિખરિણી : ષટ્ધામ વિષે :

પુરે શ્રીને નામે નર સહિત નારાયણ રહે,
ભૂજાખ્યે ધામે તો કથિત સુર બે તે સહુ કહે;
હરે લક્ષ્મીનારાયણ વૃતપુરે સંભ્રમણ તે,
જુના દુર્ગે જોયા રસિક હરિ રાધારમણ તે...૨૬

ઘણી ધોલેરામાં મદન કહિને મોહન કહો,
ગણો ગોપીનાથ પ્રભુ ગઢપુરાધીશ્વર અહો;
પ્રભાતે જે જાતે ખચિત ખટ ધામો સમરશે,
ટળે તાપો પાપો સકળ મનઅર્થો સુફળશે...૨૭

ઉપજાતિ :

કહે ઉમા આ કળિકાળ માંય, કલ્યાણકારી હરિધામ ક્યાંય;

છયે મુખે કાર્તિકજી કહે છે, **શ્રીભૂવજૂધોગ**[૧-૬] છ ધામ એ છે...૨૮

આકલ્પ[૭] કોટી કરિ કાશિવાસ, પ્રત્યક્ષ વિશ્વેશ્વર દેવ પાસ;
જે પુણ્ય ગંગાજળ સ્નાન કીધે, તે પુણ્ય **ઘેલોદક**[૮] અલ્પ પીધે...૨૯

એવે સમે મંદિર માંહિ રાય, જોતાં તહાં તેજ ઘણું જણાય;
શશાંક ને સૂરજ કોટિ જેવું, તથા દિસે અક્ષરધામ તેવું...૩૦

એવે સમે અક્ષરધામ કેરા, આવ્યા મળી મુક્ત તહાં ઘણેરા;
કરે સ્તુતિ ત્યાં રહિ તેહ કાળે, છે દિવ્યદષ્ટી જન તે નિહાળે...૩૧

રાધા રમા આદિક સર્વ શક્તી, ભલી કરે કીર્તનગાન ભક્તી;
સ્તુતી કરે ત્યાં મળિ ચાર વેદ, ભાસે પુરી અક્ષરથી અભેદ...૩૨

રાજી થયા ઉત્તમ રાય આપ, પોતા તણાં ભાગ્ય ગણ્યા અમાપ;
આનંદ વાધ્યો લલિતા જયાને, આનંદ વાધ્યો જન ત્યાં બધાને...૩૩

બ્રહ્મા ગણે છે નિજ ભાગ્યહીન, દેવેશ ઊભા થઈને જ દીન;
માહાત્મ્ય જોતાં ગઢપૂર કેરું, કૈલાસનું માન ઘટ્યું ઘણેરું...૩૪

ઉજેણ કાશી મથુરા અયોધ્યા, દ્વારામતી કાંચિપુરી **પ્રબોધ્યા**[૯];
માયાપુરી[૧૦] આદિક હે નરેશ, તે સર્વથી દુર્ગપુરી વિશેષ...૩૫

સહસ્ર મોઢે કદિ શેષ ગાય, માહાત્મ્ય જેનું ઉચર્યું ન જાય;
તો શારદા નારદ શું વખાણે, આ સ્થાનમાહાત્મ્ય અપાર જાણે...૩૬

કરી પ્રભૂએ વિધિયે પ્રતિષ્ઠા, પૂજા કરે સંત મળી વરિષ્ઠા;
સુચંદનાદી લઈને ચડાવે, નૈવેદ્ય ને ધૂપ ભલાં ધરાવે...૩૭

ગોપીશની શ્રી રઘુવીરજીએ, પૂજા કરી આપ ઘણી પ્રિતીયે;
સંતો મળી સર્વ સ્તુતી ઉચારી, ગોપીશ રૂપે હરિ ચિત્ત ધારી...૩૮

૧.અમદાવાદ **૨.**ભૂજ **૩.**વડતાલ **૪.**જુનાગઢ **૫.**ધોલેરા **૬.**ગઢપુર **૭.**બ્રહ્માના દિવસ સુધી
૮.ઘેલાનું પાણી **૯.**જાણવા જેવી **૧૦.**હરિદ્વાર

નર્કુટકવૃત્ત : રાગ : વિહરતિ યોડક્ષરે ક્ષરપદાક્ષરમુક્તપતિઃ

(**સાત ૭** ને **ચાર** અક્ષરે વિશ્રામ હોય તો કોકીલવૃત્ત કેવાય)

જય જય ગોપીનાથ મુનિનાથ અનાથપતિ,
તવ પદમાં થજો પ્રભુ અમારિ અખંડ રતિ;
નિજજન કાજ આજ અધિરાજ કૃપા જ કરી,
સ્થિતિ કરિ દેવ દુર્ગપુર માંહિ રહ્યા જ ઠરી...૩૯

સુખનિધિ શ્રીહરિ સકળ કાળ વસો જ અહીં,
ગઢપુર ધામ શ્યામ પળમાત્ર તજો જ નહીં;
તવ પદ વારવાર સુખકાર સદા ભજિયે,
વિમુખ જણાય જેહ જન તેહ અમે તજિયે...૪૦

શ્રુતિપથ થાપવા પ્રભુ તમે નરદેહ ધર્યો,
અસુર અધર્મકારિ દગ ધારિ વિનાશ કર્યો;
વળી વૃષ ભક્તિનાં વિઘન સર્વ તમે જ હર્યાં,
મુનિજનવૃંદને અભય આપ કૃપાથિ કર્યાં...૪૧

તવ ગુણગાન ધ્યાન ધરિ શંભુ સમાન કરે,
અજ અમરેશ શેષ ઉપદેશ હમેશ ધરે;
સદગુણવંત સંત મતિમંત અનંત ભજે,
તવ પદ નેહ તેજ નિજ દેહ ધરી ન તજે...૪૨

રવિ શશિ સિંધુ શૈલ રચના રચનાર તમે,
ઉડુગણવૃંદ[૧] આ ગગન માંહિ અખંડ ભમે;
ઘન પવનાદિ સર્વ ઘનશ્યામ તમે જ સૃજ્યા,
અકળ અહો હરી સકળ છે તમ કેરી **અજા**[૨]...૪૩

૧.તારાઓનો સમૂહ ૨.માયા

તવ મરજાદમાં સરવ સર્વ સમે વિચરે,
પણ લવલેશમાત્ર નિજ ભૂલ કદી ન કરે;
અગણિત બ્રહ્મઅંડ તવ અંગ વિષે સુ વસે,
પ્રભુ તવ શક્તિ સર્વ થળ માંહિ સદૈવ દિસે...૪૪

જય જય ધર્મપાળ સુકૃપાળ **વિશાળમતે**[૧],
ભવજળ તારનાર સુખકાર સદા **સુગતે**[૨];
જય જય અક્ષરેશ **હૃષીકેશ**[૩] રમેશ વિભો,
જય વ્રજના વિહારિ ભયહારિ અઘારિ પ્રભો...૪૫

સ્તુતિ સુણિ સર્વદા નિજજન પ્રતિપાળ કરો,
તન મનના કલેશ લવશેષ **અશેષ હરો**[૪];
જનમનના મનોરથ પુરા પ્રભુજી કરજો,
વિનતિ અમારિ એહ ધરિ નેહ દિલે ધરજો...૪૬

અથ રાધાસ્તુતિ :

જય જય રાધિકા જગતમાત અઘાત ગુણી,
પ્રભુ પર પ્રીત રીત તવ ચિત્ત નથી જ ઉણી;
નિજપતિ પાસ વાસ કરિ ત્રાસ વિનાશ કરો,
સકળ જનો તણાં સરવ કષ્ટ હંમેશ હરો...૪૭

અથ સૂર્યસ્તુતિ :

જય **તિમિરારિ**[૫] દેવ બલિહારિ તમારિ બહુ,
સ્તુતિ ભલિ તો ઉચારિ નરનારિ તમારિ સહુ;
તનમન અંધકાર સહુ ઠાર ઉદાર હરો,
પ્રભુ નિજ દાસ પાસ વસિ વાસ પ્રકાશ કરો...૪૮

૧.વિશાળ બુદ્ધિવાળા ૨.સુંદર ચાલવાળા ૩.ઇન્દ્રિયોના નિયામક ૪.સંપૂર્ણ રીતે નાશ કરો
૪.અંધારું નાશ કરનાર

અથ વાસુદેવસ્તુતિ :

જય જય વાસુદેવ સહુ દેવ સુસેવ સજે,
અજ ભવ ને ભવાનિ **ભવપુત્ર**[૧] સદૈવ ભજે;
વૃષસુત થૈ તમે જ સુચરિત્ર વિચિત્ર કર્યાં,
શ્રુતિપથ થાપિ આપિ સુખ કષ્ટ તમે જ હર્યાં...૪૯

અથ ધર્મદેવસ્તુતિ :

જય જય ધર્મદેવ પ્રભુના સુપવિત્ર પિતા,
તમ સમ ભાગ્યશાળિ નહિ કોઇ બિજા કથિતા;
સકળ અધીશ જેહ સુત તેહ સુ જેહ તણા,
મુનિ મનમાં ચહાય પદ **સંતત**[૨] તેહ તણા...૫૦

અથ ભક્તિસ્તુતિ :

જય જય ભક્તિમાત **અવદાત**[૩] **અઘાતમતી**[૪],
પ્રભુપદમાં તમારિ નિરધારિ જણાય રતી;
ગઢપુરમાં બિરાજિ થઇ રાજિ અખંડ રહો,
હરિજનના તમે જ હિતકારિ હંમેશ અહો...૫૧

અથ હનુમાનસ્તુતિ :

જય હનુમાન જ્ઞાન ગુણવાન વિશેષ તમે,
ભજિ ભગવાન ધ્યાન ધરિ આપ અખંડ સમે;
અતિ બળવાન થૈ તજિ ગુમાન નિદાન રહ્યા,
રઘુવર મુખ્યદૂત કવિયે તમને જ કહ્યા...૫૨

શય્યાસ્થળહરિસ્તુતિ :

જય પ્રભુજી પલંગ પર અંગ ઉમંગ ધરી,
સ્થિતિ કરિ છો રહ્યા જનહિતાર્થ હમેશ હરી;

૧.ગણપતિ ૨.સતત ૩.સદ્‌ગુણી; પવિત્ર ૪.પુષ્કળ બુદ્ધિવાળા

વળિ ધરિ દિવ્ય દેહ થળ એહ વિશેષ વસો,
પ્રિયજન પ્રાણનાથ થિર આંહિ હમેશ થશો...૫૩

ઉપજાતિ :

ઉચ્ચારિ સંતે સ્તુતિ એવિ રીતે, મહાપ્રભૂની પરિપૂર્ણ પ્રીતે;
પછી લઈને જન સર્વ સાથ, પધારિયા મંડપ માંહિ નાથ...૫૪

પૂર્ણાહુતી ત્યાં કરિ તેહ કાળે, સૌ દેવના દેવ મહાદયાળે;
તેવે સમે બ્રાહ્મણ તેહ સ્થાન, કરે સુ વૈશ્વાનર સામગાન...૫૫

તહાં મળી સૌ હરિભક્ત આવ્યા, ભલી ભલી ભેટ અમૂલ્ય લાવ્યા;
તે શ્રીહરી આગળ આવિ ધારી, તેનો થયો ત્યાં સમુદાય ભારી...૫૬

રાજા ભલા ઉત્તમ જે સુભાગ, તેણે કર્યો અર્પણ ભક્તિબાગ;
આવ્યા વળી વલ્લભિપૂર રાય, ભૂમી કરી અર્પણ કૃષ્ણપાય...૫૭

આવ્યા જિવો ખાચર ત્યાં ઉમંગે, ભૂમી કરી અર્પણ એ પ્રસંગે;
જ્યાં સૂધિ છે સૂર્ય શશાંક એહ, ત્યાં સૂધિનું પુણ્ય ગણાય તેહ...૫૮

દેવાર્થ નૈવેદ્ય સદા ધરાશે, એથી ઘણું **અક્ષય**[૧] પુણ્ય થાશે;
ભૂમી કરી અર્પણ એહ ઠાર, તેના અહો પુણ્ય તણો ન પાર...૫૯

શિખરિણી : ભૂમિદાન વિષે :

ગયો રાજા ભોજે વળિ નરપતી વિક્રમ ગયો,
ગયા એવા એવા અમર નર કોઈ નવ રહ્યો;
જુવો કોઈ સાથે અવનિ કરમાત્રે નવ ગઈ,
દિધી દેવાર્થે તે નિજ હિત સદા નિશ્ચળ થઈ...૬૦

દિધેલી ધર્માર્થે ધરણિ ફરિ લેવા મન ધરે,
મહાપાપી તે તો નરક જઈને નિશ્ચય ઠરે;

૧.નાશ ન થાય એવું - અખૂટ

વિતે કલ્પો કોટી પણ તહિં થકી તે નવ છુટે,
પછી તે પસ્તાઈ રુદન કરિ હાથે શિર કુટે...૬૧

ઉપજાતિ :

વર્ણી કહે સાંભળ હે નરેશ, ભક્તે મળી ભેટ ધરી વિશેષ;
સૌરાષ્ટ્રના ને ગુજરાત કેરા, આવ્યા હતા ત્યાં જન તો ઘણેરા...૬૨

કાઠી તથા જે રજપૂત રાજા, તથા હતા જે વળિ વૈશ્ય **તાજા**[1];
તેણે દિધાં ભૂષણ વસ્ત્ર ભારે, અશ્વો કર્યા અર્પણ એહ વારે...૬૩

આવ્યા વળી ત્યાં જન વર્ણ ચારે, શક્તી પ્રમાણે શુભ ભેટ ધારે;
જેની તહાં શક્તિ દિસે લગાર, તેણે સમર્પ્યા શુભ પુષ્પહાર...૬૪

પછી પુરુષોત્તમ ઘાટ જ્યાંય, નાવા પધાર્યા હરિરાય ત્યાંય;
સાથે હતો સૌ જનનો સમાજ, ભણે શ્રુતીમંત્ર સુવિપ્રરાજ...૬૫

વાજિંત્ર વાજે વિવિધ પ્રકાર, કરે જનો સૌ જયનો ઉચાર;
સાથે કુટુંબી નર સર્વને લૈ, **અવભ્રથ**[2] સ્નાન કર્યું તહાં જૈ...૬૬

પછી પ્રભૂ મંદિર માંહિ આવી, સભા સભામંડપમાં ભરાવી;
દિધાં દ્વિજોને બહુ શ્રેષ્ઠ દાન, આપી શકે કોણ પ્રભૂ સમાન...૬૭

સૌ વિપ્રને અંતર હર્ષ વ્યાપ્યો, મંત્રો ભણી આશિરવાદ આપ્યો;
રહ્યા દ્વિજો પૂનમ સૂધિ જેહ, જમાડિયા શ્રીહરિ સર્વ તેહ...૬૮

જમ્યા સુસંતો પણ તેહ વાર, જમ્યા સહૂ જે જન વર્ણ ચાર;
નવે નિધી ને વળિ અષ્ટ સિદ્ધી, આવી વસી જ્યાં પ્રભુદૃષ્ટિ કીધી...૬૯

સભા વિષે શ્રીહરિજી બિરાજી, કહે જનોને થઈ રાજિ રાજી;
માહાત્મ્ય આ ધામ તણું જ જેવું, તે તુલ્ય તો અન્ય નહીં જ એવું...૭૦

આ ધામ છે અક્ષરધામ તુલ્ય, એમાં નથી રંચકમાત્ર ભૂલ્ય;

૧.હોશિયાર ૨.યજ્ઞની પૂર્ણાહુતિ નિમિત્તે કરાતું સ્નાન

એ ધામના અક્ષરમુક્ત જેહ, પામ્યા અહીં છે અવતાર તેહ...૭૧

જન્મ્યા અમે કોશળદેશ માંહી, સ્થિતિ કરી છે પણ આવિ આંહીં;
દ્વારામતીથી અધિકૂં વિશેષ, તેમાં નથી સંશયમાત્ર લેશ...૭૨

જોયાં અમે તીર્થ સમસ્ત ચાલી, ઉન્મત્તગંગા અતિ છે વહાલી;
લીલા કરી તે તટ માંહિ જેવી, બિજે નથી ક્યાંઇ કરી જ એવી...૭૩

ઘણું ઘણું શું ઉચરું નિદાન, સર્વોપરી તીરથ એહ સ્થાન;
લૈ સર્વ તીર્થો સહ તોલ થાય, આ તીર્થની તુલ્ય નહીં જણાય...૭૪

તહાં શતાનંદ કવીંદ્ર આવ્યા, સત્સંગિનું જીવન ગ્રંથ લાવ્યા;
તેણે કહ્યું ત્યાં જુગ જોડિ હાથ, ભવિષ્ય સુદ્ધાં લખિ વાત નાથ...૭૫

વાલો સુણીને વિચર્યા હુલાસે, જૈ કૂપ ગંગાજળિયાની પાસે;
સભા ભરીને સનમાન દીધું, તે ગ્રંથનું પૂજન ત્યાં જ કીધું...૭૬

તે ગ્રંથની આરતિ તો ઉતારી, પૂજ્યા કવીને પણ પ્રીત ધારી;
આભૂષણો ને ધન વસ્ત્ર લાવી, તે ભેટ તો પુસ્તકને ધરાવી...૭૭

શ્રીમંત કે જે સરદાર રાય, સૌએ ધરાવી શુભ ભેટ ત્યાંય;
વસ્ત્રો તથા ભૂષણ દ્રવ્ય લૈને, મૂકે જનો પુસ્તક પાસ જૈને...૭૮

જાણી શતાનંદનિ જોગ્ય જેહ, તેને સમર્પી શુભ ભેટ તેહ;
બાકી રહી તે હરિએ વિચારી, આચાર્ય બેના કર માંહિ ધારી...૭૯

શ્રીજી કહે પુસ્તક એહ જાણો, સત્સંગિનું જીવન છે પ્રમાણો;
તેની કથા વાંચન થાય જ્યાંય, પ્રત્યક્ષ હું આવિ વસીશ ત્યાંય...૮૦

પછી તહાં વાદ્ય વિશેષ લાવ્યા, સત્સંગિ સૌ સંત મળી સિધાવ્યા;
શ્યામે ધર્યું પુસ્તક શીશ ભાગ, પૂજા કરી જૈ વળિ લક્ષ્મીબાગ...૮૧

કર્યો ભલો ઉત્સવ એહ કાળ, રાજી થયા દીન તણા દયાળ;
પ્રસાદિની સાકર વેંચિ દૈને, બિરાજિયા મંદિર માંહિ જૈને...૮૨

હતા સમૈયે જન જેહ આવ્યા, સ્વદેશમાં શ્રીહરિએ વળાવ્યા;
પોતે જવાની રુચિ ઊર આણી, ગયા પ્રભુ જ્યાં પુર **કારિયાણી**...૮૩

એકાંતવાસો કરિ એહ ઠામ, આવ્યા દિવાળી પર **દુર્ગધામ;**
કર્યો સમૈયો શુભ કાર્તકીનો, પ્રબોધિની નામ તિથી ભલીનો...૮૪

પુષ્પિતાગ્રા :

ગઢપુર છબિ ગોપિનાથજીની, પ્રભુ પધરાવિ તથા છબી રવીની;
પુનિત ચરિત તે સુણે સુણાવે, કદિ જમદાસ ન તેહ પાસ આવે...૮૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે અષ્ટમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે દુર્ગપુરે શ્રીગોપીનાથાદિ પ્રતિમાસ્થાપનનામ ત્રિષષ્ઠિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૩॥

ઇતિ શ્રીહરિલીલામૃતે મહામંદિરનામ અષ્ટમકલશઃ સમાપ્તઃ ॥૮॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम्

કળશ : ૯

॥ શ્રીહરિલીલામૃતમ્ ॥

राजदुर्गनाम नवमकलशप्रारंभः ॥

શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્ :

વૃત્તાલે કરિ પુષ્પદોલ વિચર્યા **ભાવાખ્ય**[૧] પૂરે હરી,
ચૈત્રેથી **ગઢડે** રહ્યા વૃતપુરે જૈ કાર્તિકી ત્યાં કરી;
મુંબૈના પતિને મળ્યા **નૃપગઢે**[૨] આચાર્ય હસ્તે વળી,
સ્થાપ્યા શ્રીરણછોડજી વૃતપુરે તેને નમૂં છૂં લળી...૦૧

જેણે ખડ્ગ ક્ષમા સ્વરૂપી ધરિયૂં ધૈર્યાખ્ય ઢાલે ધરી,
નિર્માનિત્વ નવીન બખ્તર ધરી જીત્યા અસુરો અરી;
કીધો દિગ્વિજય પ્રતાપ જણવ્યો લૈ સંતરૂપી **ચમૂ**[૩],
એવા સૌથિ સમર્થ ઈષ્ટ સહજાનંદ પ્રભુને નમૂં...૦૨

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, ભાવે સુણો અભેસિંહરાય;
ગોપીપતિ પધરાવિયા, કહું તેહ પછીનિ કથાય...૦૩

વસંત ઉત્સવ **ગઢપુરે**, કર્યો શ્રીહરિ સુખના ધામ;

૧.ભાવનગર ૨.રાજકોટ ૩.સેના

ફાગણ શુદિ એકાદશી સુધિ, ત્યાં રહ્યા સુંદર શ્યામ...૦૪

ચોપાઈ :

દ્વાદશી દિન પારણું કરી, **વરતાલે** જાવા ચાલ્યા હરિ;
સખા પાર્ષદ સંત સમાજ, સાથે લઈ સંચર્યા મહારાજ...૦૫

આવે જ્યાં સતસંગીનું ગામ, રહે રાત ઠરીને તે ઠામ;
રસ્તે ભક્તોને દર્શન દૈને, રહ્યા **બુધેજમાં** પ્રભુ જૈને...૦૬

ત્યાંથિ **ઈંદરણજ** ગયા માવ, ત્યાં તો વાંક નામે છે તળાવ;
ગાયો ચારસેંનું **ધણ**[1] હતું, જોવા કૃષ્ણને આતુર થતું...૦૭

નવ ગાયો તો પુંછ ચડાવી, દોડતી પ્રભુ આગળ આવી;
બોલ્યા શ્રીહરિ જોઈને એવું, સર્વે અસ્વારે સાથે રહેવું...૦૮

થયા અસ્વાર એકઠા જ્યારે, નવે ગાયો આવી પાસે ત્યારે;
હતા અસ્વાર માંહિ શ્રીહરિ, સૌને સાત પ્રદક્ષિણા ફરી...૦૯

હાથ ઊંચો કર્યો ધર્મલાલે, ગાયો ધણમાં ગઈ તેહ કાળે;
બોલ્યા ગોવાળ અચરજ જોઈ, મોટાપુરુષ આ મધ્યે છે કોઈ...૧૦

નામ સ્વામિનારાયણ જાણી, નમ્યા ચરણે બોલ્યા નમ્ર વાણી;
પછી પરવરિયા નરભ્રાત, ગામ **હાડેવે** જૈ રહ્યા રાત...૧૧

ખળાવાડમાં કીધો મુકામ, આવ્યા દર્શન જન તેહ ઠામ;
સૌનિ તેઓએ બરદાશ કીધી, વસ્તુ જોઈયે તે લાવિ દીધી...૧૨

પ્રભાતે પ્રભુજી પરવરિયા, **અણિંદ્રેથિ પલાણે** સંચરિયા;
દેતા દર્શન શ્રીવૃષલાલ, **વસો** થૈને આવ્યા **વરતાલ**...૧૩

તિથિ તો હતી પૂરણમાસી, હરખ્યા જન વરતાલવાસી;
ધામધુમથિ નાથ પધાર્યા, હરિમંડપ માંહિ ઉતાર્યા...૧૪

૧.ટોળું

કિધાં દેવ તણાં દરશન, જમિને સૌએ કિધું શયન;
જાણિ સારો સમૈયો થનાર, આવિયા હતા સંઘ અપાર...૧૫

બિજે દિવસ દોલોત્સવ કિધો, લાવ સૌ સતસંગીએ લીધો;
ભટ આવ્યા હતા દિનાનાથે, હરિએ આપ્યો શિરપાવ હાથે...૧૬

લૈને ઉતાવળા ઘેર ચાલ્યા, જાતાં વાટમાં **તસ્કરે**[1] ઝાલ્યા;
બોલ્યા કોળિ તેને બાઝતાં જ, અલ્યા બ્રાંમણ આલ્યને **ભાંજ્ય**[2]...૧૭

બોલ્યા ભટ ધ્રુજતા અકળાઈ, નથિ ભાંગ્ય ખાતો હું તો ભાઈ;
એક કોળિ બિજાને કહે છે, લઈ લ્યો આકડે મધ એ છે...૧૮

પછિ ખડિયો તેનો ખૂંચિ લીધો, તેણે ભટને ઘણો ત્રાસ દીધો;
ભટની ગઈ પાઘડી પડી, કરગરિને બોલ્યા ભટ રડી...૧૯

મને દુર્બળ બ્રાહ્મણ જાણો, આપો પાછું દયા ઉર આણો;
કહે કોળી હું ઓળખું છુંય, બહુ સ્વામિને ધૂતે છે તુંય...૨૦

તસકર એમ કહિને સિધાવ્યા, ભટજી પાછા વરતાલ આવ્યા;
કહ્યા શ્રીહરિને સમાચાર, દીધી ધીરજ હરિએ ઉદાર...૨૧

રાખ્યા કામ તપાસવા તેય, નિત્યાનંદ ને શુકમુનિ બેય;
જવા સૌ સંઘને રજા દીધી, કૃષ્ણે પણ જવા તૈયારી કીધી...૨૨

સાથે પાળા થોડા અસવાર, લૈને જાવાનો કીધો વિચાર;
નિત્યાનંદે વિચાર્યું તે કાળ, કોણ કરશે હરિ માટે થાળ...૨૩

રસ્તે નાથ ઉતાવળા જાશે, મુકુંદાનંદે તો ન ચલાશે;
માટે મોકલીયે બિજા કોઈ, રસ્તે ચાલી શકે એવા જોઈ...૨૪

નિજ શિષ્ય શૂન્યાતીતાનંદ, વૈકુંઠાનંદ વર્ણી **અદ્વંદ**[3];
એહ આદિક મુનિજન ચાર, કર્યા સાથે જવાને તૈયાર...૨૫

૧.ચોર લોકોએ ૨.ભાંગ ૩.અજોડ

વિશ્વાધાર તે વિદાય થયા, **સંજિવાડે** જઈ રાત રહ્યા;
પ્રેમી બારોટ આવિયા પાસ, પ્રભુભક્ત નામે પ્રભુદાસ...૨૬

પાટીદાર ભલા રખિભાઈ, એહ આદિક આવિયા ધાઈ;
પ્રેમે પ્રભુને નમ્યા સહુ કોઈ, વાળુ કાજે કરાવિ રસોઈ...૨૭

કર્યો થાળ તે વૈકુંઠાનંદે, કર્યું ભોજન વૃષકુળચંદે;
પછી ભોજન સૌને કરાવી, બેઠા શ્રીહરિ આગળ આવી...૨૮

હતા બારોટ **બુદ્ધિનિધાન**[૧], પુછ્યા પ્રશ્ન પંડિત સમાન;
અવિનાશીએ ઉત્તર આપ્યા, કરુણા કરિ સંશય કાપ્યા...૨૯

સ્તુતિ બારોટે તે સમે કીધી, અહો નાથ તમે કૃપાનીધી;
અક્ષરાતીત અંતરજામી, જય જય જગધર જગસ્વામી...૩૦

ત્રિભંગીછંદ :

જય જય જગસ્વામી અંતરજામી અકળ અકામી બહુનામી,
જય અવિચળધામી ઈશ અકામી નહિ લવ ખામી **ખગગામી**[૨];
ન ભજે જન વામી હોય હરામી કુબુદ્ધિ પામી ખળ કામી,
ત્વાં સદા ભજામિ તથા નમામિ દાસ ભવામિ હે સ્વામી...૩૧

દોહરો :

હે સ્વામી હિતકારી હરિ, નૌતમ નરતનુ ધારી;
આવીને અમ ઘેર પ્રભુ, લીધી શુદ્ધિ અમારી...૩૨

આ છબી અંતરમાં રહે, દ્યો એવું વરદાન;
તથાસ્તુ ત્યાં તે અવસરે, ભાખ્યું શ્રીભગવાન...૩૩

ચોપાઈ :

રૂડિ રીત્યે તહાં રહિ રાત્ય, પ્રભુ પરવર્યા ઊઠિ પ્રભાત;

૧.બુદ્ધિનો ભંડાર ૨.ગરુડની અસ્વારી કરનારા

બપોરા કર્યા જૈ **ગલિયાણે**, જમ્યા સાથવો શ્યામ તે ટાણે...૩૪

ત્યાંથી **જાખડે** જૈ રહ્યા રાત, **પીપળી** ગયા ઊઠિ પ્રભાત;
ગયા **ધોલેરે** ધર્મકુમાર, દેવદર્શન કીધું તે ઠાર...૩૫

પુજાભાઈ આદી હરિભક્ત, આવ્યા સૌ પરિવાર સંયુક્ત;
પ્રભુને કર્યા પ્રેમે પ્રણામ, આપ્યું ભોજન આદિ એ ઠામ...૩૬

સૌના હૈયામાં હરખ ન માય, જાણે પ્રભુદર્શન ક્યાંથિ થાય;
બીજે દિન ગયા **નાવડે** નાથ, બપોરા કર્યા ત્યાં સહુ સાથ...૩૭

કારીયાણી જઈ રહ્યા રાત, ત્યાંના હરિજન હરખ્યા અઘાત;
વસ્તા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા પ્રભુ પ્રાણઆધાર...૩૮

શૂન્યાતીતાનંદે સારિ રીતે, કરાવ્યો થાળ પૂરણ પ્રીતે;
વૈકુંઠાનંદે કીધો તે થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૩૯

પછી બોલ્યા પોતે બહુનામી, સુણો શૂન્યાતીતાનંદસ્વામી;
કાઠી આંહિના જે સરદાર, તે તો સૌને બોલાવો આ ઠાર...૪૦

પછી મોકલ્યો જન સતસંગી, તેડી લાવ્યો તે સૌને ઉમંગી;
બોલ્યા તે પાસે શ્રીહરિ ત્યારે, **ભાવનગર** જવું છે અમારે...૪૧

દાદો ખાચર ખાચર સુરો, બોલ્યા પ્રેમ ધરી મન પુરો;
થોડા અસ્વાર સંત છે સાથ, ન જવાય એ રીતે હે નાથ...૪૨

સુણી બોલીયા શ્રીઘનશ્યામ, જાય અસ્વાર **ગઢપુરધામ**;
સંત સર્વને જૈને સુણાવે, **ભાવનગર** સહુ સંત આવે...૪૩

વળિ **કુંડળ સારંગપૂર,** એહ આદિક પુર ધરિ ઊર;
જન કોઈને ત્યાં મોકલાવો, કાઠી અસ્વાર આંહિ તેડાવો...૪૪

એવિ શ્રીહરિની સુણિ વાત, ગયા અસ્વાર બે રાતોરાત્ય;
ગઢડે જઈ સંતોને કહ્યું, જાઓ **ભાવનગર** સંત સહુ...૪૫

શ્રીજી આવશે તે પૂરમાંય, તમે સૌ મળજો જઇ ત્યાંય;
સુણિ સંત તો સર્વે સીધાવ્યા, કહું જે હવે અસ્વાર આવ્યા...૪૬

ગયા ભક્ત અલૈયો ને સુરો, જેના અંતરમાં પ્રેમ પુરો;
સતસંગીના ગામે સિધાવ્યા, કાઠી અસ્વારને તેડિ લાવ્યા...૪૭

શૂન્યાતીતાનંદે તેહ વાર, ભાતું કરવાનો કીધો વિચાર;
વળિ શ્રીજીના થાળને સારુ, સાથે સામાન લેવા વિચાર્યું...૪૮

જ્યારે વાત તે શ્રીજીએ જાણી, બોલ્યા સંત પ્રત્યે પ્રભુ વાણી;
ભાતાનું ને સીધાનું શું કામ, તે તો તૈયાર છે ગામોગામ...૪૯

સંત જો સંતનો ધર્મ પાળે, અન્ન આવિ મળે સર્વ કાળે;
ધર્મમાં રહે છે નવનિધી, રહે ધર્મ વિષે અષ્ટસિદ્ધી...૫૦

ભાતું રાખિયે તેટલું રાખો, બિજિ ચિંતા બધી ટાળી નાંખો;
વળિ હું કહું તે ઉર આણો, સુખ સ્વધર્મમાં સર્વ જાણો...૫૧

ઉપજાતિ : ધર્મી સાધુને અન્ન મળે છે તે વિષે :

જે સ્નેહથી સંત સ્વધર્મ પાળે, ખામી નહીં અન્નનિ કોઇ કાળે;
જો વાસ તે જૈ વનમાં કરેય, તો લોક આવી તહિં અન્ન દેય...૫૨

સ્વધર્મ પાળે નહિ સાધુ જેહ, પામે ઘણું ભૂખનું દુઃખ તેહ;
મુખે કહે છે બહુ ભીખ માંગી, આ ચર્મની ઝુંપડિ આગ્ય લાગી...૫૩

ઉંધે શિરે થૈ પગ રાખિ ઉંચા, રુવે ઘણી લાલચ રાખિ લુચ્ચા;
તથાપિ ના પેટ પુરૂં ભરાય, વિના સ્વધર્મે શ્રમ વ્યર્થ જાય...૫૪

દંડા કુટે છે જઇ **હાટહાટે**[૧], **ત્રાગું**[૨] કરે છે વળિ પેટ માટે;
તથાપિ શ્રદ્ધા વિણ લોક દે છે, કાળું કરો મૂખ જનો કહે છે...૫૫

જે મારગે થૈ બહુ લોક જાય, પાણી ભરી નારિ જતી જણાય;

૧.દુકાને દુકાને ૨.કોઈ વાત સિદ્ધ કરવા પોતાના ઉપર કરેલી જબરદસ્તી

પંચાગ્નિ તાપે ઠરિ એહ ઠામે, તથાપિ પૂરું નહિ અન્ન પામે...૫૬

જે સંતમાં ધર્મ ભલો જણાય, જ્યાં જાય ત્યાં પ્રેમ થકી પુજાય;
જો નીર માગે જન દૂધ આપે, સુખે જમે ધર્મ તણે પ્રતાપે...૫૭

સુધર્મ જ્યારે દ્વિજમાં જણાતો, ત્યારે જનોને બહુ ભાવ થાતો;
દીઠી દ્વિજોમાં ખળતા ઘણેરી, શ્રદ્ધા ઘટી ગૈ જજમાન કેરી...૫૮

સ્વપુત્ર જો શેલડી કાજ રૂવે, પીતા ન આપે **વ્યય**[૧] સામું જૂવે;
તે સંતને સાકર અન્ન દે છે, જો સંતમાં ધર્મ રુડો જુવે છે...૫૯

ધર્મિષ્ઠને મિષ્ટ મળે જ અન્ન, દિઠા મહાદુ:ખી થતા જ અન્ય;
માટે તમે સર્વ સ્વધર્મ પાળો, અન્નાદિ ચિંતા ઉરમાંથી ટાળો...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

વૃતપુર થકિ ચાલિ **પદ્મપાણી**[૨], કૃત કરુણા કરી વાસ **કારિયાણી**;
રુચિ ધરિ મન **ભાવપૂર**[૩] જાવા, નિજજનના મનમાં છબી ઠરાવા...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયાદ્-ભાવનગરગમનાર્થે કાર્યાણીપુરાગમનનામ પ્રથમો વિશ્રામઃ ॥૧॥

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, સુણો ભૂપ ધરી નિજ ચિત્ત;
શૂન્યાતીતાનંદે સુણ્યાં, પ્રભુવચન પ્રીત સહીત...૦૧

ચોપાઈ :

ભાતું રાખિયું રીત પ્રમાણે, વિચર્યા પછિ ઊઠી **વહાણે**[૪];
રહ્યા રાત જઈ **રોહિસાળે**, હરખ્યા હરિજન તેહ કાળે...૦૨

વિપ્ર ત્યાં ઓઝા લક્ષ્મીરામ, ઉતર્યા પ્રભુ એહને ધામ;

૧.ખરચ ૨.જેના હાથમાં પદ્મ-કમળનું ચિહ્ન છે એવા ભગવાન ૩.ભાવનગર ૪.પરોઢિયે-સવાર

કાઠી **કુંડળ** આદિક તણા, ત્યાં તો આવિયા અસ્વાર ઘણા...૦૩

ઢાલ તલવાર બરછીયોવાળા, જેને જોતાં ડરે જમ કાળા;
થાય **હયનો**[1] ઘણો હહણાટ, તેથી ગાજિ રહી બધિ વાટ...૦૪

ઓઝે સર્વનિ બરદાશ કીધી, રસોઇ રુડિ રીતથિ દીધી;
પ્રેમે પૂજા પ્રભુજીની કરી, ભાવે ભેટ તે આગળ ધરી...૦૫

કેવા ભક્ત તે લક્ષ્મીરામ, તેનિ વાત કહું એહ ઠામ;
થયો જજ્ઞ ડભાણમાં જ્યારે, થયા તૈયાર ત્યાં જવા ત્યારે...૦૬

ભેટ ધરવા હતું નહિ ધન, વેચી નાંખ્યું ખાવા તણું અન્ન;
એના સોળ રુપૈયા જે આવ્યા, જૈને શ્રીજીને ભેટ ધરાવ્યા...૦૭

જાણી અંતરજામીયે વાત, સભામાંહિ બોલ્યા સાક્ષાત;
આવા ભક્ત છે આ અવસરમાં, ખાવા અન્ન રાખ્યું નહિ ઘરમાં...૦૮

વેચી નાંખી તેનાં નાણાં કર્યાં, યજ્ઞ અર્થે લાવી આંહિ ધર્યાં;
પરિપૂર્ણ હવે જજ્ઞ થાશે, નહીં નાણાંનો તોટો જણાશે...૦૯

સુણી અંતરજામીની વાત, રુદે સર્વે થયા રળિયાત;
જ્યારે ઘેર ગયા લક્ષ્મીરામ, ધનપ્રાપ્તિ થઇ તેહ ઠામ...૧૦

ધન્ય ધન્ય તો શ્રદ્ધા છે તેની, અતિ થાય પ્રશંસા જ એની;
કરે જે કોઇ શ્રદ્ધાથી કામ, રાજી થાય ઘણા ઘનશ્યામ...૧૧

ઉપજાતિ : શ્રદ્ધા વિષે :

શ્રદ્ધા ધરે છે જન ચિત્ત જેહ, ગણાય છે ઉત્તમ ભક્ત એહ;
શ્રદ્ધા વિના પૂજન જો કરાય, યથાર્થ તેનું ફળ તો ન થાય...૧૨

શ્રદ્ધા વિનાનો જપ જાણ્ય કેવો, કરે મજૂરો નૃપવેઠ્ય તેવો;
શ્રદ્ધા વિનાનો ઉપવાસ થાય, તો ઢોરની **લાંઘણ**[2] તે ગણાય...૧૩

૧.ઘોડાનો ૨.ખાવાનું ન મળતા થયેલ ઉપવાસ

શ્રદ્ધા વિનાનુ બહુ દાન દેય, દીધા પછી જો પસતાય તેય;
આ લોકમાં કે પરલોક માંઇ, તેની ન તેને ફળપ્રાપ્તિ કાંઇ...૧૪

જો હોય પાસે ધન લાખ એક, તથાપિ શ્રદ્ધા નહિ હોય છેક;
ધર્માર્થ તેણે વવરાય કેમ, લુંટાય અંતે મધમાખિ જેમ...૧૫

જો કીર્તિ માટે **કૃત**[1] ધર્મ કર્મ, જાણે જ તેનો ઉપમાર્થ મર્મ;
આ લોકમાં તે જન કીર્તિ પામે, મળે ન તેનું ફળ મોક્ષધામે...૧૬

ભક્તિ કરે મંદિર કેરિ કાંઇ, ન હોય શ્રદ્ધા પણ ચિત્તમાંઇ;
જો **પાડ**[2] તેનો ધણીને ચડાવે, તો હેત તેથી હરિને ન આવે...૧૭

શ્રદ્ધા થકી શું ન કરી શકાય, શ્રદ્ધા થકી કામ સમસ્ત થાય;
શ્રદ્ધાળુ ભક્તો નિજ દેહ ગેહ, અર્પે પ્રભુને ગણી તુચ્છ તેહ...૧૮

શ્રદ્ધાળુ સારા દ્વિજ લક્ષ્મીરામ, દીધા પ્રભૂને કણ વેચી દામ;
તો શ્રીહરિએ બહુ માની લીધું, ન નાશ પામે ફળ એવું દીધું...૧૯

ચોપાઈ :

ત્યાંથી ચાલ્યા પ્રભૂ **વળે**[3] જાવા, રહ્યા ઘેલા નદીમાંહિ નહાવા;
હરભમજી વળાના ભૂપાળ, આવ્યા અસ્વારી લૈ તતકાળ...૨૦

સનમાન કરી રુડિ રીતે, પુરમાં પધરાવિયા પ્રીતે;
અતિ ઉત્સાહે આપિ રસોઈ, તેડ્યા દરબારમાં સમો જોઈ...૨૧

પટ[4] ભૂષણે પૂજિયા હરી, પૃથવી કૃષ્ણાર્પણ કરી;
છબી અંતર માંહિ ઉતારી, સ્તુતિ સ્નેહ સહીત ઉચ્ચારી...૨૨

શિખરિણી :

નમો **નિત્યાકારી**[5] સુ-નરતનુ ધારી સુખકરા,
કુનારી **કૃત્યારી**[6] મદન-મદહારી મુનિવરા;

૧.કરે -કર્યુ ૨.ઉપકાર ૩.વલભીપુર ૪.વસ્ત્ર ૫.સદા સાકાર ૬.રાક્ષસીના દુશ્મન ભગવાન

મુરારી **મલ્લારી**[1] હરિ અરજ મારી ઉર ધરો,
પિબેકારી સારી મુજમન તમારી છબી ઠરો...૨૩

ચોપાઈ :

સ્તુતિ સાંભળિને ભગવાન, દિધું ભૂપને તે વરદાન;
બીજે દિન વિચર્યા બહુનામી, ગયા **વરતેજ** સંતના સ્વામી...૨૪

નદિ ગામથી પશ્ચિમમાંય, કરિ નિત્યક્રિયા પ્રભુ ત્યાંય;
વૈકુંઠાનંદે **ટીમણ**[2] દીધું, ભક્તિપુત્રે તે ભોજન કીધું...૨૫

જતાં **ભાવનગર** ભગવાન, મળ્યાં સંતમંડળ તેહ સ્થાન;
વડવા નામે પુરનું છે પરું, રૂપાભાઈનું ત્યાં ઘર ખરું...૨૬

બીજા ભક્ત રાજાભાઈ જેહ, જાતે ક્ષત્રી ગરાશિયા તેહ;
તેણે જાણ્યું જે શ્રીહરિ આવ્યા, ત્યારે સન્મુખ સામૈયું લાવ્યા...૨૭

ધામધૂમ થકી રુડી પેર, ઉતાર્યા રૂપાભાઈને ઘેર;
કર્યો થાળ ત્યાં વૈકુંઠાનંદે, કર્યું ભોજન વૃષકુળચંદે...૨૮

થઇ સંતની જૂદી રસોઈ, જમ્યા સંત બીજા સહુ કોઈ;
વાલે બહુ કરી જ્ઞાનનિ વાત, પછિ પોઢિને ઉઠ્યા પ્રભાત...૨૯

હતો લિંબડો એક તે સ્થાન, કરાવ્યું ત્યાં શૂન્યાતીતે સ્નાન;
અતિ સારું પીતાંબર પહેરી, કરી નિત્યક્રિયા રંગલહેરી...૩૦

રૂપાભાઈને કહે અવિનાશ, તમે જૈ કહો ભૂપતિ પાસ;
મળવાની ઈચ્છા હરિ ધારે, ક્યારે આવે તે **સૌધ**[3] તમારે...૩૧

રૂપોભાઇ તરત ગયા તહીં, વજેસિંહજીને વાત કહી;
ઘણો હરખ જણાવ્યો ભૂપાળે, કહ્યું મળશું તો આવતી કાલે...૩૨

પદવંદન પ્રેમે કહાવ્યું, જમવાને સિધું મોકલાવ્યું;

૧.દુષ્ટ મલ્લોના દુશ્મન શ્રીહરિ ૨.નાસ્તો ૩.મહેલ

રૂપાભાઈએ જૈ પ્રભુ પાસ, કરી વાત તે સર્વ પ્રકાશ...૩૩

બાઈ અવલ જે વિપ્ર શ્રીમાળી, કરી જાણે રસોઈ રૂપાળી;
તળાજા પુરની રહેનારી, તેણે કીધિ રસોઈ ત્યાં સારી...૩૪

જમ્યા જીવન જગદાધાર, સંત પાળા જમ્યા બીજે ઠાર;
પછી શ્યામે સભા સજી જ્યારે, આવ્યો ત્યાં સુરતી **સઈ**[1] ત્યારે...૩૫

એનું નામ તો **આતમારામ**, કરી જાણે તે ઉત્તમ કામ;
ભક્તિપુત્રનો ભક્ત અનન્ય, જેના અંતરમાં નહિ અન્ય...૩૬

લાવ્યો તે એક ડગલિ બનાવી, કરી શ્રીહરિને ભેટ આવી;
બુટા[2] **બખીયા**[3] બનાવેલા એમાં, જોતાં અદ્‌ભુતતા દીસે જેમાં...૩૭

ઘણા માસ કરીને પ્રયાસ, પ્રેમે લાવેલો શ્રીહરિ પાસ;
ડગલી પુરમાં વખણાણી, વાત તે તો વજેસિંહે જાણી...૩૮

ત્યારે જોવાને ડગલી મગાવી, કહ્યું પુરનાં સૈયોને બોલાવી;
આવી ડગલી મને કરી દેજો, મ્હોર સો તેહનું મૂલ લેજો...૩૯

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

કીધી શ્રીહરિ કાજ એક ડગલી સૈયે ઘણા સ્નેહથી,
રાજાએ નિરખી બધા દરજિને ત્યાં તો કહ્યું તેહથી;
જો આવી મુજ કાજ સૌ મળિ કરો સો મ્હોર આપું સહી,
આ ટેભા અતિ હેતના અમ થકી આવી ન થાશે અહીં...૪૦

ચોપાઈ :

પછી સુરતિ આતમારામ, તેને ભૂપે કહ્યું તેહ ઠામ;
આવી ડગલી કરી આપો અમને, સારું આપું ઈનામ તો તમને...૪૧

કહે દરજી સુણો નરઈશ, જે છે અક્ષરધામ અધીશ;

૧.દરજી ૨.બુટ્ટાદારએ પ્રકારની ડિઝાઈન ૩.ઝીણા ટેભા - ટાંકા

એને અર્થે મેં ડગલી બનાવી, ચિત્ત ઘાલી ઘણો પ્રેમ લાવી...૪૨

અંતે પામવું અક્ષરધામ, એવું લેવાને મોટું ઇનામ;
એમાં કારિગરી કરિ જે છે, ટેભા અંતઃકરણ તણા તે છે...૪૩

કોઇ ગામ આપે કદિ રીઝી, એવી ડગલી બને નહીં બીજી;
એવાં વચન સુણાવીને કાન, ગયા દરજી સહુ નિજ સ્થાન...૪૪

નરનાથે થઇને નિરાશ, મોકલી ડગલી પ્રભુ પાસ;
રુડી રીતે પોઢ્યા પ્રભુ રાતે, કરિ નિત્યક્રિયા તે પ્રભાતે...૪૫

શૂન્યાતીતાનંદાદિક સંત, ભાખે તે પ્રત્યે શ્રી ભગવંત;
તમે જૈને કરાવો રસોઈ, વરતેજ નદિ-તટ જોઈ...૪૬

અમે રાજાને મળવાને જાશું, મળિ ત્યાં આવિને ભેળા થાશું;
એમ કહિ કર્યા સૌને વિદાય, બેઠા તૈયાર થઇ હરિરાય...૪૭

ભૂપે શ્રીજીને તેડવા ધારી, મોકલી સજિને અસવારી;
દરબાર વિષે રુડિ રીતે, પધરાવ્યા પ્રભુજીને પ્રીતે...૪૮

સ્નેહે વંદિ કર્યું સનમાન, ભલે આવ્યા કહ્યું ભગવાન;
હોય અમ સરખું કાંઇ કામ, સુખે ઉચ્ચરો શ્રીઘનશ્યામ...૪૯

બોલ્યા શ્રીહરિ તેહ સમામાં, થાય મંદિર છે ગઢડામાં;
પધરાવ્યા અમે ગોપીનાથ, રાજી છે સહુ પુરજન સાથ...૫૦

સાચા સંત ત્યાં ભજન કરે છે, ઉગ્ર તપ પણ તે આચરે છે;
તેનો ભાગ ભૂપાળને આવે, એવી રીતે શ્રુતિસ્મૃતિ ગાવે...૫૧

પણ આવે છે આપના જન, કરે છે કાંઇ આવી વિઘન;
રાજીપો આપનો જો ન હોય, પ્રતિમાઓ ઉથાપિયે સોય...૫૨

પધરાવીયે જૈ બીજે ગામ, કહો તો રચિયે પુરું ધામ;

સુણી બોલ્યા **ગોહેલકુળભાણ**[1], મીઠાબોલા ને નીતિના જાણ...૫૩

આપ એ શું બોલ્યા મહારાજ, કરું આપ પ્રતાપે હું રાજ;
મારા દેશ વિષે વિચરો છો, મોટું ધામ વળી આદરો છો...૫૪

તેથી દેશમાં છે નવનીધ, સુખ-સંપત્તિ છે સર્વવીધ;
એમ કહિ કારકુન બોલાવ્યો, રુડી રીતેથી હુકમ લખાવ્યો...૫૫

કરે સ્વામિનારાયણ ધામ, કોઈ હરકત ન કરે તે ઠામ;
કરિ સહિ નિજસિક્કાથી છાપ્યો, હરિના હાથમાં પત્ર આપ્યો...૫૬

પછી ત્યાં થકિ શ્યામ સિધાવ્યા, ભૂપ દ્વાર સુધી સાથે આવ્યા;
પગે લાગી જ્યારે પાછા વળિયા, વાલો વરતેજની વાટે **પળિયા**[2]...૫૭

રૂપાભાઈ આદિક હરિજન, વળાવાને આવ્યા ધરિ મન;
પુત્રી ઠક્કર હરજી તણી, હતી વરતેજ માંહી પરણી...૫૮

હરિભક્ત ભલી પ્રેમ નામે, તેને ખબર કરી તેહ ગામે;
તેથિ સનમુખ આવી તે બાઈ, છેલિ પીપર સુધી તે ધાઈ...૫૯

તહાં પોચ્યા જ્યારે ઘનશ્યામ, ધરી રુપૈયો કીધા પ્રણામ;
હતો મેવો રાજાભાઈ પાસે, લીધો હાથમાં તે અવિનાશે...૬૦

પ્રસાદી કરી બાઈને દીધો, અતિ ઉત્સાહથી તેણે લીધો;
બોલી બાઈ જોડીને બે હાથ, ભવ સુફળ થયો આજ નાથ...૬૧

આંહિ તમથિ વિજોગે રહેવું, હું તો જાણું છું જમપુરી જેવું;
ત્યારે શ્યામ કહે સારું થાશે, **ભગવાન ભજ્યે કષ્ટ જાશે**...૬૨

જ્યારે **વરતેજ** વાલો સિધાવ્યા, સામા મેઘજિ ઠક્કર આવ્યા;
પ્રેમબાઈ તણા તે તો પતી, લગની હરિમાં તેને હતી...૬૩

તેણે રાખવાની કરી તાણ, પણ નવ રહ્યા શ્યામ સુજાણ;

૧.ભાવનગરના રાજા વજેસિંહજી ૨.ગયા

ગામ સોંસરા સંચર્યા હરિ, ગયા જ્યાં નદિ છે માલેસરી...૬૪
ભાવનગરથિ અવલબાઈ, લૈને આવ્યાં તે મેવા મિઠાઈ;
નદી કાંઠે છે કાળિયો આંબો, ઘેરગંભીર પહોળો ને લાંબો...૬૫
જમ્યા ત્યાં ઉતરીને મિઠાઈ, પ્રસાદિ પછિ સૌને અપાઈ;
ભાવનગરના જન પાછા ફરિયા, પ્રભુ તે નદિયે થિર ઠરિયા...૬૬
વર્ણીએ રસોઇ કરી હતી, પ્રીતે તે જમ્યા સંતના પતી;
જમ્યા સંત પાળા અસવાર, ચાલ્યા ત્યાં થકિ થૈને તૈયાર...૬૭
ચૈત્ર શુદિ પડવે હતી જ્યારે, ગયા ગોવિંદ **ગઢપુર** ત્યારે;
જન હરખિયા ગઢપુરવાસી, હતા હરિને વિજોગે ઉદાસી...૬૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ભગવત શુભ ભાવપત્તને જૈ, કરિ જયકાર પધારિયા ખુશી થૈ;
પછિ ગઢપુરમાં વશા સુપ્રીતે, અમ ઉર માંહિ વસોજી એ જ રીતે...૬૯

ઇતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિ-ભાવનગરવિચરણનામ દ્વિતીયો વિશ્રામઃ ॥૨॥

પૂર્વછાયો :

હરિજયંતીનો કર્યો, સારો સમૈયો **ગઢપુર** માંય;
હરિજન દેશોદેશના, આવ્યા સંઘ સજીને ત્યાંય...૦૧

ચોપાઈ :

સંતમંડળ આવિયાં સહુ, હરિજન પણ આવિયા બહુ;
સ્નેહે શ્રીજીનાં દર્શન કરે, છબિ નિરખિને અંતરે ધરે...૦૨
ગોપીનાથનાં દર્શને જાય, તે તો શ્રીજીસ્વરૂપે દેખાય;

કરે ઉન્મતગંગામાં સ્નાન, આપે દ્વિજને નાનાવિધ દાન...૦૩

ધન ખરચે સારો સમો જોઇ, આપે સંતોને સારિ રસોઇ;
સભા શ્રીજીની પાસે ભરાય, વાતો જ્ઞાન વૈરાગ્યની થાય...૦૪

મુખે મધુરવચન બોલે શ્યામ, જાણે અમૃત વરસે એ ઠામ;
રામનવમીનો દિન થયો જ્યારે, સજિ શ્રીજીએ અસ્વારિ ત્યારે...૦૫

ચડ્યા માણકીએ ગિરધારી, કરે ચમર મુકુંદ બ્રહ્મચારી;
શોભે સંગે સખા અસવાર, દાદા ખાચર આદિ અપાર...૦૬

બેઠા રથ માંહિ સંત મહાંત, દૃષ્ટિ નાસાગ્ર ધરી **નિર્ભ્રાંત**[1];
સંત હરિજન કીર્તન ગાય, સૌને આનંદ ઉર ન સમાય...૦૭

નારાયણધરે નાથ પધાર્યા, સૌને આનંદ અધિક વધાર્યા;
વસ્ત્ર એક ધરી મુનિનાથ, નાવા જળમાં પેઠા સખા સાથ...૦૮

જળકેળી કરે હરિરાય, સખા સંત મળી સહુ ગાય;
પછી વસ્ત્ર પેર્યાં પ્રભુ જ્યારે, સ્નેહે સંતે પૂજા કરી ત્યારે...૦૯

કર્યું તિલક કેસર કેરું ભાલ, કર્યો કુમકુમ ચંદ્રક લાલ;
હાર તોરા ચડાવ્યા હરીને, ચાલ્યા શ્રીજી સવારિ કરીને...૧૦

જન જોવાને આતુર થાય, પથમાં બહુ ભીડ ભરાય;
દાદા ખાચરને દરબાર, બેઠા આવિને ધર્મકુમાર...૧૧

સમો મધ્યાહ્નનો થયો જ્યારે, રામજન્મ ઉત્સવ કર્યો ત્યારે;
ત્રિજા પહોર પછી સભા ભરી, બિરાજ્યા લિંબડા તળે હરી...૧૨

બેઠા સંત બેઠા સંતસંગી, ધર્મવંશીયો બેઠા ઉમંગી;
નિત્યાનંદને નાથ કહે છે, વિદ્યા કોણ વિશેષ ભણે છે...૧૩

નિત્યાનંદ કહે તેહ ઠામ, સારા અભ્યાસિ છે સીતારામ;

૧.નિર્ભયપણે

ઈચ્છારામજિના પુત્ર એહ, સારું સંસ્કૃત જાણે છે તેહ...૧૪

કહે કૃષ્ણ કરીને વિવેક, સીતારામ બોલો શ્લોક એક;
ઉભા થૈ તે સમે સીતારામ, સારો શ્લોક બોલ્યા તેહ ઠામ...૧૫

વૈતાલીય : અક્ષરચિંતામણિ :

नृहितांगधृतं च भूपतिं, जितमारं जलजाभलोचनम् ।
८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
चिरभोगपदं कलाकरं, सहजानंदगुरुं भजे सदा ।। १६
१ २ ३ ४ ५ ६ ७
धीमतं कृपालुं च ।।

અર્થ : માણસના હિતને અર્થે શરીર ધરનારા અને પૃથ્વીના રક્ષણ કરનારા અને જિત્યો છે કામદેવ જેણે અને કમળની કાંતિ જેવાં છે નેત્ર જેનાં અને નિરંતર ભોગે યુક્ત છે સ્થાન જેનું અને અનેક કળાઓના સ્થાનરૂપ એવા સહજાનંદ ગુરુને હું નિરંતર ભજું છું; વળી તે કેવા છે તો બુદ્ધિમાન અને દયાવાળા છે.(૧૬)

ચોપાઈ :

શ્લોક સાંભળિને ઘણો સારો, દિલમાં રિઝ્યા ધર્મદુલારો;
સીતારામને શિર કર થાપી, શાલ પાગ પ્રસાદીનિ આપી...૧૭

રાત દશ ઘટિકા ગઈ જ્યારે, હરિજન્મ ઉચ્છવ કર્યો ત્યારે;
પારણામાં ઝુલે પરમેશ, દિસે પ્રત્યક્ષ શ્રીઅક્ષરેશ...૧૮

જોઈ જનમન અચરજ થાય, લીલા શ્રીહરિની ન કળાય;
બીજે દિવસ મહાપ્રભુ પાસ, બોચાસણના આવ્યા કાશિદાસ...૧૯

ધ્રુવ પ્રહ્લાદ ને અંબરીશ, તેની તુલ્ય ભજે જગદીશ;
કહ્યું તેણે અહો ભગવંત, મારે આજ જમાડવા સંત...૨૦

આપ પિરસીને ખૂબ જમાડો, મારો પૂર્ણ મનોર્થ પમાડો;

શ્રીજીએ કહિ સંતોને વાત, કરાવ્યાં શાક ને દાળ ભાત...૨૧

જઇને લખુ કંદોઈ પાસે, આપ્યો સામાન શુભ કાશિદાસે;
કહ્યું મોતિયા લાડુ બનાવો, સમો પંક્તિનો થાય ત્યાં લાવો...૨૨

પછી મોતિયા તેણે બનાવ્યા, થયો પંક્તિ સમો ત્યારે લાવ્યા;
કહે સહુ આટલાથિ શૂં થાશે, અર્ધિ પંગતે આ પીરસાશે...૨૩

લખુ કંદોઇ બોલિયા એમ, કર્યું મેં મારાથી થયું જેમ;
પુરીયો સંત પાસે કરાવો, બબે લાડુ પુરી પીરસાવો...૨૪

પ્રભુ પાસે જઇ કાશિદાસ, કહી વાત તે થૈને ઉદાસ;
આપ્યો કંદોઇને મેં સામાન, ન કર્યા લાડુ તેહ સમાન...૨૫

આ તો અર્ધા જ લાડુ છે **છતમાં**[1], પહોંચે નહીં પૂરિ પંગતમાં;
સંત કાલના છે ઉપવાસી, હવે શૂં કરવું સુખરાશી...૨૬

રહ્યા મનના મનોરથ મનમાં, વળિ હાંસિ થાશે સહુ જનમાં;
પછી લાડુ પાસે પ્રભુ આવ્યા, લાડુ કેટલા છે તે ગણાવ્યા...૨૭

લાડુ તો થયા એક હજાર, પાંચસેં સંત છે જમનાર;
કાશિદાસનો થાબડિ વાંસો, કહે કૃષ્ણ ઉદાસિ ન થાશો...૨૮

સંતપંક્તિ કરાવિ તે ઠામ, લાડુ પીરસે શ્રીઘનશ્યામ;
બબે લાડુ લઈ બેય કરમાં, પીરસે એકના જ પત્તરમાં...૨૯

જોતાં ચિત્તમાં ચટપટી થઈ, કાશિદાસની ધીરજ ગઈ;
જાણે હમણાં થાશે **ઉપહાસ**[2], પીરસાશે બસેં ને પચાસ...૩૦

લાડુ ઊપર વસ્ત્ર ઢાંકેલ, કોઇ જાણે ન કેટલા રહેલ;
રહ્યા પીરસિ પરમ પ્રતાપી, પછિ જમવાની આગન્યા આપી...૩૧

બબે લાડુ મુક્યા બિજિવાર, ત્રિજિવાર અકેકો તે ઠાર;

૧.હાજરમાં ૨.ફજેતી

ચોથિવાર અકેકો જે લેય, છાતી માંહિ ચરણ તેને દેય...૩૨

પિરશૂં ત્યાં ઘણી વાર એમ, કાશિદાસ રીઝે મને જેમ;
દાળ ભાત ને શાક છે જેહ, પીરસે છે બીજા સંત તેહ...૩૩

કાશિદાસના ઉચ્ચાટ ટળિયા, એના મનના મનોરથ ફળિયા;
રિઝ્યા અંતરમાં તે અમાપ, જાણ્યો પ્રગટ પ્રભૂનો પ્રતાપ...૩૪

જમ્યા પાર્ષદ આવી અનેક, તોય લાડુ ખુટ્યા નહિ છેક;
જન સર્વ જમી રહ્યા જ્યારે, તોય લાડુ તો બહુ વધ્યા ત્યારે...૩૫

લાડુ દરબારમાં મોકલાવ્યા, કાશિદાસને કાંઈ અપાવ્યા;
એવાં ચરિત્ર કરે પરમેશ, ગાય શારદા શેષ મહેશ...૩૬

જન સૌ વસ્યા પૂર્ણિમા સુધી, કર્યું વર્ણન મેં જેવી બુદ્ધી;
જન સર્વ ગયા નિજસ્થાન, રહ્યા ગઢપુરમાં ભગવાન...૩૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ગઢપુર નિજ ધામ જોગ્ય જાણી, હરિનવમી કરિ કૃષ્ણ હેત આણી;
કરિ હરિવર ત્યાં ક્રિયા વિચિત્ર, ચિંતવન જોગ્ય ચરિત્ર તે પવિત્ર...૩૮

ઈતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિદુર્ગપુરે શ્રીરામનવમ્યુત્સવકરણનામ તૃતીયો વિશ્રામઃ ॥૩॥

પૂર્વછાયો :

ગુણનિધી **ગઢપુર** વિષે, વસ્યા ચાતુરમાસ નિવાસ;
જન્માષ્ટમી આદિક કર્યા, શુભ ઉત્સવ શ્રીઅવિનાશ...૦૧

ચોપાઈ :

ગોપીનાથના મંદિર કેરું, હતું કામ અધુરું ઘણેરું;
પાસે રહીને તે પૂરું કરાવ્યું, જોતાં ભક્તો તણે મન ભાવ્યું...૦૨

દસરા પછિ આવિ દીવાળી, અન્નકૂટ કરી હદ વાળી;
કર્યા ઉચ્છવ ગઢપુર માંઇ, તેની ગણતી ન થઈ શકે કાંઈ...૦૩

સમૈયા પણ અપરમપાર, કર્યા શ્રીહરિએ એહ ઠાર;
લખતાં બહુ જુગ વીતી જાય, ગઢપુરની લીલા ન લખાય...૦૪

અન્નકૂટ કરી અઘહારી, **વરતાલ** જવા રુચિ ધારી;
સાથે લૈ સખા સંતસમાજ, ચાલ્યા **સારંગપુર** મહારાજ...૦૫

બેઠા વેલ્યમાં વૃષકુળભૂપ, શોભે સુંદર મુરતી અનૂપ;
રહ્યા **સારંગપુર** જઈ રાત, પછી ઊઠિને ચાલ્યા પ્રભાત...૦૬

કરુણા કરિને કૃપાનાથ, ગયા **સુંદરિયાણે** સૌ સાથ;
ત્યાંથિ ચાલિયા નટવરનાવ, આવિ રસ્તે જતાં એક વાવ્ય...૦૭

જળ તેમાંથી પીધું જનેશ, સંતે વાવ્યમાં જળ નાખ્યું શેષ;
અણિયાળીએ જૈ દયાસિંધુ, પુજાભાઈને દર્શન દીધું...૦૮

ધંધુકે વાવ્ય ઊપર જૈને, રહ્યા રાત તહાં રાજી થૈને;
ખસતાની નદી તણે તીર, બીજે દિવસ રહ્યા નરવીર...૦૯

સુતા સૌ જન રાત્રિયે જ્યારે, એક વાઘ આવ્યો તેહ વારે;
તેને હાકોટો જ્યાં કર્યો હરી, વાઘ ચાલ્યો ગયો દિલે ડરી...૧૦

જેનિ બીકથિ કાળ બિનારો, કોણ માત્ર ત્યાં વાઘ બિચારો ?
પ્રભાતે ત્યાંથિ ચાલિ કૃપાળે, બપોરા કર્યા જૈ **કમિયાળે**...૧૧

બોરુયે જઈને બળવીર, રહ્યા રાત્ય તળાવને તીર;
સાભ્ર[૧] ઉતર્યા ઊઠિ **વહાણે**[૨], ગયા ગોવિંદજી **ગલિયાણે**...૧૨

રહ્યા સરવરતટ થઈ રાજી, જમ્યા ત્યાં તો ચણેચિનિ ભાજી;
રોટલો બાજરીનો તે સાથ, જમ્યા નેહથી નટવરનાથ...૧૩

૧.સાબરમતી નદી ૨.સવારે

બીજે દિન ગયા **વરસડે** ગામ, હતું પીલુનું ઝાડ તે ઠામ;
જમ્યા શાક વૃંતાકનું ત્યાંય, બાજરી તણા રોટલા માંય...૧૪

રહ્યા રાત્ય જઈ **સંજિવાડે**, ધોળિ શેલડિ આવિ તે દાડે;
નિત્યાનંદે સુધારિને આપી, જમ્યા તે પ્રભુ પ્રૌઢ પ્રતાપી...૧૫

બીજે દિવસ આવ્યા **વરતાલ**, પુરુષોત્તમ જનપ્રતિપાળ;
સંત હરિજન સામા સિધાવ્યા, રુડી રીતે પ્રભુ પધરાવ્યા...૧૬

કરી દેવનાં દર્શન ત્યાંય, ઉતર્યા હરિમંડપ માંય;
આવ્યો કાર્તિકી દશમીનો દન, આવ્યા સંઘ સજી હરિજન...૧૭

સમૈયો તે પ્રબોધનિ કેરો, થયો તે સમે સરસ ઘણેરો;
પાંચ દિવસ લગી પરમેશ, ધરે નિત્ય નવો નવો વેશ...૧૮

તેના મર્મનું એહ નિદાન, ધરે ભક્ત સદા એવું ધ્યાન;
કિનખાબ તણો સુરવાળ, કિનખાબનિ ડગલિ વિશાળ...૧૯

માથે **મંડિલ**[1] બહુ મૂલવાળું, ખભે શેલુ રંગેલું રુપાળું;
રેટો કમરે કશી લિધો એવો, સદા ધ્યાનમાં રાખવા જેવો...૨૦

એવા નિત્ય નવા શણગાર, ધરે પ્રીતમ પ્રાણઆધાર;
સભામાં બેસે સુંદર શ્યામ, પુરુષોત્તમ પૂરણકામ...૨૧

લિંબડા હેઠ પાટ ઢળાવી, ગાદિતકિયો તે ઉપર મુકાવી;
ઉત્તરાભિમુખે બેઠા નાથ, આવ્યો ત્યાં જીર્ણગઢ તણો સાથ...૨૨

તેહમાં નારાયણજિ સુતાર, અતિશે પ્રભુમાં જેનો પ્યાર;
વામ પડખું પ્રભૂનું વિલોક્યું, તેમાં પ્રાણ સહિત મન રોક્યું...૨૩

સંભારે મુરતી જ્યારે જ્યારે, એ જ સ્વરૂપ સાંભરે ત્યારે;
હરિએ મનની વાત જાણી, ત્યારે તે પ્રત્યે બોલિયા વાણી...૨૪

૧.પાઘડી; ફેંટો

ચોટિ રૂપમાં વૃત્તિ તમારી, તેવિ છાપ કરી લાવો સારી;
સતસંગી તથા સંત જેહ, પૂજશે સ્મરશે છબિ તેહ...૨૫

નારાયણજીએ વિનતિ ઉચ્ચારી, છાપ એવિ બનાવીશ સારી;
રામનવમીયે હું આવીશ, ગઢપુરમાં તે છાપ લાવીશ...૨૬

સુણી રાજિ થયા મહારાજ, થયો રાજિ તે સર્વ સમાજ;
સભામાં તે સમે સુખકારી, કરે જ્ઞાનનિ વાત મુરારી...૨૭

ઊંડો વાત વિષે મર્મ લાવે, જવા ધામમાં ઈચ્છા જણાવે;
કહે સ્પષ્ટ તો જન ગભરાય, તેનિ ચિંતા ધરે મન માંય...૨૮

લાલજી ગોર ગઢડેથિ આવ્યા, તે તો સારા સમાચાર લાવ્યા;
પતની જે **ગોપાળજી** કેરી, **મેના** નામે સુધર્મિ ઘણેરી...૨૯

તેણે પ્રસવ્યો તહાં એક **પુત્ર**[૧], તેથિ શોભ્યું તેનું ઘરસૂત્ર;
કાર્તકી શુદિ અષ્ટમિ જ્યારે, થયો પુત્ર તણો જન્મ ત્યારે...૩૦

શ્રીજી જાણે ભવિષ્યની વાત, તેથી અંતરે હરખ્યા અઘાત;
નિજ ગાદિ તણો અધિકાર, તેના વંશ વિષે છે જનાર...૩૧

તેથી આનંદ અંતરે લાવી, ઘણી સાકર ત્યાં વહેંચાવી;
વધામણિયાને બંધાવિ પાગ, ઉપજ્યો મુદ સૌને અથાગ...૩૨

હતા ગોપાળજી પણ આંહીં, તેઓ રાજિ થયા મનમાંહી;
એક દિવસે દયાવંત નાથ, વાતો કરતા હતા સહુ સાથ...૩૩

બેસી પગથિયે મંદિર કેરે, બોલ્યા વચન તે મર્મ ઘણેરે;
સતસંગ વધ્યો બહુ ઠામ, ન જવાય અમે ગામોગામ...૩૪

અમને પૂછવું હોય જેહ, શિક્ષાપત્રીને પૂછજો તેહ;
શિક્ષાપત્રી અમે રચિ સારી, એ તો જાણવી મૂર્તિ અમારી...૩૫

૧.કૃષ્ણપ્રસાદજી (વિહારીલાલજી મહારાજના પિતા)

એ થકી ઉલટા વર્તનારા, સંપ્રદાયિ નહીં તે અમારા;
તેનું કલ્યાણ પણ નહિ થાય, એમ જાણજો સૌ મન માંય...૩૬

એવી વાત ઘણી કરિ નાથે, સુણિ લીધિ સહુ જન સાથે;
હરિભક્ત વડોદરા કેરા, પ્રભુપદ પર પ્રેમિ ઘણેરા...૩૭

પ્રભુદાસ ઈશ્વર વનમાળી, જગજીવને શુભ તક ભાળી;
મોતૈયા લાડવાની રસોઈ, દીધી સંતોને હરષિત હોઈ...૩૮

શ્રીજી સ્નેહ સહિત આદરે, પંગતીમાં પીરસવા ફરે;
હેમ માદળિયું પ્રભુદાસે, ધર્યું ભેટ મહાપ્રભુ પાસે...૩૯

કંઠમાં ધરીને કૃપાનાથ, ગયા મંદિરમાં સંત સાથ;
લઈ માદળિયું હાથ માંય, લાગ્યા ચિત્તે વિચારવા ત્યાંય...૪૦

નારાયણને કે આ લક્ષ્મીને, કેને અર્પું આ હેત કરીને;
બહુ વિચારી મનમાં ઠરાવ્યું, નારાયણને જ તે તો ધરાવ્યું...૪૧

પ્રભુદાસ કહે મહારાજ, મને સાધુ કરો તમે આજ;
હવે ઘેર હું તો નહિ જાઉં, સેવા કરવા સદા સાધુ થાઉં...૪૨

સુણી બોલિયા શ્રીઅવિનાશ, રહો છો રઘુવીરજી પાસ;
તમે છો તેમના છડિદાર, સારી રીતે સેવા કરનાર...૪૩

માટે તે જ સેવા તમે કરો, સાંખ્યયોગિ તણું વ્રત ધરો;
સુણી એવું રઘુવીર પાસ, રહ્યા પાર્ષદ થૈ પ્રભુદાસ...૪૪

વળી એક દિવસ તણી વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
રાયજીભાઈ જેહનું નામ, વટપત્તનમાં જેનું ધામ...૪૫

તે તો સીધું રસોઈનું લાવ્યા, જલેબી ને મોતૈયા કરાવ્યા;
સાધુની ધર્મશાળા છે જ્યાંય, બેઠા સૌ સંત જમવાને ત્યાંય...૪૬

પ્રીતે પીરસે પ્રાણઆધાર, ફર્યા પંગતમાં ત્રણ વાર;

બ્રહ્માનંદના પાત્રની પાસ, ત્રીજી વાર આવ્યા અવિનાશ...૪૭

દીસે દુર્બળ જેમ શરીર, તેમ બેશિ ગયા બળવીર;
ખમા ખમા બોલ્યા ત્યારે સંત, ઉદાસિ થયા સર્વે અત્યંત...૪૮

સૌનો શોક મટાડવા કાજ, વળિ ઉભા થયા મહારાજ;
શાંતિ સૌ જનને થાય જેમ, લાગ્યા પીરસવા પ્રભુ તેમ...૪૯

કરે મર્મમાં એમ ઉચ્ચાર, જમો સંત આ લ્યો છેલિ વાર;
તેનો મર્મ મોટા મોટા જાણે, અન્ય તો નહિ સંશય આણે...૫૦

એવી લીલા કરે અવિનાશી, સભા સાંજે સજે સુખરાશી;
વળી એક સમે મહારાજ, ગયા મંદિર દર્શન કાજ...૫૧

બોલ્યા ગોપાળજી જોડી હાથ, મારી વિનતિ સુણો કૃપાનાથ;
કર્યું આ સ્થળે દ્વારિકાધામ, આવ્યાં ગોમતિ પણ એહ ઠામ...૫૨

શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ છાપ, લેવા આવે છે લોક અમાપ;
પણ રણછોડજી તણિ આંહીં, મુરતી નથિ આ ધામ માંહી...૫૩

માટે તે પધરાવો જો સ્વામી, એટલીયે મટી જાય ખામી;
આપ બોલ્યા હતા સભા માંહી, રણછોડજિ થાપશું આંહીં...૫૪

ક્યારે કરશો તે સત્ય વચન, જાણવાને ઇચ્છે મુજ મન;
કહે શ્રીજી તમે જ સિધાવો, મૂર્તિ ડુંગરપુર જઈ લાવો...૫૫

મુરતીનું પ્રમાણ બતાવ્યું, ધન ખર્ચિને માટે અપાવ્યું;
કમાભક્તને મોકલ્યા સાથે, નિર્ગુણાનંદ આદિને નાથે...૫૬

તે તો ડુંગરપુર ભણિ ગયા, પ્રભુ ચાલવા તતપર થયા;
ભલામણ હરિભક્તોને દૈને, ચાલ્યા શ્રીહરિ તો સજ્જ થૈને...૫૭

વે'લમાં બેઠા અંતરજામી, પગ ચાંપે નિત્યાનંદ સ્વામી;
સતસંગિ વળાવાને આવ્યા, ભેટ કરવા ભાતું ભલું લાવ્યા...૫૮

માંદા જેવા દિસે મહારાજ, ઉદાસી થયો સર્વ સમાજ;
રાવલી સુધિ સૌ ગયા સાથે, પછિ પાછા વળો કહ્યું નાથે...૫૯

હરિભક્ત થયા દિલગીર, આવ્યાં નેણમાં નેહનાં નીર;
આપી ધીરજ વાળિયા શ્યામે, ગયા ગિરધર **મેળાવ** ગામે...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિવર **વરતાલ** છેલિ વાર, દરશન સૌ જનને દિધું ઉદાર;
ચિત્ત ચિતવિ ચરિત્ર તે ઉચાર્યું, ચિતવન જોગ્ય જરૂર તેહ ધાર્યું...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે અંત્યવારવિચરણનામ ચતુર્થો વિશ્રામઃ ॥૪॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે અભેસિંહજી, સુણો સ્નેહ સહિત તમે ભ્રાત;
બુરાનપુર ધરગામમાં, થયા ધામ તેની કહું વાત...૦૧

ચોપાઈ :

વરતાલમાં ધર્મદુલારે, સ્થાપ્યા લક્ષ્મીનારાયણ ત્યારે;
સંઘ આવેલો **બુરાનપુરનો**, વધ્યાથી અતિ ઉત્સાહ ઉરનો...૦૨

ધરગામનાં પણ મુદ ધારી, ઘણાં આવેલાં નર અને નારી;
આવ્યા બુરાનપુર થકિ ધાઈ, બાપુભાઈ ને ગોવિંદભાઈ...૦૩

નાનાભાઈ શિવાશાહ નામ, આવ્યા એ પણ દર્શનકામ;
નરની ને નારાયણ કેરી, બેય મૂર્તિયો સારિ ઘણેરી...૦૪

તે તો સ્થાપિ પ્રથમ હરિ ત્યાંય, એ જ ઠેકાણે ઓરડામાંય;
શ્રીજીને વિનવિ પગે લાગી, એમાંથી એક મૂરતિ માગી...૦૫

ધરગામના ગોવિંદભાઈ, હરિ પાસે બોલ્યા હરખાઈ;
બીજી મૂર્તિ આપો પ્રભુ અમને, કહીયે વિનતી કરિ તમને...૦૬

બેય મૂર્તિ પ્રસાદિનિ એ છે, તમે હાથેથિ થાપેલિ તે છે;
અમારા દેશમાં તે થપાય, સૌને દર્શનનું સુખ થાય...૦૭

પ્રભુએ પછી પરમ પ્રતાપી, મુર્તિ અકેકિ બેયને આપી;
નારાયણની તો બુરાનપુરમાં, આપિ સ્થાપવા હરખીને ઉરમાં...૦૮

નરની સ્થાપવા ધરગામે, આપિ સ્નેહથિ સુંદર શ્યામે;
કહ્યું **લક્ષ્મીનારાયણ** નામ, રાખજો એહનું બેય ઠામ...૦૯

જોડ્યે લક્ષ્મિનિ મૂરતિ બે આપી, પધરાવવા પરમ પ્રતાપી;
નારાયણમાં સદા હું રહીશ, સુખ સૌ હરિજનને દઈશ...૧૦

હરિભક્તો તે મૂર્તિયો લૈને, પોતપોતા તણે દેશ જૈને;
કર્યો આરંભ મંદિર કેરો, સૌને ઉત્સાહ ઉરમાં ઘણેરો...૧૧

આવિ **છાશિયાની**[1] સાલ જ્યારે, થયાં મંદિર તૈયાર ત્યારે;
કાર્તકીનો સમૈયો તે કાળે, શ્રીજીએ કર્યો શ્રીવરતાલે...૧૨

ધરગામ ને બુરાનપુરના, આવ્યા હરિજન તે દેશ દુરના;
કહ્યું શ્રીહરિને તેહ વાર, થયાં મંદિર બેય તૈયાર...૧૩

બેય ઠેકાણે તો રુડિ વીધી, સ્થાપવાની તૈયારી છે કીધી;
પધારો આપ બુરાનપુરમાં, અમે આનંદ પામિયે ઉરમાં...૧૪

શુભ મુહુરત છે જોવરાવ્યું, માગશર શુદિ ષષ્ઠિનું આવ્યું;
કરિને ત્યાં પ્રતિષ્ઠાનું કામ, ધરગામ પધારજો શ્યામ...૧૫

અમે તેડવા આવિયા તમને, કરશો ન નિરાશિ તે અમને;
સુણિ બોલિયા સુંદર શ્યામ, નથિ મારે શરીરે **આરામ**[2]...૧૬

૧.સંવત્ ૧૮૮૬ની ૨.મઝા; તંદુરસ્તી

માટે મોકલું સંત હું એવા, મળતા ગુણ જે મુજ જેવા;
આવવું તો ઘટે છે અમારે, નથી આવ્યાનો જોગ અત્યારે...૧૭
અમો આવ્યા થકી સુખ જેવું, સંતથી તમને થશે તેવું;
પછી સંતને કહે સુખકંદ, સુણો પરમચૈતન્યાનંદ...૧૮
તમે બુરાનપુરમાં સિધાવો, લક્ષ્મીનારાયણ પધરાવો;
અમોથી જનને સુખ જેવું, તમોથી પણ ત્યાં થશે તેવું...૧૯
સુણો સ્વયંપ્રકાશાનંદ, તમે પણ મુનિગણના છો ચંદ;
માટે જાઓ તમે ધરગામ, કરો જૈને પ્રતિષ્ઠાનું કામ...૨૦
થાપો લક્ષ્મીનારાયણ દેવ, સુખ સૌને કરે તતખેવ;
એવિ આજ્ઞા ચડાવિને શીશ, ગયા મંડળ લૈને મુનીશ...૨૧
બેય સંતમાં ગુણ છે સમાન, જેને ભાઈ કહે ભગવાન;
બેય ગામમાં મૂહુરત એક, માગશર શુદિ ષષ્ઠિનું **નેક**[1]...૨૨
ધામધૂમથિ મૂર્તિયો સ્થાપી, એ તો સંભારે લોક અદ્યાપી;
સર્વ નાતોના વિપ્ર જમાડ્યા, દક્ષિણા દઈ **તોષ**[2] પમાડ્યા...૨૩
રામનવમિયે હે નરપાળ, ત્યાંના સંઘ આવ્યા વરતાલ;
પણ પ્રભુનાં ન દર્શન થયાં, ત્યારે તે સહુ ગઢપુર ગયા...૨૪
ત્યાંય માંદા હતા મહારાજ, તોય દૂરનો જાણિ સમાજ;
પાસે બોલાવિયા કરિ પ્યાર, ત્યાંના સર્વ પુછ્યા સમાચાર...૨૫
ત્યારે પ્રેમે કરીને પ્રણામ, ત્યાંના ભક્ત બોલ્યા તેહ ઠામ;
દયા સંતોએ દિલમાંહિ લીધી, પ્રતિષ્ઠા ધામધુમથિ કીધી...૨૬
કોઈ વાતે ન રાખી જ ખામી, અમે સંતોષ પામિયા સ્વામી;
સુણી બોલિયા શ્રી જગવંદ, જે છે પરમ ચૈતન્યાનંદ...૨૭

૧.સાચું; નક્કી ૨.સંતોષ

મુનિ છે તે અગસ્ત સમાન, ભક્તિમાન મહા ગુણવાન;
સ્વયંપ્રકાશાનંદજિ જે છે, તુલ્ય જાણો વશિષ્ઠને તે છે...૨૮

એવા જ્યાં મારું સ્થાપન કરે, મારું ત્યાં તો અચળ તેજ ઠરે;
માટે મૂર્તિનાં દરશન કરજો, મારું ધ્યાન એ મૂર્તિમાં ધરજો...૨૯

ધર્મ પાળજો ધીરજ ધારી, યાદ રાખજો આજ્ઞા અમારી;
અંતે પામશો અક્ષરધામ, મુજ પાસે જ કરશો વિરામ...૩૦

હવે સુખથિ સિધાવો સ્વદેશ, દીલે દિલગીર થાશો ન લેશ;
સમાચાર તે સંતોને દેજો, મારા જય નારાયણ કહેજો...૩૧

એમ કહિ કર્યા સૌને વિદાય, ચાલ્યા સૌ પ્રભુને નમિ પાય;
સૌએ શ્રીજીને એહ પ્રસંગે, મંદવાડ દિઠો નહિ અંગે...૩૨

તેથી હરખતાં હરખતાં જાય, રાતવાસો વળિ જહાં થાય;
કહે સતસંગી આગળ વાત, સાજા તાજા છે હરિ સાક્ષાત...૩૩

બ્રહ્મચારી કહે અહો રાય, દીસે શ્રીજીની અકળ કળાય;
ક્યારે માંદું શરીર દેખાડે, ઘડીમાં મંદવાડ મટાડે...૩૪

ક્યારે હરિજનને હરખાવે, ક્યારે રોગિ થઈ રોવરાવે;
વૈદ **ધન્વંતરી**[૧] જેવો હોય, નાડી પરખી શકે નહિ કોય...૩૫

સદા જે છે નિરોગી સ્વતંત્ર, ભાસે રોગને વશ પરતંત્ર;
પુરા જ્ઞાનિયો તે મર્મ જાણે, જન અજ્ઞાની સંશય આણે...૩૬

કહે વર્ણિ સુણો ભૂપ સહી, કથા એ તો **અવાંતર**[૨] કહી;
હવે કહું વરતાલની વાત, ગઈ કાર્તિકી પુનમ ભ્રાત...૩૭

ખાનદેશી ગયા ખાનદેશ, ગયા સંઘ સ્વદેશ વિશેષ;
પ્રભુજી ગઢપુર જવા માટે, ગયા ગામ મેળાવની વાટે...૩૮

૧.દેવોના વૈદ્ય ૨.વચમાં

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ધરિ હરિમુરતી બુરાનપૂર, ધરિ ધરગામ વિષે વળી જરૂર;
નરપતિ સુકથા સુણાવિ તેહ, મુજ મનમાં સ્ફુરિ આવિ આજ જેહ...૩૯

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિબુરાનપૂર-ધરગામપ્રતિષ્ઠાવિધિનિરૂપણનામ પંચમો વિશ્રામઃ ॥૫॥

પૂર્વછાયો :

વિચરિ હરિ **વરતાલથી**, ગયા મોહન ગામ **મેળાવ**;
દર્શન દેવા દાસને, તેનો ભાળિને ઉત્તમ ભાવ...૦૧

ચોપાઈ :

ત્યાંના ભક્તોને દર્શન દઈ, ચાલ્યા શ્રીહરિ સત્વર થઈ;
પંથે ત્યાંથિ જતાં પિપળાવ, નિચેવાળિયું આવ્યું તળાવ...૦૨
આંબા હેઠ કર્યો વિશરામ, જળપાન કર્યું તેહ ઠામ;
કહ્યું સંતને ત્યાં મુનિનાથે, વધ્યા છે નખ મુજ પગહાથે...૦૩
કપિલેશ્વરાનંદ મુનીએ, નખ લીધા પછી નેરણીએ;
પ્રભુ ત્યાંથી ગયા **પીપળાવ**, ત્યાંના ભક્તનો ભાળિને ભાવ...૦૪
દાજીભાઈ તણી મેડી માંય, ઉતર્યા જગજીવન ત્યાંય;
પૂરવાભિ મુખે શુભ બારી, જમ્યા થાળ તહાં ગિરધારી...૦૫
નિત્યાનંદને આપી પ્રસાદી, જાણીને મહામુક્ત અનાદી;
પછી પોઢી રહ્યા પ્રભુ રાતે, ગયા **પરિયજ** ગામ પ્રભાતે...૦૬
સામા આવ્યા ત્યાંના સતસંગી, અતિ અંતર માંહિ ઉમંગી;
સરેરા[૧] તળે ઉતર્યા શ્યામ, ગયા ત્યાં થકિ **ચાંગડે** ગામ...૦૭

૧.વડના જેવું એક પ્રકારનું ઝાડ

હતું પીપરનું ઝાડ ત્યાંયે, ઉતર્યા પ્રભુ તેહને છાંયે;
વર્ણિ વૈકુંઠે ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૦૮

કરિ બાટિયો ત્યાં જમ્યા સંત, પછી ત્યાંથિ ચાલ્યા ભગવંત;
પંથે **ઘાંચો**[1] આવી તેહ ઠામ, બેઠા ઘોડીએ શ્રીઘનશ્યામ...૦૯

પશેગામ ગયા પ્રભુ જ્યાંય, આવી સાભ્રમતી નદી ત્યાંય;
નાજો જોગિયો ચાલતા હતા, જોયા વસ્ત્ર ઉતારવા જતા...૧૦

ઈચ્છા હરિએ **રમોજનિ**[2] આણી, નાજા જોગિયાને કહિ વાણી;
નીર ઝાઝું નથી એહ સમે, શીદ વસ્ત્ર ઉતારો છો તમે...૧૧

એવાં વચન સુણી ઘણાં સારાં, નાજે ભક્તે ન વસ્ત્ર ઉતાર્યાં;
પ્રભુએ પછી મુખ મલકાવી, ઉંડા જળમાંહિ ઘોડી ચલાવી...૧૨

નાજોભક્ત પાછળ ચાલ્યા જ્યારે, પડ્યા જળમાં ભિંજ્યાં વસ્ત્ર ત્યારે;
હસ્યા શ્રીહરિ ને સખા જન, નાજોભક્ત રાજી થયા મન...૧૩

પ્રભુ કોઈ રિત્યે રાજિ થાય, હરિભક્તનું મન હરખાય;
એમ કરતા વિનોદ વિશેષ, **વટામણ** ગયા વિશ્વેશ્વરેશ...૧૪

ખળામાં ઉતર્યા ધરી ખાંત, જમ્યા બાટી રહ્યા તહાં રાત;
પ્રભાતે ચાલ્યા પૂરણકામ, ગિરધર ગયા **જાખડે** ગામ...૧૫

વેલ્ય માંહિ બિરાજિને વાલો, વિચરે વાટે ધર્મનો લાલો;
ભોગાવો ઉતરી ભગવાન, ચાલ્યા આગળ ત્યાં એક સ્થાન...૧૬

એક આવી તળાવડિ સારી, બોલ્યા વૈકુંઠાનંદ બ્રહ્મચારી;
નાથ નિર્મળ છે એહ નીર, કરો સ્નાનાદિ શ્યામશરીર...૧૭

વાલે તે વિનતી સુણી લીધી, પછી નિત્યક્રિયા તહાં કીધી;
જલેબી દૂધ માંહિ કરેલી, હતી વર્ણિની પાસે રહેલી...૧૮

૧.રસ્તા પર ગાડાની અવર-જવરથી પડેલા ઊંડા સીલા ૨.રમૂજની

તેણે આપી તે જમવાને કાજે, માંગ્યું **આમલીજળ**[1] મહારાજે;
કર્યું વર્ણિયે આમલપાણી, જમ્યા વાલમ તે તો વખાણી...૧૯

કમિયાળે કૃપાળુ સિધાવ્યા, મોડ ગઢવી તહાં સામા આવ્યા;
દંડવત કરિને લાગ્યા પાય, તેનો હૈયામાં હરખ ન માય...૨૦

ત્યાં તળાવથિ વાયુ દિશાયે, હતી આંબલિ ઊતર્યા ત્યાંયે;
લાવ્યા સીધું તે ગઢવી રસાળ, કર્યો વૈકુંઠાનંદે તે થાળ...૨૧

કહે વર્ણિ ચણેચિનિ ભાજી, લાવો તો જમશે પ્રભુ તાજી;
મોડભાઈએ તે દિધિ લાવી, બ્રહ્મચારિએ ભાજિ બનાવી...૨૨

જમ્યા થાળ તે પરમ પ્રતાપી, પ્રસાદી મોડભાઈને આપી;
પુરણાનંદના કૃત છંદ, મોડભાઈ બોલ્યા સુખકંદ...૨૩

મુક્તાનંદ પ્રેમાનંદ સ્વામી, બોલ્યા કીર્તન પદ શિર નામી;
રહી રાત ને ચાલ્યા પ્રભાત, **રોઝકે** ગયા પ્રભુ સાક્ષાત...૨૪

જગ્યા ત્યાં સંતને ઉતર્યાની, હતી ત્યાં ઉતર્યા સુખદાની;
પ્રભુ કાયામાં કસર જણાવે, દેખી સંતને દિલગીરી આવે...૨૫

ત્યારે ઉચ્ચારિ ઉપદેશ સારો, આપે ધીરજ ધર્મદુલારો;
પ્રભુ જૈ ગજા ગઢવીને ઘેર, તહાં થાળ જમ્યા રુડિ પેર...૨૬

ધોલેરાના હરિભક્ત આવ્યા, ભેટ કરવા મેવો ભલો લાવ્યા;
કાજુકળિયા દરાક્ષ બદામ, પેંડા આદિકનું ભર્યું ઠામ...૨૭

ધર્યું ભેટ તે ભૂધર પાસે, અંગિકાર કર્યું અવિનાશે;
ચાલ્યા ત્યાં થકી ઉગ્યે **દિનેશ**[2], ગયા **પરબડીએ** પરમેશ...૨૮

પેખી પીંપર સરવર પાળે, તહાં વિશ્રામ કીધો કૃપાળે;
કર્યું તેહ તળાવમાં સ્નાન, કરી નિત્યક્રિયા ભગવાન...૨૯

૧.આંબલીનું પાણી - શરબત ૨.સૂરજ

ગામના સતસંગિયો આવ્યા, ભાતભાતનિ તે ભેટ લાવ્યા;
સૌને દર્શન દૈને દયાળ, ગયા **પોલારપર** જનપાળ...૩૦

ત્યાંથી સંચર્યા સુંદરશ્યામ, ગયા કૃષ્ણજી **કુંડળ** ગામ;
તહાં મામૈયો પટગર નામ, ઉતર્યા પ્રભુ તેહને ધામ...૩૧

તેણે સેવા સારી રીતે કીધી, રસોઈ સર્વ સંતને દીધી;
બીજે દિવસ ગયા બહુનામી, **કારિયાણિએ** અંતરજામી...૩૨

ઝીંઝાવદર થઈને **નિંગાળે**, કૃપાસિંધુ ગયા તેહ કાળે;
નદિ કેરી વિષે કરી સ્નાન, સાથવો જમ્યા શ્રીભગવાન...૩૩

વાલે ત્યાં થકિ વિચરણ કીધું, રાધાવાવ્યે જઈ જળ પીધું;
કર્યો **ગઢપુર** માંહિ પ્રવેશ, ત્યાંના હરિજન હરખ્યા વિશેષ...૩૪

ગોપિનાથનાં દર્શન કરી, ઉતર્યા દરબારમાં હરી;
વીત્યા બે ત્રણ વાસર જ્યારે, મહારાજે વિચારિને ત્યારે...૩૫

સુત ગોપાળજી તણા જેહ, કેવે નામે ઠરાવવા તેહ;
ભટજી મયારામ તેડાવ્યા, જન્મ અક્ષર તેના કરાવ્યા...૩૬

ભટજી કહે આ સુત જેહ, કૃપાપાત્ર છે આપનો તેહ;
માટે કૃષ્ણપ્રસાદજી નામ, સંભવે છે એનું ઘનશ્યામ...૩૭

મહારાજ તણે મન ભાવ્યું, નામ કૃષ્ણપ્રસાદ ઠરાવ્યું;
થયો બે માસનો સુત જ્યારે, પાંડે ઠાકોરરામજી ત્યારે...૩૮

તેડિ લાવ્યા જહાં હતા માવો, કહ્યું એહને નિયમ ધરાવો;
પછિ આપ્યું એને જળ હાથે, પાંચ નિયમ ધરાવિયાં નાથે...૩૯

તુલસીનિ કંઠી પહેરાવી, હીરાકંઠિ કનકની ધરાવી;
કહ્યું કૃષ્ણે થશે વિદવાન, તે તો શંકરસ્વામિ સમાન...૪૦

કહે વર્ણિ સુણો વસુધેશ, થયા વિદવાન સૌથિ વિશેષ;

સ્વામી શંકરની પેરે તેહ, ગયા છોડી જુવાનીમાં દેહ...૪૧

કથા ચાલતિ તે હવે કહું, સુણો સ્નેહ ધરી મન બહુ;
પ્રભુને સુત પાયે લગાડ્યો, પછિ માતા કને પહોંચાડ્યો...૪૨

એક દિન ગઢપૂર અગાડી, સુબો આવિયો ગાયકવાડી;
મીરસાહેબ તેહનું નામ, આવિ કીધા પ્રભૂને પ્રણામ...૪૩

લક્ષ્મીબાગમાં આપ્યો ઉતારો, લાગ્યો તે તેના મનમાંહિ સારો;
ઘણા લોકના મુખ થકી ત્યાંય, શ્રીજીનો સાંભળ્યો મહિમાય...૪૪

તેણે પ્રથમ કુસંગિને સંગે, અપરાધ કર્યો હતો અંગે;
એ તો આ સમે સાંભરિ આવ્યો, પૂરો મનમાં થયો પસતાવો...૪૫

જાણે કેમ હરીને રિઝાવું, અપરાધ ક્ષમા તે કરાવું;
પ્રભુને બાગમાં પધરાવ્યા, જ્યારે સંત સહીત તે આવ્યા...૪૬

પછી શ્રીજીને પૂજિયા પ્રીતે, આપ્યો સરસ પોશાગ સુરીતે;
ભલો **મેનો**[1] વળી ભેટ ધર્યો, કૃપાનાથે અંગિકાર કર્યો...૪૭

પ્રણમીને ક્ષમા માગિ જ્યારે, તથા અસ્તુ કહ્યું પ્રભુ ત્યારે;
ધન્ય યવન તણો અવતાર, રીઝ્યાા જેહને જગકરતાર...૪૮

પ્રભુજી દરબારમાં આવ્યા, મીરસાહેબ ત્યાંથિ સિધાવ્યા;
પંચમી ત્યાં વસંતનિ આવી, કર્યો ઉત્સવ મનમુદ લાવી...૪૯

ઘણા હરિજન દર્શને આવ્યા, સૌને દર્શન દૈ હરખાવ્યા;
ગઢપુરમાં રહી મહારાજ, કર્યાં જીવ અનેકનાં કાજ...૫૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ગુણિનિધિ ગઢપૂરમાં બિરાજી, હરિજનના મનને કરે જ રાજી;
પ્રગટ પરમ જે વધ્યો પ્રતાપ, સુણિ સતસંગિ થયા જનો અમાપ...૫૧

૧.પાલખી

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે દુર્ગપુરે મીરસાહેબમીલનનામ ષષ્ઠો વિશ્રામઃ ॥૬॥

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, નરનાથ સુણો ધરિ નેહ;
કૃષ્ણ ગયા રાજકોટમાં, હવે કથા કહું છું તેહ...૦૧

ચોપાઈ :

નામદાર ગવર્નર જેહ, આખા મુંબૈ **ઈલાકાના**[૧] એહ;
સર માલકમ જેનું નામ, આવ્યા સોરઠ જોવાને કામ...૦૨

રાજકોટમાં કિધો નિવાસ, **રાજ સ્થાનોનો**[૨] કરવા તપાસ;
ઘણા જનથી તેણે ઘણે ઠામ, સુણ્યું સ્વામિનારાયણ નામ...૦૩

એને ઈશ્વરનો અવતાર, ઘણા માને છે પુરુષ ને નાર;
નવો ધર્મ ચલાવે છે સારો, થયા છે શિષ્ય લોકો હજારો...૦૪

લૂંટ ફાટ કાઠી બહુ કરતા, સરકારથિ તે નહિ ડરતા;
રીંછ વાઘ વરૂ વશ થાય, પણ કાઠિયો વશ ન કરાય...૦૫

ખૂન કરતાં કરે નહીં વાર, પ્રભુનો ડર ન ધરે લગાર;
તેને સ્વામિનારાયણ મળ્યા, તેથી ધર્મને મારગે વળ્યા...૦૬

ચોરીનું કામ તેણે તજાવ્યું, અફીણાદિ બંધાણ મુકાવ્યું;
નિત્યનિત્ય નિયમ ધરી નહાય, પૂજા પાઠ કરી અન્ન ખાય...૦૭

હતા જેઓ મહા વ્યભિચારી, માતા તુલ્ય ગણે પરનારી;
માખીને પણ કદિયે ન મારે, કેમ માણસને તે સંહારે...૦૮

દારૂ પીને જે **છાકટા**[૩] થતા, નથી કેફ તે કોઈ ચાખતા;

૧.વિસ્તારના ૨.ખંડિયા રાજ્યોનો ૩.મદાન્ધ; ઘેલા

એવા ભક્ત થયા છે અનેક, એ તો આશ્ચર્ય વાત જે એક...૦૯

એક સ્વામિનારાયણ વડે, તહાં ફોજ ન રાખવિ પડે;
સ્વામિનારાયણે કર્યું જેહ, ન બને કોઇ નર થકી તેહ...૧૦

એવી વાત સુણી બહુ ઠાર, થયો મળવાનો તેથિ વિચાર;
નિજ સેક્રેટરી તેહ ઠામ, હતા ટામસ વિલિયમ નામ...૧૧

તેને કહ્યું ગવર્નરે એમ, લખો સ્વામી આવે આંહિ જેમ;
તેણે પત્ર લખી મોકલાવ્યો, તે તો મહાવદિ બારશે આવ્યો...૧૨

આવ્યો અસવાર ગઢપુર ગામ, માતાદીન હતું તેનું નામ;
પત્ર લૈ શ્રીહરીએ વંચાવ્યો, વળિ સૌ હરિજનને સુણાવ્યો...૧૩

હતિ શ્રીજીને અંગે કસૂર, તેથી જાવા ધાર્યું નહિ ઊર;
વદિ તેરશે ઉત્તર લખાવ્યો, એમાં ભાવાર્થ એવો જણાવ્યો...૧૪

કાંઇ કસર છે અંગમાંય, તે માટે નહિ આવિ શકાય;
ચાલ્યો અસવાર કાગળ લઈ, રાજકોટ બિજી વાત થઈ...૧૫

તહાં એજંટ પોલિટિકલ, જેનું નામ બલેન ભૂપાળ;
તેને પુછ્યું ગવર્નરે જ્યારે, વાત તેણે કરી ઘણિ ત્યારે...૧૬

વળિ સ્વામિનારાયણ કેરો, મહિમા કહ્યો તેણે ઘણેરો;
તેથી આતુરતા અતિ થઈ, મનમાં નહિ ધીરજ રહી...૧૭

માલકમ કહે તેને તેડાવો, અસવાર બિજો મોકલાવો;
ઉપમા લખીને લખો પત્ર, સ્વામી આગળ મોકલો તત્ર...૧૮

લખજો તેમાં મારા પ્રણામ, મારે મળવાનું છે તેને કામ;
પછી બલેન સાહેબે પત્ર, લખ્યો તેનો કહું ભાવ અત્ર...૧૯

પાંચશે અને ત્રેંતાલીશ, લખ્યો જાવક નંબર શીશ;
લખ્યો પત્ર તે પ્રેમ કરીને, સાંભળો ભૂપ સ્નેહ ધરીને...૨૦

પૂર્વછાયો :

સકળ ઉપમા સંભવે, બિરાજિત સદા જ્ઞાનરૂપ;
સ્વામી સહજાનંદજી, ગઢપુર મુકામ અનૂપ...૨૧

લિખિત સ્નેહાંકિત સદા, આકટીંગ પુલેટીકલ;
બલેન સાહેબના બહૂ, સ્નેહે વાંચો સલામ કૃપાળ...૨૨

વિશેષ વિનતિ એહ છે, મુંબઈના ગવર્નર જેહ;
પધાર્યા છે એહ પ્રાંતમાં, ખાસ સ્વારિનિ સાથે તેહ...૨૩

આપને મળવા ચહાય છે, થશે મળ્યાથિ બહુજ પ્રસન્ન;
આપ સાથે રાજકોટમાં, મળવાનું છે તેને મન...૨૪

સાહેબની મરજી થકી, લખ્યો છે આપને આ પત્ર;
કૃપા કરી રાજકોટમાં, માટે આપ પધારશો અત્ર...૨૫

તારીખ તો બાવીશમી, ફેબ્રુઆરી માસ છે આજ;
અઢારસેં ને ત્રીશની, સાલ ઈસવી છે મહારાજ...૨૬

સંવત શતક અઢારસેં, સાલ છાસી તણો માઘ માસ;
વદી ચૌદશ **શશિવાર**[1] દિન, લખી પત્ર મોકલ્યો આપ પાસ...૨૭

એટલું લખિને સહિ કરી, શાણા બલેન સાહેબે તત્ર;
સ્વાર નામે પિરભાઈને, પછી બિડિને આપ્યો પત્ર...૨૮

ફાગણ શુદિ પડવે દિને, પહોંચ્યો સ્વાર ગઢપુર ધામ;
પત્ર પ્રભુનિ આગળ ધર્યો, અતિ પ્રેમે કરીને પ્રણામ...૨૯

વાલમે પત્ર વંચાવીયો, શુકાનંદ સ્વામીની પાસ;
તહાં ઘણા બેઠા હતા, દાદા ખાચર આદિક દાસ...૩૦

સ્વારની કરી બરદાશ ત્યાં, કહ્યું ઉત્તર આપશું કાલ;

૧.સોમવાર

સભા વિષે વંચાવીયો, એહ કાગળ પરમ કૃપાળ...૩૧

આ તો બિજો પત્ર આવિયો, માટે જવું કે ન જવું ત્યાંય;
સાહેબ મળવા કારણે, દિસે આતુર અતિ મન માંય...૩૨

એમ વિચાર અહીં કરે, લખ્યો ઉત્તર પહેલો જેહ;
પ્રતિપદા દિન પહોંચિયો, તહાં ગવરનરને તેહ...૩૩

પત્ર વાંચી પ્રભુજી તણો, થયું અંતર અતિશે ઉદાસ;
સ્વામિનારાયણ નવ મળ્યા, રહી ગઈ અધૂરી આશ...૩૪

આવ્યા છે નરપતિ અહીં ઘણા, તેનાં પણ ઘણાં છે કામ;
તાકિદ છે મુંબઈ જવા, કેમ જવાય ગઢપુર ગામ ?...૩૫

ફાગણ શુદિ દ્વિતીયા દિને, ગવર્નરે કરીને વિચાર;
ટામસ વિલિયમને કહ્યું, વળી પત્ર લખો એક વાર...૩૬

ઉત્તર પહોંચ્યો એ લખો, લખો દિલગીર છું હું વિશેષ;
થાત મેળાપ જો આપનો, મને આનંદ વધત અશેષ...૩૭

એવું સુણી તે સાહેબે, લખ્યો પત્ર વળી ત્યાં એક;
સ્નેહ જણાવ્યો અતિ ઘણો, વળી અતિ જણાવ્યો વિવેક...૩૮

ચોપાઈ :

સંવત તો અઢારસેં છાસી, બીજ ફાગણ શુદિ પ્રકાશી;
રહીને રાજકોટ મુકામ, લખું છું હું કરીને સલામ...૩૯

સ્વામિ શ્રીસહજાનંદ જેહ, ગઢપુરના નિવાસી છો તેહ;
આપનો પત્ર જે આંહિ આવ્યો, બડા સાહેબને તે વંચાવ્યો...૪૦

માઘકૃષ્ણ તેરશનો લખેલો, એમાં એવો છે અર્થ રહેલો;
અંગે આપને કસર છે કાંઈ, એથિ આવી શકાશે ન આંહીં...૪૧

એવા વાંચિ એમાં સમાચાર, થયા દિલગીર તે તો અપાર;

આપનાં દર્શનનિ અતિશે, રહી આતુરતા ઉર વિષે...૪૨
આપે જેહ ચલાવ્યો છે ધર્મ, તેના નિયમનો છે શુભ મર્મ;
એવિ સાંભળિને ભલી વાત, થયા સાહેબ રાજી અઘાત...૪૩
એટલું લખિ પત્રમાં તહીં, કરી ટામસ વિલિયમે સહી;
ભુજથી આવતા હતા સંત, પત્ર આપ્યો તેને મતિમંત...૪૪
જાણી વાત તે અંતરજામી, દાદા ખાચરને કહે સ્વામી;
ગવર્નર મનમાં ઘડે ઘાટ, થાય દિલગીર દર્શન માટ...૪૫
પત્ર બે એમના આવ્યા આંહીં, આવે છે ત્રિજો પણ વાટમાંહી;
ગયા વગર તહાં નહિ ચાલે, માટે ચાલો તરત હાલહાલે...૪૬
મીરસાહેબે આપેલો જેહ, મેનો તૈયાર ત્યાં કર્યો તેહ;
મેના માંહિ બેઠા મહારાજ, રથમાં બેઠા સંત સમાજ...૪૭
દાદા ખાચર થૈ અસવાર, શ્રીજી સાથે સિધાવ્યા તે વાર;
દત્તપુત્ર લીધા બેય સાથ, વિચર્યા એમ વિશ્વનો નાથ...૪૮
બીજને દિન મધ્યાન કાળે, પહોંચ્યા પ્રભુ ગામ **ખંભાળે**;
સાથવો જમ્યા સુંદરશ્યામ, જમ્યા ધર્મવંશી ગુણધામ...૪૯
ખંભાળામાં ખબર પડિ જ્યારે, આવ્યા ઓઘડ ખાચર ત્યારે;
સાથે પુત્ર આવ્યા તેના ચાર, તેનાં નામ કહું નિરધાર...૫૦
નાગ માણશિયો અને ભાયો, ચોથો ગોદડ નામે ગણાયો;
પ્રભુને કહ્યું કરિને પ્રણામ, ચાલો નાથ પાવન કરો ગામ...૫૧
સુણિ બોલિયા શ્રીહરિ ત્યારે, ઉતાવળ છે જવાનિ અમારે;
રસોઈ જમવા રહેવાય, ત્યારે રાત અહીં પડિ જાય...૫૨
માટે તૈયાર હોય તે લાવો, કાઠિયોને છાશો પિવરાવો;
પછિ લાવ્યા રસોઇ તૈયાર, જમ્યા કાઠિયો સૌ તેહ વાર...૫૩

ત્યાંથી સંચર્યા સુંદરશ્યામ, ગયા ગિરધર **વાંકિયે** ગામ;
ઘેલો ખાચર સામૈયું લાવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા...૫૪

પુછ્યું શ્રીહરિએ પછી ત્યાંય, ગયા છે મોકો ખાચર ક્યાંય;
ઘેલો ખાચર બોલિયા વાત, રાજકોટ ગયા મુજ તાત...૫૫

ઘેલા ખાચરની જેહ માત, સોઢીબાઈ નામે વિખ્યાત;
તેણે સામાન આપિયો લાવી, સંત કાજે રસોઈ કરાવી...૫૬

ધર્મવંશીયોએ કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
કરી જ્ઞાનનિ વાતો વિશેષ, પછી પોઢિ રહ્યા પરમેશ...૫૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિવર વિચરે નિવાસ જેને, અતિ મન માંહિ ઉમંગ થાય તેને;
શુચિતર પુર અક્ષરાખ્ય જેવું, જનઘર તેહ ગણાય ધામ તેવું...૫૮

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિરાજકોટપથ-વાંકિયા ગ્રામ વિચરણનામ સપ્તમો વિશ્રામઃ ॥૭॥

પૂર્વછાયો :

વાંકિયામાં રજની વિષે, પોઢિ ઉઠ્યા પ્રભૂજિ પ્રભાત;
કિધિ તૈયારી ચાલવા, સખા સંત લઈ સંઘાથ...૦૧

ચોપાઈ :

સોઢિબાઈએ સ્નેહ સહીત, ઘેલા ખાચરે પણ રુડિ રીત;
બહુ વિનતિ કરી પ્રભુ પાસ, વસો આજ દિવસ અહીં વાસ...૦૨

સુણી બોલિયા સુંદરશ્યામ, ઉતાવળથી જવાનું છે કામ;
રાજકોટ જવું છે અમારે, માટે તાણ ન કરવી તમારે...૦૩

એવું સાંભળિ બોલ્યાં ન કાંઈ, સમઝ્યાં તે મરમ મનમાંઈ;
જસો ખાચર બાળક જેહ, સોઢિબાઈએ તેડેલા તેહ...૦૪

પગે શ્રીહરિને ત્યાં લગાડ્યા, હરિએ શિર હાથ અડાડ્યા;
વળિ છાતીમાં ચાંપિયાં ચરણ, અઢળક ઢળ્યા અશરણશરણ...૦૫

પછિ ત્યાંથિ પ્રભૂ પરવરિયા, રસ્તે બે ગાઉ સૂધી સંચરિયા;
તહાં સંત બે સન્મુખ આવ્યા, પત્ર સાહેબનો તેહ લાવ્યા...૦૬

પત્ર આપ્યો ને કીધા પ્રણામ, ત્યારે બોલિયા સુંદરશ્યામ;
કહો સંતો તમે ક્યાંથી આવ્યા, કેનો પત્ર આ ક્યાં થકિ લાવ્યા...૦૭

કહે સંત સુણો જગવંદ, જે છે પરમ ચૈતન્યાનંદ;
ભુજ જાત્રા કરી તેનિ સાથ, રાજકોટ આવ્યા અમે નાથ...૦૮

મુંબૈ કેરા ગવર્નર જેહ, રાજકોટમાં છે આજ તેહ;
તેણે આપિયો આપનો પત્ર, લૈને આવ્યા છૈયે અમે અત્ર...૦૯

પત્ર શ્રીજીએ તે વાંચિ લીધો, શુક સ્વામિને વાંચવા દીધો;
પછિ ઉચ્ચર્યા શ્રીહરિ એમ, પૂરો સાહેબનો દિસે પ્રેમ...૧૦

મુની મુક્ત લખે જેવિ રીતે, પત્ર અમ પર પૂરણ પ્રીતે;
એવો પ્રેમ જણાય છે એનો, જુઓ મર્મ વિચારીને તેનો...૧૧

હેત સાંભળિ સાહેબ કેરું, સૌને અચરજ ઉપજ્યું ઘણેરું;
દાદો ખાચર કહે શિર નામી, તમે છો પ્રભુ અંતરજામી...૧૨

કહ્યું વાટમાં આવે છે પત્ર, તે તો આવ્યો ખરેખરો અત્ર;
પછિ ત્યાંથિ ચાલ્યા સુખરાશી, **આટકોટ** ગયા અવિનાશી...૧૩

ત્યાંના હરિજન દર્શને આવ્યા, ભેટ કરવાને ભાતું તે લાવ્યા;
કૃપાનાથે કીધું અંગિકાર, ચાલ્યા આગળ જગતઆધાર...૧૪

નદિ આવી **બુઢણપરિ** નામ, કરિ નિત્યક્રિયા તેહ ઠામ;

ભાતું સર્વને શ્રીજીએ દીધું, પોતે પણ તહાં ટીમણ કીધું...૧૫

ત્યાંથિ આગળ ચાલિયા જ્યારે, એક ડુંગર દીઠો તે વારે;
તેના શિખર ઉપર દેરી હેરી, પુછ્યું હરિએ આ શેની છે દેરી ?..૧૬

બોલ્યા દાદાખાચર પ્રભુપાસ, એનો તો એક છે ઈતિહાસ;
કહે છે બેય ચારણ હતા, પોઠિયા ભરિ માલ લાવતા...૧૭

તેઓ આવતાં આ સ્થળ માંહી, બેય વાદ વદ્યા માંહો માંહી;
જેનો પોઠીયો ભારસહીત, ચડે શિખરે તેની થાય જીત...૧૮

ન ચડે તેનિ હાર્ય કહાવે, તે આ શિખરમાં દેરી કરાવે;
પછિ એકનો પોઠિયો ચડ્યો, બીજાનો અધવચથી જ **અડ્યો**[૧]...૧૯

તેણે પોઠિયા વેચિ તમામ, એહ દેરી કરાવિ આ ઠામ;
તેથી ડુંગરનું પણ શ્યામ, પડ્યું બળધવો ડુંગર નામ...૨૦

સુણિ બોલિયા જગજીવન, કેવા હોય છે મુરખ જન;
કોડી ખર્ચે નહીં સારે રસ્તે, વ્યર્થ વાદમાં ખરચે સમસ્તે...૨૧

ઉપજાતિ : વ્યર્થ ધન વાવરવા વિષે :

જુઓ જનો મૂરખ હોય કેવા, કાંઈ વિચારે નહિ ઊર એવા;
ઉગે નહીં એ સ્થળ અન્ન વાવે, ઉગે તહાં વાવિ શકે ન ભાવે...૨૨

દેવાર્થ[૨] દેતાં ધન એમ ધારે, ઓછું થશે એટલું દ્રવ્ય મારે;
વાદે ચડે વ્યર્થ મમત્વ ખેંચી, તો વાવરી દે ઘરબાર વેચી...૨૩

સુસંતને સારિ રસોઈ દેતાં, બહૂ વિચારે મનમાંહિ તે ત્યાં;
વાદે ચડી ખૂબ વિવાહ ટાણે, દેવું વધ્યાનો ડર તે ન આણે...૨૪

જુગાર માંહી ધન જે ગુમાવ્યું, વાદે વિવાદે વળિ જે ઉડાવ્યું;
લીધું ઠગોયે ઠગિ દ્રવ્ય જેનું, તે વ્યર્થ જાણો નહિ પુણ્ય તેનું...૨૫

૧.અટક્યો ૨.દેવ માટે

ફુલાઈને **નાત્યવરા**[1] કરે છે, વાદે વધારે ધન વાવરે છે;
પછીથિ જ્યારે ઘર જપ્ત થાય, લજ્જા તથા દ્રવ્ય સમસ્ત જાય...૨૬

દ્રવ્યાર્થ જે દેશ વિદેશ જાય, અત્યંત કષ્ટે ધન ત્યાં કમાય;
વિવાદમાં વ્યર્થ પછી ઉડાવે, તે મૂર્ખ મોટો જગમાં કહાવે...૨૭

પોતે ન ખાધું પરને ન આપ્યું, ન કોઈનું સંકટ કાંઈ કાપ્યું;
ન કાંઈ એનો ઉપયોગ થાય, કુસંગિનું દ્રવ્ય કુમાર્ગ જાય...૨૮

આ દેરી દેખી દિલમાં વિચારો, કુવો કર્યો હોત ગણાત સારો;
વિવેકવાળો જન જેહ હોય, આવું કદી કામ કરે ન કોય...૨૯

ચોપાઈ :

શિખામણ એવી શ્રીજીએ દીધી, હરિભક્તોએ ઉર ધરિ લીધી;
ગામ આવ્યું જતાં **બળધોઈ**, તેમાં માણસ દીઠું ન કોઈ...૩૦

ત્યાંથિ આગળ ચાલિયા જ્યાંય, દીઠાં બોરડિએ બોર ત્યાંય;
વર્ણિ વૈકુંઠાનંદે તે લીધાં, તે તો શ્રીજીને અર્પણ કીધાં...૩૧

હતા રાયજી નામે જે પાળા, લાવ્યા તે પણ બોર રસાળાં;
આપ્યાં તે હરિને હેત આણી, જમ્યા પ્રીતથી સારંગપાણી...૩૨

બ્રહ્મચારિ બોલ્યા તેહ **ઠોર**[2], શબરીનાં આવાં હશે બોર;
સુણિને હસ્યા સુંદર શ્યામ, આપિ સૌને પ્રસાદિ તે ઠામ...૩૩

એમ કરતાં ચાલ્યા સહુ એહ, આવ્યો ગોવાળિયા તણો નેહ;
એક ગોવાળીએ પુછ્યું ત્યાંય, કેનું લશ્કર જાય છે ક્યાંય...૩૪

દાદો ખાચર બોલિયા ત્યાંઈ, નથી લશ્કર કોઈનું ભાઈ;
એ છે સ્વામિનારાયણ દેવ, સારા સંત સજે જેનિ સેવ...૩૫

એવું સાંભળિ દોડ્યો ગોવાળ, નમ્યો જૈ પ્રભુને તતકાળ;

૧.જ્ઞાતિ ભોજન ૨.સમયે

ભગવાને તેને કેવો ભાળ્યો, ખભે ડાંગ ને કાંબળો કાળો...૩૬

જોડા ચમચમ બોલે ઓખાઈ, દીસે અંગમાં ઉન્મતતાઈ;
ભરવાડ્યો તહાં દોડિ આવી, વંદ્યા કૃષ્ણને શીશ નમાવી...૩૭

નરનારિ કહે ભગવાન, આજ થાઓ અમારા મેજામાન;
અમે તો દાસ આપનાં છૈયે, જમ્યા વગર જવા નહિ દૈયે...૩૮

અતિ તેઓને દેખિ અધીર, આવ્યાં શ્રીજીના નેણમાં નીર;
કહ્યું જે ઉતાવળ છે જવાની, વાત કરશો ન ખોટિ થવાની...૩૯

દાદા ખાચરને કહે માવો, તમે સારી રિતે સમજાવો;
દાદા ખાચરે પણ પ્રેમિ ભાળ્યાં, સમઝાવિ ઘણું પાછાં વાળ્યાં...૪૦

દાદા ખાચરે પૂછિયું એમ, નીર નેણ વિષે આવ્યાં કેમ;
સુણી ઉચ્ચર્યા શ્રીઅવિનાશી, મને સાંભર્યા ગોકુળવાસી...૪૧

પૂરાં પ્રેમિ હતાં તેઓ જેવાં, હતાં આ નરનારિયો એવાં;
દાદા ખાચરે વાણી ઉચ્ચારી, દયાળુ દયા ધન્ય તમારી...૪૨

ત્યાંથી ચાલિયા શ્રીવનમાળી, આવ્યું ગામ તહાં **ઉમરાળી**;
રાજો ડાંગર સામૈયું લાવ્યા, ઘેર પોતા તણે પધરાવ્યા...૪૩

તેણે સેવા સજી ભલિ ભાત, રહ્યા પ્રાણજીવન તહાં રાત;
ખોખરા ગામમાં થયું જાણ, આવ્યા છે પ્રભુ પુરુષપુરાણ...૪૪

આવ્યા હરિજન દર્શન કાજ, તેનાં નામ કહું સુણો રાજ;
હતા નાડોદા તે સહુ જાતે, બહુ ભક્તિ કરે ભલિ ભાતે...૪૫

સાખે સિંધવ જેહ લખાય, એક કાનો પટેલ ગણાય;
અજો વસ્તો લખો કિકો ઉકો, તેજો કરશન નારણ પકો...૪૬

કહું ગોહેલ બે તણાં નામ, એક મલ્લાર ને વિશરામ;
ચાવડા તો ખોડાભાઈ જાણો, વાઢેલા નરસિંહ પ્રમાણો...૪૭

ઉમરાળિયે એ સહુ આવ્યા, સાથે ગાડાં જોડી જોડી લાવ્યા;
રાત વીતિ ગઈતિ વિશેષ, તેથી પોઢ્યા હતા પરમેશ...૪૮

તેથિ તે પણ સૌ રહ્યા રાત, રાત વીતિને પ્રગટ્યું પ્રભાત;
હરિ જાગિને તાપતા હતા, આવ્યા હરિજન આતુર થતા...૪૯

કહ્યું પ્રેમે કરીને પ્રણામ, ચાલો ગુણનિધિ ખોખરે ગામ;
ઘણા દિવસનિ આશા અમારી, આજ પૂર્ણ કરો કૃપા ધારી...૫૦

કહે કૃષ્ણ છે કામ અમારે, માટે તાણ ન કરવી તમારે;
તમે આવિ કર્યાં દરશન, રાખો આનંદ એ થકિ મન...૫૧

વળતાં આવશું અમે જ્યારે, ત્યારે આવશું ગામ તમારે;
એવું આપિ વચન એહ ઠામ, **સરધાર** ગયા ઘનશ્યામ...૫૨

ગરનાળું સડકનું છે જ્યાંય, જઈ ઊતર્યા શ્રીહરિ ત્યાંય;
ગામમાંથી હરિભક્ત આવ્યા, ભેટ ધરવાને ટીમણ લાવ્યા...૫૩

ધરિ ભેટ કહ્યું જોડિ હાથ, ગામ માંહિ પધારો હે નાથ;
કહે કૃષ્ણ છે કામ અમારે, માટે તાણ ન કરવી તમારે...૫૪

કહિ એમ ચાલ્યા વનમાળી, આવ્યું ગામ જતાં **અણિયાળી**;
ગયા ત્યાં થકિ ગામ **થોરાળે**, કાંઠે આજિ નદીને રૂપાળે...૫૫

કર્યો આંબા તળે ત્યાં ઉતારો, નાયા નીરમાં ધર્મદુલારો;
નાયો ત્યાં વળિ સર્વે સમાજ, આપ્યું ટીમણ જમવાને કાજ...૫૬

જમિ ચાલિયા જીવન જ્યારે, પાડાસણના હરિભક્ત ત્યારે;
સરતાનજી આવિયા ત્યાંય, કહ્યું ચાલો પાડાસણ માંય...૫૭

વળતાં આવશું દઈ વેણ, ચાલ્યા આગળ જનસુખદેણ;
રાજકોટ ગાઉ એક રહ્યું, ત્યારે સ્વારને શ્રીજીએ કહ્યું...૫૮

પત્ર સાહેબનો લાવ્યા તમે, તેથિ આવ્યા અહીં સુધિ અમે;
જાઓ આગળથી એહ વાર, કહો સાહેબને સમાચાર...૫૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

સુણિ પછિ અસવાર તે સિધાવ્યો, અધિપતિને જઈ સાર તે સુણાવ્યો;
સુણિ ઉર ઉપજી ખુશી અશેષ, વરણન તેનું ન થૈ શકે નરેશ...૬૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિરાજકોટ-સમીપવિચરણનામ અષ્ટમો વિશ્રામઃ ॥૮॥

પૂર્વછાયો :

સાહેબ શાણા ગવર્નરે, સામે મોકલ્યા એક સરદાર;
સાથે સેના ચતુરંગિની, વળિ દેશિ રાજાઓ અપાર...૦૧

ચોપાઈ :

દેશિ રાજાના ડંકા નિશાન, અંગરેજિ વાજાં ગુણવાન;
સાથે પલટણ શોભતિ સારી, એવી સામિ આવી અસવારી...૦૨

પ્રભુને આવિ કીધા પ્રણામ, ભલે આવ્યા કહ્યું ઘનશ્યામ;
ગામના સરવે સતસંગી, પ્રણમ્યા પ્રભુપાયે ઉમંગી...૦૩

હાર તોરા હરીને ધરાવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા;
વાજાંવાળા ને પલટણ છાજે, પછી રાજાનિ અસ્વારિ રાજે...૦૪

મુનિમંડળ કીર્તન ગાય, તેની શોભા વરણવી ન જાય;
બેઠા આચાર્ય બે રથમાંય, પછિ પાર્ષદો ચાલે છે ત્યાંય...૦૫

છડિદાર બોલે જયકાર, સખા કાઠિ સાથે અસવાર;
મેનામાં બેઠા દેવ મુરારી, કરે ચમર મુકુંદ બ્રહ્મચારી...૦૬

ગાડિયો માંહિ સદ્‌ગુરુ સંત, શોભે અસ્વારિ એહ અત્યંત;
ઉત્તરાભિમુખે દરવાજો, રાજકોટ તણો અતિ છાજ્યો...૦૭

તહાં કીધો પ્રભૂએ પ્રવેશ, મળ્યાં દર્શને લોક વિશેષ;
નજરે નિરખી ગિરધારી, થયાં રાજી બહૂ નરનારી...૦૮

એમ ચાલતાં સહિત સમાજે, ગયા દક્ષણાદે દરવાજે;
કહે વર્ણિ સુણો તમે રાય, લોધિકાના અભેસિંહે જ્યાંય...૦૯

હાલ છત્રિ કરાવિ છે સારી, ઉતર્યા તહાં દેવ મુરારી;
મોટો તંબુ હતો મધ્યમાંય, ઉતર્યા ત્રિભુવનપતિ ત્યાંય...૧૦

ફરતા તંબુઓ આસપાસ, કર્યો બીજાયે તેમાં નિવાસ;
પ્રણમીને બીજા જન ગયા, સતસંગિ તો સેવામાં રહ્યા...૧૧

ઉકો વાલો માંડણ શિલ્પકાર, ભલા ગોવિંદ ભક્ત ઉદાર;
એહ આદિ મળી હરિજન, અતિ આનંદ આણિને મન...૧૨

સીધું સામાન તેઓએ લાવી, સૌને કાજે રસોઈ કરાવી;
મોટી ચંદની બાંધેલિ હતી, સભા ત્યાં ભરિ સંતના પતી...૧૩

બેઠા આચાર્ય બેઠા ગૃહસ્થ, બેઠા સન્મુખ સંત સમસ્ત;
મોકલ્યો સાહેબે જમાદાર, કહ્યું શ્રીજીને તેણે તે વાર...૧૪

જે જે જોઈયે તેહ સામાન, અમને કહો કરુણાનિધાન;
ચોકિદાર ચોકી પેરા માંહી, કહો તેટલા મોકલું આંહીં...૧૫

સુણિ બોલિયા શ્રીહરિ તેહ, સીધું સામાન જોઈયે જેહ;
તે તો સેવક લાવ્યા અમારા, રાજકોટમાં જે રહેનારા...૧૬

અમારે નથિ જોઈતું કાંઈ ચોકી પેરાનો ખપ નથી આંહીં;
અમ સાથે છે કાઠિયો જેહ, સહુ સૌનું સંભાળશે તેહ...૧૭

સાધુને પત્ર તુંબી ને માળા, તેને જોઈયે નહિ ચોકિવાળા;
નથી જોખમ જેને લગાર, તેને કોઈ નથી લુંટનાર...૧૮

ઉપજાતિ : ત્યાગી નિર્ભય છે તે વિષે :

છે પાત્ર ને તુંબડિ જેહ પાસ, તેને દિસે ચોર તણો ન ત્રાસ;
માયા તણો સંગ્રહ હોય જેને, છે ચોરનો ત્રાસ સદૈવ તેને...૧૯

છે જ્ઞાનરૂપી ધન સંત કેરું, જેનું દિસે મૂલ અતી ઘણેરું;
જે સંતનું તે ધન ચોરિ જાય, તે ચોર તો સંતસમાન થાય...૨૦

જો સંતનું અંચળ ચોરિ જાય, તો કોઇનાથી ન ધરી શકાય;
સંતો તણો **સાથુ**[૧] ન કોઇ ચાખે, તો સંત કેની શિદ બીક રાખે...૨૧

સર્વે મુડી મોકલિ **સત્યઘેર**[૨], ચાલ્યા પ્રવાસે **ધનહીન**[૩] પેર;
પછી ગમે ત્યાં જ કરે મુકામ, વળાવિયાનૂં નહિ કાંઇ કામ...૨૨

જે સંત થૈ જોખમ પાસ રાખે, તે સંત સાચો નહિ શાસ્ત્ર ભાખે;
તે સંત તો હોય ગૃહસ્થ જેવો, તેને નહીં સદ્ગુરુ જાણિ સેવો...૨૩

સ્ત્રીદ્રવ્યથી જે અળગા રહે છે, ચિત્તે નહીં વસ્તુ કશી ચહે છે;
તેને નહીં કોઇની **ઓશિયાળ**[૪], તેને ન લાગે ડર કોઇ કાળ...૨૪

વિશેષ જાણ્યું તન નાશવંત, એવા દિસે સદ્ગુરુ જે મહાંત;
ઝાડી વિષે વાસ વસે કદાપી, શા કારણે ત્રાસ ધરે તથાપી?..૨૫

આત્મા તણો તો નહિ નાશ થાય, આત્માનિ ચોરી ન કરી શકાય;
આત્મસ્વરૂપે વરતે જ જેહ, કોઈ થકી દીલ ડરે ન તેહ...૨૬

શત્રૂ તથા મિત્ર સમાન જાણે, સુખે દુઃખે જે સમતા પ્રમાણે;
જેને નહીં રંચક રાગ દ્વેષ, તેને દિલે શો ડર હોય લેશ...૨૭

ચોપાઈ :

માટે આ સંત છે સહુ એવા, નથિ એનિ પાસે ચોરિ લેવા;
નથિ ચોકિ પેરા તણું કામ, કહો સાહેબને જૈ સલામ...૨૮

૧.સાથવો ૨.અક્ષરધામમાં ૩.નિર્ધનની જેમ ૪.ગરજ

જમાદારે જઈ એમ કહ્યું, મન સાહેબનું રાજિ થયું;
પછિ થૈ ત્યાં રસોઇ તૈયાર, જમ્યા શ્રીજી ને સંત ઉદાર...૨૯

જમ્યા આચાર્ય બે હતા જેહ, જમ્યા કાઠિ ગરાશિયા તેહ;
પછિ આરતિ ને ધુન કરી, જ્ઞાનવાત ત્યાં ઉચ્ચર્યા હરી...૩૦

પછી પોઢિ રહ્યા પરમેશ, જાગ્યા જ્યારે રહી રાત લેશ;
દંતધાવન આદિક કર્યું, પછિ સ્નાન વિધાન આદર્યું...૩૧

નિત્યકર્મ કરીને કૃપાળ, જમ્યા ધર્મવંશીકૃત થાળ;
જમ્યા સંત ને કાઠિ ઉમંગે, પછિ બેઠા પ્રભૂજિ પલંગે...૩૨

નિજ મંત્રિ બોલાવિયા ચાર, તેનાં નામ કહું છું આ ઠાર;
દેવો ભીમ પાળા **અનુચર**[1], હરજી તથા લાધો ઠક્કર...૩૩

તેઓ પ્રત્યે બોલ્યા અવિનાશ, તમે જાઓ શ્રીસાહેબ પાસ;
અમારા નારાયણ જઈ કહો, પછિ એટલું પૂછીને લહો...૩૪

અમે મળવાને આવિયે ક્યારે, કેવિ ઈચ્છા છે ઉરમાં તમારે;
કચેરી થાય રાજાનિ જ્યારે, કહો તો અમે આવિયે ત્યારે...૩૫

કહો તો આવિ મળિયે એકાંતે, વાતચીત તો થાય નિરાંતે;
સુણિ ચારે જણા તે સિધાવ્યા, શબ્દ સાહેબને તે સુણાવ્યા...૩૬

બોલ્યા તેહ ગવર્નર ત્યારે, આવે ઈચ્છામાં ત્યારે પધારે;
નથિ બીજા રાજાઓનું કામ, મારે સ્વામિને કરવા પ્રણામ...૩૭

ભેટવાનો અમારે છે ભાવ, નથિ દેખાડવાનો દેખાવ;
ઝાઝે માણસે ગડબડ ધારું, થોડાં માણસ આવે તો સારું...૩૮

સુણિ એવું વળ્યા જણ ચાર, કહ્યા શ્રીજીને જૈ સમાચાર;
સુણિ સાહેબનો બહુ સ્નેહ, અતિ રાજી થયા પ્રભુ એહ...૩૯

૧.દાસ; ચાકર

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

દિવસ ચડત હોય જેહ કેરો, ઉર ઉપજે સુવિચાર તો ઘણેરો;
જનિત યવનજાતિ **અંગરેજ**[૧], પ્રગટ પ્રભૂ પર પ્રેમવંત તે જ...૪૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિરાજકોટ-વિચરણનામ નવમો વિશ્રામઃ ॥૯॥

પૂર્વછાયો :

શ્રીહરિએ સહુ સ્વજનને, પુછિ કર્યો નક્કી નિરધાર;
સાહેબને મળવા જવું, કોણ કોણ મળિ કેઇ વાર...૦૧

ચોપાઈ :

મળિ સૌ જને એમ ઠરાવ્યું, પાછલે પોજાર મળવાને જાવું;
ત્રીજો પોજાર થયો પછિ જ્યારે, ચાલ્યા શ્રીહરિ મળવાને ત્યારે...૦૨

મેનામાં મહારાજ બિરાજ્યા, રથમાં બેય આચાર્ય છાજ્યા;
નિત્યાનંદ ને ગોપાળાનંદ, શુકાનંદ આદિ મુનિવૃંદ...૦૩

તેઓ પણ એક ગાડીમાં બેઠા, કોઇ પાર્ષદ ચાલતા હેઠા;
દાદો ને સુરો ખાચર જેહ, થયા **અશ્વિએ**[૨] અસ્વાર તેહ...૦૪

ચાલ્યા મળવાને પુરુષ પુરાણ, કર્યું આગળથી તહાં જાણ;
ત્યારે સાહેબે કરીને વિવેક, સામી મોકલી પલટણ એક...૦૫

તેણે દીધું રુડી રિતે માન, ગયા બંગલે શ્રી ભગવાન;
સામા આવિયા સાહેબ મળી, તેનાં નામ સુણો કહું વળી...૦૬

સર માલ્કમ સાહેબ જેહ, મુંબઈના ગવર્નર તેહ;
કારભારી તેના જે પ્રમાણો, તે તો ટામસ વિલિયમ જાણો...૦૭

૧.હિંદુ ધર્મથી બહારની જાતીમાં જન્મેલ એવા અંગ્રેજ લોકો ૨.ઘોડીએ

બ્લેન સાહેબ પોલીટીકાલ, તે તો ત્રણેની બુદ્ધિ વિશાળ;
બીજા સાહેબ છ હતા સંગે, મળ્યા સૌ હરિને તે ઉમંગે...૦૮

હેતે ઝાલ્યો ગવર્નરે હાથ, બંગલામાં ગયા સહુ સાથ;
ખુરશી એક ઉત્તમ હતી, પધરાવ્યા ત્યાં સંતના પતી...૦૯

હતા શ્રીજીની સાથે પધાર્યા, તહાં ખુરશિયે સૌને બેસાર્યા;
સામી ખુરશિયોની હતિ હાર, બેઠા સાહેબ સૌ સરદાર...૧૦

પછિ માલકમે કરિ પ્રેમ, પુછ્યા કૃષ્ણને કુશળ ક્ષેમ;
ભલે આવ્યા કહ્યું વળિ તમે, તસદી આપિ આપને અમે...૧૧

સુણિ શ્રીહરિ બોલિયા એમ, પેખ્યો આપનો પૂરણ પ્રેમ;
આવ્યા આપ તણા ત્રણ પત્ર, તેથી આવ્યા છૈયે અમે અત્ર...૧૨

મળિ આનંદ પામિયા તમને, શ્રમ કાંઈ પડ્યો નથિ અમને;
વળિ સાહેબે પુછ્યું વિચારી, કહો જન્મભૂમિ ક્યાં તમારી...૧૩

કોણ માત પિતા કોણ નાત, ભ્રાત કેટલા તે કહો વાત;
સુણિ બોલિયા શ્રીઅક્ષરેશ, જન્મભૂમિ તો કૌશળ દેશ...૧૪

અમે સરવરિયા દ્વિજ છૈયે, કહું બીજું તે સાંભળિ લૈયે;
માતા ભક્તિ અને ધર્મ તાત, એક જ્યેષ્ઠ કનિષ્ઠ બે ભ્રાત...૧૫

ભાઈ રામપ્રતાપના જેહ, સુત અવધપ્રસાદ આ તેહ;
નાનાભાઈ ઈચ્છારામ ધીર, તેના પુત્ર આ છે રઘુવીર...૧૬

તે બે પુત્ર મેં દત્તક લીધા, મારી ગાદિના વારસ કીધા;
કહે સાહેબ સાંભળો પ્યારા, તમે પરણેલ છો કે કુંવારા?..૧૭

જન્મભૂમિથિ ક્યારે સિધાવ્યા, અને આ દેશમાં ક્યારે આવ્યા ?
કહે કૃષ્ણ વરસ અગ્યારે, અમે જન્મભૂમિ તજી ત્યારે...૧૮

બદરીનાથ ને જગન્નાથ, ગયા તીરથમાં વિના સાથ;

સેતુબંધ રામેશ્વર ગયા, વિષ્ણુકાંચિ વિષે પણ રહ્યા...૧૯

ત્યાંથી પંઢરપુરમાં સિધાવ્યા, પછી નાશક ત્રંબક આવ્યા;
આવ્યા સૂરત થૈ ગુજરાત, કાઠિયાવાડ જોઈ વિખ્યાત...૨૦

છપનામાં[૧] જોયો દેશ **એહ**[૨], રહ્યા સૌનો નિહાળિને નેહ;
કર્યો ગઢપુર માંહિ નિવાસ, ત્યાંના રાજા અમારા છે દાસ...૨૧

કહે સાહેબ ધર્મ તમારો, અમે સાંભળ્યો છે બહુ સારો;
તમે શાસ્ત્ર કર્યું હોય જેહ, આપો અમને કૃપા કરી એહ...૨૨

એવું સાંભળી સહિત વિવેક, શિક્ષાપત્રિ આપી એને એક;
સાહેબે લઈ માથે ચડાવી, કહ્યું જે અમે જોશું વંચાવી...૨૩

પછિ પૂજાનો સામાન લાવ્યા, હાર તોરા હરીને ચડાવ્યા;
ચર્ચ્યું અત્તર શ્યામને અંગે, શાલ જોટો ઓઢાડ્યો ઉમંગે...૨૪

પછિ જે જે હતા હરિ સાથે, તેને અર્ચિયા તે નરનાથે;
પ્રભુ પાસે માગ્યું શિર નામી, સુણો આપ નારાયણસ્વામી...૨૫

અમારું ને અમારા શત્રુનું, ભલું કરજો મનુષ્ય સહુનું;
સુણી બોલિયા શ્રીગિરધારી, ધન્ય ધન્ય છે બુદ્ધિ તમારી...૨૬

તમે સર્વનું ઈચ્છો છો સારું, માટે સારું થશે જ તમારું;
પછી હરિએ જવા રજા માગી, બોલ્યા સાહેબ તે પગે લાગી...૨૭

થોડા દિવસ વસો આંહિ વાસ, જોઈએ તે માગો અમ પાસ;
હોય કોઈ વિઘનકારી તમને, તો તે વાત જાહેર કરો અમને...૨૮

બોલ્યા શ્રીહરિ તે સમા માંઈ, અમારે નથિ જોઈતું કાંઈ;
જન સર્વ છે સ્નેહિ અમારા, નથિ કોઈ વિઘન કરનારા...૨૯

ઉતાવળ છે જવાનિ અમારે, માટે તાણ ન કરવિ તમારે;

૧.સંવત્ ૧૮૫૬ની સાલમાં ૨.આ સોરઠ

દાદો ખાચર બેઠા છે જેહ, ઘોડો આપે છે આપને તેહ...૩૦

દે છે ભેટ નથી જોતું મૂલ, માટે આપ કરો તે કબૂલ;
સુણી બોલિયા સાહેબ તેહ, શિક્ષાપત્રી દિધી તમે જેહ...૩૧

માનું છું લાખ ઘોડા પ્રમાણ, નથી જોઈતો એહ **કેકાણ**[૧];
દાદા ખાચરને વળિ કહ્યું, ભાગ્યશાળિ તમે પણ બહુ...૩૨

મોટા સંત વસે તમ ઘેર, તેનિ સેવા સજો છો સુપેર;
વાતચીત ઘણી એવિ રીતે, પ્રભુ સાથે કરી તેણે પ્રીતે...૩૩

રજા લૈને ઉઠ્યા પ્રભુ જ્યારે, જન સકળ ઉભા થયા ત્યારે;
સાહેબે હરિનો ઝાલ્યો હાથ, વળાવાને આવ્યા સહુ સાથ...૩૪

બેઠા મેનામાં શ્રીહરિ જ્યારે, વળ્યા વંદીને સાહેબ ત્યારે;
અવિનાશિ ઉતારે સિધાવ્યા, તહાં સત્સંગિ સૌ મળિ આવ્યા...૩૫

પલંગે બેઠા શ્રીમહારાજ, બેઠો આગળ સર્વ સમાજ;
નિત્યાનંદ બોલ્યા જોડિ હાથ, પુછું પ્રશ્ન સુણો સંતનાથ...૩૬

અંગરેજ તણું રાજ જેહ, રહેશે ક્યાં લગી કહો તેહ;
કહે કૃષ્ણ સુણો મુનિરાજ, અંગરેજ તણું જેહ રાજ...૩૭

હરિઈચ્છાથિ આવ્યું છે આંહીં, નથિ સંશય એ વિષે કાંહી;
થયા દેશિ રાજા જ્યારે એવા, સાધુ પીડા પામ્યા તમ જેવા...૩૮

ધર્મિ વાંક વગરના પીડાય, રાજા કોઈ ન કરતા સહાય;
ન્યાય કોઈ પ્રજાને ન મળતો, **રાંકની**[૨] **રાવ**[૩] **કો**[૪] ન સાંભળતો...૩૯

સંત પુરુષ તણો જે પોકાર, સાંભળ્યો જગ-સર્જનહાર;
ત્યારે રાજા આવ્યો અંગરેજ, અતિ ન્યાયી નરેશ છે એ જ...૪૦

ચક્રવર્તિ ભરત ખંડ તણો, થશે એ જ જોરાવર ઘણો;

૧.ઘોડો ૨.ગરીબની ૩.ફરિયાદ ૪.કાંઈ પણ

જ્યારે સાધુને તે પીડા કરશે, ન્યાય મુકી અન્યાય આદરશે...૪૧

જોર પામી જુલમગાર થાશે, ત્યારે તેનું નકી રાજ જાશે;
સુણિ બોલિયા સત્સંગિ એમ, અંગરેજ રાજા રહો ક્ષેમ...૪૨

પછી ત્યાં થકિ શ્રીગિરધારી, કરિ ચાલવા કેરિ તૈયારી;
હરિભક્તે કરી ઘણિ તાણ, રહો બે દિન શ્યામ સુજાણ...૪૩

કહે કૃષ્ણ છે કામ અમારે, માટે તાણ ન કરવિ તમારે;
પછિ તૈયાર સૌને કરાવ્યા, તંબુ પાડિ ગાડામાં ભરાવ્યા...૪૪

ત્યાંથિ સંચર્યા શ્રીહરિ જ્યારે, અસવારિ સારી સજિ ત્યારે;
સતસંગી વળાવવા આવ્યા, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા...૪૫

જેવિ રીત્યે આવ્યા હતા હરિ, તેવિ રીતે ચાલ્યા પાછા ફરી;
ચૌટા વચ્ચે થઈ જેમ છાજે, આવ્યા ઉત્તરાદે દરવાજે...૪૬

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિવર કૃત રાજકોટમાંય, સુભગ ચરિત્ર શિખે સુણે જ ગાય;
પ્રભુપદ અતિ પ્રેમ તેથિ લાગે, ભવભય ભીતિ સમસ્ત તેનિ ભાગે...૪૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિરાજકોટપુરે ગવર્નરસાહેબમીલનનામ દસમો વિશ્રામઃ ॥૧૦॥

પૂર્વછાયો :

રુડિ રીતે રાજકોટથી, જ્યારે વિચરિયા અવિનાશ;
ત્યાંના નિવાસી ભક્તજન, થયા અંતર માંહિ ઉદાસ...૦૧

ચોપાઈ :

મુરતી હરિની ધરિ ઉરમાં, પાછા તે હરિજન ગયા પુરમાં;
પાડાસણ ગયા શ્રીપરમેશ, સરતાનજિ ત્યાંના નરેશ...૦૨

દરબારમાં ઊતર્યા દેવ, આવ્યા હરિજન સૌ તતખેવ;
જેઠીભાઈ મઘો હકોભાઈ, આવ્યા સેવામાં તે સહુ ધાઈ...૦૩

જમિને ત્યાં રહ્યા હરિ રાત, પછિ પરવર્યા ઊઠિ પ્રભાત;
મોકો ખાચર બોલ્યા તે વાર, સુખકારિ ચાલો સરધાર...૦૪

ત્યાંથિ વાંકિયે ગામ વિચરવું, મારું વિનયવચન ઉર ધરવું;
રાજો ડાંગર બોલ્યા તે ઠામ, ચાલો ગિરધર ખોખરે ગામ...૦૫

દીધું છે ત્યાંના જનને વચન, મહારાજ વિચારોને મન;
જીવો ડોડિયો ને કાનો ખેર, બોલ્યા તે પણ એવી જ પેર...૦૬

તમે આપ્યું છે અમને વચન, માટે ખોખરે ચાલો જીવન;
તેઓ બે જણ આગળ થયા, પછિ ગિરધર **ખોખરે** ગયા...૦૭

કાનો સિંધવ સન્મુખ આવ્યા, પ્રભુને ગામમાં પધરાવ્યા;
ઉતર્યા હરિ તેહને ઘેર, સૌએ સેવા સજી સારિ પેર...૦૮

ધર્મવંશિયોએ કર્યો થાળ, જમ્યા તે હરિકૃષ્ણ કૃપાળ;
ભાઈ ગોવિંદના ફળિયામાં, હતો લીંબડો તેહ સમામાં...૦૯

તહાં પાથર્યો ભક્તે પલંગ, પોઢ્યા સારિ રીતે ત્યાં શ્રીરંગ;
મકવાણાં ડોશી કંકુબાઈ, પગે લાગ્યાં પ્રભુજિને ધાઈ...૧૦

માગ્યું વરદાન તે સમે સારું, પ્રભુ કલ્યાણ કરજો અમારું;
કહે શ્રીહરિ કરજો ભજન, તેથી પામશો **અચળ ભવન**[૧]...૧૧

કાના સિંધવની ઘરનારી, માનબાઈ તે સત્સંગી સારી;
પુત્ર માસ છનો નામે ઘેલો, હતો તે સમે તેણે તેડેલો...૧૨

તેને એક રુમાલ ઓઢાડ્યો, પછી શ્રીજીને ખોળે સુવાડ્યો;
તેને શિર હરિએ હાથ દીધો, પછિ તે બાઈયે તેડિ લીધો...૧૩

૧.અક્ષરધામ

પછિ સાંજે સભા સજિ સારી, આરતી ધુન સંતે ઉચારી;
જ્ઞાનવાત કરી પોઢ્યા હરી, પ્રભાતે જવા તૈયારી કરી...૧૪

રથમાં બેઠા શ્રીમહારાજ, પછિ સંચર્યા સહિત સમાજ;
ચારે શેરિયો દીઠિ સુહાતી, આવે બાઈયો કીર્તન ગાતી...૧૫

એવું જોઈ બોલ્યા ઘનશ્યામ, આ તો ગોકુળ જેવું છે ગામ;
સુણિ એવું બોલ્યા સંત કોય, જહાં આપ ત્યાં ગોકુળ હોય...૧૬

વસ્તો ભક્ત બોલ્યા જોડી હાથ, તમે સાંભળો સત્સંગનાથ;
ગામમાં એવો દ્વિજ નથિ કોઈ, અમને આપે મુહુરત જોઈ...૧૭

ખેડ આદિક જે કામ કરીએ, કેને મુહુરત પૂછિ આદરિએ?
સુણી બોલિયા અશરણશરણ, કરવું શ્રીહરી તણું સ્મરણ...૧૮

લઈ સ્વામિનારાયણ નામ, સદા આદરવું શુભ કામ;
સુણિ એવું શ્રીજીનું વચન, હરિજન સહુ હરખીયા મન...૧૯

પછિ પરવર્યા કરુણાનિધાન, ગયા **ભંડારિયે** ભગવાન;
ત્યાંથિ **ભાડલે** થૈ **દહિંસરે**, **અણિયાળીએ** ત્યાંથિ વિચરે...૨૦

કડુકે ગયા જનસુખદાઈ, સામો આવ્યો ત્યાં ભક્ત **મેરાઈ**[૧];
તેણે અંગરખું ભેટ કર્યું, ધર્મપુત્રે તે તન પર ધર્યું...૨૧

બેસતું તે બરાબર આવ્યું, ત્યારે શ્રીજીએ એવું સુણાવ્યું;
આવે બેસતું અંગમાં એવું, તમે કેમ સીવી શક્યા તેવું ?...૨૨

કહે દરજી હે નાથ તમારી, મૂરતી મન માંહિ સંભારી;
જેવું ધ્યાનમાં રૂપ તે આવ્યું, તેવું અંગરખું મેં બનાવ્યું...૨૩

સુણી અચરજ પામિયા સહુ, જાણ્યો એ તો ચમત્કાર બહુ;
બોલ્યો મેરાઈ જોડીને હાથ, આંહિ રાત રહો મુનિનાથ...૨૪

૧.દરજી

સુણિ બોલિયા શ્રીહરિ ત્યારે, ઉતાવળ છે જવાની અમારે;
પછિ સંચર્યા ત્યાંથિ સહુજી, ગયા **મડાળા** ગામ પ્રભુજી...૨૫

ચેલા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા જઇ વિશ્વઆધાર;
જમીને બેઠા જીવન જ્યારે, આવ્યા ભગવદાનંદ ત્યારે...૨૬

સેવાનંદ હતા તેને સંગે, પ્રણમ્યા પ્રભુજીને ઉમંગે;
શ્રીહરિએ પુછ્યા સમાચાર, ક્યાંથી આવ્યા કહો એહ વાર?..૨૭

કહે સંત સુણો પ્રભુ તમે, વટપત્તનથી આવ્યા અમે;
કહે શ્રીજી ત્યાંના હરિજન, કેવા રાજિ ખુશી છે તે મન...૨૮

કહે સંત હે પરમપવિત્ર, કરો છો જિ મનુષ્ય-ચરિત્ર;
મંદવાડ ધર્યો છે શરીરે, સુણિ સૌ જન છે દિલગીરે...૨૯

સૌએ વંદન સ્નેહે કહ્યાં છે, ભેટ નારંગી ફળ મોકલ્યાં છે;
કહિ એ રીતે કંડિયો ધર્યો, અંગિકાર તે શ્રીજીએ કર્યો...૩૦

નારંગી ફળને સુધરાવી, જમ્યા શ્રીજી ઘણો સ્નેહ લાવી;
જે જે બેઠા હતા તે ઠેકાણે, આપિ સૌને પ્રસાદિ તે ટાણે...૩૧

રહ્યા રુડિ રીતે તહાં રાત, પ્રભુ ઊઠિને ચાલ્યા પ્રભાત;
ગામ **ભોંયરે** થૈ ભગવાન, ગયા **મોઢુકે** જ્ઞાનનિધાન...૩૨

વડ હેઠ જગા જોઇ સારી, ઉતર્યા તહાં દેવ મુરારી;
કરિ નિત્યક્રિયા મહારાજ, જમ્યા ટીમણ સહિત સમાજ...૩૩

પછી ત્યાંથી ચાલ્યા સહુ સાથ, **દેવધરીએ** ગયા દીનનાથ;
ડાહ્યો વોરો તહાં હરિજન, તેણે આવી કર્યાં દરશન...૩૪

કહ્યું ગામમાં શ્યામ પધારો, આવી પૂરો મનોરથ મારો;
કહે કૃષ્ણ અમારે છે કામ, નહિ રોકાઇએ એહ ઠામ...૩૫

ડાહ્યા શેઠે તે ગામમાં જઈ, ટોપરાં ને ખજૂર તે લઈ;

ભગવાનને તે ભેટ ધરી, કૃપાનાથે અંગીકાર કરી...૩૬

ત્યાંથિ પરવર્યા શ્રીપરમેશ, **સખપર** ગયા સર્વજનેશ;
ત્યાંથિ **દુર્ગપુરે** દીનનાથ, આવ્યા સંત સખા લઈ સાથ...૩૭

કરી દર્શન શ્રીહરિ કેરાં, હરિજન મન હરખ્યાં ઘણેરાં;
રાજકોટ તણા સમાચાર, સહુ જનને કહ્યા તેહ વાર...૩૮

સ્નેહ સાહેબનો દિઠો જેવો, કહ્યો સૌ જન આગળ એવો;
રાજકોટની લીલાની વાત, થઈ દેશ વિદેશ વિખ્યાત...૩૯

જન આસુરી તો હતા જેહ, કહે તર્ક કરી વાત તેહ;
જાણે છે વશીકરણ વિદ્યાને, તેથિ સાહેબ પણ તેને માને...૪૦

પણ મૂર્ખ વિચારે ન એમ, ઉગ્યો સૂર્ય છાનો રહે કેમ;
ભલે અજ્ઞાનિ અવગુણ ગાય, અંત્યે સત્ય તે સત્ય જ થાય...૪૧

ઉપજાતિ : સત્યં જયતિ તે વિષે :

કહે હિરાને કદિ કાચ કોય, તથાપિ જો તેહ હિરો જ હોય;
જ્યારે ઝવેરી જન હાથ જાશે, ત્યારે ખરી વાત પ્રસિદ્ધ થાશે...૪૨

કસ્તૂરિને કોઈ કહે કદાપી, કસ્તૂરિ એ તો નથિ રે તથાપી;
સુગંધ જ્યારે સઘળે જણાશે, તે બોલનારો મુરખો ગણાશે...૪૩

જો દુષ્ટ કોઈ દિલ દ્વેષ રાખે, છે સત્ય તેને જ અસત્ય ભાખે;
અંત્યે જતાં સત્યનિ જીત થાય, શાસ્ત્રો પુરાણો સહુ એમ ગાય...૪૪

જે નાણું સાચું જ જરૂર હોય, ખોટું કહે મૂરખ લોક કોય;
તેના કહ્યાથી નહિ ખોટું થાય, જે સત્ય તે સત્ય થશે સદાય...૪૫

જો નેત્રમાં કાંઈ વિકાર થાય, તેને પિળો રંગ બધે જણાય;
જો શર્કરાને કડવી કહેશે, તે રોગિ છે સૌ જન જાણિ લેશે...૪૬

જો ઘૂડથી સૂર્ય દિઠો ન જાય, તો સૂર્યને શું નુકશાન થાય?

સૌ પ્રાણિ જાણે રવિનો પ્રતાપ, તો ઘૂડથી કેમ થશે ઉથાપ...૪૭

ઉગે ભલો ચંદ્ર પ્રકાશ જયારે, ગ્લાની ધરે **પંકજવૃંદ**[1] ત્યારે;
તો તેજ ઓછું શશિનું ન થાય, તેજસ્વિનું તેજ વધ્યું જ જાય...૪૮

શ્રીસ્વામિનારાયણનો પ્રતાપ, દેખી બળ્યા દુષ્ટ જનો અમાપ;
તથાપિ નિત્યે ચડતી કળાય, સત્સંગની વિશ્વ વિષે જણાય...૪૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ધરમ તનુજ રાજકોટ જૈને, દુરગપુરે ફરિ આવિ રાજિ થૈને;
સ્થિર મન વસવા તહાં ઠરાવ્યું, પરમ પવિત્ર ચરિત્ર તે સુણાવ્યું...૫૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિરાજકોટ પુરાત્ દુર્ગપુરાગમનનામૈકાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૧॥

પૂર્વછાયો :

જેવી વિધે વરતાલમાં, પધરાવિયા રણછોડરાય;
વર્ણિ કહે વસુધાપતી, હવે કહું છું એહ કથાય...૦૧

ચોપાઈ :

પાંડે ગોપાળજી મહારાજ, રણછોડજિની છબિ કાજ;
ગયા હતા ડુંગરપર જેહ, છબિ લૈ આવ્યા વરતાલ તેહ...૦૨

પ્રતિમા મુકિ વરતાલ માંય, ગયા પોતે હતા હરિ ત્યાંય;
દાદા ખાચરને દરબાર, સભામાં હતા જગકરતાર...૦૩

દંડવત કર્યા ગોપાળજીયે, હાથ ઝાલી ઉઠાડ્યા હરિએ;
હરિ ભેટ્યા હેતે ભિડિ બાથ, પછિ બેઠા પલંગમાં નાથ...૦૪

દેખી દુર્બળ શ્યામશરીર, ભર્યાં ગોપાળજી દગે નીર;

૧.કમળનો સમૂહ

દીધી ધીરજ દીનદયાળે, કહ્યું કષ્ટ મટી જશે કાલે...૦૫

વળિ બોલિયા વિશ્વના ધણી, કેમ વાર કરી તમે ઘણી?
આટલા દિન ક્યાં રહ્યા જાણી, ત્યારે બોલ્યા ગોપાળજી વાણી...૦૬

આપે આપેલા માપ પ્રમાણે, મુરતી ન મળી તે ઠેકાણે;
તેનો કરવા વિશેષ તપાસ, તહાં વીતિ ગયો એક માસ...૦૭

નવિ મૂર્તિ કરાવવિ પડી, વળિ તેમાં ગયા માસ અઢી;
ગયા તે લઈ વરતાલ માંહી, તહાં મુકિ આવ્યા છૈયે આંહીં...૦૮

શોભીતિ પ્રતિમા છે તે સારી, સુણિ રાજિ થયા ગિરધારી;
પુષ્પદોલ તણો દિન આવ્યો, ત્યારે ઉત્સવ સારો કરાવ્યો...૦૯

હરિએ કર્યો એમ ઉચ્ચાર, ફુલદોલ આ છે છેલિ વાર;
સુણિ સૌ જન પામ્યા ઉદાસી, આપિ ધીરજ શ્રીસુખરાશી...૧૦

એમ દિનપર દિન વહી જાય, મંદવાડ શરીરે જણાય;
ત્યારે ગોપાળજીએ વિચારી, મુક્તાનંદને વાત ઉચ્ચારી...૧૧

રણછોડજિની પ્રતિમાય, ઘણા શ્રમથી હું લાવ્યો છું ત્યાંય;
ક્યારે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાશે, ચાલો પૂછિયે જૈ પ્રભુ પાસે...૧૨

ગોપીનાથના મંદિર માંય, સજ્યા છે મહારાજની ત્યાંય;
સુતા જાગતા શ્રીવનમાળી, ગયા બે જણા તે સ્થળ ચાલી...૧૩

પ્રભુપદને કરીને પ્રણામ, મુક્તાનંદ બોલ્યા તેહ ઠામ;
મંદવાડ ગ્રહણ કર્યો આપે, ધાર્યું આપે તે કોણ ઉથાપે...૧૪

પણ રણછોડજી પ્રતિમાય, પધરાવવિ વરતાલ માંય;
કહો નાથ તેનું કેમ કરવું ? જેવી આજ્ઞા તેવું અનુસરવું...૧૫

સમૈયો હરિનવમીનો આવ્યો, તેનો કેવો વિચાર ઠરાવ્યો?
વરતાલ કહો કોણ જાશે ? તહાં તો ઘણા સંઘ ભરાશે...૧૬

સુણિ બોલિયા વૃષકુળરાય, નહીં વરતાલ અમથિ જવાય;
અમારે સ્થાને સ્થાપ્યા છે જેહ, બેય આચારજો જાય તેહ...૧૭

રામપ્રતાપ ને ઇચ્છારામ, અમ પાસે રહે એહ ઠામ;
મુકુંદાનંદ ને મુક્તાનંદ, રહે તે પણ આંહિ સ્વછંદ...૧૮

એમ કહિ સહુ સંત બોલાવ્યા, દાદા ખાચરનેય તેડાવ્યા;
વળિ બોલાવ્યા આચાર્ય બેય, તતકાળ આવ્યા સહુ તેય...૧૯

બોલ્યા તે સહુ સન્મુખ માવો, સમૈયો હરિનૌમિનો આવ્યો;
નહિ વરતાલ અમથિ જવાય, સમૈયો ત્યાંનો બંધ ન થાય...૨૦

માટે જાય આચારજ બેય, જેઓ અંગ અમારાં જ છેય;
તેને પૂજશે જે ધરિ પ્રીત, પૂજા માનીશ હું જ ખચીત...૨૧

દ્વેષ જો કોઇ તેહનો કરશે, તે તો દ્વેષિ અમારો જ ઠરશે;
આજ જે રીતભાત ઉચ્ચારું, જાણો વંશપરંપરા સારુ...૨૨

સુણો આચારજો બેય તમે, તમને ગાદિ સોંપી છે અમે;
માટે રાખજો ચિત્ત વિચાર, કેવો છે નિજનો અધિકાર...૨૩

પામી ઉંચો અધિકાર આમ, કેમ થાય કદી નિચું કામ;
એવી લક્ષધા[1] રાખજો લાજ, તમે કરજો વિચારીને કાજ...૨૪

પાંચ સદ્ગુરુ હરિજન પંચ, જેમાં હોય અધર્મ ન રંચ;
ધર્મવાળા ને વૃદ્ધ ગણાય, તેનિ આજ્ઞામાં રહેજો સદાય...૨૫

કદિયે ન સ્વતંત્ર તો થાવું, પૂછ્યા વગર તો ક્યાંઇ ન જાવું;
સેવામાં સદા રાખજો પાળા, એ તો શાંત અને ધર્મવાળા...૨૬

જેને બોલતાં લાજ ન આવે, સદા ગ્રામ્યગપાટા સુણાવે;
એવાનો તજજો સહવાસ, બહુધા નવ રાખવા પાસ...૨૭

૧.અનેક પ્રકારની

અતિ વાચાળ કે ચોરિ ખાય, દ્રવ્ય નારિમાં જેહ લોભાય;
અભિમાનિ રજોગુણિ હોય, એવા પાસે ન રાખવા કોય...૨૮

હરિભક્તનું દૂખવે મન, વારે વારે જે લોપે વચન;
કરે જ્યાં ત્યાં જે ભાઇબંધાઈ, એવા સેવક તજવા સદાઈ...૨૯

સારા સેવક ગાંગજિદાસ, રહે અવધપ્રસાદનિ પાસ;
નામે અર્જુન ભક્ત છે જેહ, રઘુવીર પાસે રહે તેહ...૩૦

સંપ રાખજો સર્વે સદાય, જાણજો સંપથી સુખ થાય;
જ્યાં જ્યાં જાઓ ત્યાં સર્વ ઠેકાણે, ચાલજો શિક્ષાપત્રી પ્રમાણે...૩૧

જે છે ત્યાગિ ગૃહસ્થ જે જન, માનશે તે તમારું વચન;
સૌને ધર્મમાં રાખજો તમે, સૌના તમને ગુરૂ કર્યા અમે...૩૨

હવે સાંભળો સૌ બ્રહ્મચારી, કહું વર્ત્યાનિ રીત તમારી;
વાસુદેવા અખંડાનંદ, એ બે સદ્‌ગુરુ સદ્‌ગુણકંદ...૩૩

રાખશે તે સંભાળ તમારી, એને આજ્ઞા છે એવિ અમારી;
સ્નેહે સેવા આચાર્યની કરવી, કરે આજ્ઞા તે અંતરે ધરવી...૩૪

પધરામણિમાં સાથે જાવું, આપે ચામર તો રાજિ થાવું;
આવે મેજામાન જો સતસંગી, કરવી તો રસોઇ ઉમંગી...૩૫

હરિભક્ત તણો મહિમાય, અતિ જાણવો અંતર માંય;
વામનાનંદ વૈકુંઠાનંદ, બ્રહ્મચારી તે બે ગુણવૃંદ...૩૬

એક અવધપ્રસાદના દાસ, બીજા તે રઘુવીરજિ પાસ;
નિત્યાનંદ બ્રહ્માનંદ જેહ, જાણો સદ્‌ગુરુ સંતમાં તેહ...૩૭

ગોપાળાનંદના શિષ્ય બેય, નિર્ગુણા પુરુષાનંદ છેય;
તેની શાંત પ્રકૃતિ છે સારી, વાટે તેને ઠરાવો કોઠારી...૩૮

દિલના બેય છે તે દયાળ, વાટે રાખશે સૌની સંભાળ;

હવે કહું કોઠારિનિ રીત, સહુ સાંભળજો ધરિ ચિત્ત...૩૯

હરિભક્ત રસોઈ જે આપે, જોઈયે તેટલું લેવું માપે;
ઝાઝું લૈને બગાડ ન કરવો, વધે સામાન તે પાછો ધરવો...૪૦

તેની શ્રદ્ધા પ્રમાણે જ લેવું, વધતું કાંઈયે ન કહેવું;
માંદા ભૂખ્યા થાક્યા હોય સંત, તેનિ રાખવિ ખબર અત્યંત...૪૧

જોઈયે રાબ કે શિરા જેવું, માંદા સંતને તો તેહ દેવું;
સરખો સ્નેહ સૌ પર ધરવો, પક્ષપાત કદાપિ ન કરવો...૪૨

આવે ભેટ મિઠાઈ કે મેવો, તે તો પ્રથમ આચાર્યને દેવો;
પછિ આપવો સદ્‌ગુરુઓને, સરખી રીતે અન્ય સંતોને...૪૩

કેને છાનિ પ્રસાદિ ન દેવી, રીત રુડા કોઠારિની એવી;
જાણવો સંતનો મહિમાય, સંતથી વધે છે સંપ્રદાય...૪૪

હવે સંતને વર્ત્યાનિ રીત, કહું છું તે સુણો ધરિ પ્રીત;
બરુ[૧] કાગળ દોરો કે સોય, વસ્તુ જો કાંઇ જોઈતિ હોય...૪૫

તો તે સદ્‌ગુરુને જ કહેવું, સતસંગી પાસેથિ ન લેવું;
કોઠારીને તે સદ્‌ગુરુ કહેશે, ત્યારે કોઠારિ મંગાવી દેશે...૪૬

પણ સદ્‌ગુરુનું લઈ નામ, વસ્તુ લેવિ નહીં નિજ કામ;
જમવું નિત્ય પંગતે જૈને, પણ સ્વાદના લાલચુ થૈને...૪૭

નવ આગળ પાછળ જાવું, મનમાનતું લૈને ન ખાવું;
સ્વાદમાં ચિત્તની વૃત્તિ સાંધી, કદિ જમવું નહીં જુદું રાંધી...૪૮

જ્યારે સંત રસાસ્વાદિ થાશે, ત્યારે જૂદા જૂદા પડિ જાશે;
તપ કરવું તે સંત આચાર, તપ કરવા તજ્યાં ઘરબાર...૪૯

કદિ આસન કાજ **ઉચાટે**[૨], કાં તો કાંઈ પદારથ માટે;

૧.કલમ(નેતરની બનાવેલી હોય છે); પેન ૨.ચિંતામાં

અકળાઇ જવું નહિ ક્યારે, લેવું આપે તે મોટેરા ત્યારે...૫૦

ન મળે તોય સંતોષ રાખે, સાચો સંત ન **કુત્સિત**[1] ભાખે;
આજ્ઞા મોટાનિ લીધા વિનાય, કદિ જાવું નહીં ગામ માંય...૫૧

પધરામણિ આચાર્ય કેરી, શોભે સંતથી સારિ ઘણેરી;
માટે સૌ સાધુએ સાથે જાવું, પણ આજ્ઞા વિના ન રોકાવું...૫૨

વળી વસ્તી વિષે જવું જ્યારે, નિચિ દૃષ્ટિએ ચાલવું ત્યારે;
ફાટી દૃષ્ટિ રાખી જેહ ફરે, તે તો સંત અસંતમાં ઠરે...૫૩

માંહોમાંહિ જુવાનિયા મળી, ઠઠ્ઠા મશ્કરિ જો કરે વળી;
અથવા ક્રોધથી **ચડભડે**[2], ભાર ભાગે તેનો તેહ વડે...૫૪

હરિભક્ત જુવે કદિ એવું, સમઝે તેનું માહાત્મ્ય કેવું ?
માટે સંભાળિ ચાલશે સંત, ત્યાં સુધી તે પૂજાશે અત્યંત...૫૫

નહીં તો બિજા વેરાગિ જેવા, હલકા ગણાશે સહુ એવા;
પાળા સંત તથા બ્રહ્મચારી, સાંખ્યયોગ તણા અધિકારી...૫૬

પાંચ વાર કથા જહાં થાય, સુણવાને સદૈવ તે જાય;
કાંઈ કામનું કાઢિ બહાનું, ભુલવું નહિ ટાણું કથાનું...૫૭

કામ હોય તો તે પછિ કરવું, કથામાં તો જરૂર વિચરવું;
કથાની રુચિ જેહની છૂટી, જાણો સત્સંગની વૃત્તિ તૂટી...૫૮

રાખ્યો નહિ જો કથાનો પ્રસંગ, થયું સૌભરીનું વ્રત ભંગ;
હરિભક્તને વાતો સુણાવે, તે તો સંત સુજાણ કહાવે...૫૯

હવે સાંભળો સૌ તમે પાળા, જે છો કલ્યાણ ઈચ્છવાવાળા;
ભગુજી ને રતનજી છે જેહ, તમોમાં મોટા જાણવા તેહ...૬૦

તેનું માનવું વચન તમારે, નહિ થાવું સ્વતંત્ર તો ક્યારે;

૧.ગાળ; તિરસ્કાર ભર્યાં હલકાં વચન ૨.વઢવેડ; બોલાચાલી કરે

આચારજજીનિ આજ્ઞામાં રહેવું, કહે કામ તે તો કરિ દેવું...૬૧

તંબુ દેરા વાટે ઉભા કરવા, ભારખાના વિષે ભાર ભરવા;
ચોકિપેરો રુડો કરો રાતે, વળી માંજવા પાત્ર પ્રભાતે...૬૨

સેવા કરવી સદા શિરસાટે, નિજ જીવના કલ્યાણ માટે;
પધરામણીમાં સાથે જાવું, નિચું જોઈને નિષ્કામી થાવું...૬૩

શસ્ત્ર ધારિ થવું શૂરવીર, ખરિ વખતે ખોવું નહિ **નીર**[1];
સંત આચાર્ય આજ્ઞા ઉચારે, ક્ષમા રાખવિ ત્યારે તમારે...૬૪

સર્વ ત્યાગિએ સમઝવું એમ, હોત ઘેર કરત કામ કેમ;
ઘણિ સૌનિ ધરત ઓશિયાળ[2], તેથી ભક્તિમાં છે બહુ માલ...૬૫

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રભુપદરત જેહ સંત પાળા, પટ ભગવાં વળિ શ્વેત વસ્ત્રવાળા;
પણ જતિ સમ ધર્મ એક જાણો, સમ મહિમા મુનિ પાર્ષદ પ્રમાણો...૬૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે આચાર્યપ્રવાસે સંતવર્ણિપાર્ષદાદિવર્તનનિરૂપણનામ દ્વાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૨॥

પૂર્વછાયો :

ગોપાળજી મહારાજને, કહે શ્રીહરિ સ્નેહે ત્યાંય;
મૂરતિ રણછોડજી તણી, સ્થાપવી છે વરતાલ માંય...૦૧

ચોપાઈ :

તે તો ઈચ્છા તમારી પ્રમાણે, સ્થાપે આચાર્ય તેહ ઠેકાણે;
તે માટે તમે વરતાલ જાઓ, સહુની સાથે તૈયાર થાઓ...૦૨

ધર્મવંશી સરવ નરનારી, સાથે સર્વને લેજો વિચારી;

૧.ઓજસ; શોર્ય ૨.પરવશતા

રામપ્રતાપ ને ઇચ્છારામ, રહેશે અમ પાસે આ ઠામ...૦૩
લલિતા જયા રાજકુમારી, પછિ તેને કહે ગિરધારી;
રણછોડજિ પધરાવા કાજ, જશે વરતાલ સર્વ સમાજ...૦૪
તમો બેમાંથિ એક સિધાવો, વાટે બાઇયોની ખબર રખાવો;
બેય આચાર્યની ઘરનારી, તેની સંભાળ રાખજો સારી...૦૫
લલિતા કહે ત્યાં જયા જાય, એવિ આપ કરો આજ્ઞાય;
જયાને કહે શ્રીજગદીશ, તમે જાઓ વચન ધરિ શીશ...૦૬
જયાબાઇ બોલ્યાં તેહ ટાણે, જૈશ આપની આજ્ઞા પ્રમાણે;
ભગુજીને કહે ભગવાન, એક ઊંટ મહા વેગવાન...૦૭
મોકલોજિ તમે વરતાલ, જઈ ખબર કરે હાલહાલ;
અક્ષરાનંદ સ્વામીને કહે, તેઓ કામમાં તત્પર રહે...૦૮
ઉમરેઠ મનુષ્ય મોકલાવે, વેદપુરુષને ત્યાંથી તેડાવે;
મોટો મંડપ તૈયાર કરે, સર્વ સામગ્રી પણ તહાં ધરે...૦૯
ભગુજીએ સુણી તતકાળ, ઊંટ મોકલ્યો શ્રીવરતાલ;
કમો વીરો બે પાળા ઉમંગે, મોકલ્યા તેહ ઊંટને સંગે...૧૦
અક્ષરાનંદને સમાચાર, કહ્યા જૈ વરતાલ મોઝાર;
તેણે શ્રીજિનિ આજ્ઞા પ્રમાણે, કરવાને માંડ્યું તેહ ટાણે...૧૧
હવે ગઢપુરમાં એહ વાર, થયો સંઘ જવાને તૈયાર;
ભગુજીને કહે ભગવાન, વાટે રહેજો સહુ સાવધાન...૧૨
ચોકી પેરા તણો બંદોબસ્ત, રાતે રાખજો પાળા સમસ્ત;
નિત્યાનંદ તણા શિષ્ય જેહ, સારા સંત ભૂમાનંદ તેહ...૧૩
તેને એમ કહ્યું પ્રાણનાથે, તમે જાઓ આચારજ સાથે;
પધરામણિએ જહાં જાય, તમે રહેજો સમીપ સદાય...૧૪

હરિભક્તને પૂજાનિ રીત, તમે શીખવજો કરિ પ્રીત;
રઘુવીરજિ કેરા કોઠારી, જે છે કરશનજી સુવિચારી...૧૫

એમ અવધપ્રસાદનિ પાસે, કોઠારી લાલોભક્ત ગણાશે;
ભેટ આવે કે વવરાય જેહ, તેનો લખશે હિસાબ તો તેહ...૧૬

એવિ રીતે કરી બંદોબસ્ત, સંઘ ચાલિયો ત્યાંથિ સમસ્ત;
વદિ દ્વાદશિ ફાગણ માસી, કરિ પારણું ચાલ્યા હુલાસી...૧૭

ઉગામેડિયે જૈ રહ્યા રાત, પછિ ચાલિયા ત્યાંથિ પ્રભાત;
કારિયાણીયે જૈ રાત રહ્યા, ત્રીજે દિવસ તો નાવડે ગયા...૧૮

ચોથે દિવસ તો ધોલેરે ધામ, પાંચમે દિન કમિયાળે ગામ;
વળિ હરિજને રાખિયા ક્યાંઈ, રહ્યા બે દિન તે ગામ માંઈ...૧૯

શુદિ સપ્તમિ ચૈત્રિ દહાડે, રહ્યા રાત જઈ સંજિવાડે;
અષ્ટમી દિન વરતાલ આવ્યા, કરિ સન્માન સત્સંગિ લાવ્યા...૨૦

ઉતારો તો જેને ઘટે જેવો, આપ્યો ઊતરવા માટે એવો;
દેશદેશ થકી સંઘ આવ્યા, ભાતભાત તણી ભેટ લાવ્યા...૨૧

બેય દેશ તણા સતસંગી, આવ્યા સંઘ સજીને ઉમંગી;
આવ્યા હરિજન ત્યાં તો હજારો, સમૈયો થયો તે બહુ સારો...૨૨

હરિનવમિ તણો દિન આવ્યો, હરિભક્તને મન બહુ ભાવ્યો;
બેય આચાર્ય સહિત સમાજ, ગયા ગોમતિયે નાવા કાજ...૨૩

શોભે શ્રીહરિની સ્વારિ જેવી, અતિ શોભે તે અસ્વારિ એવી;
સંત હરિજન કીર્તન ગાય, તેનિ શોભા વરણવી ન જાય...૨૪

નાયિ આવિયા મંદિર માંય, સભામાં બેઠા બે ભાઈ ત્યાંય;
કોઈ તો દેખે એવો પ્રતાપ, જાણે શ્રીજી બિરાજે છે આપ...૨૫

કોઈને તહાં થાય સમાધી, જાય ધામમાં છાંડિ ઉપાધી;

તેહ જાગે જ્યારે સાક્ષાત, કરે અક્ષરધામનિ વાત...૨૬

મતવાદિ આવી એ ઠેકાણે, પુછે પ્રશ્ન તે શાસ્ત્ર પ્રમાણે;
તેના ઉત્તર બે ભાઇ આપે, સૌના સર્વથા સંશય કાપે...૨૭

હરિજન બહુ હાર ચડાવે, ગણતાં તેનો પાર ન આવે;
લૈને હાર આચારજો એહ, સહુ સંતને આપે છે તેહ...૨૮

પોત પોતાના આચાર્ય કેરી, કરે પૂજા સૌ પ્રીતે ઘણેરી;
વસ્ત્ર ભૂષણ ભેટ ધરે છે, પછી આરતિ પ્રીતે કરે છે...૨૯

પૂજા તો કરે બેયનિ પ્રીતે, પુષ્પ ચંદનથી રુડિ રીતે;
વસ્ત્ર ભૂષણ કે ધન જેહ, નિજ આચાર્યને આપે એહ...૩૦

સમો મધ્યાનનો થયો જ્યારે, રામજન્મઉત્સવ કર્યો ત્યારે;
જ્યારે રાત્રિ ઘડી દશ ગઈ, વેળા શ્રીજીના જન્મનિ થઈ...૩૧

પૂજ્યા બાળરુપી પ્રભુ પ્રીતે, કર્યો ઉત્સવ તે રુડિ રીતે;
પારણાં દશમી દિન કરી, પ્રતિષ્ઠા કરવા મન ધરી...૩૨

જાણા[1] જોશીને મૂર્ત પુછાવ્યું, ચૈત્ર વદિ સાતમે તે આવ્યું;
મોટો મંડપ કુંડ કરાવ્યો, ભાળિ સૌ જનને મન ભાવ્યો...૩૩

રઘુવીર કહે મુદ આણી, સુણો ગોપાળજી મુજ વાણી;
રણછોડજિ પધરાવા તણો, તમે તો શ્રમ લીધો છે ઘણો...૩૪

તમે જૈ પુરિ દ્વારિકા માંહી, ત્યાંના દેવને લાવ્યા છો આંહીં;
વળિ ડુંગરપુરમાં સિધાવ્યા, પ્રતિમા રુડિ ત્યાં થકિ લાવ્યા...૩૫

માટે તેહ તણી રુડિ રીતે, પ્રતિષ્ઠા તો તમે કરો પ્રીતે;
બોલ્યા ગોપાળજી મહારાજ, આચારજ તો તમે છોજી આજ...૩૬

શિક્ષાપત્રીમાં જેહ લખ્યું છે, તે તો મેં નજરે નિરખ્યું છે;

૧.જાણકાર

આચારજ જો કરે પ્રતિષ્ઠાય, કૃષ્ણનું રૂપ એ જ પૂજાય...૩૭

બીજાં વંદવા જોગ્ય જ જાણો, નહિ પૂજવા જોગ્ય પ્રમાણો;
તે માટે પ્રતિષ્ઠા કરો તમે, કરશું પછિ પૂજન અમે...૩૮

પછી અવધપ્રસાદનિ પાસે, રઘુવીરજિ બોલ્યા હુલાસે;
તમે પણ છો આચારજ આપ, માટે મૂર્તિ તણો કરો સ્થાપ...૩૯

બોલ્યા અવધપ્રસાદજિ ત્યારે, તમે એ શું બોલ્યા અવિચારે ?
શ્રીજીએ કર્યો દેશવિભાગ, કેમ કરીએ તે આજ્ઞાનો ત્યાગ ?..૪૦

પોતપોતાના દેશ જ માંય, પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા તો થાય;
બીજા દેશમાં જૈ કરે કોય, કેમ માને જે સત્સંગિ હોય...૪૧

જહાં આજ્ઞા તણો ભંગ થાય, તે તો પાપનું સ્થાન ગણાય;
માટે શ્રીજીનિ આજ્ઞા પ્રમાણે, સ્થાપો મૂર્તિ તમે આ ઠેકાણે...૪૨

એવી વાણિ સુણી રઘુવીરે, પ્રતિષ્ઠા કરવા માંડિ ધીરે;
બીરાજી મોટા મંડપ માંય, ગ્રહયજ્ઞ કર્યો શુભ ત્યાંય...૪૩

વેદમાં પ્રતિષ્ઠાનું વિધાન, કહ્યું છે તેમ કીધું નિદાન;
નારાયણ તણે જમણે જ પાસે, સ્થાપ્યા રણછોડજીને હુલાસે...૪૪

પ્રતિષ્ઠા કરિ પૂજન કીધું, ચરણોદક પ્રેમથી પીધું;
શણગાર અમૂલ્ય સજાવ્યા, ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય ધરાવ્યા...૪૫

આરતી પછી હેતે ઉતારી, શોભા તે સમે થૈ બહુ સારી;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, નભમાં દેવદુંદુભિ ગાજે...૪૬

થાય જય જયકાર ઉચ્ચાર, થાય પુષ્પનિ વૃષ્ટિ અપાર;
કરે ઉત્સવ સંત સમાજ, આવ્યા દિવ્યરૂપે સુરરાજ...૪૭

થાયે મંદિર માંહિ પ્રકાશ, કોટિ સૂર્ય શશી સમ ભાસ;
કોઈ તો જન એમ જ જાણે, શ્રીજી આવી ઉભા એહ ટાણે...૪૮

પછિ ગોપાળજી મહારાજે, ઈચ્છા પોતાનિ પૂરવા કાજે;
પૂજા રણછોડજી તણિ કીધી, સ્તુતિ ઉચ્ચારી ત્યાં ભલિ વિધિ...૪૯

હરિગીતછંદ : ગોપાળજી મહારાજકૃત સ્તુતિ :

હે દેવ દીનદયાળ જનપ્રતિપાળ **દ્વારામતિપતી**[૧] !
રણછોડરાય સદાય સૌને આપ આપો સદ્ગતી;
જ્યાં ધર્મવંત જનો રહે તહાં આપને રહેવું ગમે,
તે માટ દ્વારામતિ તજી આ સ્થાનમાં આવ્યા તમે...૫૦

છે શંખ ચક્ર ગદા પદમ કરમાં છબિ શુભ શ્યામ છે,
રુક્મિણિરમણ રણછોડજી નિર્મળ તમારું નામ છે;
વળિ ગોમતી આદિક સુતીર્થો સ્થિર ઠર્યાં છે આ સ્થળે,
જે આવિને દર્શન કરે ત્રણ તાપ તો તેના ટળે...૫૧

ધન ધાન્ય સુખ સંપત્તિ પામે પુત્ર પણ પામે સહી,
સઘળા મનોરથ સિદ્ધ થાય રહે કશી ખામી નહીં;
સુખકરણ જનમનહરણ છો દુખહરણ દીનદયાળ છો,
ગિરિરાજધારી **દાનવારી**[૨] વ્રજવિહારીલાલ છો...૫૨

દોહા :

સદા રહી આ સ્થાનમાં, કરો વિનોદ વિશેષ;
સકળવિધી સંકટ હરો, હરિજન તણાં હમેશ...૫૩

ચોપાઈ :

પછિ સંતમંડળ સહુ આવ્યાં, નાથ આગળ શીશ નમાવ્યાં;
પછિ સત્સંગિ સૌ મળિ આવ્યા, ભેટ વિવિધ પ્રકારની લાવ્યા...૫૪

ગયા નર દરશન કરિ જ્યારે, આવિ બાઈયો દર્શને ત્યારે;
જોઈ સત્સંગની એવિ રીત, જન સર્વ વખાણે ખચીત...૫૫

૧.દ્વારકાધીશ ૨.દૈત્યોના શત્રુ

સંત બ્રાહ્મણ ભોજન કીધાં, દ્વિજને દાન તો બહુ દીધાં;
જમાડ્યા યહાં સંઘ તમામ, જમાડ્યું વળિ વરતાલ ગામ...૫૬

હિંદુ **યવન**[૧] કે **શ્રાવક**[૨] હોય, જમ્યા વગર રહ્યું નહિ કોય;
કર્યો જગ માંહિ જય જયકાર, ધન્ય તે ધર્મવંશિ ઉદાર...૫૭

એહ દેવ-પ્રતિષ્ઠાની વાત, થઈ દેશવિદેશ વિખ્યાત;
પૂર્ણોત્સવ સુધી સૌ આંહિ રહ્યા, વળતી તો વિદાય તે થયા...૫૮

આંહિ આવ્યા નહિ મહારાજ, માટે દર્શન કરવાને કાજ;
સંઘ આવ્યા હતા આંહિ જેહ, ગયા ગઢપુર દર્શને તેહ...૫૯

મંદવાડ સુણી હરિ કેરો, સૌને દર્શન ભાવ ઘણેરો;
અયોધ્યાવાસી આદિક જેહ, સંઘ સાથે ગયા સહુ તેહ...૬૦

પહોંચ્યા સહુ **ગઢપુર ધામ**, પ્રભુને જઈ કીધા પ્રણામ;
સમૈયાના સુણી સમાચાર, થયા રાજિ જગત કરતાર...૬૧

આવ્યા ત્યાં નારણજી સુતાર, કરી લાવ્યા તે **મુદ્રા**[૩] **શ્રીકાર**[૪];
પ્રભુ સ્પરશિ પ્રસાદિ તે કીધી, મૂર્તિ છાપેલિ સહુ જને લીધી...૬૨

જેવિ મૂર્તિ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ, દિસે એવી જ થાય વખાણ;
કહે શ્રીજી આ મૂર્તિ જે પૂજે, તેના જન્મમરણ રોગ રૂઝે...૬૩

ગોપાળાનંદને કહે હરિ, છાપ રાખો તમે યત્ન કરી;
પ્રવર્તાવજો તે સરવત્ર, એમ કહિ તેઓને આપિ તત્ર...૬૪

દશ છાપો પ્રથમ જે કરેલી, આઠમે કળશે છે કહેલી;
શ્રીજીએ સર્વ મુદ્રા મગાવી, પાસે મુકી કોઠારિએ લાવી...૬૫

નર નારાયણિ છાપ બેય, આપિ અવધપ્રસાદને તેય;
આઠ છાપો બિજી જેહ રહી, રઘુવીરજિને આપિ સહી...૬૬

૧.મુસલમાન ૨.જૈન ૩.છબી; છાપ ૪.ઉત્તમ; સુંદર

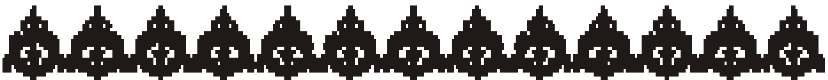
પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

દરશન કરિને કૃપાળુ કેરાં, જનમન શાંત થયાં તહાં ઘણેરાં;
હરિ તણિ છબિ ચિત્તમાં ઉતારી, અધિક કૃતાર્થ થયાં પુરૂષ નારી...૬૭

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે નવમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વૃત્તાલયે શ્રીરણછોડજી પ્રતિમાસ્થાપનનામ ત્રયોદશો વિશ્રામઃ ॥૧૩॥

ઇતિ શ્રીહરિલીલામૃતે રાજદુર્ગનામ નવમઃ કલશઃ સમાપ્તઃ ॥૯॥

સંતો-હરિભક્તોને જ્ઞાનોપદેશ આપી રહેલા ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम्

કળશ : ૧૦

॥ श्रीहरिलीलामृतम् ॥

उत्तरनाम दशमकलशप्रारंभः ॥

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

આવ્યા અક્ષરમુક્ત ત્યાં **સ્તવન**[૧] તો કીધું હરીનું ઘણું,
ત્યારે ધામ વિષે સ્વયં વિચરવા લીધું ઉદાસીપણું;
દેહોત્સર્ગ કર્યો જણાય ન કર્યો પ્રત્યક્ષ દીઠા તદા,
લીલા અદ્ભુતકારિ કૃષ્ણ હરિને વંદું સદા સર્વદા...૦૧

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે વસુધેશને, હવે શ્રીહરિ જાશે સ્વધામ;
તેહ કથા તમને કહું, સુણો રાખીને મન સ્થિર ઠામ...૦૨

ચોપાઈ :

રણછોડજિની પ્રતિમાય, સ્થાપિ આચાર્યે વરતાલમાંય;
સમૈયો થયો તે સમે સારો, મળ્યા હરિજન સંત હજારો...૦૩

નિત્યાનંદ આદિ **મુનિવ્રાત**[૨], મળી શ્રીજિને તે કહિ વાત;
વખાણીને કહે જેમ જેમ, વારે વારે પૂછે પ્રભુ તેમ...૦૪

૧.સ્તુતિ ૨.સંતોનાં મંડળ

નિત્યાનંદ કહે અહો સ્વામી, સમૈયામાં રહી નહિ ખામી;
થયું આચાર્યથી સુખ એવું, આપ પ્રત્યક્ષથી થાય જેવું...૦૫

સુણિ વિચારે સુંદરશ્યામ, હવે પૂરું થયું મુજ કામ;
સંપ્રદાયની સંભાળ જેહ, કરશે બેય આચાર્ય તેહ...૦૬

બોલ્યા ગોપાળજી મહારાજ, નાથ સાંભળો ગરીબનિવાજ;
રણછોડજિ સ્થાપિયા જેહ, મારિ ઈચ્છા પુરી થઈ એહ...૦૭

કહે કૃષ્ણ રાજી થયા તમે, તેથિ સંતોષ પામિયા અમે;
પૂરી કરવા સ્વજનનિ ઈચ્છાય, અમે ધારણ કીધિ છે કાય...૦૮

પછિ સૌ હરિભક્તે સુરીતે, પૂજા શ્રીહરિની કરિ પ્રીતે;
સૌને મધુર વચનથિ બોલાવ્યા, હૈયામાં હરિએ હરખાવ્યા...૦૯

સંઘને કહે **સકળજનેશ**[૧], જાઓ પોતપોતા તણે દેશ;
ધર્મ પાળિને કરજો ભજન, વળિ ધીરજ ધારજો મન...૧૦

મારિ આજ્ઞા જો માનશો તમે, અંતે તેડવા આવશું અમે;
ધામમાં રહેશું સહુ સાથે, એમ વાત કરી બહુ નાથે...૧૧

સુણિ શ્રીહરિ કેરિ આજ્ઞાય, થયા સંઘ તો સર્વ વિદાય;
એક વાસરે વિશ્વ આધાર, ભલા અક્ષરભુવન મોઝાર...૧૨

સિંહાસન પર બેસિને શ્યામ, લાગ્યા મનમાં વિચારવા આમ;
ધર્મ સ્થાપવા ધરણી મોઝાર, લીધો આ સમે મેં અવતાર...૧૩

માટે વેદ વિષે વખણાય, એવો સ્થાપ્યો ઉદ્ધવિ સંપ્રદાય;
તેના પાયા અચળ રચ્યા ચાર, સંપ્રદાયનો એ છે આધાર...૧૪

મોટાં મોટાં જે ધામ રચાવ્યાં, તેમાં રૂપ મારાં પધરાવ્યાં;
પાયો અચળ એ થયો એક, જેથિ ઉદ્ધરે જીવ અનેક...૧૫

૧.સર્વના સ્વામી

સંપ્રદાયને સાચવનારા, સ્થાપ્યા બેય આચારજ સારા;
બીજો પાયો તો એ જ ગણાશે, સતસંગનું રક્ષણ થાશે...૧૬

ધર્મશાસ્ત્ર રચ્યાં છે મેં જેહ, ત્રીજો પાયો તો છે દૃઢ તેહ;
ગ્રંથ સત્સંગિજીવન નામ, સતસંગિનું જીવન ઠામ...૧૭

સતશાસ્ત્રનો સાર ઉદ્ધારી, શિક્ષાપત્રી રચી છે મેં સારી;
ભવસાગર તારણ જેવી, એ તો નૌકા છે અદ્‌ભુત એવી...૧૮

ઘણા ધર્મવાળા સંત જે છે, ચોથો પાયો અચળ વળિ એ છે;
હરિભક્ત હજારો હજાર, થયા છે સતસંગ મોઝાર...૧૯

ધર્મ ભક્તિ ને ઉદ્ધવ આદી, વળિ બીજા મુનિ મરીચ્યાદી;
દુરવાસાના શાપથિ જેહ, પામિયા હતા માનવ દેહ...૨૦

તેને શાપ થકી તો મુકાવ્યા, અને ભૌતિક દેહ તજાવ્યા;
કૈક દિવ્ય દેહે મુજ પાસે, રહિને મુજ ચરણ ઉપાસે...૨૧

કૈકે રાખ્યા છે ભૌતિક દેહ, સતસંગ વધારે છે તેહ;
ઘણા અસુરે વળી વૈર લેવા, ધર્યા દેહ પિબેકાદિ જેવા...૨૨

એવા સર્વનો આવિયો અંત, વિચરે છે સુખે હવે સંત;
વામ મારગનો થયો નાશ, થયો સત્સંગ સઘળે પ્રકાશ...૨૩

મારે આવવાનો હેતુ જેહ, હવે સર્વે પુરો થયો તેહ;
સતસંગ વધારશે સંત, સતસંગિ તો થાશે અનંત...૨૪

વળિ થાશે આચારજ જેહ, ગ્રંથો કરશે કરાવશે તેહ;
મંદિરો પણ મોટાં કરાશે, સંપ્રદાય તણી વૃદ્ધિ થાશે...૨૫

વળિ વૃત્તાલના સમાચાર, સુણિ નિશ્ચે થયો નિરધાર;
આચારજ કામ પોતાનું કરશે, હરિજન પણ આજ્ઞાઓ ધરશે...૨૬

હવે અડચણ તો નહિ આવે, નહિ કોઈ ધરમ અટકાવે;

રાજ અંગ્રેજિ પણ થયું સારું, રક્ષા સંત તણી કરનારું...૨૭

હવે અક્ષરધામમાં જાઉં, આંહિથી તો **તિરોધાન**[૧] થાઉં;
પણ મારા પ્રેમી જન જેહ, વિજોગે કેમ જીવશે તેહ?..૨૮

માટે સાંતવના તેને કરું, પછિથી હું સ્વધામ વિચરું;
એવી ઈચ્છા કરી હરિ જ્યારે, આવ્યા અક્ષરના મુક્ત ત્યારે...૨૯

કોટિ સૂર્ય શશાંક સમાન, દિવ્ય કાયા દિસે કાંતિમાન;
દિવ્ય ભૂષણ વસ્ત્ર ધરેલાં, જેનાં અર્ચન **ઈશે**[૨] કરેલાં...૩૦

સત ચિદ ને આનંદ રૂપ, એવા અક્ષરમુક્ત અનૂપ;
વળિ ગોલોકના મુક્ત જેહ, હરિઈચ્છાએ આવિયા તેહ...૩૧

પ્રભુને કર્યા દંડપ્રણામ, તન પુલકિત પ્રેમના ધામ;
કૃપાદૃષ્ટિ કરી જ્યાં કૃપાળે, અતિ સુખ ઉપજ્યું એહ કાળે...૩૨

પછિ હેતે જોડી જુગ હાથ, ઉચ્ચર્યો સહુ મુક્તનો સાથ;
અતિ વિનયથી ગદગદ વેણે, શ્રીહરીનિ સ્તુતિ કરી તેણે...૩૩

વસંતતિલકા :

હે દેવદેવ ! કરુણાકર સૌખ્યકારી,
શક્તિ અપાર સરવોત્તમ છે તમારી;
છોજી તમે અજર અક્ષરધામવાસી,
છૈયે અમે તમ તણા પદના ઉપાસી...૩૪

બ્રહ્માંડ કોટિ પ્રભુ છે તવ રોમકૂપે,
ભાસે સદૈવ તમમાં પરમાણુ રૂપે;
બ્રહ્મેશ વિષ્ણુ તવ સેવક છે અનેક,
રાજાધિરાજ સરવોપરિ આપ એક...૩૫

૧.અંતર્ધાન ૨.દેવ-ઈશ્વરોએ

મત્સ્યાદિ જન્મ તમમાંથિ થતા જણાય,
અંતે તમારિ છબિમાં વળિ લીન થાય;
બ્રહ્માંડ માંહિ અવતાર થયા અમાપ,
તે સર્વના પ્રભુ તમે અવતારિ આપ...૩૬

જે દિવ્ય કામ અવતાર થકી કરાય,
તે કામ આજ તવ સેવકનાથિ થાય;
એવો પ્રતાપ પ્રભુ આપ તણો અપાર,
વંદૂ પ્રભુજિ **પદપંકજ**[1] વાર વાર...૩૭

આપ પ્રતાપ થકિ કોઈક વૃષ્ટિ લાવે,
કોઈ સમાધિ નજરે જનને કરાવે;
જાણે પરાયું મન અંતરજામિ જેમ,
કોઈ થકી જમચરો ડરિ જાય એમ...૩૮

કોઈ વિષે વચનસિદ્ધિ દિસે વિશેષ,
કોઈ કરે જ પરકાય વિષે પ્રવેશ;
કોઈ મરેલ જનને ફરિથી જિવાડે,
કોઈ લડી જબર રાક્ષસને પછાડે...૩૯

ઐશ્વર્ય એમ તવ દાસ વિષે જણાય,
સામર્થ્ય આપ તણું કેમ કરી કળાય;
થાકે કહી **નિગમ**[2] નેતિ કહે મુંઝાઈ,
જાણી અગમ્ય હરખે ગુણગાન ગાઈ...૪૦

સેવે અસંખ્ય મળિ અક્ષરમુક્તવૃંદ,
તે તો તમે નરશરીર ધર્યું સ્વછંદ;

૧.ચરણકમળ ૨.વેદ – ધર્મશાસ્ત્ર

જો પત્ર પુષ્પ જન અર્પણ જે કરે છે,
તે અંગિકાર કરિયાં અતિ ધન્ય એ છે...૪૧

વૈરાટ તાત જનની પુરુષ પ્રધાન,
તેના **પિતાનું**[૧] પણ છો પ્રભુજી **નિદાન**[૨];
છો કાળકાળ વૃષબાળક વિશ્વપાળ,
વંદું દયાળ દિલ વિશ્વવિહારિલાલ...૪૨

ચોપાઈ :

તમે ધરણિ ઉપર તનુ ધારી, કર્યાં અદ્‌ભુત કામ મુરારી;
તમે કૃત્યાને ઉપજાવ્યો ત્રાસ, કાલિદત્ત તણો કર્યો નાશ...૪૩

અયોધ્યા માંહિ બાળચરિત્ર, કર્યાં પાવનકારિ પવિત્ર;
ભક્તિમાતને દેખાડ્યાં ધામ, જ્ઞાન આપ્યું પોતા તણું શ્યામ...૪૪

તમો ઘર તજિ વનમાં વિચર્યા, હિમાલયની તલાટીમાં ફર્યા;
ગયા બંગાળદેશ મોઝાર, જીત્યો પિબૈકને તેહ ઠાર...૪૫

જગન્નાથ વિષે વસિ વાસ, કર્યો દુષ્ટ વેરાગિનો નાશ;
ફર્યા દક્ષિણ દેશ વિશેષ, કર્યાં તીર્થ પવિત્ર અશેષ...૪૬

ગુજરાતથિ સોરઠ ગયા, રામાનંદજિના શિષ્ય થયા;
ગાદિ સોંપી ગયા તે સ્વધામ, કર્યાં તે પછી અદ્‌ભુત કામ...૪૭

ઘણા જનને કરાવિ સમાધી, ધામ દેખાડ્યાં રહિત ઉપાધી;
કળા અષ્ટાંગ જોગનિ જેહ, પરિપૂર્ણ પ્રવર્તાવિ તેહ...૪૮

અહિંસામય વૈષ્ણવયાગ, પ્રવર્તાવ્યા તમે તે અથાગ;
વામ માર્ગનું ખંડન કર્યું, અભિમાન અસુરોનું હર્યું...૪૯

વેદમાર્ગ સનાતન જેહ, રુડિ રીતે પ્રવર્તાવ્યો તેહ;
હતા આચાર્ય ધર્મના **ધ્વંશી**[૩], હતા રાજા અસૂરના અંશી...૫૦

૧.મૂળપુરુષનું ૨.મૂળ કારણ ૩.નાશ કરનારા

તમે તેનો પરાભવ કીધો, ડંકો જીતનો દેશમાં દીધો;
ઘણા દુષ્ટ થયા તમ સામા, પણ અંતે પરાભવ પામ્યા...૫૧

કામ ક્રોધ લોભાદિક જેહ, વડો વંશ અધર્મનો તેહ;
વસે વાસ તે જનમન માંય, કર્યો તેનો પરાભવ ત્યાંય...૫૨

અહિંસા સત્ય ને સદાચાર, એહ આદિ ધરમપરિવાર;
જનોના મનમાં તમે સ્થાપ્યો, સર્ગ અધરમ કેરો ઉથાપ્યો...૫૩

સતશાસ્ત્ર ને બ્રાહ્મણ સંત, તેનું માન વધાર્યું અત્યંત;
મંદિરો મોટાં મોટાં કરાવ્યાં, તેમાં પોતાનાં રૂપ સ્થપાવ્યાં...૫૪

વળિ બેય આચારજ સ્થાપ્યા, દેશ તેઓને વહેંચિને આપ્યા;
દીક્ષા વૈષ્ણવિની શુભ રીતી, પ્રવર્તાવિ તમે કરી પ્રીતી...૫૫

સતશાસ્ત્રનો સાર ઉધારી, શિક્ષાપત્રી પ્રવર્તાવિ સારી;
સતસંગિજીવન ગ્રંથ જેહ, શતાનંદમુની પાસે તેહ...૫૬

જનકલ્યાણ માટે કરાવ્યો, હવે તે તો પૂરો થવા આવ્યો;
વર્ણ આશ્રમના ધર્મ વળી, તથા ભક્તિ એકાંતિક ભલી...૫૭

પ્રવર્તાવિ તમે વિશ્વમાંય, તે પ્રવૃત્તિ તો તમથી જ થાય;
જૈન પારસિ મુસલમાન, વળિ વેદાંતનું જેને તાન...૫૮

કોઇ શંકર કેરા ઉપાસી, દેવી ભક્તિના કોઇ અભ્યાસી;
પોતપોતાના ઈષ્ટનું રૂપ, તેણે તમ માંહિ દીઠું અનૂપ...૫૯

તેથી પોતા તણો મત છોડી, પ્રીતિ આપના પદ માંહિ જોડી;
એ તો અદ્‌ભુત કામ ગણાય, બીજા કોઇથી તે તો ન થાય...૬૦

જે જે લીલા કરી હરિરાય, સુણિ ભવજળ પાર પમાય;
કરવાનું તે કીધું વિશેષ, હવે કાંઇ નથી અવશેષ...૬૧

હવે વિનય સુણીને અમારો, બ્રહ્મધામમાં આપ પધારો;

સુણિ બોલિયા સુંદરશ્યામ, મારે આવવું છે બ્રહ્મધામ...૬૨

ગયા કાર્તિક માસથી હુંય, મંદવાડ જણાવું તો છુંય;
પણ જે પ્રેમિભક્તો છે મારા, નથિ વીજોગ તે સહેનારા...૬૩

મારિ પાછળ તે તજે દેહ, મને ચિંતા ઘણી રહે તેહ;
માટે સાંતવના કરું સારી, જેથિ તે રહે ધીરજ ધારી...૬૪

એ જ બાકિ છે તે કરિ કામ, પછિ આવિશ અક્ષરધામ;
તમે તો તેહ ધામમાં જાઓ, નકિ જાણિને નિશ્ચિંત થાઓ...૬૫

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

સુણિ હરિ મુખની મધૂરિ વાણી, નિજ ઉર માંહિ અપાર હર્ષ આણી;
નિજનિજ થળ મુક્ત તે સિધાવ્યા, સહુ સમિપે શુભ શબ્દ તે સુણાવ્યા...૬૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિતિરોધાનાદૌ અક્ષરમુક્તકૃતસ્તુત્યાદિનિરૂપણનામ પ્રથમો વિશ્રામઃ ॥૧॥

પૂર્વછાયો :

સ્વધામમાં સીધાવવા, દૃઢ નિશ્ચે કરી મહારાજ;
સ્નેહિમંડળ બોલાવિયું, અભિપ્રાય જણાવા કાજ...૦૧

ચોપાઈ :

મુકુંદાનંદ વર્ણિને કહી, જે જે તેડાવિયા જન તહીં;
કહું છું હવે તેહનાં નામ, રામપ્રતાપ ને ઈચ્છારામ...૦૨

અયોધ્યાપ્રસાદ રઘુવીર, પાંડે ગોપાળજી દૃઢ ધીર;
મુક્તાનંદ ને ગોપાલાનંદ, બ્રહ્માનંદ મુનિજનવંદ્ય...૦૩

નિત્યાનંદ શુકાનંદ સ્વામી, નિષ્કુલાનંદ મુનિ નિષ્કામી;

આનંદાનંદ નિર્ગુણાનંદ, ભજનાનંદ ચૈતન્યાનંદ...૦૪

અખંડાનંદજી બ્રહ્મચારી, વાસુદેવ નૈષ્ઠિક વ્રતધારી;
વૈકુંઠાનંદ વૈષ્ણવાનંદ, વર્ણિ નામ નારાયણાનંદ...૦૫

ભગુજી રત્નજી ને મિયાંજી, આવ્યા પાર્ષદ સૌ મળિ ત્યાંજી;
દાદો ખાચર સોમ ને સૂર, આવ્યા એહ હરીનિ હજૂર...૦૬

દીનાનાથ મયારામ ભટ્ટ, આવ્યા બેચર લાલજી ઝટ્ટ;
આવ્યા વિપ્ર જાગેશ્વર આદી, જેઓ પ્રગટ સ્વરૂપના **વાદી**[1]...૦૭

લાધો પુજો તેજો અને હરજી, આવ્યા ઈત્યાદિ ભક્ત ઠકરજી;
લવજી ને ભગો સુરચંદ, આવ્યા શેઠિયા સદ્‌ગુણવૃંદ...૦૮

બાઈ સુવાસિની વરિયાળી, ભાઈની ભારજા ધર્મવાળી;
જયા લલિતા અમર રાજબાઈ, અમુલાં ખિમબા આવ્યાં ધાઈ...૦૯

સૌએ કીધા પ્રભુને પ્રણામ, બેઠાં જેમ ઘટે જેહ ઠામ;
કૃપાદષ્ટિએ સૌને નિહાળી, બોલ્યા મધુર વચન વનમાળી...૧૦

અહો ભક્તો સુણો કહું તમને, તમે જાણો છો ઈશ્વર અમને;
મને કરવા જો ઈચ્છો પ્રસન્ન, તો આ સાંભળો મારું વચન...૧૧

મારિ ઈચ્છાથી મેં ધર્યો દેહ, કરવાનાં કર્યાં કામ તેહ;
હવે ઈચ્છા સ્વધામ જવાની, થઈ અંતરધાન થવાની...૧૨

મૃત્યુલોક આ છે નાશવંત, તેમાં ક્લેશ દિસે છે અત્યંત;
મને ગમતું નથી હવે આંહીં, માટે જાવું અક્ષરધામ માંહી...૧૩

વળિ અક્ષરધામના મુક્ત, અમ પાસે આવ્યા પ્રેમયુક્ત;
કહ્યું તેણે કરિને પ્રણામ, હવે તો ચાલો નાથ સ્વધામ...૧૪

હું તો અજર અમર છું સદાય, કરું સ્વેચ્છા પ્રમાણે લિલાય;

૧.વદનાર; બોલનાર

માટે જાઉં હું ધામમાં જ્યારે, કોઈ કરશો નહિ ક્લેશ ત્યારે...૧૫

જન પ્રાકૃત કોઈ મરે છે, સગા સ્નેહિ કલેશ કરે છે;
કુટે છાતિ મરે રોઈ જેમ, મારિ પાછળ કરશો ન તેમ...૧૬

કોઈ આતમઘાત જો કરશે, ગુરુદ્રોહી વચનદ્રોહી ઠરશે;
મારિ આજ્ઞાને માનશે જેહ, સુખશાંતિ તો પામશે તેહ...૧૭

તેના ઉપર પ્રસન્ન હું થૈશ, દિલમાં તેને દર્શન દૈશ;
લક્ષ્મીનારાયણાદિક રૂપ, સ્થાપ્યાં મંદિરોમાં છે અનુપ...૧૮

સુખ આપવા એમાં રહીશ, પૂજા કરશો તે ગ્રહણ કરીશ;
જન્મકર્મ તો દિવ્ય છે મારાં, સર્વે પ્રાકૃત જીવથી ન્યારાં...૧૯

સુખ ભક્તોને દેવા અનૂપ, દેખાડું છું હું માનવ રૂપ;
માટે ધામમાં રહીને હુંય, રક્ષા કરવાને સમરથ છુંય...૨૦

તમે ચિંતા ન કરશો લગાર, તમને સુખ હું આપનાર;
ગોપાળાનંદજી કહે જેમ, તમે સૌ મળી વર્તજો તેમ...૨૧

વજ્રપાત જેવાં એવાં વેણ, લાગ્યાં સર્વને દિલ દુઃખદેણ;
અતિ આકુળવ્યાકુળ થયાં, કૈક ધરણી ઉપર ઢળિ ગયાં...૨૨

વહે નેણમાંથી બહુ નીર, વળિ થરથર ધ્રૂજે શરીર;
કોઈ તો થયાં મૂર્છિત એવાં, જાણે પ્રાણ વગર હોય જેવાં...૨૩

જાણે આવ્યો મહાપ્રલેકાળ, કોપિ દૈવ થયો વિકરાળ;
દીઠાં દિલગીર એ રીતે જ્યારે, દીધી ધીરજ શ્રીજિએ ત્યારે...૨૪

કહ્યું જ્યારે રજા દેશો તમે, જશું ત્યારે જ ધામમાં અમે;
એવું સાંભળિ ધીરજ આણી, બોલ્યા ગદગદ કંઠથી વાણી...૨૫

અહો નાથ આંહીં તજિ અમને, જાવું ધામમાં નવ ઘટે તમને;
તમે જીવનપ્રાણ અમારા, કેમ તમ વિના જીવિયે પ્યારા...૨૬

વિના જળ મીન તરફડે જેમ, અમે પણ પ્રભુ તમ વિના તેમ;
જેમ ચંદ્ર-વિજોગે ચકોર, દુખી મેઘ વિજોગથી મોર...૨૭

લીધી હાલરે લાકડી હાથ, છુટે તો તે જીવે નહિ નાથ;
કાયા પ્રાણ વગર રહે કેમ, તમ વગર અમે પણ એમ...૨૮

અમને સુખ આપ્યાં અનંત, હવે દુઃખ ન દ્યો ભગવંત;
બ્રહ્મા આદિને દુર્લભ જેહ, અમને દીધાં દર્શન તેહ...૨૯

મુખ મધુર વચનથી બોલાવ્યાં, વળિ હેતે હસીને હસાવ્યાં;
તમે નેણના થઈ રહ્યા તારા, ઝાઝા દિવસ રહ્યા નથિ ન્યારા...૩૦

આપ્યા હેતે પ્રસાદિના હાર, આપ્યા થાળ કરી બહુ પ્યાર;
ફુલદોલે બિરાજિને સ્વામી, આપ્યાં સુખ બહુ અંતરજામી...૩૧

રંગખેલ કર્યા અમ સાથે, દીધાં ચરણ છાતીમાં ને માથે;
લીલા નિત્ય નવી નવી કરી, લીધાં ચિત્ત અમારાં તો હરી...૩૨

મોટાં ઐશ્વર્ય અપરમપાર, દેખાડ્યાં અમને ઘણિ વાર;
જળક્રીડા કરી અમ સંગે, ફર્યા રાસમંડળમાં ઉમંગે...૩૩

ભુજા ભીડિ ભેટ્યા ભગવાન, દીધાં એવાં મહા સુખદાન;
તમ અરથે તજ્યાં ઘર બાર, તજ્યાં સગાં કુટુંબ પરિવાર...૩૪

નિત્ય આપનાં દર્શન કાજ, તજી દીધી અમે લોકલાજ;
ઘરકામ તજીને અમારું, નેહે નિરખિયે વદન તમારું...૩૫

નાથ નિરખવા આપનાં નેણાં, અમે સહન કર્યાં બહુ મેણાં;
અતિ સહન કરીને ઉપાધી, પ્રીતિ પૂરણ તમ સંગ બાંધી...૩૬

ઉંડા કૂપમાં અમને ઉતારી, કેમ **વરત**[૧] વાઢો છો મુરારી ?
નથિ તમ વિના આધાર કોઈ, જીવિયે કેના સન્મુખ જોઈ ?..૩૭

૧.કોશ કાઢવા માટે વપરાતું જાડું દોરડું

તમે લાડ લડાવિયાં લાખ, પૂર્યા અંતરના **અભિલાખ**[૧];
સમાધીમાં સ્વધામ દેખાડ્યાં, પહોંચાય ન ત્યાં પહોંચાડ્યા...૩૮

સુખસાગરમાં ધરિ શ્યામ, દુઃખદરિયે ધરો નહિ આમ;
અભિલાખ હજી છે અધૂરો, અમે લાવો લિધો નથી પૂરો...૩૯

નિજધામ સિધાવો જો નાથ, અમને પણ લ્યો તમ સાથ;
કહો તો તપ ઉગ્ર આદરિયે, કહો તો અન્ન જળ પરહરિયે...૪૦

હજિ જો તપમાં હોય ખામી, પૂરિ કરિયે તે અંતરજામી;
રહિયે આપ પાસ હમેશ, આપો એ વરદાન દિનેશ...૪૧

જવાનું કહો શ્યામ સુજાણ, તે તો બોલ લાગે તિખા બાણ;
દયાળુ છો તમે ચિતચોર, થવા બેઠા છો કેમ કઠોર...૪૨

તમે ભક્તવત્સલ ભગવાન, કેમ દેશો હવે દુઃખદાન;
નાથ જો થશો અમ થકિ ન્યારા, આંસુ લૂછશે કોણ અમારાં...૪૩

રણવગડા વિષે જશો મેલી, બીજો કોણ અમારો છે બેલી;
ભરદરિયે જતાં વાણ ભાંગે, ત્યારે આશા જિવ્યાનિ શિ લાગે...૪૪

એવાં વચન સુણ્યાં જેહ વાર, હરિએ કર્યો ચિત્ત વિચાર;
અસાધારણ પ્રેમિ છે એહ, મુજ વિરહે નહીં જિવે તેહ...૪૫

માટે ધીરજ હમણાં ધરાવું, ધીમે ધીમે પછી સમજાવું;
એવું ધારિ બોલ્યા સુખકંદ, મારિ નાડિ જુઓ મુક્તાનંદ...૪૬

મારા તનમાં હવે નથિ વ્યાધી, મટી ગૈ હવે સરવે ઉપાધી;
મુક્તાનંદ બોલ્યા નાડિ જોઈ, નથિ વ્યાધિ પ્રકારની કોઈ...૪૭

સુણિ રાજિ થયાં જન સહૂ, પ્રણમ્યાં પ્રભુને પગે બહૂ;
રજા આપી પછી ભગવાને, તેથિ સર્વે ગયાં નિજ સ્થાને...૪૮

૧.મનોરથ

પ્રભુએ નિજ ધામ જવાને, આંહિ અંતરધાન થવાને;
રાખ્યો ચિત્તમાં ગુપ્ત વિચાર, રહે જગથી ઉદાસ અપાર...૪૯

ત્યાગમાર્ગ શિખવવાને કાજ, લાગ્યા વર્તવા જેમ જોગીરાજ;
રસકસ તો જમે ન લગાર, કરે અન્નનો પણ મિતાહાર...૫૦

ઉપવાસ એકાંતરે કરે, મુખે વાણિ તો અલ્પ ઉચ્ચરે;
કરે ક્યારેક તો ફળાહાર, નિરાહાર કરે કોઇ વાર...૫૧

ક્યારે પૃથ્વિ ઉપર પોઢિ રહે, નાશવંત છે તન એમ કહે;
ગ્રામ્ય વાત બોલે મુખમાંથી, તેને ઉઠાડિ મૂકે તહાંથી...૫૨

દીસે સર્વ સાથે પ્રીતિ તોડી, વૃત્તિ સ્વાત્મસ્વરૂપમાં જોડી;
વ્યવહારિક કામ મોઝાર, ચિત્ત ઘાલે નહીં જ લગાર...૫૩

સારાં વસ્ત્ર ભૂષણ નવ ગમે, જાણિ જોઇને દેહને દમે;
પાનબીડિ કે પુષ્પનો હાર, ન કરે કદિયે અંગિકાર...૫૪

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નરતન ધરિને લીલા વિચિત્ર, જનહિત કાજ કરે પ્રભૂ પવિત્ર;
સ્મરણ કરણ યોગ્ય સર્વ તેહ, અજ હર આદિક ગાય નિત્ય એહ...૫૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિતિરોધાનાર્થે ઉદાસીત્વગ્રહણનામ દ્વિતીયો વિશ્રામઃ ॥૨॥

પૂર્વછાયો :

વિચિત્ર ચરિત્ર કરે હરિ, કોઇ કળે નહિ મન માંઈ;
કોઈ સમે મંદવાડ તન, અને કોઈ સમે નહિ કાંઈ...૦૧

ચોપાઈ :

રોઝકામાં રહે કાકોભાઈ, જેની ભક્તિ ભલી વખણાઈ;

વય વૃદ્ધે માંદા થયા તેહ, જાણ્યું જે હવે નહિ રહે દેહ...૦૨
પુણ્ય કરવાનું ચિત્ત વિચારી, એક સારિ ઘોડી શણગારી;
માંડ્યો સામાન તે પર સારો, લેવા જોગ્ય પ્રવાસમાં ધાર્યો...૦૩
ભરિ ખડિયામાં વસ્તુ અનેક, તેમાં રૂપાનિ તાંસળિ એક;
ઘોડિ લૈ મોકલ્યો એક દાસ, ભેટ કરવા મહાપ્રભુ પાસ...૦૪
તેની સાથે લખ્યો એક પત્ર, પ્રભુ દર્શન ઘો આવિ અત્ર;
નહિ આવિ શકાય જો હાલ, આવજો તેડવા અંતકાળ...૦૫
ઘણિ જુક્તિથી પત્ર લખાવ્યો, તેમાં સ્નેહ ઘણો દરસાવ્યો;
ગયો દાસ તે ગઢપુરધામ, પત્ર આપ્યો કરીને પ્રણામ...૦૬
ઘોડિ ભુધરને ભેટ ધરી, કૃપાનાથે અંગીકાર કરી;
પત્ર વંચાવતાં જાણ્યું એમ, ઘણો છે કાકાભાઈનો પ્રેમ...૦૭
તે માટે રોઝકે જો જવાય, આશા એહનિ પૂરણ થાય;
વળિ ગઢપુરના જે નિવાસી, પામે ધીરજ ટાળે ઉદાસી...૦૮
સંત પાસે બોલ્યા સુખધામ, મારે જાવું છે રોઝકે ગામ;
પછિ મેનો કરાવ્યો તૈયાર, બેઠા તેમાં જગતકરતાર...૦૯
થોડા સંત પાળા લઈ સાથ, ગયા **રોઝકે** નટવરનાથ;
હરખ્યું આખું ગઢપુર ગામ, જાણ્યું સાજા થયા ઘનશ્યામ...૧૦
કાકાભાઈ સ્મરે હરિરૂપ, પહોંચ્યા તહાં વૃષકુળભૂપ;
કાકાભાઈને દર્શન દીધાં, તેના ઈચ્છિત કારજ સીદ્ધાં...૧૧
રહ્યા બે દિન ત્યાં મહારાજ, સુખ દેવા સ્વભક્તને કાજ;
કાકોભાઈ કહે અહો શ્યામ, મને પહોંચાડો અક્ષરધામ...૧૨
હાડ માંસ તણો દેહ એહ, કુંડ નરક સમો લાગે તેહ;
કહે શ્રીજિ નહિ અકળાશો, થોડા દિવસમાં ધામમાં જાશો...૧૩

કાકાભાઈની પત્નિનાં કલ્લાં, રૂપાનાં તે પડ્યાં હતાં ભલાં;
આપ્યાં શ્રીજિને અવસર જોઈ, કહ્યું સંતને દેજ્યો રસોઈ...૧૪

પછિ ત્યાંથિ ચાલ્યા પરમેશ, ગયા **ગઢપુર** શ્રીઈશ્વરેશ;
કહે વરણિ સુણો રાજાન, કેવા ભક્તવત્સલ ભગવાન...૧૫

કાકાભાઈ તણો પ્રેમ જાણી, ગયા રોઝકે સારંગપાણી;
સમૈયે ન ગયા વરતાલે, ગયા રોઝકે તોય તે કાળે...૧૬

ધન્ય ધન્ય તે ભક્તનાં ભાગ્ય, જેના પર પ્રભુનો એવો રાગ;
પછિ થોડા દિવસ ગયા જ્યારે, કાકાભાઈએ તજ્યું તન ત્યારે...૧૭

અંતકાળે દિઠું એવિ રીતે, આવ્યા સંત સહિત પ્રભુ પ્રીતે;
સાથે દિવ્ય વિમાન જે લાવ્યા, ભક્ત તેમાં બેસીને સિધાવ્યા...૧૮

હતા પાડોસમાં જેહ જન, થયાં તેઓને પણ દરશન;
એવિ આશ્ચર્યનિ વાત જોઈ, સતસંગિ થયા જન કોઈ...૧૯

હવે શ્રીજિ તણી કહું વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
સુખસજ્યા છે મંદિર માંય, બેઠાં એક સમે હરિ ત્યાંય...૨૦

બેય આચાર્યને ત્યાં બોલાવ્યા, તેઓ આજ્ઞા સુણિ તહાં આવ્યા;
ગોપાળાનંદ ને નિત્યાનંદ, બ્રહ્માનંદ આવ્યા ગુણવૃંદ...૨૧

પુજા શેઠને પણ ત્યાં બોલાવ્યા, આવ્યા તે હરિને મન ભાવ્યા;
બેઠા સૌ કરિ પ્રેમે પ્રણામ, ત્યારે બોલ્યા સુંદરવરશ્યામ...૨૨

સતસંગના થંભ છો તમે, એમ ધાર્યું છે અંતરે અમે;
માટે ધીરજ સૌ તમે ધરજો, સતસંગનું રક્ષણ કરજો...૨૩

તમે ધીરજ છોડશો જ્યારે, બિજાની શિ સ્થિતી થશે ત્યારે ?
ઈષ્ટદેવ રાજી થાય જેમ, સાચા સેવક તો કરે તેમ...૨૪

ઈચ્છો મુજને જો કરવા પ્રસન્ન, તમે તો માનો મારું વચન;

વળિ એમ બોલ્યા નરવીર, તમે સાંભળો હે રઘુવીર...૨૫
પ્રતિમા ગોપિનાથની જેહ, જાણો મારું સ્વરૂપ છે તેહ;
તોય પ્રગટનું ધરવાને ધ્યાન, ધાતુનું રૂપ મૂજ સમાન...૨૬
ગોપિનાથ પાસે પૂર્વ ઠામે, સ્થાપજો હરિકૃષ્ણને નામે;
જુનાગઢ તણા મંદિર માંય, પધરાવજો તે મૂર્તિ ત્યાંય...૨૭
દેવ રાધારમણ તણિ પાસે, સ્થાપજો પ્રતિમા તે હુલાસે;
તેમ ધોલેરામાં પણ કોડે, દેવ મદનમોહન તણિ જોડે...૨૮
સ્થાપજો મૂરતી વળિ એવી, હરિકૃષ્ણ નામે મુજ જેવી;
વળિ સૂરતના હરિજનને, સદા સંતોષ પામવા મનને...૨૯
અમે આપિ છે મૂર્તિયો જેહ, તમે ત્યાં જઈ સ્થાપજો તેહ;
વળિ ખંભાતને માટે તેમ, અમે આપિ છે મૂર્તિયો એમ...૩૦
તમે તે પણ સ્થાપજો ત્યાંય, સારા શોભિતા મંદિર માંય;
નિત્યાનંદ તમે સુણિ લેજો, એહ કામમાં પાસે રહેજો...૩૧
હવે સાંભળો અવધ્યપ્રસાદ, રહેજો તમે અમદાવાદ;
ધર્મ ભક્તિ હરિકૃષ્ણ રૂપ, પધરાવજો પ્રતિમા અનૂપ...૩૨
વળિ પૂર્વ તણા ખંડ માંય, રાધાકૃષ્ણ તો સ્થાપજો ત્યાંય;
ભુજમાં હરિકૃષ્ણ સ્વરૂપ, પધરાવજો પરમ અનૂપ...૩૩
વળિ ધોળકે સ્થાપવા ધારી, આપિ છે અમે મૂર્તિયો સારી;
કરાવી રુડું મંદિર ત્યાંય, મૂરતી સ્થાપજો તેહ માંય...૩૪
ઝાલાવાડમાં સત્સંગ સારો, વધ્યો છે મુજને ભજનારો;
તાવી મેથાણ હળવદ માંય, સતસંગિ સારા રહે ત્યાંય...૩૫
તેઓને સુખે દર્શન સારુ, તહાં જોઈએ ધામ અમારું;
ભલિ ભોગવતી નદિ તીર, સ્વચ્છ જોઇને જગ્યા રુચીર...૩૬

પરમારનું મૂળિ છે ગામ, તહાં મોટું કરાવજો ધામ;
સ્થાપજો રાધાકૃષ્ણ સ્વરૂપ, ધર્મ ભક્તિ હરિકૃષ્ણ રૂપ...૩૭

સુણો બ્રહ્મમુની કહ્યું જેહ, પાસે રહિને કરાવજો તેહ;
ગોપાળાનંદ થૈ સુણો સ્વસ્થ, દેશ બેના તમે છો મધ્યસ્થ...૩૮

બેય દેશના સત્સંગ કેરી, તમે રાખજો ખબર ઘણેરી;
એવિ આજ્ઞાઓ શ્રીજિએ કરી, સુણિ સર્વ જને શિર ધરી...૩૯

પ્રભુને કરિ પ્રેમે પ્રણામ, ગયા તે સહુ પોતાને ઠામ;
વળિ તે પછિ શ્રીજિ વિચિત્ર, કરવા લાગ્યા મનુષ્યચરિત્ર...૪૦

ધરે સ્વાત્મસ્વરૂપનું ધ્યાન, જોતાં ભાસે સમાધિ સમાન;
એક બે દિન અન્ન ન જમે, બોલ્યું કોઇ તણું નવ ગમે...૪૧

વાત ચાલિ દેશોદેશ માંય, ધામમાં જવા શ્યામ ચહાય;
તેથિ દર્શન કરવાને કાજ, ગામોગામથિ આવે સમાજ...૪૨

આવ્યો સંઘ બુરાનપરેથી, તેમ સંઘ આવ્યો સુરતેથી;
વટપત્તાનના હરિજન, આવિયા કરવા દરશન...૪૩

આવ્યા કચ્છિ ને આવ્યા હાલારી, આવ્યાં સોરઠથી નરનારી;
ઝાલાવાડિ આવ્યાં ગુજરાતી, દરબારમાં ભીડ ભરાતી...૪૪

નેણે નીરખિ નાથનું રૂપ, ધારે અંતર માંહિ અનૂપ;
લીલા જે જે કરી તે સંભારે, મહિમા મન માંહિ વિચારે...૪૫

કહે કોઈ હરિ ધામ જાશે, ત્યારે આપણે કેમ જિવાશે?
કહે કોઇ દિધાં સુખ જેહ, કદિયે નહિ વીસરે તેહ...૪૬

કહે કોઇ તો એમ વિચારો, ભાગ્ય આપણાં અદ્ભુત ધારો;
બ્રહ્મા આદિને દુર્લભ જેહ, પામ્યા આપણે દર્શન તેહ...૪૭

સુખ શું વ્રજવાસિયો તણું, આપ્યું આપણને એથિ ઘણું;

દયાવંત છે શ્યામ સદાય, નહિ આપણને તજિ જાય...૪૮

અન્યોઅન્ય કરે એમ વાત, દિસે સર્વનો સ્નેહ અઘાત;
જ્યારે શ્રીજિને દર્શને જાય, કહે શ્રીહરિ થાઓ વિદાય...૪૯

કરિ દર્શન નિજ ઘેર જાવું, ઝાઝા દિવસ ન આંહિ રોકાવું;
કેમ આજ્ઞા ઉલ્લંઘન થાય, જતાં ઘેર ચાલે નહિ પાય...૫૦

છબિ અંતર માંહિ ઉતારી, નિજ દેશ ગયાં નરનારી;
સંઘ નિત્ય નવા નવા આવે, કરિ દર્શન ઘેર સિધાવે...૫૧

કોઈને હરિ એમ દેખાડે, નથિ કાંઈ હવે મંદવાડે;
એમ નિત્ય નવીન ચરિત્ર, કરે શ્રી વૃષનંદ વિચિત્ર...૫૨

જનને મન આશ્ચર્ય થાય, એનિ અકળ કળા ન કળાય;
જેની માયામાં દેવતા **ડૂલે**[1], ભવ બ્રહ્મા જેવા પણ ભૂલે...૫૩

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નરતન ધરિને કૃપાનિધાન, સુખદ ચરિત્ર કર્યાં **સુધા**[2] સમાન;
અગણિત ગુણ ગ્રંથમાં લખાયા, ગુણગણ અક્ષરધામમાં ગવાયા...૫૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિતિરોધાનાદૌ હરિદર્શનાર્થે જનાગમનનામ તૃતીયો વિશ્રામઃ ॥૩॥

પૂર્વછાયો :

સુણો હવે અભેસિંહજી, કહું કૃષ્ણચરિત્ર અઘાત;
શ્યામના દેહોત્સર્ગની, અને સ્વધામ વિચરણ વાત...૦૧

ચોપાઈ :

હરિએ ધરિ જોગિનિ રીતી, તજી સર્વ ઉપર થકિ પ્રીતી;
અન્નનો તજિ દીધો આહાર, કોઈ સાથે કરે ન ઉચ્ચાર...૦૨

૧.પાર ન પામે ૨.અમૃત

ઈચ્છા હરિજન અંતરે લાવે, એકવાર આપણને બોલાવે;
હસી બોલે તજી મનરોષ, થાય આપણ સૌને સંતોષ...૦૩

કહેશે તે વચન શિર ધરશું, રાજિ થાશે પ્રભુ તેમ કરશું;
થોડા દિવસ ગયા એમ જ્યારે, જેઠ શુક્લ નવમી આવી ત્યારે...૦૪

રાત્રિએ મહારાજે વિચારી, બોલાવ્યા ત્યાં મુકુંદ બ્રહ્મચારી;
કહ્યું કોઈક જન મોકલાવો, મોટા હરિજન સંત તેડાવો...૦૫

પછિ વર્ણિએ સૌને બોલાવ્યા, રાજિ થૈને તહાં સહુ આવ્યા;
કહે શ્રીહરિ સાંભળો તમે, જવા ધામમાં ધાર્યું છે અમે...૦૬

રાજી થૈને રજા સહુ આપો, મારિ મરજિ તમે ન ઉથાપો;
લાગ્યું વચન તે બાણ સમાન, ભૂલ્યા સૌ જન દેહનું ભાન...૦૭

ધરિ ધીરજ રામપ્રતાપ, બોલ્યા હે હરિ સાંભળો આપ;
તમ સારુ તજ્યો અમે દેશ, સગાં સંબંધી તજિયાં વિશેષ...૦૮

પ્રાણજીવન જાણ્યા જ તમને, તમે કેમ તજી જશો અમને;
હું છું વૃદ્ધ બેસી રહું તેહ, લઘુભ્રાત તમે તજો દેહ...૦૯

કેમ મુજથિ તે સહન કરાય, મારા દિવસ કેવી રીતે જાય;
હાય દૈવ હવે કરું શુંય, કહું કેને ને ક્યાં જાઉં હુંય ?...૧૦

એમ કહિ થયા અધિક ઉદાસ, નેણે નીર ને નાખે નિસ્વાસ;
શોકથી તન થરથર ધ્રુજે, બોલવાનું તો કાંઈ ન સૂજે...૧૧

ત્યારે બોલિયા જનસુખદાઈ, તમે ધીરજ ધારજો ભાઈ;
ગોપીનાથનિ મૂર્તિ છે જેહ, મારું રૂપ છે સર્વથા તેહ...૧૨

જ્યારે તેહનાં દરશન કરશો, મુજ દર્શન સમ સુખ ધરશો;
વળિ વરતાલે મંદિર માંય, હરિકૃષ્ણ રૂપે હું છું ત્યાંય...૧૩

કરશો તેનાં દર્શન જ્યારે, દુઃખ વિરહનું નહિ રહે ત્યારે;
પ્રભુએ એવિ વાણિ સુણાવી, ત્યારે કાંઈક ધીરજ આવી...૧૪

કહે વર્ણિ સુણો નૃપ આપ, જીવ્યા જ્યાં સુધિ રામપ્રતાપ;
પ્રતિ વર્ષ વિષે બેય વાર, આવતા વરતાલ મોઝાર...૧૫

હરિકૃષ્ણની મુરતિ સાથ, ભેટતા બહુ ભીડિને બાથ;
તેથિ મટતું વિજોગનું દુઃખ, થતું અંતરમાં અતિ સુખ...૧૬

હવે શ્રીહરિની કહું વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
ભાળ્યા સૌ જનને **ગતભાન**[1], લાગ્યા વિચારવા ભગવાન...૧૭

મારા વિરહ તણા દુઃખ થકી, નહિ દેહ રાખે એહ નકી;
પ્રેરી યોગકળા પછિ એવી, ધરી ધીરજ સૌ જન તેવી...૧૮

જેમ પૂતળિયો કાષ્ટ કેરી, નચાવે તેમ નાચે ઘણેરી;
સૌના અંતરની દોરી જેહ, હરિના હાથ માંહિ છે તેહ...૧૯

હરિઈચ્છાથી ધીરજ આણી, બોલ્યા સૌ જન જાગિને વાણી;
અહો નાથ ઈચ્છા હોય જેમ, કરો આપ સુખે થકિ એમ...૨૦

ભલે આપ સ્વધામ સિધાવો, પણ સંભારિયે ત્યારે આવો;
દેજો દર્શન અંતર માંય, વેલા તેડિ જજો વળિ ત્યાંય...૨૧

કામાદિક થકી રક્ષણ કરજો, અમારાં મન આપમાં ઠરજો;
ભૂલ થૈ હોય કાંઈ અમારી, ક્ષમા કરજો તમે ક્ષમા ધારી...૨૨

પછી બોલ્યા સુણી પરમેશ, તમે મનમાં મુંઝાશો ન લેશ;
મૂર્તિ લક્ષ્મીનારાયણ કેરી, નરનારાયણાદિ ઘણેરી...૨૩

મારે હાથે મેં સ્થાપિ છે જેહ, વળિ આચાર્ય સ્થાપશે તેહ;
તે વિષે હું સદૈવ ઠરીશ, અંગિકાર પૂજાઓ કરીશ...૨૪

૧.ભાન ગુમાવેલા

સતસંગ છે તે મુજ અંગ, ભલા ભાવથિ ભાળો અભંગ[૧];
બેય આચાર્ય નેત્ર પ્રમાણો, સંત સત્સંગી અવયવ જાણો...૨૫

શિક્ષાપત્રી છે મારું સ્વરૂપ, માનજો એનિ આજ્ઞા અનૂપ;
કરજો તમે ભજન અમારું, સદા રક્ષણ કરીશ તમારું...૨૬

નથિ દૂર જતો હું તો ક્યાંય, વસું હું સદા સત્સંગ માંય;
સતસંગિનો દ્રોહ જે કરશે, મારો દ્રોહ તે કરનાર ઠરશે...૨૭

કરતાં એ રીતે ઘણિ વાત, ત્રણ પહોર વીતી ગઈ રાત;
ત્યારે બોલ્યા મનોહર માવો, આપ આપને સ્થાને સિધાવો...૨૮

એવું સાંભળીને ગયા સહુ, પણ નેણે વહે નીર બહુ;
પછિ તો થયો પ્રાતસકાળ, જાગ્યા નિદ્રાથી દીનદયાળ...૨૯

ત્યારે વર્ણિએ સ્નાન કરાવ્યું, નિત્યકર્મ કર્યું મન ભાવ્યું;
ધર્મસ્થાપક શ્રીભગવાન, દેવા ઇચ્છ્યા ગૌ આદિક દાન...૩૦

ઘણા વિપ્ર સુપાત્ર બોલાવ્યા, દાન દેવા સામાન મંગાવ્યા;
દીધાં ગાયોનાં સોનાનાં દાન, બીજાં દાન અનેક વિધાન...૩૧

પ્રેમિ ભક્તોએ વિનતિ કરી, જમો કાંઇ કૃપા કરિ હરી;
બ્રહ્મચારિએ ત્યાં કર્યો થાળ, દયાથી જમ્યા દીનદયાળ...૩૨

દશમી દિન મંગળવાર, દીસે ભૂતળમાં ભયંકાર;
ઉગ્યો સૂરજ તે પણ ઝાંખો, ઝાંખો દેખાય આકાશ આખો...૩૩

ભયંકાર લાગે ભણકારા, ખરે આકાશ માંહિથિ તારા;
ધ્રૂજતી ધરણી તો જણાય, દશે દીશાઓ તો ખાવા ધાય...૩૪

રુવે શ્વાન અને ઘૂડ બોલે, દેવળોનાં શિખર જાણે ડોલે;
વાયુ ઉષ્ણ ઘણો ઘણો વાય, મોટાં ઝાડ તેથી પડિ જાય...૩૫

૧.લાગભાગ કર્યા વિના અખંડ

થાય આકાશ માંહિ કડાકા, ભારે તોપના જાણે ભડાકા;
જનનાં મન દિસે ઉદાસ, પશુ પક્ષિયે પામીયાં ત્રાસ...૩૬

જળ ઉન્મત્ત ગંગાજિ માંય, વહે ધીમું ને ડોળું દેખાય;
ફરકે નરનાં અંગ વામ, સ્ત્રિયોનાં જમણાં તેહ ઠામ...૩૭

તેથિ જનમન સંશય થાય, રખે શ્રીજિ સ્વધામમાં જાય;
થયો મધ્યાનનો સમો જ્યારે, બેઠા બાજોઠ પર પ્રભુ ત્યારે...૩૮

ધાર્યું આત્મસ્વરૂપનું ધ્યાન, દીસે શુદ્ધ સમાધિ સમાન;
એહ અવસરે શ્રીહરિ પાસ, હતા તેહ ગણાવું છું દાસ...૩૯

મુકુંદાનંદજી વરણીન્દ્ર, ગોપાળાનંદ સ્વામી મુનીન્દ્ર;
નિત્યાનંદ શુકાનંદ જાણો, ભજનાનંદ પંચ પ્રમાણો...૪૦

રામપ્રતાપ ને ઈચ્છારામ, તથા બેય આચાર્ય તે ઠામ;
દાદા ખાચર આદિક જેહ, હતા શ્રીહરિ આગળ એહ...૪૧

હરિતનમાંથિ નીકળ્યું તેજ, આખા દરબારમાં વ્યાપ્યું એ જ;
દશે દીશાઓમાં વ્યાપિ ગયું, આખા બ્રહ્માંડમાં છાઈ રહ્યું...૪૨

અષ્ટ **આવર્ણ**[૧] ભેદિને છેક, થયું અક્ષરની સાથે એક;
બ્રહ્મા વિષ્ણુ સુરેશ મહેશ, વિમાને બેસી આવ્યા વિશેષ...૪૩

ઘણા અક્ષરમુક્ત ત્યાં આવ્યા, એક ઉત્તમ વિમાન લાવ્યા;
બિરાજ્યા તેમાં શ્રીઘનશ્યામ, ચાલ્યા સજ્જ થઈને સ્વધામ...૪૪

લાવિ દિવ્ય રુડો ઉપચાર, પૂજે અક્ષરમુક્ત અપાર;
આરતી કોઈ મુક્ત ઉતારે, સહુ જયજયકાર ઉચ્ચારે...૪૫

મહા દુંદુભિ દેવ બજાવે, દેવિયો દિવ્ય પુષ્પે વધાવે;
ઈંદ્ર આદિકનાં આવે ધામ, ત્યાંના દર્શને આવે તમામ...૪૬

૧.પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ, આકાશ, અહંકાર, મહત્તત્ત્વ ને પ્રકૃતિ એ આઠ આવરણ

કરે ચંદન પુષ્પની વૃષ્ટિ, ધરે કૃષ્ણ અમૃતમય દષ્ટિ;
દેવોને અતિ ઉત્સવ થાય, હરિના ગુણ ગાંધર્વ ગાય...૪૭

બ્રહ્મા આદિ કહે જોડિ હાથ, ચાલો ધામ અમારે હે નાથ;
આપ કેરિ ચરણરજ ધરો, મારા ધામને પાવન કરો...૪૮

કાલાવાલા ઘણા એમ કરે, પણ કૃષ્ણ તો કાને ન ધરે;
વંદના કરિને વારે વારે, સ્તુતિ બ્રહ્માદિ દેવ ઉચારે...૪૯

હરિગીતછંદ :

હે શ્યામ સંકટહરણ સહુ સુખકરણ અશરણશરણ છો,
તવ ચરણ ભવજળતરણ નૌકા ધર્મહિત તનુધરણ છો;
સુખરાશિ અક્ષરધામવાસી પરમ પૂર્ણપ્રકાશિ છો,
તવ પદઉપાસી મુક્તરાશી અકળ અજ અવિનાશી છો...૫૦

શ્રુતિધર્મ થાપન કરણ પ્રભુ ધરણી ઉપર નરતન ધર્યું,
સુવિચિત્ર પરમ પવિત્ર ચારૂતર ચરિત્ર તમે કર્યું;
કળિકાળ અતિ વિકરાળમાં સંભાળ લઇ સદ્ધર્મની,
રક્ષા કરીને રીતિ ઉત્તમ કરિ પ્રગટ સતકર્મની...૫૧

અદભૂત કીધાં કામ તે તો થઇ શકે પ્રભુ તમ થકી,
બીજા થકી ન કરાય ન કળિ શકાય એ તો અમ થકી;
અવતાર આપ તણા અનંત થયા અને વળિ જે થશે,
સરવોપરી છો આપ એમાં લેશ સંશય નવ દિસે...૫૨

સંપૂર્ણ કરિને કામ અક્ષરધામ વિચરો છો તમે,
દર્શન કરીને આપનાં પાવન થયા પ્રભુજી અમે;
અમ ઉપર કરુણાસિંધુ આપ કૃપાનિ દષ્ટિ ધારજો,
સંકટનિવારણ શ્યામ આ બ્રહ્માંડ માંહિ પધારજો...૫૩

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

સ્તુતિ કરિ અજ આદિ દેવ જેહ, નિજ નિજ ધામ સિધાવિયા જ તેહ;
હરિવર પણ અક્ષરાખ્ય ધામે, જઇ વસિયા સ્થિર થૈ અખંડ ઠામે...૫૪

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિ-સ્વધામવિરચણનામ ચતુર્થો વિશ્રામઃ ॥૪॥

પૂર્વછાયો :

શ્રીજી પધાર્યા સ્વધામમાં, નિજજનના જીવન જેહ;
કેમ કરી ઉત્તરક્રિયા, તમે કથા સુણો હવે તેહ...૦૧

ચોપાઈ :

ગયા ધામમાં શારંગપાણી, ગતિ તેનિ જનોયે ન જાણી;
જેમ વીજળિનો ઝબકારો, ક્યાંથિ આવ્યો ને ક્યાં તે જનારો...૦૨

જેમ દીપક બુઝાઇ જાય, કોણ જાણે ક્યાં જૈને સમાય;
અવિનાશિની અકળ કળાય, મહામુક્તથિ પણ ન કળાય...૦૩

નિત્યાનંદ આદિ મુનિ જેહ, અતિ અચરજ પામિયા એહ;
મહારાજે છે ધીરજ પ્રેરી, તેથિ દિલગિરિ ન ધરે ઘણેરી...૦૪

ધૂન્ય સ્વામિનારાયણ નામે, ઉંચા સ્વરથિ કરી એહ ઠામે;
તેથિ હરિજન આવિયા ધાઈ, જાણ્યું શ્રીજિ ગયા ધામ માંઈ...૦૫

કોઇ રુદન કરે થઇ દીન, કોઇ તરફડે જળવિણ મીન;
પ્રભુએ દીધું ધીરજદાન, તેથિ સર્વે થયા સાવધાન...૦૬

તેહ સમય તણી ક્રિયા કરવા, લાગ્યા એક વિમાન આદરવા;
કર્યું નિષ્કુળાનંદે તૈયાર, તેનિ શોભા તણો નહિ પાર...૦૭

મુકુંદાનંદ વર્ણિયે ત્યાંય, કરિ પ્રેમ ધરીને પૂજાય;
લઇ ઉન્મતગંગાનું નીર, નવરાવિયું શ્યામ શરીર...૦૮
પીતાંબર એક લૈ પહેરાવ્યું, બીજું ઓઢ્યાનિ રીતે ધરાવ્યું;
પછિ ચંદન ચર્ચિને સાર, પહેરાવિયા પુષ્પના હાર...૦૯
ધૂપ દીપ ત્યાં આગળ ધારી, પછિ આરતિ પ્રેમે ઉતારી;
પધરાવ્યા વિમાન મોઝાર, કરિ જયજયકાર ઉચ્ચાર...૧૦
અયોધ્યાપ્રસાદે રઘુવીરે, તેહ વિમાન ઉપાડ્યું ધીરે;
ધર્મવંશિ બીજા પણ જેહ, વારા ફરતિ ઉપાડતા તેહ...૧૧
દીનાનાથ ને ભટ મયારામ, સ્કંધે લેતા દ્વિજો તેહ ઠામ;
સંત વર્ણિને સૌ હરિજન, ગાય આગળ તે કીરતન...૧૨
વાજે તાલ મૃદંગ તે ઠાર, થાય શંખના નાદ અપાર;
વાજે ઘંટા અને ઘડિયાળ, થાય તેહના શબ્દ વિશાળ...૧૩
કૈક ભક્ત તો દર્શને આવે, સોના રૂપાને ફૂલે વધાવે;
કોઇ છાંટે અબીર ગુલાલ, આણિ અંતરમાં અતિ વ્હાલ...૧૪
કૈક શ્રીફળની ભેટ કરે, કૈક પુષ્પ તણા હાર ધરે;
છેલ્લી વારનાં દર્શન જાણી, ભરે નેણમાં પ્રેમનાં પાણી...૧૫
લક્ષ્મીવાડિને મારગે જાય, જનની બહુ ભીડ ભરાય;
નરનારિયો દર્શન કરે, મુખે જયજય શબ્દ ઉચ્ચરે...૧૬
મહા તેજસ્વિ મૂર્તિ જણાય, કોટિ કામ ઝાંખા પડિ જાય;
ભાસે એવિ છબી સાક્ષાત, હમણાં કરશે કાંઇ વાત...૧૭
લક્ષ્મીબાગમાં આજ જ્યાંય, આસોપાલવ છે એક ત્યાંય;
રહી ધીમે વિમાન ઉતાર્યું, ધરણી પર તે સ્થળે ધાર્યું...૧૮
કરિ આજ છે મંદિર જ્યાંય, ચિતા ચંદન તુલસીનિ ત્યાંય;

પધરાવિને તેહ મોઝાર, કર્યો અગ્નિ તણો સંસ્કાર...૧૯
ઘણાં શ્રીફળ ઘી લાવિ ત્યાંય, હરિભક્તે હોમ્યાં તેહ માંય;
દેખિ વિરહ તણાં તીર વાગ્યાં, દાદો ખાચર રોવાને લાગ્યા...૨૦
અતિ નેણથી વરસિયાં નીર, ન ધરી શક્યા અંતરે ધીર;
લાગ્યા કરવા ઘણો જ પોકાર, સમઝાવે છે સંત અપાર...૨૧
તોય ધીરજ નવ ધરિ જ્યારે, ગોપાળાનંદ બોલીયા ત્યારે;
તમને આવા દિલગિર જોઈ, કેમ ધીરજ ધરી શકે કોઈ...૨૨
માટે શ્રીજિનિ બેઠક જ્યાંય, તમે બેસો જઈ હવે ત્યાંય;
પછિ બેઠક પાસે તે ગયા, ત્યાં તો શ્રીજિનાં દર્શન થયાં...૨૩
રુડિ બેઠકે બેઠા છે નાથ, પુષ્પનો ગુચ્છ લીધો છે હાથ;
હૈયા ઊપર પુષ્પના હાર, ઘણા ભમર કરે છે ગુંજાર...૨૪
દાદા ખાચરને કહે શ્યામ, કહો કેમ રોયા તમે આમ?
દાદો ખાચર શરમાઇ ગયા, તેથિ બોલ્યા વિના બેસિ રહ્યા...૨૫
લાગ્યા મનમાં વિચારવા તેહ, દીઠા મેં શ્રીજિએ તજ્યો દેહ;
એ તે શું મને લાગ્યું સ્વપન, શા માટે મેં તે કીધું રુદન...૨૬
શ્રીજી તો આ બિરાજે છે આંહીં, એમ મનન કરે મન માંહિ;
દાદા ખાચરને કહે નાથ, હવે જુવો તમે મારો હાથ...૨૭
નાડીમાં નથિ રોગ લગાર, કાયામાં થયો મુજને કરાર;
તેથિ બાગમાં આવ્યો છું આજ, તમે આવ્યા શું દર્શન કાજ ?...૨૮
એમ પૂછે ધરમકુળરાય, તેનો ઉત્તર તો ન અપાય;
વળિ બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, જ્યારે હું વિચરું મુજ ધામ...૨૯
ત્યારે દિલગીરિ કાંઇ ન કરવી, વાત સમજીને ધીરજ ધરવી;
તમને કહ્યું છે ઘણિ વાર, તે તો વીસારશો ન લગાર...૩૦

સતસંગમાં હું તો રહીશ, કદીયે નહિ દૂર જઈશ;
સ્નેહે સંભારશે જન જ્યારે, દિલમાં દૈશ દર્શન ત્યારે...૩૧

પાળજો શિક્ષાપત્રીનિ વાણી, તેને મારું સ્વરૂપ જ જાણી;
એમ વાત કરી ઘણિ વાર, આપ્યો ઉરથી પ્રસાદિનો હાર...૩૨

હવે મંદિરમાં જશું અમે, વેલા આવજો ત્યાં સહુ તમે;
એવાં વચન કરીને ઉચ્ચાર, થયા માણકિયે અસવાર...૩૩

મહારાજ મંદિર ભણી ગયા, દાદો ખાચર વિસ્મિત થયા;
હતા સૌ જન ત્યાં ગયા જ્યારે, તહાં સૌને બેઠા દીઠા ત્યારે...૩૪

કોઈ દિલગીર થાતાતા બહુ, દાદા ખાચરે તેહને કહ્યું;
તમે ક્લેશ કરો છો શા કાજે ? નથિ દેહ તજ્યો મહારાજે...૩૫

જોયા મેં જઈ ધર્મકુમાર, મને આપ્યો પ્રસાદીનો હાર;
ગયા મંદિરમાં અવિનાશ, પછિ આવ્યો છું હું તમ પાસ...૩૬

સુણિ ધીરજ સૌ જન ધારે, હાર દેખિને હૈયે વિચારે;
સૌને કલ્પના બહુવિધિ થાય, કળા હરિની કળી ન શકાય...૩૭

ઘેલે નાવા ગયા સહુ મળી, લક્ષ્મીવાડિમાં આવિયા વળી;
બેઠા સૌ તહાં બેઠક પાસ, થયાં અંતર સૌનાં ઉદાસ...૩૮

સુખ આપેલાં તેહ સંભારી, લાગ્યા રોવાને ધૈર્ય વિસારી;
દીધું પ્રગટ પ્રભુ સુખ જેવું, અરે ક્યાં હવે દેખશું એવું ?..૩૯

વૈતાલીય :

દિલથી તજિને અરે દયા, અમને કેમ તમે તજી ગયા ?
સુખ ઉત્તમ નિત્ય આપિને, વિચર્યા કેમ કલેજું કાપિને ?...૪૦

મન ધીરજ કેમ ધારિયે, દુખ આ કેમ કરી વિસારિયે ?
મનનાં દુઃખ કોણ મેટશે, ભુજ ભીડી પ્રિય કોણ ભેટશે ?...૪૧

મનુહાર[૧] કરી જમાડતા, ખુબ રંગે અમને રમાડતા;
વળિ લાડ ઘણાં લડાવતા, હસતા હેત કરી હસાવતા...૪૨

હરિ હે હરિ હે હરે હરે, અમથી દૂર થયા અરે અરે;
તજિને જવું સર્વ સાથને, ન ઘટે આપ દયાળુ નાથને...૪૩

સુખસાગરમાં ન રાખિયા, દુઃખ દાવાનળ માંહિ નાખિયા;
સઘળાં સુખ ક્યાં ગયાં વહી, અમને એક દિશા સુજે નહીં...૪૪

વસમી વિરહાગ્નિની વ્યથા, કહિયે ક્યાં જઇ કષ્ટની કથા;
નથિ ફાટતિ કેમ છાતડી, ઘનશ્યામે કરિ ખૂબ ઘાતડી...૪૫

પળ એક વિજોગ જો થતો, વણ આગ્યે બળિ જીવડો જતો;
શિ રિતે દિવસો હવે જશે, સુજતું કાંઇ નથી જ શું થશે...૪૬

હરિના વિરહાગ્નિ દુઃખથી, પૃથ્વી કેમ ડુબી જતી નથી;
વિચર્યા નિજ ધામ શ્યામ તો, રવિ તું કેમ ન નાશ પામતો...૪૭

સુણ રે સુણ રે **વિરાટ**[૨] તું, તન તારું નથિ કેમ ફાટતું;
અતિ વજ્ર સમાન તું થયો, પ્રભુ જાતાં પણ તું ઉભો રહ્યો...૪૮

તરુઓ પણ ઝૂરતાં દિસે, દિલગીરી પ્રસરી દશે દિશે;
કરુણાનિધિ રે કૃપા કરી, ફરિ ક્યારે મળશો હવે હરી...૪૯

ચોપાઈ :

રુડા ભાઈ શ્રીરામપ્રતાપ, કરે વિધ વિધ એમ વિલાપ;
રુવે એ જ રીતે ઈચ્છારામ, લઈને ઘનશ્યામનું નામ...૫૦

અયોધ્યાપ્રસાદ રઘુવીર, કરે રુદન થઈને અધીર;
રુવે ગોપાળજી મહારાજ, ધર્મવંશનો સર્વ સમાજ...૫૧

મુક્તાનંદ આદિક મુનિવૃંદ, કરે આતુર થૈને આક્રંદ;

૧.મનુવાર= આગ્રહ ૨.બ્રહ્માંડ

મયારામ પ્રમુખ હરિજન, કરે રાગ તાણીને રુદન...૫૨

શ્યામે આપેલાં સુખ સંભારે, કહે એ સુખ દેખીશું ક્યારે;
કહે કોઈ હું કીર્તન ગાઈ, રાજી કરતો શ્રીજીને સદાઈ...૫૩

કથા કરતો હું તો કહે કોઈ, દેતા **મોજ**[1] હરી રાજિ હોઈ;
કહે કોઈ મને મહારાજ, સોંપતા અતિ સ્નેહથી કાજ...૫૪

જ્યારે રીઝતા દીનદયાળ, ત્યારે દેતા પ્રસાદિના થાળ;
જોતા અમૃતદૃષ્ટિ કરીને, ક્યારે દેખશું તેહ ફરીને...૫૫

એમ સંભારીને **સુખદાન**[2], ભૂલ્યા કૈક શરીરનું ભાન;
થયા કૈક તો મૂર્છિત જેવા, ઇચ્છે કોઈ તો તન તજી દેવા...૫૬

એવું દેખિને એહ ઠેકાણે, પ્રભુ પ્રગટ થયા તેહ ટાણે;
આવ્યા અક્ષરમુક્ત અનેક, લાવ્યા ઉત્તમ વીમાન એક...૫૭

તેમાં બેઠા હતા બહુનામી, અવિનાશિ જે અક્ષરધામી;
હતું શ્રીજિનું જેવું સ્વરૂપ, ભાળ્યા એવા જ ભૂપના ભૂપ...૫૮

શ્રીજિ સર્વ સમાજમાં પેઠા, બેઠકે ગાદી ઉપર બેઠા;
પેખી સૌ જને કીધા પ્રણામ, ત્યારે બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ...૫૯

તમે કેમ કરો છો રુદન, કેમ લોપો છો મારું વચન ?
હું છું અજર અમર અવિનાશી, તમે શા માટે થાઓ ઉદાસી ?...૬૦

નથિ હું તમથી ગયો દૂર, મને જાણો હમેશ હજૂર;
એમ કહિ નિજ પાદુકા આપી, બોલ્યા શ્રીપ્રભુ પરમપ્રતાપી...૬૧

કહું વચન સુણો રઘુવીર, નિત્યાનંદ સુણો ધરિ ધીર;
મારી દેહક્રિયા કરિ જ્યાંય, કરજો રુડું મંદિર ત્યાંય...૬૨

પાદુકા પધરાવજો તેમાં, જાણજો ઉંડો મર્મ છે એમાં;

૧.રાજીપો ૨.સુખ દેનારા ભગવાનને

એહ મંદિરમાં સમો જોઈ, ધર્મવંશિ આચારજ કોઈ...૬૩

અતિ ઉત્તમ મુજ અનુસારી, પધરાવશે મૂર્તિ અમારી;
અવની છે ચમત્કારિ એહ, તીર્થ ઉત્તમ જાણજો તેહ...૬૪

કરશે વ્રત દાન કે જાપ, તેનાં સર્વ પ્રલય થશે પાપ;
જમાડે આંહિ વિપ્ર કે સંત, ફળ એનું તો થાય અત્યંત...૬૫

ધન ધાન્ય કે સુત પરિવાર, જે જે ઇચ્છે તે પ્રાપ્ત થનાર;
કરે જપ તપ થઈ નિષ્કામ, અંતે પામે તે અક્ષરધામ...૬૬

હવે શાંત તમે સહુ થાઓ, ગોપિનાથને મંદિરે જાઓ;
તેનાં દર્શનથી સુખ થાશે, તેમાં મારું સ્વરૂપ જણાશે...૬૭

એમ કહિ થયા અંતરધાન, દીધું સર્વને શાંતિનું દાન;
ગોપિનાથના મંદિરમાંય, ગયા સૌ મળિને જન ત્યાંય...૬૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

અદ્ભુત હરિનાં અહો ચરિત્ર, વરણન યોગ્ય પવિત્ર ને વિચિત્ર;
મુનિવર ગણિ નિત્યનિત્ય ગાય, પણ ગણતાં નહિ પાર તો પમાય...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિદેહોત્તર-ક્રિયાનિરૂપણનામ પંચમો વિશ્રામઃ ॥૫॥

પૂર્વછાયો :

ભૂપ કહે બ્રહ્મચારીને, મને સંશય ઉપજ્યો એક;
તર્ત મટાડો તે તમે, સમજાવિને સહિત વિવેક...૦૧

ચોપાઈ :

એ છે સંશય મોટો અથાહ, કર્યો દેહને તો અગ્નિદાહ;

વળિ દેખાયા એવાને એવા, જેવે રૂપે પ્રથમ હતા જેવા...૦૨
ત્યારે દહન થયો કિયો દેહ, ક્યાંથિ આવ્યો વળી દિઠો તેહ?
જ્યારે જન્મ ધરે ઘનશ્યામ, રહે ખાલિ શું અક્ષરધામ?..૦૩
કિંવા[1] બે કરતા હશે **કાય**[2], તેથિ બેય ઠેકાણે દેખાય;
મારો સંશય એહ મટાડો, મારા મન માંહિ શાંતિ પમાડો...૦૪
કહે વર્ણિ સુણો અવનીશ, કથા એહ હવે હું કહીશ;
એ વિષે દઈ એક દૃષ્ટાંત, ભાગું આપના ચિત્તનિ ભ્રાંત...૦૫
નટ જેમ આકાશમાં ચડે, જઈ ઈંદ્રના **જુદ્ધાથિ**[3] લડે;
થાય બંદુકના ત્યાં ભડાકા, તરવારના વાગે સડાકા...૦૬
તેનાં અંગ કપાઈ જે પડે, તેનિ નારિ ભેળાં કરિ રડે;
તેનિ સાથે તે તો સતિ થાય, બળિને થઈ રાખ જણાય...૦૭
નટ આવિ સૌને પગે લાગે, નારિ પોતાનિ સૌ પાસે માગે;
તેને આપે છે **સિરપાવ**[4] જ્યાંય, નારિ આવિ ઉભી રહે ત્યાંય...૦૮
દેખનારને આશ્ચર્ય થાય, નટની તે કળા ન કળાય;
ત્યારે અદ્‌ભુત શક્તિ છે જેની, કળા કેમ કળે કોઈ તેની...૦૯
મોટા અક્ષરમુક્ત છે જેહ, કરે કલ્પના બહુવિધ તેહ;
કરિ **તર્ક**[5] તેઓ થાકિ જાય, કળા કૃષ્ણની તો ન કળાય...૧૦
કોઈ તર્ક કરે એમ તત્ર, ધામ અક્ષર છે સર્વત્ર;
ઈચ્છા આવે ત્યાં શ્રીજી દેખાય, તહાં ધામનું મધ્ય ગણાય...૧૧
બાળ જોબન વૃદ્ધ અવસ્થા, તે તો દેખવામાત્ર વ્યવસ્થા;
પ્રભુ અક્ષરધામમાં જેહ, દીસે આ લોકમાં પણ એહ...૧૨
જૂદી મૂરતિ બે નવ જાણો, પ્રભુ એક જ એહ પ્રમાણો;

૧.અથવા ૨.દેહ; રૂપ ૩.યોદ્ધા સાથે ૪.ઈનામ; બક્ષિસ ૫.અનુમાન; કલ્પના

વળિ કોઇ તરક એમ કરે, પ્રભુ રૂપ જૂદાં જૂદાં ધરે...૧૩
નવલાખ ગિરી માંહિ જેમ, નવ લાખ રૂપે મળ્યા તેમ;
વળિ ઘટ ઘટ અંતરજામી, રૂપે વ્યાપિ રહ્યા જગસ્વામી...૧૪
આંહિથી જે સમાધિમાં જાય, તેને અક્ષર માંહિ દેખાય;
પાછા આવિ જુવે આંહિ જ્યારે, તેવું રૂપ દિસે આંહિ ત્યારે...૧૫
જેવિ આપનિ હોય ઈચ્છાય, તેવે રૂપે પ્રભુ ત્યાં જણાય;
જેવે કામે ધરે અવતાર, પોતે તેવો દેખાડે આકાર...૧૬
ઘટે શક્તિ દેખાડવી જેવી, તહાં શક્તિ દેખાડે છે તેવી;
થયું દહન તે દેખવામાત્ર, પછિ દેખાયું તે સત્ય **ગાત્ર**[૧]...૧૭
જેહ દિવસે સિધાવ્યા સ્વધામ, દીધાં દર્શન બહુ બહુ ઠામ;
તેમાં થોડાં ઠેકાણાંની વાત, સંભળાવું તમે સુણો ભ્રાત...૧૮
વટપત્તાનના હરિજન, કરવા પ્રભુનાં દરશન;
રામચંદ્ર જે વૈદક જાણ, એહ આદિક ભક્ત પ્રમાણ...૧૯
સજિ સંઘ તે ત્યાંથિ સિધાવ્યા, ગામ ઉગામેડી પાસે આવ્યા;
મળ્યા ત્યાં ભક્તિધર્મકુમાર, દશ સાથે હતા અસવાર...૨૦
દાદો ખાચર સોમ ને સૂર, સદા જે રહે શ્રીજિ હજૂર;
થયા શ્રીહરિ સૌ રૂપે તેવા, આવ્યા ભક્તોને દર્શન દેવા...૨૧
જેઠ શુક્લ દશમ ત્રિજે પોરે, દિધાં દર્શન જનચિતચોરે;
પ્રભૂને કર્યા સૌએ પ્રણામ, ત્યારે બોલિયા સુંદરશ્યામ...૨૨
ક્યાંથિ આવ્યા ને જાઓ છો ક્યાંય, રામચંદ્ર બોલ્યા પછિ ત્યાંય;
આપને મંદવાડ સુણ્યાથી, અમે આવિયા વટપુરમાંથી...૨૩
આપની છબિ અંતરે ધરવા, અમે આવિયા દર્શન કરવા;

૧.શરીર; રૂપ

એવું સાંભળિને બોલ્યા નાથ, વૈદરાજ જુવો મુજ હાથ...૨૪

નાડિ જોઇ બોલ્યા વૈદરાજ, રોગ કાંઇ નથી મહારાજ;
કહે કૃષ્ણ તમે પરવરો, ગોપિનાથનાં દર્શન કરો...૨૫

અમે જૈશું સારંગપુર ગામ, કાલે આવશું ગઢપુર ધામ;
એમ કહિને ગયા કૃપાનાથ, ગયો ગઢપુરમાં સહુ **સાથ**[1]...૨૬

જાણ્યું ત્યાં શ્રીજિએ તજ્યો દેહ, અતિ અચરજ પામિયા એહ;
વળિ ધોલેરા પુરનાં નિવાસી, પ્રેમી પ્રગટ પ્રભુનાં ઉપાસી...૨૭

પૂજાભાઇની બહેન અજૂબા, તેનિ સંઘાતે બાઇ ફુલીબા;
ચાલ્યાં ગઢપુર દર્શન કરવા, છબિ છેલિ વારે ઉર ધરવા...૨૮

ગાડે બેસીને બેય સિધાવ્યાં, નીંગાળાનિ નદીતટે આવ્યાં;
ગાડું છોડાવી કીધો વિરામ, જળ પાયું બળદને તે ઠામ...૨૯

તહાં આવ્યા શ્રીજિ મહારાજ, દશ અસ્વારનો છે સમાજ;
જેઠ શુક્લ દશમ દિન હતો, અસ્ત પામવા **આદિત્ય**[2] જતો...૩૦

બેય બાઇયો તે પગે લાગી, લાગ્યા પૂછવા શ્યામ સુહાગી;
ક્યાંથિ આવ્યાં ને જાઓ છો ક્યાંય ? બોલિ બાઇયો તે સમે ત્યાંય...૩૧

માંદા આપ સુણ્યા મહારાજ, અમે આવિયાં દર્શન કાજ;
ધોલેરાથી આવ્યાં છૈયે અમે, પ્રભુજી ક્યાં પધારો છો તમે?..૩૨

સુણિ બોલિયા શ્રીહરિ ત્યારે, નથિ રોગ શરીરે અમારે;
દેવા દાસને દર્શન કાજ, એક ગામ જૈયે છૈયે આજ...૩૩

ગઢપુરમાં તમે પરવરો, ગોપિનાથનાં દર્શન કરો;
જશું ત્યાં રહેશું આજ રાત, આવશું ગઢપુરમાં પ્રભાત...૩૪

પ્રભુએ કરી એમ ઉચ્ચાર, આપ્યા ઉરથિ પ્રસાદિના હાર;

૧.સંઘ; સમૂહ ૨.સૂર્ય

પછિ ત્યાંથી સિધાવિયા શ્યામ, ગઈ બાઈયો ગઢપુર ગામ...૩૫

જાણ્યું દેહ તજ્યો જગદીશે, ત્યારે અચરજ પામ્યાં અતિશે;
વળિ એવિ કહું ત્રીજી વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત...૩૬

મહાભક્ત જે નરસિ મહેતા, ગામ પીપલાણામાં રહેતા;
તેની પુત્રી લાડુબાઈ નામ, પરણાવી હતી આખા ગામ...૩૭

જામની દશમી તણિ જ્યારે, ગયા નાથ તેને ઘેર ત્યારે;
કરિ સાદ જગાડ્યાં સુપેર, કર્યો ઉતારો તેહને ઘેર...૩૮

કહ્યું કરવી રસોઈ તમારે, ચાલવું છે જમીને અમારે;
બાઈયે ત્યાં રસોઈ બનાવી, ભગવાન જમ્યા ભાવ લાવી...૩૯

કહે બાઈ અહો મહારાજ, અમે આપનાં દર્શન કાજ;
ગયા પક્ષમાં ગઢપુર આવ્યાં, તમે દર્શન દૈ હરખાવ્યાં...૪૦

પણ આપના દેહ મોઝાર, કાંઈ કસર હતી તેહ વાર;
પાછાં આવિયાં ગામ અમારે, પછિ વીત્યા થોડા દિન જ્યારે...૪૧

અમે સાંભળ્યો એવો સંદેશ, મહારાજ માંદા છે વિશેષ;
તેથિ ગઢપુર જાવાનું ધારી, અમે કીધિ છે સૌએ તૈયારી...૪૨

થયાં આપનાં દર્શન આજ, તેથી ચિંતા ટળિ મહારાજ;
પ્રભુ આપ પધારો છો ક્યાંય, કેમ છે આપના તનમાંય?..૪૩

સુણિ બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, મટ્યો છે હવે રોગ તમામ;
માટે ભક્તોને હર્ષિત કરવા, નિસર્યા છૈયે દેશમાં ફરવા...૪૪

કહિ એટલું થૈને તૈયાર, થયા ઘોડિ ઉપર અસવાર;
બાઈ જાણે બાળકને જગાડું, તેઓને પ્રભુ પ્રગટ દેખાડું...૪૫

ગઈ બાળ જગાડવા તહીં, ફરી જોતાં પ્રભૂ દીઠા નહીં;
ઘણા જનને પુછ્યું જઈ તેણે, દીઠા શ્રીહરિને કહો કેણે?..૪૬

જ્યારે કોઈએ દીઠા ન કહ્યું, ત્યારે તો અતિ આશ્ચર્ય થયું;
જાણ્યું શ્રીહરિ ધામ સિધાવ્યા, મને દર્શન દેવાને આવ્યા...૪૭

એવિ રીતે ઘણે ઘણે ઠામે, દીધાં દર્શન શ્રીઘનશ્યામે;
કેટલીક કહું એવી વાત, કહ્યે પાર ન પામિયે ભ્રાત...૪૮

શ્રીજીના મંદવાડનું જાણી, છેલ્લાં દર્શનની આશ આણી;
ગઢપુર જે જતા હતા જન, પામ્યા એ જ રીતે દરશન...૪૯

તમે પુછ્યો મને પ્રશ્ન જેહ, એનો ઉત્તર આપિયો એહ;
ધરે શ્રીહરિ રૂપ અનેક, પણ એ સર્વ એકના એક...૫૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

જનમ કરમ સર્વ કૃષ્ણ કેરાં, અકળ અને વળિ દિવ્ય છે ઘણેરાં;
અગમ નિગમ પાર તે ન પામે, કહિ કહિ નેતિ કહી પછી વિરામે...૫૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિદેહોત્સર્ગા-નન્તરં દર્શનદાનનિરૂપણનામ ષષ્ઠો વિશ્રામઃ ॥૬॥

પૂર્વછાયો :

ક્રિયા દેહોત્તર હરિ તણી, કરી આવિયા સહુ જન જેહ;
સાંભળો તે પછિ શું થયું, હવે કથા કહું છું તેહ...૦૧

ચોપાઈ :

ગોપિનાથના મંદિર માંય, આવ્યા સર્વ જનો મળિ ત્યાંય;
ગોપિનાથની મૂર્તિ મોઝાર, દીઠું અદ્ભુત તેજ અપાર...૦૨

જેવું સાક્ષાત શ્રીજિસ્વરૂપ, દીસે એવું જ રૂપ અનૂપ;
છબી ઉંચિ પહોળિયે એવી, પ્રતિ અંગે પુરેપુરિ તેવી...૦૩

અંગોઅંગે હતાં ચિહ્ન જેવાં, દીઠાં તે મૂરતિ માંહિ તેવાં;
નાભિ ઉપર તિલ તણાં ચિહ્ન, બિજા પણ તિલ છે ભિન્ન ભિન્ન...૦૪

વળિ છાતિ ઉપર પણ સાર, દીસે શ્રીવત્સ ચિહ્ન ઉદાર;
કાને ખોશા છે પુષ્પના ગુચ્છ, શોભે હાર હૈયા પર સ્વચ્છ...૦૫

ધોળો ખેશ પેર્યો ધર્મનંદે, માથે મોળિયું બાંધ્યું મુકુંદે;
કેડે કંદોરો રુડો રુપાળો, રેટો ઓઢ્યો છે લાંબો પનાળો...૦૬

કરિયાણામાં નટવરનાથે, જેમ વંસી ધરી હતિ હાથે;
તેમ વાંસળિ લીધિ છે વાલે, કર્યું કેશર તિલક ભાલે...૦૭

કોઇ હરિજનને એહ વાર, આપ્યો ઉરથિ પ્રસાદીનો હાર;
કર આંગળિની કરિ સાન, પાસે બોલાવે છે ભગવાન...૦૮

જેના ચિત્તમાં જેવિ ઇચ્છાય, તેવું રૂપ તેને ત્યાં દેખાય;
કોઇને તો કહે ઘનશ્યામ, કરો જૈને ભંડારનું કામ...૦૯

કોઇ હરિજનને કહે માવો, ઘેર જૈને તમે જમિ આવો;
કોઇને માથે મુકે છે હાથ, ભેટ્યા કોઇને તો ભિડિ બાથ...૧૦

સંત દેખે સમાધિમાં જેમ, દેખે સૌ જન શ્રીજીને તેમ;
કોઇ તો દેખે મંડપ માંય, સૌને ભેટે છે શ્રીહરિ ત્યાંય...૧૧

ગોપિનાથની મૂર્તિ મોઝાર, એવાં અચરજ દીઠાં અપાર;
સુખ અક્ષરમુક્તોને જેવું, થયું સૌ જનને સુખ તેવું...૧૨

નિત્યાનંદ કહે રઘુવીર, તમે સાંભળો પરમ સુધીર;
પ્રભુએ આપી પાદુકા જેહ, હમણાં તો ધરો આંહિ એહ...૧૩

જ્યારે વાડીમાં મંદિર થાશે, ત્યારે તે માંહિ તેહ સ્થપાશે;
એવું સાંભળિ શ્રીરઘુવીરે, મુકી પાદુકા ત્યાં રહી ધીરે...૧૪

વાસુદેવની મૂરતિ માંય, દેખે શ્રીજિને કોઇ તો ત્યાંય;

કોઇ તો એમ દેખે જે આજે, શજ્યા ઊપર શ્રીજિ બિરાજે...૧૫

પછિ મંદિરમાંથિ બહાર, આવિયા જન ચોક મોઝાર;
સમૈયામાં સભા હોય જેવી, દેખે કોઇ તો ત્યાં સભા તેવી...૧૬

સભા માંહિ શોભે ઘનશ્યામ, પુરુષોત્તમ પૂરણકામ;
કોઈ સંતની પંક્તિ નિહાળે, લાડુ પીરસતા પ્રભુ ભાળે...૧૭

કોઈ તો દેખે અસ્વારિ સાથ, ઘેલે નાવા પધારે છે નાથ;
એવિ રીતે જેને ઘટે જેમ, દીધાં શ્રીજિએ દર્શન તેમ...૧૮

તેથિ વિરહ તણું દુખ ત્યાંય, ન થયું બહુ જનમનમાંય;
નહિ તો ઘણા હરિજન તેહ, તજિ દેત પોતા તણા દેહ...૧૯

પણ શ્રીહરિ દીનદયાળે, સૌનિ રક્ષા કરી તેહ કાળે;
પછિ પોતપોતાને ઠેકાણે, ગયા સર્વે જનો તેહ ટાણે...૨૦

રોજ રોજ સવારે ને સાંજે, બેય આચાર્ય પાટે બિરાજે;
ગોપાળાનંદ ને નિત્યાનંદ, સભામાં બેસે સંતનાં વૃંદ...૨૧

સૌને ધીરજ ઊપજે જેમ, કરે જ્ઞાનનિ વારતા તેમ;
રુડો ગ્રંથ જે પરમ પવિત્ર, જેમાં શ્રીહરિનાં છે ચરિત્ર...૨૨

જેનું સત્સંગિજીવન નામ, કથા તેનિ કરાવે તે ઠામ;
વળિ શાસ્ત્રનિ રીત પ્રમાણે, નિત્ય પિંડદાનાદિ તે ટાણે...૨૩

બેય પુત્રો યથાવિધિ કરે, જેથિ તે વિધિ સૌ અનુસરે;
ખર્ચ તેરમાને દિન કરવા, લાગ્યા બહુવિધિ માલ સંઘરવા...૨૪

દાદો ખાચર ને પુજો શેઠ, કરે સંગ્રહ તે સારિ પેઠ;
ભગો દોશિ જે બોટાદવાસી, લેતા તે પણ માલ તપાસી...૨૫

ગોળ ખાંડ ને ઘૌં ઘૃત જેહ, મગાવે દેશ દેશથિ તેહ;
હજારો મણ માલ મગાવ્યો, મોટિ મોટિ વખારે ભરાવ્યો...૨૬

લોટ ને દાળ કરવા તૈયાર, ભક્ત બાઈયો મંડિ અપાર;
દેશદેશના હરિજન આવે, ભેટ ધરવા ભારે વસ્તુ લાવે...૨૭

વળિ દાન લેવા તેહ વાર, આવ્યા વિપ્રો હજારો હજાર;
દશા એકાદશા દ્વાદશાહ, ક્રિયા કરવાનો શાસ્ત્રમાં રાહ...૨૮

કર્યું એ જ રીતે એહ ટાણે, જાણ્યું ચાલે સૌ એ જ પ્રમાણે;
શ્રવણી શ્રાદ્ધ તેરમે કીધું, દાન નાના પ્રકારનું દીધું...૨૯

ઘણાં તો દિધાં ગાયોનાં દાન, રથ આપ્યા વિમાન સમાન;
આપિ શજ્યા ઘણી શણગારી, શણગારિ આપ્યા અશ્વ ભારી...૩૦

પદદાન[૧] તથા ભૂમિદાન, આપ્યાં ધન ને વળી આપ્યાં ધાન્ય;
અતિશે દિલ થૈને ઉદાર, આપ્યાં ભૂષણ વસ્ત્ર અપાર...૩૧

આપ્યાં ભોજન સર્વને જેમ, કહું છું હવે સાંભળો તેમ;
જેઓ ઉત્તર દેશ નિવાસી, હતા શ્રીહરિ કેરા ઉપાસી...૩૨

સૌને અવધ્યપ્રસાદે જમાડ્યા, સારી રીતે સંતોષ પમાડ્યા;
દેશ દક્ષિણ કેરા સ્વધર્મી, દેશ બેય તણા પરધર્મી...૩૩

જમાડ્યા તેઓને રઘુવીરે, મોટો પાક કરાવિને ધીરે;
જમ્યા હિંદૂ ને મૂસલમાન, દીધું સર્વને ભોજનદાન...૩૪

જમાડ્યું ગઢડું આખું ગામ, રઘુવીરજિએ તેહ ઠામ;
બેય આચારજે જુદે સ્થાન, દ્વિજને દીધાં દક્ષિણાદાન...૩૫

જમ્યા લોક હજારો હજાર, અન્ન લૈ ગયા રાંક અપાર;
તોય **તોટો**[૨] ન કાંઈ જણાય, જોઈને જન વિસ્મિત થાય...૩૬

અણસમઝુ તો સંશય આણે, રહેશે લાજ કેમ આ ટાણે;
પણ શ્રીજિનો વિશ્વાસ જેને, થાય સંશય લેશ ન તેને...૩૭

૧.થાળી, વાટકો, લોટો વગેરે ૨.ઓછું; ખોટ્ય

એવું ખરચ કર્યું રઘુવીરે, જે ન થૈ શકે નરપતિ ધીરે;
બેઠા બેય આચારજ પાટે, સભા થૈ સદા ચાલતે ઘાટે...૩૮

પોતપોતાના આચાર્ય પાસ, ધરે ભેટ ભલા હરિદાસ;
શેલાં પાઘડિ શાલ દુશાલ, આપે વિવિધ પ્રકારના માલ...૩૯

કોઈ હાર હૈયા પર ધારે, કોઈ આરતિ આવિ ઉતારે;
એવો ભાસે ત્યાં પ્રૌઢ પ્રતાપ, જાણે શ્રીજિ બિરાજે છે આપ...૪૦

કોઈને એવાં દર્શન થાય, શ્રીજિ રૂપે આચાર્ય જણાય;
જશ પામ્યા આચાર્ય અપાર, થયો જગતમાં જયજયકાર...૪૧

નિત્યનિત્ય સભાઓ ભરાય, બેય આચાર્ય બેસે તેમાંય;
બેસે સંતમંડળ હરિજન, કરે જ્ઞાન કથા કિરતન...૪૨

વળિ સૌ જન સાથે સવારે, સ્નાન કરવાને ઘેલે પધારે;
ક્યારે સાંજે પણ નાવા જાય, સંત સત્સંગિ કીર્તન ગાય...૪૩

શોભે શ્રીજિનિ અસ્વારિ જેવી, બેય આચાર્યની દિસે એવી;
સુખ આપતા શ્રીહરિ જેવું, સુખ આચાર્યથી આવે તેવું...૪૪

કદિ જો કોઈ થાય ઉદાસ, જાય અક્ષર ઓરડિ પાસ;
તહાં શ્રીજીનાં દર્શન થાય, આપે ધીરજ વૃષકુળરાય...૪૫

તમે શોક ધરો શિદ ઊર, નથિ તમ થકિ હું ગયો દૂર;
ગોપિનાથમાં હું જ રહીશ, સુખ તે દ્વારે તમને દઈશ...૪૬

બેય આચાર્યમાં તેજ મારું, મુક્યું છે હિત થાવા તમારું;
શિક્ષાપત્રી છે તે મુજ વાણી, માનજો મારિ આજ્ઞા પ્રમાણી...૪૭

એમ કહીને અંતરધાન થાય, વિરહી જને શાંતિ પમાય;
વળિ સ્થાન પ્રાસાદિનાં જ્યાંય, જાય સૌ જન દર્શને ત્યાંય...૪૮

તહાં લીલા કરી હોય જેહ, કરે સ્મરણ સહુ જન તેહ;

જે જે આવ્યા હતા સંઘ ત્યાંય, કર્યા સર્વને ઘેર વિદાય...૪૯

ભક્ત જે ગામોગામ નિવાસી, ટાળવાને તેઓનિ ઉદાસી;
સંતમંડળ મોકલ્યાં ફરવા, કરિ વારતા દિલગિરિ હરવા...૫૦

ગયા આચાર્ય અવધપ્રસાદ, સકુટુંબ શ્રી અમદાવાદ;
મુનિ બ્રહ્મ સ્વમંડળ લૈને, તેનિ સાથે ગયા સજ્જ થૈને...૫૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

અદરશ અહિંથી થયા હરી તે, પછિ સુત બે મળિ જે ક્રિયા કરી તે;
વિગતસહિત તે કથા સુણાવી, મુજ મનમાં સ્મૃતિ જેવિ આજ આવી...૫૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિતિરોધાનાનંતર-ત્રયોદશાહાંતક્રિયાનિરૂપણનામસપ્તમો વિશ્રામઃ ॥૭॥

પૂર્વછાયો :

ભૂપ કહે ગઢપુર વિષે, રઘુવીરજિએ રહિ જેહ;
કામ કર્યું શું તે પછી, મને કથા સુણાવો તેહ...૦૧

ચોપાઈ :

બ્રહ્મચારી કહે સુણો ભ્રાત, વળિ ગઢપુરની કહું વાત;
રઘુવીરજિએ એક વાર, ચિત્ત માંહિ કરીને વિચાર...૦૨

પરમાનંદ વિરક્તાનંદ, પુજા શેઠ આદિક મુખ્ય વૃંદ;
કહ્યું તેઓને ત્યાં તેહ વાર, તમે મંદિરનો કારભાર...૦૩

કરો છો ઘણા વર્ષથિ જેમ, કરજોડિ હવે પણ તેમ;
કહિ એ રીતે સુપ્રત કરી, આજ્ઞા તેઓયે પણ શિર ધરી...૦૪

ભગાદોશીને પણ કહ્યું આમ, પડે જ્યારે તમારુંયે કામ;

તમને આંહિથિ લખે પત્ર, તમે આવજો એ સમે અત્ર...૦૫

વરતાલ જશું હવે અમે, આવશું જ્યારે તેડાવો તમે;
નિત્યાનંદ બોલ્યા ધરી ધીર, તમે સાંભળો શ્રીરઘુવીર...૦૬

પાદુકા આપિ છે મહારાજે, લક્ષ્મીવાડિમાં સ્થાપવા કાજે;
તહાં મંદિર એક વિશાળ, કરવું પડશે તતકાળ...૦૭

માટે મંડળમાં છે અમારા, સંત શૂન્યાતીતાનંદ સારા;
એહ આદિકને અહિં રાખો, કામ મંદિરનું તેને દાખો...૦૮

રઘુવીરજીને મન ભાવ્યું, તેથિ તે રીતે કામ ભળાવ્યું;
દાદા ખાચરને કહ્યું વળી, તમે પણ તેહ કામમાં ભળી...૦૯

સારા પથ્થર તે કામ માટે, ક્યાંઇ કઢાવજો શુભ ઘાટે;
એવિ રીતે થોડા દિન ગયા, મુક્તાનંદ ઉદાસિ ત્યાં થયા...૧૦

થયું શ્રીજિના વિરહનું દુઃખ, કોઇ રીતે માને નહિં સુખ;
શ્રીજિ શ્રીજિ મુખેથિ ઉચ્ચારે, ખાન પાનનું ભાન વિસારે...૧૧

કહે નિર્દય નાથ ન થાઓ, મને ધામ માંહી લઇ જાઓ;
નિત્યાનંદ કહે રઘુવીર, તમે સાંભળો પરમ સુધીર...૧૨

મુક્તાનંદને થૈ છે પિડાય, વરતાલ તમે ન જવાય;
ધર્મવંશિ બિજાં બાઈ ભાઈ, ભલે મોકલો ત્યાં સમુદાઈ...૧૩

એવું સાંભળિ અંતરે ધર્યું, રઘુવીરજીએ તેમ કર્યું;
થોડા સંતને મોકલ્યા ત્યાંય, રાખ્યા સદ્‌ગુરુ ગઢપુરમાંય...૧૪

મુક્તાનંદે તજ્યો નિજ દેહ, કહું છું હવે સાંભળો તેહ;
દશમી અષાઢી શુદિ આવી, તેહ દિનની સવાર સુહાવી...૧૫

ગોપિનાથનાં દર્શન કરવા, મુક્તાનંદ ગયા મન ઠરવા;
અતિ પ્રેમથિ કીધા પ્રણામ, મુખથી સ્તુતિ ઉચ્ચર્યા આમ...૧૬

અહો નાથ કહ્યું નથિ જાતું, નથી વિરહનું દુખ ખમાતું;
હવે તો ધામમાં લઈ જાઓ, કૃપાનાથ કઠોર ન થાઓ...૧૭

એહ આદિ અનેક પ્રકારે, કરી પ્રારથના વારે વારે;
સુણિ બોલિયા શ્રીમહારાજ, થાજ્યો તૈયાર મધ્યાને આજ...૧૮

ધામ માંહિ તેડિ જાશું તમને, ગમે છે એમ કરવું તે અમને;
એવું સાંભળી આસને ગયા, મુનિ મુક્ત રુદે રાજિ થયા...૧૯

થયો મધ્યાનનો સમો જ્યારે, બોલાવ્યા રઘુવીરને ત્યારે;
વાત સત્સંગ સંબંધી કીધી, કેટલીક ભલામણ દીધી...૨૦

પછિ તો પદમાસન વાળી, બેઠા દૃષ્ટિયે નાસાગ્ર ભાળી;
આવ્યા વિમાનમાં ભગવન, દિવ્ય દૃષ્ટિવાળા દેખે જન...૨૧

આવ્યા અક્ષરમુક્ત અપાર, જપે સૌ મુખથી જેજેકાર;
મુનિએ તજ્યો ભૌતિક દેહ, દિવ્ય દેહ પામ્યા ભલો એહ...૨૨

પછિ બેસી વિમાન મોઝાર, અષ્ટાવરણ થકી ગયા પાર;
થયા અક્ષરધામ-નિવાસી, સદા જ્યાં વસે છે સુખરાશી...૨૩

દેહોત્તર ક્રિયા તેહનિ જેમ, જથાજોગ્ય કરી ઘટે તેમ;
નિત્યાનંદ અને રઘુવીર, વરતાલ આવ્યા ધરી ધીર...૨૪

ગોપાળાનંદ સદ્‌ગુરુ જેહ, બેય દેશના મધ્યસ્થ તેહ;
લૈને મંડળ તે ગયા ફરવા, સતસંગિને સાંત્વના કરવા...૨૫

એમ વીતિ ગયા કાંઈ માસ, રઘુવીર છે વરતાલે વાસ;
વરતાલના મંદિર કેરો, બંદોબસ્ત તો કીધો ઘણેરો...૨૬

સોંપ્યો ત્યાંનો બધો કારભાર, અક્ષરાનંદને અધિકાર;
નિત્યાનંદજિ લાગ્યા ઉચરવા, લક્ષ્મીવાડિમાં મંદિર કરવા...૨૭

મારું મંડળ લૈ **મેં**[1] જવાય, તો તે મંદિર ઝડપથિ થાય;
આજ્ઞા એમ આચાર્યની માંગી, બોલ્યા આચાર્ય તે **અનુરાગી**[2]...૨૮

ભલે મંડળ લૈને સિધાવો, તહાં મંદિર તરત કરાવો;
પ્રતિષ્ઠા જોગ્ય તે થાય જ્યારે, લખજો અમને પત્ર ત્યારે...૨૯

અમે તે સમે આવશું ત્યાંય, પાદુકા સ્થાપશું તેહ માંય;
નિત્યાનંદ રાજી થઇ ઉરમાં, જવા ચાલ્યા તે શ્રીગઢપુરમાં...૩૦

લૈને પોતાના સાધુ પચાસ, વૃત્તપૂર થકી કિધો પ્રવાસ;
ગઢપુર જઈને જોયું જ્યારે, ઘડાતા હતા પથ્થર ત્યારે...૩૧

પણ ઝડપથિ કરવાને કામ, ઝાઝાં માણસ રાખ્યાં તે ઠામ;
ખાણ્યમાંથિ પાષાણ કઢાવ્યા, ગાડામાં ભરિ બાગમાં લાવ્યા...૩૨

શિલ્પકાર જેઠો જેનું નામ, તેને તેડાવિયો તેહ ઠામ;
તેણે મંદિર કરવાનું જેવું, ચિત્ર પત્રમાં ચિતર્યું તેવું...૩૩

નિત્યાનંદાદિને ગમ્યું એહ, કરવા માંડ્યું મંદિર તેહ;
ઘણા સંત કરે તહાં કામ, લેતા સ્વામિનારાણ નામ...૩૪

વર્ષ કાંઈક જ્યાં વીતિ ગયું, પાદુકા સ્થાપવા જોગ થયું;
નિત્યાનંદે ને ઉત્તમરાયે, પુજા શેઠે વિચારિયું ત્યાંયે...૩૫

હવે આચાર્યજીને તેડાવો, પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરાવો;
વિરક્તાનંદે પણ એમ કહ્યું, પ્રતિષ્ઠા જોગ્ય મંદિર થયું...૩૬

પછિ આચાર્યજીને તેડાવ્યા, રઘુવીરજી ગઢપુર આવ્યા;
કર્યો કુટુંબ સહિત નિવાસ, ગોપિનાથના ચરણની પાસ...૩૭

જ્યાં જ્યાં તીર્થ પ્રસાદીનાં સ્થાન, નમે ત્યાં હરિનું ધરિ ધ્યાન;
ગોપિનાથનાં દર્શન કરે, મહિમા મનમાં મોટો ધરે...૩૮

૧.મારાથી ૨.પ્રેમી-ભાવનાવાળા

સભા નિત્ય સજીને બિરાજે, આવે હરિજન દર્શન કાજે;
તહાં શાસ્ત્રિ ભોળાનાથ આવે, તેનિ પાસે કથા તો વંચાવે...૩૯

લક્ષ્મીબાગમાં નિત્ય પધારે, જુવે મંદિરનું કામ ત્યારે;
તેઓને રાજિ કરવા તે ઠામ, જનો ઉત્સાહથી કરે કામ...૪૦

પછિ આચાર્યજીએ વિચાર્યું, કામ કરવા પ્રતિષ્ઠાનું ધાર્યું;
જોશી પાસે મુરત જોવરાવ્યું, માઘ માસમાં ઉત્તમ આવ્યું...૪૧

પછિ મંગળપત્રી લખાવી, ગામોગામ વિષે મોકલાવી;
દેશોદેશ થકી સંઘ આવ્યા, સૌને ઉતારા સારા અપાવ્યા...૪૨

આવ્યા રામપ્રતાપજી આપ, પરિવાર સહિત નિષ્પાપ;
બેય દેશના સંત સમસ્ત, બેય દેશના આવ્યા ગૃહસ્થ...૪૩

ગઢપુર માંહિ જન ન સમાય, બાગ માંહિ ઉતરવાને જાય;
તહાં રાવટિ તંબુ ને દેરા, શોભે ઉભા કરેલ ઘણેરા...૪૪

યજ્ઞમંડપ રૂડો રચાવ્યો, કુંડ હોમને કાજે કરાવ્યો;
ઘણા વિપ્ર વરૂણિમાં વરિયા, મંત્રના જપ ને પાઠ કરિયા...૪૫

ક્રિયા વેદવિધી અનુસારે, રઘુવીરજીએ કરી ત્યારે;
નવા મંદિરમાં મુદ ધરી, પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા તે કરી...૪૬

આરતી જ્યારે એનિ ઉતારી, થયો એ સમે ઉત્સવ ભારી;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, એથિ અવની ને આકાશ ગાજે...૪૭

થાય બંદુક કેરા બહાર, ઉચરે જન જયજયકાર;
સૌએ મૂર્તિને મનમાં સંભારી, પ્રાર્થના પાદુકાનિ ઉચ્ચારી...૪૮

સુખ પ્રગટનાં સાંભરિ આવ્યાં, આંસુ આવ્યા તે તો અટકાવ્યાં;
શ્રીહરિના વિજોગનો ત્યાંય, અતિ વિરહ વધ્યો મનમાંય...૪૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રભુ તવ મુરતી વિનોદકારી, પળ પણ તે વિસરે નહીં વિસારી;
ચરણજુગલ સોળ ચિહ્ન જેહ, નજર સમીપ તરે અમારિ તેહ...૫૦

નખમણિ તણિ પંક્તિ પ્રાણનાથ, સજડ થઈ રહી છે જ નેત્ર સાથ;
પ્રભુ તવ જુગજાનુ જાંઘ નાભી, બહુ જુગના તપને ફળે જ લાભી...૫૧

ઉદર ત્રિવળિ છાતિ કંઠ હાથ, નવ વિસરે પળમાત્ર પ્રાણનાથ;
મુખ શશિ સમ મિષ્ટ મિષ્ટ વેણ, નવ વિસરે વળિ નેહવંત નેણ...૫૨

તિલક સહિત જે વિશાળ ભાલ, શ્રવણ રુડા વિસરે ન કોઈ કાળ;
કલગિ સહિત સારિ શીશ પાગ, વિરહ વધે સ્મરતાં ઉરે અથાગ...૫૩

પ્રગટ મુરતિ સૌખ્ય શ્રેષ્ઠ દીધું, ચરિતથિ ચિત્ત અમારું ચોરિ લીધું;
પ્રગટ છબિ નથી વિસારિ જાતી, **છણછણ**[1] છેક બળે અમારિ છાતી...૫૪

વૃષ સુત વળિ બાગમાં બિરાજી, બહુ કરતા જનનેય રાજિ રાજી;
હરિવિણ વળિ વેદિકા નિહાળી, વિરહ વધે રહિયે જ આંસુ ઢાળી...૫૫

તવ વિચરણ ભૂમિ ભાળિ ભાળી, વિરહ વધે ન શકાય દુઃખ ટાળી;
હરિવર શિર હાથ થાપતાજી, વળિ ફુલહાર પ્રસાદિ આપતાજી...૫૬

ચરણ જુગલ છાતિ માંહિ દેતા, પ્રિય વચનો કરુણા કરી કહેતા;
કર્યું પિરસણ પંક્તિમાં ફરીને, રમુજ કરી મુખમાં કદી ધરીને...૫૭

ઉનમત સરિતા વિષે નહાતા, કરિ જળકેળિ અનેક સૌખ્યદાતા;
ફરિ કદિ સુખદાન એવું દેશો, નિજજનને જળકેળિ માંહિ લેશો...૫૮
હય[2] ચડિ ફરતા અમારિ આગે, છબિ નિરખી મન પૂર્ણ પ્રેમ જાગે;
હય ચડિ ફરશો હવેથિ ક્યારે, છબિ નિરખાય પુરાય આશ ત્યારે...૫૯

વળિ હરિ કરતા વસંતખેલ, રસબસ રંગ થતા જ રંગરેલ;

૧.ક્ષણે-ક્ષણે ૨.ઘોડે

ચરિત રુચિર તેહ સાંભરે છે, વિરહ વધે અતિ ચિત્ત ચર્ચરે છે...૬૦

જનમનહર એવિ એવિ લીલા, નવ વિસરે રસરૂપ હે રસીલા;
અધિક અધિક સૌખ્ય સાંભરે છે, વિરહ વધે જળ નેણથી ઝરે છે...૬૧

જળ વિણ ન રહે જ મત્સ જેમ, તમ વિણ તઈડિયે અમેય તેમ;
તજિ રણ વનમાં ગયા તમે તો, પ્રભુ ન ઘટે તમને કદાપિ તે તો...૬૨

ભરદુઃખદરિયે તજી ગયા છો, અતિશય એમ કઠોર શું થયા છો;
પ્રભુ તવ સરવે દયા વખાણે, નિરદય કેમ થયા જ એહ ટાણે...૬૩

છણછણ બળતી ન ફાટિ છાતી, વિરહનિ આ નથિ વેદના ખમાતી;
ધિરજ ધરિ શકાય કેમ નાથ, હરિવર આવિ હવે ગ્રહોજિ હાથ...૬૪

પ્રભુ અતિ દુખ આ અમારું જોઈ, દરશન દ્યો દિલમાં દયાળુ હોઈ;
ઉચરિ જન થયા અચેત જ્યારે, અચરજ એક થયું **અતર્ક્ય**[1] ત્યારે...૬૫

ચોપાઈ :

થયું આશ્ચર્ય ત્યાં એહ ટાણે, તે તો જોનાર સૌ જન જાણે;
કોટિ સૂર્ય શશાંક સમાન, તેજ પ્રગટ થયું તેહ સ્થાન...૬૬

તેમાં મૂર્તિ મહાપ્રભુ કેરી, દીઠી સૌ જને સરસ ઘણેરી;
દીઠા અક્ષરમુક્ત અપાર, ઉચ્ચરે મુખ જયજયકાર...૬૭

નમ્યા સર્વે જનો પ્રભુ પાય, બોલ્યા તે સમે ત્રિભુવનરાય;
તમે મુજને **અદર્શ**[2] ન જાણો, ગોપિનાથ તે હું જ પ્રમાણો...૬૮

તે વડ્યે સુખ દૌં છું ને દૈશ, અરપો છો તે લૌં છું ને લૈશ;
માટે દુખ દિલમાં નવ ધરવું, રાજિ રહીને ભજન મારું કરવું...૬૯

એવા શબ્દ કરીને ઉચ્ચાર, થયા અંતરધાન તે વાર;
પછિ બ્રાહ્મણ ભોજન કીધાં, દાન નાના પ્રકારનાં દીધાં...૭૦

૧.કલ્પનામાં ન આવે તેવું અણધાર્યું ૨.અદશ્ય

જમ્યા વિપ્ર હજારો હજાર, જમ્યા સંતમંડળ તેહ વાર;
સમૈયો થયો તે ઘણો સારો, જનને મન મોદ દેનારો...૭૧

સભા આચાર્ય આગળ થાય, ગવૈયા સંત કીર્તન ગાય;
સરોદ ને સતાર બજાવે, સ્વર નરઘાનો સાથે મેળાવે...૭૨

સાત સ્વર ત્રણ મૂર્છના જેહ, લાવે તાલમાં ઉત્તમ તેહ;
હતા ત્યાં કવિ દલપતરામ, સભા રંજન કીધી તે ઠામ...૭૩

શિખરિણી : આશીર્વાદ :

સભાના હે સ્વામી સહુ જન સભાના પણ સુણો,
સ્વનામે જે સંખ્યા વરણ ગણિ સાતે કરિ ગણો;
શશી ઊમેરીને દશ ગુણિત રત્ને કરિ હરો,
વધે તે સંખ્યાથી વરસ દશધા આયુષ **ધરો**[1]...૭૪

ચોપાઈ :

આપ્યો એ રીતે આશીરવાદ, સભાને ઉપજ્યો બહુ સ્વાદ;
રઘુવીરજીએ હર્ષ લાવી, આપિ શાલ ને પાઘ બંધાવી...૭૫

જેઠો કડિયો આવ્યા તેહ ટાણે, રચ્યું મંદિર જેહ સુજાણે;
આપ્યો આચારજે સિરપાવ, લીધો તે કડિયે ભલો લાવ...૭૬

પછી તેહ સભાનિ મોઝાર, ગોપાળાનંદજીએ તે વાર;
મહિમા તેહ સ્થાનક કેરો, સંભળાવ્યો તે સૌને ઘણેરો...૭૭

રથોદ્ધતા :

એહ ભૂમિ મહિમા અપાર છે, તે **ભવાબ્ધિજળ**[2] તારનાર છે;
પાપવાન જન આવિને અહીં, જો કરે જપ-તપાદિ તે કહી...૭૮

અન્ય તીર્થ જપ **કોટિધા**[3] કરે, એટલું જ અહિં એકથી સરે;

૧.વર્ણ- રઘુવીર =૪ × ૭ =૨૮+૧ ચંદ = ૨૯ × ૧૦ = ૨૯૦ ÷ ૧૪ રત્નો = ૧૦ શેષ વધે તેના × ૧૦ = ૧૦૦ વર્ષ ૨.સંસારરૂપી સમુદ્રના જળથી ૩.કરોડ પ્રકારે

સંત વિપ્ર અહિં જે જમાડશે, તેહને પ્રભુ ઘણૂં પમાડશે...૭૯

દીન જાણિ જન દાન જે કરે, તેનું પુણ્ય અવિનાશિ થૈ ઠરે;
આ સ્થળે સ્મરણ જો કરે નકી, છૂટિ જાય જમજાતના થકી...૮૦

અલ્પ વર્ષ હરિ ગોકુળે વસ્યા, તે પછીથિ મથુરાપુરે ધસ્યા;
કેમ દુર્ગપુર તુલ્ય તે કહું, જ્યાં વશ્યા વિઠલ વર્ષ તો બહુ...૮૧

તીર્થ સર્વે મહિ[1] માંહિ જેટલાં, એક ત્રાજુ ધરિને જ તેટલાં;
એહ તીર્થ સહ કોઈ તોળશે, કોટિમાંશ[2] સમ તે નહીં થશે...૮૨

શું પ્રયાગ મથુરા પ્રભાસ તે, કોણમાત્ર પુર દુર્ગ પાસ તે;
કોણમાત્ર પુરુષોત્તમી[3] પુરી, સર્વથી અધિક ભૂમિ આ ખરી...૮૩

કૃષ્ણ દેહ જળધી વિષે વહ્યો, તે તહાંથી જઈને જહાં રહ્યો;
ત્યાં પુરી સુપુરુષોત્તમી થઈ, તેથિ તેનિ કીર્તિ વધી ગઈ...૮૪

કૃષ્ણ દુર્ગપુરમાં બહૂ રહ્યા, તે અદર્શ પણ તે સ્થળે થયા;
જ્યાં પ્રસાદિ થળ છે અતી ઘણાં, શાં વખાણ કરિયે જ તે તણાં...૮૫

જ્યાં પ્રસિદ્ધ પ્રભુ ગોપિનાથ છે, જ્યાં સદૈવ શુચિ સંત સાથ છે;
જ્યાં સરીત ઉનમત્ત તો વહે, તેહ તુલ્ય પર તીર્થ **કો**[4] કહે...૮૬

એહ આદિ મહિમા ઉચારિયો, તેહ સર્વ જન ચિત્ત ધારિયો;
વેદવાણિ સમ વાણિ સંતની, જે હમેશ હિતકારિ જંતની...૮૭

ચોપાઈ :

વીત્યા દિવસ સમૈયાના જ્યારે, ગયા સૌ સહુને થળ ત્યારે;
સકુટુંબ શ્રી રામપ્રતાપ, અમદાવાદ તે ગયા આપ...૮૮

વરતાલ ગયા રઘુવીર, સહકુટુંબ મહામતી ધીર;
થોડાં વરસ વીતિ ગયાં જ્યારે, શેઠ ગિરધરભાઈએ ત્યારે...૮૯

૧.પૃથ્વી ૨.કરોડમો ભાગ ૩.જગન્નાથપુરી ૪.કોણ

જેનો બોટાદ માંહિ નિવાસ, વડોદરિયાની શાખ પ્રકાશ;
તેણે મંદિર તે **છોવરાવ્યું**[1], ચાંદિ જેવું રૂડું ચળકાવ્યું...૯૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિતનતણિ તો ક્રિયા કરી જ્યાં, કરિ શુભ મંદિર પાદુકા ધરી ત્યાં;
સ્મૃતિ સમ શુભ તે કથા સુણાવી, સ્મરણ કરો સુચરિત્ર ચિત્ત લાવી...૯૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિઊર્ધ્વદેહિકક્રિયા-કરણસ્થાનમંદિરે પાદુકાપ્રતિષ્ઠાપનનામઅષ્ટમો વિશ્રામઃ ॥૮॥

પૂર્વછાયો :

ભૂપ કહે અભેસિંહજી, અહો વર્ણી અચિંત્યાનંદ;
એક કથા મુજને કહો, પ્રેમે પુછું ધરી આનંદ...૦૧

ચોપાઈ :

મહા ધર્મધુરંધર ધીર, આચારજજી જે શ્રીરઘુવીર;
તેણે વરતાલ ધામ મોઝાર, જ્ઞાનયજ્ઞ કર્યો એકવાર...૦૨

સતસંગિજીવનની કથાય, જ્ઞાનયજ્ઞ સમાન ગણાય;
ઘણા ત્યાગિ ઘણા હરિજન, રહ્યા સાંભળવા ધરિ મન...૦૩

મોટા ઉત્સવની તે કથાય, સંભળાવો મને મુનિરાય;
તે તો વાત સાંભળવા તણી, મારે અંતરે ઈચ્છા છે ઘણી...૦૪

કહે વર્ણી સુણો હે રાજન, કથા તે તો છે પરમ પાવન;
સંભળાવું તે સ્નેહ સહિત, સાંભળો કરીને એકચિત્ત...૦૫

સંપ્રદાયની પુષ્ટિને કાજે, સ્થાપ્યા આચારજો મહારાજે;
તેમાં ધર્મધુરંધર ધીર, આચારજજી જે શ્રીરઘુવીર...૦૬

૧.ચૂનો દેવરાવ્યો; પ્લાસ્ટર કરાવ્યું

તેણે સંતસંગ ખૂબ શોભાવ્યો, ખીલે બાગ તે રીતે ખિલાવ્યો;
કર્યાં મંદિર મૂર્તીયો ધરી, રચ્યા ગ્રંથ ને ટીકાઓ કરી...૦૭

સતસંગનિ શોભા વધારી, વાહ વાહ કહે નરનારી;
બેય દેશમાં એહ પ્રમાણ, રઘુવીરનાં થાય વખાણ...૦૮

સત્યવાદિપણું એવું ધરે, બોલ્યા વચન તે કદિયે ન ફરે;
પરધર્મિયો પણ એહ ટાણે, રઘુવીરને સર્વ વખાણે...૦૯

સર્વ સંત તથા હરિજન, કરે સૌ શાંત મનથિ ભજન;
સૌને આનંદ ઉરમાં વિશેષ, નહિ ક્લેશ દિસે લવલેશ...૧૦

રામરાજ્યમાં જેમ પ્રજાય, શાંતિ પામે ને હરખે સદાય;
તેમ આચાર્ય રઘુવીર છતાં, સૌનાં મન શાંતિથી સુખિ થતાં...૧૧

આચરજપદને ઘટે જેમ, આચરણ તો કર્યાં એણે એમ;
લોકલાજ ઘણી ઉર ધરતા, અપજશથિ અતિશય ડરતા...૧૨

જાણતા જે જેનો જશ રહે, ધન્ય જન્મ તેનો જન કહે;
ધન્ય ધન્ય આચારજ એહ, જશ પામિયા અવિચળ જેહ...૧૩

એક અવસરે શ્રી રઘુવીર, ઉઠ્યા પ્રાત સમે મહાધીર;
કર્યું ગોમતિમાં જઈ સ્નાન, કરી નિત્યક્રિયા તેહ સ્થાન...૧૪

હરિ મંડપમાં વિચરીને, બેઠા તે તહાં ધ્યાન ધરીને;
મૂર્તિ પ્રગટ પ્રભૂજિનિ જેહ, દીઠી અંતરદૃષ્ટિયે એહ...૧૫

અંગોઅંગ જુવે વારે વારે, સ્તુતિ સ્નેહ સહિત ઉચારે;
પ્રભુ પ્રેરણાથી એહ વાર, ઉપજ્યો ઉર માંહિ વિચાર...૧૬

સંપ્રદાયનિ પુષ્ટિને કાજ, સંપ્રદાય શોભાવાને આજ;
મને ગાદિ સોંપી મહારાજે, કર્યું મેં મુજને જેમ છાજે...૧૭

હવે તો એક ઈચ્છા છે ઘણી, કથા સત્સંગિજીવન તણી;

કરાવું આંહીં ચાતુર માસ, સુણે સૌ સંત ને હરિદાસ...૧૮

એમાં માર્મિક અર્થ છે જેહ, સદ્ગુરુઓ જ સમજે છે તેહ;
એવા જ્યારે તજી દેહ જાશે, અર્થ માર્મિક કેમ જણાશે...૧૯

ભટજી જે કથા સંભળાવે, મર્મ સદગુરુઓ સમજાવે;
ત્યારે ગ્રંથ તણો અભિપ્રાય, જન સર્વને તે સમજાય...૨૦

માટે સંત સરવને તેડાવું, હરિભક્ત બધાને બોલાવું;
રહે સૌ આંહીં ચાતુરમાસ, કથા સાંભળે રાખિ હુલ્લાસ...૨૧

નિત્ય સંતોને આપું રસોઈ, કદિ આપે બિજો ભલે કોઈ;
આવે જાચક દુરબળ જન, નિત્ય આપું એને પણ અન્ન...૨૨

પુછું સદ્ગુરુનો અભિપ્રાય, પછિ આદરું એહ ઉપાય;
નથી દેહ તણો નિરધાર, ધર્મકામમાં કરવી ન વાર...૨૩

એવું ધારીને ધર્મનિવાસે, સદ્ગુરુઓને તેડાવ્યા પાસે;
અક્ષરાનંદ આદિક આવ્યા, રઘુવીરે વિચાર સુણાવ્યા...૨૪

સુણિ સદ્ગુરુને લાગ્યું સારું, કહ્યું એ તો ઉત્તમ કામ ધાર્યું;
દયારામ જોશિને બોલાવો, દિન આરંભનો જોવરાવો...૨૫

જોશિ સારા છે જ્યોતિષજાણ, વળિ ભક્ત પુરા છે પ્રમાણ;
જોશિ બોલાવ્યા ડભાણવાસી, કહ્યું મુહૂરત આપો તપાસી...૨૬

બોલ્યા જોશિ ધરી મન હર્ષ, અસાડાદિ આ વિક્રમ વર્ષ;
ઓગણીસેં ને બારમું ધારી, અષાઢી શુદિ ચોથ છે સારી...૨૭

વળિ માસ અધિક છે એહ, પુણ્ય કામમાં ઉત્તમ તેહ;
પુષ્ય નક્ષત્ર ચંદ્ર છે વાર, સર્વ કામે સિદ્ધિ આપનાર...૨૮

કહે આચારજી તેહ વારે, કહો આરંભ કરવો તે ક્યારે;
કહે જોશિ જે દેવિ શિવા છે, સારાં નરસાં ચોઘડિયાં કહ્યાં છે...૨૯

વ્યતિપાત[૧] કે **વૈધૃત**[૧] હોય, કામ કરવું પડે કદિ તોય;
સારાં ચોઘડિયાંમાં કરાય, **શિવા**[૨] કહે છે તેની સિદ્ધિ થાય...૩૦

દિનમાનનો[૩] આઠમો **ભાગ**[૪], એક ચોઘડિયા તણો લાગ;
પ્રભાતે હોય તે સાંજ ટાણે, ફરે છે કુંડળીને પ્રમાણે...૩૧

પહેલે દિન ચોથું ગણાય, બિજે દિન તે પ્રભાતમાં થાય;
એક દોહરામાં કહું એહ, તમે સાંભળો આચાર્ય તેહ...૩૨

ચોઘડિયાં કમલ : દોહરો :

રવિ દિન પ્રથમ ઉદ્વેગ ચળ, લાભ અમૃત ને કાળ;
પછિ શુભ રોગ ઉદ્વેગ પછિ, પ્રતિદિન ચોથું ભાળ...૩૩

ચોપાઈ :

જોશિની સાંભળી વારતાય, આપિ દક્ષિણા કીધા વિદાય;
પછિ કુંકુમપત્ર લખાવ્યા, સર્વ ત્યાગિ ગૃહસ્થ તેડાવ્યા...૩૪

૧.એક પ્રકારનું અશુભ મુહૂર્ત ૨.પાર્વતી ૩.દિવસનો ૪.દોઢ કલાક

લખે હસનભાઈ કોઠારી, જેનિ બુદ્ધિ દિસે બહુ સારી;
ઘૃત સાકર આદિ મગાવે, પરગામથિ માલ તે આવે...૩૫

જેને આચારજે સોંપ્યું કામ, કહું છું હવે તેહનાં નામ;
અક્ષરાનંદ સદગુરુ જેહ, વર્ણિ નારાયણાનંદ તેહ...૩૬

ત્યાગિયોને ઉતારા તે આપે, કોઈ તેનું વચન ન ઉથાપે;
દિશા પશ્ચિમે મંદિર થકી, થયા ત્યાગિના ઉતારા નકી...૩૭

રહેવાસી ડભોઈના જાણો, નામ કરુણાશંકર પ્રમાણો;
નડિયાદના દાનતરામ, કહું તેને સોંપ્યું જેહ કામ...૩૮

સંઘ હરિજનના આવનારા, તેને આપતા તેહ ઉતારા;
દિશા પૂર્વની મંદિર થકી, ઠર્યા તેના ઉતારા ત્યાં નકી...૩૯

માધવાનંદ જે બ્રહ્મચારી, પાકશાળા તપાસે તે સારી;
સાધુની પાકશાળાને પાસ, રાખ્યા સાધુ નારાયણદાસ...૪૦

શવચંદ ગોવર્ધનભાઈ, રાખ્યા તેને **મોદીખાના**[૧] માંઈ;
નાણાનો મેળ રાખવા કાજે, હરિલાલ રાખ્યા મહારાજે...૪૧

અગરાજી ને નાના નથૂજી, લાવે **ઈંધણાં**[૨] તે તો બહૂજી;
નથુભાઈ હકોભાઈ પાળા, ગોદડાં તે સંભાળવાવાળા...૪૨

શાક ને ઈંધણાની સંભાળ, રાખે તે પણ તેઓ તે કાળ;
છડીદાર નામે પ્રભુદાસ, બહુ સૌની કરે બરદાસ...૪૩

અંબૈદાસ ને કેશવ જન, વળી બેચર જગજીવન;
સાજા માંદાનિ રાખે સંભાળ, કષ્ટ પામે ન કોઈ તે કાળ...૪૪

ક્ષત્રિ બાવોજિ ક્ષત્રિ શવાજી, ચોકિપેરો તે તો રાખતાજી;
એવિ રીતથી સોંપિયાં કામ, આવવા લાગ્યા સંઘ તમામ...૪૫

૧.અનાજનો કોઠાર ૨.બળતણ

સરિતાઓ સાગરમાં વહાવે, એમ વરતાલમાં સંઘ આવે;
હંસ માનસરોવરે ધાય, તેમ આવે પરમહંસ ત્યાંય...૪૬

ઉતર્યા જન ગામમાં જઈ, તેથિ ત્યાં તો ઘણી ભિડ થઈ;
કોઈ બાગમાં જઈને ઉતરિયા, કોઇ તીરે તડાગને ઠરિયા...૪૭

સીમમાં પણ નવ મળે માગ, આવ્યા હરિજન એમ અથાગ;
પર્ણકુટિ કરી કોઇ રહ્યા, વનવાસિ ખરેખરા થયા...૪૮

સાંઝ કેરો સમો થયો જ્યારે, સભા આચારજે સજિ ત્યારે;
બેસવું ઘટે જ્યાં જેને જેમ, બેઠા મંદિર પાછળ તેમ...૪૯

આચારજ એમ ઉચ્ચર્યા વાણી, કહું સાંભળો સૌ સ્નેહ આણી;
કથા સત્સંગિજીવન તણી, સુણવા જોગ ઉત્તમ ઘણી...૫૦

પ્રભાતે તેનો આરંભ થાશે, સવારે અને સાંઝે વંચાશે;
વળિ શયન આરતિ સુધિ રાતે, ભટજી વાંચશે ભલિ ભાતે...૫૧

મૌન રહીને શ્રવણ તેનું કરજો, ગ્રામ્યવાત કશી ન ઉચરજો;
ગૃહસ્થો સરવે નરનારી, બ્રહ્મચર્ય રાખો વ્રતધારી...૫૨

વળિ ગોમતિયે નાવા જાતાં, જવું આવવું કીર્તન ગાતાં;
સ્થાન તીર્થનાં છે આંહીં ઘણાં, કરવાં દરશન તેહ તણાં...૫૩

આવો અવસર દુર્લભ જાણો, જ્ઞાનયજ્ઞ આ પ્રૌઢ પ્રમાણો;
કથા સાંભળવી તપ કરવું, **કથાહારદ**[1] હૈયામાં ધરવું...૫૪

કાંઈયે વ્યવહારિક કામ, નવ સંભારવું એહ ઠામ;
જેને જોઇયે વસ્તુઓ જેવી, તે આ કોઠાર માંહિથિ લેવી...૫૫

છે આ કોઠાર સર્વે તમારો, વસ્તુ માગતાં શરમ ન ધારો;
એવી આચાર્યે વાણિ ઉચ્ચારી, લિધિ સર્વે જને દિલે ધારી...૫૬

૧.કથાનો સાર

અતિ આનંદ ઉપજ્યો ઊર, સુણતાં સહુને ભરપૂર;
સભા સર્વે વિસર્જન થઈ, સુતા સૌ નિજ ઉતારે જઈ...૫૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

વૃતપુરમહિ જ્ઞાનયજ્ઞ થાય, સુણિ જન તો બહુ આવિયા જ ત્યાંય;
વરણન કરવા સુ તેહ વાત, મુજ મન પ્રેમ ઉદે થયો અઘાત...૫૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીવૃત્તાલયે આચાર્યવર્ય -શ્રીરઘુવીરજીકૃતજ્ઞાનયજ્ઞે સંઘાગમનનામનવમો વિશ્રામઃ ॥૯॥

પૂર્વછાયો :

થયું પ્રભાત ચતુર્થિનું, કરિ નિત્ય ક્રિયા નરનાર;
જેમ ઘટે પછિ જેહને, તેમ બેઠાં સભા મોઝાર...૦૧

ચોપાઈ :

દેવાલય થકિ ઉત્તર માંય, સંતની ધર્મશાળા છે જ્યાંય;
સભા ત્યાં સજિ શ્રીરઘુવીરે, પશ્ચિમાભિમુખે બેસી ધીરે...૦૨

પાટ ઊપર ગાદિ બીછાવી, બેઠા આચાર્યજી તહાં આવી;
ભગુજી નામે ભક્ત સુતાર, લાવ્યા એક સિંહાસન સાર...૦૩

ઘડિ રાખેલું તે શુભ ઘાટે, ભલા ભટજીને બેસવા માટે;
સભામાં મુક્યું પશ્ચિમ ભાગે, આચારજજિને સન્મુખ લાગે...૦૪

ભક્ત જીવણે એ સમે આવી, રુડું રેશમી આસન લાવી;
આચારજના કહ્યા થકી ત્યાંય, પાથર્યું તે સિંહાસન માંય...૦૫

વળિ બાજોઠ રૂપાનો લાવી, સિંહાસન પર મુક્યો ઠરાવી;
ભટના શિષ્ય જે રાજારામ, વાસ જેનો સદા જોળ ગામ...૦૬

તેણે સતસંગિજીવન તણું, મુક્યું પુસ્તક શોભિત ઘણું;
ભટજી આવિયા ભોળાનાથ, તેને બેસારિયા ઝાલિ હાથ...૦૭

નમસ્કાર કરી સૌને ત્યાંય, ભટ બેઠા સિંહાસન માંય;
આવ્યા ગોપાળજી ભાઇ જેહ, સુત કૃષ્ણપ્રસાદજિ તેહ...૦૮

પુત્ર તેના વિહારિજીલાલ, ત્રણ વર્ષના તે તેહ કાળ;
દ્વિજ પૂર્વનો નામે પ્રતાપ, તે તો તેડિને લાવિયો આપ...૦૯

વૃંદાવન આવિયા તેહ ઠામ, તેના પુત્ર બેનાં કહું નામ;
પ્રભુપ્રસાદ એક કહાવે, નારાયણપ્રસાદ સુહાવે...૧૦

બદ્રિનાથ સાથે સુત જેહ, ભગવતપ્રસાદજી તેહ;
વળિ આવ્યા સીતારામભાઈ, જેનિ સ્વધરમમાં સરસાઈ...૧૧

ધર્મવંશિ પુરુષ જેહ કહ્યા, આચારજનિ પાસે તેહ રહ્યા;
સાથે લાવ્યા પૂજાનો સામાન, પુષ્પ ચંદન **ફોફળ**[1] પાન...૧૨

ધૂપ દીપ અબીર ગુલાલ, મેવા મીઠાઇનો તેવો તાલ;
પંચપાત્ર[2] ને લોટા ત્રભાણું, પાત્ર રૂપાનાં તે શું વખાણું...૧૩

આચારજ થકિ જમણે ભાગે, સંતમંડળ સૌ સારાં લાગે;
ડાબે ભાગે નૈષ્ઠિકવ્રત વાળા, બેઠા પાછળ ભાગે તો પાળા...૧૪

ભટજી થકિ પશ્ચિમ માંય, હરિભક્ત બેઠા સહુ ત્યાંય;
ત્યાંથી દક્ષિણાદિ જે હવેલી, તે વિષે બહુ બારિયો મેલી...૧૫

કોઇ પુરુષ દેખે નહિ જેમ, બેઠિ બાઇયો તે વિષે તેમ;
સુજ્ઞા આચાર્યપત્નિનું નામ, બેઠાં સ્ત્રીનિ સભામાં તે ઠામ...૧૬

ફુલઝરિ આચાર્યની **ભગની**[3], જેની પ્રભુપદમાં બહુ લગની;
તે તો બેય જણાં મળિ ત્યારે, ઘટે તેમ સ્ત્રિયોને બેસારે...૧૭

૧.સોપારી ૨.પ્યાલું ૩.બહેન

પત્ની ગોપાળજી તણી મેના, વખણાય સુલક્ષણ જેનાં;
લગ્નકુંવરી ગોવિંદકુંવરી, રામકુંવરી ત્રીજી સુતા ખરી...૧૮

પત્ની કૃષ્ણપ્રસાદની કહું, ચતુરાસિ કહે તેને સહુ;
વૃંદાવનપત્ની ઇંદિરાવાસી, સારિ તે પણ સદ્‌ગુણરાશી...૧૯

ફુલકુંવર ને હરકુંવર, પુત્રી બે હતી એ અવસર;
પ્રભુપ્રસાદની હરદેવી, પત્ની તે પણ પાવન એવી...૨૦

સીતારામપત્ની ઇંદિરાસી, સભામાં બેઠાં તેહ હુલાસી;
બદ્રિનાથની કમળા નારી, જાનકીબા સુતા પણ સારી...૨૧

પત્ની ભગવતપ્રસાદ તણી, ચતુરાસિ ચતુર તે ઘણી;
રામબા સુખબા વાલબાઈ, બેઠી કુંવરબા આદી ડાહી...૨૨

પછિ પૂજન કરવાને કાજ, ઉઠ્યા આચાર્યજી મહારાજ;
પેહેલી પુસ્તકની પૂજા કરી, હેતે હેમ તણી મ્હોર ધરી...૨૩

પછિ ભટજીનું પૂજન કીધું, વસ્ત્ર ભૂષણનું દાન દીધું;
કરી આરતિ પ્રીતથિ ઘણી, ભટજીનિ ને પુસ્તક તણી...૨૪

પૂજ્યા વર્ણિ ને પૂજિયા સંત, બેઠા આસને સદ્‌ગુણવંત;
પછિ ધર્મવંશિ હતા જેહ, પૂજા કરવા લાગ્યા સહુ તેહ...૨૫

સર્વે બેઠા થઈ સાવધાન, ધરિ શ્રીહરિનું ઉર ધ્યાન;
ભટે પ્રગટસ્વરૂપ સમરિયું, પછિ મંગળાચરણ તે કરિયું...૨૬

કથાનો પછી આરંભ કરિયો, જાણે રેલ્યો અમૃત તણો દરિયો;
થાય વૃષ્ટિ અમૃત તણી જેમ, કથાઅમૃત વરસે છે એમ...૨૭

છિપ[૧] **સ્વાતિ તણું બુંદ**[૨] ઝડપે, સૌનાં મન સુણવા એમ **અડપે**[૩];
ભાવ સૌને સાંભળવાનો કેવો, કહિયે પૃથુરાજાના જેવો...૨૮

૧.માછલી ૨.સ્વાતી નક્ષત્રમાં પડેલું વરસાદનું ટીપું ૩.મંડ્યા રહે

નૈમિષારણ્યમાં સુતવાણી, સુણતા ઋષિયો પ્રેમ આણી;
તે સભા થકી પણ એહ ટાણે, આ સભાને તો અમરો વખાણે...૨૯

બદ્રિકાશ્રમના ઋષિ યુક્ત, શ્વેતદ્વીપના નિરન્ન મુક્ત;
મુક્ત અક્ષરધામના જેહ, કથા સાંભળે આવિને તેહ...૩૦

બ્રહ્મા ભવ ઈન્દ્ર આદિક દેવ, આવ્યા તે પણ ત્યાં તતખેવ;
સભા જોઈને આશ્ચર્ય પામે, જાણે સ્થિર ઠરિયે એહ ઠામે...૩૧

ક્યારે દેવ વિમાનમાં રહી, પુષ્પ ચંદન વરસાવે તહીં;
જન જોઈને આશ્ચર્ય આણે, ક્યાંથિ વરસ્યાં તે કોઈ ન જાણે...૩૨

સમાધિનિષ્ઠ તો તેહ કાળે, દિવ્ય દૃષ્ટિથી સઘળું નિહાળે;
હરિજન્માદિ ઉચ્છવઅંગ, જ્યારે આવે કથાનો પ્રસંગ...૩૩

લીલા પ્રગટ પ્રભુની વંચાય, ત્યારે શ્રોતાને રોમાંચ થાય;
વધે હર્ષ એવી સુણી વાણી, આવે આંખમાં પ્રેમનાં પાણી...૩૪

સૌને સાંભળવા તણું તાન, ભૂલ્યા દેહ તણું પણ ભાન;
બીજો કોઈ આવે અને જાય, તેનિ ખબર નહીં જ રખાય...૩૫

કામ ક્રોધ કે નિદ્રા લગારે, ત્યાં તે આવિ શકે નહિ ક્યારે;
શ્રોતા બેઠા હજારો હજાર, કોઈ બોલે ન શબ્દ લગાર...૩૬

પરધર્મિ જો આવે એ ઠામે, જોઈ અંતરે આશ્ચર્ય પામે;
એક સાહેબ આવ્યો એ ઠાર, જોવા ઉભો રહ્યો ઘડિ વાર...૩૭

ચિત્ત સર્વનાં એકાગ્ર દિસે, જોઈ અચરજ પામ્યો અતીશે;
ચાલ્યો ત્યાંથિ પાછો ફરિ જ્યારે, પુછ્યું રસ્તામાં કોઈને ત્યારે...૩૮

ક્યારે ઉઠે છે એહ સભાય, ક્યારે આચાર્યમેળાપ થાય;
કહ્યું મળશે આચારજ તેય, બાર ઊપર વાગતાં બેય...૩૯

એવું સાંભળિને એ તો ગયો, કથા ઊઠવાનો સમો થયો;

કથામાં જે ઉંડો મર્મ આવ્યો, ગુણાતીતાનંદે સમઝાવ્યો...૪૦

વળિ આચાર્ય પણ સમઝાવે, મહિમા મોટો હરિનો બતાવે;
શ્રોતાનાં મન તૃપ્ત ન થાય, જાણે સુણિયે હજી જો વંચાય...૪૧

ગયા સૌ ઉઠિ ભોજન કરવા, લાગ્યા કોઇ રસોઈ આદરવા;
ગૃહસ્થો સિધું કોઠારે લેય, તેનું નાણું ગમે ત્યારે દેય...૪૨

તેનું નામું તો ત્યાં ન લખાય, એવિ આચાર્યની આજ્ઞાય;
આપે ત્યાગિયોને પ્રતિદિન, રઘુવીર રસોઈ નવીન...૪૩

રત[1] કેરિની જ્યાં સુધી હતી, રસોઈ રસપોળિનિ થતી;
પછિ બરફી સુરત તણી સારી, જલેબી ને સાટા સુખકારી...૪૪

સૂત્રફેણી પેંડા પકવાન, પીરસે ભાતભાત મિષ્ટાન્ન;
કોઇ દિવસે હરિભક્ત કોઈ, આપે ત્યાગિયોને તે રસોઈ...૪૫

ધર્મવંશિયોને પણ આપે, મનમાં જાણિ પુણ્ય અમાપે;
કહું શ્રોતાઓનો તહાં ધર્મ, મનમાં સમજી લેજો મર્મ...૪૬

કોઇ ધારણાપારણાં કરે, ચાંદરાયણ કોઇ આચરે;
જમે છે કોઈ એક જ વાર, કોઇ સાથવો કે ફળાહાર...૪૭

અતિ ઉત્તમ તીરથ જોઈ, તપ તીવ્ર કરે જન કોઈ;
કોઇ વિપ્ર ગૃહસ્થ તો ત્યારે, કાયામાં પંચકેશ વધારે...૪૮

રહે કોઈ કરી **પયપાન**[2], કરે બે વાર ગોમતિ સ્નાન;
ગોમતીતટ ભીડ ન માય, જતાં આવતાં કીર્તન ગાય...૪૯

તેનો શબ્દ રહે બધે ગાજી, થાય શ્રીજિ સુણી બહુ રાજી;
જ્યાં પ્રસાદિનાં સ્થાન ગણાય, જનો દર્શન કરવા ત્યાં જાય...૫૦

ગ્રામ્યવાત ન કોઇ ઉચ્ચરે, હરિલીલાનિ વાત જ કરે;

૧.સિઝન ૨.દૂધ પીવું

એવું જોઇને ભાસે એ ઠામ, જાણે આંહિ છે અક્ષરધામ...૫૧

હવે સાહેબની કહું વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
વાગ્યા બાર ઉપર બેય જ્યારે, આવ્યો સાહેબ મળવાને ત્યારે...૫૨

આચારજ પાસે ટોપિ ઉતારી, કર્યું વંદન લાયક ધારી;
વાતો કરતાં પુછી વાત એક, આંહિ આવ્યા છે લોક અનેક...૫૩

નથિ પોલિસ કેરા સિપાઈ, તોય થાતિ નથી જ લડાઈ;
બીજે જો આવો મેળો ભરાય, મારામારિ તણા ગુના થાય...૫૪

ઘણા પોલિસ કેરા સિપાઈ, રાખવા પડે તે સ્થળ માંઈ;
આંહિ લડતા નથી જન કોય, કહો કારણ જે તેનું હોય...૫૫

બોલ્યા આચાર્યજી મહારાજ, મળ્યો છે આંહિ ભક્તસમાજ;
ધન નારિ અને અભિમાન, ત્રણ તે છે લડાઈનાં સ્થાન...૫૬

સૈકડો આંહિ સાધુઓ જે છે, ધન નારિથિ દૂર રહે છે;
વળિ છે તેહ વૈરાગ્યવાન, નથિ રાખતા ઉર અભિમાન...૫૭

મળ્યા છે આંહિ જે હરિભક્ત, ત્યાગિ જેવા તે થઇને વિરક્ત;
સુણે સદ્‌ગુરુનો ઉપદેશ, અભિમાન ધરે નહિ લેશ...૫૮

કહો છો બીજા મેળાની વાત, ત્યાં તો થાય ઘણા **ઉતપાત**[1];
તેમાં જે પદ ગુરુનું ધરે છે, ધન માટે લડીને મરે છે...૫૯

ઉપજાતિ : ધર્મીજન લડે નહિ તે વિષે :

ધર્મી મળી તીરથ માંહિ જાય, તેમાં લડાઈ કદિયે ન થાય;
સારા ગુરૂનો સુણિ ઊપદેશ, માહાત્મ્ય ને સંપ વધે વિશેષ...૬૦

જો ક્રોધિ લોભી વળિ હોય કામી, તે તો લડે પાપપ્રવેશ પામી;
ક્રોધાંધ કામાંધ સમો ગણાય, લડાઇ કર્તા નહિ તે લજાય...૬૧

૧.તોફાન; ધાંધલ-ધમાલ

જેને નહીં લોકનિ કાંઈ લાજ, જાણે નહીં કાજ અને અકાજ;
જેમાં નહીં ગંભિરતા જણાય, તેવા જનો માંહિ લડાઈ થાય...૬૨

જે માન મોટું ધરિ બોલ ભાખે, હૈયા વિષે જે હઠિલાઈ રાખે;
નિંદા થકી લેશ નહીં લજાય, અજ્ઞાનિ એવા જ લડે સદાય...૬૩

ગુરૂ થઈને ઉપદેશ દે છે, સંસાર જૂઠો જનને કહે છે;
પોતે લડે તે **જર**[1] માટ જોય, માને ન તેનો ઉપદેશ કોય...૬૪

લડાઈ તો બાળકને જ છાજે, રાજા લડે જો નિજ જાય રાજે;
સંસાર મિથ્યા જન જેહ જાણે, લડ્યાનિ ઈચ્છા ઉર કેમ આણે...૬૫

જ્યાં દૈવનો કોપ ઘણો જણાય, સ્વધર્મમાં શ્રેષ્ઠ કુસંપ થાય;
લડે પછી તુચ્છ પદાર્થ માટે, ઘડે ઘણા તે અઘટીત ઘાટે...૬૬

સત્સંગિ સર્વે સ્વકુટુંબ જેવા, સંપી વસે છે સુખથી જ એવા;
અન્યોન્ય માહાત્મ્ય અધીક જાણે, લડે નહીં તે જન કોઈ ટાણે...૬૭

છે વાસ આંહિ પ્રભુનો વિશેષ, કુસંપનો થાય નહીં પ્રવેશ;
પોલીસનું કામ પડે ન આંહીં, કશા નહિ થાય ગુનાહ ક્યાંહી...૬૮

ચોપાઈ :

સુણિ સાહેબ બોલિયો વાણી, ઘણો અંતરમાં ગુણ આણી;
ફર્યો છું હું ઘણે પુર ગામ, આવો ધર્મ નથી કોઈ ઠામ...૬૯

જેવો સંપ સ્વજાતે અમારો, તેવો દીસે છે સંપ તમારો;
જ્યારે સંપ સમૂળગો જાશે, ત્યારે બેયમાં વિપરીત થાશે...૭૦

એવિ વાતો કરી એહ ઠામ, ગયો સાહેબ કરિને સલામ;
વળિ સાંઝ સમે કથા થાય, દેવશયન સુધી તે વંચાય...૭૧

સભામાં પ્રભુનાં દરશન, પામે કોઈ પુરા પ્રેમિ જન;

૧.ધન

કોઈ સ્વપ્નમાં શ્રીહરિ ભાળે, એવાં અચરજ થાય એ કાળે...૭૨

ઉપજાતિ :

કથા પછી જ્યાં **અવકાશ**[૧] લે છે, સંતો જનોને ઉપદેશ દે છે;
સંસાર છે સાગર તુલ્ય ભાઈ, જીવો થયા મોહિત તેહ માંઈ...૭૩

કામાદિ શત્રુ ભુલવી ભમાવે, અનેક વિઘ્નો અણજાણ આવે;
ન થાય તે વર્ણન એક **અધ્યે**[૨], અપાર સંસાર સમુદ્ર મધ્યે...૭૪

તૃષ્ણા તણાં બંધન છે અનેક, જીવ્યાનિ આશા અતિ શ્રેષ્ઠ એક;
ત્યાગે તથાપિ તન તો **અવધ્યે**[૩], અપાર સંસાર સમુદ્ર મધ્યે...૭૫

ગુરૂ મળે મુક્ત મહાંત જ્યારે, છોડે મહાબંધન તેહ ત્યારે;
છૂટે નહીં તે ગુરુ કોઈ **બદ્ધે**[૪], અપાર સંસાર સમુદ્ર મધ્યે...૭૬

મહાપ્રભૂનો મહિમા મનાય, સંસાર મીથ્યા સઘળો જણાય;
ત્યારે જ તેનાં સહુ કામ **સધે**[૫], અપાર સંસારસમુદ્ર મધ્યે...૭૭

એવો વિશેષે ઉપદેશ આપે, જનો તણા સંશય સર્વ કાપે;
આવેલ જોવા જન જે ઘણાય, તેમાંથિ ઝાઝા સતસંગિ થાય...૭૮

ચોપાઈ :

પછિ આવિ પ્રબોધિની જ્યારે, કથા કીધિ સમાપન ત્યારે;
ભટજી તણું પૂજન કીધું, દ્રવ્ય આદિ આચારજે દીધું...૭૯

હરિભક્તોએ પણ તેહ ટાણે, દીધું દ્રવ્ય સ્વશક્તિ પ્રમાણે;
સૌએ આચાર્યપૂજન કીધું, દ્રવ્ય ભૂષણ આદિક દીધું...૮૦

ગુરુપત્નીનું પૂજન પ્રીતે, નારિયોયે કર્યું રુડિ રીતે;
બિજા વિપ્રોને દક્ષિણાદાન, આપ્યાં આચારજે એહ સ્થાન...૮૧

સારો અશ્વ લાવ્યા શણગારી, ભટજીને તે અશ્વે બેસારી;

૧.ફુરસદ ૨.એક અધ્યાયમાં ૩.આયુષ્ય પૂર્ણ થાય ત્યારે ૪.બંધાયેલા ૫.સિદ્ધ થાય

વાજતે ગાજતે રુડિ રીતે, ઘેર પહોંચાડિયા પૂરિ પ્રીતે...૮૨

સર્વ ત્યાગી ગૃહસ્થ જે જન, બીજે દિન આપ્યું સૌને ભોજન;
જન સર્વ પુનમ સુધિ રહ્યા, પછિ સૌ સહુને ગામ ગયા...૮૩

ત્યાગિ આવેલા જ્યાં થકિ જેહ, ગયા ફરવા તે દેશમાં તેહ;
બ્રહ્મચારિ કહે રુડા રાય, થયો યજ્ઞ તે આ ધામમાંય...૮૪

જ્યારે શ્રીજિ થયા **તિરોધાન**[૧], તે પછી તો આવો કોઈ સ્થાન;
જ્ઞાનયજ્ઞ થયો નથિ ભાઈ, સંભારે છે જનો સુખદાઈ...૮૫

રઘુવીરે ઘણો જશ લીધો, પાયો કીર્તિનો અવિચળ કીધો;
વાત તે યજ્ઞની બહુ વાર, થાય અક્ષરધામ મોઝાર...૮૬

ધ્યાનમાં એવું દેખું છું હુંય, તે થકી તમને કહું છૂંય;
સદા એવા આચારજ થાજો, જન સર્વમાં સારા ગણાજો...૮૭

સુખ ને શાંતિ સર્વને થાય, એવાં કામ તે કરજો સદાય;
જ્ઞાનયજ્ઞનું વર્ણન ભાવે, કોઈ સાંભળે કે જો સુણાવે...૮૮

પ્રભુજી તેને થાય પ્રસન્ન, પૂરે ઈચ્છા જેવિ હોય મન;
અહો રાય પુરો ધરિ પ્યાર, બોલો શ્રીજીનો જયજયકાર...૮૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

રઘુવિર **ગુરુ**[૨] જ્ઞાનયજ્ઞ કીધો, જશ જગ માંહિ અખંડ એહ લીધો;
સ્મૃતિ મુજ મનમાં સદા રહેજો, દરશન શ્રીહરિ તે સમેત દેજો...૯૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીવૃત્તાલયે રઘુવીરા-ચાર્યકૃતજ્ઞાનયજ્ઞ-નિરૂપણનામ દશમો વિશ્રામઃ ॥૧૦॥

૧.અંતર્ધાન ૨.મોટો

પૂર્વછાયો :

વિમળ પુર વરતાલના, હરિમંડપમાં વસિ વાસ;
ભાખે ભુમાનંદજી કથા, ભક્ત વાઘજીભાઇની પાસ...૦૧

ચોપાઈ :

ભલા સાંભળો વાઘજીભાઈ, કથા શ્રીહરિની સુખદાઈ;
અચિંત્યાનંદ વર્ણિએ એહ, અભેસિંહજીને કહી તેહ...૦૨

અભેસિંહે સુણિ તેહ વાર, માન્યો વર્ણિ તણો ઉપકાર;
પ્રેમે વર્ણિનું પૂજન કીધું, વસ્ત્ર આદિક યોગ્ય તે દીધું...૦૩

સંત બ્રાહ્મણ સર્વ જમાડ્યા, સારી રીતે સંતોષ પમાડ્યા;
દીધાં દ્વિજને નાનાવિધ દાન, સમજી દિન પર્વ સમાન...૦૪

દિન ચરિત્ર સમાપન કેરો, કયો ઉત્તમ એથિ ઘણેરો;
પુત્રજન્મ કે રાજ્યાભિષેક, એ થકી દિન ઉત્તમ એક...૦૫

હોય ગ્રહણ કે મકરસંક્રાંત, કરે અવભૃત સ્નાન યજ્ઞાંત;
દિન એથી ઉત્તમ પરમાણો, કથા શ્રવણ સમાપન જાણો...૦૬

કથા સાંભળિને પુણ્ય કરવું, શાસ્ત્રનું તે વચન મન ધરવું;
જે જે સાંભળ્યાં તીરથ સ્થાન, કર્યાં ત્યાં જઈ સ્નાન ને દાન...૦૭

દેવ લક્ષ્મીનારાયણ કેરાં, કર્યાં દર્શન સરસ ઘણેરાં;
કથા મનન તે કરતા વિશેષ, અભેસિંહ સિધાવ્યા સ્વદેશ...૦૮

કચ્છ સોરઠ ને ગુજરાતે, જ્યાં જ્યાં લીલા કરી જગતાતે;
અભેસિંહ તહાં તહાં જઈ, કરિ જાત્રા મુદિત મન થઈ...૦૯

જહાં જન્મ ધર્યો જગદીશે, તથા જ્યાં જ્યાં ફર્યા વન વિશે;
જૈને ત્યાં પણ જાત્રાઓ કીધી, પ્રસાદીનિ જગા જોઈ લીધી...૧૦

પછીથી ગયા પોતાને ઘેર, ભજે શ્રીહરિને રુડિ પેર;

મહાભક્તોમાં મુખ્ય ગણાયા, ગુણ ગ્રંથમાં જેના લખાયા...૧૧

રહેશે શશિ સૂર્ય આ ઠામ, રહેશે ત્યાં સુધિ એનું નામ;
થશે અક્ષરધામમાં વાસ, પ્રભુ શ્રી પુરુષોત્તમ પાસ...૧૨

પૂર્વછાયો :

વાઘજિભાઈ વદે વળી, ભૂમાનંદ સુણો નિષ્કામ;
આચારજોએ તે પછી, કહો કિયાં કિયાં કર્યાં ધામ ?...૧૩

ચોપાઈ :

વળિ મૂર્તિયો ક્યાં પધરાવી, કહો તે મને આનંદ લાવી;
ભૂમાનંદ કહે સુણો ભ્રાત, સ્થાપિ મૂર્તિયો તે કહું વાત...૧૪

વસ્યા જૈ હરિ અક્ષરવાસ, તેને વીતિ ગયા પાંચ માસ;
આવિ કાર્તિકી તે જેહ કાળે, રઘુવીર આવ્યા વરતાલે...૧૫

સમૈયો થયો તે બહુ સારો, આવ્યા હરિજન સંત હજારો;
સભા ત્યાં સજી સંત સમાજે, રઘુવીરજી તેમાં બિરાજે...૧૬

જાણે શ્રીહરિ પ્રગટ પ્રમાણ, સંતમંડળમાં છે સુજાણ;
આવ્યા જન વટપુરના નિવાસી, અતિ અંતર માંહિ હુલાસી...૧૭

તેમાં મુખ્ય તણાં કહું નામ, જેને પ્યારા છે પૂરણકામ;
નારુપંત તે શ્રેષ્ઠ મનાય, જેમ માળામાં **મેર**[૧] ગણાય...૧૮

રામચંદ્ર રુડા વૈદરાય, જેના ઔષધે ભવરોગ જાય;
હતા શાસ્ત્રિ શોભારામ સારા, શાસ્ત્રમર્મ સકળ જાણનારા...૧૯

મોટું ગાયકવાડનું માન, ગુજરાતમાં નહિ તે સમાન;
હરિશ્ચંદ્ર તથા લક્ષ્મીરામ, આવ્યા વૈદ ભલા તેહ ઠામ...૨૦

કહું તે **વૈદવિદ્યામાં**[૨] કેવા, જાણો અશ્વિનીકુમાર જેવા;

૧.મુખ્ય મણકો ૨.રોગ અને તેના ઔષધને પારખવાની વિદ્યામાં

લક્ષ્મીરામના સુત ગુણવાન, બાપુ નામ મહા બુદ્ધિમાન...૨૧

કહું શાસ્ત્રિ રુડા કૃષ્ણારામ, ધર્મવંત ને બુદ્ધિના ધામ;
પ્રેમિજન વળી આપા પુરાણી, જેણે ભક્તિ જથારથ જાણી...૨૨

વૈશ્ય ભક્ત પ્રેમાનંદ બાપુ, ધ્રુવ પ્રહ્લાદની ઉપમા આપું;
કાનદાસ વકિલ વખણાય, દયારામ તંબોળિ ગણાય...૨૩

ઈત્યાદિક પ્રભુ પ્રગટના દાસ, આવ્યા શ્રીરઘુવીરજિ પાસ;
જેમ સુરગણ સહ સુરરાજ, આવે કૃષ્ણનાં દર્શન કાજ...૨૪

પૂરા પ્રેમથિ કીધા પ્રણામ, કરી પૂજન ઉચ્ચર્યા આમ;
નારુપંત કહે શિર નામી, સુણો સૌ સતસંગિના સ્વામી...૨૫

વસંતતિલકા :

વંદૂ વિશેષ વૃષવંશ વિશે દિનેશ,
સત્સંગના અધિપતી સુમતી સુવેશ;
શ્રી ભક્તિધર્મતનુજે નિજ ગાદિ આપી,
જે આવશે શરણ તેહ થશે અપાપી...૨૬

આપ પ્રતાપ થકિ ઉદ્ધવ સંપ્રદાય,
વિસ્તારવંત કરિ સાચવશો સદાય;
ગ્રંથો રચાવિ મતપુષ્ટિ કરાવશોજી,
ને ઠામઠામ શુભ ધામ ઠરાવશોજી...૨૭

આવ્યા અમે સહુ મળી શરણે તમારે,
ઈચ્છા વિશેષ ઉરમાં રહિ છે અમારે;
તે આપ પાસ વિગતે કરિએ વિદીત,
તે સાંભળો હરિજનો તણું ધારિ હીત...૨૮

ચોપાઈ :

આપ્યો શ્રીજિએ અમને જ્યારે, ગુટકો પંચરત્નનો ત્યારે;
મેં તો હરિજન સર્વને આપ્યો, એક સ્થાનકમાં તેને સ્થાપ્યો...૨૯

વળિ લક્ષ્મીનારાયણ કેરી, આપિ મૂર્તિઓ હરિએ ભલેરી;
કહ્યું જોગવાઈ આવે જ્યારે, સ્થાપજો ગુટકા પાસે ત્યારે...૩૦

માટે મૂર્તિઓ સ્થાપવા કાજ, ઈચ્છા ઊપજિ છે મહારાજ;
સુણિ બોલિયા શ્રી રઘુવીર, જોઈએ મૂર્તિજોગ મંદીર...૩૧

વૈદ માધવરામના પુત્ર, રામચંદ્ર બેઠા હતા તત્ર;
નાતે માળવિ શ્રીગોડ વિપ્ર, ખરું ખોટું તે સમજી લે **ક્ષિપ્ર**[1]...૩૨

મૂર્તિ હરિએ આપી હતિ જ્યારે, હતા તે પણ હાજર ત્યારે;
તેની **અંગના**[2] અમૃત નામ, હતિ તે સતિ પણ તેહ ઠામ...૩૩

બેય શ્રીહરિનાં કૃપાપાત્ર, ગણે સંસારને તૃણમાત્ર;
તેણે ચિત્તમાં કીધો વિચાર, મૂર્તિ પધરાવશે જેહ વાર...૩૪

હરિમંદિર કરવાને ત્યારે, આપવું ધન નિશ્ચે અમારે;
પ્રણમી રઘુવીરજિ પાસ, કરિ વાત તે સર્વ પ્રકાશ...૩૫

હરિમંદિર કરવાને કાજ, અમે આપશું ધન મહારાજ;
પ્રતિષ્ઠા આપ આવિને કરશો, વળિ તેમાં જે ધન વાપરશો...૩૬

ધન એ સર્વ આપશું અમે, તેનિ ચિંતા ન રાખશો તમે;
એવાં સાંભળિ સારાં વચન, સર્વે રાજિ થયા હરિજન...૩૭

વળિ બોલિયા શ્રીરઘુવીર, કરાવો જઈ હરિમંદીર;
કરવા પ્રતિષ્ઠા તણું કાજ, અમે આવશું સહિત સમાજ...૩૮

ગોપાળાનંદને વાણિ કહી, હરિમંદિર કરાવજો રહી;

૧.તરત ૨.પત્ની

આજ્ઞા માથે ધરી મુનિરાજ, વટપુર વિચર્યા તેહ કાજ...૩૯

હરિમંદિર તૈયાર કીધું, રામચંદ્ર વૈદે નાણું દીધું;
જોષી પાસે મુરત જોવરાવ્યું, એ તો મહાશુદિ પાંચમે આવ્યું...૪૦

સારી **સત્યાશિયા**[૧] તણિ સાલ, તેડ્યા આચાર્યને તતકાળ;
સંતો સહિત આચાર્ય સિધાવ્યા, આસપાસના સત્સંગિ આવ્યા...૪૧

સિયાજી નૃપ સદ્‌ગુણવાન, કર્યું આચાર્યનું સનમાન;
પ્રતિષ્ઠા કરિ ત્યાં તેહ ટાણે, તે તો વેદવિધાન પ્રમાણે...૪૨

સ્થાપ્યા લક્ષ્મીનારાયણદેવ, જમાડ્યા ભલા સંત ભુદેવ;
વૈદરાજે તે નાણું વાપરિયું, વળિ ભેટ ભલું ધન કરિયું...૪૩

ધન્ય ધન્ય તેનાં માતતાત, રહિ વિશ્વમાં વાત વિખ્યાત;
હરિલીલામાં તે તો લખાશે, ગામોગામ કથા કહેવાશે...૪૪

ઉપજાતિ : સુમાર્ગે વ્યય કરવા વિષે :

છે દ્રવ્ય ને દેહ વિનાશવંત, ધારે સ્વચિત્તે જન જે ધિમંત;
બીજે વર્યું તે જર વ્યર્થ જાય, એવું ગણે તો ધરમાર્થ થાય...૪૫

સંસારની ઝાળ સદા બળે છે, તેમાં પડ્યું તે પ્રજળી ટળે છે;
તેમાંથિ કાઢી ધન પુણ્ય કીધું, તે **લાયમાંથી**[૨] જ બચાવિ લીધું...૪૬

વરે ઘણું જે વ્યવહાર માંઈ, ફુલાય ને કષ્ટ ધરે ન કાંઈ;
ચડાવવું **નેવનું**[૩] નીર **મોભે**[૪], લાગે જ એવું ધરમાર્થ લોભે...૪૭

જનો ગણે છે જર જીવ સાટે, માથાં કપાવે બહુ દ્રવ્ય માટે;
જો થૈ રુચી પુણ્ય કર્યાનિ જેને, તો હૂં કહૂં છું અતિ ધન્ય તેને...૪૮

સંગ્રામમાં જૈ શિરને કપાવે, ચડી પહાડે તન ઝંપલાવે;
તે તો બધૂંયે કરવું સહેલ, ધર્માર્થ દેવું ધન મૂશકેલ...૪૯

૧.સં.૧૮૮૭ ૨.અગ્નિમાંથી ૩.છાપરાના નીચેના છેડાનાં નળિયાનું ૪.છાપરાની ટોચે

દુઃખે કરી મેળવિયા જ દામ, જાણે પડે કોઈક કાળ કામ;
અંતે બધૂં એહ પડ્યું રહેશે, તે લૂટનારા જન લૂટિ લેશે...૫૦

જે હોય દૈવી જન તેહ જાણે, પુણ્યે વર્યું તે જ ખરું પ્રમાણે;
પવિત્ર બુદ્ધિ પ્રગટીત થાય, પુણ્યાર્થ તેના કરથી કરાય...૫૧

નાણૂં જ સંસારિ જનોનું **નૂર**[૧], નાણૂં જ તે જીવન છે જરૂર;
તે વાવરીને શુભ કામ કીધું, પોતાનું તે જીવતદાન દીધું...૫૨

માલિની :

સતિ અમરતબાઈ ધન્ય તે તો ગણાઈ,
પતિ તણિ સુગુણાઈ સૌથિ સારી જણાઈ;
હરિસદન સુકાજે આપિયું નાણું એણે,
પરમ પદનું ભાતું તે કરી લીધું તેણે...૫૩

ચોપાઈ :

પ્રતિષ્ઠાનું કરી પુરું કામ, આવ્યા આચાર્ય વરતાલધામ;
સભા નિત્ય સજીને બિરાજે, જેમ પ્રગટ પ્રભૂ હોય આજે...૫૪

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ગુરુ રઘુવિરજી કૃપા કરીને, વટપુરમાં સહ સંત વીચરીને;
જન સુખદ રમા હરિનિ જેહ, છબિ પધરાવિ કથા સુણાવિ તેહ...૫૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈસંવાદે વટપુરે દેવપ્રતિષ્ઠા-નિરૂપણનામૈકાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૧॥

પૂર્વછાયો :

આચારજોએ જે વળી, સ્થાપિ મુરતિયો સુખદાઈ;
તેહ કથા તમને કહું, ભલા સાંભળો વાઘજિભાઈ...૦૧

૧.તેજ; શક્તિ

ચોપાઈ :

દેવ વટપુરમાં પધરાવ્યા, રઘુવીરજી વરતાલ આવ્યા;
વીત્યા વાસર જ્યારે છ સાત, બનિ એવે સમે બિજી વાત...૦૨

કહું તેની કથા સુખદાઇ, સ્નેહે સાંભળો વાઘજિભાઈ;
સર્વે ખંભાતના હરિજને, મળિને વિચાર્યું નિજ મને...૦૩

રઘુવીરજીને લખ્યો પત્ર, સ્થાપવી છે જે મૂર્તિયો અત્ર;
આપેલી છે શ્રીજીમહારાજે, લૈને આવજો સ્થાપવા કાજે...૦૪

હરિમંદિર કીધું તૈયાર, માટે કરશો નહીં હવે વાર;
હતિ સત્યાશિયા તણી સાલ, હરિભક્તે તેડાવ્યા તે કાળ...૦૫

ત્યારે આચાર્ય શ્રીરઘુવીર, નિત્યાનંદ મુની દૃઢ ધીર;
હરિભક્તનિ વિનતિ વિચારી, જવા ખંભાત કીધી તૈયારી...૦૬

સાધુ પાળા સહિત સજ્જ થયા, લૈને મૂર્તિ તે ખંભાત ગયા;
હરિકૃષ્ણ છબી શ્યામ રંગે, હતિ તે લીધિ સાથે ઉમંગે...૦૭

જૈને મુહૂર્ત શુભ જોવરાવ્યું, તે તો ફાગણ શુદિ બીજે આવ્યું;
સ્થાપિ મૂર્તિ તે મંદિરમાંય, વિધિ વેદોક્ત તે કરી ત્યાંય...૦૮

વળિ **નેવાશિયો**[૧] આવ્યો જ્યારે, જેઠ શુક્લ પાંચમ શુક્રવારે;
રઘુવીરજિએ તેની સાથે, રાધાકૃષ્ણ થાપ્યા નિજ હાથે...૦૯

વળિ મૂળિમાં મંદિર જેહ, થયું તેનિ કથા કહું તેહ;
જ્યારે શ્રીજિ સ્વધામ સિધાવ્યા, તેના **કાર્ય**[૨] ઉપર જન આવ્યા...૧૦

જોશિ ઘેલો મુળિના નિવાસી, આવ્યા ગઢપુર તે ગુણરાશી;
આજ્ઞા શ્રીજિ તણી હતી જેહ, બ્રહ્માનંદે કહી તેને તેહ...૧૧

૧.સં.૧૮૮૯ ૨.અગિયારમાની વિધિ-કારજ

મૂળિયે મોટું મંદિર કરવું, એવું વચન છે તે ઉર ધરવું;
ત્યાંના રાજાને જૈ સમજાવો, ધામ કરવાને જગ્યા અપાવો...૧૨

કહે જોશિ તે આજ્ઞા ધરીશ, એ તો કામ જરૂર કરીશ;
પછિ તે મુળીયે ગયા જ્યારે, મળ્યા રાજા ને રાણિને ત્યારે...૧૩

પરમાર રામા ભાઈ નામ, તેનું રાજ રુડું તેહ ઠામ;
બાઈબા ને રાજુબા બે રાણી, સતસંગમાં જે વખણાણી...૧૪

રાજા પણ હરિભક્ત અનન્ય, જેનાં ભાગ્ય અહો ધન્ય ધન્ય;
ઘેલા જોશિયે વાત પ્રકાશી, તે તો ભૂપતિને ભલી ભાસી...૧૫

સુણિ રાણિયોયે પણ ધાર્યું, આંહિ ધામ જો થાય તો સારું;
કહે જોશિને એમ ભૂપાળ, અમે આપશું જગ્યા વિશાળ...૧૬

આંહિ શ્રીજી તણું ધામ થાય, ભલું ભાગ્ય અમારું ગણાય;
પછિ આવી પ્રબોધિનિ જ્યારે, સમૈયો થયો શ્રીપુર ત્યારે...૧૭

ઝાલાવાડના હરિજન આવ્યા, ઘેલો જોશી તે સાથે સિધાવ્યા;
ઝાલાવાડના જે હરિદાસ, બોલ્યા અવધપ્રસાદજી પાસ...૧૮

ગામ મુખ્ય શિયાણિ પ્રમાણ, તાવિ દેવળીયું ને મેથાણ;
કરિ આગ્રહ સર્વ ઉચ્ચારે, કરો મંદિર ગામ અમારે...૧૯

સુણિ બોલ્યા બ્રહ્માનંદસ્વામી, સહુ સાંભળો સંતોષ પામી;
એમ બોલ્યા છે શ્રીઘનશ્યામ, મૂળિયે કરવું મોટું ધામ...૨૦

સુણિ બોલિયા અવધ્યપ્રસાદ, તે તો છે મુજને પણ યાદ;
હતા બોલ્યા સુંદરવર શ્યામ, મૂળિમાં કરવું મોટું ધામ...૨૧

માટે આજ્ઞા પ્રમાણે જ કરવું, ધામ ઉત્તમ ત્યાં જ આદરવું;
હરિ આજ્ઞા ઉલંઘન થાય, સુખ એમાં નહીં ઉપજાય...૨૨

ઝાલાવાડ તણું મધ્ય તે છે, માટે ઉત્તમ પક્ષ તો એ છે;
ઘેલો જોશી બોલ્યા તતકાલ, ભૂમિ આપશે ભૂપ વિશાળ...૨૩

મારિ સાથે છે એવું કહાવ્યું, પછિ સૌ મળિ ત્યાં જ ઠરાવ્યું;
પછિ બ્રહ્મમુની તહાં ગયા, રાજા રામાભાઇ રાજિ થયા...૨૪

જગ્યા જોઇએ તેટલિ દીધી, વળિ સારી સહાયતા કીધી;
કહ્યું જોઇએ તે માગિ લેજો, અમ લાયક કામ કહેજો...૨૫

બ્રહ્માનંદે પુછ્યું પછિ ત્યાંય, સારા પથ્થર નીકળે ક્યાંય?
રામોભાઇ બોલ્યા તેહ ટાણે, મળે હલકા પથ્થર આ ઠેકાણે...૨૬

જેને ઉત્તમ પથરાનું કામ, લાવે જૈ ધરાંગધરે ગામ;
બ્રહ્માનંદે અંતર માંહિ આણ્યું, નથિ લાવિયો હું ઝાઝું નાણું...૨૭

ધરાંગધરેથિ પથરા લવાય, ખૂબ ખરચ નાણાં તણું થાય;
માટે મૂળિનિ સીમ મોઝાર, શોધિ કાઢવા પથ્થર સાર...૨૮

સારો દિવસ તે સીમમાં ફરે, સારા પથ્થરની શોધ કરે;
દિન એમ વિત્યા દસબાર, પણ પથરા મળ્યા નહિ સાર...૨૯

પથ્થરા કાચા વઢવાણ કેરા, મુળિમાં પણ એવા ઘણેરા;
મુનિ બ્રહ્મે વિચારીયું એમ, કૃષ્ણઆજ્ઞા પળાશે આ કેમ...૩૦

પાકા પથ્થર ક્યાંથિ લવાશે, મોટું મંદિર શી રીતે થાશે;
સ્તુતિ કર જોડિ કૃષ્ણની કરે, આંખ્યોમાંથિ આંસુ બહુ ઝરે...૩૧

એમ દિવસ પંદર વહિ ગયા, પણ શ્યામ સહાય ન થયા;
રાતે સૂતા પથારિ બિછાવી, પણ નેણમાં નિદ્રા ન આવી...૩૨

સ્તુતિ કરવા લાગ્યા કર જોડી, હરી મેં હવે હિંમત છોડી;
કરશો જો સહાયતા શ્યામ, થાશે મોટા મંદિર તણું કામ...૩૩

રાગ બિહાગ : પદ : ૧

સહાયતા ઘનશ્યામ, સદ્ય કરો સહાયતા ઘનશ્યામ;
કૃપાનિધી તમે કરવા કહ્યું છે, મૂળી વિષે મોટું ધામ સદ્ય...૩૪

એકે ઉપાય સુજે નહિ અમને, કેમ થશે એહ કામ;
પાકા પથ્થર પ્રભુ આ સ્થળે ન મળે, ગોતી વળ્યો બધું ગામ સદ્ય...૩૫

ભક્તવત્સલ કૃપાસાગર કહિયે, નાથ તમારું નામ;
કૃપા તજી અતિ કઠોર થાવું, આપને ન ઘટે આમ સદ્ય...૩૬

હૃદય તો બળી રાખ થયું છે, ચરચર દાઝે ચામ;
દિવસ તો જેમ દુઃખથી વીત્યો, **જામનીના**[1] જશે **જામ**[2] સદ્ય...૩૭

અમારે તો પ્રભુ એક જ છો તમે, મન ઠરવાનું ઠામ;
તે તો તમે તિરોધાન થયા વળી, દાઝ્યા ઉપર દ્યો છો ડામ સદ્ય...૩૮

તમ અરથે અમે સંસાર તજિયો, તજ્યાં છે સુખ તો તમામ;
તે તમે અમને તજી ગયા છો, હે પ્રભુ પૂરણકામ સદ્ય...૩૯

વચન થકી અમે વનમાં વસીને, સહન કર્યાં શીત **ઘામ**[3];
તે તપનું ફળ તો ત્રિકમા અમે, પામિયા આ પરિણામ સદ્ય...૪૦

આ અવસર હવે આપ પધારો, કહિયે કરીને પ્રણામ;
વિશ્વવિહારી છો વિશ્વંભર, વાલમ જનવિશ્રામ સદ્ય...૪૧

પદ : ૨

પ્રકટ પ્રાણઆધાર, આવો પ્રભુ પ્રગટ પ્રાણઆધાર;
હે ઘનશ્યામ હવે તો ઘણી થઈ, વાલાજી કરોને વિચાર આવો...૪૨

પ્રથમ સુખ સંપૂરણ આપ્યાં, ગણતાં ન પામિયે પાર;
હવે **હળાહળ**[4] પાઓ છો પ્રીતમ, અમૃત દઈને આહાર આવો...૪૩

૧.રાત્રીના ૨.પહોર = ત્રણ કલાક ૩.ગરમી ૪.ઝેર

સંકટમાં તમે સહાયતા પણ, કીધી અનેક પ્રકાર;
આ અવસરે કેમ અળગા રહ્યા છો, ભૂધર ગુણભંડાર આવો...૪૪

જો નહિ આવો તો હવે નહિ રહે, લોકમાં લાજ લગાર;
પ્રભુ નહીં પણ પૂરા પાખંડી, કુસંગી જન કહેનાર આવો...૪૫

મંદિર જો નહિ થાય મૂળીમાં, હસશે લોક હજાર;
માણસમાં પછી ઉંચે મુખે અમે, એકે ન થાય ઉચ્ચાર આવો...૪૬

કૃપાનિધિ નથી સહાય કરતા, મહાસંકટ મોઝાર;
કૃષ્ણ હરિ તમે કેમ ઉતારશો, પાપીને ભવજળપાર આવો...૪૭

આપ વિના ત્રિભુવનમાં અમારે, અન્યનો નથી આધાર;
ભાર બીજા કોઈ દેવદેવીનો, ભાસે નહીં તલભાર આવો...૪૮

ભાવ સહિત તમને જ ભજે નહિ, જે ગુણહીણ ગમાર;
વિશ્વવિહારીલાલ વિસારીને, કરે પામર પર પ્યાર આવો...૪૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

વિનતિ ઉચરતાં જ વીતિ રાતે, દરશન તોય દિધાં ન ભક્તિજાતે;
મુનિવર મુનિબ્રહ્મ પ્રેમ આણી, વળિ વિનતી કરિ ખૂબ રાગ તાણી...૫૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર વાઘજીભાઈસંવાદે મૂળિગ્રામે મંદિરારંભનામદ્વાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૨॥

પૂર્વછાયો :

પ્રગટ ચિહ્ન પ્રભાતનાં, થવા લાગ્યાં તેહ કાળ;
જ્યોત દિવાનિ ઝાંખી પડી, પડી ઝાંખી તે નક્ષત્રમાળ...૦૧

ચોપાઈ :

એવિ રીતથિ વિનતી ઉચરતાં, રાગ રાગનાં કીર્તન કરતાં;
વેગે વીતિ ગઈ બધિ રાત, પછિ તો થવા લાગ્યું પ્રભાત...૦૨

લાગ્યા **કુર્કટ**[1] બહુ ધ્વનિ કરવા, ભક્તો લાગ્યા પ્રભાતિ ઉચરવા;
આસપાસ વલોણાં તે વાગ્યાં, જતાં જામનિ માણસો જાગ્યાં...૦૩

મુનિ બ્રહ્મ તો મનમાં મુંઝાય, કેમ કૃષ્ણે ન કીધિ સહાય;
વળિ વિનવિ હરીને રિઝાવા, લાગ્યા રાગ પ્રભાતિ તે ગાવા...૦૪

રાગ પ્રભાતી **પદ - ૧**

આવો રે આવે અવસરે સંતના ઈશ, વાલમ વહેલા આવો રે...ટેક

જ્યારે જ્યારે નિજજનને પડે છે, સંકટ શ્રીમહારાજ;
ત્યારે તમે તતકાળ આવો છો, કષ્ટનિવારણ કાજ...વાલમ૦ ૫

સાગરમાં સતસંગીનું જ્યારે, બૂડવા લાગ્યું વહાણ;
અહો પ્રભુ તમે જઈને ઉગાર્યો, તે પ્રેમી જનનો પ્રાણ...વાલમ૦ ૬

ત્યાગિ વેરાગિ ને તપસિયો રુઠ્યા, ગોપાળદાસને શીશ;
એ અવસર તમે એને ઉગાર્યો, જાણી સ્વજન જગદીશ...વાલમ૦ ૭

અસુર જને અવતાર ધરીને, સંતોને દીધાં દુખ;
કૃષ્ણ હરિ તમે રક્ષણ કીધું, સર્વથા દીધું સુખ...વાલમ૦ ૮

ભક્તિધરમનો પણ ભય ટાળ્યો, વારે વારે બહુ વાર;
આ અવસર કેમ આળસ અંગે, ધારી છે ધર્મકુમાર...વાલમ૦ ૯

શાપ જ્યારે દુરવાસાયે દીધો, **વિકળ**[2] થયા મુનિવૃંદ;
એ અવસર તમે ધીરજ આપી, સર્વને હે સુખકંદ...વાલમ૦ ૧૦

ભક્તજનો જ્યારે ભૂલા પડ્યા અને, ઉપજ્યા ચિત ઉચાટ;
તેઅવસરતમેજઈનેબતાવી, વસ્તીમાંજાવાનીવાટ...વાલમ૦ ૧૧

કામ એવાં એવાં કોટિક કીધાં, ગણતાં ગણી ન શકાય;
લ્યો સુધ મારી લાલવિહારી, દિલમાં ધરીને દયાય...વાલમ૦ ૧૨

૧.કૂકડા ૨.વ્યાકુળ

પદ - ૨

જાણો રે મારું સંકટ શ્રીજગદીશ, શ્રીજી સંકટ જાણો રે...ટેક
વાત બધી આ વ્યર્થ જશે તો, થાશે અધિક **ઉપહાસ**[૧];
સત્સંગીસર્વઉદાસથશેબહુ, નિશ્ચયથઈનેનિરાશ...શ્રીજી૦૧૩
મૂળી વિષે મોટું મંદિર કરવું, આજ્ઞા કરી છે આપ;
તૂટશે તે આજ્ઞા જો તમારી, પ્રૌઢ ગણું છું પાપ...શ્રીજી૦ ૧૪
મંદિર લાયક પથ્થર ન મળે, એકે સ્થળે આ ઠામ;
દૂરથી લાવતાં દુઃખ ઘણું પડે, દેવાને ન મળે દામ...શ્રીજી૦ ૧૫
નહિ હોય તોય નવા ઉપજાવો, પાષાણ હે પરમેશ;
કોટિબ્રહ્માંડકરોએકપળમાં, એવાછોઆપ**અજેશ**[૨]...શ્રીજી૦૧૬
દુષ્ટે દીધું ઝેર મુક્તમુનીને, તમે ઉગાર્યા તે ઠામ;
તો તમે કેમ નહીં કરો મારી, સહાયતા ઘનશ્યામ...શ્રીજી૦ ૧૭
પર્વત નવલખે નવ લાખ રૂપે, સૌ જોગીને મળ્યા સાથ;
તોએકરૂપેમનેકેમનમળો, નગણ્યોજોગીમનેનાથ...શ્રીજી૦૧૮
મૂળિમાં નહિ થાય મોટું મંદિર તો, જનમાં હું નહિ વસું વાસ;
વાસવસીશવીશાળાવિષેજઈ, બદરીપતિનીપાસ...શ્રીજી૦૧૯
દુઃખિયો કોઈને દેખી શકો નહીં, એવા છો દેવ દયાળ;
કેમઆઅવસરેકરતાનથીદયા, વિશ્વવિહારીલાલ...શ્રીજી૦૨૦

પદ - ૩

ભાંગો રે મારી ચિંતા તમે ભગવાન, ભૂધર ચિંતા ભાંગો રે...ટેક
ધ્યાન ધરી ધરી વિનતિ કરી કરી, પ્રણમું ફરી ફરી પાય;
આવીવેળાયેઉતાવળાઆવીને, શ્યામકરોનેસહાય...ભૂધર૦૨૧

૧.મશ્કરી; ઠેકડી ૨.બ્રહ્માના પણ સ્વામી

ખારું હતું તે કર્યું જળ મીઠું, નિષ્કુળાનંદને કાજ;
કાચાપથ્થરકેમપાકાથશેનહિ, તોતમથીમહારાજ...ભૂધર૦૨૨

મચ્છકચ્છાદિક રૂપે મહાપ્રભુ, ભક્તોનાં ભાંગ્યાં દુઃખ;
આજ સુધી અમને પણ આપ્યાં, સર્વ પ્રકારે સુખ...ભૂધર૦ ૨૩

હસીહસી મુખમાં લાડુ મૂક્યા, શિર પર સિંચ્યાં દૂધ;
લાડલડાવિયાંલાખપ્રકારે, સ્વામિભૂલ્યાહવેસૂધ...ભૂધર૦ ૨૪

ખળખળિયામાં ખેંચીને લેતા, અમને તમે અલબેલ;
ઉન્મત્તગંગા વિષે અમ સંગે, **ખાંતથી**[૧] કરતા ખેલ...ભૂધર૦ ૨૫

સંતની સાથે વસંત ઋતુમાં, રંગ ઉડાડતા રાજ;
લક્ષધા લાવ અલૌકિક લેતાં, સૌ મળી સંતસમાજ...ભૂધર૦ ૨૬

સંત સહુ મને પ્રાણથી પ્યારા, આપ ઉચ્ચરતા એમ;
આઅવસરનથીઆવીનેકરતા, કષ્ટનિવારણકેમ...ભૂધર૦૨૭

ચાખડિયે ચડી ચટકતા આવો, કર ધરી રૂડો રૂમાલ;
ઉત્તમ અમને ઉપાય બતાવો, વિશ્વવિહારીલાલ...ભૂધર૦ ૨૮

પદ - ૪

દેજો રે હવે દર્શન દેવના દેવ, અમને દર્શન દેજો રે...ટેક
વીનવતાં બધી રાત વિતી ગઈ, નાખ્યા બહુ નિઃશ્વાસ;
કૃષ્ણહરિમનેશિદકકળાવો, આવોહવેઅવિનાશ...અમને૦૨૯

માગ્યા વિના પણ મનની ઈચ્છાઓ, પૂરતા પૂરણકામ;
ક્યાં ગયું એવું કૃપાળુપણું, હવે નિર્દય ધાર્યું નામ...અમને૦ ૩૦

વારણ[૨] દુઃખ નિવારણ કીધું, **ગ્રાહે**[૩] ગ્રહ્યો જે વાર;
અંર્ધું જ નામ ઉચ્ચાર કર્યું ત્યાં, તર્ત થયા તૈયાર...અમને૦ ૩૧

૧.હોંશથી; ઉમંગથી ૨.હાથીનું ૩.મગરે

ભરી સભામાં દ્રુપદીની પણ, તરત જ રાખી લાજ;
વાલમ કેમ વિલંબ કરો છો, આવતાં **વારે**[૧] આજ...અમને૦ ૩૨

અજ હરિ હર ઉત્પત્તિ સ્થિતિ લય, જે જે કરે છે કામ;
તે સહુને છે તમારી સહાયતા, તેથિ જ થાય તમામ...અમને૦ ૩૩

વરતાલનું ને જૂનાગઢનું કર્યું, મંદિર મેં મહારાજ;
એ પણ આપની એક સહાયથી, તે વિના થાય ન કાજ...અમને૦ ૩૪

મૂળીનું મંદિર પણ બહુ મોટું, કરવા મને કહ્યું નાથ;
પણ જશ પામવો તે વિષે તે તો, હે હરિ આપને હાથ...અમને૦ ૩૫

કોઈ સમે બહુ પ્રીત દેખાડો, કોઈ સમે નહિ પ્રીત;
વિશ્વવિહારી **કૌતકકારી**[૨], ન્યારી તમારી રીત...અમને૦ ૩૬

રાગ કેદારો **પદ - ૧**

ધર્મના નંદ ધીરજ ધરું ક્યાં લગી, શ્યામળા કેમ નથી સાર લેતા;
કરગરી કરગરી કોટિ વિનતી કરી,
તોય દરશન નથી કેમ દેતા...ધર્મ૦ ટેક

કૈકને સ્મરણ કરતાં જ દરશન દિયો, કૈકના ઉર તણી આશ પૂરો;
કૈકને પ્રગટ પરચા પૂરો આપ તો,
કેમ સંકલ્પ મુજ રેજા અધૂરો...ધર્મ૦ ૩૭

ખારું જળ મિષ્ટ કરનાર હરિ છો તમે, છો તમે રંકને રાય કર્તા;
છો તમે સર્વ સંકષ્ટ હરનાર તો,
કેમ નથી કષ્ટ મુજ કાન ધર્તા...ધર્મ૦ ૩૮

મહીનદી માંહિ રઘુવીરજીને તમે, બૂડતાં બાંહિ ગ્રહી બાર લીધા;
તુર્ત જૈ તારિયા શોક નીવારિયા,

૧.મદદે ૨.આશ્ચર્યકારી

દાસને એમ આનંદ દીધા...ધર્મ૦ ૩૯

ભક્ત નાજા શિરે કષ્ટ ભારે થયું, તે તમે ત્યાં જઈ તુર્ત ટાળ્યું;
નિરખિને નાજો નિજનાથ નિધડક થયો,
એમ બહુનામી નિજ **બરદ**[૧] પાળ્યું...ધર્મ૦ ૪૦

જેમ જોબન પગીને જણાયા તમે, જૈ ઘનશ્યામ ઝટ ઘોડે ઘોડે;
તેમ અહિયાં તમે કેમ નથી આવતા,
ભાવ અભાવ શો મારી જોડે...ધર્મ૦ ૪૧

આવિયું કષ્ટ જિવરામને જે સમે, નાવથી નાખિયો સિંધુનીરે;
ત્યાં નહિ નાથ વિલંબ મૂદલ કર્યો,
એ સમે આપ આવ્યા **અચીરે**[૨]...ધર્મ૦ ૪૨

આજ અગણીત જનને જ ઉદ્ધારિયા,આજ બહુ કાજ કરિયાં અલોકી;
આજ મહારાજ મુજ કાજ કરતા નથી,
આજ રહ્યું આપને કોણ રોકી...ધર્મ૦ ૪૩

શ્યામ ધીરજ હવે ચિત્તમાં નૈ રહે, જો નહીં આ સમે આવો હાલ;
દાસ વિશ્વાસ પછી કોણ કરશે પ્રભુ,
વિશ્વમાં વિશ્વવિહારીલાલ...ધર્મ૦ ૪૪

પદ - ૨

દેવના દેવ દરશન તમે નૈ દીયો, તો પ્રભુ કેમ ચિત્ત શાન્તિ થાશે;
આજ અકળાઈ અલબેલ અંતર થકી,
હિમત હૈયા તણી સર્વ જાશે...દેવ૦ ટેક

જે મુનિ બ્રહ્મ હું ભક્ત ખાચર સુરો, બે સખા આપના નિત્ય પાસે;
મુખ્ય માન્યા તમે દાસ પોતા તણા,
મુખ્ય તે માનિયા સર્વ દાસે...દેવ૦ ૪૫

૧.પ્રતિજ્ઞા-બિરૂદ ૨.તતકાળ

હાસ્યરસથી તમે ખૂબ ખુશી કરી, દાસને ખાસ આનંદ આપ્યો;
એ સમો આજ કહો ક્યાં ગયો શ્રીહરિ,
જેમને શોક સંપૂર્ણ વ્યાપ્યો...દેવ૦ ૪૬

દુર્ગપુરમાં મને રાજ રાજી થઈ, **શીઘ્ર**[1] **પદ**[2] શ્યામ કરવા કહેતા;
આ સમે આવીને તેમ શ્રીજી તમે,
શીઘ્ર નથી કેમ સંભાળ લેતા...દેવ૦ ૪૭

હેત ને હરખમાં ખૂબ આનંદ દૈ, આજ મૂંઝવણ અતિ આપી પાકી;
શોકસાગર વિષે માવ નાખ્યો મને,
બોલવાનું નથી કાંઈ બાકી...દેવ૦ ૪૮

દૂરથી દેખતા દેવ મુજને તમે, ત્યાં અતિ ઉર આનંદ થાતો;
સ્નેહ એ આજ કહોને પ્રભુ ક્યાં ગયો,
ક્યાં ગયો સ્નેહનો સર્વ નાતો...દેવ૦ ૪૯

દાસને પાસ રહિ રાસ લેતા તમે, તે સમે મુખ્ય મુજને જ કીધો;
શ્રીહરિ તે તમે છેક ભુલી ગયા,
આ સમે કેમ વીસારી દીધો...દેવ૦ ૫૦

આપ ઉદાસમાં હો અતી જે સમે, તે સમે આપને હું હસાવું;
આજ ઊદાસ અતિશે થયો હું હરિ,
કષ્ટ તે દૂર શાથી ખસાવું...દેવ૦ ૫૧

જો કૃપાળુ કૃપા આપને આવશે, તો જ આ કષ્ટ તે દૂર થાશે;
વિશ્વવિહારી આ વિશ્વમાં આપના,
શ્રેષ્ઠ નિર્મળ ગુણો સર્વ ગાશે...દેવ૦ ૫૨

૧.તતકાળ ૨.કીર્તન

પદ - ૩

આજ અક્ષરપતિ આવશો આપ તો, રૈ જશે વિશ્વવિખ્યાત વાતુ;
અન્ય ઉપાયથી એહ અલબેલડા,
તમ વિના કષ્ટ નથી દૂર થાતું...આજ૦ ટેક

ક્લેશ કોઈ સમે આવતો અંતરે, આપના સ્મરણથી તે તજાતો;
આ સમે આપના સ્મરણથી શ્રીહરિ,
ક્લેશ આ કેમ નથી દૂર જાતો...આજ૦ ૫૩

વૃત્તપુરમાંહિ શુભ મેં જ મંદિર કર્યું, મેં જ મંદિર કર્યું જૈ જુનાણે ?
શ્રીહરિ એહ સહાયતા આપની,
જગતનાં લોક એ સર્વ જાણે...આજ૦ ૫૪

વૃત્તપુરમાંહિ પ્રભુ આપ આગળ હતા, આગળે આપ જીર્ણદુર્ગમાંહી;
એમ આ સમયમાં દેવ દરશન દિયો,
આગળે આવીને સદ્ય આંહીં...આજ૦ ૫૫

આપને કાજ મેં ભેખ લીધો ભલો, રમુજ કરી ખૂબ તમને રિઝાવા;
રાજિપો તો પ્રભુ ક્યાં રમવા ગયો,
થૈ ગયા કેમ અતિ કઠણ આવા...આજ૦ ૫૬

છે દયાસિંધુ જે નામ શુભ આપનું, તે દયા આ સમે ક્યાં વળાવી;
નાથ નિધડક થયા છેક નિર્દય તમે,
એ દયા આજ કેને ભળાવી...આજ૦ ૫૭

પ્રાણજીવન તમે પૂર્ણ પ્રસન્ન થૈ, આજ અરજી સુણો ચિત્ત ધારી;
દાસને ઘોર સંકટ થકી આ સમે,
વાર કરી વીઠલા લ્યો ઉગારી...આજ૦ ૫૮

અરજી ઈશ્વરજી આ વરજી નહિ મુકશો, ગર્જિ હું શામ સુરજી કૌ છું;
મરજી ભુધરજી અણસરજી કરી દર્શ દ્યો,

એજ સુખ કરજી મુખ માગી લૌ છું...આજ૦ ૫૯

જો કહો તો હું જળ અન્ન ત્યાગું હરિ, જો કહો તો હું બધી રાત જાગું;
એક ધરી ટેક દર્શન દ્રગે આપનાં,
વિશ્વવિહારી હું સદ્ય માગું...આજ૦ ૬૦

પદ - ૪

પૂર્ણ પ્રીતી કરી તે પછી પરહરી, શામળા કેમ છેટે રહો છો;
આજ દરશન મને કેમ નથી આપતા,
દૂર રહિ કેમ દિલને દહો છો...પૂર્ણ૦ ટેક

આગન્યા શ્રીહરિ જે તમે છે કરી, તે ધરી મસ્તકે મેં જ લીધી;
મુળીમાં શ્રેષ્ઠ મંદિર કરવા તણી,
તુરત મેં નાથ તૈયારી કીધી...પૂર્ણ૦ ૬૧

આદર્યું મંદિર આંહિ મોટું અમે, ક્યાંઈ પથ્થર મળે નૈ જ પાકા;
ગોતવા નિસર્યા સીમ સઘળી ફર્યા,
ગોતી ગોતી અમે ખૂબ થાકા...પૂર્ણ૦ ૬૨

ક્યાંઈ નિપજાવો હરિ ખાણ હીરાતણી,ક્યાંઈ નિપજાવો મણિરત્ન ભારે;
ક્યાંઇ નિપજાવો આરસ અતિ ઊજળા,
તો ન નિપજે શું પથ્થર અતારે...પૂર્ણ૦ ૬૩

હિમત હૈયે ધરી શિખર સરવોપરી, સરસ કારીગરીથી કરાવું;
દેવ પધરાવી ડંકા દઉં દેશમાં,
સરસ હું ધામ સૌથી ઠરાવું...પૂર્ણ૦ ૬૪

જો કદી આજ આ અરથ સરશે નહીં, તો પછી કોણ વિશ્વાસ કરશે;
દીન જે દાસ થૈ આપના ચરણમાં,
મસ્તક સોંપશે તે જ મરશે...પૂર્ણ૦ ૬૫

બ્રહ્મમુનિ વેગમાં વાક્ય જે ઉચ્ચરે, તે સુણી શ્રીજિને મિષ્ટ લાગે;

પ્રગટ પુરુષોત્તમ પ્રગટ થઈ એ સમે,
આવી ઉભા રહ્યા નેત્ર આગે...પૂર્ણ૦ ૬૬

વાહ રે વાહ મુનિ વાક્ય જે તમ તણાં, છે અતિશે જ આનંદકારી;
સ્નેહમાં ચિત્ત આકર્ષ મારું થયું,
એમ ઉમંગી ઉચર્યા અઘારી...પૂર્ણ૦ ૬૭

ભાળી ભગવાનને તુરત પગમાં પડ્યા, ભાવથી બ્રહ્મમુનિ એ જ ટાણે;
વિશ્વવિહારીને વિનય વળતી કર્યો,
છંદ પ્રબંધથી મિષ્ટ વાણે...પૂર્ણ૦ ૬૮

પ્રમાણિકા છંદ :

અહો વિહારિલાલજી, દિસો તમે દયાલજી;
દુખાય દાસ જે સમે, કરો સહાય તે સમે...૬૯

પ્રભૂ કૃપાનિધાન છો, અમીત શક્તિમાન છો;
શું શેષ શારદાય છે, ગુણો સદૈવ ગાય છે...૭૦

તમારિ આગન્યા વિષે, દિનેશ ચંદ્ર આ દિસે;
સમુદ્ર છે રહ્યો ટકી, તમારિ આગન્યા થકી...૭૧

ઘટીત વાયુ વાય છે, ઘટીત વૃષ્ટિ થાય છે;
વિનાશ કાળ જે કરે, તમારિ આગન્યા ધરે...૭૨

તમે જ સર્વશીશ છો, સમસ્તના અધીશ છો;
અનંતકોટિ અંડના, અધિપતી અખંડના...૭૩

સુખેલ વિશ્વનો ખરો, કટાક્ષમાત્રમાં કરો;
સ્વભક્તકાજ તે તમે, સુજન્મ લ્યો સમે સમે...૭૪

પિતા પતી સુપુત્ર થૈ, સખા સગા સ્વરૂપ લૈ;
ધરી અનેક નામના, પુરો સ્વભક્ત કામના...૭૫

કૃપાળુ છો કૃપા કરી, ભલે પધારિયા હરી;
કહ્યાં કુવેણ મેં અતી, ક્ષમા કરો ક્ષમાપતી...૭૬

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

કુવચન શિશુનાં સુણી સુમાતા, નિજમન ક્રોધ કદી નથી ભરાતા;
મતિહિણ મુજને કુપુત્ર જાણી, સહન કરો મુજ ઈષ્ટ મારિ વાણી...૭૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈસંવાદે શ્રીહરિપ્રાર્થના-નિરૂપણનામ ત્રયોદશો વિશ્રામઃ ॥૧૩॥

પૂર્વછાયો :

બ્રહ્મમુનીના ભાવના, શબ્દ સાંભળિને ઘનશ્યામ;
હૃદયમાં રાજી થયા, પછિ બોલિયા પૂરણકામ...૦૧

ચોપાઈ :

બોલ્યા શ્રીહરિ હે મુનિરાજ, તમે જે જે કથન કહ્યાં આજ;
તેમાં જૂઠું નથી તલભાર, સાચે સાચા છે સર્વ ઉચ્ચાર...૦૨

તમે સંભારિયો મને જ્યારે, આવ્યો છું હું તો તરત જ ત્યારે;
લાગ્યાં મુખથિ વચન જે નિકળવા, હું તો ઉભો **અદર્શ**[૧] સાંભળવા...૦૩

મીઠાં લાગ્યાં તમારાં વચન, સુણિ મગન થયું મારું મન;
કહ્યું આટલું ને શું કહેશે, ઈચ્છું સાંભળવા હું વિશેષે...૦૪

સુતને ગાળ દે સગી માય, પણ ચિત્તમાં હીત ચહાય;
જોયું મેં તમારું મન તેમ, પૂરો અંતરમાં દિઠો પ્રેમ...૦૫

માગોમાગો જે મુખથિ તે આપું, કષ્ટ હોય તે સર્વથા કાપું;

૧.અદૃશ્ય રહીને

મુનિ બ્રહ્મ કહે મહારાજ, કાંઇ બીજું નથી મારે કાજ...૦૬

દયા દિલમાં જો મુજ પર લાવો, પાકા પથ્થર આંહીં બતાવો;
કહે શ્રીજી ચાલો સજ્જ થૈને, સાથે ઝાઝા સલાટોને લૈને...૦૭

ગાઉ બે નદીને પેલે પાર, પાકા પથ્થર છે તેહ ઠાર;
પછિ સૌ મળિને ગયા ત્યાંય, ખાણ પથ્થરની હતિ જ્યાંય...૦૮

પ્રભુને બીજા કોઇ ન પેખે, એકલા મુનિ બ્રહ્મ જ દેખે;
કહે શ્રીજી ખોદાવો આ ઠાર, પાકા પથ્થર મળશે અપાર...૦૯

એમ કહિ થયા અંતરધાન, લાગી વાત તે સ્વપન સમાન;
પછિ ખોદાવતાં મળિ ખાણ, પાકા નીકળ્યા **પ્રૌઢ**[૧] પાષાણ...૧૦

ધરાંગધરાના પથ્થર જેવા, એ થકી પણ ઉત્તમ એવા;
મંડ્યા કામે સલાટ અપાર, કરે કામ બોલે જેજેકાર...૧૧

દીસે સર્વ પ્રકારનું સૂખ, પણ ત્યાં પડ્યું પાણિનું દુઃખ;
તેડ્યા વગર આવ્યા તેહ સ્થાન, ભરવાડ વેષે ભગવાન...૧૨

એંશિ વરસની ઉમ્મર ભાસે, કાળો **કાંબળો**[૨] ને ડાંગ પાસે;
વદ્યા સંત પ્રત્યે પ્રભુ વાણી, ક્યાંથિ લાવો છો પિવાને પાણી ?..૧૩

કહે સંત છે ખાટડિ ગામ, ત્યાંથિ લાવિયે નીર આ ઠામ;
કાં તો જ્યાં છે મલાકું તળાવ, ત્યાંથિ નીર લાવ્યાનો ઠરાવ...૧૪

પણ તે બેય છે બહુ દૂર, તેથિ જળનું છે દુઃખ જરૂર;
કહે ભરવાડ આ સ્થળ માંય, હતિ વાવ પુરાતનિ ક્યાંય...૧૫

આંહિ ખોદો તો એહ નિકળશે, મીઠું પાણિ ઘણું ઘણું મળશે;
કહિ એમ એ તો **પળ્યો**[૩] ગયો, જતાં આગે અંતરધાન થયો...૧૬

૧.મોટા; વિશાળ ૨.ધાબળો ૩.ચાલ્યો

સર્વ સંતે વિચારિયું આમ, કૃપાનાથ તણું એ તો કામ;
પછિ ત્યાં ખોદિને જોયું જ્યારે, મિઠા જળની જડી વાવ ત્યારે...૧૭

એમ જે સમે સંકટ આવે, શ્રીજિ આવીને કષ્ટ સમાવે;
ઘણા જન મળિ કામ ચલાવે, પણ કોઈને **આળ**[૧] ન આવે...૧૮

મળિ ચારણ **ખટ**[૨] એક વારે, આવ્યા બ્રહ્મ મુનીને ઉતારે;
પુછ્યું પ્રશ્ન તે કવિયો અકેકે, સમજાવિયા ઉત્તર એકે...૧૯

રાજિ થઈને થયા તે વિદાય, તેમાં શ્રીહરિની જ સહાય;
પ્રશ્ન ઉત્તરની ચતુરાઈ, કહું સાંભળો વાઘજિભાઈ...૨૦

પ્રશ્નોત્તર સવૈયો :

કોણ **સુતા**[૩] શુભ સાગરની, કહિં **વાસ**[૪] વસે જિવ અંતરજામી ?
તીરથ કારણ જાઉં ન **જાઉંજ**[૫], **ગોપપતી**[૬] કોણ ગોકુળગામી ?
કોણ કહો સતિને અતિ **વલ્લભ**[૭], **કોણ**[૮] કરે જનને નિષ્કામી ?
પ્રશ્ન સુણી મુનિ બ્રહ્મ કહે શુભ, ઉત્તર શ્રીસહજાનંદસ્વામી...૨૧

ચોપાઈ :

હવે મંદિરની કહું વાત, જેથિ થાય હૃદય રળિયાત;
માંડ્યું મોટું કરાવાને ધામ, ચાલ્યું ઝડપથિ ત્યાં તે તો કામ...૨૨

ગોપાળાનંદને નિષ્પાપ, કહે અવધપ્રસાદજિ આપ;
મૂળિયે પધરાવાને માટે, મૂર્તિયો જોઈએ રુડા ઘાટે...૨૩

તેમાં પાષાણની જે થપાશે, તે તો ડુંગરપુરથી લવાશે;
ધાતુમૂર્તિ હરિકૃષ્ણ કેરી, રચાવો તમે રૂડિ ઘણેરી...૨૪

વળિ થાપવા શ્રીપુર ધામે, ધર્મ ભક્તિ હરિકૃષ્ણ નામે;

૧.તકલીફ; મુસીબત ૨.છ ૩.શ્રી = લક્ષ્મીજી ૪.સહ = સાથે ૫.તીર્થે જા ૬.શ્રીકૃષ્ણના પિતા નંદજી ૭.સ્વામી = પતિ ૮.શ્રીસહજાનંદસ્વામી

તમે ધાતુનિ તે તો કરાવો, નારાયણજિ સુતાર તેડાવો...૨૫

પછિ પાષાણ મુર્તિયો લેવા, મોકલ્યા સંત સદ્ગુરુ જેવા;
નારાયણજિ સુતાર તેડાવ્યા, ગોપાળાનંદ પાસે રખાવ્યા...૨૬

વરતાલ ગયા સ્વામિ જ્યારે, રઘુવીરજિએ કહ્યું ત્યારે;
ધોલેરે પધરાવાને માટે, હરિકૃષ્ણ છબી રુડે ઘાટે...૨૭

ધાતુ કેરિ કરાવજો તમે, જૈને ત્યાં પધરાવશું અમે;
સ્વામિએ પ્રતિમાઓ કરાવી, ભગુજીને સમક્ષ રખાવી...૨૮

થઈ મૂર્તિયો તે તો રુપાળી, સોંપિ આચારજોને સંભાળી;
ગોપાળાનંદ ગઢપુર ગયા, ઘણા માસ તે ત્યાં સ્થિર થયા...૨૯

મૂળિયે થયું ધામ તૈયાર, આવ્યા શ્રીપુર તે સમાચાર;
મૂર્તિયો લઈ ડુંગરપુરથી, આવ્યા સંત રાજી થઈ ઉરથી...૩૦

અયોધ્યાપ્રસાદે જોવરાવ્યું, મુહૂર્ત મહા શુદી પાંચમે આવ્યું;
સાલ અઠ્યાશિયા તણિ સારી, મૂળિયે પ્રતિષ્ઠા નિરધારી...૩૧

ધોલેરા માટે શ્રીરઘુવીરે, ધાર્યું એ જ મુરત દૃઢ ધીરે;
ગોપાળાનંદને લખ્યો પત્ર, તમે આવજો ધોલેરે તત્ર...૩૨

મૂળિયેથિ માનુભાવાનંદ, ગયા ગઢપુર સદ્ગુણવૃંદ;
વિનતી ગોપાળાનંદ કેરી, કરિ ત્યાં જઈ તેણે ઘણેરી...૩૩

કહ્યું મૂળિયે આપ પધારો, દેશ બેય તમે તુલ્ય ધારો;
ગોપાળાનંદ બોલિયા ત્યારે, ધોલેરે જ જવું છે અમારે...૩૪

કર્યો આગ્રહ પણ નવ આવ્યા, ત્યારે મૂળિયે પાછા સિધાવ્યા;
ત્યાંથિ બ્રહ્મ મુની તતકાળ, ગઢડે ગયા બુદ્ધિ વિશાળ...૩૫

ગોપાળાનંદને શિર નામી, કહ્યું મૂળિયે સંચરો સ્વામી;
બેય દેશમાં મુખ્ય છો તમે, માટે આવવું પડશે આ સમે...૩૬

તમે મૂર્તિયો તે છે કરાવી, કંકોતરિયે પ્રથમ ત્યાંની આવી;
માટે પ્રથમ પધારવું આંહીં, પછિ જાજો ધવલપુર માંહી...૩૭

બહુ વિનય તણા બોલ કહ્યા, ગોપાળાનંદ મૂળિયે ગયા;
સજ્જ અવધપ્રસાદજિ થઈ, ગયા મૂળિયે મૂર્તિયો લઈ...૩૮

રઘુવીર ધોલેરે પધાર્યા, સમૈયા થયા બે સ્થળે સારા;
કહું મૂળિની વાત વિસ્તારી, પ્રતિષ્ઠા તણિ કીધિ તૈયારી...૩૯

રામાભાઈ રાજા તેહ ઠામ, તેના પુત્ર વખતસિંહ નામ;
કાકા ભૂપતિના રઘાભાઈ, થયા સ્નેહથી સર્વ સહાયી...૪૦

સતસંગી બીજા પણ સહુ, સરસામાન લાવિયા બહુ;
ઘેલા ગોરે જે રીતે બતાવ્યો, કુંડ મંડપ સારો કરાવ્યો...૪૧

રામકૃષ્ણ મેતા તેહ ઠામ, પુરુષોત્તમ ને દયારામ;
હળવદના વાસી શિવ જાની, તથા શીયાણિના સારા જ્ઞાની...૪૨

એહ આદિ વરુણીમાં વર્યા, જપ પાઠ જથાવિધિ કર્યા;
પત્ની સહિત અવધપ્રસાદ, બેઠા જેમ રહે મરજાદ...૪૩

સ્વસ્તિવાચન સાંભળિ લીધું, ગ્રહપૂજન આદિક કીધું;
વિધિ વેદોક્ત કીધિ તે ઠામ, સ્થાપિ મૂર્તિયો તે કહું નામ...૪૪

દિસે મંદિર પશ્ચિમ દ્વારે, શિખરો ત્રણ છે એક હારે;
રાધાકૃષ્ણ હરિકૃષ્ણ જેહ, મધ્ય ખંડમાં સ્થાપિયા તેહ...૪૫

વળી દક્ષણાદા ખંડ માંય, સ્થાપ્યા રણછોડ ત્રીકમરાય;
ભક્તિધર્મ તો ઉત્તર ખંડે, સ્થાપ્યા તે પણ પ્રેમ અખંડે...૪૬

પછિ સંત ને વિપ્ર જમાડ્યા, દૈને દાન સંતોષ પમાડ્યા;
ધોલેરે પણ શ્રી રઘુવીરે, એ જ દિવસે મહામતિ ધીરે...૪૭

મુરતી હરિકૃષ્ણની થાપી, રૂપ પ્રગટ પ્રભૂનું પ્રતાપી;
સંત વિપ્ર જમાડ્યા તે સ્થાન, દ્વિજને દિધાં દક્ષિણાદાન...૪૮

મૂળિથી પછિ ગોપાળાનંદ, ધોલેરે ગયા લૈ નિજ વૃંદ;
તહાં દેવનાં દર્શન કરિયાં, પછી ગઢપુર જૈ સ્થિર ઠરિયા...૪૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ધવળનગર માંય મૂળિ માંય, હરિસુત બે જઇ એક દિન ત્યાંય;
વચન વૃષ જ કેરું પાળવાને, શુભ મુરતી પધરાવિ તેહ સ્થાને...૫૦

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈ સંવાદે મુળી તથા ધવલપુરે મૂર્તિપ્રતિષ્ઠાપનનામ ચતુર્દશો વિશ્રામઃ ॥૧૪॥

પૂર્વછાયો :

તે પછિ આવ્યો નેવાશિયો, ત્યારે શ્રીપુરમાં તતખેવ;
સ્થાપ્યા આથમણા ખંડમાં, ભક્તિ ધર્મ હરિકૃષ્ણદેવ...૦૧

પૂરવ ખંડ વિષે વળી, સ્થાપ્યા ગોલોકવિહારીલાલ;
એ તો અયોધ્યાપ્રસાદજી, કરનાર ક્રિયા તેહ કાળ...૦૨

એકાણુંવા તણિ સાલમાં, રઘુવીરજિએ રુડિ રીત;
ભાવ સહિત **ભૃગુક્ષેત્રમાં**[૧], પ્રતિમા પધરાવી પુનીત...૦૩

ચોપાઈ :

બળદેવ ને રેવતિ કેરી, હરિકૃષ્ણનિ રૂડિ ઘણેરી;
વૈશાખી દશમે પધરાવી, શુદમાં સારું ધામ રચાવી...૦૪

બાણુંવાનિ આવી સાલ જ્યારે, ભક્ત સૂરતના મળિ ત્યારે;
કર્યો એમ વિચાર સહૂએ, દિધિ છે પ્રતિમાઓ પ્રભૂએ...૦૫

૧.ભરૂચમાં

તે સ્થપાવિએ મંદિર માંહી, રઘુવીર તેડાવિયે આંહીં;
પછિ તેઓને તરત તેડાવ્યા, સાથે ગોપાળાનંદજી આવ્યા...૦૬

નિત્યાનંદ આદિ ઘણા સંત, ગયા સૂરતે સદ્‌ગુણવંત;
હતું મંદિર શિખર વિનાનું, તોય દીસતું સારિ શોભાનું...૦૭

શુદિ પંચમિ વૈશાખ કેરી, જોશીએ કહિ શુદ્ધ ઘણેરી;
સ્થાપ્યા તે દિન રાધાવિહારી, નારાયણમુનિની છબી સારી...૦૮

વદિ પાંચમે એ મહિનામાં, અયોધ્યાપ્રસાદે ધોળકામાં;
દેવ મોરલીમનોહર નામે, પધરાવ્યા શિખરબંધ ધામે...૦૯

હરિકૃષ્ણની મૂર્તિ તે પાસ, પધરાવિ ધરીને હુલાસ;
ઈષ્ટદેવ એ તો હરિજનના, પૂરે સર્વ મનોરથ મનના...૧૦

ઓગણીશસેં છવીશા માંય, ધામ શિખરબંધી કર્યું ત્યાંય;
સ્વામિ શૂન્યાતીતાનંદ સંગે, હતો હું ભૂમાનંદ ઉમંગે...૧૧

પૂર્વછાયો :

શિખરબંધ મંદિર થયું, શુભ સુરત શહેર મોઝાર;
તે વિગતેથી વરણવું, સુણો હરિકથા સુણનાર...૧૨

ચોપાઈ :

લક્ષ્મિચંદ ભલા હરિભક્ત, એ તો અક્ષરધામના મુક્ત;
તેના પુત્ર ગંગાદાસ નામ, ધન ઝાઝું થયું તેને ધામ...૧૩

નહિ પુત્ર તથા પરિવાર, ત્યારે ચિત્તમાં કીધો વિચાર;
ઘણા શ્રમથી મળ્યું ધન જેહ, કોણ જાણે ખાશે કોણ તેહ...૧૪

સારું કામ કરું મારે હાથે, કરું હાથે તે આવશે સાથે;
વડા દેવ છે રાધાવિહારી, કરુણાનિધિ કલ્યાણકારી...૧૫

મનોહર તેનિ મૂર્તિયો જે છે, શ્રીહરિની પ્રસાદિની તે છે;
રઘુવીરજી અવતાર જેવા, ગોપાળાનંદ પણ મુનિ એવા...૧૬

નિત્યાનંદ મળિ પધરાવી, હરિમંદિર સારું કરાવી;
કરાવું તે શિખરબંધ ધામ, રહે નિશ્ચળ તો મારું નામ...૧૭

પ્રભુ પ્રગટ પધાર્યા છે આંહીં, નાયા છે તે તાપી નદિ માંહી;
ઘણિ લીલા કરી ઘનશ્યામ, માટે તીર્થભૂમિ છે આ ઠામ...૧૮

ઘણા હરિજન જાત્રાયે આવે, લીલા સાંભળિ તે મન લાવે;
મોટા મુક્ત ધરી દિવ્ય દેહ, તીર્થ જાણિ આવે આંહિ તેહ...૧૯

એહ માટે જરૂર આ ઠામ, જોઈએ જ શિખરબંધ ધામ;
એવું ધારિ અતી હરખાઈ, ઘેલાભાઈ પોતાના જે ભાઈ...૨૦

તેના પાંચ પવિત્ર સુપુત્ર, તેઓ સૌને બોલાવિયા તત્ર;
તમે સાંભળો તેહનાં નામ, દામોદર ને બિજા મંછારામ...૨૧

સારા સાકરલાલ પ્રમાણો, આત્મારામ ઈચ્છારામ જાણો;
પાંચે ધર્મધુરંધર કેવા, પ્રભુના ભક્ત પાંડવો જેવા...૨૨

ગંગાદાસ તણી **ધિંગિ**[1] ઢાલ, બીજો ભાઈ તો માણકલાલ;
સુત અમૃતલાલ સુનામ, તેઓ પણ આવિયા તેહ ઠામ...૨૩

સૌને બોલાવિને એ જ પાસે, બધિ વાત કહી ગંગાદાસે;
મારા મનમાં મેં ધાર્યું છે આવું, દેવમંદિર મોટું કરાવું...૨૪

ઉપજે એથિ પુણ્ય અથાગ, તેમાં સૌનો તમારો છે ભાગ;
બોલ્યા સૌ કરો મંદિર તમે, તેમાં સર્વ રાજી છૈયે અમે...૨૫

અમે પણ નિજ શક્તિ પ્રમાણે, એમાં આપશું ધન એહ ટાણે;
નિત્યાનંદ તણા શિષ્ય જેહ, સાધુ શૂન્યાતીતાનંદ તેહ...૨૬

૧.મજબૂત

હરિમંદિરમાં તેનિ પાસ, ગયા સૌ મળિને હરિદાસ;
સર્વ વાત કહી સંભળાવી, ભલા સંતને પણ મન ભાવી...૨૭

હતા ત્યાં કૃષ્ણજીવનદાસ, તેની પાસે કરી તે પ્રકાશ;
સંત બે મળિ પત્ર લખાવી, આજ્ઞા આચાર્યજિની મંગાવી...૨૮

આચારજજી ભગવત્પ્રસાદે, આજ્ઞા આપિ અધીક આહ્લાદે;
ગંગાદાસે જ્યારે જાણિ લીધું, ત્યારે સર્વસ્વ અર્પણ કીધું...૨૯

કર્યું કૃષ્ણજીવને ઉઘરાણું, ભર્યું સૌ સતસંગિયે નાણું;
શ્રદ્ધા સર્વનિ તો એવિ ભાળી, આપતાં ન જુવે પાછું વાળી...૩૦

પણ તેહનિ શક્તિ પ્રમાણે, યથાયોગ્ય લીધું તેહ ટાણે;
ત્યાંના પ્રેમિજનો તણો પ્રેમ, તે તો કોઇ કહી શકે કેમ...૩૧

વરતાલથિ સંતો તેડાવ્યા, પવિત્રાનંદ આદિક આવ્યા;
અમે પાસે રહીને કરાવ્યું, ધામ તે હરિભક્તોને ભાવ્યું...૩૨

સાલ ઓગણચાલિશ જ્યારે, ભક્તિ ધર્મ હરીકૃષ્ણ ત્યારે;
સ્થાપવા તેહ મંદિર માંય, આચારજને તેડાવિયા ત્યાંય...૩૩

વિહારીલાલજી મહારાજ, ગયા તે છબિ સ્થાપવા કાજ;
દ્વિતીયા શુદિ ફાગણ માસી, ત્યારે સ્થાપિ છબી સુખરાશી...૩૪

ત્રાણુની સાલે જેતલપુરમાં, અતિ આનંદ લાવિને ઉરમાં;
સ્થાપ્યા કૃષ્ણ રેવતી બળદેવ, અયોધ્યાપ્રસાદે સ્વયમેવ...૩૫

હરિકૃષ્ણનિ મૂર્તિ તે પાસ, પધરાવિ ધરીને હુલ્લાસ;
સાલ ઓગણીસેં પર સાત, છપૈયા પુર માંહિ પ્રખ્યાત...૩૬

સ્થાપ્યા અવધપ્રસાદે વિચારી, વાસુદેવ ને કુંજવિહારી;
આવિ વીશનિ સાલ તે જ્યારે, ત્રણ શિખર કરાવિયાં ત્યારે...૩૭

ધારિ મૂર્તિયો જે ત્રણ ઠામ, કહું સાંભળો તેહનાં નામ;

વચલા ખંડમાં ધરિ જેહ, ધર્મ ભક્તિ ને ઘનશ્યામ તેહ...૩૮

સ્થાપિ પોતાનિ મૂર્તિ તે પાસ, જેમ હોય હરિ પાસે દાસ;
સ્થાપ્યા દક્ષિણખંડ મોઝાર, રેવતી બળદેવ ઉદાર...૩૯

હરિકૃષ્ણ છબિ તેહ પાસ, સ્થાપિ હૈયામાં ધારિ હુલ્લાસ;
છબી ઉત્તર ખંડમાં સારી, વાસુદેવ ને કુંજવિહારી...૪૦

ઓગણીસેં સત્તાવીસનિ સાલ, કહું બૂરાનપુરમાં તે કાળ;
હરિભક્તોનો આગ્રહ જાણી, દયા અંતરમાં અતિ આણી...૪૧

ભગવતપ્રસાદે તે ઠામ, સાધુ મોકલ્યા તે કહું નામ;
ગોપાળાનંદના શિષ્ય જેહ, બાળમુકુંદ દાસજી તેહ...૪૨

તેણે જૈને રચાવ્યું રુપાળું, સારું મંદિર શીખરવાળું;
એ જ આચારજે ત્યાં સિધાવી, હરિકૃષ્ણ છબી પધરાવી...૪૩

શુદિ સાતમ ને માઘ માસ, કર્યો તે દિન મૂર્તિનો વાસ;
અતિ હરખથી ઉત્સવ કીધો, લાભ સૌ હરિજનોએ લીધો...૪૪

પંદરા તણી સાલ જ્યાં થઈ, ત્યારે માંડવી બંદરે જઈ;
સ્થાપ્યા અવધપ્રસાદે એ ઠામે, રાધાકૃષ્ણ હરિકૃષ્ણ નામે...૪૫

દ્વિતીયા શુદિ ફાગણિ હતી, ત્યારે કામ થયું શુભ અતી;
જયાબાઈએ શ્રીગઢપુરથી, લખાવ્યો પત્ર હરખીને ઉરથી...૪૬

રઘુવીરજીને મોકલાવ્યો, એમાં અર્થ કહું તે લખાવ્યો;
મુરતી હરિકૃષ્ણને નામે, સ્થાપવી ગોપિનાથને ધામે...૪૭

આજ્ઞા શ્રીજિએ કીધિ છે એવી, વાત તે હવે મન પર લેવી;
વાંચ્યો આચારજે એહ પત્ર, નારાયણજિને તેડાવ્યા તત્ર...૪૮

કહ્યું વચન તમે ઉર ધરો, હરિકૃષ્ણની મુર્તિયો કરો;

એક ગઢપુરમાં પધરાવા, બીજિ જીર્ણગઢે લઈ જાવા...૪૯

પછિ માંડિ તે મૂર્તિયો કરવા, આચારજનું વચન અનુસરવા;
સાધુ રઘુનાથચરણદાસ, મુક્યા તેઓને તેહનિ પાસ...૫૦

શિષ્ય મોટા જોગાનંદ કેરા, સાધુ તે તો સુજાણ ઘણેરા;
જ્યારે મૂર્તિયો થૈ તે તૈયાર, પધરાવાનો કીધો વિચાર...૫૧

ઓગણીસેં ને સોળનિ સાલ, ગયા દુર્ગપુરે તેહ કાળ;
પંચમી શુદિ ફાગણ કેરી, કહી જોશિએ સારિ ઘણેરી...૫૨

તે દિને ગોપિનાથનિ પાસે, સ્થાપવા હરિકૃષ્ણ હુલાસે;
રઘુવીરજી એમ ઉચ્ચરે, ક્રિયા ભગવત્પ્રસાદજી કરે...૫૩

પ્રતિષ્ઠાનું જે વેદવિધાન, કર્યું તેણે થઈ સાવધાન;
પ્રતિમા ગોપિનાથની જોડે, સ્થાપિ શ્રીહરિકૃષ્ણની કોડે...૫૪

પૂર્વ ખંડે સ્થાપ્યા તતખેવ, કૃષ્ણ રેવતિ ને બળદેવ;
ગોપિનાથને સ્થાપતાં જેવો, સમૈયો થયો એ પણ એવો...૫૫

ધામધૂમ કરી બધિ તેમ, આખું ગામ જમાડિયું એમ;
હરિભક્તે ભલી ભેટ ધરી, કહું તે કાંઈ સંક્ષેપે કરી...૫૬

જયાબાઈ ને ખાચર બાવો, અમરે પણ લેવાને લાવો;
ભેટમાં ભૂમિ અર્પણ કીધી, વસ્તુ ભૂષણ આદિક દીધી...૫૭

અમૂલાબાઈએ પણ એમ, આપિ ભૂમિ ને ભૂષણ તેમ;
રાણિંગ ખાચર ખાચર દાનો, પુજો દેહો નથી કાંઈ છાનો...૫૮

તેણે ભેટ ભલી ધરિ એવી, ભૂમિ ભૂષણ આદિક તેવી;
ભગો દોશિ બોટાદના શેઠ, ભલાં ભૂષણાદિ કર્યાં ભેટ...૫૯

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

સુજ્ઞાની શિવલાલ જે સપુત તો દોશી ભગાનો ભલો,
મોટો મુક્ત નિવાસિ અક્ષર તણો જન્મ્યો દિસે જે **વલો**[1];
ભાસે ભક્ત ભલો અનન્ય હરિનો સદ્‌બુદ્ધિનો તે નિધી,
જાણે શ્રીહરિનો અપાર મહિમા સદ્‌ભક્તિ તેવી કિધી...૬૦

ચોપાઈ :

શિવલાલ આવ્યા એહ ટાણે, જેનિ સમજણ સંતો વખાણે;
તેણે વસ્ત્ર આભૂષણ ભારી, ધન આદિકની ભેટ ધારી...૬૧

દ્વિતીયા વદિ ફાલ્ગુણિ આવી, જુનેગઢ રઘુવીરે સિધાવી;
હરિકૃષ્ણ તણી છબિ ત્યાંય, પધરાવિ તે મંદિર માંય...૬૨

પ્રતિષ્ઠાની ક્રિયા હોમ આદે, કરી ત્યાં ભગવતપ્રસાદે;
રઘુવીરજીએ જે ઉચાર્યું, તેહ વચન તેણે શિર ધાર્યું...૬૩

વર્ષ એકવિશા તણું આવ્યું, સિદ્ધપુર રુડું ધામ રચાવ્યું;
જેઠ શુક્લ એકાદશિ જ્યારે, પોતે અવધપ્રસાદે તે વારે...૬૪

ભક્તિ ધર્મ હરિકૃષ્ણ કેરી, સ્થાપિ મુરતીયો સરસ ઘણેરી;
ત્રેવિશામાં જઈ ભુજમાંય, હરિકૃષ્ણ છબી સ્થાપિ ત્યાંય...૬૫

ચોવિશા માંહિ મુંબઈ ધારું, થયું શિખર વિના ધામ સારું;
શુદિ દ્વાદશી વૈશાખ માસી, રવિવારિ ભલી તિથિ ભાસી...૬૬

આચારજ ભગવતપ્રસાદ, તેણે જેવિ રીતે વેદવાદ;
સ્થાપિ મૂર્તિયો જનસુખકારી, હરિકૃષ્ણ ગોલોકવિહારી...૬૭

તે તો રાધા ને રાધિકાપતિ, છબિ શ્રીજિપ્રસાદિનિ હતી;
હતી ગઢપુર ત્યાંથિ મગાવી, પ્રીતે મુંબઈમાં પધરાવી...૬૮

૧.વિરલ

અઠાવીશામાં ગોંડળ ગામ, થયું શિખરવાળું સારું ધામ;
માઘ શુક્લ ત્રયોદશિ થઈ, ત્યારે આચારજે તહાં જઈ...૬૯

મધ્યખંડે સ્થાપ્યા સ્વયમેવ, ભક્તિ ધર્મ હરિકૃષ્ણદેવ;
રાધિકા કૃષ્ણ દક્ષિણ ખંડે, સજ્યા ઉત્તર ખંડ અખંડે...૭૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ગુણનિધિ પુર ગોંડળે પધારી, પ્રભુ જન કેરિ પ્રસન્નતા વધારી;
ભલિ વિધિ ભગવત્પ્રસાદજીએ, પ્રભુપ્રતિમા પધરાવિ સદ્વિધીએ...૭૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈસંવાદે આચાર્યકૃતપ્રતિષ્ઠા-નિરૂપણનામ પંચદશો વિશ્રામઃ ॥૧૫॥

પૂર્વછાયો :

સદ્‌ગુણિ વિપ્ર સજોદરા, રુડું રામેશ્વરભાઈ નામ;
વાસ વસે વટપુર વિષે, તેને વાલા ઘણા ઘનશ્યામ...૦૧

ચોપાઈ :

વિદ્યાવંત પ્રમાણિક પૂરા, નહિ અક્કલ માંહિ અધૂરા;
ગુણ ગાયકવાડને ભાવ્યા, દાનાધ્યક્ષ તો તેથિ ઠરાવ્યા...૦૨

મહારાજા રિઝે જ્યારે જ્યારે, ધન અઢળક આપે તે વારે;
રુપૈયા મળ્યા એથિ અનેક, પણ પુત્ર ન પામિયા એક...૦૩

જમનાબાઈ તો તેની નારી, થઈ તે પણ સત્સંગિ સારી;
મહાલક્ષ્મી પુત્રી થઈ એક, એ તો સદ્‌ગુણ પામિ અનેક...૦૪

ધર્મવંત જે ધીરજરામ, કરે એ પણ ઉત્તમ કામ;
તેની સાથે તેને પરણાવી, આપિ પેરામણી મનભાવી...૦૫

એક દિવસ રામેશ્વરભાઈ, **ઘરુણીની**[૧] સાથે ઘર માંઈ;
બેસિ બે જણે કીધો વિચાર, ધન છે પણ કોણ ખાનાર?..૦૬

પુત્ર આપ્યો નહીં પરમેશે, કોણ જાણે આ ધન કોણ લેશે;
માટે વાવરિએ નિજ હાથે, કર્યું હાથે તે આવશે સાથે...૦૭

દેવ અર્થે જો ધન ખરચાય, તો જ ધન તે સુફળ કહેવાય;
કાગડા કુતરા જેવા જન, ખાઈ જાય તે નિષ્ફળ ધન...૦૮

સંત ગોપાળાનંદજિ જેવા, મેં તો સેવ્યા છે સદ્‌ગુરુ એવા;
માટે વ્યર્થ ઉડાવું ન નાણું, સારે મારગે ખર્ચિ હું જાણું...૦૯

શ્રમ ઝાઝો કરી **સંપડાવ્યું**[૨], કેમ જાય તે વ્યર્થ ઉડાવ્યું;
સુણિ બાઈ બોલ્યાં જોડિ હાથ, તમે સાચું કહ્યું સ્વામિનાથ...૧૦

તન મન ધન આપણાં જેહ, કૃષ્ણ અર્પણ કીધાં છે તેહ;
સહજાનંદ આપણા ઈષ્ટ, અન્ય દેવ તો સર્વે અનિષ્ટ...૧૧

ઈષ્ટ મંદિર છે એહ ઠામ, દેવ લક્ષ્મીનારાયણ નામ;
ત્યાં છે ગોટકો પરસાદિ તણો, મહિમા એનો ઉત્તમ ઘણો...૧૨

માટે મંદિર તે સ્થળે મોટું, કરિયે તો તે કામ ન છોટું;
રાજિ થાશે શ્રીજીમહારાજ, રાજિ આચાર્ય સંત સમાજ...૧૩

એવું દંપતિને દિલે ભાવ્યું, સ્વામિએ સંતને સંભળાવ્યું;
પવિત્રાનંદ ને પ્રજ્ઞાનંદ, અતિ પામિયા એ તો આનંદ...૧૪

વળિ મુકુંદપ્રિયાનંદ વરણી, કહે એ તો અતી ભલિ કરણી;
તથા મુકુંદચરણ દાસ, જેને પુરાણનો છે અભ્યાસ...૧૫

તેણે પણ વેણ એવું ઉચ્ચાર્યું, એ તો કામ છે સર્વથિ સારું;
પણ સૌ સતસંગિ સહાય, કરે તો મોટું મંદિર થાય...૧૬

૧.પત્નીની ૨.ભેગું કર્યું

સુણિ બોલ્યા રામેશ્વરભાઈ, સંતનાં વેણ છે સુખદાઈ;
ભલે સત્સંગિયોને બોલાવો, ઈચ્છા સૌ હરિજનનિ પુછાવો...૧૭

મુખ્ય સત્સંગિયોને બોલાવ્યા, તે તો મંદિરમાં તર્ત આવ્યા;
તેનાં નામ કહું સુણો આપ, નામ લેતાં ટળિ જાય પાપ...૧૮

દવે વિપ્ર ચતુર્ભુજભાઈ, જેની રાજમાં લાજ મનાઈ;
બાપુભાઈ રુડા વૈદરાજ, તેની પણ ઘણિ રાજમાં લાજ...૧૯

તેના તાત તો લક્ષમીરામ, કરે તે પણ વૈદનું કામ;
સારા શાસ્ત્રિ કૃષ્ણરામ જાણો, શાસ્ત્રિ પુરપતિના તે પ્રમાણો...૨૦

વૈદ આવ્યા વળી રામનાથ, આપા પૂરાણિ પણ તેહ સાથ;
પઢિ જાણે પુરાણ તે કેવા, જાણો સાક્ષાત વ્યાસજિ જેવા...૨૧

શાસ્ત્રિ ત્રંબક પણ ગુણવાન, તે તો ત્રંબકદેવ સમાન;
બદરીનાથ પુત્ર પ્રમાણો, તાત તુલ્ય તે વિદ્વાન જાણો...૨૨

દયાશંકર ને વિષ્ણુરામ, મૂળજી ત્રણે વૈદ્યનાં નામ;
દવેજી રુડા લક્ષમીરામ, સારા સત્સંગિ સદ્‌ગુણધામ...૨૩

કિલાભાઈ ને કેશવલાલ, દામોદર દ્વિજ સદ્ધર્મપાળ;
ગુણના નિધિ ગણપતરામ, સારા શુક્લ પ્રેમાનંદ નામ...૨૪

રામચંદ્ર સુબા મતિમંત, ભલા ભક્ત ભજે ભગવંત;
રુડા રાજેશ્રિ જીવંતરાવ, ભાળ્યો તેનો તો અદ્‌ભુત ભાવ...૨૫

રાવસાહેબ મહિરાલ ભાઉ, જેનિ કીર્તિ ગઈ ઘણા ગાઉ;
જનો જોઈ જેના ગુણસાર, કહે ગણપતિનો અવતાર...૨૬

શાસ્ત્રિ ધર્મિષ્ઠ ધીરજરામ, ભલા ભક્ત લલ્લુ ભટ નામ;
પ્રભાશંકર નાગર નાતે, ભજે ભગવાનને ભલિ ભાતે...૨૭

શિવશંકર પુરુષોત્તમ, જેને સત્સંગની પડી ગમ;

ભુરોભાઇ તો વિપ્ર શ્રીગોડ, જેને કૃષ્ણ ભજ્યાના છે કોડ...૨૮

પ્રભાશંકર વિપ્ર પવિત્ર, વિવેકી જેનિ બુદ્ધિ વિચિત્ર;
દાજિબા દક્ષણી દયાવંત, ભોજાજી ભજે શ્રીભગવંત...૨૯

નારુપંતના સત્પુત્ર બાપુ, એને તો ઉપમા કેની આપું;
જેના તાતે સેવ્યા ઘનશ્યામ, જાણે સૌ હરિજન તેનું નામ...૩૦

છોટાલાલ તો કાયસ્થ કહું, હેત હરિપદમાં તેને બહુ;
વળિ ઉત્તમ નામે વકીલ, દયાવંત દિસે તેનું દીલ...૩૧

સુત તેના ભલા દલસુખ, કહું વાણિયા ભક્ત જે મુખ્ય;
બાપુજી તથા ગિરધર ગાંધી, જેણે પ્રીતિ પ્રભુપદે સાંધી...૩૨

કહિયે નથુ ભક્ત કંદોઈ, સત્ય માર્ગ લિધો જેણે જોઈ;
નથુ હરજી ને કૂબેરભાઈ, તેનિ ભક્તિ ભલી વખણાઈ...૩૩

મથુર ગોકળ ને હરિલાલ, વાવરી જેણે બુદ્ધિ વિશાળ;
બીજા કૂબેર ને બાપુભાઈ, જેમાં છે ગુણ ગંભીરતાઈ...૩૪

શિવલાલ ને શામળ નામ, ત્રીજા ત્રીકમ પણ ગુણધામ;
સોનિ દલસુખ ને નરોત્તમ, દામોદર સોનિ પણ તેહ સમ...૩૫

તંબોળી ઈચ્છો જેઠો કુબેર, ભજે તે પ્રભુને રુડિ પેર;
હરગોવિંદ હરિગોવિંદ, પ્રભુનાં પૂજે ચરણારવિંદ...૩૬

આવ્યા સુતાર ભક્ત તે ઠામ, પીતાંબર હરગોવિંદ નામ;
ગંગારામ તથા બાપુભાઈ, જેને રીત રુડી સમઝાઈ...૩૭

બાપુભાઈ બીજા તે ખુશાલ, થયા હરિ ભજિને તે નિહાલ;
પ્રેમાનંદ ને જીવણ જેહ, તર્યા ભવ પ્રભુને ભજિ તેહ...૩૮

સૂત્રધર[૧] જગજીવન આદી, ભક્ત ઈશ્વર એ તો **ખરાદી**[૨];

૧.સુથાર ૨.સંઘાડિયા; લાકડા-ધાતુ વગેરેને ઘાટ ઉતારવાનું કામ કરનાર

કાછિયા કહું હરજીવન, હરગોવન પણ હરિજન...૩૯
છોટો કરસન ને જિવરામ, સેવે શ્રીહરિને આઠે જામ;
કહું લુહાર જે હરિજન, લલ્લુ ત્રીકમ ને વૃંદાવન...૪૦
ભક્ત શીરોઈયા મારવાડી, તેનાં નામ કહું છું અગાડી;
પનોજી નરસિંહ ગોવિંદ, પ્રભુનાં પૂજે ચરણારવિંદ...૪૧
આશો ખારવો ભક્ત તે કેવો, ગૂહ રામનો ભક્ત તે જેવો;
એહ આદિકને જે બોલાવ્યા, અતિ ઊમંગથી સહુ આવ્યા...૪૨
સંતે વાત કહી સંભળાવી, રામેશ્વરભાઈની રુચિ આવી;
સારું રચવું શિખરબંધ ધામ, ખૂબ ખરચવા તે માંહિ દામ...૪૩
રુચિ સૌ સતસંગિનિ કેવી, અમે ધાર્યું એ તો પુછિ લેવી;
તેહ માટે તેડાવિયા તમને, હોય ઈચ્છા એવી કહો અમને...૪૪
સુણિ સત્સંગિયોયે ઉચ્ચાર્યું, એ તો કામ અતી ઘણું સારું;
જર પ્રાપ્ત થયું હોય જેને, એવું કરવું તે યોગ્ય છે તેને...૪૫
ધનવંત રામેશ્વરભાઈ, તેનિ બુદ્ધિ પવિત્ર જણાઈ;
તેથિ થૈ એવિ સારિ ઈચ્છાય, નહિ તો એવિ ઈચ્છા ન થાય...૪૬
અમે સૌ નિજ શક્તિ પ્રમાણે, આપશું ધન જે એહ ટાણે;
કૃપા લાવિ કરો અંગિકાર, કહ્યો એહ અમારો વિચાર...૪૭
સુણિ બોલ્યા રામેશ્વરભાઈ, સાચિ સતસંગની છે સગાઈ;
રાજિ સત્સંગિયો થાય જેમ, તન મનથિ કરીશ હું તેમ...૪૮
કાંઈ સતસંગિએ ધન દીધું, મોટા મંદિર અર્થે તે લીધું;
પછિ શિલ્પિયો સુજ્ઞ તેડાવ્યા, પાયા મંદિર કેરા નખાવ્યા...૪૯
વટપુરમાં પછી થયું ધામ, સારું શિખર સહિત તે ઠામ;

હતી સાલ બત્રીશનિ ખાસી, શુદિ તેરશ વૈશાખ માસી...૫૦

જૈને ભગવતપ્રસાદે ત્યારે, સમૈયો કર્યો વટપુર ભારે;
પ્રતિષ્ઠા પ્રતિમાઓનિ કરવા, તેને અંગે હોમાદિ આદરવા...૫૧

બેસાર્યા તહાં વિહારીલાલ, પુત્ર તુલ્ય ગણી તેહ કાળ;
મધ્યે લક્ષ્મીનારાયણ દેવ, હરિકૃષ્ણ સ્થાપ્યા તતખેવ...૫૨

રાધિકા સાથે કુંજવિહારી, મૂર્તિ દક્ષિણ ખંડમાં ધારી;
શજ્યા ઉત્તર ખંડમાં સ્થાપી, જેનાં દર્શનથી તરે પાપી...૫૩

ભાઈ રામેશ્વરે ત્યાં અત્યંત, જમાડ્યા ભલા બ્રાહ્મણ સંત;
દક્ષિણા દ્વિજને પણ દીધી, વેદમંત્રનિ આશિષ લીધી...૫૪

પૂજ્યા આચાર્યને પુરિ પ્રીતે, વસ્ત્ર ભૂષણ અર્પ્યાં સુરીતે;
હતું મૂર્તિમાં જેહનું મન, થયાં શ્રીજિ તણાં દરશન...૫૫

કહ્યું સંતે સહુ જન પાસે, આંહિ તો મોટું ધામ ગણાશે;
જાત્રા સત્સંગિયો આવી કરશે, મનમાં મહિમા એનો ધરશે...૫૬

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

તે રામેશ્વરભાઈ બાઈ જમના જનમ્યાં ભલે જાણિએ,
જેનાં નામ પ્રભાતમાં જ ઉઠિને ઉચ્ચારમાં આણિએ;
કીધું ઉત્તમ કામ ધામ હરિનું શોભીત સારું કર્યું,
રીઝે અક્ષરધામના અધિપતિ છે ઠીક એવું ઠર્યું...૫૭

વાસી શ્રીવટપૂરના હરિજનો છે પુણ્યશાળી સહુ,
જેણે સારિ સહાયતા કરિ કર્યું મંદિર મોટું બહુ;
એ તો અક્ષય પુણ્ય એહ જનનું વીતે ન વર્ષો જતાં,
તે તો પુણ્ય ન જાય જાય જુગ તો જાશે ન મેરુ જતાં...૫૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિસુતસુત મૂર્તિ થાપિ જેહ, સ્મરણ કરી છબિ નામ ધામ તેહ;
સુખકર તમને કથા સુણાવી, મુજ મનની સ્મૃતિ માંહિ જેહ આવી...૫૯

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈસંવાદે આચાર્યકૃતપ્રતિષ્ઠા-નિરૂપણનામ ષોડશો વિશ્રામઃ ॥૧૬॥

પૂર્વછાયો :

ભાખે ભૂમાનંદજી ભલા, સ્નેહે સાંભળો વાઘજિ ભ્રાત;
સારંગપુરની શુભ કથા, વદું તમ આગે વિખ્યાત...૦૧

ચોપાઈ :

કષ્ટભંજન શ્રીહનુમાન, તેનું સારંગપુર થયું સ્થાન;
પ્રસર્યો જેનો પ્રૌઢ પ્રતાપ, કથા તેનિ સુણો હવે આપ...૦૨

ગઢપુરમાં વસંતને ટાણે, સમૈયો થયો સૌ જન જાણે;
આવ્યા શ્રીરઘુવીરજિ આપ, આવ્યો સંતસમાજ અમાપ...૦૩

આવ્યા સૌ દેશના સતસંગી, આવ્યા સારંગપુરના ઉમંગી;
મળ્યા હરિજન ત્યાં તો હજારો, સમૈયો થયો તે ઘણો સારો...૦૪

ગયા સૌ નિજ દેશ હુલાસી, ત્યારે સારંગપુરના નિવાસી;
વાઘા ખાચર આદિકે આવી, રઘુવીરને વિનતિ સુણાવી...૦૫

સુણો શ્રીહરિના સુત વાત, તમે જાણો છો સૌ રીતભાત;
જ્યારે સારંગપુર ઘનશ્યામ, પધાર્યા હતા કરવાને ધામ...૦૬

ત્યારે અમને આપ્યું વરદાન, થાશે આ સ્થળે દેવનું સ્થાન;
તેમાં દેવ ચમત્કારિ થાશે, દેશોદેશમાં તે તો મનાશે...૦૭

ક્યારે તે ફળશે વરદાન, ક્યારે થાશે એવું દેવસ્થાન;
તમે છો ભગવાનના પુત્ર, માટે તેવું કરો ધામ તત્ર...૦૮
એવું સાંભળિ શ્રીરઘુવીરે, ગોપાળાનંદને કહ્યું ધીરે;
તમે સારંગપુરમાં વિચરજો, દેવસ્થાન ચમત્કારિ કરજો...૦૯
દેશોદેશમાં દેવ મનાય, ત્યાંના સત્સંગિ સૌ રાજિ થાય;
આજ્ઞા સ્વામિયે શીશ ચડાવી, ગયા બોટાદ ત્યાંથિ સિધાવી...૧૦
સાથે સારંગપુરના નિવાસી, ગયા બોટાદ હૈયે હુલાસી;
સ્વામિયે ત્યાં હરિકૃષ્ણદાસ, બોલાવ્યા ગોવિંદાનંદ પાસ...૧૧
બેયને કહ્યું લૈને સમાજ, જાઓ સારંગપુર તમે આજ;
શિલાની સારિ દેરિ કરાવો, હનુમાનની મૂર્તિ ઘડાવો...૧૨
કહે સ્વામિ કાના કડિયાને, તેનિ સંગાથે તું પણ જાને;
હનુમાનનિ મૂર્તિ રૂપાળી, ઘડજે સારી રીતે સંભાળી...૧૩
વિનતી કાને કડિયે ઉચ્ચારી, મને આવડતી નથિ સારી;
કહે સ્વામિ તે સારી ઘડાશે, મારું વચન ફળીભૂત થાશે...૧૪
સ્વામિયે કર્યું ચિત્ર વિચિત્ર, હનુમાનનું પરમ પવિત્ર;
કાના કડિયાને આપ્યું તે વાર, કહ્યું કરજે તું આવો આકાર...૧૫
પછિ સત્સંગિ સાથે સિધાવી, સાધુયે જઇ દેરિ કરાવી;
માસ પાંચ વિત્યા જેહ વાર, કડિયે કરી મૂર્તિ તૈયાર...૧૬
જનોયે મુહુરત જોવરાવ્યું, વદિ પાંચમ આસોયે આવ્યું;
ઓગણીસેં ને પાંચની સાલ, બુધવાર હતો તેહ કાળ...૧૭
મોટા મોટા મળી હરિદાસ, ગયા બોટાદ સ્વામિનિ પાસ;
કહ્યું વિનતિ સુણીને અમારી, સ્થાપો દેવ તે પુરમાં પધારી...૧૮
બસેં સાધુનું મંડળ લૈને, ગોપાળાનંદજી તહાં જૈને;

વિદવાન ત્યાં વિપ્ર તેડાવ્યા, વરુણીમાં વિશેષ વરાવ્યા...૧૯

હોમ આદિકની ક્રિયા જેહ, વાઘા ખાચરે ત્યાં કિધિ તેહ;
પ્રતિષ્ઠામંત્ર વિપ્રે ઉચ્ચાર્યા, સ્વામિયે હનુમાન સંભાર્યા...૨૦

ત્યાં તો આવ્યા ઘણા હનુમાન, તેનાં નામ સુણો ધરિ કાન;
એક તો કહેવાય છે દાસ, સદા જે રહે રામનિ પાસ... ૨૧

વૈતાળાદિક બાવન વીર, તે માંહિ વીર હનુમાન ધીર;
તે તો કૈલાસ માંહિ વસે છે, સદાશિવના સેવક તે છે...૨૨

ત્રીજા પંચમુખી હનુમાન, તે તો ભમતા રહે સહુ સ્થાન;
ભૂત પ્રેત હજારો હજાર, તેહ સર્વના તે સરદાર...૨૩

ચોથા છે જે શનિશ્ચર રૂપે, નવ ગ્રહમાં ગણ્યા કવિભૂપે;
એહ આદિ ઘણા હનુમાન, આવિ ઊભા રહ્યા એહ સ્થાન...૨૪

આશા રાખીને એ સૌ હુલ્લાસે, જાણે સ્થાપના આ સ્થળે થાશે;
નિત્ય સંત-સમાગમ થાય, અંતે અક્ષરધામ પમાય...૨૫

હરિભક્તોનું રક્ષણ કીજે, પુરુષોત્તમ તે થકિ રીઝે;
કહે સ્વામિને તે દયા ધરો, મારિ સ્થાપના આ સ્થળે કરો...૨૬

ત્યારે સ્વામિયે કીધો વિચાર, કેનિ કરવી પ્રતિષ્ઠા આ ઠાર;
કહ્યું કેશવદાસને ત્યારે, સમાધી કરિ જાવું તમારે...૨૭

શ્રીજિને જઇ પૂછવું ત્યાંહી, કીયા હનુમાન સ્થાપિયે આંહીં;
સમાધી કરિ કેશવદાસે, જૈને પુછ્યું મહાપ્રભુ પાસે...૨૮

ત્યારે શ્રીજિયે વાણિ ઉચ્ચારી, જેણે સેવા સજી છે અમારી;
જેણે સીતા તણી શુદ્ધ લીધી, જેણે કૃત્યા **નિકંદન**[1] કીધી...૨૯

ભક્તિધર્મને વન માંહિ મળ્યા, તેને શાંતિ પમાડિને વળ્યા;

૧.નાશ

વનમાં બહુ વાર વિચરી, એણે સેવા અમારી છે કરી...૩૦

એ તો છે અમારા કુળદેવ, તેને સ્થાપો તહાં તતખેવ;
તેનિ જે કોઇ માનતા કરશે, તેનાં સંકટ સર્વ તે હરશે...૩૧

એને પ્રેમથિ પૂજવા જાશે, તેના સિદ્ધ મનોરથ થાશે;
ભૂત પ્રેતનાં નડતર ભારી, તે તો કાઢશે પોતે **પ્રહારી**[1]...૩૨

દેશોદેશમાં વિખ્યાત થાશે, જનના સંઘ આવશે પાસે;
અમે ધાર્યુંતું કરવાનું ધામ, તેવું ધામ થશે તેહ ઠામ...૩૩

સંતમંડળ રહેશે સદાય, ધન્યભાગ્ય તે પુરનાં ગણાય;
અમે લીલા ઘણી કરી ત્યાંય, માટે તીર્થ તે શ્રેષ્ઠ મનાય...૩૪

જન તીર્થ અમારાં જે કરશે, તે તો સારંગપુરમાં વિચરશે;
એવિ વાત કહી અવિનાશે, તે તો સાંભળિ કેશવદાસે...૩૫

પછિ ત્યાં થકિ દેહમાં આવી, વાત સર્વ સહૂને સુણાવી;
સુણિ શ્રીમુખ કેરાં વચન, હરખ્યા સરવે હરિજન...૩૬

દાસ હનુમાન બોલિયા વાણી, સીતાની સુધ તો મેં જ આણી;
વળિ શ્રીજિનિ સેવા મોઝાર, હતો સરવત્ર હું જ તૈયાર...૩૭

સુણી રાજી થયા સહુ સંત, કહ્યું સ્થાપવા આ હનુમંત;
એણે શ્રીજિનિ સેવા કરી છે, એ જ કાળભૈરવના **અરી**[2] છે...૩૮

પછિ તેનિ પ્રતિષ્ઠા ત્યાં કરી, ગયા બીજા નિરાશ તે ફરી;
કષ્ટભંજન નામ ઠરાવ્યું, ગોપાળાનંદને મન ભાવ્યું...૩૯

મૂર્તિ સ્વામિયે જોઇ વિશેષ, હનુમાને ત્યાં કીધો પ્રવેશ;
દષ્ટે દષ્ટિ મળિ અનુરાગી, ત્યાં તો મૂર્તિ તે ધ્રૂજવા લાગી...૪૦

જાણ્યું બોલશે હમણાં જ બોલ, સૌને અચરજ ઉપજ્યું અતોલ;

૧.માર મારી ૨.દુશ્મન

શુકાનંદ ને ગોવિંદાનંદ, તેઓને કહે ગોપાળાનંદ...૪૧

તમે નૈષ્ઠિક છો બ્રહ્મચારી, તમે બેમાંથિ એક વિચારી;
પૂજા પ્રથમ તો કરવિ તમારે, સારા સોળ સજી ઉપચારે...૪૨

શુકાનંદે વાણી સુણિ લીધી, પૂજા ષોડશ ઉપચારે કીધી;
ધૂપ દીપ ને નૈવેદ્ય ધરિયાં, ત્યારે હરિજન થાળ ઉચરિયા...૪૩

અથ થાળ : દુર્ગપુરે હરિ આવિયા એક સમે અલબેલ - એ રાગ છે

કર જોડી વિનતી કરું, હે હનુમંતા વીર;
કનકકળશ લાવી ધરું, ભરીને નિર્મળ નીર...૪૪

બેસવા બાજઠ લાવિને, આંહીં ઢાળ્યો છે આજ;
એ ઉપર આપ આવીને, બેસો જમવા કાજ...૪૫

થાળ ભલો લાવું ભરી, વિધવિધનાં પકવાન;
આરોગો કરુણા કરી, મેવા અને મિષ્ટાન...૪૬

ભાવે તમને જે ભલું, તે જમજો તતખેવ;
અરજ કરી કહું એટલું, હે હનુમંતા દેવ...૪૭

જમો જલેબી ને લાડવા, પેંડા પુરી દૂધપાક;
મનને શાંતિ પમાડવા, સારાં સારાં જમો શાક...૪૮

બાસુંદી **ખીરવડાં**[૧] **બાકળા**[૨], જમો કરો જળપાન;
આરોગતાં કાંઈ આકળા, થશો નહીં આ સ્થાન...૪૯

સેવો અને સુંવાળિયો, શીરો સારો કંસાર;
ઘારી પૂરી છે રસાળિયો, તાજી કરી તૈયાર...૫૦

કેળાં કેરી રસ પોળિયો, છે વળિ છૂટી દાળ;
ઝાઝા ઘીમાં ઝબોળિયો, રોટલી ઝીણી રસાળ...૫૧

૧.ચોખાની એક જાતની મીઠાઈ ૨.બાફેલું કઠોળ

છે ખાજાં ને **ખૂરમાં**[૧], બરફી બદામપાક;
ચોળીને પીરસ્યાં ચૂરમાં, એમાં સ્વાદ અથાક...૫૨

ટોપરાપાક તલસાંકળી, મગદળ મોહનઠાર;
ગળપાપડી[૨] પણ છે ગળી, ભજીયાં સજીયાં સાર...૫૩

પુડલા જમજો પ્રીતથી, પાપડ પૂનમચંદ;
રચ્યા છે રુડી રીતથી, ઉપજે જોઈ આનંદ...૫૪

માલપુડા મનમાનતા, પુરણપોળી પાસ;
રખે હૃદયમાં જાણતા, એમાં ઓછી મીઠાશ...૫૫

ગુંદવડાં[૩] ને ગાંઠિયા, ફાફડા **ફરસા**[૪] હોય;
મેવા જમો **મહિકાંઠિયા**[૫], સરસ કહે સહુ કોય...૫૬

જમો સીતાફળ જામફળ, સીંગો તથા સેતુર;
રુડાં રસીલાં રામફળ, ખારેક દ્રાક્ષ ખજૂર...૫૭

દાડમના દાણા જમો, રાયણ છે રસદાર;
તે તો જમનારા તમો, વિધવિધ વનમોઝાર...૫૮

રુડાં કર્યાં છે રાઈતાં, જમો અથાણાં આપ;
છે તે સર્વ **સુહાઈતાં**[૬], નિર્મળ ને નિષ્પાપ...૫૯

સાકર સારી મેળવી, પીયો કઢેલાં દુધ;
ભલી ઈલાયચી ભેળવી, **સુરભિનાં**[૭] છે શુદ્ધ...૬૦

જમો બિરંજ બહુ ભલો, કડી વડી ને દાળ;
ભાત ભલો છે ઉજળો, જમજો દીનદયાળ...૬૧

તૃપ્ત થઈને ચળુ કરો, મુખમાં લ્યો મુખવાસ;

૧.દૂધની સાથે રાંધેલ સેવ **૨.**સુખડી **૩.**ગુલાબજાંબુ **૪.**સ્વાદિષ્ટ **૫.**મહિનદીના કાંઠે આવેલા પ્રદેશમાં ઉત્પન્ન થતાં **૬.**શોભતા; પસંદ પડે તેવા **૭.**ગાયનાં

કરુણાનાથ કૃપા કરો, માગે પ્રસાદી દાસ...૬૨
થાળ ગાયો સ્થિર થૈ અમે, સુણો **કપીશ**[1] કૃપાળ;
સેવ્યા છે સ્નેહે તમે, વિશ્વવિહારીલાલ...૬૩

ચોપાઈ :

આરતી શુકાનંદે ઉતારી, થયો એ સમે ઉત્સવ ભારી;
વાજાં વાગિયાં વિવિધ પ્રકાર, બોલે જન સહુ જયજયકાર...૬૪
મુરતીમાં ભલું તેજ ભાસે, જાણે કોટિક ચંદ્ર પ્રકાશે;
સંત હરિજન આરતિ ગાય, સૌને અંગ ઉમંગ ન માય...૬૫

અથ આરતી :

જય દેવ જય દેવ, જય જતિ હનુમંતા જય જતિ હનુમંતા;
પ્રભુપદ ધ્યાન ધરંતા, બહુવિધ બળવંતા...જય૦ ટેક
જય સારંગપુરવાસી, નિજજન સુખરાશી;
શ્રીરઘુવીર ઉપાસી, રણજય અભ્યાસી...જય૦ ૬૬
જયજય કષ્ટવિભંજન, જનમનરંજન છો;
રંજિત દેવ નિરંજન, ખળબળગંજન છો...જય૦ ૬૭
જયજય અંજનીનંદન, સુરનરવંદન છો;
ચર્ચિત સિંદુર ચંદન, કલુષનિકંદન છો...જય૦ ૬૮
જય નૈષ્ઠિક વ્રત ધારી, કપિવર કૃત્યારી;
ભૂતાદિક ભયહારી, રાક્ષસ ક્ષયકારી...જય૦ ૬૯
જય નિગમાગમ જ્ઞાતા, સુખસંપત દાતા;
વિશ્વ વિષે વિખ્યાતા, ત્રિભુવનના **ત્રાતા**[2]...જય૦ ૭૦
જય બાળા **બજરંગી**[3], સંત તણા સંગી;

૧.હનુમાનજી ૨.રક્ષણ કરનાર; તારનાર ૩.વજ્ર જેવાં મજબૂત અંગોવાળા

કરી હરિભક્તિ અભંગી, અંતર ઉમંગી...જય૦ ૭૧

જય હનુમાન હઠીલા, કરિ અદભુત લીલા;
થઈ રણરંગ રસીલા, તોડ્યા કંઇ કિલ્લા...જય૦ ૭૨

બુદ્ધિ વિચારિ તમારી, જઈયે બલિહારી;
ભજી વ્રજલાલવિહારી, કરિ કરણી સારી...જય૦ ૭૩

પૂર્વછાયો :

એમ ઉતારી આરતી, પુષ્પ અંજલી કરિ ભલિભાત;
સ્તુતિ ઉચ્ચારી તે કહું, સુણો વાઘજીભાઈ વિખ્યાત...૭૪

વસંતતિલકા : અથ સ્તુતિ :

સારંગ નામ પુરવાસિ સદા વિલાસી,
અભ્યાસિ જોગકળના જગથી ઉદાસી;
સ્નેહે કરો સ્વજનની પરિપૂર્ણ આશ,
હે કષ્ટભંજન કપીશ્વર કૃષ્ણદાસ...૭૫

જે ભૂત પ્રેત જનને ભયભીત કારી,
તેને તમે દુર કરો પળમાં વિદારી;
છે તીવ્ર ઉગ્ર અતિશે તનનો પ્રકાશ,
હે કષ્ટભંજન કપીશ્વર કૃષ્ણદાસ...૭૬

વૈતાલ[૧] **વ્યંતર**[૨] **પિશાચણિ**[૩] **ડાકિણીયો**[૩],
કૂષ્માંડ[૪] ભૈરવ નિશાચર **શાકિણીયો**[૩];
જે **મૂઠ-ચોટ**[૫] વળગાડ કરો વિનાશ,
હે કષ્ટભંજન કપીશ્વર કૃષ્ણદાસ...૭૭

૧.ભૂતનો રાજા ૨.એક પ્રકારના હલકા દેવ ૩.અધોગતિ પામેલ સ્ત્રી જાતિના ભૂતો ૪.એક પ્રકારનો અધમ દેવ ૫.પીડા કરવાનો તાંત્રિક પ્રયોગ

જે હોય બીકણ જનો ડરિ ભાગનાર,
તેને તમે અધિક હીંમત આપનાર;
કાઢો સદા જન તણા મનની કચાશ,
હે કષ્ટભંજન કપીશ્વર કૃષ્ણદાસ...૭૮

જે શુદ્ધ બુદ્ધિથિ જપે તવ મંત્રજાપો,
તેને વિશેષ ધન પુત્ર **કળત્ર**[1] આપો;
થાપો વળી વદન વાણિ વિષે મિઠાશ,
હે કષ્ટભંજન કપીશ્વર કૃષ્ણદાસ...૭૯

દેશાંતરેથિ જનના બહુ સંઘ આવે,
પૂજા કરે પરમ ભેટ ભલી ધરાવે;
આવી નમે અમર ને નર આપ પાસ,
હે કષ્ટભંજન કપીશ્વર કૃષ્ણદાસ...૮૦

છો આપ નિત્ય સુખસંપતિ આપનાર,
કર્મે લખ્યાં અસુખને પણ કાપનાર;
આપ પ્રતાપથિ કરે **વિબુધો**[2] વિલાસ,
હે કષ્ટભંજન કપીશ્વર કૃષ્ણદાસ...૮૧

સેવો તમે પ્રભુ તણા પદ સર્વકાળ,
વાલા ગણી અધિક વિશ્વવિહારિલાલ;
જે પૂજનાર તમને ન રહે નિરાશ,
હે કષ્ટભંજન કપીશ્વર કૃષ્ણદાસ...૮૨

પૂર્વછાયો :

ખાંત ધરી વાઘા ખાચરે, કરિ પૂર્ણાહુતિ રુડિ પેર;
આપિ દ્વિજોને દક્ષિણા, ઘણિ વાત ચાલી ઘેરઘેર...૮૩

૧.સ્ત્રી ૨.દેવો; વિદ્વાનો

વિપ્રને સંત જમાડિયા, જમ્યું સારંગપુર બધું ગામ;
માણસ સૌ હનુમાનને, ધરિ ભેટ કરે છે પ્રણામ...૮૪

કષ્ટભંજન દેવની કને, વળિ રાત્રિએ ઉત્સવ થાય;
પોઢણને સમે પ્રેમથી, જન પોઢણનું પદ ગાય...૮૫

અથ પોઢણનું પદ : રાગ બિહાગ

પોઢે પ્રભુ સકલ મુનીકે શ્યામ - એ રાગ છે

પવનપુત્ર ઉદાર, પોઢો પ્રભુ પવનપુત્ર ઉદાર;
ભક્તરંજન કષ્ટભંજન, **ગંજન**[1] અસુર અપાર...પોઢો૦ ટેક

કદળિપત્રની[2] કોમળ સુંદર સેજ બિછાવી છે સાર;
ચંપા ચંબેલી ને જાઈ જુઈનાં, કુસુમ છે સુખકાર...પોઢો૦ ૮૬

આસોપાલવનાં તોરણો તણો સેજે દિસે શણગાર;
પવન પુષ્પનો પંખવો લઈ, **કિંકર**[3] છે કરનાર...પોઢો૦ ૮૭

રાગ બિહાગ આલાપિને કરે અમર મળી ઉચ્ચાર;
અવર નર વર આપની આગળ, હાજર રહેશે હજાર...પોઢો૦ ૮૮

આપ તણા જશ ઉચ્ચરે છે બહુ જન ઠારોઠાર;
ચારે વેદ ને શાસ્ત્ર ખટ વળિ, ગાય પુરાણ અઢાર...પોઢો૦ ૮૯

ભાવ થકી તમને ભજે સહુ ભૂમિ તણા ભરતાર;
છો તમે નાથ અનાથના વળિ, નિરાધારઆધાર...પોઢો૦ ૯૦

આપ જેવા **શુચિ**[4] સંતની જેઓ માને શિખામણ સાર;
તે તો પ્રગટ પ્રભુને ભજીને, પામશે ભવજળપાર...પોઢો૦ ૯૧

અંજનીના તમે એક છો કપિવર કોડીલા કુમાર;
કર ઉપર ગિરિવર ધર્યો પણ, ભાસે ન તમને ભાર...પોઢો૦ ૯૨

૧.નાશ કરનાર ૨.કેળનાં પાનની ૩.સેવક ૪.પવિત્ર

સાગર કુદીને સંચર્યા તમે કરિ સીતાની વાર;
વિશ્વવિહારીલાલના તમે, સેવક સુખભંડાર...પોઢો૦ ૯૩

પૂર્વછાયો :

સેવક જે હનુમાનના, જ્યારે જામનિ વીતી જાય;
જગાડે જૈ હનુમાનને, રુડો રાગ પ્રભાતી ગાય...૯૪

અથ પ્રભાતી :

લોચન લોભાણાં રે બેની મારાં લોચન લોભાણાં - એ રાગ છે

જાગો રે કષ્ટભંજનકારી જાગો રે જાગો;
સેવક જનનાં સંકટ સરવે ભાંગો રે ભાંગો...ટેક

અંજનિમાતા આવિ જગાડે મધુર વદી વાણી;
ઉઠો રે મારા કુંવર આપું દાતણ ને પાણી...જાગો રે૦ ૯૫

અંગદ ને સુગ્રીવ આવ્યા છે મળવાને માટે;
લાડકડા જો લોક ફરે છે વાટે ને ઘાટે...જાગો રે૦ ૯૬

વેગળા ઢુકડા કુકડા બોલ્યા **શુકડા**[1] સૌ જાગ્યા;
ભક્ત હરીના ભાવે પ્રભાતી ગાવાને લાગ્યા...જાગો રે૦ ૯૭

સુરજ ઉગ્યો ને **સરસિજ**[2] ફુલ્યાં રાત ગઈ વીતી;
વેદના પાઠી વેદ ભણે છે પૂર્ણ ધરી પ્રીતી...જાગો રે૦ ૯૮

સતી સીતાયે વનફળ વીણી રાખ્યાં તુજ કાજે;
કહે છે જો હનુમાન આવે તો આ આપું આજે...જાગો રે૦ ૯૯

સંત હરીજન શ્રીહરિ કેરું ધ્યાન ધરી બેઠા;
તીરથવાસી તીરથ જળમાં નાવાને પેઠા...જાગો રે૦ ૧૦૦

વજ્રકછોટો વેગથી વાળો ધારો ગદા હાથે;

૧.પોપટ; એક જાતનાં પક્ષીઓ ૨.કમળો

સીધાવવાને તતપર થાઓ શ્રીરઘુવર સાથે...જાગો રે૦ ૧૦૧
લાડકડા તને લક્ષ્મણ તેડે સ્નેહે સંભારી;
વનમાં દશરથલાલવિહારી વાટ જુવે તારી...જાગો રે૦ ૧૦૨

પૂર્વછાયો :

ભાખે ભૂમાનંદજી ભલા, સ્નેહે સાંભળો વાઘજીભાઈ;
તે હનુમાનનિ માનતા, પછિ ચાલિ ઘણા દેશમાંઇ...૧૦૩

રોગ મટાડ્યા કૈકના, કાઢ્યા કૈક તણા વળગાડ;
સંતાન કૈકને સાંપડ્યા, જીત્યા રાજકચેરિયે **રાડ**[1]...૧૦૪

લાભ લીધો ધનનો ઘણો, કર્યો માનતા કરિને વેપાર;
મૂરખ પણ વિદ્યા ભણ્યા, કષ્ટભંજનનો ઉપકાર...૧૦૫

કુસંગિ પણ દેશોદેશથી, કરે માનતા આવિ અનેક;
કહે સહુ કળિકાળમાં, કષ્ટભંજન દેવ છે એક...૧૦૬

માને ઘણી ઘણિ માનતા, સહુ હિંદુ ને મૂસલમાન;
ચમતકારનિ વાતો ચાલી, તે જાણે સકળ **જહાન**[2]...૧૦૭

સો સો મણ સુધિ તેલ ત્યાં, કોઈ આવિ ચડાવે આપ;
તોરણ **ચંદરવા**[3] ચડે, જરિયાનના મૂલ અમાપ...૧૦૮

સોના રુપાનાં છત્ર ત્યાં, કોઈ ચાહિ ચડાવા જાય;
ફળે મનોરથ જેહના, કહો તેનાથિ શું ન કરાય...૧૦૯

પછિ ગોપાળાનંદજી, ગયા બોટાદ સંત સહીત;
ત્યાં સતસંગિ મળી સહુ, કરિ વિનતિ ધરિ ઉર પ્રીત...૧૧૦

આંહીં શ્રીહરિ બેઠા હતા, સાથે લઈને સંતસમાજ;
ચરણ આરસપાણનાં, પધરાવો આંહીં મુનિરાજ...૧૧૧

૧.કજીયો; કેસ ૨.જગત ૩.ભરત ભરેલું માંડવાનું કપડું

પછિ ચરણ પધરાવિયાં, ચારુ ઓટો ચણાવી ત્યાંય;
બહુ હરિજન બોટાદના, પામ્યા આનંદ અંતરમાંય...૧૧૨

કષ્ટભં જનની આ કથા, જન સુણે સુણાવે જેહ;
કષ્ટ સકળ તેનાં ટળે, સુખસંપત્તિ પામે તેહ...૧૧૩

પરત[૧] આ આખ્યાનની, વહેંચે જન માંહિ વિશેષ;
પાઠ કરે પ્રતિદિવસ તો, રિઝે શ્રીહનુમાન હમેશ...૧૧૪

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

જય હનુમત કષ્ટભંજનાખ્ય, જનસુખકારિ **શઠારિ**[૨] છો સદાખ્ય;
તવ ગુણ સુણનાર જે સુધર્મી, સુખમય તેહ સદા થજો સુકર્મી..૧૧૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈસંવાદે સારંગપુરે ગોપાળાનંદમુનિ-શ્રીકષ્ટભંજન-હનુમાનસ્થાપનનામ સપ્તદશો વિશ્રામઃ ॥૧૭॥

પૂર્વછાયો :

વાઘજિભાઈ સુણો વળી, ભૂમાનંદમુની મુખ ગાય;
કથા કહું વિષ્ણુયાગની, જે છે સુણવા યોગ્ય સદાય...૦૧

ચોપાઈ :

ચરોતરમાં છે માણજ ગામ, પાટિદાર રહે તેહ ઠામ;
ગુણસાગર ગોવિંદદાસ, જેણે ઓળખ્યા શ્રી અવિનાશ...૦૨

તેના બે પુત્ર પામ્યા **ભલાઈ**[૩], દેશાઈભાઈ મથુરભાઈ;
દેશાઈભાઈના પુત્ર ચાર, તેમાં મૂળજિ મોટા ઉદાર...૦૩

પ્રભુદાસ ભગુ રણછોડ, ચારે ભાઈનિ ઉત્તમ જોડ;
કાકા મથુર સહિત તે પંચ, સંપ છોડે નહીં કદિ રંચ...૦૪

૧.પ્રત; પત્રિકા ૨.ઠગના શત્રુ ૩.સજ્જનતા

અખંડાનંદનો ઉપદેશ, લાગ્યો પાંચેને પરમ વિશેષ;
તેથિ સત્સંગિ તે થયા સારા, પ્રેમે પ્રગટ પ્રભુ ભજનારા...૦૫
દેવ લક્ષ્મીનારાયણ અર્થે, તેણે વાવર્યું અગણિત **ગર્થે**[1];
ભેટ ભૂષણ વસ્ત્રનિ દીધી, પૃથિવી પણ અર્પણ કીધી...૦૬
વળિ દાગિના આપિને એવા, રઘુવીર આચારજ સેવ્યા;
તેનું ભક્તપણું ભલું જોઈ, વખાણે સહુ વિસ્મિત હોઈ...૦૭
શુકાનંદ તણો ઉપદેશ, વળિ સાંભળ્યો તેણે વિશેષ;
મૂળજિભાઇની સ્થિતિ કેવી, વિદેહી દિસે જનકના જેવી...૦૮
જેમ કમળ રહે જળ માંય, પણ જળમાં ન તેહ લેપાય;
તેમ સંસારમાં વસિ વાસ, રહે સંસારથી તે ઉદાસ...૦૯
પછિ ભગવત્પ્રસાદજી જ્યારે, પામ્યા આચાર્યનું પદ ત્યારે;
તેનિ પણ સજિ તેવિ જ સેવા, નરજન્મ તણું ફળ લેવા...૧૦
મોટા સંતોને કીધા પ્રસન્ન, તેનિ સમજણ તો ધન્ય ધન્ય;
પછિ કાંઈ જતાં વળિ કાળ, થયા આચાર્ય વિહારીલાલ...૧૧
ત્યારે મૂળજિભાઈએ આવી, કર જોડીને વિનતિ સુણાવી;
શિક્ષાપત્રીમાં શ્રીમહારાજે, કહ્યું છે ધનવંતને કાજે...૧૨
જઈ તીરથમાં રુડિ રીતે, પુરશ્ચરણ કરાવવાં પ્રીતે;
માટે આપ કહો મને જેહ, પુરશ્ચરણ કરાવું હું તેહ...૧૩
જેથિ શ્રીહરિ થાય પ્રસન્ન, નથી ઈચ્છા મારે મન અન્ય;
સુણિ બોલિયા વિહારીલાલ, ધન્ય બુદ્ધિ તમારી વિશાળ...૧૪
ઈચ્છો છો પ્રભુ કરવા પ્રસન્ન, ત્યારે સાંભળો મારું વચન;
શાસ્ત્ર સત્સંગિજીવન જેહ, સતસંગનું જીવન તેહ...૧૫

૧.ધન

જેમાં પ્રગટ પ્રભૂનાં ચરિત્ર, કહ્યાં છે અતિ પરમ પવિત્ર;
જેમ સર્વોપરી અવતાર, તેમ સર્વોપરી શાસ્ત્રસાર...૧૬

તે તો સત્સંગિજીવન જાણો, ઈષ્ટ આપણાનું તે પ્રમાણો;
પુરશ્ચરણ તો તેનું કરાવો, વરુણે વિપ્ર વર્ણિ વરાવો...૧૭

પુણ્ય મોટું નથી એથિ અન્ય, થાશે શ્રીહરિ તેથિ પ્રસન્ન;
શાણા આચાર્યે વાત સુણાવી, મૂળજીભાઈને મન ભાવી...૧૮

વળી બોલ્યા તે મૂળજીભાઈ, સુણો સત્સંગિના સુખદાઈ;
ધન ખર્ચવું તે તો અમારે, ક્રિયા સર્વ તો કરવી તમારે...૧૯

જેથી હોમ આદિ જે જે થાય, તે તો વેદોક્ત સર્વ કરાય;
ત્યારે બોલિયા લાલ વિહારી, કરશું જેવી ઈચ્છા તમારી...૨૦

તેડાવ્યા વરણી મતિમાન, વિપ્ર તેડાવિયા વિદ્વાન;
મહાતીર્થ વૃત્તાલય વાસે, દેવ લક્ષ્મીનારાયણ પાસે...૨૧

ધર્મવાન ને વિદ્વાન ધાર્યા, કરવા પુરશ્ચરણ બેસાર્યા;
સતસંગિજીવન તણા પાઠ, કરાવ્યા એકસો અને આઠ...૨૨

નૈમિષારણ્યમાં મુનિ જેમ, વેદપાઠ કરે મળિ તેમ;
કરે પાઠ મુની નિરદોષ, થાય મંદિરમાં ઘણો **ઘોષ**[1]...૨૩

પછિ હોમ આદિ ક્રિયા કરવા, કુંડ મંડપ આદિ આદરવા;
વિપ્ર હરિપ્રસાદ તેડાવ્યા, ઉમરેઠ થકી એહ આવ્યા...૨૪

તેડાવ્યા તહાં શિલ્પિ સુજાણ, કર્યો મંડપ શાસ્ત્ર પ્રમાણ;
નારાયણમોલ[2] આગળ જ્યાંય, બિરાજેલા મહાપ્રભુ ત્યાંય...૨૫

વૃદ્ધ સંત જનો એમ કહે, મુળજીભાઈના પિતામહે;
શ્રીજી પાસે લિધાં વર્તમાન, કર્યો મંડપ કુંડ તે સ્થાન...૨૬

૧.મોટો અવાજ ૨.રામપ્રતાપભાઈનો બંગલો

આચાર્ય શ્રીવિહારિજિલાલ, હોમ કરવા બેઠા તેહ કાળ;
રામનવમીએ હોમ આદર્યો, પૂર્ણમાસિએ પૂરણ કર્યો...૨૭

વર્ષ વિક્રમ કેરું કહીશ, ઓગણીશસેં ને બેતાળીશ;
સમૈયો હતો તે સમે સારો, હરિભક્ત મળેલા હજારો...૨૮

ક્રિયા કીધિ વેદોક્ત પ્રમાણે, શોભા સારિ થઈ તેહ ટાણે;
ચારે વેદના વિપ્ર વરેલા, જેણે વેદ તો પાઠે કરેલા...૨૯

પરનાળે હોમ્યું ઘણું ઘૃત, દ્રવ્ય સુફળ કર્યું **પ્રભુદત્ત**[૧];
કરિ પૂર્ણાહુતી રુડિ રીતે, દ્વિજને દીધિ દક્ષિણા પ્રીતે...૩૦

વર્ણિયોને તો પુસ્તક આપ્યાં, હતાં તે તો લખેલાં કે છાપ્યાં;
વસ્ત્ર ભૂષણથી તતખેવ, પૂજ્યા લક્ષ્મીનારાયણ દેવ...૩૧

પૂજા આચાર્યની પણ કરી, વસ્ત્ર ભૂષણની ભેટ ધરી;
સર્વ સંતોને વસ્ત્ર ઓઢાડ્યાં, ભલાં ભોજન સૌને જમાડ્યાં...૩૨

જમ્યા વિપ્ર હજારોહજાર, દ્રવ્ય વાવર્યું એમ અપાર;
ઘણા રાજિ કર્યા ઘનશ્યામ, રાખ્યું આ જગમાં પણ નામ...૩૩

ધન્ય ધન્ય તે મૂળજીભાઈ, જેની સમઝણ સારિ ગણાઈ;
એના યજ્ઞનો સાંભળિ સાર, કરશે એમ કોઈ ઉદાર...૩૪

પૂર્વછાયો :

જજ્ઞ કર્યા થકિ જશ વધ્યો, મૂળજીભાઈનો જગમાંય;
કાકા મથુરના મન વિષે, એ જ માસમાં ઉપજિ ઈચ્છાય...૩૫

ચોપાઈ :

તેણે વિચરીને વરતાલ, કહ્યું સુણો વિહારિજિલાલ;
મને આજ્ઞા આપો જો તમારી, જજ્ઞ કરવાની ઈચ્છા છે મારી...૩૬

૧.ભગવાને આપેલું

માટે જજ્ઞ તમે કહો જેવો, અતિ હર્ષથિ હું કરું એવો;
ત્યારે ઉત્તર આચાર્યે કહ્યો, એક યજ્ઞ તો આ સ્થળે થયો...૩૭

તમે તો કરો ગામ તમારે, તહાં આવવું નક્કી અમારે;
સંત વર્ણિ ને પાર્ષદ સંગે, અમે આવશું લૈને ઉમંગે...૩૮

વેદમૂર્તિ છે હરિપ્રસાદ, તે તો જાણે છે વેદના વાદ;
તેને સાથે લઈને સિધાવો, કુંડ મંડપ જૈને કરાવો...૩૯

ગયા તે સુણી માણજ ગામ, જોવરાવ્યું મુહૂર્ત તે ઠામ;
દિન અક્ષયતૃતીયાનો આવ્યો, કુંડ મંડપ સારો કરાવ્યો...૪૦

આચારજજિ લઈને સમાજ, ગયા માણજમાં મહારાજ;
શાસ્ત્રિ વટપુરના બદ્રિનાથ, તેને પણ તહાં લઈ ગયા સાથ...૪૧

સપ્તમી સુધિ યજ્ઞનું કામ, થયું સારી રીતે તેહ ઠામ;
થયું યજ્ઞ-સમાપન જ્યારે, સારું રૂપાનું પારણું ત્યારે...૪૨

દેવ અર્થે તે અર્પણ કીધું, લક્ષ્મીનારાયણાર્થે તે લીધું;
આચારજની પૂજા ભલી કરી, વસ્ત્ર ભૂષણની ભેટ ધરી...૪૩

દ્વિજને દીધાં દક્ષિણાદાન, જેને જેમ ઘટે તે સમાન;
સર્વ સંતને વસ્ત્ર ઓઢાડ્યાં, ભલાં ભોજન સૌને જમાડ્યાં...૪૪

જમાડ્યું તહાં તો આખું ગામ, પરદેશિ સહિત તમામ;
વખણાયો જગન એહ વાર, થયો જગતમાં જયજયકાર...૪૫

જજ્ઞ ઊપર આવેલા જેહ, ગયા તે સહુને સ્થળ તેહ;
વિષ્ણુયાગ તણી તેહ વાત, ગામોગામ થઈ જ વિખ્યાત...૪૬

ભૂમાનંદ ભણે સુખદાઈ, સ્નેહે સાંભળો વાઘજીભાઈ;
કથા સાંભળવા જોગ્ય જાણી, કહિ મેં તમ પાસ વખાણી...૪૭

વળિ એક કથા કહું બીજી, તમે સાંભળો અંતરે રીઝી;

ગામ માણજના રહેનાર, ધોરિભાઈ ભલા પાટીદાર...૪૮
તેના પુત્રનું મૂળજી નામ, સારા તે પણ સદગુણધામ;
શુકાનંદ તણો ઉપદેશ, સુણિ સત્સંગ કીધો વિશેષ...૪૯
અખંડાનંદ વર્ણિની વાત, વળિ સાંભળી એણે અઘાત;
પ્રભુ પ્રગટનો નિશ્ચય થયો, લવલેશ ન સંશય રહ્યો...૫૦
એણે પણ વરતાલમાં આવી, આચારજજીને અરજ સુણાવી;
પ્રભુઅરથે જે ધન વવરાય, એ જ જાણું છું સાર્થક થાય...૫૧
માટે આપ બતાવો જે રીતે, કરું તે મનમાં ધરિ પ્રીતે;
ત્યારે બોલ્યા આચારજ આમ, તમે કીધાં છે પુણ્યનાં કામ...૫૨
દેવ અર્થે થઈ સાવધાન, દીધું છે તમે ભૂમિનું દાન;
સતસંગના ધર્મ ધર્યા છે, મોટા સંતને રાજી કર્યા છે...૫૩
તોય ઇચ્છા જો હોય તમારી, કરો હું કહું તેહ વિચારી;
હરિકૃષ્ણનું મંદિર એ છે, તેની પાછળનો ચોક જે છે...૫૪
શ્રીજિ બેઠા છે ત્યાં ઘણિવાર, કરિ લીલા અનેક પ્રકાર;
સ્થાપ્યા બેય આચારજ જ્યારે, કરિ સ્થાપના એ સ્થળે ત્યારે...૫૫
મહિમા છે તે ભૂમિનો મોટો, માટે એક કરાવો ત્યાં ઓટો;
થાય આરસ પાણનો સારો, વધશે જશ તેથિ તમારો...૫૬
રાજિ થાશે સહૂ હરિજન, થાશે શ્રીહરિ પૂર્ણ પ્રસન્ન;
મુળજીભાઇને ગમિ વાત, સુણિ હૃદયે થયા રળિયાત...૫૭
દ્રવ્ય ખર્ચિને ઓટો કરાવ્યો, ભલો સૌ હરિભક્તને ભાવ્યો;
પુણ્ય સ્થાન થયું એહ ઠામ, કરે છે જન સર્વ પ્રણામ...૫૮
કર્યાં એવાં એવાં કામ જેણે, જનજન્મ સુફળ કર્યો તેણે;
સુણે જો એવા જનનિ કથાય, સુણનારનું મન શુદ્ધ થાય...૫૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિજનકૃત વિષ્ણુયાગ જેહ, પરમ પવિત્ર કથા ગણાય તેહ;
જનમન સુણતાં પવિત્ર થાય, પરમ પ્રભૂનિ કૃપાથિ પાપ જાય...૬૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈસંવાદે માણજગ્રામનિવાસી હરિજન-કૃતવિષ્ણુયાગાદિવર્ણનનામ અષ્ટાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૮॥

પૂર્વછાયો :

કથા ભૂમાનંદજી કહે, સુણો વાઘજીભાઈ સુજાણ;
વાત કહું વરતાલની, જે છે જાણવા જોગ્ય પ્રમાણ...૦૧

ચોપાઈ :

ગામ વરતાલમાં જ્યારે જ્યારે, આવતા હતા શ્રીહરિ ત્યારે;
ભક્ત વાસણ સુતાર ઘેર, પ્રભુ ઊતરતા શુભ પેર...૦૨

એક ઓરડિમાં વાસ કરી, દેતા દર્શન સર્વને હરી;
થઈ જગ્યા તે પરમ પવિત્ર, એનું માહાત્મ્ય તો છે વિચિત્ર...૦૩

પ્રભુને લાગિ જગ્યા તે પ્યારી, વાત એક દિન એવી ઉચ્ચારી;
હવેલી એહ જગ્યાયે થાશે, એનું માહાત્મ્ય મોટું મનાશે...૦૪

પૂર્વછાયો :

વાઘજીભાઈ પછી વદે, ભલા સાંભળો ભૂમાનંદ;
ક્યારે હવેલી ત્યાં થઈ, કથા તેહ કહો સુખકંદ...૦૫

ચોપાઈ :

ભૂમાનંદ કહે સુણો ભાઈ, કથા એહ કહું સુખદાઈ;
આચારજ થયા વિહારીલાલ, તેણે વાત જાણી કોઈ કાળ...૦૬

ઘર વાસણ સુતાર કેરું, પ્રસાદીનું પવિત્ર ઘણેરું;
દિશા પૂર્વમાં મંદિર થકી, હવેલી કરવા લીધું નકી...૦૭

આસપાસ પ્રસાદિનાં ઘર, લિધાં તે પણ આપિને જર;
પછે પુછવા વાત વિચાર, તેડાવ્યાં પંચ જણ તેહ ઠાર...૦૮

કોઠારીજિ ગોવરધનદાસ, તથા શ્રીકૃષ્ણદાસજી પાસ;
જગન્નાથાનંદ બ્રહ્મચારી, જે છે નૈષ્ઠિક વ્રત શુભ ધારી...૦૯

નારાયણવર્ણિના શિષ્ય સારા, જેને પ્રગટ પ્રભુ બહુ પ્યારા;
અંબૈદાસ ને જગજીવન, પાસે તેડાવિયા પાંચ જન...૧૦

રુડા વચનથી લાલ વિહારી, પંચ આગળ વાત ઉચ્ચારી;
પ્રસાદિનું આ સ્થાન છે સારું, માટે ઈચ્છા કરે મન મારું...૧૧

આંહિ મોટી હવેલી કરાવું, પ્રતિમા ચિત્રની પધરાવું;
દેશોદેશના આવશે જન, જાણિ મહિમા કરે દરશન...૧૨

સુણી રાજિ થયા પંચ જ્યારે, વદે વર્ણિ જગન્નાથ ત્યારે;
અહો ધર્મધુરંધર ધીર, સુણો કહું છું નમાવિને શીર...૧૩

શિખરિણી :

અહો ધર્માચારી ધરમધુરધારી દૃઢ મતી,
દિસે ઈચ્છા સારી સ્વજનસુખકારી શુભ મતી;
સુસંતો સંસારી સકળ નરનારી જન વદે,
તમે તીર્થોદ્ધારી કિરતિ વિસતારી ગુરુપદે...૧૪

સ્વતીર્થો ઉદ્ધારે ધરમગુરુનો તે ધરમ છે,
રચાવે સદ્ગ્રંથો ધરમકુળનું તે કરમ છે;
મળી ગાદી મોટી પણ કદિ ન એવું કૃત કર્યું,
અહો તે આચાર્યે પરધન લઈ પેટ જ ભર્યું...૧૫

સ્વતીર્થોદ્ધાર્યાથી સ્વમત સદગ્રંથો બહુ થકી,
પુરી પામે પુષ્ટી સ્વમત જગમાં નિશ્ચળ નકી;
સદાચારો પાળે પણ વળિ પળાવે સ્વજનને,
તજે તીખી તૃષ્ણા સતત વશ રાખે સ્વમનને...૧૬

રઘૂવીરે ધીરે સ્વમત તણિ પુષ્ટી બહુ થવા,
રચાવ્યાં છે તીર્થો વળિ રચિત ગ્રંથો બહુ નવા;
રચાવ્યા તે રીતે ભગવતપ્રસાદે પણ ભલાં,
તમે તેવી રીતે ત્વરિત સજશો તીર્થ નવલાં...૧૭

રચાવ્યા છે ગ્રંથો નિજમત તણા ઉત્તમ તમે,
રચાવો આ જગ્યા અતિ હરખ લૈયે ઉર અમે;
તથા બીજાં કામો જરુર કરવા લાયક અતી,
સુણો તેનાં નામો શુભકરમકારી શુભમતી...૧૮

રચાવ્યા છે ઘાટો તવ પુરવજે ગોમતિ તણા,
કરાવો પાષાણે **સુભગ**[૧] તટ તે તો **દૃઢ**[૨] ઘણા;
પિતા રાજી થાશે વળિ તવ પિતાના પણ પિતા,
તથા તેના તાત પ્રભુ મુદિત થાશે જનહિતા...૧૯

વખાણે વિદ્વાનો ભલિ થકિ ભલી ભાગવતની,
કરી છે જે ટીકા ભગવતપ્રસાદે સ્વમતની;
છપાવો તે **છાપે**[૩] ધન ખરચિ આપે ધિર ધરી,
જનો રાજી થાશે તવ જશ ગવાશે ફરિ ફરી...૨૦

સદા જો સદ્ધર્મે ધન ખરચ આચારજ કરે,
રહી રાજી રાજી પરમ કરુણા શ્રીપ્રભુ ધરે;
નહીં લક્ષ્મી ખૂટે નવનિધિ સદા હાજર રહે,
વધે કીર્તી વિશ્વે સતકરમકારી સહુ કહે...૨૧

૧.શોભિતા ૨.મજબૂત ૩.કાગળમાં

સ્વશિષ્યો સંસારી **રતિ**[૧] હૃદય ધારી અતિ ઘણી,
ધરે ભાવે ભેટો ધરમગુરુને તે ધન તણી;
કદી ખોટે રસ્તે ધન ખરચ આચારજ કરે,
નહીં શિષ્યો તેને ધન અરપવા **ઊલટ**[૨] ધરે...૨૨

તમે મૂર્તિ સ્થાપી **સુરજપુર**[૩] આદી સુનગરે,
રમાબાગે[૪] રૂડી મુરતિ જઇ થાપો ગઢપુરે;
ખરું નાણું ખર્ચી અતિ સરસ જગ્યા અહિં કરો,
પ્રસાદીની વસ્તૂ દરશન નિમિત્તે તહિં ધરો...૨૩

તમારી ઇચ્છાઓ પરમ પ્રભુજી પૂરિ કરશે,
હૃદે રાજી થૈને ધરમસુત આશીષ ધરશે;
જુગોમાં જ્યાં સુધી અવનિ **અહિરાજા**[૫] શિર ઠરે,
તમારું ત્યાં સૂધી સ્મરણ જન સૌ સ્નેહથિ કરે...૨૪

સુણી એવી વાણી જનસુખદ જાણી ગુરુવરે,
પ્રતિજ્ઞાનું પાણી ધરિ અધિક આણી રુચિ ઉરે;
કહ્યું શિલ્પી સારા હરિજન અમારા કહિં વસે,
કહાવો તેડાવો સુફળ શુભ કૃત્યો સહુ થશે...૨૫

પૂર્વછાયો :

ત્યારે ગોવરધનદાસજિયે, કર જોડિ કહ્યો ઇતિહાસ;
વલ્લભ નામે સુતારનો, હતો વડોદરામાં નિવાસ...૨૬

ચોપાઈ :

વ્રત એણે ધર્યું હતું આવું, પ્રતિપુનમે ડાકોર જાવું;
બોલે રણછોડજી મુખે જ્યારે, વ્રત પૂર્ણ થયું ગણું ત્યારે...૨૭

૧.પ્રેમભાવ ૨.ઉત્સાહ ૩.સુરત ૪.લક્ષ્મીબાગે ૫.શેષનાગ

એમ વર્ષ વીત્યાં દશ બાર, તોય કૃષ્ણે કર્યો ન ઉચ્ચાર;
ત્યારે આતુરતા અતિ ધરી, દાસ વલ્લભે વિનતિ કરી...૨૮

વળી નેણથી વરસિયું નીર, સ્નેહે થરથર ધ્રૂજ્યું શરીર;
જદુનાથે ભલો ભક્ત જાણી, વદ્યા **વ્યોમ**[1] વિષે રહિ વાણી...૨૯

કરવાં હોય મુજ દરશન, વરતાલે જજો હરિજન;
દૈશ દરશન ને ઉપદેશ, કોટિ જન્મનો કાપિશ ક્લેશ...૩૦

સારિ વાણિ સુણી એવિ પેર, ગયા વલ્લભ તો નિજ ઘેર;
દિઠું રાત્રિમાં તેજ અપાર, દિઠિ મૂર્તિ દ્વિભુજ તે ઠાર...૩૧

પ્રેમે પ્રભુપદ કરિને પ્રણામ, દાસ વલ્લભ ઉચ્ચર્યા આમ;
દિઠા ડાકોરમાં દેવ જેવા, તમે નથી ચતુર્ભુજ તેવા...૩૨

ત્યારે બોલિયા પુરુષ પુરાણ, મારું મૂળ સ્વરૂપ આ જાણ;
ચાહું તો હું ચતુર્ભુજ કરું, ક્યારે હસ્ત **સહસ્ર**[2] હું ધરું...૩૩

વળિ વાત કહું સુખદાઈ, ઈચ્છા કલ્યાણની હોય ભાઈ;
કહું તે તમે અંતરે ધરો, કરવાનું છે તે તમે કરો...૩૪

અહો આ વટપત્તન માંય, નાથભક્તની ઓરડિ જ્યાંય;
ગોપાળાનંદસ્વામિ રહે છે, મહામુક્ત સાચા સંત જે છે...૩૫

તમે જૈ તેનાં દરશન કરજો, કહે વાત તે ચિત્તમાં ધરજો;
એમ કહી થયા કૃષ્ણ અદર્શ, હૈયે વલ્લભને વધ્યો હર્ષ...૩૬

સૂર્યદેવ ઉદય જ્યારે થયા, સ્વામિ પાસે તે વલ્લભ ગયા;
ત્યારે સ્વામિયે રાતની વાત, કહિ વલ્લભને સાક્ષાત...૩૭

સુણિ અચરજ અંતર આણ્યું, સ્વામિનું પણ સામર્થ્ય જાણ્યું;
ધરી નિયમ થયા સતસંગી, વરતાલે આવ્યા તે ઉમંગી...૩૮

૧.આકાશ ૨.હજાર

જોયો પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ, થયા ભક્ત અનન્ય તે આપ;
નામે ડાકોરિયા વલ્લભ, સર્વે જનમાં પડ્યું સુલભ...૩૯

તેના પુત્ર ગંગારામ નામે, વસે છે વટપત્તન ધામે;
શિલ્પશાસ્ત્રનું તેહને જ્ઞાન, સારું છે નિજ તાત સમાન...૪૦

કર્યાં મંદિરનાં કામ બહુ, સતસંગિયો ઓળખે સહુ;
અહો આચાર્ય તેડાવો એને, સોંપો કામ હવેલિનું તેને...૪૧

સુણિ બોલિયા લાલ વિહારી, તમે વાત કહી ઘણિ સારી;
મારે તો સતસંગમાં ફરવું, ધર્મરક્ષણનું કામ કરવું...૪૨

માટે આ હવેલી તણું કામ, તમે તે તો કરાવો તમામ;
કહે કોઠારિ તે હું કરીશ, આજ્ઞા આપનિ માથે ધરીશ...૪૩

પછિ તેમણે શિલ્પી તેડાવ્યા, શુભ મુહુરતે પાયા રોપાવ્યા;
હવેલી કરિ તેણે તૈયાર, દિસે તેહનું પૂરવ દ્વાર...૪૪

શોભા તેમાં સજી શુભ કેવી, જોતાં શ્રીજિને વસવા જેવી;
બિરાજ્યા હતા જ્યાં ઘનશ્યામ, સિંહાસન તો સજ્યું તેહ ઠામ...૪૫

હરિપ્રસાદ વિપ્ર તેડાવ્યા, વાસ્તુના શુભ દિન જોવરાવ્યા;
પ્રતિષ્ઠાવિધિ વેદ પ્રમાણે, કરિ આચારજે એહ ટાણે...૪૬

પ્રભુ કેરિ પ્રસાદીની લાવી, પાદુકાઓ તહાં પધરાવી;
વિરજ્યા રઘુવીરનિ નારી, પૂજતાં ચરણ જે પ્રેમ ધારી...૪૭

તેહ ચરણ તહાં પધરાવ્યાં, ભાળિ સૌ હરિભક્તને ભાવ્યાં;
ચિત્રમૂર્તિ મહાપ્રભુ કેરી, પધરાવી તે શોભે ઘણેરી...૪૮

એહ સ્થાન તણો મહિમાય, મુખે બોલ્યા સહુ મુનિરાય;
એહ સ્થાન પ્રસાદિનું જાણી, કરે દર્શન જે ભાવ આણી...૪૯

તેનાં પાપ **પ્રલય**[૧] થઈ જાય, પ્રભુના પદમાં પ્રેમ થાય;
જપ તપ પુરશ્ચરણ કરાવે, અગણિત ફળ એહને આવે...૫૦

અતિ પાવન આખ્યાન એહ, પ્રતિદિવસ કરે પાઠ જેહ;
તેનાં વિઘ્ન સરવ દુર વામે, ધન ધાન્ય ને પુત્ર તે પામે...૫૧

અહો શ્રોતા સુણો એકવાર, બોલો શ્રીજીનો જયજયકાર;
કથા એહ ભૂમાનંદે ભાખી, હૃદયે વાઘજીભાઈયે રાખી...૫૨

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

કહિ હતિ કરવાનિ જ્યાં કૃપાળે, કૃત શુભ **હર્મ્ય**[૨] તહાં વિહારિલાલે;
પરમ પુનિત તે કથા સુણાવી, સુણિ હરિભક્ત દિલે ભલી જ ભાવી...૫૩

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈસંવાદે વૃત્તાલયે સૂત્રધારવાસણ-ગૃહ સ્થાનેનવીનહર્મ્યપાદુકાદિસ્થાપનામૈકોનવિંશો વિશ્રામઃ ॥૧૯॥

પૂર્વછાયો :

વાઘજિભાઈ સુણો વળી, ભૂમાનંદ કહે ભલિ ભાત;
હરિલીલામૃત ગ્રંથની, સમાપ્તિની કહું હવે વાત...૦૧

ચોપાઈ :

મને પૂછિ હતી તમે જેહ, કહિ ગ્રંથનિ ઉત્પત્તિ તેહ;
હરિભક્તોએ પ્રાર્થના કીધી, વિહારીલાલે સાંભળિ લીધી...૦૨

રચ્યો હરિલીલામૃત ગ્રંથ, જેમાં પ્રગટ છે મોક્ષનો પંથ;
બીજા ગ્રંથોમાં છે બહુ વાત, પણ તેમાં નથી જે પ્રખ્યાત...૦૩

રઘુવીરજિના મુખ થકી, કેટલીએક સાંભળી નકી;
વળિ ગોપાળજી મહારાજ, વાત કરતા હતા જન કાજ...૦૪

૧.નાશ ૨.હવેલી

સદ્‌ગુરુ જે ગુણાતીતાનંદ, વાતો કરતા લીલાની સ્વચ્છંદ;
તેના મુખ થકિ સાંભળિ જેહ, ધારિ રાખી અંતરમાંહિ એહ...૦૫

ચૈતન્યાનંદસ્વામિના ચેલા, ધર્મવલ્લભદાસ મળેલા;
કેટલીક લીલા તેણે કહી, તેહ સાંભળિ અંતરે રહી...૦૬

મોનો ભક્ત છે પાર્ષદ સારા, જૂનિ લીલા ઘણી જાણનારા;
ભક્ત અમરો ખાચર નામ, એણે લીલા સુણી ઠામઠામ...૦૭

એહ આદિકે વાતો જે કહી, વિહારીલાલને મન રહી;
તેથિ ગ્રંથ રચ્યો એહ સારો, હરિભક્તને હરખ દેનારો...૦૮

ભૂમાનંદ કહે સુણો ભાઈ, ધન્ય આચાર્ય તે સુખદાઈ;
ગ્રંથ રચવા એવા અભિરામ, એ તો આચાર્યનું જ છે કામ...૦૯

જેના ગ્રંથ અનેક ગણાય, એહ આચાર્ય મોટા મનાય;
જ્યાં સુધી કર્યું ગ્રંથરચન, વ્યવહારમાં નવ ધર્યું મન...૧૦

રાત દિન મન લીલા વિચારે, સુખે નિદ્રા કરી નહિ ક્યારે;
માયાયે ઘણિ અડચણ કીધી, પણ મન પર લેશ ન લીધી...૧૧

જો આ ગ્રંથ રુડો ન રચાત, વીસરી જાત કેટલિ વાત;
ગ્રંથનો શુભ મર્મ જે જાણે, એવા સમઝુ તો ગ્રંથ વખાણે...૧૨

કદિ દેશ તો ઉજડ થાય, કદિ મંદિરો તો પડિ જાય;
પણ ગ્રંથ અચલ રહેનાર, સંપ્રદાયનો એ છે આધાર...૧૩

માટે આચારજે ગ્રંથ કરવા, સંપ્રદાય વિશેષ વિસ્તરવા;
શ્રીહરી તણિ આજ્ઞા છે એવી, સમજી મનમાં ધરિ લેવી...૧૪

એમ સમજ્યા શ્રીવિહારીલાલ, તેથી ગ્રંથ રચ્યો આ વિશાળ;
સુણિ સત્સંગિ સૌ રાજિ થાશે, તેથિ કૃષ્ણ પ્રસન્ન જણાશે...૧૫

અલંકારનિ યુક્તિયો સારી, લાગે પંડિતને બહુ પ્યારી;
માટે યુક્તિયો એવિ ધરી છે, તે તો **કોવિદ**[૧] કાજે કરી છે...૧૬

દેહનો ન દિસે નિરધાર, ચિત્તમાં કરિ એવો વિચાર;
ગ્રંથ રચતાં ઉતાવળ કરી, કાવ્યયુક્તિ ઝાઝી નથિ ધરી...૧૭

ગ્રંથ કરતાં સમાપન એહ, સ્તુતિ આચારજે કરી જેહ;
તેહ હું તમને સંભળાવું, ઉરમાં અતિ મુદ ઉપજાવું...૧૮

શિખરિણી :

અહો શ્રીજી સ્વામી શુભ અચળધામી પ્રભુ તમે,
કૃપાના હે સિંધૂ તવ ચરણના સેવક અમે;
તમારી લીલાનું સ્મરણ સુખદાતાર કરિએ,
તમારી મૂર્તીનું ચિતવન ચિરં ચિત્ત ધરિયે...૧૯

તમારી લીલાનું વરણન રુડી રીત કરવા,
તમે બુદ્ધિ પ્રેરી તતપર રહ્યા વિઘ્ન હરવા;
ઘણાં વિઘ્નો આવ્યાં પણ તવ કૃપા ધીરજ ધરી,
કર્યો પૂરો ગ્રંથ પ્રભુ તવ પ્રતાપે મુદ ભરી...૨૦

રઘૂવીરાચાર્યે ભગવતપ્રસાદે પણ વળી,
રચ્યા રૂડા ગ્રંથો મુનિજનનિ સાથે હળિમળી;
તમે તેનાં વિઘ્નો વિષમ સમયે **વારણ**[૨] કર્યાં,
મહાવિઘ્નો મારાં હરિવર તમે તેમ જ હર્યાં...૨૧

પગે લાગું માગું વરદ તવ પાસે વર સદા,
તમારી માયાથી મન નવ થશો ક્ષોભિત કદા;
અહંતા આ લોકે તનધન વિષે તો નવ થશો,
તમારા **અંઘ્રીમાં**[૩] મુજમન સુખે **સંતત**[૪] વસો...૨૨

૧.કવિ; વિદ્વાન ૨.નિવારણ; નાશ ૩.ચરણમાં ૪.હંમેશાં

તમારા ભક્તોનો અવગુણ ન આવે ઉર વિષે,
તમારી આજ્ઞાઓ કદિ પણ ઉલંઘી નવ દિસે;
તમારા સંતોનું સતત મુજથી સેવન થજો,
તમારા ભક્તોમાં હરિવર સદા હેત જ હજો...૨૩

સહૂ સત્સંગીને સુખદ સુખ દેજો સહુ સમે,
પડે જ્યાં આપત્તિ તરત હરિ આવો તહિં તમે;
દયાળૂ દષ્ટીથી વિઘન સઘળાં વારણ કરો,
મરીચ્યાદી કેરી હરકત હરી તેમ જ હરો...૨૪

ચોપાઈ :

સ્તુતિ એ રીતે સારી ઉચારી, ગ્રંથ પૂર્ણ કર્યો સુખકારી;
કર્યું ઉત્તમ કામ વિશાળ, ધન્ય ધન્ય વિહારિજીલાલ...૨૫

ભૂમાનંદ કહે સુણો ભાઈ, મહિમા કહું ગ્રંથનો ગાઈ;
ગ્રંથ સ્નેહથિ સાંભળે જેહ, પામે પ્રભુ પર પૂરણ નેહ...૨૬

સતસંગ ખરો સમજાય, સર્વથા તેના સંશય જાય;
રિઝે તેહને શ્રીઘનશ્યામ, અંતે આપે તે અક્ષરધામ...૨૭

ઘણો શું મહિમા એનો કહું, જાણનાર તો જાણશે બહુ;
એવિ વાત ભૂમાનંદે કરી, વાઘજીભાઈયે ઉર ધરી...૨૮

કથા શ્રવણ કરી એહ ઠામ, મુનિને કર્યા પ્રેમે પ્રણામ;
વળિ પૂજા કરી રુડિ પેર, દાન પુણ્ય કરી ગયા ઘેર...૨૯

ધન્ય ધન્ય તે વાઘજીભાઈ, જેની ભક્તિ ભલી વખણાઈ;
લખાયા ગુણ ગ્રંથમાં આમ, રહેશે એનું અવિચળ નામ...૩૦

રાજા જનક ને અમરિષ જેહ, ગ્રંથ માંહી લખાયા છે તેહ;
તેથિ સર્વ સંભારે છે જેમ, નામ તેનું સંભારશે તેમ...૩૧

ભક્તચિંતામણિ આદિ જાણો, લખ્યાં તેમાં જે નામ પ્રમાણો;
જહાં સુધી તે ગ્રંથ રહેશે, લોકો નામ પ્રભાતમાં લેશે...૩૨

શાર્દૂલવિક્રીડિત : દશ કળશ નામ :

ગ્રંથોત્પત્તિ શિશૂચરિત્ર વન ને દીક્ષા **સુરાષ્ટ્રે**[૧] ફર્યા,
લીલા દુર્ગપુરીનિ ચારુતરની **પ્રાસાદ**[૨] મોટા કર્યા;
તેડાવ્યા થકિ **રાજદુર્ગ**[૩] વિચર્યા ને **ઉત્તરાખ્યાન**[૪] છે,
તે લીલામૃતના દશે કળશમાં **પીયૂષનું**[૫] પાન છે...૩૩

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિવર ગુણ ગ્રંથ પંથ એહ, પુરણ થયો પ્રભુની કૃપાથિ તેહ;
સકળ જન કહો સ્વશીશ નામી, જયજય શ્રીસહજાખ્ય નંદસ્વામી...૩૪

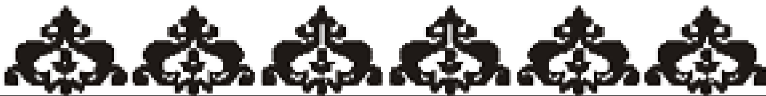
સ્રગ્વિણીવૃત્ત :

વિશ્વના કારણં વિશ્વઉદ્ધારણં, સૌખ્યવિસ્તારણં દુઃખવીદારણં;
દુષ્ટતાખંડનં શુદ્ધતામંડનં, ધર્મના નંદનં હું કરું વંદનં...૩૫

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે દશમકલશે ભૂમાનંદમુનીન્દ્ર-વાઘજીભાઈસંવાદે ગ્રંથસમાપ્તિ-વર્ણનનામ વિંશો વિશ્રામઃ ॥૨૦॥

ઇતિ શ્રીહરિલીલામૃતે ઉત્તર નામ દશમઃ કલશઃસમાપ્તઃ ॥૧૦॥

સંવત્ ૧૯૪૫ના પોષ સુદી પૂર્ણિમાને દિવસ શ્રીવરતાલ મધ્યે (ગ્રંથ) સંપૂર્ણ થયો છે.

૧.સૌરાષ્ટ્રમાં ૨.મંદિર ૩.રાજકોટ ૪.સ્વધામગમન લીલા ૫.અમૃતનું

ગ્રંથ સમાપ્તિ વિષે વધામણાનું ધોળ : પદ - ૧

જી રે આજ રે સતસંગી શાણા આવો સૌ મળી રે;
જી રે બેસો રે સહુ સભામંડપ મોઝાર;
હરિલીલા અમૃત પીયો હેતથી રે...૧

જી રે આજ રે પ્રેમે પુસ્તકની તો પૂજા કરી રે;
જી રે આજ રે દીધાં દ્વિજને નાનાવિધિ દાન...હરિલીલા૦

જી રે આજ રે દિનસંક્રાંતિનો સરવોપરી રે;
આપ્યાં આજ રે સંત વિપ્રને ભોજનપાન...હરિલીલા૦ ૨

જી રે આજ રે ગીત મંગળ માનની ગાય છે રે;
જી રે આજ રે તેનો શોભે છે સુંદર સાદ...હરિલીલા૦

જી રે આજ રે જુવો મોતિના સાથિયા પૂરિયા રે;
જી રે આજ રે થાય પુષ્પ તણો વરસાદ...હરિલીલા૦ ૩

જી રે આજ રે મેના પોપટ બોલે છે પાંજરે રે;
જી રે આજ રે વાજાં વાજે છે વિવિધ પ્રકાર...હરિલીલા૦

જી રે આજ રે રંગનો **રતનાગર**[1] રેલીયો રે;
જી રે આજ રે દિલ સર્વનાં દીસે ઉદાર...હરિલીલા૦ ૪

જી રે આજ રે કાંઇ કોયલડી ટઊકા કરે રે;
જી રે આજ રે આંબે પક્ષી કરે છે કલ્લોલ...હરિલીલા૦

જી રે આજ રે સર્વ સુર નર નાગ ખુશી થયા રે;
જી રે આજ રે અતિ ઉડે આનંદની **છોળ**[2]...હરિલીલા૦ ૫

જી રે આજ રે પ્રભુ પ્રત્યક્ષ આવી બિરાજીયા રે;
જી રે આજ રે ભાસે ભક્તોને એવો આભાસ...હરિલીલા૦

૧.સાગર ૨.શેડ; તરંગ

જી રે આજ રે તેજ દેખાય મૂર્તિયોમાં ઘણું રે;
જી રે આજ રે પડે અક્ષર તુલ્ય પ્રકાશ...હરિલીલા૦ ૬
જી રે આજ રે સુખસાગર ભાસે છે સર્વને રે;
જી રે આજ રે દિલ હરખ્યા દશે દિગપાળ...હરિલીલા૦
જી રે આજ રે શિવ નૃત્ય કરે છે સ્નેહથી રે;
જી રે આજ રે તે તો તાંડવના લઈ તાલ...હરિલીલા૦ ૭
જી રે આજ રે અતિ ઉત્સાહનો દિન જોઈને રે;
જી રે આજ રે દિલ રીઝિયા દીનદયાળ...હરિલીલા૦
જી રે આજ રે ભક્તિધર્મ તણા સુત ભાળિયા રે;
જી રે જને રે જાણો **વિશ્વવિહારિલાલ**...હરિલીલા૦ ૮

❊ વધામણાનું ધોળ સમાપ્ત ❊

॥ ઈતિ શ્રી હરિલીલામૃતં સમાપ્તમ્ ॥

શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, તીર્થધામ કુંડળ

તીર્થધામ કુંડળમાં ૫૦૦ પરમહંસો સહિત શ્રીહરિ અનેકવાર પધાર્યા છે. બે-બે માસ રોકાયા છે. અને અનેક જીવ ઉદ્ધારક અપાર ચરિત્રો કર્યાં છે. વળી, શ્રીહરિએ પ્રસન્ન થઈ "અહીં જે કોઈ પ્રાણી દેહ તજશે તેનું હું કલ્યાણ કરીશ." એવો કલ્યાણનો કોલ આપ્યો છે. રામેશ્વર સમ મહિમાવંતા કુંડલેશ્વર મહાદેવની સ્થાપના કરી છે. મહાપવિત્ર ઉતાવળી નદી, મોટીબાનો ઓટો, અમરા પટગીરનો દરબારગઢ, દંડવત્ લીલા જેવા અનેક સ્થળો ભક્તોના હૈયામાં ટાઢક વાળે છે. અહીંની રજે રજ પ્રસાદીની છે. અને તેથી જ હરિલીલામૃતમાં કહ્યું છે કે,

જેવું કુંડળ શોભિતુ સરસ છે શ્રીકૃષ્ણના કાનમાં;
તેવું કુંડળ નામ ગામ ગણીને ધારે મુનિ ધ્યાનમાં.

સંપ્રદાયમાં નગારૂ, તગારૂ અને તાવડો શ્રીહરિએ અહીંથી શરૂ કર્યા છે. એવી આ તીર્થભૂમિનો મહિમા ગ્રંથોમાં અપરંપાર ગવાયો છે.

ઈ.સ. ૧૯૭૨ના હોનારતમાં આ ધામ ઉજ્જડ બન્યું. ત્યારબાદ પ્રભુપ્રેમી સંત પ.પૂ.સદ્.શ્રીજ્ઞાનજીવનદાસજીસ્વામી ઈ.સ. ૧૯૯૪માં પધાર્યા અને વેરાન બનેલા તીર્થધામ કુંડળને નંદનવન સમાન બનાવ્યું છે અને કુંડલેશ્વર મહાદેવનું તથા અક્ષરાધિપતિ ભગવાન સ્વામિનારાયણનું સુંદર નવ્ય ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું છે. આજે આ મંદિર દ્વારા આધ્યાત્મિક તેમજ સામાજીક સેવાઓ તથા ભજન-ભક્તિ કરી અને ભક્તો શ્રીહરિનું સાનિધ્ય પામી રહ્યાં છે. એવી આ મહાપવિત્ર ભૂમિને કોટિ કોટિ વંદના...

પ્રકાશક :- શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, કારેલીબાગ-વડોદરા